GULIELMI BALLONII OPERA OMNIA MEDICA.

TOMUS QUARTUS.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

DE VIRGINUM ET MULIERUM MORBIS LIBER.

In quo multa ad mentem Hippocratis explicantur, quæ & ad cognoſcendum & ad medendum pertinebunt.

STUDIO, CURA ET DILIGENTIA

M. JACOBI THEVART,

D. Medici Pariſienſis in lucem primum editus & ſcholiis aliquot locupletatus.

Prodeunt ſecundo emendatiſſimi, & Græcarum dictionum paſſim occurrentium interpretationibus inſigniter aucti.

Ἀφόβως βιώσειν, κ) μὴ λανθάνειν,
φθεγξόμενα πρότερόν τε πεπάνειν.

VENETIIS,

APUD ANGELUM JEREMIAM,

Via Mercatoria ſub ſigno Minervæ.

MDCCXXXVI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

GUILIELMI

BALLONII

MEDICI PARISIENSIS

CELEBERRIMI,

DE VIRGINUM

ET MULIERUM MORBIS

LIBER.

In quo multa ad mentem Hippocratis explicantur, quæ & ad cognoscendum & ad medendum pertinebunt.

STUDIO, CURA ET DILIGENTIA

M. IACOBI THEVART,

D. Medici Parisiensis in lucem primum editus & scholiis aliquot locupletatus.

Prodeunt secundo emendatissimi, & Græcarum dictionum passim occurrentium interpretationibus insigniter aucti.

[illegible]

[illegible]

VENETIIS,

APUD ANGELUM JEREMIAM,

Via Mercatoria sub signo Minervæ.

MDCCXXXVI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

NOBILISSIMO CLARISSIMOQUE VIRO

DOMINO CLAUDIO SEGUYNO,

PARISIENSI MEDICO,

Professori Regio, Reginæ Archiatro, & in utroque Regis Consistorio Secretiori Consiliario.

JACOBUS THEVART,

Doctor Medicus Parisiensis. S.P.D

QUI prorsus cæcam esse fortunam pronuntiavit, quæ suas opes ad indignos semper conferat, nec umquam judicio quemquam mortalium eligat, si longe a vero mihi videtur aberrasse. Satis illa se prudentem exhibuit, & oculatam, quum te, Nobilissime Seguyne, ad eum evexit Iatricæ dignitatis apicem, quem plerique sane ab ipsa fortuna indonum ac cepere, tu in præmium obtinuisti. Quis enim non debetur ei honos? quæ non dignitas Illustri Viro, qui præclaris majorum suorum (Nobilissimi præsertim Archiatri Petri Seguyni Medicorum Parisiensium Antiquioris, necnon Regiorum Professorum Decani) insistens vestigiis, quam habet a natura ingenii εὐφυΐαν ita semper excoluit, ut bonarum omnium artium, nedum medicæ quam honorifice juxta ac feliciter profitetur, evaserit peritissimus? qui eo nomine inter Professores Regios adscitus, reconditiora quæque medicinæ arcana, quoties illi per graviores curas licet, ex suggestu Regio aperit & enucleat mira sermonis ubertate, & elegantia, idque frequentissimo φιλιατρῶν concursu, & applausu? qui denique raram illam, quam suo sibi labore ac exercitatione ferme assidua comparavit πολυμάθειαν, tam insigni probitate tantaque morum suavitate condit ac temperat, ut utra in eo alteri præcellat doctrina an virtus, φιλοπονία an comitas, non facile sit dijudicare. His nominibus tam præclaris, spectatissime Seguyne, omnium qui te norunt animos tibi conciliasti. His Reginæ ipsi gratus adeo acceptusque fuisti, ut non alteri Augustissimæ valetudinis suæ curam commissam voluerit,

teque unum eminenti illa Primarii sui Medici dignitate honestaverit: Omnia hæc ac singula, quibus circumfulges ornamenta, dum ipse tacitus apud me perpendo, non majus accedere posse putavi huicce de Virginum & Mulierum morbis libro, ejusque Auctori Ballonio *decus, quam si is in lucem sub tuis felicibus auspiciis emittatur, nec diffido, qua tua est humanitas, ac singularis erga me benevolentia, quin sis hoc meum consilium boni consulturus; præsertim quum eo in opere multa liceat observare ad Reginæ ipsius Christianissimæ, adeoque & totius Imperii Gallici incolumitatem pertinentia, quippe pretioso illo capite* πολλῶν ἄλλων ἀντάξιῳ *salutem ac felicitatem publicam contineri palam omnes profitentur & prædicant. Et revera ex quo generosa hæc Heroina regni gubernacula moderatur quantam hujus Imperii hostes cladem acceperint, fidem faciunt ducenta & amplius ea vexilla quæ peristromatis longe illustriora majoris hujus urbis templi fornices exornant; Regnicolæ vero quantis aucti augendique sint commodis ac beneficiis, jam sentiunt magnatum non pauci quos ipsa beneficentissima Princeps a vinculis aut longinquis e Provinciis evocatos pristinæ libertati dignitatique restituit; sentient &, Deo juvante, propediem universi, quorum ipsa votis annuens almæ pacis jacit fundamenta missis jam qui de ejus conditionibus statuant viris probitate æque ac peritia Nobilitateque insignibus. Faxit Deus Opt. Maximus ut hæc tam præclaris cœpta auspiciis optatum ac felicem exitum consequatur, Reginamque tot heroicis inclytam virtutibus, ac de Regno, ac bonis omnibus tam profuse meritam diutissime nobis, totique orbi Christiano per te,* dignissime Archiater, *servet incolumem. Vale. Lutetiæ Parisiorum 4. Calend. Aug. Anno Domini M. DC. XLIII.*

GULIEL-

GULIELMUS BALLONIUS Doctor Medicus Parisiensis

AD LECTOREM.

NE mirum sit si hoc in opere varium scribendi genus secuti fuerimus : alias elatum, alias humile, medium temperatumque alias, uno circumscripto minime contenti. Res a nobis suscepta hujus varietatis occasio fuit. Nam quum sæpe scriptoris, sæpe interpretis, aut in dirimenda auctorum controversia honorati arbitri partes teneamus, verborum eumdem alveum sequi non fuit satis. Immo nec potis fuit præsertim nobis parum limatis & disertis. Quod si etiam suavitatis leporisque Attici non-nihil attigissemus, hoc vix scripta hæc nostra condire ac temperare potuissemus : ac præsertim quum orationis cursus sæpe sistatur & intercipiatur, additione, detractione, ac obscurarum dictionum explicatione. Quod si eumdem sensum teneremus, venustate fortassis aliqua orationem paullo asperiorem rusticitatisque pleniorem ornaremus ac leniremus. Maxime vero in salebras istas adduxit Græca veterum oratio quæ latina faciunda fuit ac nostro accommodanda instituto. In qua auctorum serviendum fuit sententiæ, & linguæ proprietati. At omnes docti norunt quam sit arduum, ut quæ in aliena peregrinaque lingua bene eleganterque dicta sunt, eumdem decorem conservent in alienam linguam translata. Immo D. Hieronymus sæpe Tullium in græcis latinis faciundis lusisse tantum scribit, Atticumque leporem & gravitatem tersa sua, rotunda, ac concinna oratione vix assecutum fuisse, quod illi necessario aliorum sententiæ esset serviendum. Sic flumen illud aureum ac æquabile hominis oratorum principis, felicique illo sæculo nati in quo Romanæ linguæ opes, ornamenta ac

divitiæ explicarentur, ac apertis fontibus emanarent, nonnullis scabris ac turbulentis obicibus est retardatum. Tunc enim, nisi auctorum verba juxta ac res immutare consilium est, non ut solet libere fluit oratio, nec locos amœnos tam sequitur, quam si pronum alveum dulcesque voluptates deligeret. Contra in angustias aliquot cogenda est oratio. Ut vitio nobis verti non debeat, si promiscuum dicendi genus sequamur nos qui nulla parte conferri debemus cum illo oratorum lumine: cui tamen sæpe cursus orationis fuit moderandus ac intercipiendus. Quod de affectato paullum scribendi genere queri quis possit, habet forte quod redarguat objiciatque: sed nos data sæpe opera ac de instituto in id vitii incidimus (si vitii nomen hic meretur) ut orationis nostræ humilitas grandioribus verbis elevaretur. Quamquam scio id vitio non carere, & plerosque in illud præcipites labi qui curiosam affectationem consectantur, ut antiquitatem priscumque aliquid oratio retinere videatur. Sed in affectatione ista non latet prisca gravitas ac majestas. Præterea minus in amœnorum temperatorumque verborum delectu laboravimus, quod rem, non verba consectemur. Non enim oratores sed medici sumus, si modo medici, quos tam sedula de verbis cura non debet remorari. Vale.

IN LIBROS DE MORBIS VIRGINUM ET MULIERUM AD MENTEM HIPPOCRATIS CONSCRIPTOS ADMONITIO,

AUCTORE

GULIELMO BALLONIO

Doctore Medico Parisiensi.

QUi erecto animo res magnas inquirunt, nec earum sedula investigatione defatigantur, magnam in primis laudem ac commendationem demerentur: idque cum alias, tum quod nulla eos difficultas terruerit, nec quum feliciter cœpissent, ab instituto cursu exigua perficiundi spes revocarit. Turpis esset omnium judicio ea defatigatio, quum ea præsertim quæ tam graviter quæruntur, præstantissima sint, ac omnem omnium admirationem excitent atque aucupentur. Est enim in re magno immensoque labore undique conquisita quid excellens ac eximium quod nos levet ac recreet, quodque possit veluti nos titillans jucunditate quadam sensus allicere, & omnes ea de re susceptas molestias lenire ac temperare. Ita nimirum sive artes mechanicas lustrare velis, sive eas quæ diviniore quadam origine sese ostentantes ad humanitatem pertinent & politiores sunt, sive in vilibus hominum silvestrium operibus, ac muniis, denique quocumque animum cogitationemque converteris, incredibilis est ea voluptas qua perfunduntur homines, incredibile desiderium quo tenentur, quum vel fessi vel jam labore vigiliisque fracti portum tandem consequantur in quo resistant atque conquiescant. Ecquis tam socors & ab humanitate alienus, quem quum laboris pigeat ob mollitiem, vigiliarum ob corporis gravitatem, conatus, ob animi ignaviam, quæ omnem adeundi potestatem præripiat, ausit tamen nimium nimiumque sibi ac rebus suis diffidens alienæ modum statuere industriæ? inertissimum decet homi-

hominem cui stomachum facit delicatissimus is fructus, qui longe lateque fusus ex laboribus emanavit. Suavissimæ enim sunt illæ epulæ quas labor industriæ stimulus compararit, iis quippe defessus animus quasi satiatus saturatusque alacrior ac vegetior ad res magnas aggrediendas exsistit. Etsi enim omnes experiuntur ita comparatam esse hominum naturam ut tametsi bene meditati ad aliquid aggrediundum accedamus, tamen in ipso cursu ante cogitationes nostræ obruantur quam portum aliquem conspiciant: nulla tamen rerum desperatione territi omnia abjicere debemus: quin potius erigamus nos minusque metuamus adversos rerum exitus quam speremus secundos. Alioqui omnia pessum irent, nec ulla continuata esset rerum series: immo ignaviam exciperet socordia, socordiam rerum omnium contemtio, hanc autem earum confusio & ruina. Nec quicquam eximium esset cujus inventione atque adeptione homines, quorum bruta non est natura, sed exquisitioris cujusdam sensus, animantibus ipsis ratione privatis antecellant, quibus tamen sua est ars vernacula, sua industria, motus ac impetus naturalis, ut sæpe egregios hominum conatus arte ingeniove fretos ac roboratos, sua inerte industria superare videantur. Quod eo in hominibus ipsis turpius exsisteret, quibus a diis immortalibus tributa concessaque vis est animi qua nil præstabilius, nil antiquius cogitari potest. Nam etsi primo quasi occursu benignior naturæ favor in brutis animantibus videtur elucere: tamen hac vna vi eximia, qua illustrantur homines, omnes eas dotes quas brutis illa largita est, facile superant atque vincunt. Ut in acerbissimam omnium calumniam incurrere debere videantur, qui excellentem præstantemque illam vim qua Deos proxime referunt, sinunt hebescere & debilitari: igniculos illos quos natura nobis insevit, objecto quasi rerum humanarum cœno obrui ac præfocari; qui si adolescant, incredibilis ardor ad res præclaras ac commendatione dignas exsistit. Is enim nobis justitiam ad unguem tenere dicetur, qui quas forte a natura dotes obtinuit, eas auget, illustrat ac exercet: ne delicati inertisque hominis instar sui muneris oblitus in summa rerum ignoratione ac inanitate versari videatur. Eos autem brutis animantibus, quibus nulla rationis significatio inest, multo inferiores esse nemo non judicat, qui ad Epicureorum cœtum sese aggregantes satis secum actum putant si modo vivant nulla rerum meliorum spe allecti, nulla exspectatione deliniti. Quorum vox, oratio atque actio pecudum mihi esse videbitur, quum voluptati, cujus nonnulla tantum debet esse fruitio ac usus, lascivientique libidini totos se dedant, atque ita impetu belluino ferantur, ut

non turpitudo ulla, non infelix eorum qui ita voluptuantur eventus & calamitas ab incœpto retardarit. At eis in mentem venire debebat non temere usum rationis præstituto tempore homini concessum fuisse ac tributum, nisi post egregios conatus perpetuæ felicitatis spes eum maneret. Quod & Natura occulte quidem significavit, quæ visa sit ipsis brutis magis favisse, sed tamen nuditatem hominis felicissimo munere redemerit, & omnium bonorum tamquam apice compensarit. Quod quum plerique male feriati homines non intelligerent, satis suo muneri superque factum putarunt, si vim a natura tributam, cujuscumque modi illa esset, exercerent. Et quum parum apti ad rem aliquam essent, vel animo saltem effingerent, immo dotibus aut corporis aut animi ab iis se superari cognoscerent quos in parvis habebant, animum despondentes in turpi otio delitere, quam honesto negotio conquiescere maluerunt. Quæ in primis deflenda est in hominibus calamitas, qui ita abjecto animo nullaque sui ratione habita, quas natura impertiverat, dotes non coluerunt. Si eos saltem humana aliqua ratio adduxisset potius quam ferina & inanis cogitatio ab eo munere abduxisset, non ita illi eorumque nomen conculcatum traductumque fuisset, ut jam homines officium suum deserere, & quicquid humani est a se procul pellere videantur. Omitto alios qui licet figuram hominis nomenque præ se ferant, homunciones tamen sunt, & quum rebus ludicris operam dant, falsa cæcaque opinione ducti operæ aliquod pretium facturos sese arbitrantur. Quos tam inani fuco deludi ita puerile est, ac eos hominis nomen arrogare. Quod quum sanctum augustumque sit, in eos quadrare tantum videri debet, qui quæ sunt hominis præclare exercent: virtutis amore ducuntur, quarum laudum gloriam adamant, quibus artibus illæ comparantur, in iis sese exercent, minimas a natura datas dotes, eas augent, amplificant. Magnum est & in primis laude dignum eo usque nostram procedere industriam, ut ea labore nostro consequamur quorum memoria una cum satietate non evanescat. Sic enim foris domique sapere est, & locuples argumentum nos ineuntis ætatis primam commendationem a virtute duxisse: nec corporis contagione obrutum animum, prima sua munia perbelle defuncturum. Quod quum plerique ex iis qui sapientis studium amplexati sunt reformidarent, & mole corporis tamquam gravi pondere animum deprimi pessundarique cognoscerent, eum a corpore sevocari separarique posse subtilius comminiscuntur. Quod commentum magnas ad sapientiæ studia excolenda tractandaque opportunitates attulit, quod oppido pauci relictis domesticis negotiis & commodis,

opum-

opumque facultate ſepoſita philoſophandi ſtudio ſeſe penitus abdidiſſent. Tantum potuit præterea ut præ ſtudio rerum præclararum nil ducerent optimum, quicquid forte contingeret, abjicerent, immo animum nexu indiſſolubili cum corpore conjunctum, ab hoc tamen ſepararent. Et quum plerique ab otio & muſis averſi eſſent, poſtquam ſemel deguſtarunt, rerum omnium jacturam pati maluerunt quam tantiſper ab inſtituto ſemel curſu deflectere. Alii quum & opibus & honoribus florerent, umbratiles illas animorum contentiones & palæſtras, deſerto & honorum & ambitionis theatro, non modo non amarunt, ſed, & quoad fieri potuit, popoſcerunt. Quod in primis admirandum eſt tamquam ſummum aliquod bonum, quum tantum poſſit apud homines ut primo ſolum obtutu & objectu animos a ſe averſos alliciens, jucundoque ſenſu demulcens, in nos tacito quodam impetu influat, & omnes omnium rerum acerbitates temperet ac demulceat. Quo fit ut eis infelix aliquod ſidus illuxiſſe & inauſpicatum aliquid ſpiraſſe judicetur, quos non aliquando ejuſmodi blanditiæ pepulerint, ac divinæ illæ illecebræ incitarint. Exadverſum vero eorum melior limatiorque natura videri debet, qui ad meliorem frugem ſeſe recipere in animo habentes, ludicra multa averſantes ab inani ſtudio ad aliquod otium florens ac eximium animum ſuum traduxerunt. Alioqui nulla umquam eſſet rerum infelicium & moleſtiarum intercapedo, & omnibus ſus deque habitis, in rerum omni ubertate, ſumma paupertate ac penuria laboraretur. Quod eo dictum velim ut nemo credat ſatis eſſe homini vivere: magnum id quidem: ſed quod natura ſtatuit diſcrimen inter animantia, ut alia ratione careant, alia vero eadem inſtruantur, illud tenendum, ne ſi vel tantillum noſtro muneri deſimus, animantes brutæ de nobis tamquam victrices triumphent. Ventri enim obedire, emeritis ſtipendiis voluptati ſervire, de virtutis ſtatione diſcedere, otio abuti, noſtram ſinere languere induſtriam, nullo artium diſciplinarumve ſtudio tangi quæ omnem feritatem depulerunt, & ſilveſtres homines ad jus diſcendere coegerunt, vivere denique ut edamus, quid aliud quam ſe ad Epicureorum auctoritatem aggregare, quæ cœleſtem omnem vim ſuſtulit ac negavit? Quocirca ſi animus noſter ſe ipſe colligens futurum quoddam ſæculo auguratur, &, quaſi a corpore exſolvatur, cogitationum perpetua agitatione multa præſentit quæ nos ad ſpem aliquam erigant: inhumanum foret ſui ita omnem rationem abjicere ut tamquam nil præſagientes in perpetuis ignorantiæ tenebris, quod mortis inſtar eſt turpiſſimæ, deliteſcamus. Nulla ſic animi noſtri eſſet libertas, nullum ſolamen

lamen ad omnem desperationem in consilium nostrum adhibere potius oporteret, quam ulla spe futuræ requietis oblectari. Neque hic, tametsi in disciplinarum laudibus longe excurrat oratio, tanti litteras aut sapientiæ studium facio, ut sine his vitam nostram mortis imaginem (quod plerisque placet) existimem: sed quum ex hominum genere alios aliter natos videam, hos ad artes aptos, alios ineptos, prout varia cujusque ingenii vis ac ratio, operæ magnum pretium factum iri opinor, si omnes pro sua quisque virili & naturæ impetu, in suæ industriæ curriculo elaborent. Alios natura molles, minutos, effeminatosque effinxit quibus inest mira indoles, & ad artes suscipiendas ingenitus ardor; alios succulentos, quadratos, quibus ad vilia munia potius concessa tributaque videtur aptitudo. Quorum enim felicitati ingenii natura prospexit: in iis corporis contentionem firmitatemque neglexit. Qui ad mechanicas artes natura instructi ac comparati videntur, perbelle suo officio fungentur, si naturam ducem sequentes vim ingenii eo conferant, ut in ea arte quam tractant primas si fieri possit teneant aut saltem secundas: ne si industriam paullum refrigescere sinant, nec suis æqualibus palmam decidi gravate ferant, inertes ac sine luce in sordibus versentur. Quibus vero divino veluti favore indultum est, ut ad humaniores politioresque litteras, aut sapientiæ studium nascerentur, illos natales quum primum ætas adoleverit, proxime sequi debet proba educatio, ardor ac studium pertinax, ut admirabilis quædam ad earum incrementum progressio exsistat. Ne si paullum ardor ille deferbuerit, divino illo munere privemur, quod excellentia ac dignitate omnia ea quæ rerum universitas suo ambitu complexuque cingit, vincere cernitur atque superare. Ac miserrimum foret eam quæ in parato est acquirendarum tantarum opum occasionem sinere elabi: quam urgere & ad suam conferre utilitatem æque gloriosum, ac oblatam negligere nefastum. Ego ne quam infamiæ notam nostra oratio male feriatis hominibus inussit, eadem in nostrum caput redundet, quantulum nobis natura largita est ingenium, id censuimus excolendum. Nec errore enim vacaret eorum philosophorum exemplum imitari, qui quum in vita plurimum peccent, de virtute tamen egregia ac præclara tradant, ut nulla re oratio vitæ consonet. In quod vitium ne præcipites laberemur, ad id consilium & rationem direximus, ut iis dotibus incrementum daremus, quas primum a natura expressissemus. Et hercule frustra Natura in nos liberalitatem suam contulisset, nisi id quantulum animique est quod nobis insitum rude & impolitum, tersum reddere, limare, ac perficere conaremur.

Quæ

Quæ omnia eo consilio dicta non sunt, ut de nobis aliquid efferamus, illa enim quæcumque injici mentio potest, omnis inutilis & inanis exsistit. Sed ut aliquid instituto nostro accommodaremus, licuit præfationis occasionem a capite arcescere, quod fortassis nonnullis usui foret. Aggredimur opus multarum vigiliarum, cujus & nomen & utilitas supprimetur. Nomen, quoniam prima quæ se offert inscriptione apparebit: Utilitas vero, ne laus in ore proprio sordescat: illa enim peculiare quippiam habet, quum talis esse soleat, qualis animus est eorum qui ex re quapiam eam utilitatem colligere & venari debent. Nil enim umquam est tam male tersum, tam illepidum ex quo non possit aliqua capi utilitas, si non is male affectus sit qui eo operam suam confert. Quemadmodum rerum ipso eventu testatum est nil esse tam elegans ingenio & arte excultum, nil tam limatum & politum, quod non inutile iis videri possit, qui eo nati sunt animo ut omnia illis stomachum faciant: quod genus plerique esse solent a quibus jam aliquid exspectamus, ut tanto æquius illorum vigiliæ a nobis judicentur, quanto iniquius aliorum labores scriptaque observare & arrodere solent. Humanum est peccare: inhumanum vero non æqui consulere, immo traducere quæ alii magno labore compararint. Emendent, liment, errorem detegant, sed interea evigilatis & scriptis fruantur.

IN COMMENDATIONEM LIBRI
DE VIRGINUM ET MULIERUM MORBIS

M. GUL. DE BAILLOU

CLARISSIMI MEDICI PARISIENSIS,
olim Decani, & Antiquioris Scholæ Magistri.

EPIGRAMMA.

Qui scribenda facit, scribitve legenda, meretur
Laudem, quam nusquam fama latere sinit.
Scripsit digna legi, vir prudens arte medendi,
Aureolos fuerant quæ meritura typos;
Sed dum femineo fugientem corpore vitam
Sistit; id egregium est nobilis artis opus.
Gloria perpetuum est illi mansura per ævum,
Gloria sed tanto digna labore redit.
Præmia si laudum phœbea quæris ab arte,
Hæc tibi Ballonii *splendida scripta dabunt.*

IN COMMENDATIONEM EJUSDEM OPERI

In quo pallidi Virginum Coloris curatio docte & luculenter explicatur.

Apostrophe in formam διαλογισμȣ.

Mors fugito truculenta licet, sed pallida; quare?
Pharmaca sunt isthic quæ tibi bella parant.

ALIUD EPIGRAMMA.

Quid non cæcus amor mortalia pectora coget;
Si summum in superos jus habet ille Deos?
Mollia dum teneræ ferit arcu corda puellæ,
Succumbit telis præpetis ipsa Dei.
Illico pallentes inducit vulnere morbos,
Atque animum regia de statione rapit.
Si legis Auctoris præclara volumina nostri,
Invenies istis queis medeare malis.
Nonne Machaonios superant medicamina succos,
Sanant quæ sævus vulnera fecit Amor?

JACOBUS THEVART D.M.P.

APPROBATIO.

NOs ſubſignati Decanus & Doctores Medici in ſaluberrima facultate Pariſienſi omnibus notum facimus, nos vidiſſe, & legiſſe accurate ac diligenter varia opuſcula GUILLELMI BALLONII Doctoris Medici Pariſienſis, nimirum *De morbis Mulierum & Virginum. De Arthritide, Calculo & Urinarum hypoſtaſi. De Rheumatiſmo, & pleuritide dorſali*, in quibus nihil quicquam Hipp. aut Gal. doctrinæ contrarium aut repugnans deprehendimus, immo vero dignam quæ a medicinæ ſtudioſis excolatur, eruditionem contineri animadvertimus; ac proinde typis mandanda illa & Medicorum manibus aſſidue evolvenda eſſe cenſuimus. Die octava Julii 1643.

M. de la VIGNE Decanus
facult. Med. Pariſ.

JOANNES DE BOURGES D. M. P.
M. GUIDO PATIN Scholarum
Cenſor.

G U-

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

DE MORBIS MULIERUM AC VIRGINUM LIBER.

In quo multa ad mentem HIPPOCRATIS *explicautur quæ & ad cognoscendum & admedendum pertinebunt*

PRÆFATIO.

QUi rerum-publicarum leges condiderunt; quibus tamquam firmis præsidiis subsisterent, in eo operam maxime posuerunt, suæque singularis prudentiæ specimen ediderunt, ut quam posset fieri maxime fatalis legis nesciæ durarent, ac vigerent. Nec enim eo conduntur consilio, ut eas ad cujusvis arbitrium adjungi accomodarique liceat, sed statutis in eam rem suppliciis quibus maxime subjaceant qui rebus novis studere velint, ab omni mutatione suas Respublicas solent vindicare. Alioqui errore vario fluctuarent, & ab imperitiæ multitudinis levitate penderent. Hinc illarum eversiones, hinc clades, hinc ruinæ, hinc civibus periculum crearetur

SCHOLIA.

Natura in omnibus æternitatis auida.

Galea. 1. c. *lib.* 14. *de usu par.*

retur. Idem fere Naturæ rerum omnium parenti in corporibus nostris condendis ac procreandis visum constitutumque est, ut quoad eniti posset, ea æterna omnisque mutationis expertia redderet; ne brevi rerum hæc universitas in aliquas angustias redacta corrueret atque deperiret. Jam enim multo ante præviderat summam perfectionem esse ac præstantissimum bonum bene vivere ac perfecta undique vita frui: quod unum tam præstabile bonum res caducæ, ortui interituique objectæ consequi non possent, nisi eo conspirarent, ut qua fieri arte posset æternitatem illam denegatam redimerent, & compararent. Ecqua enim perfectio quum quid primum natum in auramque hanc editum fuerit, præsto adesse occasus necessitatem, ac in se gerere intestinam sui interitus caussam quæ statim viriditatem omnem decutiat, ac ætatis florem deterat? Quantumcumque autem in priscis legum latoribus studium ac industria viguerit, eventus eorum opinionem fefellit. Nec enim id consequi potuerunt, quin vetustate conditarum urbium legis conditoris memoriam conficiente, ratæ & statæ quæ quibusque rebus ingruunt vices, in respublicas inciderent, alias serius, tardius alias, prout suas leges sanciverunt quibus Respublicas instaurarent ac roborarent. Nulla enim tam & opibus & honoribus florens civitas, nulla tam sanctis legibus fundata, nulla quovis etiamnum bonorum genere nobilitata cui non suus fuerit marcor, sua senectus, quæ non tandem de suæ dignitatis gradu dejecta, quum alioqui ceteris exstinctis eluceret, aliis ludibrio ac contemtui fuerit. Quod & naturæ usuvenisse in suis architectandis operibus certum est, illa quam maxime fieri potest sua opera limat ac perficit omnemque eorum imitandorum, spem artificibus peritissimis adimit, ut nil desiderari possit quod melius ab ea factum oporteat. Nec dubium est quin corpus illud quod ex variis principiis coagmentaverat, quodque summa arte effinxerat, si idem ad finem usque servare potuisset, id præstitisset; sed illud elementis ex quibus idoneam constituendis corporibus materiam depromserat denegatum vidit, quod illa varias alterationes necesse sit subire. Et quum illa vim in composita conflataque ex se corpora conjiciant ac conferant, hæc suorum primordiorum vices experiri nata, iisdem alterationibus subjicientur. Sed reconditiori arte ingenioque aliquid aliud natura comminiscitur, quo vices istas & mutationes redimat: ne saltem non possit nonnullam æternitatis suæ speciem retinere qua suum opus vietum, dissolutum ac moribundum sustinere possit ac sublevare. Dum enim tantula seminis mole abutitur, ortus procreationesque perpetuat, & in pusilla re, tamquam penu, magnum aliquid recondit. Ita enim unumquodque vitali aura fruens jam exstinctum, in suis desectis reliquiis reviviscit ac repuerascit, dum sobolem quæ vicariam pro parente supponat operam, substituit. In illam enim suam inclinatam jam ac languidam vitam confert, ut in ea renovatum ac resultans cujusdam æternitatis compos subsistat. Quod Naturæ opus perfectissimum, majoremque multo illius industriam designat, quam si suum illud opus principio æternum, & dissolutionis nescium effinxisset. An quicquam est majore

Animalium corpora Φύσει καὶ ἀνάγκῃ fatalia sunt.

Individuum quodlibet similis procreatione repuerascit.

Fernel. de procr. hom.

jore

jore dignum admiratione quam in desecta e corpore portiuncula tantum virium ponere, ut in hac exiguo spiritu perfusa, inanimi tamen, & rudi animal perfectum delitescat? In hac enim non expressæ quidem, sed adumbratæ tantum sunt rerum effigies quas divina una facultas limat atque exprimit, sive perfectum animal edatur ut ab equo & homine: sive ovum: sive vermis: his enim tribus modis in animalibus fieri generatio cernitur. Ac planta quidem seminis interjectu a se ipsa aliam producit in qua veluti rediviva suum ingenium exprimat. Nec enim dicat quis, quod tamen vulgo jactatur, a glande quercum produci: non glans, sed quercus quercui causas principiaque dat. Et quicquid in recens producta quercu cernitur, illud non glandi sed primæ parenti acceptum referatur, tamquam principio a quo semen deciditur partium ipsarum non ἐνδελέχειαν quasi quamdam continuatam motionem & perennem dicas, ut male aliquo modo Tullius de mente sensit, sed ἐντελέχειαν perfectionem, veluti complicatam ac coercitam retinens, quæ sola secretione elucescit. Quum autem ab eo quod vita fruitur desectæ reliquiæ callidissimo artificio a Natura excogitatæ perpetuitatis custodes interitusque vindices non primo quoque tempore quam occultam ideam, vimque implicitam a corpore rapuerunt, eam exprimant, sed contra ignavæ desidesque ex sese exsistant: excipi illas, nutriri foverique oportuit, hinc partium machinata varietas, hinc sexus distinctio. Nam quum nec mas ex se, nec femina ipsa conjugis expers quicquam perfectum limatumque dare queat, sed aliquid iners, rude, ac inutile ut ova subventanea & mola testantur, ne quod ab alterutro afferri posset irritum inaneque exsisteret, utriusque & maris & feminæ per congressum symbola conjici conferrique oportuit ad generationem perfectam ac undique absolutam. Alioqui rudis adumbrataque solum procreationis species pareret, tum in editæ sobolis aut monstri potius imminutis actionibus, tum in exigua vitæ usura, quo loci accurata diligensque sexuum distinctio languet ac friget. Ac in plantis & paucis animalibus sexus promiscuus est, nec certo hunc marem, hanc fœminam definias. Sexus autem hæc confusio non ita a nobis recipienda est quin aliquid simile mari feminæve exsistat (jam enim usu receptum est ex fruticibus alias marium alias feminarum rationem habere) sed ille congressus & coitio a natura apte excogitata ad generis propaginem in illis non celebratur. Etenim quum altis radicibus humi defigantur, locoque non moveantur, immo pabulo quod in numerato est intestino terræ sinu reconditum adhærescant, ex se ipsis progignunt, nec blando ad sui propagationem complexu abutuntur. Sic in plantis alioqui brutis, quibus tamen summum inest desiderium quod aliqua nobis incognita ratione leniunt, maris & femine promiscuæ sunt vires; quæ in perfectis animalibus longo distinguuntur intervallo. Non enim plantarum more alimento fixa, adhærentiaque sola aut nutritione, aut accretione, aut procreatione contenta vivunt, sed diviniore modo impelluntur, alias ad cognoscendum, alias ad sentiendum aut utrumque quo nimirum perfectiora munia obeantur.

Arist. c. 3. l. 1. de hist. Animal.

ἐνδελεχείας καὶ ἐντελεχείας differentia.

Sexuum distinctio ad generationem perfectiorum animal. necessaria. Fern. de procreat. Hominis. In plantis & paucis animalibus sexus promiscuus est.

Arist. 1. c. l. 1. de generatione Animal.

antur. Quamobrem non in omnibus pari modo animadvertitur ea sexus distinctio, sed in sanguine præditis præterquam oppido paucis uni vis mascula, alteri feminina attributa est. Sed quum alia a putredine primo oriantur nullo sata coitu congressuque, illa quidem generare ne„ cessum est, sed quod subinde a putredinis sobole natum est, diversum „ plane est nec maris nec feminæ dotibus & nomine donandum: Quod merito contingit. Si enim eorum complexu & consuetudine quæ non ex animalibus primo sed putredine genus suum traxere, animalia orirentur, si ejusdem essent generis primum parentum ortum talem exstitisse oportuisset: positum autem est a putredine sola ductum esse principium, sin autem dissimilia sint, sed quæ tamen coire possint, subinde alterius generis soboles nasceretur, & ex hac alia diversi quoque generis, atque ita in infinitum progressus exsisteret quod a naturæ legibus abhorret. In quibus autem sexus differentias tamquam certos limites constituit, ex iis elicere solet aliquid quod ejusdem generis est, quodque proxime parentes referat, specie, effigie ac similitudine, quæ tria in omni legitima procreatione spectanda proponuntur. In quibus autem ea sexuum distinctio paullo confusior est, aut deficit, in iis quantavis potest diligentia speciem exquirit atque conservat. Nam & in testaceo animalium genere & in iis quæ saxis adhærent; in plantis denique maris & feminæ distinctio requiritur: Cui ut fiat satis, providit Natura ut in iis aliqua maris & feminæ ἀναλογία & proportio retineretur. Nam & cuidam fruticum generi tributum est fructum ferre, aliud quidem fructus ferax non est, sed ferentibus aliquas ad maturitatem suppetias ferre cernitur. Quod in fico & caprifico cernere est illudque vulgo in stirpibus notatur alias sponte nasci, de quibus hoc loco supersedendum est, alias ex semine. Quæ enim paullo fusius de animalibus dicta sunt, quæque de plantis, ea non ita ad præsentem disputationem faciunt, quin missa fieri non potuissent: sed quoniam de sexus differentiis & necessitate institutum fuit disputare, a capite disputationem arcessere non pertæsum est. Multa enim cursim attingere licebit pedestri nostra oratione, quæ ad lucem enodationemque consilii nostri pertinebunt, ne quod in narrandis rebus factitari solet, diutius eorum animus suspensus hæreat, quibus forte contigerit has lucubrationes ad morborum mulierum explicationem accommodatas terere ac perscrutari.

Similitudo generis, speciei & effigiei.

Gal. l. 1. de semine.

Arist. 1. c. l. 1. de gen. Animal.

In quibus plantis & animali sexus diversitas requiritur, mari ac femina aliquid est analogum.

ANNOTATIONES.

1. *Cicero 2. de Natur. deorum: seminis tanta vis est ut id quamquam sit perexiguum, tamen si inciderit in concipientem comprehendentemque naturam, nactumque sit materiam qua ali augerique possit, ita fingat & efficiat aliquid simile in suo quodque genere: ita, multa in se vim seminis habent ut ex uno plura generentur, idque semen inclusum est in intima bacarum parte quæ ex quaque stirpe funduntur, sic terræ stirpium renovatione complentur.*

2. *Cicero lib: 1. Tusculan. quæst. & Budæus lib. de Ass. miratur Cicero*

ceronem qui quum Aristotelem legisset utentem nomine ἐντελεχείας, tamen motionis nomine usus sit in interpretatione: ut ἐνδελέχεια sit legendum, non ἐντελέχεια.

CAPUT PRIMUM.

De Maris & feminæ distinctione ac dignitate.

SI quis de sexu dubitet an sit, & seipsum ignorare necesse est, & communi sensu indigere. Quod utrumque in homine turpitudine vitioque non vacat. Nec enim nostra in eo supra versata est oratio ut sexum ullum esse demonstraremus; hic enim desideraretur prudentia, sed illum in animalibus constare perspicueque apparere ostendimus, in reliquis quadam καταχρήσει usurpari. Nunc autem an ulla ejus sit necessitas quæstione dignissimum exsistit: & quid pars alterutra conferat, paucis aperiendum. Quæstio hæc multos olim exercuit ac in varias opiniones traxit non modo e plebe sed & philosophos & poetas: horum quum figmenta parvi hic fieri velimus, non negligi tamen, quod nihil tam jejunum, nil adeo insulsum ea quo non possit aliquid salis elici: illorum mens & ratio aliquid ponderis hoc loco dum cursim res agitabitur, est habitura. Sed quemadmodum hoc toto opere ad mentem divini Hippocratis quem ducem & principem ad ingrediendam hanc disputandi rationem sequi volumus, omnia sunt referenda; ita nil nos movebit philosophorum quantumvis accurata ratio nisi Hippocratis menti & orationi consonet: non quod in illius mentem verbaque jurandum censuerimus eorum more qui quem semel imitandum sibi proposuerunt, licet a vitæ recta ratione & scopo aberrantem, eumdem tamen pertinaci studio prosequuntur, sed quoniam ille bonorum omnium auctor jam pridem omnibus & recte philosophando, & præclare sentiendo placuit, eum deserere nefas esse arbitramur. Cujus mentem antequam aperiamus unam atque alteram aliorum opinionem proponemus. Divus Plato genus humanum olim ἀνδρόγυνον exstitisse asseruit, ita ut geminum foret duabus naturis communione quadam promiscuis & conjunctis. Sed hoc diremit distinxitque Juppiter: Et qui amor per totum fusus erat, in duo diversa conjectus est, hinc remanentibus primi illius amoris seminariis, contingit marem a femina tamquam dimidium sui requiri: ac pari modo feminam a mare, ut veteris conjunctionis memoriam recolentes hymenæum celebrent, quod etsi aliquid ficti commentique in se continet implicitum, explicatum tamen ad id quod hoc loco quærimus de sexus necessitate, & quid utrimque conferatur, apprime pertinebit. Ac Empedocles non longe aliter sensit qui futuri fetus partes divulsas distinctasque contendebat, ut ad eum perficiendum aliæ a femina aliæ a mare repetantur: hinc nata congressus consuetudinisque necessitas, ut compressu partes in homine latentes transfundantur, aptenturque ad eas quas femina in sese recondit

Sexus in animalib. perspicue apparet, in aliis rebus καταχρηστικῶς.

Ball. Hip. ducem sequitur qui teste Macrobio nec fallere nec falli umquam potuit.

Plat. ex Aristophane in symposio, humanum genus ἀνδρόγυνον à Jove distinctum in duo.

Gal. l. 2. de semine.

recondit. Quam Empedoclis sententiam labefactare conatus est Galenus: miror cur & prius Platonis commentum multo absurdius quia ita diligens est & accuratus in alieno opere, non momorderit. Multa enim a multis dicuntur, in quibus non quod dicitur, sed quod intus reconditum ponderari pensitarique debet, ne solis addicti verbis veteres indicta causa condemnemus. Satius autem est in æstimandis aliorum laboribus honorarii arbitri partes agere, quam temere eos inscitiæ insimulare. Nec iis tantum habenda est gratia, quorum quispiam sententias sequatur & probet, sed iis etiam qui sententiam suam de rebus aliqua ex parte explicaverunt; ii enim aliquid adjumenti afferunt quippe qui animi nostri aciem & constitutionem primi excoluerunt. Aliorum scripta iniquius observare dementiæ est ac furoris: eadem tolerabilia quædam boni consulere humanitatis est, ut candoris eadem laudare. Etsi enim Empedoclis commento affinis videtur opinio, quid aliud declarat tamen quam necessario miscendas esse duas partes quarum una agentis opificisque vim habeat: altera materiam subjiciat atque substernat? Quod si alienis nominibus dictum, non propterea tamen traducetur. Porro illud in primis accurate tenendum: In omni rerum naturalium coagmentatione rerum contrariarum mixtionem requiri ut inde unio fiat, & ab unione ejusmodi res quæcumque natura constat, subsit & duret quoad dissolutionis necessitas tempori comes addita, adventarit. Nec enim ex uno res constare potuerunt principio, quod quæ summæ cuique elemento vires insunt non retunderentur nisi admixto contrario: Et id interitus causa est. Quæ distinctio Aristotelis ingenio debetur, dum quæritur cur nos non eadem res semper delectet, Deus autem una eademque re simili voluptate perfruatur. Nulla nos, ait, res eadem delectat quod non sit natura nostra simplex, sed habeat in se quiddam admistum dispar sui ac dissimile, quo eam interire necesse sit. Et si quid pars altera faciat, id continuo a natura alterius alienum est. Deus simplici voluptate fruitur, nec enim motionis tantummodo actus est: sed etiam stabilitatis. Præterea si unum cujusque rei principium, nulla actio foret nullaque perpessio, nullus dolor. Sed nihil temporis in his frustra terendum. Duo principia hoc loco maxime considerabimus ab Hippocrate arte summa excogitata, quod & eorum usus maximus, & horum cognitio ad id quod hoc loco habemus propositi magnas opportunitates est allatura. Duo illa sunt, ignis, aqua: seu calidum humidum, quorum explicatione continetur & sexus distinctio. Hippocrates duplicem naturam cognovit, unam manifestam, in temperamento sitam, sive id animum, sive temperamentum voces, nihil interest, immutabilem alteram, æternam, quam proprie animam vocamus; corporis organici primam ἐντελέχειαν quam transmutare potis non esse divino veluti afflatus numine conscripsit. Priorem in duobus positam fixamque principiis voluit, dum mira verborum sua brevitate ingentem rerum ubertatem parturit: Constituuntur cuncta animantia, tamen homo ipse ex duobus quæ facultate quadam a sese invicem differunt, sed usu & commodo conspirant, igne & aqua. Hæc autem sufficiunt tum aliis omni-

Arist. l. 2. Metaphys.

Homo dolet & varietate rerum delectatur quia ex contrariis constat. Arist. ult. c. lib. 7. Ethicor. Hipp. l. 1. de Nat. Humana.

Hipp. sub finem l. 1. de Diata. Duplex natura immutabilis, & manifesta.

omnibus, tum sibi ipsis mutuo. Utrumvis seorsum nec sibi nec vero alteri satis est: Eorum autem hæc vis est: ignis omnia per omnia movet ac impellit, aqua omnia in omnibus nutrit. Peculiare autem est ut utrumque superet ac superetur: neutrum absolute superet: Si ignis superaret simpliciter, deficeret alimentum; sin aqua, motus deesset. Pluribus præterea explicat quales exsistant quibus plus alterutrius principii insit. Quæcumque enim actiones in nobis elucent, eæ aut ignem aut aquam referunt, unde qui insulsi, bardi, molles ac minuti sunt, eos aqueos vocamus: quibus vis inest vividior ut ad omnia alacres & expediti sint, eos igneos dicimus. Ignis enim motio, impulsio, ac celeritas propria est: aquæ vero tarditas, & ignavia. Atque duo illa principia argutulus quidam traducat: quod ea sola Hippocrates constituere videatur, quod ab ejus sententia & primariorum medicorum abhorreat. Quin etiam mordicus in ea hæresi eum constitisse ex aliis ejus decretis conficere possit. Idem enim erroris inscitiæque veteres insimulat qui quatuor constituentes principia, cal. humid. frigid. siccum, ea & sanitatis & morborum prima fundamenta essent machinati. Quid aliud vero est quam solemnia quatuor rerum omnium principia tam trita, tamque plausibilia rejicere atque labefactare? At utraque sententia suis patrociniis non est destituta. Quod attinet ad illam Hippocratis reprehensionem qua veteres insectatur, eo factum est quod illi quum observassent morbos maxima ex parte ab intemperie pendere, sive ea simplex sit, sive composita, calidum, humidum, frigidum siccumque morborum omnium causas statuissent. Nec enim tam sui dissimilis fuisset ut ea quatuor principia rerum omnium everteret ac rejiceret: sed eos illa maxime de causa insimulat eorumque dogma evertit, quod generalius morborum causas observarent, nec ad angustum suam disputationem revocarent. Hippocrates autem medicum ratus artificem esse maxime sensui addictum, non modo illa generalia sanitatis morbique fundamenta contemplatur, sed demittit se ad ea quæ ex primis illis oriuntur, sive primæ sint qualitates, sive secundæ, sive tertiæ: quarum contemplatio apprime medicis necessaria exsistit. In maximos enim errores eos fœdissime prolabi solitos experientia didicimus, qui nescio quam rerum ad medicinam pertinentium communem notitiam assecuti, sese in primariorum medicorum societatem dant, falso rati eam viam securam esse quam sibi compendiosam compararint, hinc Thessalicorum factio prodiit qui universalibus morborum jactis fundamentis, ut quum dicerent morbum omnem aut ab exhausto aut ab repletione emanare, artem medicam semestri spatio perfecte comparari posse affirmarent. Hinc Gnidiorum medendi magistrorum fastus, qui quum infinita morborum genera novissent, eaque varie distingui pro cujusque subjecti varietate: tamen universali ratione contenti ad inferiora non descenderunt. In quo a plerisque peccari vulgo experimur. Nec illam divinam τέχμαρσιν ab uno Hippocrate primum inventam, deinde a Galeno scriptis & experientia excultam amplexati sunt. Eamque ob causam universales illas propositiones sive ad morborum causas pertineant, sive ad eorumdem curationem Hippocra-

Hipp. ibid.

Omnes actiones in nobis aquã & ignem referunt Hipp.

Hipp. l. de vetere medicina.

Gal. de optima secta ad Thrasybulum.

Hpp. de diæta in acutis.

Ab universalibus ad inferiora descendendum.

3

pocrates pili fecit ut omnem erroris occasionem auferret. Ridiculum esse ostendit, hoc cognito quod a calido sit morbus, ad frigidum concurrere ἀδιορίστως, contrarietatis lege id consilii insinuante ac suadente. Periculosum enim est nos iis legibus adstrictos, ab una qualitate ad aliam contrariam corpus traducere & transferre. Eodemque consilio Galenus indicationum omnem rationem accurate complexus est, ut veterum multorum errores, in morbis curandis committi solitos detegeret ac confunderet. Nec minore calumnia dignus videatur Hippocrates qui duo principia sua rerum omnium tam magnifice efferat. De quibus paucis dicendum, quod generationis nostræ primordia ab iis ducantur. In generatione calor naturalis primas tenet, quod vi sua & impulsione unum ab alio separet ac sejungat, distinguat, augeat: alioqui numquam quæ gravia sunt supero loco ponerentur. Nec cerebrum quod hominis frigidissimum est, in corporis arce locaretur. Eum calori sive astris attribuas, sive terrenis caducisque corporibus affigias, hic locus non postulat, ut explicemus. Reliqua elementa, aqua præsertim ac terra quum suopte nutu non incitentur, sed ignava pigraque exsistant, necessum fuit ab alio impelli cierique ut multiplici impulsione ac versatione tandem aliquid exsurgeret duorum principiorum conjunctione temperatum. Sic mutatio, auctio, generatio effluviique reparatio caloris functiones creduntur. Aristoteles dubitavit, an hæc ab animo an a calore proficiscerentur: ut physicus tamen in animo præcipuam causam constituit, calorem instrumenti nomine donaturus. In quoque autem corpore quemdam volumus fluere ἀτμὸν nominantes καὶ ἀπόρροιαν τῆς ἐποχειμένης οὐσίας, alium partibus solidis affigimus, ipsum earum ἐντελέχειαν constituentes. Quo pertinet illud Hippocratis, ἡ ψυχὴ ἀνθρώπου ἀεὶ φύεται. Hominis anima ad finem producitur, ut male vertit interpres, melius, *vegetatur*, verteretur τὸ ἀεὶ φύεται. Intelligit hominis animam idest calorem vegetari semper & incumbere perpetuo in augendo, conformando, generando. Quod ejus solius beneficio animal alimentum trahat, conficiat, eoque nutriatur, ac sustineatur, augescat, procreet, sensu denique ac motu præditum vivat. Hujus dotes quum maximæ sint, quæque omnibus conspiciantur, non abs re rerum omnium principium constitutum est: quod quum per se non exsistat, sed in aliud vim suam potentiamque exerceat, necessarium fuit id quicquid est illi substituere ac subjicere. Aqua autem primas inter ceteras res id genus tenet. Jam enim abunde demonstratum est iis duobus principiis contentum fuisse Hippocratem, quod & eorum vis longe lateque pateat, & quæ a nobis prodeant actiones, eæ aquæ calorisve nonnihil præ se ferre consueverunt. Accedit & ratio instituti Hippocratis. Id enim consilii fuit ut de diæta disputaret quæ & victus ratione, & vitæ genere contineretur. Nam & ἐπιτήδευμα ad diætam retulit idem auctor. Quæ actiones celeres & expeditæ, eæ ad ignem referuntur. Quæ pigræ ac tardæ ad ignem non referuntur, sed aquæ tribui solent. In vitæ instituto quum duorum principiorum vis elucescat, tum maxime ad victum pertinere videbitur. Sic olim aqua ac igni interdici eis volebant qui aliquod facinus nefarium perpetrassent.

Hipp. de vetere medicina 2. Aphoris. Gal. de optima secta ad Thras.

Hipp. lib. de genitura. Calor omnium actionum auctor.

Calor fixus aut fluens.

Arist. c. 4. l. 2. de anima.

Hipp. lib. 6 Epidemiorum. Gal. lib. de Marasmo. Hominis Anima i. calor ad finem vegetatur.

Hipp. l. 1. Epid.

ſent. Et narrant hiſtoriæ in nuptiarum celebritatibus tum maxime quum nupta viro jungeretur, aquam & ignem offerri ſolere quæ recens nupta attingere juberetur. Ac tacito illo tectoque myſterio duorum illorum principiorum vim in omnium rerum procreationem concurrere indicabant: At neceſsariam aquæ igniſque copulam, ideſt maris & feminæ ad generis humani propagationem prætendebant. Sed & fortaſse alio conſilio Hippocrates duo illa niſus eſt docere primordia, ut everteret ac labefactaret eorum ſententiam qui unico principio contenti, reliqua ſubdititia ſupervacuaque conſtituerent. Quæ conſtans firmaque de uno principio ratio videtur ſatis refutari, ſi duo ſaltem concurrere demonſtretur. Non quin forte & alia non obliterentur ac rejiciantur. Itaque mirum non eſt ſi duobus illis poſitis principiis omnia ea complectatur quæ ad generationem, conſervationem, motum nutricatumque deſiderari poſsent. Sic igni, eo auctore, mens eſt prudentia, augmentum, motus, imminutio, mutatio, vigilia, ſomnus. Quid enim appetitus apparet in generationis noſtræ principio, quam duo illa principia ſola præcipuaque exſiſtere? quid aliud præter ignem & aquam in ſemine? quid aliud edito fetu? in ſemine humorem & ſpiritum coire vulgo perſpicitur: ut humori materia aſſignetur (nec enim illud terreum quod ad partium ſolidarum conſtitutionem confert, ſeſe nobis objicit) ſpiritus autem motionis principium injiciat. Nomine autem ſpiritus ignis continetur, utrumque enim etſi nominibus diſtinctum, idem tamen fere cenſeri debet. Ita tamen veteres ignis ubertatem, ineunte generatione requiſierunt, tum ut motum præſtaret, (quod ſpiritus proprium eſse deberet) tum ut ſiccaret, alioqui partes ſolidæ numquam conſiſterent. Etſi humidum & ſiccum initio generationis præpollent, ſiccum tamen non terreum eſt, ſed igneum, cujus vis in robore partibus conciliando exſiſtit. Terreum autem ex eventu tantum apparet, conſumto humore, non a calore quidem, ſiquidem conſumtor non eſt, nec de compoſito ruinam molitur, ſed diſflans corpus, nec humore eodem alimentari in alius primigenii locum ſuffecto, ſeneſcit tandem ac marcore diſsolvitur. Variis quidem morbis ludunt veteres, ſed ea eodem referri neceſse eſt. Quum enim a Galeno dicitur duo ortus noſtri principia unum aereum & igneum, alterum terreum humidum, paullo quidem latius principia diffundit; ita tamen ut unum pro materia, alterum pro cauſa efficiente aſſumat. Nec omittendum, nonnullos ex veteribus, quam vere omnes noverint, calidum & humidum conſtituiſse principia per ſe, frigidum & ſiccum ex eventu. Alii frigus privationem caloris ſtatuere: imperite quidem quum privatio nihil conſtituat. Ac effectum tandem eſt duo principia exſiſtere maxime quorum unum omnia in omnibus moveat, alterum nutriat. Non quod aquam nutrire dicamus, quum Galeni ſententiæ adverſum ſit, ſed nutritionis nomen latius ſumitur. Nunc ut ad inſtitutum accommodetur oratio de modo quo concurrant illa, dicendum paucis. Hippocrates vult ortus noſtri primordia ab iis duci τὸ διακρίνεσθαι καὶ τὸ συμμίσγεσθαι, nos ſecerni ſive ſeparari; & componi commiſcerique vertendum diximus: aut utamur nominibus propriis, ſecretionis & miſtionis generari & miſceri idem ſonant Hippocrati: ut

Plutarch. ait aquam & ignem olim recens nuptis offerr ſolere.

In ſemine & edito fetu aqua & ignis apparent.

Gal. l. 13. de uſu partium.

Com. in aphor. 14. 1. apho. in ſemine paucum ſicca & terrea ſubſtantia plurimum aerea calida & humida.

Gal. 1. ſanit. tuend.

Gal. l. de Marcore eam difficultatem abunde explicat.

Gal. 1. ſanit. tuend. 4.

Hipp. l. 1. de diæta.

Hi pp. particul. 14. l. de natur. Hu. Gal. 8. c. l. 1. de elementis. Arist. de ortu. Particul. 9. & 15. l. 1. de Nat. Hum.

ut & perire & ſecerni. Eſt enim credibile ortum per unionem rerum contrariarum fieri, interitum vero per ſecretionem & ſeceſſum; ſummus enim Hippocrates, in animantium occaſu elementa ad ſuum ſe quodque locum recipere litteris tradidit. Niſi ea miſtio contingeret, qua diverſæ contrariæve naturæ in opus unum conſpirarent, nulla umquam generatio exſtitiſſet. Iners enim & ignava vis unius remaneret, niſi alterius favore afflaretur. Quod Hippocr. animadvertit, quomodo quippiam, ait, unum generaret, niſi cuipiam miſceretur? Et interpres adducto ſeminis, quod ſolo mandatur, exemplo docet illud vietum & exſoletum remanere niſi humore dilueretur, quo vis ſepulta emergat. Tandem efficit maris & feminæ congreſſum neceſſarium eſſe. Unumquodque unius principii cauſa eſt: nec credibile tam diſſimilia diſſentaneaque principia ab eodem conferri poſſe. A primis enim naturæ fontibus hauriuntur, & ἐντελέχειαν ideamque rei a qua decidunt, confuſam occultamque exprimunt, quæ tempore eluceſcit. contraria eſſe oportere ſatis abunde demonſtratum eſt. Itaque a duabus contrariis aut potius diverſis naturis conſtantibus, illa in communem generis ſatum elici oportet: ut nec unum perfecte aliquid edat limetque, nec alterum citra alterius ſuppetias quicquam poſſit. Ac concurſum illum maris & feminæ demonſtrari oportuit, ut veterum quorumdam dogmata eluantur, & mulierum natura, de quibus inſtituitur diſputatio, intelligatur. Quum ex iis quæ præceſſerint multa aſſumere in animo ſit, quorum ſi copia non fieret, diſputationis curſus retardaretur.

Nil poteſt generare niſi cuipiã miſceatur.

ANNOTATIONES.

1. *Ad hanc ſententiam Cicero libi 2. de nat. Deorum magnas ignis vires deſcribit: immo nullam nutritionem, nullum appetitum, motum, actionemque eſſe docet ſine ipſius ignis beneficio. Nam etiam quod alitur & creſcit motu quodam utitur certo & æquabili. Immo ne aquam conglaciare poſſe ac diffundi poſtea docet, niſi admixtus ſit ignis, locus præclarus.*

2. *Eo enim pertinent tot regulæ & Canones a Gal. traditi in method. medendi, ut pro ratione partium, temperamentorum varient quoque remedia. Item pertinent libri de locis male affectis, ut ideas morborum* κατὰ ϛοχασμὸν *venari poſſimus.*

3. *Lib. 1. de diæta vero ait,* ψυχὴ ἀνθρώπῳ αὐξάνεσθαι, *loquens de vera anima ut de antecedentibus patet. Sic puto* φύεσθαι *idem eſſe quod* τελειοῦσθαι καὶ αὐξάνεσθαι.

4. *Exercitatione xviii. Scaliger contra Cardanum docet, quod abſurda ſequantur, ſi ſiccum & frigidum privationes tantum dicantur.*

5. *Immo communi ſenſu percipitur non poſſe ullam etiam in rebus externis mixtionem legitimam fieri, niſi per contemperationem rerum diverſarum & diverſis qualitatibus præditarum.*

CAPUT II.

Instituti ratio.

UT autem maris & feminæ ad generis propagationem usus est necessarius, ita variis distinctisque partibus utrumque natura instruxit, quarum ministerio uteretur. Ac primum admirabilis energiæ in mole pusilla semen attribuit, nec non sanguinem superfluum menstrua periodo fluere solitum, ut nil deficeret, nec ad sationem ipsam; nec ad nutricatum, nec ad perfectionem ipsam acquirendam. Relictis autem quæstionibus pene innumeris de semine, quid agat, an per se, an ἐκ τοῦ συμβεβηκότος, an anima in eo sit τῇ ἐνεργείᾳ, unde sexus, cur non omnes mares generentur, quum muliebre semen a virili superetur, hocque sit ἐνεργητικώτερον deinde quum semen mulieris sit quid languidum, ἰχωρῶδες, num irritum sit ac inutile: Denique, an menstruum illud excrementum necesse sit concurrere, quum semen utrumque ignea, humida, terrea aereaque substantia constet: unde potest & nutricatum præbere, & ἐνέργειαν conferre, in mulierum natura breviter explicanda, morbis autem velut passo velo pertractandis omnis nostra versabitur opera. Alia relinquemus Philosophis qui quæstiones illas agitabunt, alia ad usum nostrum sumus accommodaturi. Si quid ex illis forte narrando scriptitandoque incidat quod ad institutum facere possit, evolvemus, ne nostra in ea re jejunitas appareat. Ab argutiis minutulisque quæstiunculis temperabimus. Uteri, partiumque mulieris conceptui, nutritionique dicatarum, consensus partium cum partibus explicationem persequemur. Inde enim potissima demonstrationum vis elicietur. Sed eo maximè omne consilium nostrum pertinet, ut in curatione morborum muliebrium elaboretur. Ac cur hæc πραγματεία mulieribus dicata sit, curque in virorum morbis nemo privatim versatus sit, in primis nosse non alienum videatur.

Multa quæstiones de semine & philosophis relinquuntur discutiendæ.

Cap. 1. l. 1 de sanit. tuend.

CAPUT III.

In quo differant morbi muliebres a virilibus.

QUum elementorum vires, mutationesque in viris æque ac mulieribus spectentur, utrisque de sanitatis gradu ac statione perinde decedendum est. Nec enim ex uno elemento alterutri constant, propterea que doloris voluptatisque vices persentiunt. Est tamen ubi mulierum genus pluribus, gravioribusque morbis impetatur, tametsi ei a natura consultum sit prudenter ut menstruo stratoque fluore, multorum ac magnorum morborum vim refugiat aut eos imminentes antevertat: qui fluor, si aut deficiat aut relicta periodo erraticus instabilisque sit, jam jam morbis nascendi occasio est in parato. Quod Hippocratem impulit ut mulieres podagra non laborare asseveret, nisi forte menstrua substiterint. Præviderat natura mu-

Hipp. l. de nat. hum.

Maximus medicorum deprehensus in

mendacio: non mutatur feminarum natura sed vita. Sen: Hippoc. apho. 29. lib. 6. c. 1. Galen. c. 5. l. de semine, & c. 6. l. 14. de usu part.

mulieribus ob nativam constitutionem excrementorum magnum proventum fore, ut passim docet Galenus, nisi summa arte caveretur ne illa moram trahentia ægrotandi occasionem afferrent. Quum itaque tam bene a natura mulieribus consultum sit, illis obviam erat eundum morbis, sed longe contra videmus contigisse. Nam nostris temporibus in quodvis morborum genus etiam numquam antea auditorum mulieres tam facile tamque frequenter præcipites ruunt, ut nullo tempore & loco graves & frequentes experiantur. Immo ita est eorum natura, ideaque involuta, ut præstricta oculorum acie peritissimi quique artis medendi magistri in iis dignoscendis juxta ac curandis cæcutiant, immo tamquam ignorantes illud quicquid est, ad Deos referre conentur, quod illi communem aliorum morborum sortem naturamque superare videantur. Quod ipsum an ignorantiæ tribuendum sit, an ita natura morbi mulierum difficilioris reconditiorisque sint cognitionis quam virorum, an vero earum intemperantia commissum sit ut eam naturam induant; an potius nobis fucum faciant mulieres quæ quum leviter ægrotant, ut arte nostra conjecturaque assequi possumus, nescio quas dolorum species effingant, ac comminiscantur. Hoc porro nobis dubium est. Nec enim credibile quum corpus habeant ex paribus coagmentatum, ita obscuris, & elementorum mistionis modum superantibus morbis implicari. Hoc ipsum, quum pedestri oratione excurremus, facile ab omnibus percipietur. Laborant enim mulieres, laborant & viri: sed hos acutiores morbi affligunt, illas diuturniores, huc enim facit & proventus excrementorum, & temperamentum frigidius. Excrementa facile superfluunt ac congeruntur, tum ob sedentariam desidemque vitam, tum difflatus prohibitionem, unde exuviæ facile retardantur ac resistunt. Est autem & illis densa cutis, & internum corpus obstructionibus intestinis facile patens. Quod morbis & fovendis & producendis occasionem porrigit. Sed ut facile in morbos incidunt & diu fovent, ita non æque facile fato defunguntur ac viri. Est enim consentaneum, occasionem non esse præcipientem in morbis mulierum, ut in virorum morbis. Siquidem occasionis celeritas in arte medendi ex eo spectatur quod corpus nostrum perenniter diffluat ac dissolvatur, ut minimis momentis maximæ mutationes & inclinationes ἢ ἐπὶ τὰ ἢ ἐπὶ τὰ, ut loquitur Hippocrates, contingant: quo corpora dissipantur diffluuntque magis, eo occasio celeriùs elabitur ac effluit, cautioremque sese medicus præstare debet. Corpus autem virile cum muliebri comparatum quum faciliùs inaniatur liquescatque, verisimile est mulieres morbis magis resistere, nec varias vices quæ contingere solent, corpore exsistente εὐδιαφορήτῳ & dissolubili, sustinere. Nec enim in iis mutatio contingit aut a natura, aut a fortuna, quæ duo volucrem in arte occasionem maxime efficiunt, ut ex Hippoc. colligetur. Præter autem excrementorum proventum, temperamentumque nativum a quibus morbos in mulieribus manare censuimus, duo alia plerique effingunt, quæ efficiant ut & promtius morbis lacessantur, & peculiaribus sexuique propriis, non communibus cum viris prehendantur. Nam & uterum causantur, & ingenii imbecillitatem, quæ duo an aliquid efficiant, videndum

Hipp. in l. de diæta acutorum.

Hipp. l. de decenti ornatu sub finem. Præter temp. & excrementorum proven-

dum est. Arabum princeps (si modo ejus auctoritas iis placeat qui quum nares minus emunctas habeant, multa in illorum scriptis anilia & temere effutita asseverent) varietatis morborum in mulieribus causam unam agnovit, uterum. Est (inquit) femineo generi pars una, ut erus nimirum, omnium morborum virgineorum ac muliebrium, seminarium ac radix. Quod fortasse indistincte & minus plausibiliter præsertim apud eruditos pronuntiatum est. Mulierculis id placere potest, & ignaris medicis: Ex quibus illæ quidquid obvenerit, quicumque sit affectus, vel etiam si in minimo digito sectio sit aliqua, mali auctorem uterum contendunt, silvamque remediorum paratam habent tamquam πολώχρ●σον, sed utero soli dicatorum. Hi vero ignari loci non longe ab istis fallacibus mulierculis divertentes, quidquid mali contigerit, hujus remedium ab uno coitu frequenti repetunt, quod uteri languor & neglectus cultus omnium in virginibus aut viduis morborum causa esse videatur.

tum uterus & ingenii imbecillitas morb. mul. causæ. Illam sententiam pronuntiavit Hipp. l. de locis in homine fere sub finem.

Itaque uteri ipsius ratione varias ægrotationum species & imagines animo fingunt, quarum nulla in viris conspici soleat, cum ii utero careant affectuum istorum penu ac seminario. Quod autem uterus suas affectiones proprias & vernaculas habeat, id nemo negaverit, quum nulla sit in corpore pars, quæ a morbo libera ac immunis esse possit. Sed tot morborum ideas utero uni affingere, hoc φανταστικὸν & portento simile est. Si enim mas & femina nullo discrimine distinguitur, Galeni sententia, nisi quod in feminis illud lateat includaturque quod in viris promitur ac editur, cur non ab illa parte quæ in viris prodiit foras quæque voluptatis, ut & uterus in illis, promtuarium quoddam est, tot morborum genera derivantur.

Uterus omnium morb. causæ.

Gal. c. 5. l. 2. de ser. & c. 6. lib. 14. de usu part.

Ridiculum enim est quod uterus præ aliis partibus ζῶον ἐπιθυμητικὸν a Platone dicatur, quod appetat per sese, & ipsum succenseat nisi re concupita optataque potiatur. Quod autem uterus tamquam animal, sentiendi concupiscendique facultate præditum aliquando succenseat, hac ratione probant maxime quoniam in hysterico strangulatu, rei alicujus appetens, sitiensque moveatur, impetuque sursum deorsum feratur errabundus unde gravia surgunt symptomata & quæ alias ad exitium præcipitant. Quam Platonis opinionem Galenus explodit in suis commentariis. Et ut opinioni fidem majorem faciat Hippocratis auctoritatem advocat in lib. περὶ ἄρθρων ubi loquens de uteri erroribus & extensionibus (sua lingua vocat τῶ ὑστερέων τὰς πλάνας καὶ ξυντασίας) ait id genus extensionum fieri per aliarum partium tractum & consortium (græce & eleganter διὰ τὰς ἀδελφιξίας barbare fraternitates, dicit) non autem quod mutationis initium ab ipso utero sit ut in libris de locis affectis Galenus interpretatur.

Platon. in Timæo. Uterus animal. Gal. c. 5. l. 6. de loc. aff. Hipp. par. 100. lib. 3. de Articul. 4.

Si enim uterus animal esset ἐπιθυμοῦν, a se motus illius vehementis principium vimque obtineret. Sed nondum tamen controversia hæc diremta est, an uterus suo loco a se motus & impulsus descendat ascendatve: cujus rei fidem peti quidam volunt a mulieribus ipsis, quæ Hystericæ oppressioni sunt obnoxiæ. Ac de primo quidem dictum est: nunc ad secundum festinanter eundum cujus veritas communi experientia nititur ac roboratur. Quum enim generi muliebri innata sit ingenii imbecillitas, & a natura

Cap. 5. l. 6. loc. aff.

expressa

Animi pathematum vires.

expressa levitas accedens ad corporis mollitiem, mirum videri non debet, si promtius morborum vim ac impetum percipiat. Nam hac imbecillitate donatæ mulieres, omnium difficillime ægritudinibus perturbationibusque animi, quæ hominum catorum ac sapientum mentem non percellunt, resistunt. Dum autem sese perturbationibus animi vinci superarique sinunt, mentis perculsio ac contractio facile in corpus redundans, illud in contagionem suæ affectionis trahit. Et pro ægritudine corpori ægrotatio languorque contingit τὸ πάθημα sui originem agnoscens. Mulier autem ob impotentiam animi cedit ægritudinibus, & ab iis facile se vinci patitur. Causam ejus rei Galenus adstruit comparatione facta eorum quibus animus est humilis & angustus, cum iis qui fortes sunt & magnanimi. Conferri enim debent affectiones perturbationesque animi cum facultate ipsa vitali: quæ si valida est, & rationi obsequitur, illis perturbationum fluctibus non sese abjicit, sed contra nititur: sin infirma, ac imbecilla longe secus evenit. Itaque concludit Galenus, quibus robur vitale infirmum est, animi vero motus ac perturbationes robustæ ob ἀπαιδευσίαν, iis essentia animæ facile liquescit, ac dissolvitur. At vir magnanimus, non facile ob ista παθήμασι succumbit, utpote cujus animæ robur valeat ac vigeat, motus autem & affectus non adeo vehementer exsistant, vocat autem ἀπαιδευσίαν meo judicio, non profusiorem linguam procacitatemque aut insolentiam, ut linguæ græcæ interpretes explicant, sed imperitiam, judiciique carentiam, quum quis aut philosophiæ præceptis sese regendum non dedit quibus æquitatem animi ac placabilitatem sibi comparet, aut quum judicio parum valet, nec a quoquam facile se instrui, aut, si quando a vero desciverit, dirigi patitur: cujus generis sunt mulieres, homines leves, & idiotæ, de quibus omnibus mihi videtur scripsisse Comicus:

1. c. l. 5. de loc. aff.

Περὶ ἀπαιδευσίας paulo post plenius.

Homine imperito numquam quicquam injustius.

Terentius. Adelph. Act. 1. sc. 2.

Imperitum vocans quem ἀπαίδευτον Græci appellant eo in sensu quem diximus. Nec enim hoc loco proprie ἀπαίδευτον eum appellari volumus, qui litterarum rudis sit, sed qui levitate animi quadam & impotentia non facile ad jus æquitatemque descendat, sed contra malit præjudicatæ suæ sententiæ obstinatus esse assertor, quam aliorum opinioni etiam verissimæ quicquam cedere. Hac animi impotentia genus muliebre laborat maxime unde irasci celer est, ὀξύθυμον græcis, iræ impotens, odium facile inflammans non facile leniens, immo sæpe ex leviusculis rebus, inimicitiæ perturbationesque animi contractæ tam alte radices agunt, rerum conceptarum opiniones ita sese inconstanter ac turbide jactant, ut etiam tametsi fervor concitatioque ista animi nondum inveteraverit, & tamquam in venis medullisque insederit, vix elidi tamen evellique possit. Immo nec quam medicinam aut prudentia, aut temporis diuturnitas omnia molliens afferre solet, eam sibi comparare potest. Hanc animi impotentiam Hippocrates in mulieribus animadvertit, non tamquam rem negligendam, sed ad cognitionem morborum muliebrium apprime conferentem. Dum loquitur de spectris, & fugacibus imaginibus quæ perterrefaciunt.

Cicero 4. Tuscul.

Mulierum natura fractioris & humilioris est animi.

ciunt mulieres, & eas ad sibi mortem consciscendam induxerunt, ita generali hac propositione præludit de mulieribus disputaturus, ἀθυμοτέρα καὶ ὀλιγοτέρα φύσις ἡ γυναικεία, Mulierum natura fractioris humiliorisque animi est, supple, quam virorum. Ut mirum non sit si a quavis animi affectione facile concutiatur, ac frangatur. Nam tam exigua moderatione ac constantia quietæ sunt animo mulieres ut facile molestis tabescant, timore frangantur, & sitienter quid expetentes desiderio ardeant, & alacritate futili gestientes deliquescant. Contra vero viros, aut mulieres ἀνδρωθείσας nulli metus terrent, nullæ ægritudines exedunt, nullæ libidines incitant, nullæ futiles lætitiæ exsultantes languidis liquefaciunt voluptatibus. Duo autem restant explicanda, unum quorsum paullo ante dictum sit quasdam mulieres συνανδρωθῆναι, idest in naturam virilem adolescere, ut morum candore, constantia, æquabilitateque animi suum sexum mentiantur, ut contra evenit quibusdam viris γυναικωθῆναι, *Muliereſcere*, latine reddemus, quum mores muliebres exprimant ac induant, aut quod semen muliebre a Patre traxerint, aut quod ita vitæ instituto ad muliebres mores sint instructi ac informati, hos Hippocrat. ἀνδρογύνους vocat. Quatuorque considerat in moribus virorum mulierumque æstimandis, aquæ & ignis mixtionem, τροφὴν, παιδευσίαν, καὶ συνήθειαν. Posterius autem quod explicandum proponimus, est ut quid ὀξύθυμον nomine intelligat, aperiamus. Quod ad prius spectat absoluta omnium demonstratio peti potest ex libris de diæta, qui fiat ut ex viris quidam muliebri animo sint, ex feminis quædam quibus clarus, strenuus & inclytus sit animus. Quod vetus Poeta Ennius mollitiem juvenum Romanorum notans, virginum angustum animum objicit:

„ *Vos etenim juvenes animos geritis muliebres,*
„ *Illaque virgo viri.*
„ *Salmacida spolia sine sudore & sanguine.*

Vel enim semen quod ab utroque manat parente, femineum est, vel quod a patre superatur a femineo: vel quod a matre masculum est aut contra: sic pro seminum ista varietate mulieres generantur θηλυκώταται, vel ἀσθενέσταται, vel θρασύτεραι, vel ἀνδρεῖαι, vel πολυμηρότεραι. Rationem horum reddit quod Anima animæ admisceatur quod de animato semine intelligi debet. Nam de anima proprie dicta longe aliter sentit eodem libro quum ait, „ ψυχὴ οὐκ ἀλλοιοῦται οὔτε διὰ φύσιν, οὔτε διὰ ἀνάγκην. Eamdem animam sub finem libri „ φύσιν ἀφανέα vocat, de eaque pie sentit, „ φύσιν ἀφανέα μεταπλάσαι οὐχ οἷόν τε. Nunc autem περὶ ὀξυθύμου breviter dicendum est, quod hac voce imbecillitatem mulierum significari diximus. Galenus τὸ ὀξύθυμον καὶ θυμῶδες distinguit: ut oxythymum iracundis, pusillanimis, fractiorisque animi hominibus ac mulieribus quadret ut quæ minima de causa excandescant, nec iram coquere ac ferre possint. Unde, ait, ὀξύθυμοι temperamento sunt frigidiore & δυσδιαφόρητοι. Τὸ δὲ θυμῶδες in eos cadit qui elato sunt celsoque animo, qui res despiciunt ac contemnunt, & magnum aliquod facinus audent, non irasci celeres, iis enim facultas vitalis vegeta est, & non facile animum attingit ulla ægritudo,

Hipp. l. de virginib.

Hipp. 1. de diæta. In æstimandis virorum & mulier. moribus 4. considera. Aqua & ignis mixtionem, τροφὴν, παιδευσίαν, καὶ συνήθειαν. Lib. 1. Cic. 1. off.

Com. in par. 78. 2. l. 1. ep.

Ut τὸ ὀξύθυμον καὶ θυμῶδες distinguantur.

tudo, ut mulieribus contingit. Etenim quum pars animosa cum facultate ratiocinatrice contendit, si vincit animosa, & vis ratiocinatrix cedit, quæcumque perturbationes incidunt, illæ ita vim animosam percellunt, itaque facile quatiunt ut omnis judicii vis exsolescat: hinc affectiones variæ, audacia, diffidentia, ad iracundiam proclivitas, furiosa concitatio & temeritas, & præcipitatio quam Galenus προπέτειαν vocat. Sin vis ipsius rationis vrget, si optimis disciplinis instructa, assuetaque, recto judicio ac opinione prædita, ad objectas rerum bonarum malarumve imagines non movetur, sed huic vis animosa paret ac obedit. Et motus sunt quieti, placidi, æquabiles. Sin ratiocinatrix infirma, rerum inexperta, pravis moribus imbuta, sine recto judicio, sed cum opinatione quadam & assensione imbecilla, tum facile ad res objectas animosa impellitur ac cietur, & ab iis percellitur ac occupatur. Nec abs re ex Platonis opinione Galenus animosam vim equo conferebat, rationalem autem sessori; Si robustus ac peritus sessor, equum regit, &

Cap. 1. l. 5. de locis aff. — *Lib. de arte parva.* — *In libris de placitis.* — *Horat. lib. 1. epist. 2.*

Fingit Equum tenera docilem cervice Magister
Ire viam quam monstrat Eques.

Sin imperitus & regendi ignarus, eum equus vincit, rapit ac succutit. Idem facultatibus prædictis convenit. Porro pro cordis temperatura commotiones aliæ sunt atque aliæ ut Galenus plane docet: atque inter cetera oxythymiam accommodat iis quibus cor est calidius, & quibus humidius citra calorem manifestum. Sed utrique facultatem rationalem, ut sic loquar, imbecillam aut per se, aut prava institutione habent. Nam quum nulla rerum peritia est, & nulla disciplinarum semina, quæ rationi vim & ornatum afferant, ista facultas διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν, motus violentos Animosæ facultatis potest cohibere nullo modo & sedare. Atque ita περὶ ἀπαιδευσίας judicamus, de qua ante ex Galeni sententia dictum est. Si cor humidius oxythymiam, iram præcipitem significat, sed quæ placari facile possit. Contra quum cor siccius, ira non est præceps, sed fera & implacabilis. Et quod mirum τῷ ὀξυθύμῳ τὸν λήθαργον opponit: ut λήθαργος significet pigrum, tardum irasci nescium, socordem quem nulla res plane movet utpote lapidem bardumque: ὀξύθυμος autem eum significet qui concitato ac feroci animo aliquatenus est. Etsi ὀξύθυμον generaliter tunc a Galeno in eo libro accipitur. Sic quantum ex libris Hippocratis venari possumus, & ex sententia Galeni tribus modis ὀξύθυμον sumitur: Primo modo pro omni vehementiore ac concitatiore animi impetu, cui opponitur vel λήθαργος, vel ἀθυμία. Secundo modo pro iis qui quum sint δυσδιαφόρητοι & frigidiore temperamento præditi, celeris præcipitisque iræ sunt, & facultatem ratiocinandi imbecillam habent & ἀπαίδευτον. Opponitur huic ὀξυθύμῳ τὸ θυμοειδὲς ex Galeni opinione. Tertio modo eoque admodum notando ὀξύθυμον pro ira acerba præcipitique nec non excandescentia, non ob solam rationis imbecillitatem, sed animosæ facultatis vim, sumitur, unde sæpe in μανιώδη θρασύτητα καὶ προπέτειαν abit. Ex Galeno hujusmodi ὀξυθυμία temperiei cordis calidissimæ argumentum est. Quod ex Hippocratis libris desumtum est: quibus vena in cubito pulsat, ii furio

Lib. de arte parva. — *ὀξυθυμίας causa.* — *Cap. 1. l. 5. loco. aff.* — 8. *Lib. de Arte parva.* — 9. *Com. in par. 78. sect. 2. l. epist.* — *In Arte parva.*

furiosi sunt iræque præcipitis Græce, ὀξύθυμον καὶ μανικὸν legitur. Significatur ubertas caloris in corde, & facultatis ipsius vitalis incendium quod manifestos arteriarum motus, & palpitationes afferre solet opinione Galeni. Illam sententiam Hippocratis idem auctor abunde explicat docens qui fiat ut anima mutetur a corporis temperamento. Ac de oxythymo dictum abunde est. Et nemo quærat cur passis velis solventes non statim remigaverimus in portum, quum institutum fuerit nobis de peculiari mulierum natura, & temperamento aliquid litteris tradere. Verum enim est quod Hippocrates 2. par. sectio. 3. lib. 1. & morborum diagnosin ex communi & peculiari temperamento & natura petiverit. Et idem viam muniturus ad disputationem de mulierum morbis, ait potis non esse morborum cognitionem assequi nisi individui quoque natura percipiatur. Qua sola ratione nobis admirandam πέκμαρσιν ab uno Hippocrat. inventam ac excultam comparamus. Non enim sufficit posse mulierem esse frigidam temperie sua, sed ἰδιοσυγκρασία quædam venanda fuit ut opus perfectum absolutumque redderetur. Ac quum tot tantisque morbis genus, mulierum implicetur, explicata illa ἰδιοσυγκρασίᾳ mulierum, quærendum fuit an id peculiari temperamento dandum esset, an non etiam moribus, vitæ instituto, & animi perturbationibus, quæ ad proclivitatem in morbos maxime conferre solent ut ex iis quæ postea explicabuntur, abunde aperietur.

Lib. 2. Epid.

Com. in apho. 65. lib. 4.

Cap. 8. l. quod animi mores.

Hipp. Epid.

Lib. de virginib.

In lib. de diat. acut.

ANNOTATIONES.

1. *Hippocrates ut omnium bonorum auctor est, ita brevissimis verbis amplissime & amplissimis verbis brevissime causam explicat, cur mulierum morbi tam difficiles & periculosi sint, & quod medicos lateant, immo sæpe in his medici decipiantur. Vide lib. 1. de morbis mulierum.*

2. *Hæc omnia nostro marte comparaveramus: Sed contigit horum demonstrationem legere apud Hipp. lib. de Alimento, ubi ex professo & aptitudine in morbos ex raritate & densitate corporis disputat.*

3. *Contra cap. 2. lib. de diutur. & brevit. vita Arist. maribus vitam longiorem tribuit, vid. cap. 5. hujus lib.*

4. *Langius epist. 23. lib. 1. multis rationibus contendit uterum non esse animal, sed illum proprietate sibi congenita, ut & ceteras partes, res suaves sequi: contrarias vero adversari.*

5. *Hippocrates lib. de superf. docet in virginibus dum supprimuntur menses, uterum moveri, verti, & ad viscera ascendere. Quod an sit verum, videbitur. Idem lib. de superfetatione & lib. de locis in homine scribit sub finem. Nec enim existimo tam actu moveri, quam ab eo secundum ductus communes, aut non pervios efferri aliquid, quod prout has illas partes attingit, ita istius aut* ἀναφορᾶς, *aut* καταφορᾶς *uterus auctor esse dicetur.*

6. *In corde duplex facultas, una vitalis proprie dicta, altera* θυμοειδής, animosa *latine reddi potest, vel* Animus, *& ait Galenus* τὸ θυμοειδὲς σύμμαχον τῷ λογιστικῷ γίγνεται.

7. *Locus est præclarus lib. de locis, aere & aquis, de Asiaticis qui & ad mulieres potest accommodari, quo docet Hippocrates otiosam vitam, æqualitatem temporum, & quum variæ mutationes non sese offerunt, efficere, ut homines sint evirati, mansueti, timidiores. Quæ omnia mulieribus maxime contingunt.*

8. λήθαργος *pro stupido, tardo, pigro ex Zenodoto, & 3. de morb. Hipp.* λήθαργοι *pro nescio qua affectione sumitur.*

9. *Eo in sensu Galenus comment. in partic. undecimam sect. v. lib. 6. ep. citat ex Hippocrate oxythymian ad bonum corporis habitum comparandum, ut in iis qui præpingui sunt abdomine, conferre.*

10. *Capite quinto hujus libri ex sententia Hippocratis in libro de glandulis & lib. 1. de muliebribus morbis docemus, mulieres ob mollitiem, raritatem & fluxilitatem morbis obnoxias: Nam spongiarum instar facile partes molles aliquid admittunt.*

CAPUT IV.

An sit in mulierum morbis τὸ θεῖον *& cur hæc* πραγμάτεια *privato nomine mulieribus dicata sit.*

NEque vero mulieribus hæc πραγμάτεια & commentatio privato nomine dicata est, quod earum morbi pondere ac numero morbos ad viros pertinentes superent, aut quod abstrusior latentiorque muliebrium sit morborum indagatio, quam virilium. Nam utrisque sua est calamitas, & peculiaris morbis natura. Quamquam ante demonstratum est præterquam quod peculiares in mulieribus morbi exsistant, hoc accedere quod diutius foveantur ob vernaculam earum infirmitatem, & sæpius advocentur ob nativam ingenii imbecillitatem quæ illas ad arcendas morborum tempestates minus tutas reddere consuevit. Atque in hoc negotio pertractando dux auctorque fuit Hippocrates qui se in commentationem de virginum & mulierum affectibus conjecit, nil peculiare de virorum morbis sub certo titulo scriptis tradens. Nam quod quis ex inscriptione lib. περὶ φύσεως ἀνθρώπυ & περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον colligat Hippocrati consilium esse de virorum morbis commentari; is suam ipsius inscitiam manifestabit, quum nomen τοῦ ἀνθρώπυ promiscue ad marem & feminam pertineat. Et vere quidem quicquid illis libris complexus est, ad utrumque accommodavit. At libri περὶ γονῆς, περὶ ἐπταμήνου, περὶ γυναικείας φύσεως, περὶ ἀφφόρων, περὶ γυναικείων, & id genus alii, etiam idiotis persuadent Hippocratem multa voluisse peculiari nomine posteris relinquere de mulierum morbis, sive steriles essent, sive virgines, sive aliter affectæ. Quæ omnia eo commentus mihi esse videtur ut admirabile humanæ, procreationis opus in quo præcipua Naturæ auctoritas ac dignitas conspicitur, prosequeretur. Eo enim industriam suam direxit Hipp. ut evolvendis illis libris liquido constare potest. Quæ vero causæ nos impulerint præter eam quam diximus, velle nos ea re Hippocratem imitari,

Multum differt curatio morb. mulieb. & viril. ait Hipp. l. de morb. Mul.

ri, sunt & aliæ non negligendæ. Ac primum quidem in hominibus Hippocrates τὸ θεῖον causam statuit, deinde mulierum naturam, & colores. Quod notandum admodum est. Nam κατ' ἐξοχὴν ex principiis generationis nostræ mulier est in qua & naturam, & χροάς, idest, colorationem considerat. Tametsi vir seu masculus energian ipsam conferat, nimirum semen impertiens cui insit vis ciendi movendique, tamen quia mulier nutricatum præbet in hominum generatione tamquam quid præcipuum spectatur. Nam a nutricatu ipso indicatio sumitur & conservandi corporis, & a morbis, si qui adsunt, asserendi ac liberandi, siquidem medicus ut artifex sensualis iis spretis quæ a sensu sunt quorum tamen cognitio plurimi faciunda est, ad ea sese accommodat quæ sub sensum magis cadunt. Quomodo Hippocrates neglecta elementorum cognitione, morborum & sanitatis causas non ab ipsis primis ac generalibus principiis repetit, sed ab aliis nempe acri, salso, dulcique & hujus generis aliis. Quod idem nunc agit & mulierum naturæ & colorum rationem habens. Ut enim concedi possit marem motus principium esse, quod in primis observandum foret, tamen ex Galeni opinione ita de muliere sentire oportet, ut quod ab ea confertur, sive menstruum sit, sive semen, non solum materiei rationem habere dicamus, sed & facultatis: maxime autem in virili semine facultas est, in menstruo causa materialis. Et quod notandum maxime, licet initio generationis semen muliebre ut pote materiei rationem tenens, virili semine inferius sit: contingit tamen, Galeno teste, ut semen illud imbecillum sibi menstruum tamquam socium adsciscat: unde quod initio erat infirmius novem mensium spatio menstrui favore ac societate fruens tandem aut viribus æquale aut suppar redditur. Quæ ratio acute excogitata est. Revera enim menstruum, ut placet Galeno, generationi non est accommodatum: hujusque fidem facit prima naturæ molitio, in qua id totum quod apparet lacteum est ac spermaticum. Sunt tamen & seminis muliebris & menstrui in generationem maximæ opportunitates: ut non abs re Hippocrat. & mulierum naturam, & colores, & divinum in hominum constitutione observari velit, ut inanis objectio eorum videatur qui ideo frustra mulierum naturam spectari contendant, quod opinione Galen. eadem & mulierum & virorum natura esse videatur, & eadem fere temperies. Scribit enim distingui penes partes generationi dicatas, ceterum idem esse, ut soli calori distinctio tribuenda sit qui validius in viris foras promit partes, in mulieribus medio velut opere subsistens idem præstare nequit. At longe aliter sentit auctor idem (ac miror tantum virum tam sui dissimilem esse) maris & feminæ distinctionem non petens ex ista exclusione aut conclusione partium, quum, inquit, toto corpore ac temperamento distinguantur: Virorum corpus calidum, compactum, perspirans, rarum tamen. Mulierum frigidum, molle, effeminatum, minime difflabile: Paullo quidem acutius alio loco sexus distinctionem petit non quod absolute semen καθ' ὅλον altero sit robustius, sed quod κατὰ μέρος contingat unum altero superius esse. Unde id foras in mare explicatur, quod in feminis conclusum latet. At facile est eum qui rerum distinctiones noverit pugnantes dissidentesque has opiniones componere: quum nemini du-

Hipp. l. de Nat. mul. in homin. τὸ θεῖον in muliere & nat. & χροάς consid. rat.

Lib. de vet. med.

Cap. 2. l. 2. de semine.

Sub finem c. 2. l. 1. de semine.

14. de usu par.

Gal. in l. 2. de sem.

Hipp. sub finem lib. de Natur. pueri in viro & masculum & femin. semen statuit: in femina & mascul. & femin.

Cap. 6. lib. 14. de usu partium.

Cap. 5. l. 2. de semine.

Eod. cap.

dubium sit quin hujus rei diligens quæstio Galeno multum negotii dederit; & ejus mentem in varias partes traxerit. Porro quum naturæ mulierum meminerit, videtur abs re colorum quoque meminisse. Sed ut artifex sensui addictus universali naturæ inspectione contentus non est, sed peculiarem in colorum observatione rationem habet. Quod duabus de causis præstitisse visus est. Ac prius quidem ut humorum dominatus dignoscatur, dictante Hippocrate, consentaneum est talem esse corporis colorationem, quale est alimentum, idest succus in venis contentus, & contra. Et alio loco τὸ χρῶμα τῶ χυμοῦ ἐςί, Posterius autem ut ex colore de moribus & totius corporis habitu, quem φύσιν καὶ ἕξιν Hippocrates vocat, liquido constare possit. Unde verum illud, mulieres subalbidæ humidiores sunt fluidiores, & nigræ flavæque duriores ac adstrictiores. Et ex glabritie aut pilorum abundantia de temperamentis judicandum censet Galenus. Nunc autem περὶ θείων aliquid litteris mandari potest, quum non parum referat quid hoc nomine velit Hippocrates forte quum τοῦ θείου καὶ γυναικῶν meminit, aliud nihil expressit quam quod ab Arist. dictum est, sol & homo hominem generant. Nomine θείου solem comprehendens, nomine γυναικῶν, hominem, sed de mulieribus expresse dictum est ob eas quæ ante explicatæ sunt, causas. Hippocrates aerem sub nomine οὐρανοῦ comprehendit, & τὸ θεῖον nomine ὁ ἀνὴρ: ut & aer dicatur cælum & divinum. Itaque quum ἐν ἀνθρώποις θεῖον tamquam causam agnoscit, cælum aeremque ipsum intelligit, cujus maximæ sunt opportunitates ad sanitatem juxta ac morbum. Ab iisdem enim est sanitas ac morbus. Ac in eo sensu idem auctor tria morborum principia mira arte ac methodo prosequitur, violentiam, plenitudinem seu humorum πλησμονὴν & φορὰς, item & cælum. De cælo ita sentit, ut ab eo morborum occasio nascatur, quum quæ a cælo sunt, inepte nobis accommodantur. Quod præsertim de manifestis qualitatibus audiendum est, a quibus corpus nostrum varie afficitur, ut in aphorismis & alio loco passim demonstratum est. Immo morum nonnullam informationem ab ipso cælo ac aere petit Galenus, multis efficiens argumentis corporis temperamentum mores sequi. Quod idem duobus suis principiis igne & aqua ingeniose adumbravit Hippocrates. Quoniam autem in mentionem περὶ θείου incidimus, tametsi ab instituto cursu deflectere videamur, non alienum tamen erit pluribus id explicare. Jam enim demonstratum τὸ θεῖον in hominum generationem ac conservationem concurrere: Item & cælum, quod non inepte, ἐν τῷ θείῳ comprehenditur, unum esse ex morborum principiis: nunc quæri optimo jure potest an illud θεῖον quod prius concurrere diximus, vim aliquam nanciscatur in morbis aut producendis, aut gignendis, aut occultandis. Vidimus enim digladiantes ea de re auctores, nec adhuc quisquam hanc controversiam diremit. Ac eo maxime consilio de divino agendum putamus, quod certo noverimus inter disputandum de morbis mulierum, oblatum iri occasionem quærendi περὶ θείου, quod forte disputationis tunc institutæ filum incideret ac interrumperet. Nec enim dubitamus in multorum mentibus jampridem opinionem hanc inveterasse ac consenuisse, quod ex morbis qui genus muliebre exercere solent, plerique divini

Qualis color in cute efflorescit, talis humor sub cute delitescit.
Part. 29. sectio. 4. l. 6. ep. 2.
Lib. de humorib. vide com. in apho. 2, l. 1.
Partic. 31. l. 2. de diæt. acut.
Hipp. l. de mul. nat.
In physicis.
Cap. 5. l. 2. temper. & in arte parva. Unde l. de natur. puer. Hipp. quamcumq; humiditatem caro attraxerit, ei similem capillum esse oportet.
Sectio 2. l. 1 Epid.
τὸ θεῖον explicatur.
Hipp. l. 4. de morbis.
Lib. 3. apho. & in l. de aere, locis.
In l. quod animi mores.
In lib. de diæt.
Com. in par. 7. l. 1. προγνωσ.

vini sint, occulti, quorum origo ad Deos referatur. Quod an verum sit videndum, ne si falsa sit opinio, longius evagari & serpere sinatur. Magni enim interest ad hominum sanitatem conservandam scire an quoddam morborum genus divinum sit, an non. Etenim in arte medendi ita se se gerere oportet ut admirationis potius quam rerum exactæ indagationis ratio non habeatur, alioqui cum idiotis, quibus omnia θεῖα videntur, repuerascentes & insanientes nullos eorum morborum attingemus, quorum cognitionem facile non assequemur, immo pro desperatis relinquemus, satis officio nostro factum dicentes, si quid habere divini vulgo proponamus. Qua τὸ θεῖον admiratione contenti, pessime de nostris hominibus merebimur, a quorum cervicibus infestantes morbos aptis ad id remediis non depellemus & avertemus.

Par. 8. & 9. l. 1. de diat. acut. *Quid in morbis τὸ ὀξὺ καὶ θανατῶδες.* *Par. 9. l. 1. Com. in apho. 43. l. 4.*

Hippocrates in morbis duo agnoscit τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ θανατῶδες. Τὸ μὲν ὀξὺ genus morbi acutum, infestans, significat, ut febrem ardentem, peripneumoniam, lethargum, & alia id genus quæ naturæ vim afferant, brevique periculum creent, τὸ δὲ θανατῶδες, ut λοιμώδης νοῦσος (Sic enim vocat in lib. de acutis) malignam vim designat, & quæ in totius substantiæ dissidio consistat. Non quod in febribus continuis quæ nihil pestilens habent, non insit quædam κακοήθεια, & prava dispositio ex mente Galeni, sed illa excellentia a pestilentium morborum vi maligna evincitur. Quod plenius a Galeno demonstratum est in Epidemiis quum pestilentes morbos & febres cum febribus aliis confert: febres pestilentes, ait, per excellentiam σηπεδονώδεις, idest, putredinis, ab aliis febribus discrepant. Nam quum in partibus extimis calor manifesto non appareret, tamen intestinum erat incendium, in pestilente febre tempore Galeni vagante: quod symptomaton genus adesse solere Thucydidis testimonio confirmavit. Et quum uno loco τὸ ὀξὺ καὶ θανατῶδες spectasset Hippocrates, in prognosticis τὸ θεῖον, καὶ τοῦ νοσήματος ἰχὺν in morbis constituit, quæ verba discrepant, sed eodem tamen referuntur. Sic τὸ θεῖον in morbi λοιμῶδες, καὶ ἱερὸν, καὶ θαυμαστὸν, καὶ μέγα, καὶ οὐράνιον, appellare possumus eodem fere in sensu: quum his nominibus aliquid latens & ad cognoscendum difficile comprehendatur. Idem quoque subindicat in libris de natura humana quum morborum originem a diæta & spiritu repetit. Nomine spiritus aerem quem vivendo quisque ducit, intelligit, a quo νοσερὴ ἀπόκρισις idest exspiratio quædam morbosa derivatur multos e medio simul ademtura. Nam quum multi uno tempore, uno morbo capiuntur, illius cladis aerem causari oportet, ait Hippocrates, quod tamen Galeno non probatur, ut qui objiciat ob communis diætæ vitium in Ano morbum vulgariter esse grassatum quum nil tale aer committat. Sed Hippocrates illo loco de morbo ait, & quatenus est ἐπιδήμιος, cælitus immissus, & pestilens. Nam quum multi eodem morbo implicantur, nec loci infamia id facit morbos ἐνδημίους pariens, de quibus alio loco Hippocrat. nec diæta, morbus vulgaris dicitur, quum autem clades & interitus inde sequitur, pestilens dicitur: quamquam Gal. nomen λοιμοῦ peculiarem nullum morbum significat. Ac περὶ θείου ita censet Hippocr. in prognost. ut considerandum esse dicat, an in morbis θεῖόν τι: & illius accurate præsensio tenenda est, ut

Com. in par. 29. sect. 1. l. 6 ep. *Notandus locus.* *Thucydides.* *Hipp. 3. par. l. 1. prognost.* *τὸ θεῖον καὶ τοῦ νοσήματος ἰχὺν in morb. constituit.* *Par. 2. l. 2. de nat. humana, & Plin. l. de flatib. ubi præsert im morbos pestilentes ab aere petit.* *3. Com. in par. l. 2. de nat. hum.* *Com. in par. 13. sect. 4. l. 5. Epid.* *Lib. de aere, locis.* *Com. in par. 20. sect. 3. l. 3. epid.* *Com. in par. 3. l. 1. prognost.*

sibi medicus laudem ac commendationem quærat. Galenus in commentariis diversas auctorum de divino opiniones commemorat, ac duas præsertim, quas ut vanas confutat. Alii enim dixerunt ideo τὸ θεῖον in morbis dici quod aut omnium aut quorumdam morborum origo diis tribuenda sit: alii, quod divinum dicatur de quo certo aliquid non tenetur, utpote cujus causa lateat. Utrique ab scopo aberrant. Quod ad priores, ex germanis lib. Hippocr. docet eum numquam in ea opinione hæsisse, ut morbos ad Deos referat, quamvis eorum cognitio causaque lateret. Sed quum morborum occultorum, ut vulgo videbatur, meminit, consuetudini loquendi communique, ut ajunt, foro consulens, morbum ἱερὸν, θεῖον dicit, additque, ὡς καλέουσι, ac si non tam manifesta assensione tritam jam vulgatamque ea de re hominum opinionem recipiat, quam occulta cogitatione eamdem refellat. Unde Scytharum sterilitatem ob sectas pone aures venas ad cedmatis præcautionem, ab idiotis hominibus diutius immitti solitam negat divinum quid esse: Sed si quid divinum sit, pars jus esse reliquis morbis. Unde concludit omnia esse divina, & nil altero esse divinius: sed tamen absque natura nihil fieri asseverat. Et libro de sacro morbo, quem Galenus Hippocrati attribuit, jubet valere opinionem eorum qui morbos sacros aut divinos putant. Nulla re, ait, morbus lunaticus aliis divinior aut sacratior videtur. Sed naturam eamdem cum reliquis habet. Et divinitatem morbis plerique attribuunt præ admiratione & experientiæ carentia, quod nihil in reliquis morbis simile comperiant. Non ego puto corpus hominis a Deo inquinari sordidissimum a purissimo. Quum Deus sit qui peccata nostra purget & liberatio nostra exsistat, hæc Hippocrates. Quod pietatis plenissimum est. Et pie magis alio loco medicos ad cultum Dei hortatur, ut qui in curandis morbis Deorum opem ac auxilium appellare debeant. Itaque omnes morbi divini sunt, nec magis febris tertiana quam aut Epilep. aut apoplexia ut placet Hippoc. Tamen neminem latet ulciscendi causa Deos iratos morbum immittere, sed præsertim ultricem Dei manum homines agnoscunt, quum qui morbus immittitur vix opem medicam recipit, immo ante multos e medio tollat, quam legitimum præsidium quæratur. Unde divinitus contagionem pestilentem in exercitum Græcorum gliscere Homerus tradidit:

Varia de divino opiniones.

Cap. 11. l. de loc. aere.

Com. in par. 3. l. 1. prognos.

Lib. de sacro morbo.

Lib. de dec. ornatu.

Lib. de sac. morb.

Hom. 1. Iliad.

> Λητοῦς, καὶ Διὸς υἱός. ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεὶς,
> Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν. ὀλέκοντο δὲ λαοί.

idest

> *Latona & Jovis filius. Hic enim regi iratus*
> *Morbum per castra excitavit malum, peribantque populi.*

Posterior opinio περὶ θείου fuit eorum qui illud divinum appellari vellent, cujus cognitio abstrusa occultaque foret. At Galenus ex eo convincit eam non esse Hippocratis mentem quod illius divini velit nos præsensionem ad unguem tenere. Nec enim esset credibile Hippocratem ejus præsensionem provisionemque commendare quod nullatenus homines assequerentur. Etsi periodorum in morbis certa ratio reddi non potest, aut dierum criticorum in acutis, non propterea tamen idipsum θεῖον dicetur. Itaque jubendi sunt valere neoterici quidam qui confingunt morbos quosdam divinos, ac in eorum errorem incidunt quos Hippocrates confutat.

Lib. de sacro morbo.

Si

Si eorum scriptis fides adhibenda, omnes morbi ut divini habebuntur, & si divina origo est, θεράπειαν quoque divinam esse oportebit. Sic admirandi partibus nobis relictis, jam vacandum erit & conquiescendum: Et tamquam mutæ personæ in medicinali theatro modos faciemus, nihil præterea attentantes, sed soli Deo, id quidquid est, relinquentes. Immo isti neoterici quum divinitatem morbis affingunt, quod periodorum, & motus, causa sit in obscuro, omnem medendi artem contaminant, & in longe dissidentes opiniones præcipites ruunt. Nam auctor lib. de abditis rerum causis negat putredinis proprietatem ratæ certæque circuitionis causam, immo ne putredinem quidem agnoscit in febribus putridis, quia evicta omni putredine febris putrida etiam manet, ut scripsit auctor ille; & tamen alio loco periodorum statarum causam ad proprietatem putredinis refert. Satius esset si secum ipse non dissentiret, quam obscuras illas causas cum discentium incommodo tam diligenter indagaret. Galenus longe aliter de divino sentit, ut ad aeris varias constitutiones attendat quæ morborum parentes sunt, ut ex aphorismis sciri potest. Ac si dicat Galenus, quum mundus hic inferior a superiore regatur, & corpus varias mutationes ob ambientem suscipiat, non solum ἐπιδεικτικοῦ ratio ad innumeros agnoscendos morbos tenenda est, sed & ποιητικοῦ. Inter causas efficientes, autem aer sive cælum primas tenet. Et quum τοῦ θείου præsensio commendatur, hoc Hippocratis consilium videtur ut temporum præteritorum, præsertim & futurorum ratio ineatur ad bene & prudenter de morbis præsentiendum. Quod idem Galeno videtur in commentario. Sed nos & aliud adjungemus. Non solum divinum illud de alterationibus, & vicissitudinibus temporum intelligi debet (nam id vulgares quidem homines latet) sed & de defectione, & alienatione eorumdem: quod quum contingit, morbi pestilentes, malignique oboriuntur, qui præ ceteris aliquid latens & reconditum habent. Nam & pepasmi ἀδυναμίαι sunt funesti, quum humores invadentes a maligno, & spirituum dissipatione, quum pars animabilis occupatur, & partium solidarum corruptione, quum illæ obsidentur. Simpliciter autem ἐπιδημίαι dicuntur & mali quum ab alteratione tantum temporum oriuntur. De utroque modo intelligere videtur Hippocrates in progn. sub finem fere scribens, oportet τὰς φορὰς idest, impetus, incitationes, & ἐφόδους morborum vulgo grassantium dignoscere, nec non temporum conditionem, hoc aphorismo illud divinum in morbis adumbratur. Κατ' ἐξοχὴν autem in defectionibus temporum θεῖον intelligemus, quum morbi qui inde nascuntur communem aliorum sortem superant, medicorum operam ludunt, quos multorum periculo sæpe sapere oporteat. Occultus autem morbus non dicetur quum aerem cælumque tamquam causam & πρόφασιν habeat, sed quod venenatæ qualitatis ingenium & species non intelligatur. Unde morbi κακοήθεις dicuntur, omnibus remediis rite comparatis nihil pæne cedentes. Eo autem attentiores in iis dignoscendis nos esse oportet, & quod sensum omnem cogitationemque nostram decipiant, & homines incautos tollant, & si eorum vim accurate tenemus, curandi præsentiendique omnis ratio nobis erit in parato. Sic divinitas in morbis æstimanda, non autem nescio quibus portentosis

Lib. 2.

Lib. de febribus.

Lib. 3. aph. & l. de aere & loc.

5. *Arist. 1. met.*

Ad cognoscendos morbos & ἐπιδεικτικοῦ & ποιητικοῦ ratio habenda.

6.

sis figmentis involvenda, quæ feriandi potius, & a morbis curandis temperandi occasio erit, quam in eorumdem diagnosin, therapian & prognosin incumbendi. Atque disputationis utilitas orationem nostram longius quam constitutum esset, produxit, sed tandem recipere nos oportet in primam stationem, ne rerum ordo & series confundatur. Id, de quo institutus sermo erat, ut ratio redderetur cur privato nomine de mulierum morbis ageretur: primaque rei hujus causa assignata est, quod Hippocrates naturam mulierum unam in hominum constitutione causam considerasset. Adjectum quoque est quod peculiaribus morbis mulieres implicentur quorum cognitio medicis laudem ac præmium conciliaret. Potest & illud addi, quod quum propagationis sationisque humanæ cura sit habenda ob varias quæ incidere solent difficultates, ac præsertim abortiones, mulieri privatim consulendum sit. Quantum enim ad id faciat, pluribus ante demonstratum est. Ac præsertim cautio summa adhiberi debet; quod sæpe contraria sint momenta rationum medendi quæ a feta aut fetu petantur. Unde nil in virorum morbis tale contingit, in quo tam anceps dubiaque sit periclitatio, & in quo duri ac crudelis reatus conscientia innocens medici officium aliquando maculetur. Nam coguntur alias perseveranti malo cedere, alias periclitanti gravidæ unius partus jactura salutem mercari etiam ancipitem. Nec omittendum quod quidam ex recentioribus non inepte scribit, medicis gloriosum esse ac fructuosum morborum muliebrium cognitionem ac scientiam diligenter assequi, quod mulieres medicorum tubæ vulgo esse soleant. At fortuna, ait Galenus, sæpe non contemnendam laudis occasionem & argumentum medicis porrigit, qua ignari medici ob imperitiam uti non possunt. Ac de maris & feminæ distinctione dictum est, quomodo in morbos proclives sint mulieres, de earum ingenii imbecillitate, præterea cur hæc commentatio muliebris πραγματείας nomen circumferat. Nunc de temperamento earum, ac utero dicendum est paucis.

Multis iisque justis de causis muliebris hæc commentatio ab auctore suscepta est.

1. 2. 3. 4. 5.

Gal. lib. de locis aff. c. ultim. l. 5.

ANNOTATIONES.

1. *Accommodate ad ea quæ hic dicentur, Hippocrates lib. de natura pueri, fetus & augmentum & alimentum a matre petit. Et ut se juxta sanitatem ac morbum habet mater, ita & fetus. Itaque mulieris ratio habenda maxime. Addo & illud, uno tempore, nempe initio, vis seminis virilis apparet, & per totum tempus sanguinis muliebris vis. Et morbi qui contingunt, maxime ob nutrimentum contingunt, & velut ad menstruum pertinent. Sed qui morbi ob semen vitiatum contingunt, non ita sæpe ac facile se produnt.*

2. *Et Galenus lib. de sang. miss. ex colore mulierum non sumit occasionem aut secandæ venæ tantum, aut scarificandi.*

3. *Hippocrates lib. de flat. rationem reddit, cur in pestilenti flatu non omnes pariter pereant quum communis sit aer, quia ait, Corpus a corpore, Natura a natura, Alimentum ab alimento differt.*

4. *Hippocrates initio lib. de sacro morbo ait a circulatoribus, & arrogan-*

gantibus hominibus, qui popularem auram venari cupiunt, nomen τὸ θεῖον in morbis fluxisse.

5. *Hippocrates lib. de aere, locis, & aquis docet cur Scythæ inter se dissimiles non sint, quod nimirum aeris tempestates non evarient: nam, ait, tempora dissimilia corruptiones & malignitates inferunt in semen, similia contra. Quod etiam de sanitate & morbo debet intelligi.*

6. *Quibus rationibus M. Tullius portenta & divinationem tollit libro 2. de divinatione: iisdem & τὸ θεῖον in morbis eodem modo quo & Hippocrates libro de aere, locis, aquis tollere oportet, ut nil divinius altero esse, & nihil sine natura fieri contendamus, verba hæc sint Ciceronis: Quicquid oritur, qualecumque est, causam a natura habeat necesse est: ut etiam si præter consuetudinem exstiterit, præter naturam tamen non possit exsistere. Causam igitur investigato in re nova, atque admirabili si potes. Si nullam reperies, illud tamen exploratum habeto, nihil fieri potuisse sine causa: Eumque errorem quem rei novitas attulerit, naturæ ratione depellito.*

CAPUT V.

De Mulierum temperamento.

Atque de mulierum Natura, ita hoc loco disserendum est, ut inanes quæstiones missas faciamus, quarum explicatio tametsi nonnihil conferre videatur, cogendus tamen orationis cursus, ne nimii in re minimum necessaria videamur. Et tamen de natura ita agendum, ut quum remedia tractabuntur, peculiari sexui accommodentur. Generalior quidem hæc erit tractatio, sed quæ explicatione individui in privato de mulieribus tractatu, in aliquas angustias cogetur. Omnino autem mulier viro frigidior est, ut quæ in suo genere calidissima sit omnium, viro etiam frigido frigidior exsistat. Ita enim per comparationem rerum temperies æstimanda est, vel ut res cum seipsa conferatur, vel cum iis quæ sui sunt generis, vel cum iis quæ alio in genere continentur. Quod temperamentorum examen primus attigit Galenus, hoc autem dicendum fuit ne rerum ordo ac series confundatur, quum sæpe contingat videre mulieres quæ & ingenio, & actionum celeritate, & colore, & charactere, & mole, & habitu corporis temperamentum virile, calidumque exprimant: contra vero viros qui omnibus istis sexum muliebrem exprimant ac præ se ferant. De ingenii quidem mollitie in viris ante dictum est, nunc autem corporis temperiem narrare consilium est. Itaque genus mulierum temperamento frigido præditum est, atque ita præditum, ut tale natura esse necessum fuerit. Nam quoniam in propaganda humana procreatione alimentum ac nutricatum erat suppeditaturum, nil fuit opus tantopere calorem elucere qui triplex substantiæ effluvium promoveat, omnesque alimenti reliquias consumat, ut nil supersit quod alendo fetui esse

In genere mulier viro frigidior.

1. de temperamentis.

Cap. 6. l. 14. de usu part.

esse possit. Quæ ratio primum a Galeno artificiose excogitata est. Ita autem scribit in suis commentariis: Oportebat, inquit, quamdam esse feminam, nec veri-simile fuisset partem totius generis nostri dimidiam ab opifice Deo inchoatam tantum ac mancam effectum iri, nisi hanc imperfectionem utilitas non contemnenda proxime fuisset consecuta. Fetus magna eguit materiei copia non solum ad primum sui rudimentum, sed & ad augmentum & toto tempore reliquo nutrimentum. Proinde aut necesse fuit gestantis mulieris proprium alimentum substrahi, aut aliquod superfluum suppeditasse. Nil superfluum fuisset, si exquisite calida mulier extitisset. Nam discuteret, ac desiccaret. Itaque eatenus eam frigidiorem exsistere convenit, quod alimentum coctum confectumque totum non discuteret ac digereret. Nec enim omnino frigida, quod ne alimentum coqueret quidem: nec calida, quum majoris discussionis metus esset. Et quæ in muliere frigiditas fuit moderata, neutro excessu sese proferens commoditatem alimenti superflui, & partium intus reconditarum, foras præ caloris imbecillitate non promissarum & explicatarum videtur attulisse. Sanguinis autem menstrui ex se in corpore vitiosi non exsistentis commoditatem magnam esse, præter quam paullo ante demonstratum est, aliis quoque locis clarius manifestiusque esse potest. Immo solum sanguinem generationis principium videtur Galenus statuere: hujus hæc verba: Quoniam id exiguum est, quod in uterum, semen projicitur, ipsum autem alitur ex sanguine ac augetur, sic parum abest quin particulæ (omnes) ex sanguine formari videantur, quatenus autem semen ipsum etiam ex sanguine generatur, eatenus siquis ex sanguine fetum generari dicat, verum dicere videatur. Hippocrates autem a sanguine menstruo fetui & augmentum & alimentum suppetere scribit, eoque fieri ut eodem modo fetus in lucem editus in valetudine ipsa afficiatur, quo & mater dum utero gestaret. Quum autem in procreatione ipsa & genus, & forma & sexus ipse consideranda sint, principium quidem generis animalis ex substantia ipsa est, formæ autem, ex seminis agitatione & motu: sexus autem ex seminis & menstrui temperatura, ut scripto reliquit Galenus. Quibus rationibus eorum opinioni satis esse factum credimus, qui mulierum temperamentum absolute frigidum esse autumant. Non enim bene coquerent, & excrementis multo pluribus abundarent. Nam si te hæc ratio in eam opinionem trahit ut absolute frigidas mulieres credas, quod sanguine superfluo abundant qui alioqui facile dissiparetur si calor aliquis vegetus foret, cur non pari jure viros subfrigidos colligas, quum semine benigno tertiæ coctionis excremento superfluant? Si calor in viris tantus coquendo sufficit, cur non & dirigendo? sanguis enim menstruus & semen id inter se commercii habent quod utrumque sit excrementum, utrumque benignum, utrumque superfluens, & in caloris copia aut morbi longitudine facile dissipabile, sola officinarum varietate distinguuntur, si menstruum inopiæ caloris argumentum est, cur non & semen? Nec mulieri diuturno morbo afflictæ, aut ægritudine tabescenti, aut jam senio confectæ sanguis superfluit, ut nec viro capulari, aut diuturnitate morbi consumto, semen, ut & ab iisdem causis

Gal. ibid.

Com. in part. 27. l. de natur. hum. & c. 2. de elementis.

Hipp. l. de nat. pueri.

Cap. 5. l. 2. de semine.

semen

ſemen & menſtruum ſuccreſcere, turgere, adoleſcere, ac ſuperfluere videantur, & deleri, diminui ac deeſſe. Itaque non inde colligas mulierum temperamentum frigidum, quod menſtruus ſanguis ſuperſit, quem digeri diſſiparique eſſet veriſimile, ſi calor multus foret: menſtruam enim eſſe neceſſe fuit, ſi uterum erat geſtatura ut pluribus demonſtravit Hippocrates. Commoditatem ad id maximam attulit temperies paullo frigidior quam ſit in viris. Quamquam aliis locis non quærit eam commoditatem Galenus ex temperamento aliquanto frigidiore, ſed potius ex eo quod mulieres tum menſtruis abundent quum non amplius in augmentum mulierum ſanguis conſumitur. Si enim frigiditas ſanguinis menſtrui proventum commoditatemque ſuppeditaret; cur non ſenes grandævæque mulieres menſtruæ fiant, in quibus tamen par eſt & ſanguinem adeſſe ſatis multum: quum præterea frigiditas ipſa difflatuſque prohibitio ad id juvare poſſit? At nec ſeniores, nec virgines menſtruas moleſtias perſentiſcunt. Quum autem maribus hæmorrhagiæ, & mulieribus menſtrua iiſdem fere ætatis partibus contingant, & ab iiſdem cauſis fere, Galeno auctore, juvenibus profuſiones ſanguinis non eo contingunt, quod plus ſanguinis generetur, ſed quoniam in augmentum minus conſumitur: qui enim ſanguis & nutritioni & augmento præſto aderat, idem ſoli nutritioni ſatisfacit, unde fit ut quæ pars augendo erat, ea ſuperſit. Plenius autem in lib. de uſu partium iis verbis omnia demonſtrantur. In declinantibus mulieribus quod earum vires langueant, alimentum non probe coquitur, quo fit ut cum iis bene agatur ſi ſibi ſolis conſulant. In iis quæ augentur, vires quidem conſtant, ideoque alimentum benignum coquunt plurimum, quod quum nutritioni & auctioni ſufficere oporteat, ſuperfluum nihil relinquit. In ſolis itaque ætate florentibus, ceu augeri deſinentibus, & viribus valentibus, magna benigni alimenti eſt affluentia. Et tamen in iis maxime quæ ætate florent, calor eſt vegetus, ſi alias umquam: & perſpiratus facilis; Sic non prohibita difflatio, non frigiditas, ſed ſola copia ſanguinis qui non conſumitur in auctionem, menſtruas mulieres efficit. In virginibus autem quia quicquid eſt, totum in actionem & nutritionem abſumitur, nil menſtruum eſt. Eaque ratio multo mihi probabilior videtur illa quam Hippocrates adſtruit, quum vaſorum anguſtiam cauſam eſſe ait cur juvenculis menſtrua non adſint, ut nec ſemen pueris maſculis. Contra enim Galenus in ſexto Epid. demonſtrat in pueris vaſorum eſſe & laxitatem & capacitatem, quo fit ut in eorum veſica potius σύναγμα (lapidis coagmentationem voco) generetur, quam in viris. Et quum de temperamento mulierum controverſum ſit, alias Hippocrates ſtatuit mulieres viris calidiores, alias frigidiores tum ex ſe, tum ratione vitæ inſtituti. Nam otio ſeſe magna ex parte dedunt. Ita enim in libris de diæta: mulieres humidioribus & pigrioribus diætis utuntur, & caliditatis purgationem ex corpore ſingulis menſibus faciunt. Quo loco frigiditatem mulierum colligit ex vitæ inſtituto, & excretione rei calidæ, ſanguinis nimirum menſtrui. Quæ an probabilia ſint, alii judicent. Nec enim veriſimile videtur periodicam menſtruorum profuſionem mulieres frigidiores efficere, niſi immoderata ſit. Quemadmodum & illud

a com-

Menſtrua eſt mulier quia uterum erat geſtatura, ex ſanguinis autem exſuperantia ne colligas mulier. eſſe frigid. temperamentum.

Hipp. l. de nat. pueri.

Com. in apho. 28. lib. 3.

Com. in apho. 28. lib. 3.

Cap. 4. l. 14.

Hipp. l. de genitura.

Com. in part. 11. ſect. 3. l. 6. epid.

Lib. 1. de diæta.

Hipp. 2. de diæta.

Ariſt. contra ait l. de diuturnit. vitæ

a communi sensu alienum videtur, quum alio loco scribit coitionem calefacere tum propter laborem in contactu succussuque, tum propter frigiditatis excretionem: frigiditatem vocat corpusculum frigidum, nempe semen. Quis autem ex veteribus tam absurdus umquam fuit qui semen tenui substantia & aerea plenum spirituque turgescens, frigidum dixerit? Sed quoniam veterum scripta benevole candideque sunt interpretanda, ne potius nostram ignorantiam detegamus quam veterum, ex libro de corde explicationem hujus rei venabimur. Hippocrates illo loci, ait sanguinem non esse natura calidum, nec aliam aquam, sed calescere. Ita & semen ex se calidum non est, sed calescit, idest, Hippocrates in aqua frigiditatem agnoscit, & ideo quæcumque aquea sunt aut natura, aut συστάσει, idest, consistentia, ea frigida esse dicentur, quod calorem tantum mutuata sint aliunde, & quem mutuo calorem conceperint, eum facile deponunt, atque ita frigiditatis primariæ fiunt participia. Sic aqua quia sanguis communicat frigidus dicetur, facile enim refrigescit ad sensum: Item & semen. Effusum enim semen glaciei simile est ad sensum tactus & visus & facile evanescunt spiritus quibus turgescebant, & inops, languens, subfrigidumque manet. Numquid etiam spermaticæ partes frigidæ sunt, & cerebrum frigidum a quo tamen magna seminis copia derivatur? Sectio venarum post aures in hamaxobitis hujus fidem facit. Atque ita divini auctoris verba sunt accipienda, non in contrarium sensum detorquenda. Atque eo modo accipienda sunt ea quæ de calore mulierum, raritate, & teneritate ab eodem Hippocrate scripta sunt, quæ iis quæ communi sensu percipiuntur e regione adversa esse videntur. Idem enim scribit in libris περὶ γυναικείων: Dico mulierem rariore præditam carne quam virum. Nam a ventre trahit humiditatem & citius & magis quam corpus viri. Et postquam eorum demonstrationem attulit, subdit: habet mulier sanguinem calidiorem, & propterea calidior est quam vir. Et alio loco dum comparatur vir cum muliere: Mas, ait, compactus est, ac densus, mulier vero rara, laxa, mollis, quare humiditatem non remittit id quod laxum & molle. Juvat & eam mollitiem otium & segnities. E quibus colligere possis omnino calidam esse mulierem, & viro calidiorem. Nam & plus sanguinis & calidioris habet, & rara est: raritas autem caloris opus esse videtur. Præterea citius augetur crementumque acquirit, quod omnes caloris energiæ & vi attribuent. Sed Hippocrati scopus est & institutum explicare cur morbis a plenitudine mulieres maxime sint obnoxiæ. Earum mollities efficit ut affluentis undelibet humoris corpus fiat particeps: idemque earum corpori contingit quod & lanis quæ humiditatem imbibunt facile, nec deponunt. Itaque raritatem & mollitiem mulieribus affingit. Sed ex libris veterum raritatem proprie dictam calori attribuimus, nec non halituum copiæ quæ efficit quominus non subsidant reserata cutis spiracula ut Gal. explicat. Quod ut intelligatur; legenda sunt quæ in libris de sanit. tuend. scripta sunt: rarum proprie dicitur, cui magna per totum corpus insunt spiracula. Densum, cui eadem parva sunt. Sed καταχρηστικῶς laxum dicitur rarum, & densum, compactum.

Animalia proclivia ad libidinem & semine abundantia brevioris esse vitæ c. 2.

Hipp. l. de corde.

Illo loco sanguinem cum arterioso sanguine confert ideoq; illum frigidum esse ait facta cum hoc comparatione.

Hipp. l. de aere & locis, & l. de genitura. Vide com. in apho. 2. lib. 6.

Hipp. 1. de morb. mul.

Lib. de glandulis sub finem. 1.

Gal. l. 2. de temper.

Gal. c. 5. l. 2. de temp.

Gal. c. 5. l. 2. de sanit. tuend.

Part. 1. sectio. 3. l. 6. Epid. Com. in apho. 63.

At longe differunt. De iis dictum ab Hipp. Cutis raritas, ventris densitas, colligatio cutis, carnium incrementum. Sic raritas calidis humidisque quadrat auctore Galeno, cum initio quidem: nam pueri calido humidoque temperamento non præditi sint, quos πώρους habent, eos patentes non retinent, sed præ mollitie facile considunt ac uniuntur eodem auctore. Demonstratum enim abunde est in lib. de simplicibus medicamentis cutim initio sibi totam continuam esse, sed tempore reserari ac perforari. Juvenes autem rari proprie sunt, quum meatibus ob energian vimque caloris pateant, ut pluribus a Galeno est demonstratum. At raritas proprie dicta in mulieres non cadit, quum raræ dicantur cutis, idest effeminatæ, mollis ac laxæ, ut exigui admodum sint meatus, & in sese lanarum madefactarum instar concidentes, ut mirum sit cur Hipp. eas comparet cum lanis imbutis humore & tamen rariores, calidioresque viris asseveret. Sed de raritate improprie dicta audiendus est. Horum demonstrationem manifestiorem elicies ex com. in Epidem. ubi Galenus explicat cur Hipp. dicat marem citius concrescere, constitui ac moveri quam feminam: hanc vero citius adolescere, ac senescere quam virum. A'σύςατα enim videntur, marem citius moveri, constitui, concrescere, & non adolescere; quum auctio facilior caloris opus sit. Et Aristoteles quum probasset viros magis longævos esse quam mulieres (nisi forte sint salaciores majoreque impetu ad libidinem ferantur, quum copia seminis abundent, in quo animantium genere mares sunt ad libidinem procliviores, iis brevior vita est quam feminis, & id argumento esse quod mares partibus superioribus sint amplioribus, feminæ autem inferioribus. In amplitudine partium superiorum caloris potentia elucet: In partium inferiorum crassitie & mole vis frigoris. Galenus in Epidemiis veram rei distinctionem affert: nam ait extra uterum mulierem augeri facilius & senescere ob mollitiem corporis, desinere vero citius ob facultatis auctricis impotentiam. Nam quæ sunt imbecilliora per illam statim & cito augescunt, sed ratione ejus imbecillitatis citius desinit incrementum. Itaque accrescendi facilitas & in omnem dimensionem dilatandi sese non ex caloris vi pendet, sed potius a corporis laxitate & mollitudine. Sic sese facile exporrigit corpus ac expandit. Nec longe dissentanea ab his scripta sunt ab Hippocrate: Quum a matre secretæ fuerint filiæ, citius quam mares pubescunt ac senescunt, & sapiunt ob corporum imbecillitatem & vitæ institutum. Nec mirum sit si τοῦ ἐπιτηδεύματος meminerit; quum id plurimi in rerum diagnosi facere soleat Hippocrates. Quum itaque Hippocrates ait, κινηθὲν ἐμολώθη, καὶ βραδύτερον αὔξεται supple τὸ ἄῤῥεν. Mas motus celerius moveri desinit, & tardius augetur, de auctione extra uterum intelligitur. Et nescio quid in mentem venerit interpretibus Hippocratis verborum potius quam rerum aucupibus, ut verbum ἐμολώθη inepte verterint, *inquinatum est*. Tametsi autem μολωθῆναι & conspurcari, & inquinari significet, non tamen admittenda ea verbi significatio, sed alio est recurrendum. Μόλωσις Aristoteli inchoata & non absoluta elixatio dicitur, inconcoctionisque species est, quum externum humidum calidius quidem est quam ut nulla ex parte movere possit humorem

lib. 5. & 14. l. 1. Cap. 5. l. 2. de temper. Lib. de nat. pueri docet quomodo raritas ob excretionem seminis contingat. Cap. 12. l. 1 de simpl. Cap. 5. l. 2. de temp. 2. Ex lib. de nat. pueri apertissime docere possis calidiorem esse feminã mare ratione suæ compactionis. Lib. 1. de morb. mul. Cap. 3. l. de diæt. vitæ, & c. 11. l. 4. & c. 7. l. 9. de hist. Animal. Ar. demonstrationem pleniorem adfert c. 7... 9. de hist. animal. Maribus part. super ampliores sunt, fem. contra. Com. in part. 43. sect. 2. l. 6. ep. Hipp. l. de septim. partu. Par. 43.

morem in eo quod elixatur contectum, sed tum est imbecillius quam ut perfecte coquere possit & ad æqualitatem reducere. Sic μόλυνσις inconcoctionem elixationi perfectæ contrariam significat, ab aliis inquinatio dicitur ut apud Theophrastum, quo loco Gaza vertit μόλυνσιν morositatem, alii inquinationem. Ac forte, ut conjectura assequi possumus, quum quid in aquam injicitur elixandum, & ob penuriam caloris in humido externo non absolvitur, sed inchoatur tantum elixatio, idipsum quod inchoatum tantum est, inquinari solum dicitur, ac si dicas cœpit mutari, & ab incipiente mutatione quamdam caloris maculam contraxit. Hic traductum eo est, ut inquinationem significet, ac si dicas nil restare præter labem ac maculam in eo quod cœpit elixari. Itaque in illo sexto ep. quum ait, κινηθὲν ἐμολύνθη, vertere non oportet, *inquinatum*: sed, quum motum est, statim moveri desiit ac mutari, ut mari in utero idem contingat, quod rei elixandæ. Nam id quod elixandum est, & tantum inchoatur ob inopiam caloris dicitur, μολύνεσθαι, idest moveri quidem ad elixationem, sed statim cessare, ita qui mas in utero statim movetur, dicetur μολύνεσθαι, moveri ac mutari desinere, ut motus mutationisque sit quædam cessatio. Et ideo Gal. antiquarum Hipp. vocum sedulus indagator explicationem illius verbi obscuri ex eodem venatur. Nam lib. 2. epid. scribit: Ad aurem sinistram tumor, secundo ad dextram sed minor, disparebant hæc καὶ ἐμολύνθη: &, moveri desierunt: interpres vertit male, *inquinata sunt, & non suppurarunt*. Galenus autem subdit ἀπόστημα dici μολύνεσθαι, idest, τὸ παύσασθαι τῆς ὀξείας κινήσεως καὶ μεταβολῆς. Qui abscessus semel motus a cita cessat & motione & mutatione: vel qui non amplius movetur & mutatur, sed refrigeratur, ut ipse loquitur, ubi verbum ἀπεψύχθη potius verterem, *exarescit*, idest nil amplius commemorabile apparet. Et in prorrhet. τὸ ὑπώδυνον καταμολύνεσθαι Galenus ait significare τῆς ὀδύνης τὴν κατὰ βραχὺ λύσιν. Doloris solutionem sensim factam. Significantius Hippocrat. dixisset, τὰ ἐπώδυνα ἐξαίφνης ἀφανισθέντα φλαῦρα. De verbis hactenus. Unum restat tantum de densitate & compactione. Denso rarum opponitur, laxo compactum. Vir rarus est & compactus, femina densa & laxa proprie dicta: quando docuimus aliquando densum compactum confundi commiscerique Hipp. viro solidiorem carnem assignat compactionem. In lib. de glandulis πυκνὸν quidem vocat, densum, sed minus proprie. Nam paullo post ναστὸν vocat, idest, succulentum solidumque, & ἀσεργέα, compactum cohærentemque. Quæ compactio, cohærentia, soliditasque non prohibet perspiratum, immo juvat quod meandri & spiracula non ita concidant ut in feminis quarum corpus ἀραιὸν καὶ χαῦνον καὶ μαλθακόν, rarum, laxum fluidumque & molle. Propterea non difflantur, corpus habent crassum, effeminatum exuviæque facile supprimuntur. Idemque contingit mulieribus quod in humida austrinaque constitutione, in qua tantum abest ut quippiam e corpore exhalet, ut quod cumulatum est adaugeatur. Caro enim mollior est. Ac de mulieribus insignis locus apud Hippoc. intelligi debet, πρὸς τὴν σαρκὸς εὐεξίην καύματος φλεγμονὴν ἀνάγκη γίνεσθαι. Ad habiliorem corporis statum necesse est consequi ardoris inflammatio-

nem

Sect. 2. l. 6. Epid. & sect. 3. l. 2. epid.

Quum Hipp. marem tardius augeri dicit, id de auctione extra uterum intelligendum. Cap. 3. l. 4. met.

Μόλυνσις & μολύνεσθαι quid.

Hipp. 2. epid.

Com. in par. 45. sect. 2. l. 6. ep.

Cap. 5. l. 2. de sanit. tuend.

Hipp. l. de glan. 3.

Com. in part. 8. sect. 1. l. 1. ep.

Hip. l. 1. de diæta.

nem: præsertim quum corporis raritas non adest, sed laxitas mollitiesque cum mole quadam & densitate. Nunc de utero est agendum.

ANNOTATIONES.

1. *Huc pertinet locus initio lib. 2, de morbis: carnes rigatæ, & elevatæ & rarefactæ sanguinem ex venis attrahunt, corpus attollitur & bene coloratum redditur. Quod mulieribus pote raris maxime quadrat.*

2. *Item nomen raritatis improprie dictum, est usurpatum ab Hippocrate lib. de aere & locis, agente de senum destillationibus, quum ait in austrina constitut. in senibus catarrhos fieri ob venarum raritatem & eliquationes, non quod velit cutim senum raram esse.*

3. *Si Galenus com. in part. 74. lib. 4. acut. liberalius adimit sanguinem densioribus, solidioribus, minus spirantibus, si mares sunt solidiores & compactiores, cur non plenius demitur sanguis? contra medici mulieribus audacius & plenius sanguinem auferunt?*

CAPUT VI.

Uteri τὰ σχήματα idest ὕπαρξις Constitutio, figura, situs, confirmatio ac cum aliis partibus consensus explicantur.

IN corpore duo maxime considerari debent τῶν χυμῶν δυνάμεις, καὶ τῶν μορίων σχήματα, succorum humorumque per corpus sparsorum vires, & partium corpus constituentium figuræ, conformatio, & situs. Quæ duo divus Hippocrates longa serie prosequitur ad morborum diagnosin exactam, repudiato eorum errore qui satis in arte medica factum sibi esse putant, si physicorum generalia de rerum principiis theoremata ad unguem didicerint. Unde non abs re erit si antequam ad morbos muliebres nostra festinet oratio, unius uteri τὰ σχήματα, idest ὕπαρξιν, constitutionem, figuram, situm, conformationem ac cum aliis partibus consensum explicaverimus, quum ea sit pars quæ hominem ab homine separet maxime ac sejungat. Quod Avicennam & alios medendi magistros factitasse constat, ut partium affectiones & πάθη explicaturi, earum naturam ac descriptionem ob oculos objiciant. Maxime vero de utero hæc sciri debent, ut & morborum ab eo nascentium idea cognoscatur, & eorum error convincatur qui omnes morbos muliebri generi infestos uni utero assignant. Ante quidem demonstratum est ex sententia Hippoc. uterum omnium morborum causam esse, non quod tamen omnium origo causaque ab uno utero repetenda sit (nam sæpe in capitis dolore per πρωτοπάθειαν excitato, aut catarrho in fauces illabente uterum insontem accusamus, eique innocuo temere usu solennium remediorum non sine gravi molestia, pœnam infligimus) sed quoniam morborum qui κατ' ἐξοχὴν genus muliebre respi-

Hipp. l. de prisca medicina. In corpore duo observat χυμῶν δυνάμεις & μορίων σχήματα.

Cap. 3. Hipp. l. de locis in hom.

Uterus ut dicitur causa morbor. muliebr.

respiciunt, & illarum ἰδιοσυγκρασίαν quodammodo sequuntur ac exprimunt, nec non a communi aliorum morborum qui promiscue viros ac mulieres affligunt, conditione desciscunt, ab utero uno tamquam a capite arcessimus. Vel etiam quod causarum morbificarum vis in uterum ipsum redundet. Ut enim concedamus ob metum, mærorem, aut infarctum venarum hepatis, suppressionem mensium contingere, nullo in utero concepto vitio non diutius tamen immunis erit uterus, contra illius suppressionis cladem feret aliquam, sic commissi in aliis partibus criminis, ut sic dicam, pœna tandem utero alias innocuo irrogabitur. Ut autem ante dictum est, per ἐξοχώ τινα uterum morborum omnium in mulieribus auctorem esse, ita & de utero unum a Galeno dictum est in commentariis, dum de illius constitutionibus ab Hipp. disputatur. *Corpus*, ait, *totum utero omnino simile est*. In græco vox τοὐπίπαν legitur, quam alii per *omnium*, alii per, *fere*, verterunt. Idem tamen fere sensus ut de verbis non laboretur. Quæ similitudo in duobus intelligitur. In vasorum constructione & excrementorum proventu. Si enim corpus reliquum temperamento frigidum sit, vasa angustiora esse consentaneum est, & proinde obstructionibus patere, nec non excrementorum proventui: Idem quoque utero contingit. Nam & frigidiusculus est, & venarum angustiam habet, subindeque excrementis & obstructionibus pervius est. Nam totum corpus utero simile est. Alii eam similitudinem non ita intellexere, sed de consensu cum aliis partibus audiri voluere: quum omnibus fere cum corporis partibus uterus consentiat, ac conspiret, quod ex magnitudine vasorum Galenus collegit. Hæc similitudo a nobis explicata numquam alias partibus reliquis tribuitur. Nam sæpe corpus capiti non est simile, nec caput corpori. Utero autem peculiari modo hoc concessum est. Uterus græcis μήτρα καὶ ὑστέρα pars est mulieris tunica constans velut ex duabus dividuis coagmentata, concipiendi gerendique fetus instrumentum. Distinctos vero duos sinus & conspicuos non apparere certum est, quamquam id interiore sensu ac judicio intelligitur ex iis quæ plurimum eveniunt: ac præsertim ex maris & feminæ distinctione. Itaque Galenus colligit in diversis sinubus marem ac feminam coagmentari, illum quidem in dextro, quod ad dextram uteri partem sanguis repurgatus per renes ad sinistram impurus ac serosus affluere cernatur. Nec impedit situs cordis quin ad sinistras serosus irruat, quum situm sit in medio corpore ad sinistram minimum devergens. Hippocrat. certis argumentis illam sinuum diversitatem ex geminorum procreatione convincit. Ac ne quis in nomine τῆς ὑστέρας decipiatur: sciendum nomen ὑστέρα, καὶ ὑστέραι τῶν ὑστερῶν uterum, & uteros passim apud Hippocratem significare. Idemque specie nomen ὑστέραι, ὑστέρων, καὶ ὕστερα, lochia, & secundinas significat, hanc accentuum varietatem in genitivo ὑστέρων Galenus affingit, ut unum pro altero non male accipiatur. Ita enim apud Hippocrat. pro casu lapsuque secundinarum græce τῶν ὑστέρων ἔκπτωσις dicitur, non autem ὑστερῶν. Alioqui de utero intelligeretur. Et inepte admodum Leonicenus vertit, τὰ ὕστερα, *uteros*: quum proprie τὸ χωρίον significetur. Non inepte

Com. in apho. 62. lib. 5.

Corpus ut est simile utero.

Com. in par. 1. sect. 1. l. 6. epid.

Uterus quid.

Distincti in utero sinus nulli apparent.

Com. in par. 44. sect. 2. l. 6. ep.

Hipp. de diæta.

Gal. c. 4. l. 14. de usu part.

Nominis ὑστέρας explicatio.

Apho. 49. lib. 5.

pte minus dicunt qui τὴν ὑστέραν ἀντὶ τῆς μήτρας, καὶ τὴν λοχίον sumi volunt. Sed grammaticos tantum agunt. De vocum proprietate hæc dicenda sunt, ne rerum cognitio obscuritate verborum confundatur. Uterus porro nervosam substantiam an habeat, quæstione dignum est. Ea enim de re controversia mota est inter veteres. Ac primum nervus non est, nec tendo, nec ligamentum ut ex Galeno satis patet: itaque restat ejusdem naturæ esse cum vesica, pene, & ventriculo. Alias videtur Galenus nervosam substantiam in utero agnoscere, alias eamdem repudiare. Evertit enim eorum opinionem qui perspicui consensus uteri cum cerebro causam, ad illius nervosam substantiam referrent. Est enim proprium (ajunt) nervosarum partium ut cerebro nervorum principio consentiant. At Galenus ex eo istum consensum evertit, quod si uterus consentiret cerebro, quia nervosus est, potius peritonæo & ventriculo consentiret, utpote partibus utero vicinioribus quam sit cerebrum utero At hoc non fit. In quo tollit dogma de nervosa uteri substantia. Tamen alio loco dum Hippocratis aperit sententiam de noxa quam mulieribus oxymeli affert, ideo contingere id ait, quod uterus sit nervosus. Frigida autem præsertim quæ tenujum partium sunt nervosis, frigidis, & exsanguibus corporibus sunt infesta. Uterum enim nervosum esse in immensam molem dilatatio, & in angustum contractio demonstrat. Ventriculus quidem cibis impletus expanditur, sed non in omnem partem ut uterus. Plurimum autem dilatari contrahique nervosorum corporum proprium exsistit. Unde nervosam uteri substantiam necessario convincas. In Epidemiorum commentariis ne cogatur fateri consensus uteri cum cerebro necessitatem inde sequi quod nervosus sit uterus (nam generis societate συμπάθεια fit) recurrit ad vasorum amplitudinem. Nam (inquit) præ ceteris corporis partibus plurimæ maximæque utero venæ conceduntur, unde fit ut quæ febres ab utero sunt, molestiarum plenissimæ sint, linguamque habeant admodum fuliginosam ac nigricantem. Quod si venas amplas habeat, arterias quoque haud absimiles habere necessum est. Negat autem plane nervosam substantiam habere, sed ait, secundum corporis similitudinem & ἀναλογίαν, nervosa substantia donati sunt, non autem secundum vim & potentiam nervorum ipsorum. Quo fit ut consensus iste magnus cum cerebro, unde & accidentium & convulsionum, rerumque similium summa sunt omnia, non a nervosa natura dependeat. Quod autem de distensionis facilitate in veteris dictum est, ita audiendum ut id non quovis tempore fiat, sed præsertim in iis quæ in florente ætate ad concipiendum gerendumque fetum sunt utiles. Admiranda enim naturæ industria, quæ vesicam per omnes ætatis partes augeri voluerit, ut aliquando magnitudine uterum superet, tunc autem veterum magnum esse voluit, quum ejus necessarius incidit usus. Sic quoniam matricis nulla est commoditas utilitasve aut in iis quæ adhuc augentur, aut quæ jam consenescunt, ideoque effetæ sunt, mulieribus, in augescentibus, & senescentibus uterus magnitudine a vesica superatur: in perfectis autem mulieribus uterus vesicam superat. Quod ex secandorum corporum artis demonstrationibus & oculari fide petendum esse

Com. in apho. 35. lib. 5.

An uterus nervosus.

Com. in par. 1. sect. 1. l. 6. epid.

Com. in part. 30. l. 3. de diæt. acut.

Com. in par. 1. sect. 1. l. 6. ep.

1.

2.

Maximus uteri cum cerebro consensus quum ob nervosam substantiam, tum ob vasorum amplitudinem.

Vesica per omnes ætatis partes augescit, uterus solum quum ejus necessarius incidit usus.

Gal. t. 4. l. 14. de usu part.

Ex lib. de dissect. vulvæ.

Silvius Isagoges anatomicæ lib. 3. Uteri Anatome.

esse Gal. asseverat. Et ne plura de utero temere effundamus, satius multo est ex Galeno repetere ea quæ ad hoc nostrum pertinent institutum, quam falsa forte opinione rei anatomicæ inscitia illud contaminare. Et quo omnia concisius intelligantur, libet ex Silvio Isagogen eam quam ex Galeni penu amplissimo desumsit, repetere. Uterus tunica constat propria, velut ex duabus dividuis coagmentata, villos rectos intus habente, nec multos transversos, foris plures; obliquos medios plurimos & valentiss. Uterum perficiunt tunica altera, venæ, arteriæ, ambarum cotyledones, nervi, cornua, testes: per hæc omnia annexio cum vicinis partibus, situs, magnitudo, figura, uteri os, collum, & colli os, seu sinus pudoris. Tunica altera est nervosa a peritonæo hypogastrii propinquo nata, in recens fetis, sicut & propria, tenuissima, in virginibus, & sterilibus crassissima. Venæ & arteriæ duplices tribuuntur, priores a spermaticis vasis: Dextra quidem a vena cava & aorta, paullo infra renalia: sinistra vero a renalibus: nisi quod sæpe arteria ab ipsa aorta exit. Venæ ambæ multo majores quam arteriæ, præsertim jam parturiente muliere, hæc vasa ramulum quemdam valde flexuosum testibus largita, in uterum absumuntur, inter duas ejus tunicas varie dispersa, sed proprie magis uteri tunicæ hærentia: uti & secundæ seu & posteriores quæ partim in uterum ascendunt, partim in collum descendunt, ortæ quidem a sacrorum vasorum ramo per ossis pubis foramen in crus descendente. Alia vasa a renalibus vidit Herophilus, Galenus non vidit. Cotyledones ora sunt vasorum in uterum internum penetrantia, quæ aut jam grandiore fetu, aut menstruis per hæc fluxuris intumescunt hæmorrhoidon parvarum modo, servata in medio ipsorum orificiorum parva cavitate. Per has utero prægnantis hæret χωρίον paribus suorum congenerum vasorum oribus, tum chorii, interventu fetus: & sic in utero nutritur. Cotyledones in muliere qui negat, Hippoc. negat. Spectet mulieres crassiore sanguine abundantes, & recens enixas, eas conspicuas videbit. Nervi in uterum distribuuntur a costali & infirma rhachitide. Cornua sunt duæ apophyses a lateribus ad ilia, cornibus exorientibus similes. In duo cornua semen muliebre excernitur, & contractæ allantoidis extremitates finiuntur. Testes uteri lateribus ad fundum adjacent, minores virilibus, tecti tamen peritonæo vasa in hos ipsos cum sanguine spermatico varicosius educente, tum epididymide propria tunica. Erythroide & scroto & carnosa membrana carent. Immo Galeno auctore, in testibus mulieres ἐπιδιδυμίδες non sunt conspicuæ, sed vel non sunt, vel admodum parvæ. Nam & testiculus parvus, & vas spermaticon. Ac maris testes sunt humidiores, & molliores femineis: vasa spermatica duriora. Contra in feminis duriores testes, vasa spermatica mollia quæ facile in testes inserantur ut epididymide non sit opus. Causa cur feminis testes duriores, masculi humidiores, molliores & laxiores, est caloris infirmitas in feminis: imbecillus enim, adeo fuit ut distendere non potuerit. Quod tamen falsum ante demonstravimus, quum corpora fluida, laxa, molliaque frigidiora duris ac compactis docuimus. Porro cum partibus singulis uterus connectitur.

Cap. 5. lib. citati de sect. vulvæ.

Cap. 14. de usu part.

Per

Per peritonæi tunicam uterus firmissime alligatur ossi sacro, ilion, & pubis. Per venas & arterias præcipue spermaticas & peritonæi ἀπόφυσιν has deducentem, magnis vasis alligatur, & per nervos spinæ. Per villos tenues recto intestino, per alios vesicæ, sed plures & laxiores. Per vincula ossis pubis & sacri & lumborum, musculis. In prægnante sine ullis villis uterus distentus attingit præcordia. Magnitudo mediocris uteri est undecim digitorum a fundo ad pudendum. Ad ilia cornibus extenditur. In utero duplex sinus distinctus per illam tunicæ propriæ in medio glutinationem sutura quadam, qualis in scroto inest, foris designatam. Os uteri in virginibus sterilibusque est glandi virili simile: parturientibus & recens enixis adeo patet, ut nil supersit, quin continua cavitas a fundo ad sinum pudoris appareat. A conceptu contrahitur valde, mediocriter hiat quum semen recipit, aut excernit, aut menses. Est corpus musculosum carne dura ac cartilaginosa constans, in annos occalescens. Cunnus est os colli uteri, cui cutacea Epiphysis, & pellicula innascitur præputio virorum haud absimilis. Atque ex Galeni auctoritate hæc dicta sint de uteri figura, situ conformatione & consensu cum partibus aliis. Restat tantum monere ad uterum, uti & partes ad inferas nervum a sexta conjugatione pertinere qui ei parti sensum impertiat. Cur autem varia nomina sortitus sit, nihil fuit necesse dicere. A proprietate enim sæpe induntur. Aliquando prout cuique collibuit. Ut in Epid. Hipp. uterum ἄγγος vocat, latinè, *vas*, *mulctram*, *conceptaculum*. Cur ita, aliorum esto judicium. Immo ejus appellationis causa Galenum latuit. Porro quum ex morbis mulierum alii sint in utero, alii ab utero, alii proprie morbi dicti, alii καταχρηστικῶς tantum, quum symptomatum nomine potius donandi sint, antequam hæc omnia explicemus, ad fœdos virginum colores jamjam properare instituimus.

Ex hoc loco multo calidiores viris docere possis.

Hippoc. 5. apho.

Hippoc. part. 18. sect. 5. l. 6. epid. uterum ἄγγος vocat.

ANNOTATIONES.

1. *Hippocrates lib. de morbis ait uterum partem esse teneram & exquisiti sensus, & cavitatem habere nervosam.*

2. *Galenus tamen cap. 5. lib. de uteri sectione negat adeo magnas esse conspicuasque arterias, ut sunt venæ.*

3. *Uterus duplicem habet consensum, unum qui fit tum ratione membranæ externæ, tum vasorum tum ligamentorum, alterum quatenus pars est nervosa & exquisiti sensus: hinc Hippocrates bis hoc dicit lib. 1. de morbis mulierum, uterus pars est tenera & exquisiti sensus, & cavitatem habet nervosam. Multæ sunt partes cum quibus societatem habet, synciput & stomachus. Mens percellitur & improba fit, & non facile intelligit loquens de eo consensu.*

CAPUT VII.

De fœdis virginum coloribus.

Hipp. par. 17. sect. 2. l. 6. epid. Corporis coloratio ab humoribus est nisi intro sese receperint. Vide c. 2. lib. 3. de caus. symp. Hipp. l. de hum. Gal. com. in apho. 2. l. 1. Par. 29. sect. 4. l. 6. ep. Gal. com. in illam part. 2.

QUum corporis ipsius color vividus nitet ac floret, græcis χλώρασμα λαμπρὸν dicitur, alimentum corporis a sua non desciviſſe natura argumentum est. Sin coloris in deterius mutatio deturpatioque cutis contigerit, ſuccos alioqui alendo idoneos labem concepiſſe declarat. Hinc illud τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν: Coloris coloratio ab humoribus est, niſi ſeſe intro receperint: Et cujuſcumque modi alimentum fuerit, talis in corpore color effloreſcit: Alimenti nomine pro ſanguine ſuo ambitu utramque bilem & ſeroſos humores complectente, ſumto. Nam ſanguis proprie dictus, & a cujus exceſſu humorum coalitus conjunctioque ſanguinis nomen meretur, vitioſus non dicitur, nec alio quam rubro colore inficitur, ait Galenus. In virginibus porro, ſive menſes eruperint, ſive jam erupturi ſint, minoribus alias, adultioribus alias, præſertim quum aliquarum voluptatum illecebris illiniuntur, earum fructum opinione tantum adumbratum, non autem re expreſſum magno cum deſiderio ceperint, quoniam flos viriditatis in facie decutitur ac exareſcit, contra illa inficitur pallore; hujus cauſam latenſque principium, & curationem inquirere conſilium est. Etſi enim tanti hujus mali, quantum numquam experiuntur, in uno Veneris ludo amplexuque curatio poſita est, præſertim quum virgineus fundus colitur, non alienum tamen de iis erit conſcribere, quod medicorum inſcitiæ ſæpe querulæ matres illius mali, quo ſuas natas diminui ac extabeſcere in dies vident, τὸ ἀνίατον καὶ ἀνήκεστον attribuant. Inter ſymptomata a medicis obſervari ſolita ſunt colorum mutationes magnum ad partium ſubditarum & facultatis naturalis œconomiæ vitium aut integritatem dignoſcendam ſubſidium allaturæ. His enim quaſi ducimur ad ſuccorum diagnoſin ut paullo ante dictum est, & quum diſputaremus περὶ χροᾶς in mulierum corporibus. Illud enim Hippocratis. Quamcumque caro humiditatem attraxerit, ei ſimilem capillum eſſe oportet, non tantum de excrementitio humore, ſed & alimento legitimo intelligendum est. Inde autem ſcire oportet colorum obſervationem tanti eſſe, ſive ſit εὔχροια, ſive ἄχροια, ſive, ut ſic dicam, δύσχροια, ut hæc una ad obſcurorum latentium morborum ſedes animo luſtrandas conducat. Quoties enim pravus aliquis color in corpore elucet, ſi rerum externarum occaſionis, quam ἀφορμὴν græci vocant καὶ φανερὰν πρόφασιν, excuſatio non adeſt, vitii aut in humoribus, aut in partibus ipſis reſidentis index eſt & argumentum. Nam quum ea oculis mentis obtineri ſuperarique debeant, quæ oculorum conſpectum effugiant, multi autem morbi in obſcuro lateant, vocis claritatem, tarditatem, colores rerum excretarum & corporum natura juvent, quorum ſubſidiaria opera abdita cognoſcantur, ut præclare docuit Hippocrates.

Gal. c. 5. l. 3. de ſympt. cauſ.

Cap. 4. hujus libri. Hipp. l. de nat. pueri. Cap. 5. l. 3. de ſympt. cauſis.

Forte huc referendus locus Prognoſtici in quo de faciei coloribus agitur.

Ac de fœdis virginum morbis hæc accurate quoad fieri poſſit, tenenda erunt. Qua cauſa, quo ex morbo, quarum partium propria affectione, an

qua-

quarumdam an omnium, an eadem in omnibus species, an cachexia sit, an ἀτροφία, an necessario lædatur lien, an hepar cur ille potius quam hoc, an uterus sit, an melancholia. Et quæ item sit tot symptomaton causa, an potius morbus animi sit, an corporis: deinde ad therapian accedemus. Ac de morbis sæpe non est facile scire quod eorum causa in imo lateat omnem medicorum sensus acutiem superans. Quod tametsi vile habetur, in pretio autem quod in superficie positum operam manus postulat: ad ea quæ vulgo vilia habentur mentis agitatione deveniendum est. Nam qui morbi certis se signis exhibent, eorum forte certa ratio atque scientia comparatur: At illa maxima ex parte aut sunt fallacia, aut ambigua, hinc ab Hippocrate dictum ajunt similitudines bonis & eruditis medicis imponere. Si qua morbi pathognomonica, eis fides non deroganda. At hic sæpe hæreas quum alia ἑτερογενῆ, sive ὁμογενῆ ἢ ὁμοειδῆ, ut abunde explicat Gal. apparent, quorum concursione, græcis συνδρομὴ dicta est, aliquid tandem sese in apertum prodit.

Ut a re proposita non discedatur: in fœdo virginum colore (qui morbus improprie dicitur) signa modo icteri flavi, modo icteri nigrioris elucent, modo ex utroque promiscuus icterus exsistit. Definiunt enim quidam fœdum illum in virginibus colorem per icterum ex flavo nigroque mixtum ac virescentem. Minora non sunt argumenta obstructionis visceris alterutrius aut utriusque, a qua icteri origo est. Oculorum nativus splendor nitorque perit, quorum ob viriditatem & munditiem facilius in illis quam in partibus reliquis aut roboris, aut infirmitatis, aut latentis vitii signa eduntur, ut ex eorum intuitu ad totius corporis cognitionem deveniatur. Deinde flatuum proventus non raro adest, quem in ictericis quoque adesse quidam oculatiores observaverunt, idque contra Hippocratis sententiam. Sed de ea controversia paullo post plenius. Ex iis itaque patet quis consensus inter fœdum virginum colorem & icterum. Sed in ictero ea frequenter non apparent, immo raro, quæ crebro admodum in virginum defœdatione. In hac enim acerbissimi sunt capitis dolores, ac maxime in syncipite, non tanta in ictero macies corporis, nec anhelitus difficultas quanta in fœditate ista virginum, non ἀποσιτία, sitis, urinarum alias crudarum, alias urinis jumentorum similium, alias aquearum excretio, non ita turbida insomnia mentisque a vanis imaginibus perculsio, pavores, timores, plerumque suffocationes ac ἀφωνίαι, ac quod in iis viget maxime gradiendi impotentia, ἰσοκόπος inexplicabilis, ignavia ac torpor, rerum omnium contemtio. Denique surarum quantus maximus dici potest dolor. Quamquam ex iis alia communia sunt cum icteri signis, alia fœdis coloribus propria.

Quemadmodum autem cum ictero signorum communicatione consentiunt, ita & eorumdem symptomaton fetura, & communicatione ad melancholiam hypochondriacam videntur accedere. In utraque enim affectione sitis est (siquidem hypochondriacam phlogosis quædam primarium venarum Dioclis & Galeni opinione committit) oppressio diaphragmatis, δύσπνοια aliquando, ructus acidi, primarium venarum ἀναδόσεως interceptio, spectra, alias fugacia, alias fixa, desperatio ac rerum contemtio, mortis appetitio,

Hipp. sub finem lib. de arte.

Variæ quæstiones hic agitandæ de fœdis virginum coloribus.

Hæc ex initio lib. Hipp. de flatib.

Hoc citat Gal. com. in apho. 2. l. 4. idque ex sectio. 8. l. 6. ep. Com. in par. 1. l. 1. prorrh. Holler.

An sit icterus.

Hippoc. par. 28. sect. 4. l. 6. ep. Et Gal. in com.

Apho. 72. lib. 5. 3.

Dici potest de complicatis affectibus.

An sit hypochondriaca melancholia.

In fœdis coloribus magna argumenta sunt hypochondriacæ affectionis maxime quod sitis

significat hypochondriacorum comes. petitio, immutatus faciei character, dolores capitis & stomachi frequentes, gravitas corporis, sensio gravitatis in alvo etiam minimo ingesto cibo sitis intolerabilis. Alias cachexiæ, alias ἀτροφίας signa observantur cum pallore & virore quodam. Nec abs re enim atrophiam ab altera distinguimus, quod in illa corpus extenuatum sensim extabescat, in cachexia corporis satis tumens & turgidulum. Qui enim sanguis in atrophia nec concrescit, nec adhærescit & vix sanguinis nomen admittens, tametsi in cachexia vitiosus, sanguis tamen appellatur, in utroque affectu vires laborant, sed in atrophia magis quod in hac nutritio nulla, in cachexia sit aliqua. Quamquam & atrophia in sanguinis redundantia esse potest. Et tunc etiam sectioni venæ locus esse potest: in quo remedio usurpando virium maxime constantia postulatur. In muliere atrophiam observavit Galenus ob diuturnam mensium suppressionem quum alioqui sanguine venæ turgerent, summus enim erat marcor partibus alimentum obvium respuentibus. Cujus rei demonstrationem ponit Hippoc. *Quibus ventres calidi, iis carnes frigidæ, ii quoque vegetiores & iracundiores.* Non quod instar cucurbitulæ foris intro calor revocetur, ut contingit in lipyriis febribus, sed quod alimentum in nidorem convertatur, ad partesque illabens ab iisdem repudietur. Hinc sequitur consumtio partim facultate imbecilliore reddita, partim sanguine corrupto ut Gal. demonstrat. Etsi ipsius sanguinis solum vitium id potest committere non concurrente imbecillitate, quum diutius manente vitioso humore partes imbecillitatem contrahant. Satis enim ex Galen. commentariis patet & extenuationem imbecillitatis causam esse, & hanc illius pariter causam auctoremque exsistere, ut acrimonia caloris alimentum corrumpat: corruptio extenuationem afferat, parte tale alimentum non capessente, hinc infirmitas. Eadem autem imbecillitas extenuationis causa esse potest, ut præclare de convalescentibus disputans Gal. demonstravit statuens discrimen inter ἰσχύειν καὶ ἐπιδιδόναι: fit, ait, ut corpus non bene alatur, neque proficiat alias ex facultate nutricis impotentia, alias ex pravorum humorum πλεονεξίᾳ. Quæ omnia plenius a nobis dicuntur, quod controversia sæpe moveatur de secanda vena in pallido virginum colore, quum differat longe an marcescant nec proficiant aut facultatis imbecillitate, aut alimenti corruptione. Nam si venæ turgent, corpus autem macrum est, alimenti probi defectio significatur, improbi autem proventus: ad quem tollendum sectio conferet. Nisi quis forte objiciat sanguinem quidem mitti debere si abundet, & nondum insigniter in alterius humoris naturam conversus fuerit: nam si iste mutatus fuerit, detrahi non debet, quo fit ut & Galeni factum in muliere extenuata, de qua dictum est, condemnandum sit, & eorum consilium qui in fœdis coloribus jam mutato sanguine phlebotomiam celebrant. Sed hæc ad curationem pertinent quam ex professo hic non attingimus.

Dictum porro ante est quæ communitas consensioque inter fœdos virginum colores & hypochondriacam affectionem, item & icterum, ut vel hepar vel lien, vel utrumque in vitio sit. Atque utinam & sagacitate qua & Galenus se usum prædicat in dignoscenda affectuum sede ex solo

colo-

Cap. 7. l. 3. de loc. aff.
Atrophia & cachexia distinctio.
4. acut. Com. in par. 29. sect. 3. l. 6. epid.
Par. 25. sect. 4. l. 6. epid.
Com. in part. præced.
Com. in apho. 28. l. 2. apho.
Obiter de secanda vena in fœdis coloribus.
Com. in apho. 31. l. 2.
Hæc Gal. com. in par. 43. sect. 3. l. 9. ep. vid. sub finem com. de diæt. acut. part. 10.
Reversio ad instit.

colore, uti possimus, ut fœditate faciei inspecta de hepate, aut liene constaret. Ut ad tactum non concurratur, quo medici plerique abutuntur fatentes se contactu hypochondriorum & minimos utriusque visceris tumores, & vitia, & obstructiones consectari: hæc enim ludicra & inania sunt, ad deliniendum potius medicorum voluptatibus animum una corporis mollis, lævis delicatique puellarum contrectatione inventa, quam ut utilitatem aliquam afferre possint. Hinc Galenus ait aut summe extenuatos esse debere abdominis musculos, aut ingentem admodum inflammationem tumoremque esse debere antequam tactu deprehendatur ac manuum appulsu. Et quum plerique fœdos colores cum affectibus superioribus confuderint, ut nec alias causas, nec remedia alia quærant, non alienum erit eorum quoque opinionem attexere, qui fœdi coloris originem ex animi perturbatione, quam in insano amore constitui volunt, repetivere. Hoc morbo virgines præsertim rerum usu paullum edoctæ sæpe capiuntur ut perdite quosdam opinione pulcritudinis aut reconditæ virtutis depereant. Quod quum alias communi in experientia versetur, tum maxime exemplis e Galeno desumtis licet illustrare. Pyladis amor satis indicat quo summe mulier quædam laborabat, ut audito amasii nomine & faciei color mutaretur, & innumeræ in pulsu mutationes contingerent. Commilitonum nec nomen, nec victoria quicquam in pulsu afferebat insolens. Docuit quoque Erasistratus qui prudenter elicuit collegitque adamari perdite novercam a privigno suo. Uterque in dies tabescebat, nec animo ægro quicquam opem afferebat præter potiundi spem. Affectus hic seu ægritudo seu perturbatio vocetur, græcis Ἔρως dicitur, hinc τὸ ἐρωτικὸν καὶ ἐρωμανία κατὰ τοὺς ἐρωμένους, insana in adamatos affectio & propensio: forte aptius ἐρωτοληψία dici potest, quum puella ita amoribus inflammatur & æstuat, ita libidinibus pellicitur ut ad insaniam fere adigatur, omni mentis arte præstricta ac retusa. Hujusmodi cupiditas aut insania insidiatrix est, non aperta, in venis, visceribus medullisque recondita sensim atque sensim corpus tabefaciens ac consumens: ut quædam virgines ἀλυπώτατα hinc suum diem obivisse constet. Quo fit ut Homerus Venerem insidias nectentem fingat, eique baltheum tribuat in quo doli essent, & fraudes:

Cap. 7. l. 5. de loc. aff.
Gal. ex solo colore judicat de affect.
Cap. 7 l. 5. loc. aff.
An sit perturbatio animi.
Gal. c. 6. l. de præcog. ad Posthum.
ibidem.
4.

Animos hominum quæ prudentum insidiata fefellit.

Quod si prudentum mens, percellitur multo magis & imbecillarum virginum quarum genus est ἀσθενὲς καὶ ἄθυμον, imbecillum, excors & fracti animi, ut loquitur Hipp. Quo fit ut tacito latenteque veluti dæmonio agitatæ versatæque virgunculæ, blanditiis multis pellectæ multa animo versent volvantque immo extra se sæpe sint (Amor enim animum extrahit ut ex Euripide Galenus demonstrat) indeque velut exsangues emortuæque expallescunt. Nam in tanta animi perturbatione fieri non potest quin vitali, naturali, animalique facultati vis inferatur, quod ex melancholicorum animoque perturbatorum exemplis facile discetur. Quos plerosque impulit ut coloris in virginibus fœditatem ab una hac perturbatione repetant.

Arist. c. 6. l. 7. Ethic.
Hipp. l de virginib.
Cap. 6. l. 4. de dogmat.
Gal. l. de melanch. & in l. de locis aff.

Atque ex superioribus abunde satis patet promiscuum esse aliquid in

Conclusio praecedentium. *Avicennas* virginum coloribus fœdatis ex melancholia morbo, ictero, splenitico affectu, atrophia, cachexia, & eroticis. Nam hæc morbum statuunt ab Avicenna *Ilifcin* vocatum de quo forte postea dicturos nos pollicemur. Quid ergo hic agendum in affectuum, causarum, symptomatonque concursione? An curatio promiscua esse debet, ut nihil hic privatim dicatur, sed curationis partes distributæ ad singula affectuum capita revocentur? Ac mehercules involuta admodum morbi hujus cognitio, ut verum sit quod scribit Hippoc. *Lib. de locis in homin.* corpus, nec principium nec finem habere, quod de morborum causis intelligendum, de quibus sæpe dubitamus an his in illis partibus tribuendæ sint. Tamen ex communi rerum perspicientia in ætate in qua virgines deturpantur, peculiaribus accidentibus, communique practicorum usu scriptis veterum venanda sunt quæ ad institutum pertinebunt. *Examen de ista cutis fœditate.* Nemo de hoc affectu aliquid privatim scripsit. Quicquid color non est naturalis, nitor deperit hujus tamen variæ sunt ideæ. In Elephantiasi, vitiligine, impetigine, psora, lepra, morphea vel continuo defœdata est cutis, vel fœdis maculis conspurcata. Quum cutis non nitet, *Lib. 3. de sympt. causis c. 1.* subjectum alimentum accusamus, aut facultatem, aut utrumque. Hic non includimus alimenta externa quorum vitio, aut præpostero usu aliquid præter naturam obveniat. In actione sunt hæc abolitio, depravatio, defectio. Pessimum omnium est depravatio. In Atrophia actio aboletur. In gracilitate diminuitur, præsertim in ea quæ morbosa est in qua spirituum & succi alibilis paupertas adest. In iis qui e morbis exsurgunt si crudorum humorum copia est habitus turget: hoc autem a cruditate est inopia caloris, in hydropicis imbecillitas est facultatis. *Vid. com. in part. 17. libro 2. prorrh. Ibid.* Sed in leucis & Elephantiasi depravata actio est, depravatum alimentum. Quamquam quidam volunt eamdem leucorum & hydropicorum esse rationem: ut utrique facultatis imbecillitatem consequantur. Tamen Galenus in eodem genere & leucas & Elephantem constituit. Dicunt secundario tantum leucen a depravata actione esse ob malum habitum qui apparet alimento in idoneam qualitatem non mutato. At multo aliter in morphea, & lepra. *Nunc amplius de isto colore disputatur.* Aut dicemus potius nomen λευκῆς pressius a Galeno sumi nec ad hydropem extendi proprie dictum; quum hic in crudiore succo tantum consistat, illa in depravato & ad Elephantiasin properante. Aut in diuturniore tantum leuce cachexia contrahi, in qua non videtur simpliciter deficere actio, sed depravata esse. Leucen vitiliginis speciem statuunt, ut vitiligo in alphon, leucen, & τὸ μέλαν dividatur. In virginibus color alias atque alias evariat, ut aliquando cruditatis, aliquando obstructionis, aliquando erroris facultatis magna sit suspicio. Itaque ut remediorum inventio irrita non sit, hæc tenenda sunt, quum idem morbus specie in diversis corporibus varias ideas suscipiat. *Liber de flatib.* Vereque dictum ab Hippocrate: Corpus a corpore, natura a natura, alimentum ab alimento differt.

Ac de virginum pallore nunc plenius dicendum. Primum de eo qui jam grandiores virgines prehendit, præsertim quum menstruæ purgationis tempus instat. Quia enim propter insolentiam fluendi natura conturbatur,

non

non mirum si multo ante quam ad eam purgationem natura accedat, multæ mutationes in corpore virgineo molli ac delicato contingant. Accedit quod venarum sæpe multa sit obstructio tum ob pravum victum, tum otiosam desidemque vitam, quam facile non potest vincere sanguis nondum fluere solitus. Sic antequam superfluus sanguis erumpat mutatio jam obtingit, & quum semel eruperit vix ac ne vix quidem periodum menstruam habet, quæ nonnisi assiduitate fluendi comparatur. Accedit quod etiam quibusdam mulieribus jam nuptis & enixis laboriose menstrua erumpunt, nedum virginibus incorruptis. Demonstratum quidem ante puellas menstruas non esse, quod alimentum in nutritionem auctionemque suppetat: nec senescentes, quod non succrescat, sed medias quoniam qui olim sanguis in duplex munus conferebatur, idem in nutritionem tantum insumitur, ut pars residua sit quæ adaugendo corpori erat. Sic necesse est magnam aliquam evenire mutationem dum sanguis redundat; ea præsertim parte quæ augendo inserviebat. Immo in omnium ætatum partibus, sive per septenarios sive per alios annos mutationes ad salutem, ad mortem, ad sanitatem aut morbum fiunt. Hinc illud Hipp. de morborum solutione per menses aut annos septem. Et de iis qui quum sani diu vixerint, quadragesimo anno aut eo circa, est incidendum in morbum a quo ægre emergunt. Apertius autem idem explicat quum ait vitam nostram septem dierum esse, idest, per septenarios annorum aliquid aliud atque aliud in nobis visitur ac contingit. Verba Hipp. hæc sunt: *septenariis annorum quum alia multa insignia in corporibus fiunt, tum maxime pueris dentes enascuntur, ac excidunt.* Quæ omnia facilius in virgunculis apparere debent in quibus tanta fieri debet mutatio ad evacuationem menstruam, quum duorum septenariorum vis absoluta est. Nam fere post decimum quartum aul paullo ante expallescunt, & eo magis quo salaciores fuerint, & minus libere educatæ, & quæ facilioris sunt apprehensionis. Nam multa animo voluunt ac comminiscuntur, quorum compotes quum non fiunt animo cruciantur, & eas sperantes non tam exhilarant, quam angunt non potitas. Ad id facit animi angustia quæ efficit ut perturbationibus id facile quatiatur; at quantam perturbationis animi corpori mutationem afferant, sive in rebus secundis, sive in adversis locatæ sint, satis ex philosophorum præceptis abunde patet. Atque quod & fœdorum in virginibus colorum, & perturbationum animi argumenta sese edant, non jam viro junctis, delicacatis virorum amplexibus omnem ægritudinem veteremque ægrotationem ex pectore ejicientibus, sed exactis annis quatuordecim & quum hircire seu caprire incipiunt, græcis τραγᾷν καὶ τραγίζειν (ut quod Hipp. maribus & marium testibus voce eleganter accommodata tribuit, idem nunc clarioris doctrinæ causa, feminis concedatur) immo & quum menses jam ἐρυλώ τινα efficiunt, primus observavit Hipp. hujus hæc verba sunt: *A spectris quum videlicet quidam dæmones apparere videntur, multi se strangulaverunt, plures mulieres quam viri.* Est enim muliebris natura animi magis dejecti. Ceterum virgines nubiles, & maturæ viro

hoc

Apho. 28 lib. 3.

Hipp. 1. de diat.

Hipp. l. de carnib.

In secundo Epidemiorum aliquis est locus de isto dierum aut mensium numero.

Lib. de sept. part.

Vita hom. septem dierum. per septenarios magna in corporibus prioribus nostris mutationes contingunt.

Cap. 7. l. 14. de usu part. c. 5. l. 2. de sem.

Com. in par. 25. sect. 3. l. 6.

Quod in marium testibus τραγᾶν κὴ τραγίζειν *dicitur* σφριγᾶν, *apud Hip. l. de sterilibus. dici potest de mammarum in puellis intumescentia & orgasmo. Lib. de virginum morbis. 6.*

hoc magis patiuntur, una cum mensium descensu, antea non valde hinc afflictæ. Nam post sanguis in uteros confluit, velut effluxurus horum demonstrationem ad fœdi coloris perspicientiam apprime pertinentium paullo post subdit: Et quum osculum exitus non pateat, sanguis autem amplius influit ac se offert, ob cibos & corporis augmentum, tunc sanguis non effluens præ copia ad cor resilit & ad septum transversum, his repletis cor infatuatur, ex fatuitate torpor, ex torpedine delirium παρἀνοια, dictum. A torpore pedes ad gradiendum sunt impotentes, donec sanguis ad se redeat. Ex pedibus facile refluit ob rectitudinem venarum: non tam facile ex corde. Nam venæ sunt obliquæ, locus periculosus, & ad delirium maxime aptus. Hinc horror cum febre πλανήτας πυρετοὺς efficiens: & præ inflammatione insaniunt, & cetera: Aliquando sive spectris voluptas quædam adest ex qua mortem tamquam summum bonum expetunt. Curatio in venæ sectione, optimum remedium viris cohabitare. Sunt & mulieres viro junctæ idem patientes ac maxime steriles. Quibus omnibus exacte tersequе & morbum, & symptomata, & causam fœdorum colorum explicat. Nec enim eum necesse fuit meminisse fœditatis in facie, quum fieri nequeat ut tantis mutationibus symptomatisque virgines opprimantur, quin sanguinis corruptiones contingant, affecto calore nativo, oppressisque partibus naturæ muniis servientibus. Atque ex superioribus verbis quædam sunt observanda quorum ratio quoque teneri debet. Primum notat mensium eruptionem præsentem eorum symptomaton causam: ubi duo observare oportet, prius quidem eum descensum per se id non efficere, sed per accidens, nempe ratione μεταμολῆς ad eruptionem non assuetam & insolentem. Posterius, nil tale eventurum, si quum sunt in motu cierentur menses ac effluerent. Deinde quod ait subsistere sanguinem, eumque copiosum, duo notari debent. Subsistit, ait, ob osculorum angustiam & obturationem, quod idem dixerat Hippocrates in maribus & feminis semen & menstruum non procedere ob angustiam venarum. Quod a ratione alienum videtur. Nam ante demonstratum est ex Galeno quum rationem reddit cur in puerorum vesica potius quam in renibus fiat λιθίασις, vetuste magis, σωίαγμα, ideo coagmentationem in vesica fieri, quod meatuum libertas, laxitasque ea sit in pueris una cum facultatum naturalium robore, ut facile sine obice ad vesicam usque crassa etiam materies pellatur. Quæ adversantur Hippocrati. Si itaque in pusionibus eæ dotes adsunt, cur non & in virginibus annos duodecim natis? Sic credibile vias satis patere. Jam vero redundat sanguis ob augmentum & alimenti copiam, idest, quia non tantum alimenti in αὔξησιν insumitur, & tamen nil de cibis solitis deraditur deciditurque, non mirum si abundet. Si itaque abundat, quomodo sibi viam non parat? Præterea acrimoniam aliquam habet, ut & in juvenibus quibus hæmorrhagiæ ob calorem acrimoniamque sanguinis contingunt, ait Galenus: immo idem virginibus menstruis futuris quod & juvenibus hæmorrhagiam passuris eodem auctore Gal. si acrimoniam habet, viam sibi munire potest. Accedit & naturæ ἔφοδος sive ὁρμὴ impetus, incitatioque. Etsi in pueris & bestiolis suas habet ἐφόδους, cur non & in virgunculis,

Hipp. textus explicatio.

Lib. de nat. puer.

Cap. 5. hujus lib. Com. in part. 15. sect. 3. l. 6. ep.

Com. in par. 25. se. 4. l. 6. ep. Com. in aphor. 28. lib. 3. cap. par. 3 sect. 5. l. 6. epid.

ut viis non ita obstructis, sanguine copioso eoque acriore, motus orgasmique tempore jamjam adventantem facile excretionem moliatur, sua industria a tot miserandis malis illas vindicatura? Tamen non mirum si in virginibus ægre menses erumpant, quum & vitæ institutum, & torpor, & minimis momentis, magni animi motus, proclivitas in iram & tædium, & fluenti insolentia ad id conferat, quum etiam in jam nuptis pauci admodum effluant nisi pepererint, aut purgationes aliquas immodicas sustinuerint. Tunc enim vasa fluidiora fiunt, ac magis reserantur, ut accommodate explicavit Hippocr. Atque inter cetera meminisse oportet febrium erraticarum in fœdis virginum coloribus oriri solitarum ut experientia maxime demonstratur. Nec omittendum quod ab eodem Hippoc. scribitur non longe ab hoc instituto. Verba sunt: Si virgini menses maturi non prodeunt, multum & febrit, & dolet, & esurit, & vomit, & furit, & rursus resipiscit. Uterus, movetur & quum ad viscera vertitur, vomitus ac febris & delirium accedit. Ubi sedatur uterus & hæc quiescunt, esurit, & sitit & febris lenis, Epialon vocant, prehendit. Itaque ex his quæ nunc scripta sunt colliges febres adoriri solitas virgines defœdatas duorum esse generum, Erraticas, & Epialas. De erraticis nihil dubium esse potest, quoniam ob materiei multiplicitatem facile in virgines incidunt. Atque illæ maxima ex parte quartanarum febrium sunt πρόδρομοι, ut veteribus placuit, quartanis autem sæpe corripiuntur virgines decolores & hydrope præsertim si lien laboret, paullo ante dictum est brevibus, sed abunde magis post explicabitur. At de Epialo major dubitatio. Epialos febris levis est, quod ad ea quæ foris conspicua sunt, sed tamen symptomatis feta est gravissimis. Et quia mitior sensui obvia est, ideo ἠπίαλον vocaverunt quasi ἠπίως ἀλεαίνοντα, blande tepefacientem, ut Paullus ait. Ad quotidianas febres proxime accedit, sed a frigidiore, viscidiore, caloremque egregius concipiente originem trahit. Ut eam pituitam vitrea committere dicatur sua natura ἀνεκθέρμαντος frigusque in se habens privativum, ut practici loquuntur. Ejus sedes in prima regione, unde in accessionibus febris frequentes animi defectiones observavimus; tum propter alvi viciniam, tum summam quæ in illa febre inest inæqualitatem. Immo in iisdem partibus caloris & frigoris sensio exsistit, ac si calida & frigida intemperies simul exsisteret. Idem in rigore contingit. Unde apud veteres nemo sine febre rigebat. Et quodam loco Hippoc. scripsit, rigor, non tamen febris, ac si insolens esset, rigore quempiam prehendi quin e vestigio sequatur febris. At de Epialo plura legere possis apud Gal. Non abs re tamen meminisse oportuit febris ἠπιάλου & erraticarum quibus decolores virgines exercentur. Epialus enim propriam quamdam habet curationem. Unum quoque admonere velimus cur ante dictum sit erraticis & quartanis febribus puellas prædictas capi, immo & hydrope, horum cognitio ad rem maxime spectat, ut successiones morborum intelligantur quæ pro nihilo habendæ non sunt ut divus Hippocrates litteris tradidit, pro quibus qui morbi, ait. Quartanarum febrium Ilias lienum imbecillitatem consequitur: quod præterquam humoris species in liene redundare consueti declarat, ipse quoque Hippocrates aperte indicavit. Nam loquens de usu aquarum putrium

Initio l. 1: de morbis mulierum.

Hipp. l. de superf.

Duorum generum febres defœdatas virgines adoriuntur, Erratica & Epiala.

Ægineta l. 2. Epialam vocat quasi ἠπίως ἀλεαίνοντα.

Epialæ febris causa & sedes.

Gal. sub finem l. de inæquali intemp.

com. 5. in 1. Epid. par. 22. Et c. 6. l. 2. de differ. feb.

Gal. l. de inæqual. intemp.

Lib. epid. sect. 6

Lib. de aere & aquis.

Gal. metho. 13.

trium ait apud eos quibus tales aquæ usui forent quartanas æstivas longas admodum grassari, etenim lien his infirmior fit: quoties autem lienis infirmitas est, quartanarum magnus proventus est. Nec enim alimentum bene defæcat, & melancholicum quo voluptuatur non attrahit. Quomodo est intelligenda controversia de facilitate scirrhi in liene. Quod enim lienis rarum corpus sit, facile admittit & retinet humores, qui diu retenti scirrhum tumoremque generant, humor autem crassus & fæculentus. Hæc Galenus. Et tamen idem scribit lienem tanto tenuiore sanguine nutriri, quanto hepate rarius est. Sic hepar facilius obstructionibus patebit. At in libris de usu partium de vero & proximo alimento loquitur. Aliis vero locis de alimento non vero & remoto, has τῆς τροφῆς differentias exposuit Hippocr. Quum itaque puellæ coloribus desœdatis prædıtæ maxima ex parte sint melancholicæ, mirum non est si & ratione imbecillitatis lienis, & succrescentis humoris melancholici quartanis impediantur: item & erraticis ob humores in diversis locis sitos & promiscuos. Eamdem quoque de propensitate in hydropem rationem afferre possumus. Vel enim 1. hydropicæ fiunt, vel secundo. Primo quidem ratione imbecillitatis quæ in illis diuturnitate temporis contrahitur, & intempestivi aquarum usus ac præsertim vesperi, facile enim attrahit raritate carnis crispæ & tortitiæ, ut loquitur Aphrodisæus, donatus, & de industria a natura instructus valida facultate attractrice, ut & ventriculus, & cystis cholidochos, & ren opinione ejusdem. Unde dum rationem reddit cur febre laborantibus lienes augeantur, causam statuit aut largiorem haustum egelidæ, quam ratione sui corporis rari & fungosi lien facile prolectet: aut quia viscus debile est, materias eo affluentes maxime excipiat. Unde facile sequitur hydrops. Quæ causa impulit Hippocratem ut aquam tamquam humorem in liene constituat. Nec adeo deceptus ut existimet aquam proprie humorem dici. Multa enim reclamant. Sed ut aperte sub finem librorum de morbis argumentis multis demonstrat, de aquæ usu immodico id capiendum est, quam lien alliciens omnium facillime corpus in hydropem conjicit. Itaque a symptomate quod lienis tumorem maxime consequitur, aquam in liene statuit. Idest, hydropis generatio præsertim ejus qui ob excessum rerum liquidarum fit (nam in prognost. alium constituit febrium continuarum heredem) a liene maxime repetenda est. Quæ ut quis tamquam inania non rejiciat Hippocratem consulat. Secundario autem in hydropas virgines incidunt per successionem alius morbi. Nam longi morbi in hydropem sæpe degenerant, ut ante ex Aphrodisæo demonstratum est. Immo & quartana (quæ tamen securissima esse censetur, & a magnis vindicare morbis) in hydropem degenerat ut Galen. section. tertia lib. 1. Epid. indicavit. Accedit & alia hydropis species diligentissime observanda, & de qua nemo veterum umquam scripsit, pote quum quis diuturno morbo confectus fuerit, atque interea temporis medicamentorum usum neglexerit: Tunc enim diuturnitate ista carnes corrumpuntur ac liquantur, hinc hydropis occasio. At puellas fœdo laborantes calore ut plurimum febres morbique diuturni affligunt: quibus & aliæ affectiones necessario succedunt. Ceterum quod ante monstrare cœperamus, quum in

puellis

4. de usu part. Hipp. l. de Aliment. Quomodo lien obpo tum aqua hydropem indicat Hipp plenissime explicat l. 1. de morb. mulierum Aphrod. proble. 81. l. 2. ait splenem vim alliciendi habere maximam & inde nomen sortiri. Aphor. prob. 68. sect 3. Apho. probl. 57. sect. 2 Probl. 41. lib. 2. Lib. de morbis Lib. de genitura. Lib. 4. sub finem. Vel dicere possis aquam in liene succrescere, quia si humores sint serosiores, maxime intumescit lien & hydrops sequitur. 2. prog. Hoc explicat. Gal. l. de

puellis sanguinis erumpere volentis, propter tamen causas aliquot exilire prohibiti, refluxus fiat ad partes superiores: inter eas maxime afficiuntur quæ naturam habent spongiformem. Ita enim in aphorismis non aliam rationem reddit Galenus, cur facile omnes humores in se pulmo admittat, quam quia laxus & rarus; idem de liene judicium esto. Atque rursus ex laxis partibus, eæ vitium attingunt prius quæ propinquiores; ut mirum non sit si refluxus illius primam cladem lien perferat. Hepar quia compactius non ita facile recipit ex sententia Hippocratis: idemque est judicium de corde ac hepate ratione sodalitatis ac compactionis: lien & cerebrum fluctionibus sunt maxime opportuna. Sed quid ex lienis tumore aut alio vitio consequitur? Nec enim principatum in corpore tenet, ut ejus labes & vitium tanti non sit. Quod verum quidem est, si cum reliquarum partium præstantia & dignitate conferatur: sed tamen lienem muneris necessitas toti corpori commoda commendabilem reddit. Quod autem intersit magni ad corporis aut καχεξίαν ἢ εὐεξίαν an lien valeat an non, gravissimus auctor Hippocrates docuit. Ita enim scribit, cum splen præ febre magnus fit, corpus minuitur. Nam a causis iisdem splen effloreſcit, & corpus contabescit. In græco legitur σπλὴν θάλλει. Apud græcos autem τὸ θάλλειν virescere, florere, ac pullulare significat, ut ad plantas θάλλειν referatur, quemadmodum ad flores τὸ ἀνθεῖν. Et quemadmodum θάλλειν de superficie corporis dicitur, τὸ θάλλειν, ita de tumore ac veluti pro germinatione partium in corpore contentarum intelligi potest. Illam sententiam Galenus explicat in secundo de naturar. facultat. disputans adversus Erasistratum qui nullum lieni in corpore publicum munus attribuerat. Contra autem destinatum esse sanguini repurgando demonstrat. Atque ita ex Hippocrate citat, quibus corpus floret, iis lien minuitur. Præterea, ait, quibus viscus id magnum ac tumens augescit, iis corpus lien minuit, & cacochymum reddit. Sed quod Hippocrates dicit lienem θάλλειν, Galenus periphrasticῶs explicat, in tumorem molemque augescere. Ideoque quidam volunt τὸ θάλλειν opponi τῷ ξηραίνεσθαι. Ut lien θάλλων dicatur, florescens, increscens, sese sua circumscriptione præferens veluti rotunditate quadam, ut de quodam scribit Hippocrates. Denique in molem excrescens: Contra dicatur ξηραινόμενος, collabens, exarescens, imminutus, ac consumtus. Quæ verborum proprietas ad unguem tenenda est ad cognitionem quæstionis quæ in medium adducetur. Nam cur non moles lienis & efflorescentia in bonis ducenda est? Quum enim tumet augescitque lien, duo significantur, & vis summa atractrix lienis qua plurimum sanguinis fœculenti prolectavit, & exoneratio corporis in lienem tamquam in partem ignobiliorem, quæ postea aut fluxu dysenterico, aut re aliqua simili sese iis molestiis liberabit: itaque ut corpus niteat floreatque par est, augeri intumescereque lienem, ut idem lieni contingat, quod & hæmorrhoidibus. At hæmorrhoidon tumor vitio non datur. Sic verum illud non videtur, quibus corpus floret, lien minuitur. Immo quum lien est parvus ac imminutus, succo melancholico corpus redundat diffluitque, sic suum nitorem amittit. At ita satisfaciendum quæstioni. Tumor lienis magnus, & ejus extenuatio exilitasque in malis poni

typis docens febres quartanas quotidianas provocare ὑδεριχὰς παρεγχύσεις Hipp. sub finem sect. 6 l. 6. ep. & par. 4 s. 3. l. 1. ep.

Hipp. l. de affection.

Cap. in ap. 33. l. 6.

Hipp. l. de vet. med.

De his vid. l. 2. ep. meorum.

Hipp. 4. de morb. & Gal. l. de sang. miss.

De liene locus est commemorabilis 3. aut 4. c. l. 9. de comp. medend.

κατὰ τόπους.

Hipp. l. de locis in ho.

Gal. l. 2. de nat. facult. c. 9.

7.

Quid *ἀνθεῖν καὶ θάλλειν.*

Quibus corpus floret, iis minuitur lien & cur?

Vide l. 9. de comp. med. secundum locos quomodo lien facile obstruatur. Hipp. l. de loc. in hom. 5 p. 1. sect. 6. l. 6. epid. Hip. l. 3. de diæta. Com. in apho. 12. l. 6. & c. 8. l. 2. de nat. facult.

ni possunt. Tumor quidem, quia malus ut signum & ut causa, ut signum quidem, quoniam magnum succi melancholici proventum declarat, sua veluti copia & impetu in lienem sese profundente, unde brevi futurus scirrhus & hydrops ut ante demonstratum est. Ut causa autem malus est, quia brevi contingit ut præpeditis præ tumore viis humori melancholico non sit fluxus & refluxus. Unde metus ne massa sanguinis contaminetur. Nam quum corpus undequaque sit apertum, confluxile & exspirabile, ut Hippocrates scribit, immo circuitu quodam excretiones fieri debeant a partibus internis quum repletio est (ut idem auctor scribit, in isto lienis tumore non potest non malorum consecutio afferri. Quæ omnia fuse a Galeno explicantur. Extenuatio autem ejusdem lienis mala est, quod & facultatis infirmitas significetur, & visceris vitium. Itaque mediocritas laudanda est. Et quum ait, liene imminuto corpus florete, nomen imminutionis largius est accipiendum pro mediocri lienis constitutione; fieri potest autem ut tumor lienis laudetur, præsertim si bis semelque tumeat, natura abscessum moliente in lienem, & corpus a succo melancholico expurgante. Et quod lien turgens dicitur θάλλων, id καταχρηστικόν est, & ex politico loquendi modo sumtum. Vulgus enim rerum bonitatem floremque ex mole ac crassitie metitur, quomodo meo judicio, ex crassitudine & tumore corporis sanitatem plerique colligebant de quibus Gal. lib. περὶ πλήθους.

Ex quibus omnibus patet in decoloribus virginibus non esse forte petendam aliunde tanti mali originem, ac præsertim atrophiæ, cachexiæ, extenuationis ac hydropis denique quam ab uno liene: hæc siquidem pars nusquam fere non tumet, effloreſcit ad augeturque. In scirrhosam sæpe naturam abit. Et ex nostratibus medicis quibus ex munere incubuit ut aliquid opis ad fœdos colores afferrent, omnes uni lieni & ventriculo suam operam dicaverunt. Sed unde illud vitium in liene? unde succi melancholici ubertas? Nam & pallores, & dolores capitis surarumque implacabiles, & ἀσφυξίαι, & atrophia, & ἀφωνίαι, & cordis palpitationes, & febres cujusque generis ea duo consequuntur. Item & curæ & sollicitudines quibus virgines præter rationem implicantur, & ut ait Hipp. corpus consumitur ac liquescit, ab eodem fonte scaturiunt. Hæc autem idem auctor ab insolita naturæ aggressione in citandis mensibus, & recursu sanguinis ad partes superiores repetivit, ut ante demonstratum est. Dictum enim est mirum esse non debere si corpus virginum tenellum propter insolentiam ita laboret. Nam si jam junctis viro, quarum etiam fundus colitur, & salsa jucundaque titillatione vasorum amplitudo procuratur, dolores lumborum adsunt, horrores, mæstitia, viis etiam patentibus, multo magis insolita mensium eruptio plena erit calamitatis & molestiarum. Nec enim fluoris est facilitas, nec meatuum libertas. Accedit inutilis naturæ conatus. Ac quoties natura aliquid aggreditur, in aggressione ipsa tumultus excitantur, tanto majores, quanto natura magis nititur ac laborat. Id quod in crisibus præcipites mutationes testantur. De indole morborum defœdatas virgines fatigantium hoc dicam. Quantum communi usu deprehenditur, fere fieri videmus, ut qui morbi puellas inuadunt, ita obstinato ani-

Hipp. l. 2. de diæta. Ab insolita nat. aggressione & recursu sanguinis ad superiora lienis vitium succi melanch. copia & sympt. illas contingit.

In aggressionibus naturæ tumultus excitantur.

mo

mo cum iis pugnent, ut medicorum operam ludant. Quod cum alias ob humorum quandam ἰδιοσυγκρασίαν contingat, tum maxime quia quicumque cum lienis tumoribus obscurisque affectionibus junguntur, nec non cum animi angoribus, eorum natura est indomita ac inexpugnabilis. Declarant plerique omnes qui angustiis animi pressi elisique in morbos incidunt. Ac enim ab his non emergunt, aut longissime gravissimeque divexantur. Cur autem dolor animi viscera contrahens tam effrenes immedicabilesque morbos pariat, id dignum quod in quæstionem veniat. Sed id explicationem arduam habet. Si enim una cum corpore animus ægrotat, unde ægrorum relatione perspectam cognitionem urgentis morbi habere possis? frustra ægrotanti de morbo narranti credideris. Nam nil verisimile narraturus est. Ac dubitatur an ægro animo, an corpori medela quærenda sit. Et frustra artis nostræ remediis exercentur, quum ægritudo pluris facienda sit, quam ægrotatio corporis, illa aut minis, aut objurgationibus, aut animi libertate, aut optatæ rei adeptione ac fructu est lenienda, cura enim in corpus redundat.

An deses & otiosa vita fœdi virginum coloris causa.

Hipp. l. 3. de diata.

Sunt qui desidem otiosamque vitam virginum id morbi genus afferre comminiscuntur. Vestales virgines in exemplum constituunt. Nec abs re fortassis. Nam divus Hippocrates præclara methodo statuit morbos alias oriri quum cibus laborem superat: alias quum cibos a labore superatur. Illi ad repletionem referuntur: hos in inanitione potius definies. Sanitas autem elucet tunc ac consistit quum laborum ciborumque æquabilitas ac symmetria adest. Ac de superante laborem cibo ita censuit. Incipiente repletione quum cibus laborem vincit, somni longi ac dulces contingunt. Quum vero corpus non suscipit amplius repletionem, secretionem ac repurgationem aliquam jam intro remittit præ circuitus violentia, quæ secretio contraria est alimento a cibis profecto, & animam perturbat. Et tunc non amplius jucundi sunt somni & necesse est hominem turbari, & videtur cum aliquo pugnare. Qualia enim corpus patitur, talia videt anima visu jam concluso. Quæ tametsi obscuriora, satis tamen apta sunt ad morbum illum virginum de quo quærimus, quum ex eis videantur illæ potissimum defœdari quæ prope molestas matres vitam otio & silentio transigunt. Quæ enim negotiosæ sunt, aut animo liberiore sunt, aut suæ spontis (si modo blandus tacitusque amor non feriat sinus) aut liberalius educentur, nihil tale experiuntur. Præterea solas urbanas id vitii attingit. Quæ ruri degunt immunes videntur.

Idem l. de insomniis.

Solas urbanas id vitii attingit, rustica immunes.

Historia.

De virginibus ita affectis pauca narrare consilium est. Aurifabri filia annos duodeviginti nata sexennio fere fœdos colores patiebatur. Nil artis remediis contra contumax malum proficitur. Dum peregre profectura curru succussorio devehitur nauseabunda tandem vomit incredibilem humorum variegatorum copiam. Animam agere videtur. Intra quatuor quinqueve dies deperditus faciei color recuperatur, nulla ope medica, sed solo vomitu spontaneo revocatus. Ut mirum non sit si tantopere in omni repletionis specie vomitiones Hippocrates commendaverit. Itaque credibile est a variis humoribus iisdem corruptis malum hoc ali ac foveri. In vico sancti Antonii

Lib. 3. de diata.

Antonii quædam virgo viro matura annisque plena præ fœdis coloribus mire languebat. Incredibilibus symptomatis ac præsertim oppressione hystericaque suffocatione detinebatur. Et huic virgini adeo os uteri totaque vulva hiabat, ita ut vix quisquam credere possit: Quo medici colligebant præcipuam mali causam in veneris appetitione consistere. Et naturam isto uteri hiatu satis indicare quodnam tam longi mali remedium aptum futurum esset. Ac plura de fœdorum colorum origine, deque affectuum similitudine qui horum auctores esse possent, a nobis dicta sunt, quam quod institutum esset. Sed ordo & rerum series in eam πολυλογίαν, ut ita dicam, traxit. Nunc quoad fieri potest accommodatissime θεράπειαν consectabimur. Quod difficile est propter & symptomaton & affectuum complicationem & confusionem. Quæ autem a nobis ea de re scribuntur, tametsi senioris cujusdam medici usuque triti, industriam videantur expetere; quia tamen & auditione, & lectione, & cogitatione, quæ quidem studio & diligentia ætatem præcurrunt, nonnulla animo notata ac comprehensa habemus quorum non negligenda explicatio, ea in communem utilitatem afferemus. Si ex sententia Hippocratis ejusdem est facultatis morbos nosse, & eorum causas, ac morbos ipsos omnibus medicamentis quæ morbos augescere prohibent, curare: ex perspicientia causarum remedia quodammodo eruemus.

Fœdi virg. coloris therapia.

In fœdis virginum coloribus curationis ratio vertitur in pharmacia & diæta. Sed ad diætam properandum potius & corporis constitutio, & contumacia morbi suadet. Nisi forte aut erraticæ febres, aut Epialæ adoriantur, quarum in depulsionem incumbendum, ut postea dicetur. Ideo autem pharmaciæ diætam anteponimus, quod illius usus vix commodus idoneusque esse possit. Nam quum vel extenuatio magna cum virore adesse soleat quamdam ἀτροφίαν exprimens, vel tumor calorque plumbeus cacochymiam cachexiamque adumbrans, in neutro audacter medicationes usucapiendæ sunt. De cacochymia illud Hippocratis audiendum, qui pravo utuntur cibo per medicamenta evacuati cito exsolvuntur. Id est, qui pravis abundant humoribus, sive nomine pravi alimenti id quod externum est audiatur, sive humores humorumque ichores in corpore contenti auctore Galeno. Maxime autem cacochymi medicationes ægre ferunt quod paucos bonos habeant spiritus & calorem imbecillum, præterea vix robur virium in cacochymia præsertim si magna sit, constare potest. Deinde dum pravi humores exagitantur tetros efferunt ex se fumos, a quibus leipopsychiæ inducuntur. Tertio dum humores vitiosi per partes sensibiles deferuntur pungunt feriuntque, unde verenda sequuntur symptomata. Unde cautio adhiberi debet in purgatione corporum malis humoribus præditorum. Minus vero extenuatum emaciatumque corpus pharmacis vexandum. Impense enim corpora ejusmodi a medicamentis calidis divexantur. Et major marcor inducitur & tabes, ut gravissimus error eorum exsistat, qui dum corporibus tabefactis aridisque opem afferre volunt, experti semel quod eorum corporum alvus non facile laxetur, ad scammoniata valentiaque medicamenta confugiunt, quibus tantam corpori vim afferunt, ut plerisque perniciem hinc contractam noverimus. At non noverunt

Apho. 36. lib. 2.

Gal. com in aphor. prædictum & l. de loc. in homin. scribit, quũ intumuerit pallidus exsistens exsolvitur si quod attenuans datur medicamentum.

verunt isti proceres medici (si diis placet) difficultatem subducendæ alvi ideo evenire quod alvus sit exsucca aridaque, ut colliquationem afferas potius, quam aliquid educas. At melius Hippocrates non vult graciles dejectoriis medicamentis vacuandos, sed vomitoriis: Contra mediocriter carnosos subductoriis exercendos. Videt inclinationem & ῥοπὴν humorum in gracilibus, & præsens periculum si subductoriis agitentur. Ac de gracilibus natura & temperamento Hippocrates intelligit, dicat quispiam, non de iis qui propter morbum, aut humorum cacochymiam tales evasere, quibus maxima ex parte imbecillus stomachus, ac propterea ad vomitionem ineptus. Quod & Celsi opinione sunt confirmaturi: vomitus (ait) inutilis est gracilibus & imbecillum ventriculum habentibus. Immo Gal. abdominis tabem ad vomitiones nocere contendit. Quæ Celsi auctoritas nos valde pungit, in eamque opinionem adducit ut credamus nil pro nobis facere aphorismum illum Hippocratis quo docere voluimus corpora gracilia & emaciata medicamentis non esse tentanda. Immo contra stat sententia Hippocratis qui nos hortatur ad purgationem corporum tabefactorum. Medicamentum, ait, donec corpus floret, non propinetur: non enim evacuatio fit nisi exigua. Quum autem gracilis ac macilentus fuerit, tunc bibendum exhibe, & evacuabitur. Itaque convincet audientius minusque cunctanter extenuata corpora esse medicanda, quam bene habita & εὔσαρκα. Sed Hippocratis verba benevole sunt accipienda, non detorquenda. Nomine florentis corporis sanos intelligit, quibus medicationes sunt inutiles ex sententia Hippoc. immo si qua illis a sanitatis gradu decessio videatur, ad prophylacticon potius recurrendum consilio Galen. Nomine gracilium cacochymos intelligit, utpote quibus propter succorum latens vitium corpus nihilum quidem proficit, aut parum admodum. Sic emaciantur & tabescunt, ut ex sexto Epidem. paullo ante demonstratum est. Quod autem ea mens sit Hippocratis, ita ex iis quæ sequuntur audiendum. Medicamenta cholagoga (supple in ictero) ne exhibeantur, quia corpus conturbatur. Ubi autem siccum fuerit corpus quod conturbatum est, corpus nutrito, nec medicamine dejice alvum: Sin homo viridis & luteus sit, purgato, nequaquam siccato, ut is color stabilis non sit. In quibus verbis rerum ad hunc scopum pertinentium diorismi continentur. Nam monet ictericum humectandum, deinde purgandum: & quum corpus resiccatum fuerit, non esse pharmaco turbandum. Sin sit luteus & viridis (χλωρὸς græcis) audacter purgandum. Idest, si superstes sit cacochymia cujus soboles sit coloris defœdatio, a purgatione temperare nefas est. Sic graciles, idest, cacochymos; a signo & communi symptomate nomenclaturam desumens, libentius ad medicationem adegit. Itaque ex iis legitima ratio medendi desumenda est, ne temere parcamus medicamentis quum opus non est, aut eadem usurpemus. Et si turgidulum corpus sit, & pravis scatens succis, purgatio quidem tentanda est, sed per Epicrasin ratione virium imbecillarum. Sin extenuatum aridumque, sequendum Hippocratis consilium, ut

Siccis & squalidis alvi duritie præditis nocent violentia medicamenta. Apho. 6. lib. 4.

Celsus c. 3. l. 1.

Com. in apho. 36. lib. 2.

Hipp. l. de loc. in hom.

Hipp. ap. 36. & 37. l. 2. Gal. l. quos & quando. Gal. c. 11. l. 6. de san. tuend. & l. de cons. Ibidem.

Quum extenuatum aridumq; corpus est & cacochymum prahumectetur, dein per Epicrasin repurgetur.

corpus præhumectetur: deinde si locus sit medicamento, id præstabitur. Ut mirum non sit si ad diætam potissimum curationis caput revocaverimus: sive ea in cibo & potu, sive vitæ instituto, sive alia in re cernatur.

Ac docuimus confusa promiscuaque multa esse symptomata, quæ alias icterum, alias hypochondriacum quid, alias erotica, alias vitium in liene, alias in hepate designent: ut dubitaverimus de curatione an confusa mixtaque esse debeat, ut & capiti, & utero, & utrique visceri consulatur. Sed res ita exigere consilium non est, quum vix commentandi finis esset. Unum admonere æquum est ad curationem apprime faciens, non perpetuo suspicari nos oportere aut obstructionem in alterutro viscere, aut inflammationem, aut scirrhum, quum corpus pravo calore infectum est. Quod plerique faciunt ad id suum consilium dirigentes, sed perperam. Galenus autem in hepate κακοπραγίαν ἄνευ ὄγκου agnovit: pote quum in sua substantia affectum hepar est, & parvo etiam tinctum colore. Sic, inquit, in corpore & viridis color est, & plumbeus, & alii colores ineffabiles cernuntur jecore probe suum officium non faciente sine tumore ullo. Idem de liene intelligendum scribit. Sic & inflammatio in hepate (quæ alias dolorem infert quum circum membranas est, alias quid grave, quum in substantia est: ipse autem Hippocrates absolute dixit circa hepar dolores acerrimos esse) & obstructio, & totius substantiæ vitium (quod ad διαφθοράν revocari potest) reperitur. Idem de liene censendum est. Maxime vero in lienis corpore vitium latet in fœdo colore, tracto in consensum ventriculo, de quo nusquam non queruntur defœdatæ virgines. At fieri non potest quin ventriculus lieni maxime consentiat præsertim in splenicis ex Galeni sententia qui verisimile esse ait a liene saniosam illuviem in ventriculum regeri, quæ gravium est causa symptomaton. An vero sit saniosum quid quod a liene regeritur, dubium esse potest: Item an a corpore ipsius lienis. Galenus per jejunia attractionem fieri ait a jecore & liene, ut sufficiatur alimentum ventriculo trahenti & suctionis sensum habenti. Et id alimentum laudabile esse potest. Qui enim in mesaraicis venis succus continetur vitio maxima ex parte caret. Tamen alio loco dum loquitur de eo alimento quod mendicat in inedia ventriculus ab alterutro viscere, illud damnat, aitque saniem esse aut biliosam, aut pituitosam, aut serosam. Immo dum alimentum hoc repetitur, excrementis corpus impletur. Quod falsum videtur, quum eodem in capite dicat culpa vacare sanguinem qui a venis mesaraicis & lactibus in ventriculum recurrit atque eructatur. Itaque sibi dissentaneus est Gal. modo saniem vocans id quod serie & continuatione quadam ab aliis partibus relabitur, modo laudabilem sanguinem & succum appellans, hæc ἀσύστατα. Item secum pugnat de jecore disputans. Nam modo ait a lactium & mesenterii venis aliquid refluere in penuria alimenti, non ipso vero jecore & vasis in eo contentis, negat: paullo post vero ait mirum non esse si ab ultimo corpore aliquid intro recurrat, nec si a jecore & liene per eas vias per quas deductum

Cap. 7. l. 5. de loc. aff.

Gal. com. in apho. 5. l. 6. locus praclarus.

Hipp. sub finem l. de prisca medicina.

Gal. c. 6. l. 5. de loc. aff. & c. 7. lib. 3.

Cap. 13. l. de nat. facult. & 7. c. l. de atra bile.

Dum ventriculus est vacuus, corpore fruitur colliquescente.

Cap. 13. l. 3. de nat. facult.

Ibidem & c. 19. l. 14. de usu part.

8.

Ibidem.

ctum erat, refluat. Itaque & a liene, & ab jecore aliquid relabi asseverat. Totum enim corpus apertum undique, spirans, ac incitatum, ait Hippocrates. Controversia utraque dirimetur eodem pene filo. Quod in ventriculum refluit, id & sanies est, & quid laudabile. Sanies, si eousque progrediatur attractio, ut pars obvio quovis alimento in mesaraeo contento non satiata sit: sanguis vero laudabilis est, si a primis venis tantum aliquid mendicetur. Nam ut ait Gal. non est credibile illum succum qui in parte ipsa contentus est, a ventriculo resumi. Itaque non fit attractio ipsius hepatis corpore, sed a venis ei affinibus, non a contentis in ipso. Quae omnia obscurius explicantur a Gal. eodem in loco. Tamen dubium esse potest num ab interno corpore ipsius lienis abducatur revellaturque aliquid, ut declarant appetentiae melancholicorum vehementes ob refluxum humoris acidioris. Immo ait Gal. hepar & lien saepe ex se excrementa in ventriculum rejiciunt: immo & pus & sanguis in parte contentus, ejusdem opinione, redit. Tamen Hippocrates alia est in opinione: dum enim rationem reddit cur pulmones, mammae, lien facile humorem admittant, eumdemque aegre deponant, ait in illis partibus ventriculum atque capacitatem non esse, cujus, & commoditate & beneficio partes illae exhauriantur, ac propter id facile indurantur. Sed haec facile intelligi possunt. Jam vero in penuria alimenti ex liene & jocinere attractio fieri potest, & partes hae nimio humore obrutae in ventre eructare aliquid valent, maxime vero lien ob vasis venosi fundum ventris contingentis commoditatem. Si quid ab intimo corpore deraditur, eorum praesertim quae jam nutritura erant, saniei speciem referre potest. Et tametsi forte hepati aut lieni sanies esse non possit, ventriculo saniosum est & non ὁμοιότροπαν. Quod enim uni commodum est & nutrimentum, alteri excrementum est, & contra. Ideo dicebat Hippocrates, alimentum non alimentum, ut chylus ventriculo excrementum est, benignior vero pars eidem alimentum quum nutritio verae nutritionis aemula in ea parte fiat.

Hipp. l. de loc. in hom.

De ista sanie quae in ventriculum refluit sive dolor adsit, sive moeror, sive jejunium, sive corpus biliosum Gal. com. in apho. 50. l. 6. amplissime.

Cap. 13. l. 3. de nat. facult.

Cap. 1. l. 6. de loc. aff.

Cap. 9. l. 5. de loc. aff.

Vide sub finem c. 13. l. 1. de san. tuend.

Lib. de alimento.

Sed ad ea quae de curatione quasi partiendo dicere incipiebamus redeuntes, quod de sectione venae dicturos, nos pollicebamur, id nunc resumemus. Visum enim satis est de controversia an purgationi locus hic foret, aperuisse, quum non minus ea quae solet adesse infirmitas cum quadam extenuatione a pharmacis nos debeat avertere, quem ad eamdem adducere tumida quaedam moles cum pallore & cacochymiae aut potius cacoethiae & cachexiae signis copulata. Quamquam in utroque forte ne tutus quidem medicamentorum usus. Quod idem de venae sectione dici potest, ut non praeter rem dubitent medici an hic sectioni locus, an purgationi, an omisso utroque, quicquid est negotii in tam obstinato malo, naturae soli committendum. Videamus an aliquid ea de re Hippoc. litteris prodiderit. Locus est praeclarus his verbis contextus: Cognoscere oportet quam ob causam quidam dolore capitis teneantur. Item decolores, graece ἀχρόους, raucos, lienosos, τοὺς λειφαίμους, idest, exsangues, item quibus contenta hypo-

An foedis virg. col. venae sect.

Hipp. par. 115. lib. 4. acuto.

chondria, præterea morbo regio laborantes quorum venter cruda egerit, deinde subdit: Nulli horum medicamentum propinato. Qui locus ad virgines fœdis coloribus laborantes pertinebit. Nam & hæ gravissimis capitis lacessuntur doloribus præsertim vero ἑτεροκρανίῃ, sunt lienosæ, ut ante docuimus, ἄχροοι καὶ λείφαιμοι, distenta hypochondria maxime habent, ictero que cum cruda ventris egestione deturpantur; Itaque decreto Hippocratis purgatione interdici debent, multo magis & venæ sectione. Porro hujus aphorismi explicatio magnam vim habebit, ad eam tractationem quam suscepimus. Galenus omnia hæc probat; præterquam quod meminerit lienosorum, sed tamen ἀδιορίστως capienda non esse contendit, sed pro varietate causarum & corporum singulis accommodanda censet. Quum enim dolentes capite a purgatione excludit, non omnes audit sed eos qui sine cacochymia ob externum errorem aut excessum ita affecti sunt, quibus potius jusculis, cito potioneque est consulendum. Vel forte de iis doloribus intelligit qui cum febre sunt, in quibus obest purgatio capitis. Illi enim a vapore elato & a febrili calore suscitato surgunt. Quod defœdatis virginibus maxime contingit, siquidem experientia vidimus in fœdis coloribus cum febre quadam lenta & obstructione junctis immedicabiles capitis dolores paruisse, quibus tollendis medicorum opera nil plane contulit. Item loquens de diuturnis doloribus capitis ait eodem in libro, si caput purgaveris magis affliges. Hoc autem evenit quum materia adhuc cruda est. Nam si dantur pilulæ aut alia medicamenta valida & valide e capite humores abducere solita, dum movetur humor, pote crudus, magis ferocit atque irritatur, itaque expectandum donec mansuescat, ita enim medicamento trahenti patebit. De iis Hippocrates dixit, febricitanti caput ne purgato. Alioqui furiosus fiet. Quod diligenter notandum est ne frustra in fœdis coloribus pilularum cephalicarum usu capitis dolorem rebellem profligare tentemus. Nos enim asserimus id frustra sæpe tentatum a medicis qui non habita ratione doloris capitis virgines assiixere soliti ad pilulas confugerunt, dolorem auxerunt, nedum sustulerunt, immo ne lenivere quidem. Videndum an ἄχροοι καὶ λείφαιμοι non sint purgandi. Ἄχροοι proprie λειφαίμους significant, idest exsangues: nam λειφαιμεῖν apud Aristotelem sanguine destitui significat. Sed qui ita decolores sunt paucique sanguinis exercitatione potius sunt calefaciendi: item usu vini generosioris & cibo ait Galenus. Quod ad virgines accommodari potest quum videantur esse ἄχροοι. Si ἄχροον τὸ λείφαιμον significet, cur duo hæc nomina usurpantur? Proprie quidem ἄχροον τὸ λείφαιμον significat, sed tamen in se τὸ λείφαιμον aliquid habet peculiare? nam significat inopiam sanguinis sine manifesta illa decoloratione quæ in ἀχρόῳ esse solet. Nam ἄχροον decolorationem perspicuam designat. Sic non abs re e numero purgandorum καὶ τοὺς ἀχρόους καὶ τοὺς λειφαίμους eximit. Sed ut præclare Gale-

Aph. 24. l. 1. expresse e numero repurgandorum eos rejicit qui distenta habent hypochondria.

Lib. de loc. in hom.

Gal. com. in aph. 115 l. 4. acut.

Gal. ibid.

Gal. ibid.

Galenus eodem in commentario monet, aliud longe est κακόχροον, aliud vero ἄχροον καὶ λείφαιμον. Nam illud κακόχροον vitium in colore notat ut vel plumbeus, vel lividus, vel niger, vel aruginosus, vel cum virore pallidus color sit: ac necessario visceris vitium & peculiarem affectionem insequitur, quod ex libris de locis affectis ante demonstratum est. Ut enim hepate & liene probe suum officium faciente sanguis purus est, floridus ac defæcatus: ita alterutro aut utroque laborante defœdatio cutis consequitur. Sed ἄχροον καὶ λείφαιμον non vitium in colore ob cacochymiam aut cruditatem significat, sed coloris defœdationem improprie dictam per penuriam & defectum caloris & spiritus qui partes illustrantes colorem nitidum splendentemque præstant. Nec abs re dixi defœdationem improprie dici cum id a politico loquendi modo petatur. Vulgus enim decolores & ἀχρόους male coloratos appellat: quum color malus vitium subesse demonstret: ἀχροια autem ab inopia & exhaustu, aut refluxu intro caloris & spiritus oritur. Sic pallentes & ἀχρόους καὶ κακοχρόους dicere possimus diversa ratione: ἀχρόους quidem si color non sit alienus ut viridis, plumbeus, livens nigricansve: κακοχρόους autem si aut superstitis aut succrescentis cacochymiæ ratione mala coloratio adsit, ut inictericis suffusisque cernitur. Et utroque modo ab effectu & mors pallida, ut apud Virgilium Ditis regnum describentem,

Ἄχροοι καὶ λείφαιμοι & κακόχροοι distinguuntur.

Vestibulum ante ipsum
Luctus & ultrices posuere cubilia curæ,
Pallentesque habitant morbi, tristisque senectus.

6. Æneid.

Morbi pallentes dicuntur quod homines reddant & decolores & male coloratos. Decolores quidem non consumto sanguine & spiritu, male coloratos ob residuam cacochymiam, aut quia diuturnitate morbi præsertim si impurgati manserint, ægri carnes corrumpuntur ac liquescunt, unde leucophlegmatiæ origo, ut scribit Hippocrates. Præterea decolor pro obscuro sumitur apud eumdem Virgilium, ut quum ait,

Hipp. l. de affection.

Rebus nox abstulit atra colorem.

Eod. l. 6.

Nam res obscurat lumine substracto: quum aer illustratus medium sit quo res aspectabiles sub sensum cadunt ut Aristot. docet. Quæ omnia nobis longiori oratione explicantur, ne temere quis τὸ κακόχροον ἀντὶ τοῦ ἀχρόου καὶ λειφαίμου male usurpet. Nam κακόχροια peculiaris alicujus affectionis soboles est & parvi alimenti in venis contenti. Ut mirum sit dum Hippocrates de colorum mutationis causa agit, hanc a corde repetit: Colorum mutationes (inquit) corde venas astringente fiunt, & eodem sese laxante. Laxante quidem rubicundi fiunt, bene colorati ac pellucidi, constringente vero se, virides cum pallore & lividi. At hæ mutationes attribuuntur potius alimento. Sed id fit tantum ob revocationem spirituum, aut ratione caloris aut frigoris, aut casus ipsius facultatis, ut Galenus de livore partium extimarum docet. At quæ mutationes ab alimento sunt, aliis signis sunt inquirendæ. Nec mirum si corde affecto mutationes istæ contingant, quum verum illud sit Galeni: Quicquid cor per caliditatem aut frigiditatem patitur, hujus confestim aliæ corporis partes participes fiunt. Ex superioribus jam abunde patet non parvi interesse ad corporum & mor-

Arist. in l. de sensu & sensili.

Hipp. l. de ossium nat. Unde videas multos & biliosos & melancholicos per adustionem quibus facies pallet utpote corde se constringente.

Gal. com. in par. 8.

& 9. l. 2. prognost. Gal. c. 5. l. de sang. missione.

borum distinctionem an corpus decolor sit, an pravo infectum colore. Quod autem Hippocrates lienosos medicamenti usu prohibeat, id non probatur Galeno, immo ob nigrorum melancholicorumque excrementorum proventum eos præ ceteris medicamentis agitari vult idque ἁδροτέρως, idest, valide vehementerque, ut loquitur in aphorismis Hippocrates. Si splenicos medicamentis interdicimus, in eorum censu habere oportet virgines colore fœdo laborantes. Demonstratum siquidem est ante in iis lienem maxime de causa esse. Sed ut hac in parte deserto Galeno pro Hippocrate stemus, arbitri honorarii partes agemus. Est ubi lienosi medicandi sunt sicut & icterici, est ubi non. Non adeo imprudens est Hippoc. ut eos lienosos purgare prohibeat, quarum in liene plurimum humoris fæculenti conclusum coacervatumque est, quum medicatio eis plurimum ex usu profutura sit. Sed de iis mihi videtur maxime intelligere quibus imbecillus lien, aut præ imbecillitate nequit corpus præsertimque hepar defæcare, ut inde totum abdomen intumeat præcipue flatibus malis ibidem coercitis, nec non corpus emacietur ac deflorescat. Quis enim eos medicamento præsertim valido agitabit? Itaque non erit alienum duas has voces conjungere λειφαίμυς καὶ σπληνώδεις, ut de lienosis emaciatis & extenuatis locus intelligatur, quibus nimirum imbecillus est lien, & corpus pene exsangue. Quod in plerisque patet. At κακοχρόων alia longe ratio est. Sic signis syllogisticis venanda est distinctio τῶν ἀχρόων καὶ κακοχρόων, alioqui non mediocris error committetur. Plura de purgatione hic dicta sunt, quam propositum esset. Sed difficultates quæ recens oboriuntur, sæpe orationis filum producunt. De sectione venæ dicendum est non paucioribus verbis. Quæ enim de purgatione & sectione venæ dicuntur, non tam accommodata sunt huic de fœdis coloribus instituto sermoni, quam ut exacta diligensque explicatio nobis axiomata & postulata ab Hipp. sequacibus appellata suppeditet, quum ad alia sese nostra convertet ratio. Quum ea quæ generalius sunt tractata, facile pro re nata in angustum coerceri possint.

De lienosis locus est præclarus huc faciens l. 2. de morb. cap. de Erysip. Com. in part. 115. l. 4. acut. Hipp. 4. apho. Quibus lienosis & ictericis medicatio est ex usu. 9.

10.

An fœdis coloribus, vena sect. conferat.

Ac de sectione venæ jam aliquid attigeramus in dubitationem adducentes, an in fœdo colore sectio ex usu foret. Nam quum in ea affectione aut alimenti defectio sit, aut ejusdem cum mole corporis crudi aut corrupti, & sanguinis limites infra suprave excedentis, excessus aliquis plenitudinem ad vires potius quam ad vasa inducens, non præter rem de ea re quæritur. Nam si succorum defectio, quid attinet venam tundere? Si crudus humor & proxime leucophlegmatian accersiturus, coquendum potius: si cacochymia, purgandum: si contumax obstructio, liberandum & aperiundum. Qua vero sit ingrediendum, quidve hac in re sequendum, illud ex artis fontibus hauriendum. Siquidem hic idem quod & in decernendis judicandisque litibus contingit, ut nimirum facti quam juris quæstio sit obscurior. Sæpe enim æquum videtur ut quid fiat, quod tamen faciundum non est: ut contra multa faciunda sunt, quæ an jure, an loco, an tempore fieri debeant, scitu est difficile. Ut de diæta in libris acutorum demonstravit Hippocrates. Ac sectione venæ in

11.

Lib. 1. & 2. de diæt. acut. Loc. annotatus a

in primis plethora præsertim cum viribus juncta (a quibus prima indicatio desumetur) evadet, hæc aut ad vasa, aut ad vires est, utraque vel pura dicitur, vel impura: pura quidem quum succi laudabiles cum quadam æquabilitate redundant. Impura autem cacochymiæ particeps cum succorum in vasis impurorum redundantia. Pura plethora suis signis sese proferens quæ Galenus copiose expressit, tuto sectione tollitur, alioqui metus est gravioris mali, in impura cunctantius agendum: parcius vero atque restrictius quo impurior fuerit. Nam Galenus de lassitudine ulcerosa disputans, rem definivit: videndum, ait, an lassitudo cum sanguinis copia sit, an cum crudis humoribus, an per se solus consistat vitiosus humor lassitudinis auctor. Nam si est cum sanguinis copia, aut secanda vena, aut aliquid suppar agendum, ut provocanda hæmorrhois, aut sanguinis fluor: quod si vitiosi tantum succi, hique citra sanguinis copiam, purgatio tentanda est. Idque pro dominatu humoris agendum. Sin crudi humores, mitificatione domabuntur: Coctionis autem argumenta ex sudoribus & urinis petentur. Nam vel tenues manent: vel crassæ mejuntur & manent; vel tenues mejuntur, & tamen postea fit secretio: vel tenues quum excernantur, turbantur statim, aut longe post. Quorum omnium ratio ad unguem tenenda: petendaque ex quarto de sanit. tuend. Ceterum si corpus virginis probe erat constitutum, sed aut interno vitio, aut victus errore cacochymia contracta est, eousque tantum demendus sanguis, dum plenitudinis metus vitetur, deinde impuritati consulendum. Quæ si in mesenterio primaque adeo regione, frequentius audentiusque ad purgandum tete accinges. Ac calida biliosaque plenitudo est tuto sectione venæ minuenda propter eam maxime, quæ inde sequitur refrigerationem. Melancholica parcius: quod verum quidem si refrigerationem spectes, quæ tanta non requiritur, quanta in superiore biliosa: sed ratione aut humoris fæculenti multi calorem obruentis, aut adustionis modo generati succi melancholici, ut in iis contingit qui olim fuerint εὐανθέες καὶ ἐξέρυθροι, idest floridi & prærubri sanguine dominante, temporis autem successu corporis prohibita difflatione melancholici redduntur, & cum frontis rigiditate quam Hippoc. apte nomine σκυθρωπότητος significat, plenius largiusque sanguinem demimus. Quod & faciundum Galenus suadet in suis libris de locorum affect. notitia. Sed inter ceteras in pituitosa restrictiores esse oportet. Quum enim humor sit frigidus, sectione duplicatur frigiditas; hinc difficultas coctionis consequetur. Accedit quod huic maxima ex parte comes sit virium imbecillitas, quæ evacuationem istam dissuadet: Et quum morbus longus sit, temporeque egeat ad mitificationem, aut sectionem venæ differimus, aut eam parce celebramus. Quod autem in copia crudorum humorum vires langueant, manifeste Galenus explicat, docens illam impedimento esse quominus sanguis mittatur, idque ratione virium. Non tamen quoties a copia gravantur vires, a phlebotomia desistendum. Sed si humores sunt laudabiles qui gravant & pulsus inæqualitatem afferunt, necessario ad phlebotomiam eundum; si moles sit & oppressio a crudis succis aliud consilium ineundum. Quamquam infirmitas

me præcl. init. l. 1. epid.

meorum quum agitur an sit purgationi præmittenda vena sect.

Gal. l. de Com. in aph. 3. l. 1.

Gal. c. 4. l. 4. de san. tuend.

Cap. 4.

Quæ plenitudinis species venæ sect. minuenda.

Gal. com. in par. 14. lib. 2. prorrh. & c. 7 l. 3. loco aff.

Hipp. par. 14. l. 2. prorrh.

Cap. 7. l. 3. loco aff.

Cap. 9. l. de sang. missione.

omnis per se non dissuadet phlebotomiam, sed ea maxime quæ ab exhausto est, quæ a succorum pondere aut copia nonnisi homononymos. In quo pulsus maxime sunt observandi. Nam si inæqualitas est ut modo magnus, modo parvus, modo tardus, modo celer, frequens aut rarus, mollis aut durus, videndum an plures majores, frequentiores, duriores, ordinati, an contra: Et his observatis de virium non præsentium, sed potius futurarum statu divinare conjectarique oportet. Atque hic prudentia medicorum elucet. Ac de cruditate & ejus signis, præsertim quum redundant crudi succi, qui turgentes præ copia periculum forte translationis crearent, abunde Gal. in suis comment. Verba sunt: sic ubi corpus albius pituitosum humorem arguit. Item videas ceu plumbi colorem, vel mistionem albi lividique, vel lividum solum. Ergo hi colores crudos dominari succos significant, qui quum de genere sint pituitæ, minus tamen humiditatis habent, quam ea quæ publice nominatur pituita: plerumque ei nec lentor inest. Sanguis autem velut medius est inter biolosos & hos crudos: illi ex sanguine nimium cocto fiunt, hi ex eo nondum satis cocto. Itaque de pituitæ natura participant. Et quoniam variæ species sunt, prout vel supra vel infra sanguinem receditur, ubi paullum vel citra sanguinem restitum, vel ultra processum est, audacter mittendus sanguis, ubi plus, consideratius agendum, ubi plurimum, in his nullo modo mittendus sanguis. Inspicies quantitatem: ut si bonus sanguis paucus sit, reliquus succus multus a sectione temperandum. Sin bonus multus, succus paucus, audacter secundum. Hinc idem Galenus, quibus copiosus sanguis & nondum insigniter in alterius humoris naturam versus, audacter detrahendus: contra agendum si jam mutatus est.

Cap. 4. l. 4. sanit. tuend.

Part. 43. sect. 3. l. 6. epid. Admirabilis hic est locus de phlebotomia.

Atque hic duo quæri possunt observatione digna. Prius, si ubi paucus sanguis bonus, & reliquus succus multus a phlebotomia temperandum, cur in summa extenuatione, & sanguine jam in naturam aliam converso & pici simillimo mulieri sanguinem largus detraxit Galenus? Bis enim peccat contra ea quæ dicta sunt in libro de sanitate tuenda. Posterius, an verum illud, mutatio sanguinis in naturam alienam etiam insignis a secanda vena avocat, ut ante dictum est? Contra enim videmus feliciter detrahi sanguinem bis terve dum etiamnum insigniter mutatus sanguis, ut dum cum virore pallet, aut ὠχρὸς est, aut viridis, aut lividus, aut puri varii coloris finitimus. Præterea ex sententia Galeni. Is dum interpretatur quid vocet Hippocrates in pleuritide ad coloris mutationem sanguinem detrahere, ait, si sanguis pituitosior sit qui in toto corpore ægroti sparsus est, ille qui in obsessa a phlegmone parte continetur rubicundior apparebit: Sin rubeat universus sanguis, niger ab affecta parte evacuabitur: Sin lividus est, talis exsistit dum a rubro in nigrum proceditur. Itaque si commode rubeus pro pituitoso, niger aut lividus pro rubro & florente educitur, quum in aliam naturam mutatio insignis facta sit, cur non ex universo corpore convenienter & lividus, & niger, & viridis tunsa apertaque vena eximetur? Eadem & partis & totius ratio videtur. Sed ne quid animos legentium moretur atque suspendat, utramque quæstionem dirimemus.

Com. in par. 29. sect. 3. l. 6. epid.

Com. in par. 10. de diæt. acut. Quid sit sanguinem detrahere ad mutationem coloris.

mus, de priore quidem hoc videtur statuendum. Ubi paucus quidem sanguis bonus, multus vero alius est, vel est crudus, vel vitiosus, vel utriusque naturæ particeps. Si crudus sit vel vitiosus, constat quidem vires hic stare non posse. Itaque secundum canones a Galeno propositos in libro de phlebotomia in neutro secanda vena est. Tamen hic consideratos esse oportet: nam quum vitiosus sanguis ac velut coinquinatus fiat vel ratione suppressæ solennis evacuationis, vel propter dominatum caloris æstuosi qui κακοήθειαν quamdam inducit omniaque inficit, vel ob pravam partis dispositionem, unde κακοπραγία & prava hæmatosis in hepate, unde & colorum contra naturam apparitio Galeni opinione, hepate labem quæ minime elui potest, quæque proxime accedit ad lanas arte infectoria intinctas, ut de cerebro omnium clarissime docet Gal. explicans vim τῆς παρακρούσεως ἀσαφοῦς in prorrhet.) item & in pulmonicis vulgo dictis, præsertim qui phthoe laborant, ob peculiare vitium eo malignitatis humores deveniunt, ut labes immedicabilis corpori contrahatur; cum, inquam, omnibus his modis vitiosus maleque moratus fiat sanguis, videndum quid opus facto. In solenni suppressione si contracta labes, vel quæ in marcorem jam corpus conjecerit, veteres minus sectioni venæ pepercerunt, si alia arte procurari evacuatio solita non posset. Quamquam etiam in suppressione mensium sola malleolorum scarificatione contentus est Gal. ac si dicat in solennis evacuationis suppressione satis superque esse si naturam invitemus ad cursum solitum repetendum, nec ad evacuationem arte nostra progrediundum. Atque causa paullo superius adducta Galenum invitavit ad celebrem profusamque phlebotomiam in muliere extenuata. Et in epidemiis in affectu quem ἀναντλω vocat, etiam venam secat ut in nostris commentariis scripsimus. Sin autem acer calor sit, ut in iis quos ante ex Hippoc. θερμοκοίλους vocavimus, & quibus extimam carnem alvo æstuante esse diximus, satis est temperare sanguinem. Et si quando phlebotomiæ locus est, præparce id faciendum refrigerationis moderationisque ergo. At si in parte totius substantiæ vitium sit corruptionis auctor, alio forte quam ad phlebotomiam recurrendum. Sed dicat quis: quid de crudo sanguine censendum, hic enim sæpe talis fit ob suppressam solennem evacuationem? Præterea quid vitiosus a crudo distinguitur? nam in libris de sanitate quum lividi coloris plumbeique caussas inquirit, eum a crudis succis originem ducere scribit. Et tamen id genus colores non modo ab iis humoribus qui infra sanguinem sunt (quo genere omnes pituitæ differentiæ continentur) ducuntur, sed ab iis etiam qui supra sanguinem sunt, ut sunt atrabilarii & biliosi. Inter utrosque enim sanguis ambigit ut aperte demonstrat Galenus. Locus itaque postulat ut τῶν ὠμῶν καὶ ἀπέπτων distinctio afferatur. Incoctum, græcis ἄπεπτον, non omni ex parte coctum, quod & veteribus medicis ἄσηπτον dicebatur, ac si dicas, imputrefactum. Mos enim fuit antiquis cocta, putrefacta appellare, & incocta, imputrefacta ut ex Hippocrate demonstrat Galen. in aphorismis. Ita enim putrefactionis nomine coctionem indicabant, unde Empedocles ut Aristot. & Plutarchus notant vinum aquam in vite putrefactam esse dicebat, idest, coctam ac mitificatam. Et Plistonicus cibum in

Gal. c. 7. l. 5. de loc. aff.

Magna vis ipsius διαθέσεως ad alendum fovendumque morborum semen.

Com. in par. pen. sect. 1. l. 1. prorrhet. 13.

Gal. c. 11. l. de sang. missione.

Cap. 4. l. 4. a-d

Ibidem. Ut differant ὠμὰ καὶ ἄπεπτα.

Gal. com. in apho. 1. lib. 6.

Hipp. l. de affect.

Plutarch. in nat. quæst.

Arist. c. 5. l. 4. topic.

Celsus in procemio lib. 1.
Gal. c. 1. lib. 3. de sympt. causis.
Hipp. par. 44. l. 2. de diat. acut.

in ventriculo putrescere dicebat ut ait Celsus. Sed hanc convulsit opinionem de putrefactione Galenus. Ut ad rem redeamus. Quum humores mitificati non sunt, ἄπεπτοι dicuntur: quum in ventriculo chylus aut in hepate sanguis nondum est satis coctus, ἄπεπτος dicitur. Sed diversa ratione. Omne pituitæ genus ἄπεπτον dicitur, quia infra sanguinem est. Et qui morbi inde surgunt, ex incocto humore proveniunt. Tamen ut rerum distinctiones vere assignentur: dicemus τὰ ὠμὰ idest cruda, τῇ πέψει opponi, & τὰ ἄπεπτα τῷ πεπασμῷ. Idest quum absoluta nondum coctio est, cruditas exsistit coctioni proprie dictæ opposita: quum humores mitificati non sunt, mitificationis exsistit vacuitas pepasmo objecta atque adversa. Sic biliosi humores etiam adusti recoctique dicuntur ἄπεπτοι, crudique, sumto nomine τοῦ ὠμοῦ. Largius Hipp. ait, attrahuntur a thorace & pulmone biliosa cruda græce ὠμά. Galenus ἄπεπτα proprie vocat, aitque vocari multa ab Hippocrate & medicis cocta quæ tamen in naturam nostram non possunt facessere, minimeque sunt alibilia: eatenus autem cocta dicuntur, quod vi naturæ evicta, domita, superataque sint antequam excludantur, ut bil isutraque & ichores, idest serum mitificationem non facile admittens. Quæ omnia a Galeno fusissime illo in comment. Et Aristoteles idem docuit dum explicat quomodo urinæ & corporis excrementa generalius cocta dicantur. Itaque non abs re distinximus crudos humores a vitiosis, & incoctis, ut crudi dicantur infra sanguinem subsistentes, vitiosi & incocti, qui vix naturæ gratiam recipiunt. Sic evacuatio suppressa & crudos & vitiosos humores potest inducere. Crudos quidem, dum refluxu humoris evacuandi calorem nativum aut minuit aut strangulat, quod in mulieribus quibus menses non respondent videre est: Nam pinguescunt & crassiores redduntur copia crudorum humorum præ caloris paupertate in corpore succrescentium: item & vitiosos inducit humores, dum qui sanguis humorve supprimitur inficit reliquum corpus atque contaminat. Itaque hic aliter atque aliter se gerere oportet. Nam si cruditas humorum proprie dicta adsit ob caloris inopiam in coquendo & mitificando incumbere oportet, immo si illam suppressa evacuatio induxerit, initio ut tuta est sectio venæ, ita calore jam obruto strangulatoque cautiores esse oportet. Sin vitiosi succi sint ac contaminati, aliqua oneris parte levari potest natura ad reliquum evincendum. Nec abs re in muliere extenuata, largius sanguinem detraxit ratus e re futurum, si detracta pessimi succi magna parte, natura in reliquum sese accingeret. Quod Galenum fecisse intrepide credibile est viribus aliqua ex parte firmis: nec enim debilitatis viribus tantam evacuationem molitus fuisset is qui tanti vires in phlebotomiæ controversia facit, ut ab iis fere solis indicationem secandi desumat. Quamquam vix ac ne vix quidem fieri potest ut vel vitiosis succis redundantibus, vel crudis cum paucitate sanguinis laudabilis virium aliqua sit firmitas. Sic facti quam juris controversia difficilior est. Restat unum explicandum de mutatione sanguinis. Obscurum est enim quid hac in re sequendum. Etenim si ex Galeni superius adducta opinione sectio venæ omittenda est, quum insigniter sanguis mutatus est, multis perperam celebratur sectio in

Arist. c. 2. l. 4 met.

Credibile est in illa muliere potius τῷ συναθροισμῷ, peccavisse sanguinem quamvis qualitatem vulgo terrificam acquisiverat, quam τῇ γενέσει: Quod notandum

in sanguinis corruptione. Tamen felici successu id fit. Et quod objectum est de pleuritide in qua lividus, vermiculans, nigerque sanguis detrahitur, aliud est peculiaris sectionis venæ rationem habere, aliud totius corporis. Nam dum a parte inflammata aut vicina sanguis deducitur, necesse est ratione phlegmones primo quoque tempore sanguinem mutari etiam insigniter. Quod si in ea insignis mutatio totam sanguinis massam attingeret, cautiores esse oporteret in phlebotomia. Atque hæc sufficiant.

Nam in hoc consistit distinctio, qua potest desumi ex com. in apho. l. 4.

Unum est reliquum quod nobis negotium facesseret. Si in fœdis coloribus & cruditate plenitudineque ad vires febris jungitur, an ratione febris phlebotomia suscipienda? Nam hoc hodie factitari videmus, ut audito nomine febris ad sectionem statim accurramus. Immo in crudorum humorum proventu febris quædam analoga commoditatem aliquam afferre videbitur. Etenim juvat humores frigidos mitificando ut in prorrh. explicat de Apoplexia loquens, frigiditatem humorum temperat eodem auctore, immo coquit ut in Epidemiis exemplo gravedinum cum febribus junctarum explicat. Et quartanarum febrium calor morborum frigidorum vindex est, auctore Hippoc. Epidem. sexto. Itaque in ista cruditate excitanda potius febris esset, nedum quum orta est reprimenda. De ea re Galenum audiamus dum de cruditatibus loquitur & plenitudine ad vires. Crudis humoribus, ait, abundantibus antequam ægrotent caute vacuandum. Ubi febricitant, nequaquam. Quod ut intelligatur, repetenda, quæ sunt prius dicta. Ubi plenitudo ad vires gravat non semper sanguis trahendus. Nam fieri potest ut per corpus universum humor sit sparsus, in quo attendas quantum valeat virtus, quantumque sit humoris. Nam a crudis succis virtus exsoluta in extremum malum per sectionem venæ incidet, a quo numquam emerget. Quod si factum fuerit, aut leve sequetur periculum præsertim si æstiva constitutione, stomacho male habente, febris accesserit, aut si corpus universum molle & humidum sit. Hi enim facile digeruntur & leipothymiis prehenduntur, etiam si mediocris febris accedat. His & consentanea in methodo scribit: febricitare incipiunt quidam ubi maximam crudorum humorum copiam cum oris ventriculi offensa, vel ex cruditatibus, vel alia occasione collegerunt, his & præcordia inflata, & corpus tumet, tum color aliis ad albidius, quam pro naturali habitu, & fere qualis in hydropicis. Aliis ad nigrius ac lividius. Omnibus pulsus minores quam pro caloris ratione, præterea obscuri & inæquales. Nulli talium sanguis mitti sine maximo periculo potest, quum tamen vacuationem exoptent. Immo nec purgationem, nec sanguinis missionem ferre possunt, pote quos ex facili syncope adoriatur. Atque ita ex utroque loco patet in ejusmodi cruditatibus neutri remedio locum dari, atque multo magis si febris adsit. An vero febris ipsa per se dissuadet? nequaquam. Sed aliæ conditiones ad hanc adjungi debent. Alioqui erronea hæc erunt, quum febrilis calor ex se sectionem venæ, aut saltem refrigerium postulet. Primum jam constat copiam esse crudorum succorum a qua vires obruuntur, si febris auctario accedat, adhuc magis metuitur viribus. Omnes enim norunt a febre & vires labefactari & actiones lædi. Maxime vero & cruditas

An in fœdis coloribus & in cruditate si febris jungitur, vena tundenda? Com. in par. 49. l. 2. prorrh. Com. in apho. l. 4. Com. in par. 10. sect. l. 6. epid. Gal. c. 10. l. de sang. miss. Gal. c 6. l de sang. miss. Cap. 3 l. 12. meth.

ditas, & febris per se lædentes venæ sectionem dehortantur si & æstiva sit constitutio, & si delicatius os sit ventriculi. Quum itaque Galen. supra dixit, caute vacuandum est quum succi crudi sunt antequam quis ægrotet, quum vero febris adest, nequaquam, ita intelligi debet hæc periodus de febre ut discamus a febre indicationem non peti dissuadendæ sectionis venæ, sed id fieri tantum per accidens, aut si febris dissuadeat, debent quoque alia accedere, nempe si æstiva sit constitutio, & si exquisitius osculum sit alvi ipsius. Tamen hoc addemus ad τέκμαρσιν pertinens & usu probatum: Si quæ succedit febris humorum cruditati a putredine, eaque, ut solet, majorem inducat in humores corruptelam, sitim adaugeat, ἀνορεξίαν majorem pariat, denique ad se curantis consilium revocet: ratione ipsius febris nonnulla tentari per phlebotomiam potest evacuatio.

Hæc omnia plenius a nobis dicta sunt, ut animadvertant ii qui fœdatis virgunculis operam aliquam sunt navaturi, cautos sese hic gerere oportere, ac forte sequendum consilium Galeni quod in crudorum succorum abundantia proponit, maxime vero in libro de sanguinis missione, ut nimirum & in frictionibus consistamus, & in unctionibus mediocriter calfacientibus, & potibus crassitudinem humorum incidentibus. Sed ita res sunt temperandæ, ut nec valde calefacientia, nec impense attenuantia usurpemus. Nam ab illis febris aut accersitur, aut accersita augetur, indeque major vis facultatibus infertur: ab iis vero periculum majoris obstructionis affertur, & tumultus violenti. Et quod in pituitosorum humorum copia Galenus facit, abstinens a diureticis, & iis quæ sanguinem fundunt ac liquant, id ipsum sequendum est. Nam ut præclare docet, iis quæ coquenda sunt, magna & subita agitatio non quadrat. Quibus consentanea sunt ea quæ in aphorismis dicuntur, quum demonstrat quid sit facere corpus apertum ac perspirabile. Qui extenuat atque incidit crassos humores, meatusque per quos educi debent humores aperit, recte facit: qui vero hoc negligentes vomitus purgationesque tentant, iis corpora purgantur non sine torminibus, vertigine, malo pulsu, dissolutione atque difficultate. Itaque mature incidere oportet, meatuum libertatem comparare, & naturæ vim excitare, quod Hippocrates disputans de viribus oxymelitis in affectibus pulmonum explicavit. Et alio loco Galenus loquens de tollenda obstructione putredinis parente, si, ait, auxiliis quæ obstructiones eximunt uti velimus, non vacuata prius redundantia, non modo nil proficiemus, sed majorem reddemus affectum: sin vacuata multitudine ad obstructionem accedimus, medicamentis utemur quæ citra calfactionem expedient. In quibus Galenus secum maximè dissentit: Nam alias in cruditate usum incidentium reformidat, metu majoris mali, alias paullo post usum diatrion pipereon, in copia succorum crudorum usurpat. Præterea in aphorismis in humorum tenacitate utitur origano, calamo pulegio, thymo, oxymel. quæ omnia videbuntur infarcire humores nisi corpus repurgatum fuerit: Et in methodo, cavet ne iride, panaceque utamur aliisque detergentibus: Contra in libris de simplic. non reformidat in plenitudine ephractica medicamenta, quoniam ait, etiam si astringant aliquatenus, non nocent tamen

Cap. 3. l. 12. & c. 7. l. de sang. missione.

In pituitosorum humorum copia abstinendum a diureticis.

Cap. 4. l. 4. de sanit. tuend.

Com. in aph. 9. l. 2.

Hipp. l. 3. acut. c. de oxymel.

Nonnisi vacuata redundantia obstructio putredinis parens tollenda.

Cap. 4. l. 4. sanit. tuend.

8. meth.

Cap. 12. l. 5. simpl.

tamen, quando quidem meatus interni sunt patentes. Et quum vult cocta non cruda medicanda, hoc intelligi volunt de vacuante non autem de alterante medicamento: propterea que nil impedire quo minus incidentibus detergentibusque utamur. Sed & major longe difficultas. Corpus plenum succis crudis, cujusmodi ante finximus, fœdatarum virginum corpus nec purgandum, nec ad phlebot. adducendum, sed ad frictiones & olea chalastica: Item ut clarius docet Gal. quibus cruditates multæ, tenacesque ac crudi sunt succi, nec non hypochondria contenta, aut supra modum calida, maxime si qua inflammatio, hi omnes ad purgationem inepti sunt: sic ea corpora præparanda sunt attenuantibus, incidentibus, frictionibus, chalasticis, & ut absolute dicam εὔροα facienda sunt, tamen in methodo disertis verbis vetat Gal. ne quis corpus rarefaciat priusquam purgatum evacuatumque fuerit. Qui locus superius adductus de frictionibus, de usu oleorum, in cruditatibus, de usu & ecphracticorum plane pugnat, nec non iis quæ Hippoc. de elleborismo scribit: nam hominem elleboro purgandum præhumectari vult cibo, quiete, balneo. At id corpus rarefacere est. Quis enim dubitat quin si corpori obstructo constipatoque (nam constipatio ad superficiem porosque corporis externos, obstructio vero ad internum corpus proprie pertinet ex Galeno) præscribamus τὰ ἀραιωτικὰ ἢ χαλαστικὰ ἢ ἐκφρακτικὰ, ἢ διυρηπτικὰ, ἢ ὀξύπωρα & alia id genus, & ea quæ detergunt, non aucturus sit obstructiones, & in inanes capacitates humores impacturus, nisi accurate prima corporis regio sit repurgata? Numquid etiamsi exercitationibus frictionibusque utaris incommoda sis allaturus? Cur enim impuro plenoque corpore vetant therapeutica præcepta ne frictiones parti uni adhibeantur metu tumoris? Quinetiam si pleno impurove corpore exsistente exercitatio injungitur & ruptionis vasorum, & Epilep. & Apoplex. aut tumorum ulcerumque metus adest ut in apho. explicat Galenus. Unde a vetere magistro dictum: Si impurus laboret, ulcera erumpent. Quibus omnibus quis eliciat facile in cruditate humorum, in cacochymia magna formidabilem esse usum & purgationis, & sectionis, & medicamentorum aperientium, incidentium, extergentiumque ob eas quæ explicatæ sunt, incommoditates. Tamen ut non omnia ad unguem accipienda sunt, nocetque plurimum in arte medica exactam nimis methodum sequi, quod agendorum cognitio valde sit difficilis, ita in fœdis coloribus est ubi secanda vena purgandumque est, ubi negotium naturæ tradendum, & est sæpe locus medicamentis aperientibus, detergentibus, rarefacientibusque idque pro re nata. Sed auctorum sæpe in remediorum usu exquirendo diligens sedatumque examen est, ut nos ad errorem committendum simus tardiores.

Com. in aph. 24. l. 1

Apho. 9. lib. 2.

Aph. 13. lib. 2.

Gal. l. 1. de diff. feb.

Com. in aph. 20. l. 3 par. 34. sect. 5. l. 6 epid.

Conclusio præcedentium.

His relictis quæ generalioris sunt contemplationis, rem institutam persequamur. In fœdis virginum coloribus & causa, & morbus, & partes peculiariter affectæ, deinde & symptomata sive quæ assident, sive quæ demonstrandi vim habeant, sive quæ affectionis propria sint, consideranda veniunt; quum sæpe hic neglecto morbo, præsertim quum obscurior est, cujusque causa in contumaci & intestino malo consistit, symptomaton cura

ra

ra nos ad sese trahat. Nam & hic dolores capitis gravissimi exercent, & suarum crurumque molestæ sensiones, ac præ ceteris stomachi dolor, sensus ponderis, inflatio, hypochondriorum contentio, lienis tumores, hypochondriaca symptomata, icterica, splenica, immo & febris Epiala, cujus forte hic ratio habenda, quoniam ut ante ex Hippoc. docuimus, in fœdis virginum coloribus, hæc vexat aliquando. Atque quod huc pertinet maxime, quærat quispiam, an in fœdis virgin. coloribus ut & in alio quopiam affectu febris quædam peculiaris accedat, quæ morbi aut partis ut sic dicam ἰδιοσυγκρησίαν sequatur? hoc fortassis inauditum ac insolens est. Siquidem omnes dividunt febres in essentiales ac symptomaticas, ut essentiales dicantur, in quibus non est peculiaris in parte aliqua affectio ut nec obstructio, nec dolor, nec Erysipelas, nec inflammatio: quod si ob lateris inflammationem, vel pulmonis vel alicujus partis febricitent, symptomatica febris dicitur, atque hujus cura gerenda non est, quum priore morbo sublato ea facile tollatur, hinc hepatici, lienosi, peripneumonicique qui ita laborant, dicuntur. Et alio in loco, queis sine partis inflammatione qui in venis putrent humores febrem accendunt, ii proprie febricitant, hinc differentiæ, Epialos, lipyria, Elodes, typhodes, tertianæ, quartanæ, synochi putres & imputres, tritæophyes, hæmitritæus. Hepaticam autem febrem, vel lienosam, vel pulmonicam nemo umquam dixit. Sic in symptomaticis locus nobis peculiariter affectus aut dolens, aut inflammatus considerari debet, ut febris symptoma tantum sit. In essentialibus nil tale. Sed aliquis objiciat, in periodicis febribus peculiaris affectio est partis: nam vel lien vel hepar, vel ventriculus, vel mesenterium in vitio est, in his partibus mala diathesis, obstructio est, & dolor. Si itaque ubi obstructio, aut dolor, aut inflammatio partis alicujus, hinc symptomatica febris nascitur, periodicam omnem febrem symptomaticis febribus attribuere necesse est. Et Galenus statuens discrimen inter febres periodo redeuntes & continuas essentiales, ait ideo periodo redire febres quod in partibus aut excipientibus aut mittentibus dispositio sit aliqua: continuas vero fieri, quod in venis atque arteriis humores æqualiter accendantur. Itaque in periodicis aut lienis aut hepatis obstructio diathesisque erit; proinde nascitura hinc febris non morbi sed symptomatis nomine donanda erit. Quinetiam τριταιοφυὴς febris & lipyria e numero censentur essentialium febrium, & tamen lipyria sequitur inflammationem aut ventriculi, aut hepatis aut momentaneæ alicujus partis, sed maxime ventriculi, opinione Aetii. Nam si inflammatio in pulmone, algida dicitur, si circum hepar, adurens sive formosa: τριταιοφυὴς autem phlogosin partis alicujus internæ sequi videtur opinionem Galeni, & quorumdam veterum quos imitatur Galenus: Et tamen utramque febrem tamquam essentialem propriis remediis medici profligant, ut febrem lipyriam Aetius loco adducto. Sed dicendum febres symptomaticas inflammationum comites, pote cum illis intereuntium & orientium essentiales quoque dici posse propter ea symptomata quæ excitant quatenus febres sunt, quibus amovendis medicus studet. Et id primus observavit Gal. Quamquam symptomaticæ successu temporis

Lib. de superfœt.

An in fœdis coloribus febris accedat peculiaris morbi aut partis ἰδιοσυγκρησίαν sequens

Com. ad apho. 73. lib. 4

Febres in essentiales, vel symptomaticas dividantur.

Com. in aph. 42. l. 7

1. ad glauconem.

Sub finem 2. de diff. feb.

Gal. com. ad apho. 66. l. 4. feb. a vehementi obstructione, & ab inflammatione vult esse symptomaticas, quod ad virg. fœdatas valde pertinet.

Aetius c. 89. tetrabib. 1 serm. 5.

Gal. com. in par. 5. sect. 3. l. 1. epid.

poris essentiales esse possunt, ut de febre Anaxionis pleuritici constat. Atque hercle magna quæstio esse potest, an non essentiales febres peculiarem affectionem partium aliquarum internarum sequantur? Nunc ad rem propositam. Cur non licebit febrem aliquam lienosam, pulmonicam, capitalem, alvinam (ut quæ ad ventriculum proprie pertinet) mesentericam appellare, ut quæ febres mediæ sint inter symptomaticas proprie dictas, & essentiales? Ut in fœdis coloribus nescio quæ febris species apparet non symptomatica, non essentialis, ut ad se medentis curam trahat, & quam non possis nominare, fit autem ob peculiare vitium aut lienis, aut hepatis, aut alius partis internæ, non tamen symptomatica dicenda est, quum per se symptomatica curanda non sit, & habet aliquam intermissionem, nulla autem symptomatica proprie dicta intermissionis particeps est. Ac veteres quidem practici quum inflammatio est in parte aliqua, febrem continuam symptomaticam appellaverunt, sed quum aliud peculiare vitium est in parte quod febrim quamdam lentam foveat, eam non dubitarunt lienosam, mesentericamque appellare: ut eo nomine nos invitent ad dicandam illi parti operam tollendumque vitium quod morbum tamdiu fovet. Et hæc febris vere essentialis non dicitur: quum febrium essentialium fundamentum in humoribus maxime stabiliatur; qui si fusi sunt per majora vasa, synochos continuasque febres efficiunt, sin per minora ut habitum corporis fere contingant, periodicas. Quamquam de ea re dubitatur.

Gal. l. de diff. mor. Histor. 8. constitut. l. 3. ep. Vide locum præclar. c. 18. l. 1. de Crisib.

Cur si vitium in liene non quartanæ aut erraticæ feb. potius fœdatas virgines adoriantur.

Et quærat quis, cur si vitium in liene non quartanæ essentiales, aut erraticæ potius fœdas virgines adoriantur? Quum enim quartanarum ἑστία idest focus lien ipse sit, humorque crassus qui in illis etiam redundare solet, earum causa & materies sit, consentaneum videtur, ut quartanis erraticisve potius prehendantur.] Immo & dispositio partis ad eas febres facit plurimum, quum periodicæ febres ut nec morbi, sine partis alicujus momentaneæ diathesi surgere, ali foverique non soleant, quod a Galeno amplissime demonstratum est in libris de febribus. Atque occurrit aliquando locus apud Silvium quo docet in quartanis febribus cancrosam, ut ita dicam lienis esse dispositionem quæ eas tamdiu foveat, ut diathesis illa absimilis non sit ei quæ in partibus extimis apparet quas cancer occupat atque deturpat. Quæ si vera sunt, cur non fœdatæ virgines quartanis laborant? Sed jam experientia probatum est familiariter illas quartanas experiri: cur ergo & lentas sæpe habent quum lienis ipsius vitium aliquod sit? Quæratur itaque an lien tales febres generet, & quare, quoque nomine donandæ sint. Nullus meo judicio rem hanc tractasse melius accuratiusque videtur quam Fernelius immo nec Galenus ipse quidem. Febris symptomaticæ continens causa, in venis majoribus non est, sed in parte quapiam a qua vapor in cor obrepit. Vel inflammationem, vel obstructionem contumaxque vitium partis insequitur. Si inflammationem, ea aut remota, aut propinqua, rursus aut est manifesta, aut occulta. Si manifesta, & sanguinea symptomatica, phlegmonodes sequitur, si biliosa, typhodes. Hoc distinguitur ab essentiali quod symptomatica nullis certis periodis exacuatur, urinæ nullum putredinis signum (nisi ex affecta parte putredo obrepat) exi-

Gal. sub finem l. 2. de diff. feb.

Cap. 8. l. de feb.

Sympt. febres ut a continuis distinguantur.

Symptomat. feb. duplex.

exhibeant, item in ſymptomatica progreſſu temporis inflammatæ ſedis notæ ſeſe proferunt. Accedit quod raro diebus Criticis ſolvatur. Quæ omnia tamen in controverſiam poſſunt adduci. Alia eſt ſymptomatica latentis obſtructionis vitiique ſoboles. Nam non oritur ab inflammatione, ſed a latente obſtructione & putredine quæ viſceri contumaciter adhæreſcit, adeo ut ipſa viſceris ſubſtantia labefactetur. Si putredo effertur, ad putridas febres accedit, ſed omnium putridarum eſt mitiſſima, æger nullo gravi ſymptomate premitur, quod intelliges, ratione ipſius febris. Putredinis notæ elucent in urinis, in pulſu, æger imbecillior in dies fit, non proficit, & quotidie macreſcit, atque liquatur. Focus ſæpe in pulmonibus, in ventriculo, jecore, aut liene, in quibus ſemimala putredo cumulatur. Alias ſenſus tumoris eſt perſpicui, alias in ſubſtantia vitium latet qui τῆς ὅλης οὐσίας morbus dicitur ad διαφθορὰν referendus. Idem auctor febrem iſtam lentam in fœdis virginum coloribus agnoſcit, quam ſeroſæ pituitæ putredo levis inducat. Si itaque aut obſcura eſt phlogoſis, aut impactus contumaciter viſceri humor, aut obſtructio contumax ac rebellis, tunc ea ſymptomatica febris ſurgit quam explicavimus: ſin autem vitium corruptioque in parte eſt, alia ſymptomatica longe deterior naſcitur. Quod in purulentis pulmonibus, renibus, hepateque ſimiliter affecto, aut in diſtantioribus etiam partibus contingit. Et eam febrem quidam rerum affinitate ac ſimilitudine ducti ad hecticam revocarunt. Tamen ab hectica diſtinguitur. Ac proprie tabificæ febres dicuntur, quibus non ſolum intemperies calida adſit ſed & putredo, non qualis in febribus ab humore putrente natis. Hecticæ autem imputres ſunt, niſi forte ſint complicatæ, ut Galen. docet. Atque non omittendum videtur quod a Galeno & Hippoc. ſcribitur huc maxime pertinens, febres nimirum ſemitertianas (quæ κατ' ἐξοχὴν φρικώδεις dicuntur) tabidos prehendere, eoſque qui longis morbis impediuntur. Et hæ ſunt letales maximam partem. Cur autem illæ ſemitertianæ tabidos occupent non alia ratione evenit quam propter aut contumacem obſtructionem, aut latens vitium, ut purulentis contingit. Et in commento Gal. in tabidis & longis morbis naſci ſolitas febres ſemitertianas ait non eſſe neceſſe ut retineant illam proprietatem qua dicuntur horrificæ, quum ſine horrore eſſe poſſint. Quod mirum eſt, & a veterum ſententia alienum. Sed de natura & ſede τῶν ἡμιτριταίων non eſt dicendum hoc loco, quum nec diſputatio huc pertineat, & de iis abunde dictum ſit in lib. definitionum medicarum a nobis conſcripto. Præterea quum Hippocrates ait, Quintana omnium peſſima, nam & ante tabem, & jam tabidis ſuperveniens necando eſt, numquid quintana hæc febris aut collectionem puris in thorace, aut aliquid tale, aut vitium peculiare parti conſequitur? Quod ſi ita ſit, cur non ſymptomatica? Si ſymptomatica, falſo itaque ante dictum eſt nullam ſymptomaticam intermiſſionis eſſe participem. Et cur putredo in parte longinquiore, aut in propinqua quidem, ſed quæ per venas & arterias non habeat eum conſenſum cum corde quem & partes in ventre contentæ, in quibus colluvies corporis maxime congeritur, non poſſit evocare febrem aliquam ſemi-

Quæ a Fernelio dicuntur ſunt conſentanea iis quæ Gal. dicit com. ad aph. 66. l. 4. ubi ait feb. a forti obſtructione eſſe ſymptom.

Gal. c. 10. & 11. l. 1. de diff. feb.

Par. 5. ſec. 4. l. 1. epid.

Abunde natura ſemitertianæ explicatur in l. Ballonii definit. medicarum ſuperioribus annis in lucem edito.

Hipp. par. 9. ſect. 3. l. primi Ep.

mi-

miputrem ſymptomaticam, eamque intermittentem? Sed hæc alius loci ſunt: ut autem orationis vela contrahamus, ſatis jam dictum alias ſymptomaticis febribus deberi curationem, alias non. Quod tenendum fuit neceſſario ut quiſque intelligat febres lentas ſymptomaticaſque fœdis coloribus adjungi, quas ſi ideo negligat quod ſint ſymptomaticæ, aberret turpiſſime, & in miſerorum ægrorum perniciem conſpiret.

Feb. lent. & ſympt. fœdis colorib adjungantur.

Dicamus ergo paullum diſcedentes a doctrina Galen. febrem aliquam eſſe cephalicam, aliam lienoſam, ventriculi aliam, hepaticam, aut cum partibus ipſis inuſta obſtructio, aut impactus mordicus humor, aut corruptio contracta eſt. Ut ii errori convincendi ſint qui & febrium continuarum & intermittentium, & hecticarum, & maraſmodῶν ſedem perpetuo in ventre inferiore conſtituunt. Contra enim ſentiendum, immo, quod notandum eſt, febrium ardentium focum Hippocrates in capite videtur conſtituere; & Galenus pulmonis venas. Si in ardente febre aurium ſonitus cum caligine, proveniatque in naribus gravitas, mente ex melancholia aberrant. Galenus hunc locum explicat de febre ardente cujus focus eſt in cerebro propter collectam in eo bilem quæ inflammationem excitat. Eaque febris diſtinguitur ab altera quæ fit non coacervata in cerebro materia, ſed in venis inferioribus reſide, a qua flatuoſa exſpiratio ſuſcitatur delirium excitans. Nam cujus febris ardentis materia in cerebro manſionem habet, ea continuam habet deſipientiam, & ſymptomata non ita ſunt fugacia. Atque materia dum ibi ebullit atque effervescit flatulentam naturam acquirit, cujus ſigna in variis capitis partibus apparent, prout illa in varias cerebri partes repſerit, parque hoc vel illud nervorum obſederit. At quæ ardens febris materiam habet in aliis partibus, non habet deſipientiam aſſiduam. Prior febris phrenitidi ſimillima eſt ob ſymptomaton cognationem. Sed in phrenitide ſymptomatica ea eſt febris quæ adeſt. Præterea ardens febris primario cerebri affectu contracta fere ſtatim inſilit apparetque: Phrenitis non tam cito, ſed tempore acquiritur. Ita enim Gal. phrenitis, ait, paullatim accidere ſolet, non autem quieſcere ſubito atque confertim. Immo ne in declinatione quidem febris deliria quieſcunt, quod aliter contingit in iis febribus quarum deliria ſunt ſymptomata tantum, prout enim manſueſcit febris, ita & deliria. Niſi quis forte objiciat duo adverſum ea quæ dicuntur: prius quidem quod nota hæc phrenitidis & febris ardentis primario cerebrum impetentis male aſſignetur, nimirum phrenitin non ſubito naſci, contra febrem ardentem cephalicam ſtatim adoriri: contra Hippoc. in Epid. animadvertit quemdam phreniticum primo die factum, ſed hoc ex iis eſt quæ roro eveniunt. Quamquam ut Gal. in com. non ita fuit ſubita cauſæ generatio, ut & ipſius morbi. Si quidem primus Hippoc. ſcripſit, non de repente morbi hominibus accidunt, ſed paullatim collecti, confertim apparent. Poſterius vero, quod in declinatione febris cum phrenitidæ conjunctæ deliria non quieſcant. Quod alienum videtur. Nam ſi febris ſymptoma eſt phrenitidis (quæ eſt inflammatio in cerebro, materia ipſi cerebro, & ejus meningibus impacta ut Gal. in Epid. explicat) & mutuo fere ſeſe conſequun-

Part. 18. l. 1. prorrh.

Gal. com. in par. 73. ſect. 2. l. 1. epid.

Sedes feb. continuarum & intermittentium, alia quam in ventre inferiore.

Locus commemorabilis.

Si materia in cerebro ſit a maſſa ſanguinis ſeparata, vere fit phrenitis, ſi autem perfundetur adbuc & nondum pedem fixerit, ſit feb. capitalis.

Gal. com. in par. 73. ſect. 2. l. 1. epid.

Gal. c. 4. l. 5. loc. affecto: plene item. c. 7. l. 3. ejuſdem operis.

Hiſt. part. 4. ſect. 3. l. 3. epid.

Hipp de diæta.

Phrenitis affectio membranar. aucto. Gal. com. in par. 23. sect. 2. l. 1. epid. Com. in par. 73. sect. 2. l. 1. epid.

quuntur, non potest ea febris declinare, quin & morbus ipse desaeviat: Sed id dictum per comparationem. Nam quae deliria sunt ardentium febrium symptomata, ideoque excitata quod venulas in cerebro membranulisque sitas humores tantum praeterfluant, non autem impinguantur, ut annotavit docte Gal. necesse est in earum declinatione paraphrosynen istam quiescere: Sed quae delirationes in phrenitide sunt ejus naturam necessario consequentes & tamquam de essentia exsistentes, tametsi febris symptomatica declinet, non quiescunt tamen: non quod non remittantur, sed non tanta tranquillitas adest, quanta in febribus essentialibus quarum deliria symptomata tantum exsistunt. Quemadmodum itaque caput febris cujusdam focus esse potest, ita & partes reliquae, ut in foedis coloribus magni intersit scire cujusmodi febris sit, ut illius sedes animo lustretur tandemque parti quae in vitio erit legitima cura adhibeatur.

In suppressione solennis alicujus vacuationis mira affectionum fetura esse solet.

Hipp. l. de vet. med. & lib. de alimento.

Com. in apho. 62. l. 5.

Sed nescio quomodo fit ut minima occasione filum orationis producamus, pluraque quam institutum fuerat, prosequamur. Sed rerum, quae recens in quaestionem vocantur, dignitas ad id invitat. Jam promissum factum exsolventes fidemque datam liberantes ad rem propius accedamus, in qua docuimus quam difficile sit privati cujusdam morbi rationem prosequi, cum symptomaton magna sit confusio medendi rationem obscurans. Hoc enim experientia docet in suppressione alicujus solennis evacuationis affectionum miram esse feturam, aliarum quippe ex aliis nascentium. Atque pro variis humorum in has aut illas partes motibus, aut inquinamentis variis ob eluviem suppressae materiae, symptomaton sequitur quaedam series, ac si vere esset cujusdam longioris catenae continuatio. Accedit ἰδιοσυγκρησίην & corporum & morborum: nam morbus idem, non est in diversis idem, ut nec alimentum idem in diversis idem est, quum alias medicamenti, alias alimenti, alias utriusque rationem subeat. In quibusdam virginibus venae uteri natura angustae sunt, hepatis vero amplae ac capaces, aut contra quae ad hepar attinent angustiores sunt, quae vero ad uterum patent: & pro ista varietate idem affectus varias sortitur proprietates. Et tametsi a Galeno sit pronuntiatum totum corpus utero simile esse, fit tamen, ut aliquando uterus aliqua de causa frigidus sit, corpus vero reliquum calidum, & contra. Quae omnia certis signis venanda sunt priusquam divinam τέκμαρσιν, idest cuique pro peculiari natura medendi rationem consequi possis. Atque haec praelibabit in omni morborum curatione si catus & cautus in medendo esse velit.

Therapia foedi virg. coloris. Lib. de superfet.

Aggrediens foedi in virginibus coloris curationem non memet uni causae & symptomati addicam; sed varietatem symptomaton intuitus, paullo generalius progrediar. Si ex Hippocratis sententia una prohibita mensium eruptio tot affectionum procreatrix est & conservatrix, in eo fuga illarum consistere videtur, ut naturam in eo tenendo cursu assuefaciamus. Etenim quibus virginibus aut libertate meatuum, aut vi naturae (nisi accedat sedulus in negotio labor qui consumens siccanaeque vacuationis instar sit) fluxus iste satisfacit, eas color non defoedat. Item quae viro junctae prius foedis coloribus erant infectae nitorem statim recuperant: quod

quod arguit, aut amplexus desiderio, aut angustia vasorum, aut conditionis tædio, aut naturæ infirmitate, aut potius languore uteri, partis natura appetentis, ut ex Platone ante demonstravimus contra Galenum, præsertim si amoribus pellectæ incitatæque fuerint, ista symptomata surgere: Sed unde ista progrediundi difficultas? angustia vasorum ad uterum attinentium, ac præsertim quia natura nondum quippiam tale agere consueverit. Cur non ante istud tempus quippiam simile patiebantur? Nondum sanguis redundabat, sed in alimentum ac incrementum insumebatur. An tamen ideo potest tam sævas adducere affectiones, & virguncularum corpora tamquam effeta, & moribunda efficere? Cur non domatur a natura? Illud ante docuimus, nec repetere alienum, omnem humorem aut qui excerni præstituto tempore solitus est, aut quum nondum fluendi consuetudinem tenuerit, naturæ tamen decreto exire excernique debet, quantuluscumque fluat, quum nature oneri sit, tantam molestiam rectrici corporis naturæ afferre, ut brevi κακοήθειαν in corpore nactus, œconomiam corporis inficiat atque labefactet. Quod & lochia a partu testantur. Mirum enim est sanguinem per novem menses suppressum aut nulla, aut levia admodum mala inferre, unius autem dieculæ aut duarum spatio post editum fetum tantam cladem corpori afferre, ut nisi provideatur, malum arte nulla reparari possit. Quinetiam menstruo circuitu sæpe ad uncias tantum quatuor sanguis erumpit isque rubeus floridus, & recens mactatæ victimæ sanguini similis, ut scribit Hippoc. & tamen tantula excretio plurimum adjuvat. Quod excernitur paucum, laudabile, an suppressum tantum incommodi adferre poterat? Si hoc verum, cur non potius incredibilis humorum corruptorum eluvies per corpus alias sparsorum, alias in mesenterio scaturientium eas molestias affert? Hic miracula naturæ contemplanda veniunt. Nam quod stato tempore, & menstrua periodo excretio illa sit redux & recidiva, id non quantitati sanguinis, aut malignæ qualitati tribuendum est. Etenim etsi paucus fluat, retinetur tamen cursus, & juvatur natura plurimum, tanto magis, quanto plus fluxerit pro natura ejus quæ menstruum patitur effluvium. Ad malignam qualitatem recurrere absurdius est. Quæ enim aliena qualitas in sanguine rubeo, florido laudabili? Quæ omnia vim provisionemque naturæ maximam declarant in præstituendo cursu rei alioqui ex sese innocuæ, ut quum opus fuerit, plura excernat per eam viam quam semel instituerit. Quam prudentiam Hippocrates demonstrat passim, præsertim quum ait naturam τὰς ἐφόδους invenisse, idest vias, inclinationes, impetus ad hæc aut illa faciunda. Et in apho. Gal. ait, natura materiei τὰς ὁδοὺς invenit si valida sit, quum etiam per ossa abscessus faciat. Itaque fit ut ea materia, quantula sit, quæ excerni debet, si supprimatur vis naturæ inferatur: cum enim instituit materiem aliquam foras pellere, si id nequeat, hujus curam non habet, hanc non regit amplius, quo fit ut illa superflua existens, nec amplius recta gubernataque naturæ molestiam infligat. Atque hinc scire licet materiam menstruam per se quidem vitio carere, sed quum primum substitit, prius qui-

Lib. de nat. pueri, per unum aut alterum diem lochiorum suppressio cur periculosa, non item menstrui sanguin. 9. mens. spatio ad fetus formationem.

Lib. 1. de morb. mul.

Lib. de arte par. 2. sect. l. 6. epid.

Com. in aph. 54. l. 9

Hipp. l. de superfetatione in virg. menses erumpere debentes τὰ ἐραῖα nomine satis accomodato vocat.

Materia quantula sit quæ excerni debet si supprimatur a natura amplius non regitur eique vim infert.
Nullam habet vim maleficam sanguis menstruus nisi is diu suppressus sit.

quidem quantitate peccans qualitate mala afficitur, unde mira novorum affectuum in muliebri corpore soboles, a qua asserit una eruptio, ut capite de suppressione mensium plenius apparebit. Et quum Plinius ac plerique alii vim maleficam menstruo sanguini tribuerunt, toto cælo aberrarunt, nescientes, ab uno sanguine menstruo tam maleficam vim manare non posse, nisi is diu suppressus sit. Sed ea de re hoc loco nihil sumus explicaturi, quamquam multa habemus quæ in medium adducamus.

Refluxus sanguinis viam foras affectantis & restitant. fœd. colorum causa.
Hipp. in Coacis & in par. 60. l. 2. progn.

Hoc itaque jam constet refluxum sanguinis viam foras affectantis, sed propter assignatas prius causas restitantis fœdorum colorum causam esse, quæ curatio? At pleræque, dices, virgunculæ decolores fiunt, quum nondum menstruæ purgationis tempus instet. Verum quidem hoc, sed de eo quod fit ut plurimum nobis sermo est. Nam eæ maxime fœdo colore inficiuntur quæ jam in propinquo sunt ut menstruæ fiant, atque eæ potissimum quæ domi septæ tenentur liberalibus custodiis, quum & impudentes proci quorum adulatoria oratione deliniuntur, repudiantur, & eas parentes ut adultas virgines caste tuentur, & ab amatorum impetu prohibent. Quamquam non omnes fiunt decolores, sed quædam fiunt ὑπέρυθροι, idest saturato colore rubeoque præditæ, ob refluxum sanguinis a partibus inferis ad partes superiores. Et a græcis εὔχροια dicitur, maleque & καταχρηστικῶς usurpatur, quum in bonis ducenda non sit. Nam in purulentis & peripneumonicis istam εὔχροιαν Hippoc. observat, an ea laudanda? nequaquam. In prorrhetico autem quum vituperat istam coloris suavitatem quæ vulgo placet, adjungit vocem σκυθρωπὸν, ut bonitas coloris cum rigiditate quæ græcis σκυθρωπότης dicitur, in malis ponenda sit: quum corpus ita affectum proxime ad melancholicam naturam accedat. Sed de nomine τῆς εὐχροίας plenius in nostris definitionibus medicis. Decoloratio cutisque defœdatio, nec non rubor faciei ab una mensium eruptione potest contingere. Quibus enim virginibus partes, sunt robustiores & calore nativo præditæ majore qui non facile copia sanguinis stranguletur, in iis coloris bonitas vituperanda tamen visitur, & plenitudinis ad vasa metus adest maximus. Sin partium infirmitas sit, caloris paupertas, præsertimque si servitutis jugo sub matribus addictæ vivant, iis recursu sanguinis calor opprimitur, partes inficiuntur, & plenitudinis ad vires metus adest: Immo cachexia, hydrops, & atrophia, & lienis tumores aliis oboriuntur. Quum ista coloris suavitas est, suffusa rubore facies a suppressis mensibus multo minus afficiuntur, quam quibus cutis maculatur. Immo & multas jam pubertatis annos egressas, immo & nuptas vidimus quæ numquam menstruæ fuerant, incolumes satis vixisse: In solis quippe uteri venis prohibitio evacuationis consistit, quibus quum consultum fuerit, eruptionis spes est major. Has sectio venæ in malleolo juvat, usus apozematon aperientium, uni utero reserando, operam suam addicentium: frictiones crurum. Sed antequam ad sectionem venæ in malleolo accedamus, sequendum est Gal. consilium de secanda vena gibberi ad plethoram minuendam. Nullus vero est qui sic

Vide l. definit. med. Ballon. in nomine εὐχροίας.

Lib. de sang. miss.

affe-

affectis navare operam non possit. Sed in iis quibus defœdata cutis, cautio major est adhibenda. Nam si certis colligas argumentis menstruæ tempus purgationis ingruere, & ob inanem naturæ conatum supprimi sanguinem, & ad superiora vergere, qui tandem & partes a quibus recurrerit, & eas in qua influxerit vitiaturus est & oppressurus, nil debet impedire quominus ad ea recurras remedia quibus incitandis mensibus sumus usuri. Communis enim est ea curatio. Ac Hippocrates hanc maxime causam videtur invenisse, nisi quis & uteri furorem, & ἐρωτικὰ in causa esse putet. Sed uteri furor sese facile prodit nec tam diuturnis symptomatis eget ad sui explicationem. Ἐρωτικὰ autem morbum potius animi ab impotentia natum, quam corporis affectum significant.

Secanda vena gibberi ad phletoram minuendam antequam aperiatur vena malleoli.

Brevem itaque methodon aperiamus qua quis fœdis coloribus a suppressione natis opem ferre possit, plura in capite de suppressione mensium explicaturus. Quum menstruæ purgationis tempus instat, ita de virginibus sollicitos esse oportet ut & præcautione, & diæta, & vitæ instituti mutatione impendentes casus arceamus. Si enim ut ante demonstratum est, eo præsertim tempore ea urgent symptomata a variis affectionibus intus reconditis, orta, & varie elucescentia, prout partium obsessarum varietas est: primum studium medici sit in provocandis mensibus, aut consulendo nequa sumantur quæ sanguinis fluxitatem prohibeant, venasque obstruant per quas cursus sanguinis debet incitari. At non in omnibus idem est tempus quo menstruæ purgationis occasio instat: Etenim pleræque circa annum duodecimum menstruæ esse possunt: aliæ anno ætatis decimo quarto. A neotericis observatæ sunt quæ nono ætatis anno pepererint. Sic annis id describere alienum est. Sed quum mammæ pruriunt, vocem asperiorem edunt, quum ubera prominent, pecten, lumbi & caput dolent, & bilis aut pituitæ vomitus adest, purgationem menstruam instare credibile est. Atque tunc si cetera consenserint levibus etiam remediis adjutæ virgines, menstruæ esse possunt. Inter eas autem aliis laudabilis excernitur, & secundum sententiam Hippocratis recens mactati animalis sanguini assimilis. Observant autem quidam ex Neotericis menstrua alba virginibus adesse posse si crudus sanguis fuerit, eaque parvis adhuc & admodum puellis provenire contendunt, maxime si cibo utantur humidiore & crudiore. Illaque si diutius fluant, puellas ipsas extenuare asseverant. At ista menstrua alba cum eo affectu confundere qui ῥοῦς γυναικεῖος dicitur, a ratione alienum est: quum hic affectus, ut post dicetur, aliam longe causam agnoscat. Sed talis albicans excretio solet ob cacochymiam, ut pro rubore albedo supponatur. At ῥῷ γυναικείῳ etiam præsenti comes esse solet menstrua purgatio. Quorum explicatio alius est instituti.

Non in omnibus virg. idem tempus quo menstrua purgationis occasio instat.

Silvius l. de mens. mulier.

Instantis lunaris purgationis signa. Lib. de morbis mulier.

Alba menstrua.

Quicumque legitimam fœdorum col. curationem instituere volet, ei multa consideranda erunt, ut non tam in unius affectus curam incumbat, quam multa symptomata inspiciat, quorum quodque medici consilium ad sese convertet. Nec enim tam symptomatis, quam morbi rationem præ se ferunt. Et ne a trita via medendi deflectamus, primum hunc affectum persequemur, quatenus splenicum quid habet. Videas enim maxi-

Quæ consideranda sunt antequam ad curationem fœd. col. sese accingat medicus.

maximam virginum fœdis coloribus laborantium partem quippiam in sinistro hypochondrio dolitans habere, fœdum anhelitum, dentes luridos alias, alias autem hæmodia laborare. Quod melancholicis proprium esse veteres animadverterunt. Præterea multis adeo alvus adstricta est, ut nonnisi vi solvatur: aliis liquidior, alias aquosa, alias serosa reddens, alias chylosa & putria per ἀναδόσεως impedimentum. Borborygmos aliquando sentiunt & in ventre murmura, colicis doloribus alias exercentur. Porro quum ex sententia Gal. viscus hoc maxime indurari soleat sanguine facile in isto viscere concluso, qui exitum liberum quum non habeat facile duritiem afferat, indeque tumorem, mirum ne sit si de ea potissimum parte virgines queruntur. Et quæ patiuntur aliquid splenicum resipiant. Sive enim congestio fiat, sive refluxus ab imis ad superas partes, sive affluxus a superis in inferas splen talia incommoda persentiscit. Hinc imbecillitas, hinc durities. Quod a nobis dicitur ne temere affingamus semper plenis tumorem aliquem esse, quoties quis de sinistro hypochondrio queritur. Quod factitant Erasistratei quidam nostra ætate medici, qui quum de dolore in alterutro hypochondrio audiunt, male admodum comminiscuntur duritiem contractam. Ac Erasistratus omnem morbum hepatis aut splenis ad tumorem aut ulcus referebat: Cujus opinio in Galeni libris explosa jam est. Itaque si infirmitatis in liene contracta est, propter quam nequeat legitime hepar repurgare, aut, si durities est, aliud ineatur consilium: Item & aliud quum febris adest, aliud quum eadem abest. Ideo Galenus legitimæ lieni medendi rationis summa attingens capita, primum si incidere, tenuare, referreque consilium est, ita temperatos nos esse vult ut iis utamur quæ vim tenuandi citra manifestam qualitatem habent. Nec vehementius succus calefactus, incrassetur obturetque magis. Quoniam vero pars spongiosa est lien, cujus attrahendi facultas (quam tamen unam esse oportet ut coloris suavitas concilietur, heparque defæcetur) facile hebescit ac mollescit: Ita nativi temperamenti ratio gerenda est, ut quidquid moliamur, robur concilietur. Alioqui humore nigro non profecto color malus fœdusque corpori inuritur. Et hæc primum videnda sunt. In fœdis coloribus difficultas est anhelitus ob diaphragmatis oppressionem vel a tumore lienis, vel a flatibus qui facile in iis partibus surgunt ac concluduntur. Gravitatis sensus ex copia materiæ, vel obtuso partis ipsius sensu: nisi forte ad membranas dolor pertineat & inflammatio. Ut de renis & hepatis doloribus præclare demonstravit Galenus. Sitis, aut præter corrupti humoris copiam affluxumque, aut propter aliquam phlogoseos speciem in partibus pyloro propinquis, quod in melancholicis hypochondriacis ex Dioclis sententia observat Galenus. Et hæc posterior sitis causa animadvertenda est. De qua re paullo post forte disseremus. Pedum quoque inflatio & ventris aliquando esse solet propter serosorum humorum per genus venosum diffluentium proventum, maxime vero id fit quum lienis vitio hydrops est in propinquo, aut quum corpus lienis est ἀνάῤῥοπον. Tum enim partes superiores calidiores esse verisimile est: sin sit καταῤῥοπον, idest ad partes inferiores incli-

Curatio fœd. col. ut splenicum quid habet.

Cap. 2. l. 9. κατὰ τόπους.

Gal. c. 1. l. 6. loc. aff. Sub finem l. 3. de nat. facult.

Causa symptom. fœd. col.

Com. in aph. 5. l. 6. 7. cap. l. 3. loc. aff.

Quid sit corpus lienis esse ἀνάῤῥοπον aut κατάῤῥοπον.

inclinet, manibus & nare refrigeratis, pedes calfieri consentaneum est, ut Hippoc. in Epidemiis scribit. Unde nos audemus asserere quibusdam in splenicis observasse tantum in pedibus calorem ut magnas molestias afferret. Nec lienem audire oportet καταῤῥοπον, ut a suo naturali situ discesserit, sed aut quia tumores sunt circum lienem, qui ut in hanc aut illam partem inclinant potius, ita aut in partibus superioribus, aut in inferioribus magis signa apparent: aut quia lien laborans deponit sua excrementa in imum ventrem, aut partem quæ situm habere superiorem videatur. Itaque prout aut superiores aut inferiores partes decubitus humorum aut collectio magis respicit, ita aut caloris aut frigoris significatio aut hic aut illic exsistit. Quæ omnia aphorismi veritate nituntur, ubi sudor ibi morbus: ubi calor aut frigus, ibi morbus: quod non tantum de circumscriptione ipsius partis audiendum est, sed & de iis quæ situ & vasorum communione cum illa parte consentiunt. Sic in libris de articulis scribit aut manus brachiaque, aut pedes gracilescere, prout gibberi occasio, idest tuberculum constiterit, aut in superiore spinæ parte, aut inferiore. Itaque cum virginibus decoloribus partes superæ aut inferæ caloris frigorisve notas habent, ita de morbi inclinatione judicandum est. Et quum lien declivis dicitur, morbus dicitur καταῤῥοπος. Et in com. Galen. in particulam unde hæc desumuntur male legitur νοσόμασι καταῤῥόποι, pro νοσήματι καταῤῥόπῳ. Quamquam utrumque tolerabile: sed prior lectio arridet magis. In iisdem autem præsertim si tumor est opprimens diaphragma, dolor ad jugulum usque sinistrum tendit diaphragmatis ipsius sympathia, quæ tunicæ costas succingenti communicatur. Distensio quoque magnorum fit vasorum, & membranæ ipsius. Quod & in pleuritide percipi solet. Alia enim in parte inflammatio consistit. Et tamen de claviculæ dolore queruntur. Sed hæc omnia Gal. fusissime explicavit. Omitto fœtoris ipsius oris in virgine decolore causas, & pudendorum turgescentiæ nec non cutis squaloris. Quorum explicatio fusior longe esset. Si febris ægras virgines detineat cujus occasione & humores corrumpuntur magis, ut diffletur calor qui in corpore squalente & minimum perspirabili continetur, non erit alienum venam reserare. Idque partito, si iterare consilium esse debeat, nec unam evacuationem paullo largiorem sustineat. Aliis placet venam quæ inter minimum digitum & medium decurrit, aperire, ut minor virium jactura fiat. Nonnullis veterinariorum morem sequentibus videtur legitima aut apertio, aut sacrificatio venarum quæ ad lienis regionem sitæ sunt, hæc autem topica potius sunt. Sed antequam id fit, corpus repurgare oportet, non valide quidem sed leniter, ut hic admitti non debeat Hippocratis sententia qui melancholicos per inferiora purgat ἁδροτέρως. Si enim melancholicis morbis vehementiora debentur medicamenta, cur in curatione ad Glauconem lenius mitiusque cum febribus quartanis agit Gal. quum experientia perspectum sit ex simplice quartana duplicem triplicemque nasci nisi summissius egeris? Cancros autem si duriusculis acriusculisque medicamentis vexaveris, ferociunt, insultantque magis & medendo ægrescunt. Uterque autem affectus in

Part. 39. sect. 2. l. 6. epid. 14.

Apho. 39. & 40. l. 4.

Par. 9. 10. 11. 12. l. 3. de articul.

Cap. 7. l. 2. loc. aff. & c. 5. 15.

Melancholici blande purgandi & cur?

Lib. 1. ad Glauco.

Guido de Cauliaco Historia.

Splenicos negat purgandos Hipp. 2. de morb. immo ne lac quidem dat. Com. in aphoris. 30. l. 4. Decisio quaest. de purgat. melanch. juxta aph. 9. l. 4. 16.

in melancholicorum morborum censu numeratur. Et laborantes hypochondriaca observavimus usu validiorum deterius longe habuisse: contra vero medicationes blandiores facile tulisse. Quinetiam de muliere quartanam patiente constat, quae quum liberata esset a morbo, quoties animi potius quam necessitatis gratia decoctum foliculorum hausisset, sepulta febris suscitabatur, pejusque solito habebat. Et tamen placet Hippocrati durius agendum esse cum melancholicis. Et quae abstrusa sunt, firma contumaciaque ea magnam vim quae demoliatur exposcunt, idest & multo tempore, & saepius & per fortiora medicamenta negotium transigendum est ut explicat Gal. in aphorismis. Si quid sit ejusmodi, humor est melancholicus, & praesertim atra bilis, cujus contumacia blandiorum vires eludit. Unde vulgo melancholicis peplium & elleborum ex usu esse celebratur. Et ne quid hic, ut nec in aliis melancholicis morbis peccetur, ita cum distinctione rem definire oportet. Quidam dicunt melancholicis morbis, si purgatione egeant, validiorum remediorum usum convenire. Volunt autem conditionem istam (si purgatione egeant) addi ut excludantur quartanae febres quibuscum mitius agi debet, negant enim illas purgatione egere, sed potius mitificatione quadam ac temperatione. Sic dicemus alias in melancholicis morbis utendum esse medicamentis levioribus, alias validioribus, alias nullis, aut levissimis. Levioribus autem uteris initio morborum melancholicorum: cocta enim medicanda sunt. Nec Aphorismus quo censet melancholicos ἁδροτέρως agitandos esse quicquam ei detrahit quo mitificationem coctionemque expectat, nisi materia urgeat. Et ne putes in morbis melancholicis frustra expectari mitificationem quamdam, eorum festinationem temeritatemque imitatus qui atrae bilis nomine aut melancholici humoris, statim ad confectionem hamech. aut pilulas e lapide lazuli aut cyaneo confugiunt, consulendus est Hipp. hic enim in aphoris. scribit, morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis supra vel infra exiverit, letale, satis docet excretionem bilis atrae perniciosam esse nisi sit mitificata. Non potest autem mitificari nisi cum tempore. Et in com. Gal. de excretione atrae bilis, ut & omnis humoris, si initio morborum fiat, loquens hoc axioma conficit, quum natura a caussis morborum opprimitur, estque humorum cruditas, non potis est quippiam salutariter excerni. Hinc disces initio morborum melancholicorum lenioribus locum dari medicamentis. At quum materia jam aliqua ex parte mitificari coepit, libertas meatuum est, locus valentioribus esto, quoniam humores tenaces, crassi, viscosique leniorum vim facile effugiunt. Et illud ἁδροτέρως per comparationem audiendum est. Quum enim paullo ante gracilium & biliosorum purgationis inclinationes adumbraset, quae faciles sunt, melancholicorum purgationem instituit, eo nomine & humorem pituitosum & melancholicum intelligens. Nam ob crassitudinem analogia est inter utrumque magna. Vel illud ἁδροτέρως audies, multum & saepe, ut si semel validiuscule exagitare non licet, frequentia & purgandi assiduitate compensetur. Et haec via tutior est. Quamquam, ut ante dictum est, de purgatione contumacis materiei Galenus loquens tria requirit,

Apho. 2. lib. 4.

Apho. 16. lib. 6. Adverbii ἁδροτέρως explicatio. 17.

quirit, ut multo tempore, ut sæpius, ut per validiora fiat purgatio. Porro incidunt ea tempora, ut in melancholicis morbis purgationes officiant plurimum, præsertim quum in mala partium diathesi potius, quam in copia materiæ morbus consistit. Tunc enim a medicatione temperandum est. Ac in virginibus utrumque considerandum: Nam aliquando nescio quæ diathesis & prava impressio in partibus spectanda est, aliquando humorum copia, fit enim aliquando ut & alvo sint satis libera, & humorum superfluorum nulla sit significatio, quum tamen gravissime laborent, hic purgare, movere, agitare nefas est. Itaque si lienis male affecti signa adsunt, si alvus adstrictior, de ea solvenda cogitandum est: fere fit autem ut splenici alvum adstrictiorem habeant, maxime vero, ut ex Galeno patet, si lien ipse, aut vasa ad eum attinentia, cujusmodi est vena quæ a porta in lienem porrigitur, aut quæ a liene in ventriculum contendit, sint inflammata, aut obstructa, aut angustiora reddantur & conniveant. At primum hoc medicamentulo corpus repurgabis.

Cap. 13. l. de sanit. tuend. 18.

Catharticum.

℞ radicis petro. fœniculi & brusci an. ℥ iij. macerentur in vino alb. corticis tamaricis ℥ ij. scolopendrii ceterach. an. m. j. absinthii sub finem positi p. s. fiet decoctio cum foliculorum senæ justa dosi pro ratione ætatis & corporis: in col. infunde rhei ℥ j. s. cinnamomi ℈ j. expressioni adde Catholici duplicati ℥ vj. syrup. capil. ven. ℥j. fiat potus.

Tria animadvertere oportet, initio quidem morbi non probari usum senæ orientalis, quod crassorum humorum proliciendorum vim habeat. At id initio facere non juvat. Itaque contra quam fiat, differri debet ejus usus. Atque existimo magna ex parte fœdatas virgines ut incuratas relinqui, quod temere nullaque methodo morbi curatio suscipiatur. At hic maxime methodicos esse oportet. Secundo, in iis omnibus quæ propinabuntur, aromaton debet esse paullo crebrior usus, tum quod naturam roborent spiritus, illustrent ac recreent: ventriculo robur addant, cujus hic maxime cura geri debet, quod ad orificium ventriculi dolorem sentiant, sæpe nauseant, vomituriant, immo & eis quodammodo cor fatuum ventriculusque laxus & dissolutus esse videatur. Tertio non valde probantur ea quæ majore leniendi facultate pollent ut sunt Cassia & Catholicon; hæc enim ac præsertim cassia, suo virore ventriculum subvertunt ac molliunt. Tamen loco aliorum medicamentorum, potest cassia exhiberi sumto aut jusculo aut decocto sequenti. Quod ne cui mirum videatur, audemus asserere multis & leipothymias, & torsiones alvi usu cassiæ excitatas, immo & quasdam stomachi subversiones, flatuosum enim quid habet, & virosum, quod ventriculo molestum est. Immo doctissimus Rondeletius observavit quasdam affectiones catalepticas contigisse usu cassiæ & eorum quæ illam recipiunt, quoniam caput facile fumis replet, & ventriculum subvertit. Hippoc. in libris acutorum scripsit, quum quis medicamentum bibit, ptisanam protinus sorbendam dato. Galenus id fieri ait ut detergeat, deorsum trahat medicamentum quod viis adhæreat, & qualitatem medicamenti temperet & permutet. Sed illo loco de vehementioribus agit. Quamquam de omni medicamentorum genere au-

Tria observatione digna initio curationis fœd. col.

Rondeletius in annotat. in c. de somno profundo.

Par. 12. l. 2. acut.

disse

disse videatur Gal. ut qui omnis medicamenti naturam corporibus nostris adversam & deleteriam esse asseveret. Sed id plus minusve. Cassiæ autem potius suo lentore & virore molesta est.

℞ Cassiæ fistulæ ℥j. cinnamomi ℈v. fiat bolus, capiat vel ex vino albo, vel ex jusculo, vel decocto sequenti.

Bolus.

℞ absinthii pontici lauti p. s. seminis citrii cardui an. ʒj. florum rorismar. violar. an. p. s. rasur. eb. ʒv. fiat decoctio addendo cinnamom. ℈j. in col. dissolve syrup. capill. ven. ℥j. fiat dosis aromat. pauco pulvere caryophil. aut pulvere ireos, aut electuarii alicujus, ut de geminis, aromatici rosati, hauriat post sumtum jusculum.

In curatione fœd. col. hiera maxime laudatur. eaque potissimum quæ Gal. auctorem habet, non quæ Nicolaum. Com. in apho. 28. l. 5. Rondel. c. de cap. dolore a bile. 7. Meth. l. 8. de compos. med. local. Gal. l. 8. κατὰ τόπους. Mesu. c. de aloe.

Inter cetera autem laudatur pulvis hieræ, & confectio ejus. Nisi forte febris impediverit. Si symptomatica, non impediet: sin essentialis, major causa dubitandi esse debet. Confectio autem suspecta magis esse debet, si dolores capitis adsunt, recipit enim multa aromata. Omnia autem pene gravitatem capiti afferunt, omnia enim calida sunt. Calida autem id efficiunt quod sua natura calor superiora petat, ut ait Gal. in hieram autem injiciuntur cinnamomon, xylobal. aza. crocum, & spica nardina. Quamquam etiam in morbis capitis aromata usurpantur, quod & cerebrum roborent, & sua tenuitate medicamenta ad caput conducant. Ex hieris autem ea laudatur quæ Galenum auctorem habet, non quæ Nicolaum, hic enim injecit colocynthidem, turbith. agaricum, quorum nullum in suam hieram Gal. contulit. Quæ Nicolai est, majores vires habet, quæ Galeni minores, & præterquam quod aliqua ex parte affectibus capitis, renum juncturarumque prosit, ea proprie ventriculo dicat operam, roborando si aloe lauta fuerit, purgando, si illota, & obstructiones infarctusque tollit. Idque sine valido motu facit, nam aloe non superat hepar, si credere est Gal. Et Mesuæo aloes magna vis purgandi & attrahendi crassa haud exsistit.

Quæ a nobis eo consilio dicuntur, ut aloes usum non reformides, licet hepar sit calidius. Quum itaque hieræ picræ usus incidet, ita vel boli, vel potiones parabuntur.

Pilulæ.

℞ rhei electi ʒij. pulveris hieræ ex aloe non lauta ʒiij. pilularum elephanginarum ℥i ß pilularum sine quibus ʒj. spicæ nardi & ligni aloes an. ʒ s. cum aqua alkekengi vel melissæ, vel calendulæ infusionis granorum sex zingib. fiet massa pilularum ad usum.

Melius est si circa quartam matutinam tantum. Elephanginarum, quæ & aromaticæ dicuntur a Mesuæo, usus est commodus, quod roborando ventriculum adversus impuram ejus colluviem faciant.

Vel has pilulas in modum pilularum mastichinarum a conciliatore concinnatarum ita formabis.

℞ mastiches ʒj. aloes succotrinæ ʒij. agarici ℈ij. excipe succo arthemisiæ, vel halicacabi, vel succo absinth. vel in aquis, & utatur ut sup. vel si purgare magis consilium est,

℞ foliorum senæ mundatorum in vino albo lautorum ʒiij. polypodii querc. contusi cum semine anis. ʒiij. glycyr. ʒij. cassuthæ. p. j. fiet decoctio

ctio lento igne dum redeat ad consistentiam ad usum qui dicetur.

℞ mastiches ʒ ij. aloes lucidæ ʒ iij. rhei. ʒ ii. agar. trochiscati ʒ j ſ. pulv. pliris archont. & armat. majoris description. Gabriel. an. ℈ ſ. foliorum senæ mundatorum & pulveris ceterach. an. ʒ j. excipiantur omnia decocto superiore.

In omnibus istis pilulis locus erit rasuræ eboris, & cornu cervino.

Sin autem solidiora aversentur medicamenta, aut quod delicatiore ventriculo, his potionibus erit utendum.

℞ rad. aperitivarum & polypod. an. ℥ ſ. calendulæ lupulorum. an. m. ſ. absinth. bipinell. tormentillæ an. p. ſ. seminis cassuth. ʒ i. florum genistæ violarum rorismarini an. p. ſ. rad. gentianæ ʒ i. foliorum senæ ʒ ii. fiat decoctio ad dosin in qua maceretur agaricus trochis. cum tribus caryophyll. aut spica nardi, rehib. ʒ j. ſ. express. adde pulveris hieræ ʒ i. vel ℈ iv. vel confectionis ejus ʒ ii. syrup. rosarum pallid. ℥ i. fiat potus.

Catharticum.

Syrupus rosarum pallidarum in usum venire non debet, nisi constet proventum esse seri quod ἰχῶρα Græci vocant, quod ut plurimum cutim defœdat, & vix gratiam naturæ recipit.

Decoctum polypodii, aut scolopendrii, aut capillarium omnium, aut ceterach. ex usu est maxime. Item usus benedictæ laxativæ cum syrup. rosarum laxat. in grandioribus quarum serosis humoribus corpus specie ipsa appareat plenum. Laudatur hic pulvis.

Minore quantitate dabitur pulvis gentianæ ob ingratum saporem.

℞ pulveris ceterach & rad. gentianæ an ℈ iv. pulveris cortic. capp. ʒ i. rasuræ eb. cornu cervi, marg. electarum an. ʒ v. cinnamomi ℈ i. pulveris trochiscorum de capparib. & lætitiæ Galeni an. ʒ ſ. cum sacchara buglossato fiat pulvis utendus, ex vino albo, vel aqua alKeKengi, vel cassuth. aut decocto earumdem herb. pauco cinnamomo addito. Cicerum quoque rubrorum & rad. petros. & similium plurimum conferet.

Apozemata.

Item ℞ rad. graminis rusci, aspar. & fœnicul. in vino albo maceratarum an. ℥ ii. foliorum beton. scrophulariæ philipend. pilosellæ an. m. i. rad. ireos & aristolo. an. ℥ i. chamæp. an. m. i. semin. halicat. & milii solis an. ʒ ii. seminis anis. ℥ ſ. Quatuor sen. frig. majo. an. ʒ ſ. florum stoech. & rosʃ. an. p. i. macerentur per noctem & diem in ℔. iv. vini alb. & aquæ adde mellis ℔. v. aromatiz. cinnamomo cap. ℥ iv. quotidie mane.

Inter cetera in antiquis obstructionibus in usum expetetur radix & enulæ camp. in taleolas sectæ, & in vino albo maceratæ. Miraculo creditur fœdos virginum colores tollere, omisimus autem præ ceteris juvare frequentem usum enematon. Quoniam enim malum contumax est, & nonnisi temporis successu remediis cedit, tum ut ne in malam consuetudinem corpus adducamus, ventriculum lædamus de cujus dolore querulæ sunt virgines, tum ut ne nimium simus ægris molesti, hypoclysmatis locus erit. Atque id maxime fiet, quod in vitiis lienis & hypochondriorum eorum usus sit peropportunus.

℞. hydromelitis bene cocti quart. iii in quibus dissolve confectionis hier. & catholici an. ʒ iii. saccha. rub. & mellis violati an ℥ i. ol. viol. aut chamemel. aut aneth. si flatus adsint ʒ ii. aut butyri recentis ℥ ii.

Clysteres.

Butyrum addetur si alvus adstricta sit admodum ob cauma idest æstum

in

Cap. 12. l. 2. de simp. med. fac.

Oleosa maxime inflammantur & cachochymiam augent ex eventu.

in hypochondriis contentorum: nam olea inflammantur facile si alvus calidior fuerit. Præterea in eo sæpe graviter peccatur quod intestinis admodum cacochymis oleum sæpe infunditur, hoc enim malum est. Galenus multis demonstrat & acria salsuginosaque aliquando demorsis ab humorum acrimonia intestinis conferre, & dulcia ut oleum acrimoniam inducere. Priora quidem, dum adimunt humores qui sua qualitate molestiam inferrent: butyrum autem & oleum & omne genus τῶν ἐπικεραστικῶν, dum suam συνήθειαν facile deponunt & alienam naturam facile induunt, si in ventrem cacochymum inducuntur, conversa immutataque in alienam naturam cacochymian ex eventu augent. Quæ annotari debent ne quid ea in re peccetur. Clysmata quoque conferent ex succis betæ & mercurialis, vel ita comparabuntur.

℞ polypodii contusi ℥ i. seminis fœniculi ʒ iii. branch. ursinæ violar. scolopendrii ceterach. an. m. i. mercurial. m. i. seminis rut. ameos an. ʒ i. ficus & pruna an. numero 4. fiet decoctio vel in aqua, vel sero lactis præsertim æstate, vel in hydrom. dissol. confectionem hier. confectionem baccarum lauri, vel confectionem hamech. si grandiores sint & duriusculæ, item succum betæ expressum & mercurial.

Si provocare menses consilium est, artemisiam, tanacetum, galliopsin & alia id genus incoquens. Denique sive sit icterus, sive lienis vitium, sive obstructio viscerum ac mesaræi, sive hypochondriacum quid, ista remedia eam fidem ac operam quam diximus, sunt præstatura.

Apozematum materia.

Apozematon vero & syruporum solennium in quibus ea locum habitura sunt quæ partium imbecillitati consulunt, usus erit frequens. Incoquentur maxime buglossum utrumque, bipinella, solsequium, intybi & seridis genus omne, philipendula, capillares herbæ, anchusa, fœnicul. gentian. aristoch. radices omnes aperientes in aceto alb. aut vino alb. maceratæ, securidaca, chaniæpithys, chaniædrys, rosmar. serpill. hyperic. marrub. nepetha, azarum, petrosel. macedo. amara omnia, rasur. eb. cornu cervi, vermes terreni, costus dulcis, apozemata ex his vel julepi conficientur, vel succenturiabuntur aquæ rubiæ tinctorum, cuscu. fumar. capill. ven. lupud. aceto. scolop. raph. apii fœnicul. lappæ rubeæ, levistici, ecyngiorum, rusci, aspar. & sic progrediendum ut a levioribus incipiatur. Quæ vero vehementiora sunt, ut diagredium & elleborus, tametsi nonnullorum consilio in ictericis affectionibus usurpantur, nobis non valde placent. Vomitiones conferent ex intervallis, ideo a veteribus olim in diuturnis affectibus probabantur. Agaricus & sena & polypod. & cassutha & alia quæ crassos lentosque humores educere possunt, conferent. Immo si serosorum humorum suspicio sit aliqua, poterit concinnari electuarium ex rheo & pulvere diacarthami: vel dimidia tabella ℈ iij. diacarthami cum syrup. rosar. solutivo apprime conferet, vel,

Cap. 4. l. 5. de usu partium.

℞ rheibarbar. pulverizati ʒ v. pulveris diacarthami nondum in tabellas consumti ʒ j. cinnamomi ℈ j. pulveris elect. aromatic. rosati, vel pliris arehontici ℈ ß. pulveris triasantali gran. 8. cum saccharo in aq. scolopend. vel decoctionis angelic. & scolopend. infusionis ʒ ii. foliorum senæ mundatorum,

disso-

dissoluto fiat elect. per tabellas pondere ℥ ß. cap. jejuna mane vel ex vino alb. odorifero, vel ex jusculo, vel per se.

Maxime vero hic ratio haberi debet ventriculi cujus distributio sæpe impeditur, & coctio labefactatur, imminuitur, immo & corruptio fit chyli. Quo fit ut virgines decolores de ventriculi dolore sæpe conquerantur. Id autem tum ventriculo ipsi tribuitur, tum errori externo in ordine & assumptis. Sed ut ventriculi ratio ineatur, tum assumtis, tum adhibitis ei consulendum est. Quum autem vel intemperies sit eaque aut calida aut frigida, aut sicca, aut inæqualis (eoque deterior) aut humorum excrementosorum cumulus, sive per propriam affectionem ventriculi, sive ob venarum lactium obstructionem, unde decoctio alimenti prohibetur, quod in hypochondriacis usu venit, sive ob refluxum humorum aliunde, quod ventriculo maxime convenit ob capacitatem, sed etiam facile depellit, nisi adhæsus fiat ut prudenter Hippocrates animadvertit, cauti erit medici hæc discernere. Magni enim interest scire an actio ventriculi læsa sit aut per propriam ejus affectionem, aut ex eventu tantum, siquidem ut Galenus exactiore quadam regula & examine, quod facile vocat ζήτησιν διαλεκτικωτέραν, expendit, aliud est ventriculum per se propriamque affectionem laborare, aliud per proventum excrementorum, aliud per alimenti qualitatem. Quod exemplis illustrat, ut ne quis accuset ventriculum quum ipse integer & incolumis sit: ut ideo ignavus non dicetur, quod uvarum acinos non putrefaciat, ut verbo vetusto utar, conficiat aut corrumpat. Unde quidam ex veteribus (quod tamen valde non placet Galeno) distinctionis ergo dixerunt aliud esse ἠπεπτῆσθαι, aliud μὴ πεπέφθαι. In fœdis coloribus maxima ex parte ventriculo sua est prima vernaculaque integritas, nec ægrotat, sed afficitur aut collectione aut affluxu colluviei humorum, aut consensu lienis, unde successu temporis non bene suum officium facit. Si itaque pituitosi aut alii id genus humores in alvo collecti fuerint, conferet vomitus jejuno stomacho Galeni consilio. Tamen eodem in loco lib. 4. sanitatis conservandæ contra Philotimum & Praxagoram magnos vomitus assertores negat vomitui locum esse quum ventriculus ita scatet colluvie humorum. In quo sui dissimilis est, & dissentit ab iis quæ dicta sunt de colicis & nephriticis in lib. Epid. immo laudat veteres qui bis mense vomitiones provocabant. Sed duabus de causis vomitum non consulit: tametsi ventriculus offarctus esse videatur. Priore quidem si in aliis venis a ventriculo longe dissitis acres humores contineantur. Quod ex ulcerosa quadam lassitudine & observatione tum excrementorum corporis, tum coloris ejusdem colliges. Quo tempore si vomitus incitatur, metus magnæ agitationis raptusque humorum in partes nobiles interea dum per os evocare eos frustra conaris. Posterior vero ratio est quod vomitus quidem confert si materia in alvo ipsa continetur, non autem si in habitu corporis. Nam auctore Gal. sola ea vomitu secundum naturam excluduntur, quæ in alvo ipsa includuntur: quum nihil eorum quæ in intestinis aut fluitant aut inhærescunt per vomitum exigi excludique possit. Nisi forte quis objiciat id quod ab Hippoc. scriptum est, si quem diuturnus

In curat. fœd. col. maxime habenda ratio ventriculi.

Hipp. sub finem lib. de prisc. medic.

Cap. 3. l. 1. de loc. aff.

Cap. 4. l. 1. loc. aff.

Vid. c. 3. l. 1. loc. aff.

Aliud est incoctum, aliud crudum: incoctum ab externo vitio alimenti pendere potest, cruditas autem ab impedita læsaque actione partis.

4. sanitat. tuend. c. 4.

Com. in par. 16. sect. 1. l. 6. epid.

Gal. c. 4. l. 5. de usu part.

Vomitus an conferat.

Com. in apho. 12. lib. 4.

turnus alvi fluor infestat, is vomitu sponte nato & superveniente liberatur. Si enim verum hoc est, non est verisimile diuturnæ diarrhoeæ caussam in solo ventriculo esse, sed in intestinis aut partibus a ventriculo remotis contineri par est, eamque vomitu exclusam, solutionis caussam esse. Sic non ea sola excludentur quæ in ventriculo aut fluctuant aut adhærent. Tamen verum est id quod prius explicatum est. Si itaque suspicetur colluviem humorum esse in ventriculo, eam vomitu excludat medicus. Si contumacior sit, ea quæ ciendi vomitus facultate pollent, usurpentur: vel exhibeatur pulvis hieræ: vel præparetur materia ad vomitum eo modo.

Hippoc. apho. 15. lib. 6.

17.

℞ menthæ, origani, malabathri, seu folii indici, & majoranæ an. m. i. scoenuanth. ℥i. florum chamæm. mel. stoech. & salviæ an. p. i. fiat decoctio in aq. & vino alb. fiat fotus cum spongiis. Nil astringens hic adjecimus, quia materiæ præparandæ & excitand. natur. ventr. studemus.

Nos autem hoc asserimus maxime profuturos nos si in curam ipsius ventriculi incubuerimus, sive humores coquere studium sit, sive vim ventriculi ignavam excitare, sive calorem augere, mitificare, reserareque consilium sit: caveaturque ne augeatur intemperies calida, si de ea suspicio sit.

℞ betonic. sampsuchi, absinthii & menth. an. m. i. sisymbrii seu balsamit. seu menth. aquatic. p. i. galang. maceris, caryophyll. an ʒi. agallochi, seu ligni aloes ʒi. cytini, seu floris mali punici, p. ſ. cypperi ℥ſ. rosarum p. ſ. been alb. been rub. an. ʒi. ſ. fiat decoctio in æquis partibus aq. & vini rub. aut alb. pro fotu stomach.

℞ furfur. m. i. milii conquass. p. ii. salis ʒi. frigantur in sartagine, perfumetur sacculus vino aq. rosacea diluto & effuso in laterem candentem.

Conferrent itaque & myrtus tum baccis tum folio, rosa, coriandri semen corroborando ventriculo: Ad frigidos crudosque ichores calidorum usu providebis ut mastiches, croci, ambræ, galangæ, maceris, agallochi, caryophyllorum. Maxime vero sacculus minutim transsutus ventriculo applicitus conferre videatur.

℞ rosar. ub. cytinorum menth. absinth. sampsuchi arefactorum & contritorum an. ʒiii. spic. nardi, galang. nucis moschat. caryophyllo. an. ʒii. maceris ʒi. croci ℈i. conferantur omnia in scutum.

Repurgato ventriculo blandis istis pilulis, fotus, scuta applicare magis conveniet.

℞ mass. pilularum alephanginarum & assajereth. an. ʒi. pilularum sine quibus ℈ii. agar. & rhei electi succo violarum irrorati deinde siccati & pulverizati an. ʒi. ambr. gris. & ligni aloes an. gran. 4. cum aqua menth. vel succo meliss. infusionis ℈i. cinnamomi fiat massa pilularum utenda ad. ʒi. vel,

℞ absinth. menth. an. p. ſ. seminis anisi fœnicul. an. ʒi. draget. com. ʒſ. origan. p. ſ. fiat decoctio pro dosi in qua infunde rheum & cinnamomi aut nucis moschat, ℈j. dissolve pulveris hier. ʒi. ſ. syrup. capill. vel sacch. candi an. quantum satis.

Hic

Hic potus valet ad eluendas sordes quæ parietibus ventriculi adhærent: & quæ sæpe colicam stomachicam & supinationem stomachi efficiunt præsertim quum in flatulentam naturam conversæ fuerint, unde magna acerbitas doloris. Nec existimo repurgandum esse ventriculum nisi prius materia præparetur fotu. Nec enim verendum ut fotu ante purgationem usurpato fiat attractio in ventriculum. Si enim spongiæ imbutæ decocto conveniente ventriculo applicentur, tuto commodeque id fiet, Præterea videndum ne liquidius sit medicamentum si e ventriculo quippiam educendum sit, sed moram trahere oportet. Tertio vereri oportet ne tormina excitentur: ideo folliculorum tutus non est usus, nec cassiæ, nec catholiconis, nec trypherarum, quoniam flatuosum quid habent, & dissolvunt vim ventriculi suo virore. Denique imbecillius medicamentum non sit, alioqui dolores excitabuntur si humor cieatur & non foras exigatur.

Sunt qui medentes ventriculo assumendis aut Electuariis aut conditis addunt myrrham: hanc damnat Silvius quod nostra myrrha sit κακοὀμαχος.

Tabella

Tabellæ hæ magnas habent opportunitates ad roborandum ventriculum.

℞ pulver. elect. Aromat. rosa. majoris & triasant. simpl. an. ℈ i. pulu. elect. diacubebar. & diacurcumæ an. ℈ s. pliris archontici & ambr. an. gran. 4. rhei electi pulverizati cum momento cinnamomi ʒ ii. sacch. dissoluti in aq. hyssop. vel cardui, vel absinthii fiant tabell. utend. cum vino aromatite. Potest addi ʒ s. vel ℈ i. pulveris diatrion. pipereon.

Nos hic commendamus plurimum electuarium diacurcumæ quod peculiarem dicet operam cachecticis, obstructione hepatis & lienis laborantibus, fœdisque coloribus & recentiores eam διὰ κρόκου, vel διὰ ἐρυθροδάνου vocaverunt: quod Mesuæo cucurma sit crocum, Arabibus erythrodanum. Si electuarium dialaccæ in officinis pararetur, easdem cum superioribus vires haberet: laccæ nomine accipientes quoddam gummi quo tinctores utuntur ad colorem baphicum Kermesinum. Valent & hæ pilulæ.

Pilula

℞ aloes lotæ ℥ s. pulu. gentian. & aristol. an. ℈ i. croci & myrrh. an. ʒ s. mithridat. ℥ j. syrup. quantum de absinth. satis est, formetur massa pilularum in purgantibus medicamentis, addetur oxymel scylliticum ad incidendam materiam.

℞ oxymel. simplicis & scyllit. an. ℥ i. s. syrup. de hysso. & de menth. an. ℥ j. misce. cum decocto acori passul. gly cinnamo. in tres doses: superaddatur tabella una electua. aromat. rosati, vel diarrohodon. abbat.

Puellulis poculum hoc conferet plurimum.

Potus.

℞ agarici troch. ʒ j. infund. in aq. hysso. & vino alb. cum rosarum rub. ℈ j. passetur per manicam Hippoc. cum cinn. adde syrup. de cichorio compos. cum rheo ℥ j. fiat potus. maxime vero in usum veniet si de vermibus (quod fere fit) suspicio sit aliqua.

Valet mane cochlear unum aquæ vitæ, vel vini aromatitis, vel absinthitis cum sacch. rosa. vel canellatum, radix acori condita, nux condita, zinzib. conditum, anisum & coriandrum vel conserva enulæ camp. vel eryngiorum & florum persici.

Si ventriculus humidior fuerit, valet pulvis ex ambra citrina, pulvere masticheſ & ireos cum pulvere rosarum siccarum; dabitur autem cum vino granatorum; si frigiditas jungatur, addentur aromata.

R. pul-

Scutum

℞ pulveris spicæ nardi, macis. galang. caryophyl. an. ʒj. ol. mastich. & rosat. an. ℥i. misc. & super cineres calidos macera biduo: deinde exprimatur, expressumq; regionem ventricul. illinito. Superponatur scutum ex confortativo Galeni.

℞ ceroti stomach. Gal. ℥ ſ. spic. nardi, macis, galang. caryo. an. ʒ ij. baccarum juniperi ℥ſ. florum rosarum & rorismarini an. ʒ j. f. pulvis misceatur cum ceroto. Optimum remedium in dolore ventriculi & partium propinquarum.

Emplastrum.

℞ pulveris rosarum & absinth. an. ℥ſ. pulveris mastich. ℥j. caryophyl. ʒ j. excipiantur sapa & coquantur ad spissitudinem: instar emplastri ventriculo applicetur.

Hipp. l. de gland. & Gal. apertissime com. in illum apho. l. 6. quibus cerebrum & nares humidiores &c.

Quoniam autem sæpe cruditatibus scatet ventriculus partim proprio ipsius vitio, partim catarrhi in eum descensu ut Hippocrates docet enumerans incommoda quæ consequuntur ob destillationem a capite in partes subjectas, si quid tale contingat, hoc syrupo commode occurretur.

Syrupus

℞ ramento. ligni sancti ℥j. polypod. ℥j. corticis sambuci & cypperi & acori an. ʒ iij. beton. melissophylli, morsus scabio. pentaphylli, tunicis tormentill. an. ʒi. menthæ costi dulcis an. p. i. cytini ʒii. seminis rutæ seseleos. baccarum juniperi & seminis pœoniæ an. ʒi. galang. ʒi. seminis carth. ℥ſ. passul. ℥i. florum rorismar. p. i. lauendulæ p. ſ. foliorum senæ ℥ii. cinnamomi & nucis moschatæ an. ʒi. ſ. cum oxymel. scyllit. & sacharo fiat syrupus coctus perfecte: adde expressionem ℥i. rhei. vel ℥ii. rheib. macerabuntur in succo mercurialis & menthæ cum nuce mosch. & cinnamomo.

Hipp. 1. de diat. acut.

℞ ceroti Gal. & mastiches an. ℥i. absinthii menth. an. ii. corall. rub. galang. an. ℈i. fiat scutum pro stomach.

Astringendum in affectibus ventricul. sed nimia astrictio parit siccitatem: quemadmodum & humectatio dissolutionem. Hollerius in praxi. Hepat. & ventr. virtus servanda licet sit aliqua ἀντένδειξις Gal. c. 15. l. 13. meth. Gal. l. 11. meth.

℞ coriandri præparati ℥ſ. rosarum rub. ʒi. ſ. rasuræ ebo. cornu. cervi fragmentorum smarag. an. ℈i. & ambræ gris. an. gran 4. cinnamomi ℈ſ. anisi conditi ʒ ii. spondi ʒſ. pulveris electuarii diamb. & gemmarum & pliris archontic. an. gra. 6. cum sacchar. fiat decoct.

Hæ cautiones sunt adhibendæ in usu remediorum uni ventriculi saluti consulentium, ne imperitorum more susque deque omnia habeamus temerario ausu sæpe venantes auram popularem & ut sic dicam ἀμεθόδως infinitam remediorum silvam proponentes. Incidunt enim in errorem veterum Gnidiorum, quos Hippocrates suggillat, qui cum apparatu medicamentorum nomina pronuntiantes sese medicos profitebantur, hoc monitum volumus quoniam in affectibus ventriculi curandis graviter peccatur, & tamen magni inter est si quid peccetur. Primum quocumque te convertas, & quidquid agas, semper ventriculi robori consulendum est, si enim dissolvatur, clades maxima est. Omnibus itaque remediis astringentia roborantiaque convenient. Et nullus affectus est in quo non sit intendendum robori ventriculi, tametsi ipsa affectio contrariam indicationem insinuet. Quidam tamen objiciunt singultum, qui quum affectus ventriculi proprius sit, ab astringentibus est temperandum: quod audiendum est si singultus a materia frigida sit, nam impingeretur magis astringentium usu. Galen. passim duas partes recenset quarum virtus servanda sit, tametsi ἀντένδειξις ali-

aliqua sit, hepar & ventriculum. Pote si utramque partem vel alteram inflammatio obsederit, affectus quidem relaxantia postulat ad tollendum ichorem, sed pars adstringentia ad conservationem sui postulat: hinc Attalum medicum ridet qui Theageni inflammationem hepatis patienti sola χαλαστικὰ adhiberet. Ita enim interiit. Sed id plenius alio loco in methodo medendi demonstravit. Hoc autem ita intelligendum, quoniam in aliarum partium inflammationibus initio quidem adstringentia & repellentia usurpamus, sed hepati & ventriculo inflammatis omni tempore usu adstringentium providemus. Nisi quis duo objiciat, prius quidem omne adstringens esse frigidum: At. frigus inimicum ventriculo, ut paullo post dicetur. Unde dissidium obortum inter Græcos & Arabes, hi actu etiam frigida non sunt veriti hepati & ventriculo calefactis adhibere, illi vero contra senserunt. Quod Galenus in methodo medendi docet. Posterius autem si objicit quod a Galen. scriptum est libro decimo tertio methodi: novimus, ait, dulcibus jecur ac lienem intumescere, supersunt in cibis ptisana in pharmacis oxymeli aqua mixtum. Nam quæ adstringunt omnia dum os bilis meatus obstruunt, bilem supprimunt, atque inde jecoris phlegmonis sunt incommoda maxime quæ in cavis consistunt. Pugnant hæc cum iis quæ dicta sunt. De priore dicam. Non est necesse omnia adstringentia esse frigida, quamquam Gal. dicat omne exquisite adstringens frigidum se perpetuo comperisse. Tamen est ubi quædam calida adstrictionis vim habeant, quum tamen ratione terrenæ partis frigida esse videantur. Unde contra Metrodoron misy. & chalcanthum objicit, quæ quum calida sint, maxima tamen adstringendi facultate polleant. Ad posteriorem objectionem ex sententia Gal. ut evertatur propositio ea qua diximus perpetuo & jecur & ventriculum & roboratione & adstrictione opus habere, dicemus Galenum illo loco maxime de cavæ partis jecoris inflammatione loqui, in qua revera ob inflammationem mesaræi, minus tutus adstringentium usus. Secundo de cibis mentio potissimum injicitur. Nemo dubitat in cavæ partis inflammatione adstringentes cibos & crassos officere. Tertio loquitur de adstringentibus non mixtis. Sed quum simæ hepatis inflammantur, tutius usurpantur adstringentia quod longo anfractu eorum vis pertundatur. Quod autem paullo ante dictum est de usu frigidi, revera quæ actu sunt frigida lædunt ventriculum, est enim membranosa substantia: accedit quod actionis officina sit, eoque servandus est calor coctionis auctor in quo errarunt Arabes frigida actu usurpantes si quando corrigenda esset calida intemperies, debuerunt potius ad id quod scribit Hippocrates advertere, merito thorax & ventriculus a frigida superatus moleste fert, & mortem minatur quia maxime desuetus est. Nisi quis objiciat experientiam quotidianam. Videmus enim ventriculum tantopere frigidæ usu delectari, immo & aquæ potores etiamnum bene coquere quum multum cibi sumant secundum illud Hippoc. aqua vorax, vigilia vorax. Quæ & Hippocrates loco paullo ante citato explicavit obscurius, plurimum abest ab eo ut patiatur ventriculus, propinquissima autem sunt inter se egere & pati. Merito igitur frigidæ potu delectatur. Quod nos ita explicamus, frigidum qui-

Actu frigida vent. nocent.

Gal. c. 12. l. 13. meth. Cap. 14.

Gal. c. 7. l. 4. de simp.

Gal. c. 33. lib. 1. de simpl.

18.

Hipp. l. de liquidor. usu.

Hipp. 6. Epid.

quidem alvo ipsi ac thoraci inimicum est bellumque indicit, quamvis tamen ab usu frigidæ magnam capiat oblectationem. Sed aliud est ventriculo adhiberi frigidum propter indigentiam & usum, aliud excluso usu adhiberi idque immodice. Si propter indigentiam, patitur quodammodo dum indiget, sed dum fruitur delectatur, dum passionis ob desiderium ortæ occasio tollitur. Tunc enim non offenditur nisi magno excessu. Ac proprie non dicitur πάσχειν. Itaque quum ventriculus humidi ac frigidi est indigus, proprie dicitur egere, pati autem improprie: Si offenditur usu nimio, non dicitur simpliciter πάσχειν sed κρατεῖσθαι, idest vinci ac superari. De ventriculo unum moneri debet, quod plurimum usu caloris sicci offendatur, nisi suspicio sit colluviei multæque humiditatis. Sed frequenti usu dissolvitur arentiorque fit. Itaque errant qui pannis plurimum ac sæpe ad ignem appositis ventriculum fovent. Nam augent intemperiem hepatis, & ventriculum fovent, arefaciuntque: ac hic usu tepidi caloris delectatur. De quo calore dictum ab Hippocrate in aphorismis quod sit φίλον καὶ χλιδον. Ita enim vernaculus calor ejus conservatur. Quamquam si quis eo paullo plus utatur dissolvit, laxat, & ἐκθήλωσιν adfert ut idem Hippocrates scribit quod autem calor acer, aridus squalidusque obsit ventriculo, satis inde patet quod febricantium biliosorumque ventriculus oblangueat inappetensque fiat: Id quod Gal. pluribus locis explicavit. De ventriculo præterea unum hoc notari debet quoad usum oleorum quibus foris ejus regio illinitur: oleorum arte chymica extractorum, tutus usus non est. Nam ob ἐμπύρευμα contractum facile læderent. Quinetiam illud sciendum in imbecillitate stomachi, subversione (quam Græci ἀνατροπὴν vocant) crebro vomitu aliisque consimilibus affectibus remedia non anticæ tantum parti admoveri debere, sed & posticæ. Quod ratione anatomica & exemplo obstetricum docet doctissimus Langius. Hæ, ait, obstetrices pueros quos crebro vomitu & stomachi τῇ ἀνατροπῇ gulam ac ventriculi os convellisse putant, supra ventrem collocant, & cutim circa duodecimam spinæ vertebram complicatam digitisque apprehensam in sublime trahunt, aut id in cucurbitula urceolove succensa stupa moliuntur. Et id primus observavit optimus medendi magister Aetius. Quoniam autem paullo ante dictum est & aloen, & absinthium vinumque ex eo confectum in affectibus ventriculi conferre: ne quid hic peccetur, non alienum erit de quibusdam admonere. Id enim vulgo videtur ubi quis de ventriculo queritur statim ad usum vini absinthitis confugi: unde in cœnobiis magno apparata precario multis distribuitur. Hieræ usus commendatur præsertim quum humor est imbibitus tunicis ventriculi. Eluit enim facile ac deterget. Et id plurimum commendat Galenus. Tamen ut ex eodem colligere est, non tam laudatur ista confectio ratione aloes quam ob cinnamomon & alia aromatica ex quibus constat. Hæc enim valde ventriculo prosunt. Ideo vituperandi sunt qui in cruditatibus ventriculi aloe sola utuntur: non enim prodest nisi aromaton quoque societatem habeat. Quod & Gal. asseverat. Nec abs re in libris de simplicibus amara dixit ventriculo esse inimica.

19.

Vid. com in par. 25 sect. 4. l. 6. epid.

Apho. 22. lib. 5.

Apho. 16. lib. 5.

Errant qui pannis ad ignem sæpe appositis plurimum ventricul. fovent.

Com. in apho. 20. l. 2. 7. c. de simp. caus.

Com. in apho. 17. l. 4. l. de arte parva.

Affect. ventr. prosunt remedia 12. vertebræ dorsi admota.

Langius epist. 42. lib. 2.

Aetius l. 5. c. 127.

Hieræ usus quando commendatur.

Gal. c. 10 l. 6. sanit. tuend.

Sed

Sed addit quæ sunt μόνον πικρά, idest solo amarore donata sunt, ac præter eum nullas difficultates alias habent. De absinthio vero hoc sciendum. Ventriculo quidem operam dicat, sed alias atque alias. Pontico absinthio (quod & Romanum Mesuæus vocat auctore Silvio) vis inest adstringendi plurima, amara autem exigua in ceteris amaror est maximus, adstrictio autem obscura: ideo sunt inimicissima ventriculo. Ponticum terget sordes ventriculi, si modo altius contumaciusque imbibitæ non sunt. Ac dicunt absinthium vulgare ob amarorem insignem vim habere tergendi, ideo ad contumaces humores valere: si vero non adsit ea cruditas obest plurimum. Ac pontico quum adstrictio multa insit, detersio exigua, si eo utamur, valet quidem ad subducendos humores in ventriculo hærentes. Sed si contumacius inhæreant, nocet quia impingit magis tunicis ventriculi. Vinum autem absinthites ex vulgari absinthite comparari solet, hinc insigni amarore præditum est. Absinthium enim illud vulgare alvinam vocant, quasi qualitate & amaritudine proxime ad aloen accedens.

Gal. c. 10. l. 6. sanit. tuend.

Pontici & vulgaris Absinth. vires.

Cur Absinthium A'vinam vocant.

In fœdatis virg. ante docuimus sæpe hypochondriacum aliquid esse. Nam & ructus, & borborygmi, & sitis quæ plerumque urget, & hypochondriorum tumores inflationesque, ventriculi inappetentia malaque coctio, repletio facilis marmarygæ, quæ ob oculos versantur, turbulenta insomnia & peregrina, vibrationes corporis, vertigines capitis, sonitus flatuum circum aures & sibili, sexcenta denique alia quæ adesse solent in virginibus fœdos patientibus colores, satis declarant subesse affectionem aliquam flatuosam ac hypochondriacam. Principium hujus affectus a cruditatibus repetit Gal. & Rufus ut ex Aetio colligere licet, unde surgunt flatus, tamen obstructionem fieri per quamdam phlogosin ex Diocle eodem in loco asseverat. Ac existimo & cruditates primam hypochondriacæ melancholiæ occasionem dare, & phlogosin quamdam: sed id alia atque alia ratione. Nam quum homines ἔξερυθροι & hirsuti squalidique ac atrabilarii in eam incidant sæpe affectionem, & virgines quibus obstruuntur venæ tum ob immoderatam vitæ rationem, tum ob refluxum menstrui sanguinis, potest & cruditas, & obstructio ob phlogosin illius affectus causa esse. Et si ita res distinctæ fuerint, vitabitur omnis obscuritas & rerum confusio. Nec enim verisimile est eamdem esse ideam illius affectus in his & illis. Itaque quibus magnus est proventus humoris atri per adustionem geniti, ii hypochondriaci fiunt per calorem, & febris lenta comes est. Nec enim tametsi affectio phlogosi similis sit quæ obstruat ἀνάδοσινque impediat, præterea magnam aliquam consequi febrem necesse est. Contra tamen Rondeletius contendit. Galenus autem in prorrhetico docet non necessario acutas febres sequi; tametsi vel in ventre, vel in jecore, vel septo transverso phlegmone oriatur. Multo minus si in partibus minus momentaneis. Ac in virginib. hypochondriacam affectionem parit potius cruditas & cacochymia, juvante refluxu sanguinis impurioris quæ natura lubens excerneret. Quod si verum hoc est non erit utendum illis remediis quæ ad hypochondriacum affectum per phlogosin

Sympt. quæ in fœdatis virg. aliquid hypochond. esse declarant.

Gal. 7. c. l. 3. de loc. aff.

Aetius c. 9. serm. 2. tetrabib. 2.

Gal. ibid.

21.

Rondel. c. de melanch. hypo.

Com. in part. 2. sect. 2. prorrh.

Aetius c. 10. serm. 2. tetrab. 2.

gosin aliquam natum, sed cruditates dicuntur pertinere: horum silvam visi sumus explicasse paullo ante quum de affectibus ventriculi diceremus. Aetius primum censet habendam esse rationem coctionis quoniam ea aut imminuitur aut pervertitur, unde symptomaton accretio. Deinde ad aloen & Epithymum recurrit, pauca quantitate exhibens ut sensim atque sensim alvus educatur. Si mensium suppressio sit, venam poplitis incidit. In clysteribus incoquit polypodium & Epithymum cum furfurib. & pauco nitro. Urinas provocat decocto dauci, petrosel. azari, phu, mei, nardi, fœniculi & similibus. Utitur quoque decocto absinthii tribus de causis; quod flatus generari non permittat, secessum non prohibeat, urinam cieat, coctionemque adjuvet. Immo solo isto decocto plurimos se sanavisse confirmat. Serum exhibet cum melle & sale. Tamen ante docuimus, lac iis non conferre quibus & inflata sunt hypochondria, aut obmurmurant: tamen prodest his potius quam illis. Sed hunc nodum dissolvit Gal. qui etiamnum inflatis hypochondriis serum lactis exhibet, quia alvum subducit, quod notandum est. Sed non conferet virginibus, hypochondriacis per adustionem proficiet magis, prosunt ex intervallis vomitus præsertim a cibo. Sed vomitoria valida (quæ tum a nonnullis male præscribuntur) obsunt plurimum ærumnamque ventriculo afferunt. Immo ait Aetius, quidam vehementioribus vomitoriis melancholia correpti sunt, ut mirum non sit si multi curati non sint. Dimissa medicorum curatione sunt restituti natura ante curationem prævalente contra morbos jam debiles ex medela factos. Sic naturæ danda remissio. Nam una cum curatione affligi videtur. In quiete vero invalescit, & superat morbos jam tenuatos. Quod Aetii consilium in curatione morborum præsertim melancholicorum sequi debemus. Immo & indulgendum ægris, tametsi illud quod indultum fuerit minus e re videatur. Nam ut ait Hippocrates, diuturnam ægrotantis concupiscentiam erigit indulgentia in morbo diuturno. Quod quum alias tum maxime in morbis melancholicis faciundum. Nam quæ nunc placent, mox ingrata erunt. Ceterum ob ingenii imbecillitatem in his affectibus facile virginum mens percellitur, delirantque & varia elucent symptomata in his atque in illis, prout olim sese gesserint. Nam ut varias animi partes unusquisque exercuit dum integra sanitate frueretur, nempe aut τὸ θυμοειδὲς, vel ἡγεμονικὸν, vel ἐπιθυμητικὸν, ita dum melancholia detinetur, aliquam suæ pristinæ consuetudinis ideam retinet. Præter remedia paullo ante generalius ex mente Aetii explicata conferent hæc tum ad reficiundas vires quæ hic sæpe infirmæ sunt, tum ad illustrandos spiritus qui hic obscurantur & inficiuntur unde terrores & pavores, ut idem nobis hypochondriaca affectione laborantibus contingat quod iis qui tenebris circumdantur, horum fusiorem explicationem Galen. in libris de symptomatis proposuit.

Potest tuto melancholicis lac asininum exhiberi, sed debes certo scire an cito distribuatur & qualitatem malam in ventr. non acquirat, & non semel tantum, sed sæpius. Com. in apho. 64. lib. 5. Sub finem c. 10. sermone 2. tetrab. 2.

Hipp. sub finem lib. de præcept.

Ut vinum (ait Aristot.) potantium & natura motibus, ita melancholia laborantium constitutioni sese accommodat. Gal. c. 7. l. 3. de loc. aff. & c. ult. l. 2. de sympt. caus.

Carminativus clysmatis locus esse debet in quibus largius dissolvetur aut succus betæ & mercurialis, aut mel ex succo mercuriali compositum. Alimentorum ratio ita tenenda est ut media sint. Nam imbecilliora, facile

facile corrumpentur & nihilum proficient: si mediocria, juvabunt: si validiora quæ Hippocrates in Epidem. ἰσχυρὰ vocat, idest insigni qualitate prædita, calorem & acrimoniam augebunt. Sic in melancholicis morbis id fieri debet quod Hipp. scribit, ut in medicamento sit alimentum, & contra.

6. Epid.

Lib. de alimentis.

℞ pulveris hier. ℥ ii. pilularum sine quibus ʒ i. ſ. rhei ʒ i. mastiches ʒ ſ. amb. gris. gran. 4. rasur. eb. ℈ i. cum syrupo de mentha fiat mass. pilularum, vel,

Pilulæ

℞ succorum menth. absinth. pontici, bugloss. lupul. & de curtipend. an. ℥ iiii. succi scridis ℥ ii. infunde rhei. electi. ℥ ii. cinnamomi & nucis moscatæ an. ʒ i. serici crudi & Kermes an. ℔ i. tum saccharo fiat syrup. coctus, vel agaricum & folliculos senæ infundes, aut dabis sæpe ex sero lactis, aut decocto buglossi & borag. cum melissa & calendula aut tunic.

Syrupus

Valet in corporibus delicatioribus, quibus perturbationem afferre nolunt.

℞ rad. cichorii sylvest. acetos. & gram. an. ℥ i, ſ. absinth. pont. p. i. bugloss. m. i. fiat decoctio in ℔. i. aquæ ad tertias infunde ℥ iii. rhei. cinnamomi ℈ i. utatur ad ℥ iiii. singul. matut. cum saccharo cando aut buglossato aut cum tabella una elect. triasant. simpl. vel tabella sequenti.

Potus

℞ aromat. rosati descriptio. Gabriel. ℥ i. electuarii triasant. ℈ ii. rasur. eb. ʒ ſ. cum saccharo in aq. menth. dissol. fiant tabell.

Tabellæ

℞ mass. pilul. de hiera ℥ ii. aggregat ʒ i. seminis citri mundati & cardui benedict. an. ʒ ſ. cum syrupo facto ex decocto folliculorum in jure pulli borragine alterati fiat massa pilul.

Pilulæ.

Musa Brasavolus commendat plurimum pilulas indas: Epithymi pulverem, sunt qui trypheram persicam laudant si contumaciores sint humores.

℞ succi pomorum odoriferor. bugloss. meliss. scariol. endiviæ citrii an. ℥ iij. decocti florum buglossi borag. Epithymi polypod. & ceterach ℥ iiii. sacchar. lib. i. coque ad perfectam coctionem addendo express. ℥ iiii. foliorum senæ & ℥ j. ſ. agar. troch. infusorum in decocto hyssopi & calamenth. cum cinnamomo & nuce mosch. vel cum ambra gris. pro ditiorib. fiat syrup. coctus perfecte utatur ad ℥ ii. aut paullo plus utatur hoc syrupo cum decocto rad. fœniculi, corticis capp. & rub. majoris.

Syrupus perfecte coctus.

℞ conservæ buglossi & borrag. an. ʒ ſ. corticis citrii conditi ℥ iii. confectionis al Kermes. ℥ ii. diamargaritonis frigidi ʒ i. rasuræ unicornis & cornu cervi an. ℈ i. cum syrupo de pomis redolentibus fiat opiata utenda: & capiatur parum vini odoriferi.

Opiata

Hæc opiata & quæ sequuntur magnas habent dotes in virgunculis pallido colore infectis præsertim quum vaporum melancholicorum vis aut in cerebro aut in corde apparet. Nam si propter arteriolas quæ in splenis corpore multæ sunt, palpitationem cordis experiuntur, ad ea confugiendum est quæ cordi roborando operam suam dicant. Hoc autem ut plurimum in fœdis coloribus apparet. Itaque cordi hæc applicabuntur.

Cardiaca melancholicis vaporibus discutiendis conferunt.

℞ conservæ melissæ & bugloss. an. ʒ i. ſ. theriaces ℥ ii. confectionis de granis tincto-

Emplastrum

tinctoriis ʒ ſ. pulveris diamargaritonis frigidi & de hyacintho. an. ℈ i. fiat emplaſtrum pro corde.

¶ Legendum potius ocymum vel ozimon ἀπὸ τοῦ ὤζειν. Nam o ymon per v. pabulum quoddam boum armentorum. quæ ſignificat. ocymon autem herbam vulgo dictam baſilicon ſignificat, Matthiolus.

℞ fragmentor. gemmar. ſapphyri hyac. ſmaragdi corallii an. ℈ i. oſſis e corde cervi ſeminis ocymi, cardui benedicti, citrii, oxalidis, radicum tunicis, tormentillæ, angel. doronici an. ʒ ſ. Ambræ griſeæ & ſuccini an. gran. 4. pulveris lætitiæ ℈ ſ. cum ſaccharo in aqua meliſſophylli diſſoluto fiat elect. per tabellas.

℞ aquarum meliſſophylli, cardui an. lib. ſ. diſſol. pul. electuarii diamargar. frig. vel lætitiæ an. ℈ i. xylaloes. caryophyll. an. ʒ ſ. croci. ℈ i. trochiſcorum e camphora ʒ i.

℞ roſarum rub. rad. angel. an. ʒ ſ. foliorum meliſſ. & cardui attractylidis an. p. ſ. betonic. & tunicis an. p. ſ. pulv. diamarg. frig. been rub. been alb. an. ʒ. ſ. fiat ſacculus inter duas ſyndones rubr. cocco baphica tinctas ad formam cordis humani: irroretur vel vino albo odoro, vel aq. roſac. & applicetur regioni cordis, utatur tantillo radicis angelic. condit. aut cortice citrii condito.

Syrupus.

℞ decoctionis chamædryos chamæpityos, hyperici, ſcolopendrii, beton. agrimo. ſem. ſe ſel. pœon. caſſuth. fumiter. meliſſ. paſſul. ℔ ii. in quibus diſſol. ſucc. pomorum ℥ iiii. ſucci florum violarum & granatorum an. ℥ ii. aceti roſati ℥ i. ſ. ſyrup. coctus cum ſaccharo cap. ℥ i. ſ. pro doſi.

℞ ſeri caprilli ℥ vi. ſucci lupul. & cichorii depur. an. ℥ i. ſacchari albi ℥ ſ. detur tepidiuſculum. cap. ſæpe.

Opiata.

℞ pulveris ranarum præparatarum (hæ contra malignos vapores dicuntur efficaces) ʒ ii. corticis citrii conditi ℥ ſ. raſur. eboris oſſis de cord. cervi an. ʒ ſ. ligni aloes ℈ ſ. corall. rub. limatur. chalyb. an. ʒ i. ſeminis citrii, ocymi, card i attractylidis an. ʒ i. ſ. ambræ & cinnamomi an. ℈. ſ. conſervarum roriſmar. meliſſ. bugloſſ. an. ℥ ſ. cum ſyrup. conſervationis myrob. fiat opiata. vel,

℞ confectionis de hyacintho ℥ i. confectio. alKermes ℥ ſ. conſervæ roſarum & bugloſſ. an. ℥ i. fiat opiata.

Epithema.

℞ roſarum rub. malabathri tunicis & ſcabioſ. & ſtœbes an. p. ii. rad. dictamni ʒ ſ. cypp. calami aromat. ſcœnuanth. an ℥ ſ. ligni aloes & cedr. an. ʒ ſ. fiat decoctio in vino alb. & aqua roſarum in col. ad ℔ i. diſſol. pulveris diamarg. frig. ʒ i. theri. & mitrid. an. ʒ i. ſ. confectionis alKermes ʒ i. fiat epith. pro corde.

24\. Denique in pallore eo de quo abunde dictum eſt lieni incumbendum eſt, ſive obſtructionem liberare conſilium ſit, ſive confirmare, ſive minuere, ſive repurgare. Quo multa pertinent a veteribus conſcripta, & ex illorum libris repetenda: inter quæ potu conferunt lupulus, caſſutha, rhaphanus, apii radix, thamaricis cortex, agnus qui tertio gradu calidus & ſiccus eſt, chamædrys, acorus, rubiæ ſemen, quod cum oxymelite datum lienem minuit, caucamum, vulgo gummi lacca, foris autem cataplaſmatis loco & fotu adhibentur ruta, naſturtium & ejus ſemen, utrumque cum melle illitum, ſtruthium, centaurium minus & cyclaminus: cujus poſtremi magnus eſt uſus ad durities & tumores minuendos. Inter cetera ere-

creditur pulvis chalybis, & aqua quæ distillat depluitque ex cotibus versatilibus, dum acuuntur gladii & enses lienem minuere: formulas in quibus chalybis pulvis addetur, paullo post exponemus.

℞ limatura chalybis in aceto præparat. ℥ ſ. rad. rub. majoris pulverizat. ℥ i. pulvis cyclamini ʒ iii. rasur. eb. & seminis agni casti. an. ʒ i. pulveris ceterach. ℈ ii. pulveris lumbricorum terræ, vino albo lautorum & præparatorum ʒ ii. folia auri numero tria sacchari ℔. ſ. fiat pulvis utendus mane ex cochleari.

℞ limatur. chalybis fideliter præparat. ℥ ſ. rasur. ebo. ʒ ii. pulveris latit. gal. & aromatic. majoris an. ʒ ſ. galang. ʒ ſ. trochisc. de eupato. & de cappacib. an. ℈ ii. cinnamomi ʒ i. conservæ florum stoech. bugloss. corticis citrii conditi an. ℥ ſ. misceantur cum syrup. conservationis zinzib. conditi. fiat opiata utenda quotidie mane ad ʒ iii. cum pauco vino albo.

Ad fœdos colores remedia propria.

℞ rad. petros. ℥ ii. glycy. ℥ ſ. conservæ eryngiorum ℥ i. lontium p. ij. conser. capill. ven. & campanæ an. ℥ ſ. ceterach. m. i. ſ. drageta communis ʒ ii. fiat decoctio in aqua fabrorum in qua ferrum exstinctum fuerit addendo cinnamomi ʒ ii. nucis moschatæ ʒ ſ. in col. dissolve syrup. rosarum pallid. ℥ iii. syrup. capill. ven. vel de bizantiis, vel de lupulo, aut de pomis redolentib. ℥ ii. ſ. Apozema in plures doses.

Apozem.

Syrupus rosarum solutivus conveniet si aquæ collectæ aut pravi ichoris suspicio sit, immo oxymeli in usu erit. Et tamen mirum totam antiquitatem in affectibus lienis perpetuo commendasse usum aceti, sive foris, sive intus quid agendum foret. Unde aut radices in aceto macerant, si quando apozematon usus inciderit, aut pulveres radicum siccatarum cum oxymelite exhibent, immo nil perinde familiare ac oxymeli. Unde & paullo ante nostram ætatem omnium pharmacopolarum officinæ oxymeli resipiebant: nullumque vel medicamentulum exhibebatur in quo non aliquid oxymelitis remisceretur. Sed nunc quo modo id factum sit nescio, plane videtur inolevisse. Miror autem veteres in usu oxymelitis tam liberales fuisse præsertim quum de lienis affectionibus ageretur, quum tamen plane Hippocrati repugnet, cujus tamen se assertores esse volunt. In libris acutorum postquam usum oxymelitis & in morbis thoracis, & ventris inferioris docuit quod & provocandi sputi facultatem habeat, & flatus in hypochondriis contentos discutiendi, non quidem per se quia calorem non habet materiæ potentem, sed tantum ex eventu, nimirum dum vias parat exclusioni, & incidit tenuatque humores crassos & glutinosos: unam tantum noxam affert, quod acetum oxymelique aceti maxime vim retinens alvum efficiat πλαδαρωτέραν (nomen enim τοῦ πλάδου immodicum humiditatis excessum facit) dum nimirum incisum tenuatumque crassum humorem ad excretionem parat & subducit, qui diutius morans abradit exasperatque intestinum, unde dysentericum πάθος: Maxime vero in acutis morbis ista noxa paret, dum usu oxymelitis læsum est intestinum. Nam ita offensum non patitur celerem fieri excretionem materiei biliosæ quam natura expellit: Et sic impediuntur exitu flatus & sursum recurrunt humores fæculenti, læditurque motus intestinorum περισαλτικὸς, quem non

An affectibus lienis conferat oxymel. 25.

Hipp. 3. acutorum.

Gal. com. in par. 32. lib. 3. acut. Com. in apho. 33. l. 3. acut. Mulierib. hystericis oxymeli officit & melancholicis. 39. part. l. 3. acut.

non verto comprimentem, complectentem, constringentemque, sed constringendo exprimentem. Quæ vox περιςαλτικόν a paucis latine adhuc reddita est. Sed præter istud incommodum, aliud longe deterius oxymeli affert. Siquidem & hystericis mulieribus officit, idest quæ hystera præditæ sunt præsertim delicatiore. Lædit omnes partes nervosas acetum. An vero uterus pars sit nervosa abunde ante dictum est: præterea & melancholicis nocet plurimum. Nam μέλαινα χολὴ, idest atra bilis est acida, præsertim cum corpore præter naturam habente est κατάκορος ἢ ἄκρητος, idest, sincera meracaque, utpote suo naturali sero destituta quod humorem contemperat, dominantemque qualitatem micare non sinit, quod si verum est acetum majorem humori acredinem comparat, atque ita lædit. Obiter autem quæram, cur dixerit μέλαιναν χολὴν acidam esse, quum est sincera corpusque male habet. Numquid perpetuo est ejusmodi? id audies καθ᾽ ἧττον καὶ μᾶλλον. Nobis enim sanis acuties humori non ita est exquisita ob seri mixtionem. Ideo diligenter hoc notandum est, siquidem quum ægrotamus & de splene querimur, tum ad oxymeli confugimus, & tamen humor ater jam acuit plurimum, ut mirum non sit si ferociat magis usu aceti. Siquidem ut docte Hippocrates scribit ὄξος ἀναγωγὸν μελάνων ἐςί, acetum ita est affectum ad humores nigros & atrabilarios, ut uteros moveat, incitet, impellat ac cieat: quod si suo sero (quod Gal. est τὸ ὄχημα, idest instar vehiculi non solum πρὸς τὴν τροφὴν, sed πρὸς ἀναγωγὴν, non ad nutricatum sed ad exclusionem) destituti fuerint, rebelles sunt ac obstinati, & dum subit acetum subigit. Sic humor ater ζυμοῦται, μετεωρίζεται, πολλαπλασιοῦται, idest aceti subigentis vi fermentatur, aut fermenti modo subigitur, intumescit attolliturve, nec non multiplicatur, immo id aliquando observatum est melancholiæ morbo detentam mulierem cum dolore sinistri hypochondrii, usu vini albi quod subigendi tenuandique vim habet, ita afflictam, ut nullo pæne loco consisteret.

¶ Nomen ἀναγωγὸν vertit quidam, sursū ducit: ad verbum quidem bene, sed non ad rem, sic ἀναγωγὸν ἀντὶ τοῦ ἀγωγοῦ capitur. Part. 39. l. 3. acut. Lib. 1. de nat. fac.

Si itaque ea incommoda aceti usus affert, majore cum religione oxymeli in usum frequentem venire debet. Ut mirum non sit si usu eorum quæ vim oxymelitis sortita sunt in morbis melancholicis nihil proficiatur. Est enim potius eruditæ Hippocratis opinioni assentiendum, quam temerariæ quorumdam periclitationi acquiescendum.

Redeamus ad ea remedia quæ privatim respiciunt fœdos colores. Sive pulveres, sive condita, sive electuaria concinnaveris, pulvis lumbricorum terrestrium & limatura chalybis non sunt omittenda.

Electuaria.

℞. *pulveris ebor.* ℨ *ſ. limatura chalyb.* ℨ *ſ. electuar. triasant.* ℈ *ii. diarrhodonis abl. aromatici Gabriel. an.* ℈ *i. cinna. gran. iii. margarit. elect.* ℈ *ſ. cum sacch. in aqua buglossa soluto fiat electuarium.*

℞. *rheib.* ℨ *ii. pulveris gentiana & aristoloch. rotund. an.* ℈ *i. lumbricorum terra praeparatorum* ℨ *ii. chalybis praeparati* ℨ *i. ſ. pulveris ducis in vino albo & aq. buglossa excepti quantum suff. fiat electuarii forma. Nomine pulveris ducis audimus eum qui ex cinnamomo & sacchаro componitur:*

℞. *mithrid. & theriaces an.* ℥ *ſ. pul. ang.* ℨ *ſ. folior. & florum dictamni rad. tormentill. an.* ℨ *i. conser. campana rad. ireos an.* ℥ *i. ſ. conserva rof.* ℥ *iiii.*

℥ iiii. aromat. roſ. majoris ℥ ſ. oxymelite excipiantur omnia.

℞. rad. cornu cervi ℈ i. unicornis gran. x. oſſ. de corde cervi ℈ ſ. margar. elect. ℈ i. pul. arom. majoris ʒ ſ. angel. gran. 4. cum ſacch. ſoluto aqu. morſus roſarum & ℈ ii. cinnamomi f. tabel.

℞. vermium terreſtrium ſiccorum prius in vino albo lotorum ℥ ii. foliorum menth. majoranæ ſiccorum an. ʒ i. pulveris ducis quadruplum fiat pulvis: cap. cochlear unum & ſuperbibat ℥ ii. vini abſinthitis cum ℥ i. decocti radicum aperitivarum.

Apozema.

℞. radicis coſti dulcis ʒ iii. agrimonii, adianti hyſſop. chamædryos an. m. i. paſſul. mundat. ſeminis, carthami an. ℥ i. glycy. ʒ. iii. ſeminis aniſi fœniculi, cuſcut. fumiterr. ocymi. cucumeris an. ℥ ii. fiat decoctio ad ℔. i. in col. diſſol. oxymel. ſimpl. ℥ iii. fiat apozema.

Probatur decoctum ex ciceribus rubris, malvis, cum melle in modum hydromelitis.

℞. aniſi conditi ℥ j. margaritarum ʒ. ſ. cinnam. gran. 4. fiat pulvis:

℞. raſur. eboris, cornu cervi, ſpodii, margarit. elect. fragmentor. pretioſorum an. ℈ ſ. pulveris ceterach. rad. capp. & thamaricis an. ℈ i. coral. rub. & ſuccini. an. ℈ ſ. cum ſaccharo diſſoluto fiant tabel. vel,

℞. cortic. rad. capparum ℥ i. ſeminis acetoſ. fœniculi, aniſi an. ʒ iii. corticis rad. thamaricis ℥ ſ. ſacchari parum pulveris eboris ʒ ii. capiat frequenter de hoc pulvere.

℞. diamargaritonis frigidi (ſi calor multus eſſe videatur) ʒ i. trochiſcor. de capp. ʒ ſ. pulv. ceterach. ℈ ii. corall. ℈ i. cum ſacch. in aq. bugloſſ. ſoluto fiat elect. per tabellas.

Sed & fotus & litus, & emplaſtra, & litus apprime conferunt. Sed in his ut & in internis cautos eſſe oportet. Nam quum primum quis de lienis tumore aliquo conqueritur, ſtatim ad emplaſtra ſolennia ex gummi ammoniaco in aceto forti ſoluto, gummi elemi, opopanace, bdellio. Nam his quum digerendi, immo & ex alto attrahendi vis inſit, dum quod in liene tenuius eſt proliciunt, materiam contumaciorem reddunt. Si itaque emollias & non digeras, cancri metus eſſe debet, ſcirrhus in parte ſpongioſa emollitus & non digeſtus facile carcinomatis naturam induit. Si digeras tenuemque humoris partem elicias, ſcirrhum contumaciorem reddes. Sic par utriuſque ſtudium eſſe debet, & alias remolliendum, alias digerendum.

Si lieni ut imbecilliori robur addere velis hoc fotu erit occurrendum.

Fotus.

℞. foliorum lauri & baccarum ejus an. m. i. abſinthii ceterach. ſcolopend. an. m. i. roſarum rub. p. i ſcoenuanthi p. ſ. origani calamenti an. p. ſ. ſeminis lini baſiliconis cumini an ʒ ſ. ben. albi ben. rub. an. ʒ ii. ſantalorum ℥ i. ſ f. decoct. in vino albo & rubro paullulum ſtyptico in quo decocto pannus eſcarlatæ madeat & applicetur regioni lienis. Vel roſa, nardus, ſantala, cortex capparum & thamaricis in vino macerabuntur, & fovebitur lien.

Quidam utuntur hoc ſyrupo:

℞ cort. rad. fœnicul. apii, capp. an. ℥ i. ſeminis ſcariol. aniſ. fœnicul. an. ℥ ſ. ſpicæ ſcoenuanth. an. ℥ ſ. capillorum veneris, frondium tamaricis an. m. i.

m. i. frond. salicis, corigiolæ an. m. i. cuscutæ, cardamomi an. ℥ ii. scolopend. foliorum scariol. anis. bugloss. an. p. i. aquæ & aceti. ℔ iii. contusa in prædicto aceto & aqua madeant per noctem, adde sacchari & croci ℥ ß. utatur cum aqua salicis & tamar.

Si aperiundi consilium sit, fotus ex ebulo, radice ireos, radice capparum, thamaricis, scolopendrio, ruta, ceterach. & similibus conveniet, materialiaque applicabuntur. Eodem & rosmarinus, & semen agni casti, radix filicis, & fraxini cortex pertinebunt item & oleum de capparibus, amygdalorum amarorum, & nardinum.

Si remollire consilium est, fotus ex brionia, rad. cucumeris asinini, rad. liliorum bismalvæ, scylla, ficubus pinguibus, & litus ex oleo de been, liliorum, de cucumere asinino, de hypericone cum emplast. de meliloto, dialtheas, diachylo magno, agrippæ, arregon. & similibus. Primum remollies, leviter digerentia addendo, quum remollieris excipietur fumus ex lapide pyrite, aut molari, aut lateribus candentibus aceto forti exstinctis: tum remollies rursus, deinde ad ammoniacum, bdellium & alia gummi confugies.

a. ad Glauconem. Litus fotus unguent. Emplastrum.

℞ mucag. seminis lini fœnigraci extracta in succo rutæ, bryoniæ, aut decocto rutæ, seminis agni casti cum remollitivis ℔ ß. butyri recentis in aq. scolopendrii & vino albo lauti ℥ ii. ol. de capparib. ℥ i. ß. pulveris rutæ & ceterach. & rosarum an. ℥ i. f. linimentum pro liene. Addi possunt medulla vitul., adipes anserinus, gallinaceus, anatinus.

Quod si flatus continentur fluctuatioque aliqua & rugitus obauditur sacculis impletis fursure & milio nec non sale torrefactis in tegula calida, & suffitis vapore elato a lapide candente aceti acrioris perfusione exstincto regio lienis fovenda est. Clysterum usus ex decocto capitis vervecini. Rursus sacculi impleantur semine cumini, seseleos, agni casti & rutæ, fiat ut paullo ante.

Et hæc ad quartanarios spectant.

Sed ad duritiem tumoremque id quod sequitur accommodatissimum erit, nec officiet.

℞ rad. altheæ & liliorum an. ℥ i. ß. seminis lini alth. anis. an. ℥ i. folio. mal. alth. & viol. an. m. i. ß. agrimo. scolop. ceterach. an. m. i. scœnu. cyperi & spic. nardi. an. p. i. flo. cham. & melil. an. m. ß f. decoct. in olla munda addendo aceti. q. s. fo[illegible]ntur regio lienis.

℞ gummi ammonia[illegible] in aceto mucag. seminis fœnug. in aqu. scolopend. an. ℥ ß. buty[illegible]no albo & axung. gall. an. ℥ iii. medul. cervi. ℥ ii. f. unguentu[illegible]

Item ℞. empl. de [illegible] ℥ i. diachyl. ireati ℥ ß. gummi amm. aceto soluti ℥ ii. seminis anisi [illegible] cortic. rad. capp. an. ℥ i. cum ol. de capp. & lilior. f. magdal. addendo [illegible]sinæ parum.

℞ medullæ cervi aut cruris vituli, butyri recentis, ol. de capp. an. ℔ i. ammo. in aceto soluti ℥ iii. aqu. rosarum ℔ i. ß. coquantur ad consumtionem prædict. aqu. in balneo mariæ: eo linimento regio lienis liniatur.

℞ ammon. in succo rutæ & oxymelite simplici soluti ℥ 6. foliorum rutæ siccatorum ℥ ii. pulveris galangæ & ceterach. an. ℥ i. mucag. seminis alth. fœnug. extracta in aqua hyssopi. an. ℥ 6. aqu. vitæ parum, emplastri philagrii

grii & de meliloto an. ℥ *i. ſ. fiat emplaſtrum pro liene.*

℞ *bdelii in aqua vitæ ſoluti.* ℥ *i. pulveris ceterach. & corallii an.* ℥ *j. aloes* ℈ *iiii, cum ſyrupo de pomis formentur pilul. cap.* ℥ *ii. ante paſtus, in tumore lienis.*

℞ *rad. bryoniæ* ℥ *iiij. macerentur in aceto, colentur, colatur. adde pulveris ceterach. & rutæ an.* ℥ *6. cum ol. de cappar. fiat emplaſtrum pro regione lienis. Poteſt addi pulvis cyclam. opopanax, bdellium, ſemen agni caſti & cetera id genus.*

H…oc. περὶ παθῶν,

Porro illud non omittendum, ut medicus naturæ imitatorem ſeſe præbeat, lienem aliquando commode per renes & veſicam repurgando. Quamquam nulla communis via eſt, & per varios anfractus oportet ad hepar ſanguinem refluere; tamen illud experientia docuit. Lienem autem per urinæ excretionem præſertim nigrioris juvari declarant melancholici & mulieres non menſtruæ quibus ad lienem congeritur multus humor niger, cujus pars in cerebrum lata mentem percellit, altera ſubſiſtens dolores & tumores lienis excitat. Quod & apud Hippoc. legere eſt. Nam ait mulierem in Thaſo fuiſſe δυσάνιον, ideſt moroſam, quæ leviter iraſcitur, & ut ait Lyricus:

…en commode aliquando per renes & veſicam repurgatur.

Gal. ex ſententia Eraſiſtrati c. 8. lib. de atra bile.

Hippoc. hiſt. 11. ſect. 3. l. 3. epid.

Prave ſectum ſtomachatur ob unguem.

Horat. in Ep. 1. l. 1.

Illi urinæ erant nigræ, non tamen peſtiferæ, quoniam συναθροισμὸν humoris melancholici ob ſuppreſſos menſes ſequebatur. Et ut nephriticis per fluentes hæmorrhoides ſalus obvenit, tametſi viam qua id fiat nulla ratio demonſtret (unde quidam pro, νεφριτικοῖς legunt, φρενιτικοῖς) ita & lienoſis per renes. Non erit itaque alienum in lienoſis affectibus diuretica aliquando præſcribere, non ut materia in renes retrahatur, ſed ut ſpleni uſu attenuantium & incidentium conſulatur. Ad extremum tamquam ſummam manum diſputationi impoſituri ex Hippocrate afferemus expreſſam effigiem morbi quem tractandum ſuſcepimus; ita autem Hippoc. „ Quibus lien magnus, ſi bilioſi ſunt, mali fiunt coloris, malis ulceribus ſcatent, ore grave olent, tenues evadunt, ſplen dureſcit, cibi non ſecedunt. Si pituitoſi hæc & minus patiuntur, ſplen alias major, alias minor efficitur. His conducit & caput & reliquum corpus purgare. Si purgatione non egeant, pituitoſorum corpus ſiccandum, tenuandum vomitu, & exercitatione, vere valet veratrum. Bilioſorum humectandum corpus, alvus & veſica ſubducenda, de vena ſplenitide frequenter ſanguis demendus, medicamentis diureticis, quæ ſplenem molliunt, utendum. Quidam ſplenici a pharmacis non juvantur. Nec a reliqua curatione ſplen graciléſcit. Morbus remedia ſuperat, & progreſſu temporis hydropici fiunt. Aliquibus ſplen ſuppuratur, uſti ſani fiunt. Quibuſdam ſplen conſeneſcit. Morbus fit quum ex febribus & mala curatione, aut bilis, aut pituita, aut ambo in ſplenem incubuerint, & cetera. Quod paullo ante dictum eſt de ulceribus quibus ſcatent lienoſi: illud moneri oportet, magnam adhiberi debere curationem quum virgines decolores aut gravedine laborant aut cacoethea latent in tibiis ulcera, hæc enim etſi mala ſunt, juvant tamen quia educitur materia quæ

Apho. 11. lib. 6.

Hipp. l. de aff.

Diureticæ conferunt plenicis

quæ in aliam partem rapta, novum affectum pareret. At optabilius est inveterato uno malo detineri, quam novam suppeditare occasionem generationi novi affectus. Et hoc ex Hippocrate desumtum est qui de affectibus lienis disputans ait; minus hoc aut illo modo affici lienem in iis quibus gravedo adest. Quia ut demonstrat Gal. numquam tam sui dissimile est corpus, ut duæ partes æqualiter afficiantur. Ad fœdos colores ex lienis obstructione summa ortos medicus nostras apprime doctus balneum instituit, in quod recens mactati arietis intestina conjicerentur. Quæ eo remedio convaluit, affirmavit numquam sese levatam nisi eo remedio, ipse videbis an conveniat, ut non tam melancholicæ mulierculæ (quæ leves & faciles sunt ad persuadendum) hic habeant auctoritatis, quam ratio certa experientia firmata.

Hippoc. part. 41. & 42. l. 6. epid. sect. 2.

Gal. com in part. 42. super. sectionis.

ANNOTATIONES.

1. *Locus est præclarus apud Hipp. lib. 2. epid. ubi docere videtur omnem malum colorem ab hepate esse: an hoc sit verum videndum.*

2. *De virginibus, decoloribus, maxime audiendum hoc Hippoc. oraculum:* quibus ad septimum annum vis lucet multum fœdatis cum anxio spiritu progrediundo, & terræ concupiscentia sanguinis corruptionem & exsolutionem significat.

3. *Quid? fortasse malus iste qui apparet color non tam est forte ob cruditatem, aut cacochymiam quam ob caloris naturalis oppressionem qui non habet suam effulgescentiam: ut idem contingat hic, quod iis qui animo linquuntur ob caloris & spiritus afflictionem pallescunt omnino.*

4. *Horum meminit Gal. com. in particul. 11. lib. 1. prognost. docens qua arte & ipse & Erasistratus colligerent passionem animi amatoriam, docetque an aliquis pulsus sit proprius ipsius amoris.*

5. *In fœdis colorib. non est verus hydrops sed successu temporis fieri debet: est autem pituita alba. Ne quis autem decipiatur aliud est pituita alba, Græcis λυκόν φλέγμα aliud ὕδρωψ. consulendus Hipp. lib. 1. de morbis & Gal. com. ad aphorismum 70. lib. 7.*

6. *Illo quidem loco de fœdis colorib. agere videtur, sed aperte lib. de internis affectionibus quum loquitur de morbis lienis. Venter inflatur, splen intumescit, durus est, dolores acuti in splenem incidunt, color mutatur, niger est, pallidus malicorio similis, ex ore male olet, gingivæ male olent & a dentibus discedunt, ex tibiis ulcera erumpunt veluti pustulæ nocturnæ ἐπινυκτίδες dictæ, membra attenuantur.*

7. *Et eam molem καὶ τὸ θάλλειν ipsius lienis explicat Hipp. 3. cap. lib. de aere & locis, loquens de usu malarum aquarum quæ febres quartanas æstivas & longas (contra aphorismum) excitant in splene (ait) carnes colliquantur, quare homines gracilescunt.*

8. *Inter ceteros locos uberrimus est locus cap. 9. lib. 6. de sanit. tuend. ubi docet in iis qui temperamento sunt bilioso, præsertim si ventriculus imbecillior sit, defluere in ventriculum ichoras, quorum vapor dolores capitis infert.*

Et

Et illud est quod vulgo dicitur, mal de tete veut manger.

9. *Lib.* 1. *Hipp. de morbis prudenter admodum monet splenicis alvum valde turbatam conferre, sed addit splenicis a pituita alba detentis, hinc colligas fœdatas virgines agitandas medicamentis: sed intelligit moderatos alvi fluores utiles esse ad excretionem pituitæ albæ in venis contentæ, quæ prius hydropem accerseret, quam coqueretur.*

10. *Aetius c.* 10. *tetrab.* 2. *serm.* 2. *præclare monet melancholicos non esse ita medicamentis assidue fatigandos, quod natura in curatione ipsa quæ per valida fit medicamenta affligatur plurimum: dum vero quiescimus, vires acquirit ad oppugnandum morbum jam quodammodo nostris remediis debiliorem effectum. Aet. de hiera Archigenis serm.* 2. *tetrab.* 1. *duo genera melancholicorum facit, ut sint melancholici, quorum in corpore humor melancholicus multus collectus sit, alii toto fere habitu, & partibus solidis naturam istam & habitum contrahentibus quod observatione dignissimum est.*

11. *Nam quodam loco methodi medendi dum Gal. de sectione venæ agit, videtur suadere non ideo secari venam ut liberetur obstructio, ut aperiantur vasa; sed iis affectionibus sua debentur remedia.*

12. *Quum medici vident sanguinem mutatum & corruptum audacius repetunt phlebotomiam: contra evenire debet si vera sunt ea quæ a Galeno dicuntur. Ait enim cunctantius detrahendum si plane mutatus est. Et hæc mutatio non debet intelligi tantum de sanguine quarto humore qui facile corrumpitur, sed de aliis sanguinis massam constituentibus.*

13. *Summæ est prudentiæ atque doctrinæ scire quid sit insignis mutatio, & an sit in omnibus partibus sanguis & quousque progrediatur, nam Gal. com. in part.* 1. *quod lib.* 2. *prorrh. docet quum facta est mutatio & inducta diathesis frustra nos laborare. Manet enim, licet omnem humorem evacuaverimus, non est in nostra potestate morbos inde natos fautos & altos tollere, immo ne impedire quo minus aut septennis aut septimestris morbus fiat. Itaque non humoribus hæc morborum tædiosa prolixitas, non naturæ, non artis impotentiæ tribuenda sed partium diathesi, quæ fomitis instar & alit, & fovet, & renovat morbos fere exstinctos: unde non mirum si post diuturnum alvi profluvium, quo omnis corporis sentina exhausta est, si post liberam atque copiosam sputi in morbis thoracis excretionem, febres etiamnum maneant æque pertinaces ut plurimum atque ante.*

14. *Intelligunt alii lienem* ἀνάρροπον ἢ κατάρροπον, *quia deponit sua excrementa aut in partem superiorem aut inferiorem. Etenim hominum lienosorum quidam malum sentiunt in claviculis, & tunc acclivis esse lien dicitur aut in lumbis, & tunc declivis dicitur quam quidem opinionem probabiliorem judico.*

15. *Occasione febris humores corrumpuntur & actio ventriculi pervertitur. Quod Gal. cap.* 8. *lib.* 2. *de nat. facult. docet exemplo eorum qui tumorem habent in inguine. Si cum bubone est febris, statim, inquit, ob febrem coctio in ventriculo pervertitur.*

16. *Adverbium* ἁδροτέρως *Aph.* 9. *lib.* 4. *de frequentia & vehementia intelligi potest, obscurumque esse videtur. Tamen Gal. audiri vult de vehemen-*

mentia, ut idem sonet quod σφόδρως. Si ita est cur quartanarios tam blande purgamus, immo sæpe ne purgamus quidem? cancros ut blande tractamus, ita humores melancholicos blande evacuare deberemus, qua quidem sententia, Mesuæi auctoritate comprobatur, qua est ejusmodi: In ægritudinibus melancholicis non bis, non semel, sed per intervalla facienda est vacuatio, ita temperata vacuatio esse debet, ut natura regat evacuationem, non evacuatio naturam: *quod quidem solenne axioma therapeuticum citatur e Joanne Vigonio lib. de morbo gallico.*

17. *Quod ad curationem attinet, jam annotavimus quodam loco historiam cujusdam, qua post agitationem in curru magna vomitione fuit liberata: ad eam historiam accedere debet historia Damisella* de la migene *qua isto affectu liberata est scabie multa oborta toto corpore, & præsertim in manibus cum calore pæne incredibili, & intolerabili.*

18. *Ad tractatum de foedis colorib. maxime pertinent id quod vulgo observatur virgines decolores potu aqua frigida impensius uti ait Fernelius cap. 8. lib. 6. Pathol. docet qua incommoda aqua adferat & inter ceteros Aetius tetrab. 1. serm. 3. cap. 65. & sequentibus, locus autem præterea est memorabilis apud eumdem auctorem ex Herodoto tetrab. 1. serm. 4. cap. 47.*

19. *Sunt qui ad provocandum vomitum oxymeli temperant. Valet quidem ad attenuandum incidendumque, sed non ad ciendum. Reformidandum est acetum stillatitium, nam periculum creat. Valet potius decoctum raphani cum mulsa, aut semen ejus, aut seminis urticæ, vel azarum quod Fernelius innocuum censet, folia minus mala, radix cum cautione potius usurpanda. Maxime probat illos catulos nucis juglandis qui florem antecedunt, & frondescente arbore decidunt. Hæc Fernel. cap. 13. lib. 5. methodi: contra quem Fernelium objiciat quis Hipp. in 3. acut. ἴξος ἐστὶ ἀναγωγὸν μελάνων idest sursum ducit.*

20. *In imbecillitate ventriculi usus adstringentium commendatur, caute tamen id faciendum. Quod attinet ad austera acerba & acida, qua eamdem naturam habent, commemorabilis locus apud Gal. austeris (ait) utimur quum calidam ob intemperiem, vel nimiam humiditatem ventriculus est imbecillus: Acerbis (qua maxime adstringunt) quum intemperies & humiditas erunt plurimum aucta, acidis qua succum habent frigidum ac tenuium partium quum erit succus crassus & non multum frigidus. Nam succus frigidus non acida, sed acria postulat.*

21. *Calor acer inimicus ventriculo. Immo quibus talis calor, ii sunt iracundiores, nam is os ventriculi contristat, & animam facile in sympathiam adducit. Hinc colligere queas an ventriculus sit æstuans.*

22. *Galenus ibidem. Ideo autem non probatur solum ratione aloes (tametsi aloe ventriculum juvet maxime) quia si pituita ventriculo multum hæreat, aloe ipsa non habet eam vim ut detergeat, sed aliquando impingit: verum acrimonia & calore aromaton mixtorum ob facultatem incidendi laudatur.*

23. *In melancholico morbo hic dicimus non adesse febrem. Unde per delirium febris expers definitur. Quod verum est si de hyparxi ipsius morbi intelligatur. Nam generatione ipsa non semper febris est expers. Etenim*

colle-

collectio humoris melancholici, præsertim si quod vitium lien contraxerit labefacit œconomiam naturalem, hepar afficit & putredinem advocat, hinc febris.

24. *Dictamnum potum & illitum Dioscorides mire commendat, & ad lienem minuendum bryoniæ decoctum per dies 30. usurpatum. Eadem bryonia cum ficubus pista applicataque confert: filicis maris radix pota:. Betonicæ folia: periclymeni semen: polemonii radix.*

25. *Quoniam in fœdis coloribus sæpe vitium in gibbis hepatis, sæpe in insimis, sæpe in corpore ipsius lienis, studendum iis partibus, atque sequendum Aetii consilium cap. 156. 157. 158. tetrab. 1. serm. 3. ubi ad simas hepatis decoctum laudat polypod. mercurial. chamaleæ quum absint rad. ciclaminis, succum heliotropii, galli veteris decoctum: ad gibbas, decoctum amomi, floris junci odorati, rad. gen. corticis rad. lauri, absinthii comam spicam nardi, quinquefolium, semen viticis, fumariam, chelidon, symphyt. polygon. anagallidem floris purpur. calaminth. costum oppobal. phu, lupinum, asar. meum. Ad lienem veratr. epithy. polyp. scolop. rad. poeon chamedrii. centaur. minus, mercur. Et hæc remedia negliguntur a multis, quæ ab Empiricis usurpantur magna cum laude.*

26 *Arnaldus coquit flores tamaricis & ℥ ij. decoctionis dat cum decoctione cicerum rubrorum aut nigrorum. Valet potius pulvis eorum florum. Septimo post die dat decoctum ℥ ii. foliorum senæ cum sero lactis: quarto quoque die ʒ i. limaturæ argenti cum sapa sumat.*

CAPUT VIII.

De febribus Epialis virginum fœdis coloribus laborantium.

QUoniam ut ante dictum est, una cum fœdis coloribus maximam partem febres & erroneæ & Epialæ conjunctæ sunt, relictis erroneis, ad Epialas, quæ hic aliquid habent peculiare, & medicos sæpe commovent, convertenda videtur oratio. Nam & earum natura, & curatio & distinctionis notæ ob oculos ponendæ sunt, quod sæpe medicorum fallant industriam. Maxime vero: quod defectiones animi & leipothymiæ febrium illarum comites sint, quas ignara rerum medicorum turba ad τὸ καικῶδες aut ad occultum divinumque referre solet, suo scobe unicornis mira expectatione, & non exiguo sumtu salutem pollicendo. Sed Avicennæ opinione & in febre quam syncopalem humoralem barbare sed apte vocat, & in epialo defectiones sunt animi (quæ συγκοπαὶ proprie non dicuntur) quas inducit adhæsus humoris tenacis, viscosi in parietibus ventriculi, quique obvius est in partibus ventriculo vicinis. Hinc actionis imbecillitas ob caloris oppressionem & humoris excessum: qui quum prius sua quantitate contumaciaque naturam obruerit, successu temporis dum a natura non vincitur aut regitur alienam naturam adsciscit, & sic multo deterior exsistit quam ante. Quod Galenus accurate demonstrat in lib. de febribus: Si interdum, ait, præ crassitie, copia vel lentore excremen-

Avicennas c.52.l.4. fen. 1. tractat. 2. Gal.c.5 l. 2. de diff. feb.

ti,

ti, vel meatuum stipatione, aut sua ipsius infirmitate natura nequit excernere omnem humorem pravum, eum diutius cunctantem necesse est putrescere. Nullus enim alius humor talis manere potest, qualis initio erat, nedum is qui adeo vitiosus est, ut amplius naturæ cultum recipere non possit. Itaque pituita (sicut & alius humor) in ventriculi regione cunctando vitium acquirit, & utroque modo naturæ gravis est, vitæque nostræ stamen videtur præcidere, præsertim si os ventriculi aut natura aut alio modo sit delicatius. Eoque plus negotii datur quo magis iste humor movetur & putrescit, ut inde vires sæpe vacillent ac labascant. Quod sæpe in febribus quotidianis apparet, & quas pituita aut acida aut vitrea procrearit. Nam & parvus pulsus, & confusæ urinæ, alias crudæ, ἐφίδρωσις, defectiones animi, viriumque languor apparet, quæ omnia terrifica sunt, & ab audendo medicum solent avocare. Quod in tertianis febribus leipothymiæ ob mordacis bilis affluxum contingunt, in Epialis ob contumacem materiem languores & exiguæ animi defectiones cernuntur. Id maxime in mulieribus & fœdatis virginibus apparet, in quibus, aut caloris magna infirmitas est, aut succrescit multa colluvies, sive id natura fiat, sive vitio alimenti. Tribus enim modis id fit. Epialæ febris causa est non quævis pituita, nec quovis modo putrefacta. Nam acida & vitrea quum in corpore redundant alias inducunt febrem, alias solos rigores inferunt, alias Epialon, alias quotidianam. Nam si utraque pituita sensibiles corporis partes perreptet, infert rigorem sine febre. Quod apud antiquos numquam evenisse testatur Galen. Nam perpetuo rigorem febris sequebatur. Sed ii moderato victu cultuque utebantur. Rigor autem a pituitis istis citatus proprie rigor non dicitur sed καταχρηστικῶς & politico loquendi modo, quum pigriores & tardiores sint quam ut rigorem invehant. Porro si contingat putredo acidæ vitreæque pituitæ eaque moderata, ut pars una putreat, imputrisque maneat altera, Epialos nascitur: Tunc autem τοῦ ἠπιάλου nomen non pro rigore periodico sumitur ut apud Atticos ob similitudinem rigoris periodici & Epialæ febris. Sin magis putrescat, rigor prævenit, febris subsequitur frigore a calore devicto. Non amplius sentitur in reliquis temporibus febris rigor: Et tunc quotidiana febris surgit. Et eadem pituita acida & Epialon, & quotidianam inducit, diversa longe ratione. Nam acida & vitrea pituita multum discrepant. Quamquam Gal. ut retineat suam pituitæ divisionem in dulcem, acidam, salsamque, vitream sub acida comprehendit. Quod fit tum quia frigus immodicum & acidæ & vitreæ pituitæ auctor est, tum quia vitrea acidulum quippiam habet ait Gal. Sed dum vitrea indomita magis est, in eamque frigus majorem impressionem fecit. Immo in colicis doloribus quum acrium calidorumque clysterum vi educitur vitreum phlegma, & a loco calido, tamen frigidissimum percipitur tactu. Ut mirum non sit si in Epialo cujus auctor est, sensus simul caloris & frigoris adsit, immo & in iisdem partibus. Quod constituit τοῦ ἠπιάλου ὕπαρξιν. Nec obest dicere si hoc fiat erit aliqua intemperies composita in calido simul & frigido consistens. Non enim composita est intemperies, sed duplex intemperies simul

Acida & vitrea pituita etiã quotidianam inferunt. Gal. c. 6. l. 2. de diff. feb. Gal. c. 6. l. 2. de diff. feb. Quo modo rigor sine febre fiat, plenissime Gal. lib. 2. de diff. feb. c. 5. & l. de inaeq. intemperie & com. 3. in 1 epid. Vide initium 6. c. l. 2. de diff. feb. Ibidem.

Ibidem.

Gal. in l. de loc. aff.

mul exsistens. Quod Gal. scribit. Ait enim, itaque ex duplici inæquali intemperie Epialus consistit. Ergo duo contraria eodem in loco erunt? Si duo dolores auctore Galeno, eumdem simul locum stricte sumtum occupare nequeunt, multo minus duæ doloris contrariæ causæ una in parte hæreant. Tertio nil videtur mirum si perceptio simul sit caloris & frigoris, quum & initio paroxysmorum febrium periodo reducum idem fiat. De hoc posteriore respondet Galen. Initio paroxysmorum ægri quidem sentiunt calorem & frigus, sed non eodem loco. Est enim facile partes calefactas a refrigeratis discernere. An vero in eadem parte sensus tristis caloris & frigoris consistat, majore plenum est difficultate: fatetur quidem simul rigere posse quempiam & febricitare, & calorem frigusq; percipi simul posse, sed non facile explicat quomodo in eadem parte. Prius illustrat exemplo & hypothesi. Si quis in sole versetur calefit, & si aqua perfundatur, sensum caloris & frigoris trahet. Item si quis abundet vitreo humore & amara bile, uterque humor autem per sensibilia corporis incitetur, & caloris & frigoris sensus exsistit. Quod febres semitertianæ & ἡ μιτριταῖοι κ) οἱ τριταιοφυεῖς declarant, in quibus inæqualitas est summa & horrores, sensusque caloris & frigoris, quum duplex sit materia, una biliosa, altera pituitosa, ut Gal. com. in Epid. explicavit. Sed Galenus ut est acutus & diligens rerum æstimator distinguit causam perceptionis simul caloris & frigoris in iis qui insolati aqua frigida perfunduntur, & in febre epiala. Nam in illis externa utraque causa est, nempe insolatio frigidæque perfusio: & non in exiguas partes incidit causa utraque, est pars aliqua quæ forte manifestum calorem non sensit. Sed in febre epiala contra fit. Nam & interna causa est, nempe humor impense frigidus, & in exiguis partibus mutationis alterationisque causæ insistunt. Nam tenuissimis portiunculis calor & frigus per corpus sparsus est, adeo ut nullam sensibilem alterius portionem deprehendere possis, in qua alterum quoque non sit comprehensum. Ut mirum non sit si in universo corpore & singulis ejus particulis calor & frigus simul percipiantur. In lipyriis, initiis accessionum, & in ardentibus quibusdam perniciosis frigus & calor adsunt, sed in magnis partibus & distinctis, ut certo definias internas aduri partes, extimas algere, sed in Epialo per minutas partes percipitur utrumque. Initio paroxysmorum quis dubitat revocari intro calorem, & intima calfieri, declarat id sitis ingens etiam antequam expansus sit calor. Quo fit ut quodam loco dicat Gal. eos existimari debere febricitantes quorum in partibus extimis calor adsit, sed eos magis quibus intus conceptum incendium est. Et ut in com. in Epid. scribit, satis est partes principes incendium concepisse. Nil morari nos debet si particulis quibusdam hoc non insit. Princeps longe aliam rationem excogitavit cur in Epialo calor & frigus sentiatur, in lipyriis urantur intima, extima tamen refrigescant privativo quodam frigore, ut veteres loquuntur Practici: Epialos, ait, fit a pituita vitrea in imo corporis occulta. Ita enim locum cui inest, refrigerat. Hinc sensio frigoris, verum post accidit putredo, a qua vapor excitatur qui incurrens in partes extimas calefacit, hinc sensus caloris. Sic interna algent ob contentum phlegma impense frigidum, quod dum mo-

Gal. sub finem l. de inæqu. intemperie. Gal. com. in apho. 46. lib. 2. Ex Gal. c. 16. l. 3. de simpl. docetur quomodo in eadem lingua parte τὸ γλυκύπικρον percipiatur. Gal. l. de inæqu. intemperie. Ibid. 2. Com. par. 25. sect. 2. l. 1. epid. Gal. 1. de inæqu. intemperie. In c. 16. l. 3. simpl. præclare docet exemplo lipyriarum. & Epialar. feb. duo contraria simul posse percipi. De causis revocationis intro caloris initio paroxysmorum com. in aph. 46. l. 4. vide com. aph. 1. l. 2. Com. in part. 5. l. 1. prorrh. Com. in l.

6. epid. Frig. lipyr. initii access. & malig. feb. differt a frig epial. Avicennas c. 49. l. 4. fen. 1. tracta. 2. Avicen. c. 50. fen 1. tract. 2. l. 4. Gal. com. in aph. 48. l. 4. c. 7. l. 2. de crisibus, & c. 10.

Gal. com. in part. 8. lib. 2. prorrh. Immo in omni natural. somno ob revocationem caloris magnus vaporum fit proventus, cur in Epiala feb. non fiet?

vetur & putrere incidit refrigerat. Contra in lipyria fit, nam algent extimæ partes, intimæ autem conflagrant. Ratio principis [hæc est, lipyriæ causa est pituita frigida, aut humor biliosus admodum crassus & tenax: Pituita illarum inflammatur locum quum inest calfacit, quoniam autem non resolvitur, non calfacit extimas partes per diffusionem vaporis intus foras a pituita calfacta putrefactaque excitati. Accedit quod virtus ad locum laborantem accurrat, unde destituuntur partes externæ; hæc quidem ratio posterior probabilis est, nam inflammatis internis partibus, eo revocantur calor & spiritus quod in causis, lipyriis & initio paroxysmorum fit ut ait Gal. Sed aliæ excogitatæ rationes minus sunt plausibiles. Quo fit ut medicorum calculis reclamatum jam sit Principis opinioni de causis Epialæ & lipyriæ febris. Nam si idem pæne pituitosus humor & Epiali & lipyriarum auctor sit, cur potius in Epialo refrigerat, quam in lipyriis? Nam auctore Principe in utraque febre humor continetur intus, inflammatur, ardet, putrescit. Si in Epialo putrescit, alienum calorem acquirit, propterea calfaciet interna. Si præterea ideo calescunt partes extimæ in Epialo quoniam a pituita vitrea putrescente excitatur vapor calidus, ergo oportet resolvi illam pituitam, resolvitur ergo a calore: Itaque nata est prius calfacere partes internas quam emittat a se vaporem calidum cui satis virium est ut calorem partibus externis conciliet? Quinetiam si in Epialo humor frigidissimus quum etiam parum calfactus emittit vaporem per quamdam materiei διάλυσιν ἢ διαφόρησιν, cur non idem præstabit in lipyria humor non adeo frigidus, non adeo δύσλυτος, non adeo δυσδιαφόρητος, quum putreat, calescat, immo ardeat quodammodo? Et tamen ideo ait algere extima in lipyriis quia humor intus conclusus non digeritur. At dicet Avicennas, vis inflammationis perfectam revocationem facit ut nulla sit ὑπανάκλησις. In Epialo autem non tanta est inflammatio. Sed objiciemus quod a Gal. scriptum est quodam loco dum rationem reddit cur in malignis febribus partes extimæ modo calfiant, modo algeant: quoniam calor nativus in partibus illis exstinctus est, viget febrilis intus: cujus particula instar flammæ exiens calfacit extimas partes. Si itaque in illis febribus in quibus interni incendii summa sunt omnia, etiamnum aliquando recalescunt partes, cur non in lipyriis id fiet, si humor est frigidus qui intus incalescit? forte probabilis erat ratio de Epiala febre, quum ait vitreum humorem sensum frigoris inducere intus, caloris vero in extimis ob vaporem excitatum a materia calefacta & putrente, quæ quum sit contumacior per totam accessionem sensum caloris & frigoris infert: non idem in quotidiana fit febre, tametsi humor sit ἀνάλογος & congener, nec enim humor tam ægre domatur. Nam illud in febribus putridis apparet alias in extimis partibus majorem alias minorem calorem apparere pro motu vaporis a materia intus coercita suscitati tamquam a fumo quodam. Si dissolubilior calidiorque sit humor, calor paullo major apparet, sin minus, inferior, & sensus frigoris adesse potest si in præcordiis actu frigidus exsistat, & per partes sensibiles feratur. Hoc autem loco tria quæri possunt animadversione digna. Ideo humor frigidus & vitreus febrem com-

committit Epialam caloris & frigoris participem quod ægre calfiat, ægre dometur a calore, eumque facile non concipiat: unde humor semiputrefactus est ratione putrefactæ partis calore inducens, imputris vero ratione frigoris, idque eodem tempore, & quavis corporis parte etiam minima ut ante dictum est. In quo difficultatis nodus consistit. An non idem ceteris febribus periodicis contingit? Quis enim dubitat quin ejus humoris qui nunc paroxysmum committit pars putreat, altera imputris maneat, aut saltem levis quædam impressio caloris manet, quæ causa erit ut tertio aut quarto post die reperat novus paroxysmus? Verbi gratia, Sophroniscus aut diæta aut vitæ instituto multam humoris melancholici & fæculenti copiam coegit. Ejus pars putret ad paroxysmi febrilis generationem: deinde succedit ἀπυρεξία quoniam quicquid de humore melancholico calorem putredinemque contraxerat, id totum absumitur, discutitur & evanescit ut docet Gal. Tamen remanet quoddam ἐμπύρευμα ut vocant, dum videlicet remansit nonnihil caloris in reliqua materiei parte, unde nova repetitionis occasio suppetit. Id ipsum simi columbini exemplo demonstrat Gal. docens quomodo calor continuatione quadam corpora putrescentia attingat & depascatur. Unde nova occasio suscitationis vaporum cor ferientium, ac proinde novæ exacerbationis. Si itaque pars una melancholici humoris putret, alia vitiosa quidem, cruda, viscidaque exsistit, cur non quæ pars putret sensum caloris, quæ cruda exsistit sensum frigoris exhibet? At dices duplex est materia. Nam quæ factura est præsentem paroxysmum movetur, putret, incitatur, naturam proritat, materia morbi conjuncta esse dicitur: Altera quæ etiamnum jam incipit caloris febrilis vestigium recipere nondum putret, immota manet, naturæ vim molestiamque non infert, antecedens novæ accessionis febrilis materies esse dicitur, quo fit ut expectanda non sit inæqualis ea duplex intemperies quæ in Epialo apparet. At materia etiam Epiali duplex est, itaque vix tete eximes isto scopulo, duplicem autem τοῦ ἠπιάλου esse materiem Gal. in suis com. docet his verbis, fortasse vero nec simpliciter, nec a simplice causa quis æstimaverit tales fieri febres Epialas, aut febres cum rigore (siquidem dixerat pituitam dulcem non inducere rigorem, sed levem quamdam refrigerationem.) Nam quidquid pituitæ putrescit accendit febrem, reliquum nondum putrescens, ex quo rigent non est ejusdem qualitatis cum ea quæ putrescit. Si ab imputri rigor fit, & a putrefacta febris, duplex erit causa. Sic febris ab alio fit causæ genere, rigor ab alio. Quamquam bilis per febres tertianas & rigores & febrem efficit. Dicendum aliter inæqualitatem fieri in febribus periodicis, aliter in Epialo, tametsi Gal. quod notare oportet omnes febres, præter hecticas, ex duplici inæqual. intemperie, calida scilicet & frigida fieri asseveret: Item alio modo duplicem spectari materiam in Epialo, aliter in aliis febribus inæqualitas in periodicis febribus initio tantum fit propter motum materiæ putrescentis & affectionem caloris naturalis. Etenim tametsi humor calidus acerque sit, tamen rigorem & frigus inducit ex eventu tantum ob recursum caloris & spiritus. At in Epialo frigus est quo-

Gal. c.6. l. 2. de diff. feb.

Gal. c.5. l. 2. de diff. feb.

Gal. c.7. l. 1. de diff. feb.

Gal. c.6. l. 2. de diff. feb.

quodammodo positivum, ut vocant, cum τῇ ἐνεργείᾳ humor vitreus sit frigidus & vix ac ne vix frigus deponat, nec se facile a calore vinci patiatur. Item non tantum initio accessionum & in quibusdam tantum partibus rigor inæqualitasque apparet, sed per omnia febris tempora, & in singulis corporis partibus. Quod si materia adeo frigida non foret, lenis tantum περίψυξις appareret. Sic major minorve rigoris est occasio pro conditione humoris. Præterea quum in corpore succrescit humor pituitosus frigidusque & bilis flava calidaque rigendi est occasio, sed potius est vicissitudo caloris & frigoris, quam ejusdem simul perceptio. Et qui calor adest vehementior est quam qui in Epialo. Siquidem a bile est. In Epialo a nata tantum nescio qua putredine, idque magno temporis successu. Præterea omnes cacochymi si insolantur calescuntque inæqualitatem habent sensumque caloris & frigoris, sed non eodem modo quo & in Epialo potius vicissitudo est. De materia Epialon & aliarum febrium ita paucis disserendum. In Epialo contumacia, frigiditas summa, pervicaciaque, efficit ut necessario summa inæqualitas oriatur, non quod duplex reapse sit materia ut videtur placuisse Galeno, hic enim tantum dubitando scribit, forsitan vero neque simpliciter &c. Quia enim frigidus actu rigorem inducit, febrem vero calidus & putris, quoniam putre & impure, calidum & frigidum diversas constituunt differentias, non abs re dubitat Galenus, an idem humor sit. Si duo essent humores re distincti non inducerent calorem & frigus in iisdem locorum angustiis minutisque partibus. Sic est idem humor nempe vitreus qui propter diversas sui partes, totas tamen in totis & in se confusas eam ἀνωμαλίαν inducit. Quomodo & idem calor est subjecto naturalis & contra naturam ut Arculanus & Gentilis tuentur. Et in Epialo iste humor vitreus secundum se totum unus, secundum partes diversus movetur & aliqua sui parte putrescit (cuilibet enim humori partes quædam sunt ἑτερογενεῖς in tenuitate & crassitie, ut hujus una pars crassior sit, tenuior altera ut demonstrat Gal. in Epid.) Et quia movetur naturam caloremque afficit; & partes sensibiles affligit. Sed in aliarum febrium materia major est æqualitas καὶ τὸ ὁμοιότροπον, ut non sit necesse induci caloris sensum ratione partis humoris qui præsentem paroxysmum committit, frigoris vero propter aliam partem quæ cras aut perendie novum tumultum est excitatura. Nam ea nondum movetur citatque naturam, quod si moveretur forte inæqualitatem induceret. Præterea non tanta actu frigiditas est, quanta in vitrea pituita, quæ quodammodo strangulat calorem naturalem. Quod si tanta esset pervicacia & frigiditas, quis dubitat quin par quoque ratio foret? declarant & ii qui de fluxionibus frigidis obnoxii dum febricitant calfiunt refrigeranturque facile, rigent calescuntque, in lecto vix continent membra, extra emittere reformidant. Quæstio alia de quantitate humoris. Paucus est, & ideo, tametsi pituitæ propriam putredinem concipiat tamen periodos non habet motusque febris quotidianæ, immo ut annotat Arnaldus idque ex Avicenna circuitiones habet tertianas & quartanas. Quod Princeps ad paucitatem materiæ refert. Si ita paucus & te-

Gal. com. in aph. 26. sect. 3. l. 6. epid.

Quænam sit materia feb. Epial.

Gal. com. in par. 48. sect. 3. l. 3. epid.

Arnaldus cap. de Epiala.

nax qui fit ut in toto corpore & singulis ejus partibus, immo & in minutis caloris & frigoris sensus adsit. Oportet itaque actu adesse talem in singulis partibus humorem. Similis est pene ratio quæ induxit Fernelium, ut existimet febrium intermittentium materiam non diffundi in habitum corporis, sed in præcordiis contineri. Citat ex Avicenna raro admodum in venis majoribus putrescere succum melancholicum. Si itaque, ait, raro in vasis succus melancholicus vitiosus est, qui fiat ut tam copiosus sufficiatur, aut crebro in habitum corporis pellatur, ut tot gignendis febribus quartanis esse satis possit, idest accessionibus tot & tantis? Idem itaque de humore vitreo. Nam paucitas ejus impedit ne quaquaversum in singulas partes expendatur. Sed id alius est contemplationis. Relictis illis difficultatibus quas tamen proponere abs re non fuit, tempus est ut rem ipsam propositam explicemus. Epialæ febres multis de causis adoriuntur virgines fœdis coloribus deturpatas. Primum ob suppressionem excrementi quod duce natura foras deberet exigi: ita enim corruptio fit aliqua quæ reliquum alimentum inficit crudiusque efficit: hinc caloris naturalis strangulatus. Deinde quum mulierum corpus pituitosum sit orificiumque ventriculi frigidiusculum sit, rerum similium desiderio teneantur: unde horariis fructibus acetariisque immodice utuntur, immo & dormituræ frigidam satis superque bibunt. Accedit quod voraces sint velut ab Hippocrate demonstratum est in Epid. Aqua vorax, quæ sunt frigida tergora ventriculi cogunt, inde excretio & suctionis sensus facilis. Præter cetera autem doses sedentariaque vita ad id plurimum confert. Ut mirum non sit si horrificas febres, erraticasque nec non Epialas experiantur, immo & tormina alvinosque dolores, quod ignara mulierum turba ad uterum, impudenter magno ægrarum virginum dispendio, referre solet. Acida enim vitreaque pituita quæ ob causas dictas succrescit & tormina, & colicos dolores, & iliacas passiones stranguriasque quæ febre superveniente solvuntur ob dissipationem mitificationemque humoris frigidioris, proritat. Si languidus calor causa est Epiali potius quam vitium alimenti, alia ratio est ineunda. Si vitio alimenti crudioris contigerit, cavendum est ne agitemus humores, alioqui torsiones excitabimus & deliquia animi inducemus. Et de iis maxime morbis audiendi sunt apho. Hipp. quibus cavet ne cruda moveantur. Et quum scribit in apho. eos qui pravo utuntur cibo ægre medicationes ferre. Quod plenius alio loco demonstrat dum ait eos qui crudis cibis & humoribus abundant ineptos esse ad purgationem: ideoque materiam esse præparandam, libertatem meatuum esse procurandam, utendum decoctis origani, tetragorigani, hyss. thymi, melicrato & id genus aliis. Maxime vero ventriculo consulendum est in Epialis. Alioqui cœliacas torsiones inducemus, frustraque operam navabimus. Hujus enim febris ut & quotidianæ focus maxime statuitur ventriculus, quum pituitosum excrementum in ea parte maxime superfluat auctore Galeno. Consulemus autem ventriculo usu rerum operam ei dicantium. Vanumque esset repetere fotus capite superiore descriptos, qui in eum scopum comparantur ut calor alvi suscitetur, recreetur-

Avicenn. c. 49. l. 4. tract. 2. fen. 1.

Cur feb. Epiala virg. fœd. color. depurgatas adoriantur.

Gal. in arte parva. 6. epid.

Apho. 44. lib. 6.

Lib. 2. Crudi humores ante purgat. præparandi.

Com. in apho. 24. lib. 1.

Gal. 1. ad Glauconem.

Gal. c. 8. l. de atra bile

Capita curationis Epial.

turque multo humore obrutus. Bis aut ter blando medicamento conabimur primam regionem repurgare, quo locus sit Apozematis aperientibus, coquentibus, incidentibus, attenuantibus. Quo autem pituita vitrea reliquis pituitæ generibus frigidior contumaciorque exsistit, eo diligentius validiora medicamenta sunt usurpanda. Salsa siquidem nec tam calida, nec tam longo tempore postulat. Valent oxymeli simplex, syrupus acetosus, oxysacchar, mel rosatum, syrupus de bizantiis, de hyssopo, de fumaria, de lupulo & stoechade, decoctum radicum aperientium aut in aceto, aut vino albo maceratarum. Et ut libere dicam quæstio esse posset, an tutus sit acetosarum rerum usus, quas tamen ad incidendum tenuandumque mirifice conferre contendunt. Et apud antiquos nil æque ac oxymeli in usu fuit in febribus quas pituita parit. Tamen si omne frigidum partibus nervosis inimicum est Hippocratis sententia, multo magis lædit acetum, quod partium tenuitate cum frigore præditum est, quæ efficit ut intro penetret vis frigoris. Easque ob causas rejicit repudiatque Gal. in suis in lib. de acutis commentariis. Quæ si vera sunt, erroris convincenda est omnis antiquitas quæ tam frequenter oxymeli usurparit. At Hippocratis verba ad unguem non sunt capienda, alioqui multarum rerum usu prohiberemur. Quid ptisana melius, & tamen eam integram vetat dari in pleuritide? Quid aquæ frigidæ potu, & ventriculo gratius & familiare magis, & tamen aqua ab Hippoc. dicitur inimica ventriculo & partibus nervosis, sicut & omne frigidum? usum recipit Hipp. abusum condemnat, idem de oxymelite censendum est. Quoniam Hipp. divina velut mentis agitatione præsentiebat facile peccatum commissum iri in usu ptisanæ, oxymelitis aquæ frigidæ, melicrati, ideo quosdam veluti cancellos & terminos statuere voluit quibus coerceremur. Iis enim quæ familiaria sunt, quæque obvia sunt cuique & in usu frequenti, fere omnes abutuntur, quod si plus minusve in usum venerit, nihilo deterius putant contingere: Oxymeli magnas habet commoditates in præparatione materiæ ventriculum occupantis: non minimum etiam lædit nisi jure & loco adhibeatur: Si ventriculus vacuus sit, nulla pituita obsitus, quis dubitat quin oxymeli nociturum sit? Nam integris viribus afficit ventriculum. Sin multa sit materia frigida, pervicax, lenta & glutinosa, quandoquidem exerit suas vires in eam, vis ejus prius obtunditur & hebetescit quam ventriculi corpus attingat. Idem de medicamentis judicium esto, hæc enim, sicut & oxymeli, si sano corpori darentur, incommoda non mediocria adferrent. Itaque etsi nonnullam noxam ob aceti vires oxymeli infert, eam magna utilitate elevat ac compensat. Illud in febre Epiala ut & in omni quotidiana, & quæ a crudis frigidisque humoribus nascitur, diligenter videndum est, ut dum prodesse volumus, non obsimus: Quid enim est illud quod in clysmaton decoctionibus, & medicamentorum incoquimus radices incidentes, aperientes, acriores, calidiores, item semina, herbas, immo & calidissima quæque adhibemus? At hæc febrem augent, pugnant quidem cum materia. Nec valet quod reponi possit: In febribus morbisque acutis contra indicationem quæ a morbo sumitur tuto

Lib. 5. aph. 18. aph.

Com. in par. 39. l. 3. acut.

Et feb. & materia feb. Epial. committentis ratio habenda.

tuto exhiberi medicamenta quæ calida sunt & sicca : hæc siquidem morbum fovebunt. Galenus autem non reformidat, quoniam major sequitur utilitas ex evacuatione humorum nocuorum, quam incommodum ex ea calefactione quam inducunt medicamenta. Aliter enim in methodo medendi, quum major pars catharticorum, ait, calida sit, febrem ipsam illa augent, deligenda autem medico sunt quæ citra calfactionem siccationemque insignem ipsas vacuationes moliantur, ut sunt cremor ptisanæ, oxymeli, apomeli, apii radix. In quo duo mihi videntur absurda. Nam & metuit usum calidorum medicamentorum in febribus, quem tamen amplectitur in aphorismis, & male numero vacuantium medicamentorum, apomeli, ptisanam, & oxymeli accenset. Sed hæc alius sunt loci. Itaque in febre Epiala minus est formidandus usus rerum calidarum, quum is cum materia pugnet, incidendo, tenuando, exclusionique præparando eam materiam quæ accessiones multas est productura. Nisi forte etiam quis dicat & usu calidorum, & calore ipso febrili in Epialo plurimum adferri adjumenti. Nam & febris convulsionem sedat ab humoribus frigidis nactam, & tetanos rigoresque minuit. Quartana Epilepsiam fugat. Quæ corizæ sunt obnoxii si febricitant facilius liberantur. Nam quemadmodum ante dictum est ex Galeno calor febrilis mitigat, temperat, frigiditatem tollit, immo & coquit : nomine τῆς πέψεως sumpto καταχρηστικῶς. Quod si verum est, non est febri ipsi studendum, sed soli materiei, immo adaugere febrim juvabit. Nam quum discutiendus est humor tepefaciendusque præsertim natura impense frigidus, oportet calorem esse auctiorem & materiei analogon. Alioqui opera ludetur. Unde Mumemi filius apoplecticus interiit quod febricitaret tantum λελυμένως idest, μετρίως. Quod si febris humori respondisset, spes aliqua sperabilis foret. Tamen hoc audemus asserere. Calori febrili hoc quidem proprium est ut frigidos humores quodammodo mitificet, temperetque, ut ea ratione ab eo expectari possit utilitas aliqua, unde dubium est quin longior futura sit Epiala febris, quo minor moderatiorque exsistit : brevior autem, si validior. Tamen fortasse dicemus, calorem febrilem juvare alienam materiam mitificando, non suam. Quum enim dicimus Epilepsiæ vindicem esse quartanam, hoc audiendum est quoniam excrementitium humorem absumit diuturnitate temporis, sed suum humorem deteriorem facit accersendo putredinem. Contra objicies: In singulis accessionibus an non est calor febrilis qui discutit materiam, digerit, coquit, excludit prius a se attenuatam ? Quæstione hoc dignum est. Et ut quod sentio dicam : opus hoc soli calori tribuendum esse videtur, ut & puris confectio. Nam quicquid in febre male geritur, id totum caloris contra naturam est : quicquid in pure alienum a calore contra naturam est, unde soli calori opus καὶ πέψεως καὶ πεπασμοῦ tribuit, ut materia differant, non agente causa. Et in Epid. per conclusionem meatuum in abscessibus augetur calor naturalis auctor pepasmi. Itaque condemnandus calor videtur contra naturam ut qui nil juvet, aut potius omnia pervertat. Et humores acres quo magis a calore febrili agitantur, eo crudiores esse dicuntur : in hydropicis secunda serosa excrementa congeruntur, coctionesque

Com. in apho. 24. l. 1.
Lib. 11. methodi.
Partic. 49. sect. 2. l. 1. prorrh.
Cap. 6. l. 1. de fer. feb. contra tamen sentit com. in aph. 47. l. 2. aphor. Idem quoque Gal. c. 6. l. 5. de simpl.
Com. in par. 31. sect. 2. l. 6. epid.
Com. in 2. acut.

nesque pervertuntur, quum tamen internæ partes dominatu caloris contra naturam adaucti teneantur. Et Mesuæus timet ne in frigidis affectibus etiam a medicamento inducatur febris, quod hujus successu materia reddatur efferata. Unde in febribus longis congeruntur in hypochondriis multa cruda, pituitosa, quare non excussit calor febrilis? Immo coctiones labefactando & calori nativo omnium bonorum auctori bellum indicendo crudorum humorum iliadem parit. Hoc accedit, quod tametsi aliquid utilitatis afferre calor contra naturam videatur, audiendum illud est si materia imputris maneat. Nam si vi caloris contra naturam putredinem acquirat, procul dubio infestus erit naturæ. Itaque si tot horrenda symptomata in febribus Epialis, & syncopalibus ab eadem oriundis materia surgant, id non materiei tribuendum puto, sed calori contra naturam in putredine fundato, qui calorem nativum quantuluscumque est nititur oppugnare. Nunc autem, ut rem institutam resumamus, ita sese gerere oportet in Epialarum cura ut materiei & febris ratio habeatur. Quod consilium est Galeni qui quum contrariæ proponuntur indicationes, ita se gerit, ut neglecta ad tempus febre, materiei det operam, aut contra. Quis enim adeo temerarius qui calorem in Epialo observans aliquantulum acrem, ad juscula sese conferat, eaque ægris plenius præscribenda putet? febrem aliqua ex parte respiciet, at febris materiam augebit. Et hic sequi possumus Gal. consilium qui in quartanis febribus acria, salsa, piperataque adhibet, a principio ad vigorem usque. Quod hercle Gal. indistincte proposuit, ut eo exemplo nonnullos possit seducere a via veritatis. Sed venia Galen. danda, ut qui brevitatis studio singulas indicationes non perstrinxerit. Singula Princeps est persecutus.

Mesuæus. — 4. — *Gal. l. 1 ad Glauconem. Avicenn. in tract. de feb. & l. 3. tractat. 2.*

Ceterum in Epialo clysteres instituentur in eam formam:

Clysteres.

℞ *rad. apii, petro. enulæ campanæ an. ℥ i. seminis carthami conquassati ℥ ſ. seminis anisi, ameos, petrosel. macedonici, doronici romani. an. ʒ ii. origani, trigorigani, calamenthi, centau. mino. an. m. ſ. florum genistæ stoech. an. m. ſ. summitatum absinth. lavendulæ & rorismarini an. p. 1. fiat decoctio, dissol. confectionem hieræ, confectionem de dactylis, & progress. temporis confectionem hameh. cum oleo irino, liliaceo, rutaceo.*

Potest quoque & vinum album addi. Cicerum rubrorum pugillus addetur. Non alienum erit incoquere semen pæoniæ, artemisiam, nepetam, agripalmam, meum, phu, folia poeoniæ œminæ, Aristolochiam, iridem, eryngium, peucedanum, galliopsin, rubiam quoque ipsam, salviam, majoranam, beton. polium, yvam arthrit. Agaricus quoque & folia senæ in decocto locum habebunt. Cypperus, schœnuanthos, calamus aromaticus & spica nardi, baccæ lauri, Juniperi, hederæ. Et quoniam ut plurimum eis inflantur præcordia tum ob malam coctionem præ imbecillitate caloris, tum propter flatus qui facile surgunt in ea febre, ea quæ flatus discutiendi vim habent apprime conferent, eaque tum admota, tum assumta. Valet hic potus:

Potus.

℞ *Aquarum absinthii & melissæ an. quantum suff. in quibus infunde rheib. & agarici seorsim an. ʒ ii. cinnam. & nucis moscatæ an. ℈ i. in expressione*

pressione dissolve confectionis hieræ ℨ ii. aut pulveris ejus ℨ i. syrup. conservationis zinzib. aut nucis moscatæ, aut nucis conditæ ℥ s. aut oxymel. aut syrup. de stoechade, aut mellis rosati colati, potest addi aut diaphœnicon, aut elect. diacarthami.

Cassiæ & iis quæ cassiam recipiunt locus esse non debet. Quia enim ea leniunt tantum & suo virore lentoreque dissolvunt ventriculum, ideo minus quadrant. Rheum barbarum non convenit quidem humori acido depurgando: sed tamen quia robur addit ventriculo, potest aliquando usu capi. Hiera in primis confert in hac febre, si quando alias Epicrasi utendum, tum quia nonnisi tempore materia detergetur, coquitur, deraditur & expellitur, tum quia & tempore vires deteruntur, & specie ipsa morbi imbecillimi exsistunt. Quicumque enim morbus ventriculum occupat, cujusmodicumque sit, is cum virium imbecillitate perpetuo junctus est. Itaque a levioribus incipiendum, & sensim ad validiora progrediundum. Vomitus conferunt ex semine raphani, azaro, semine atriplicis cum oxymelite, ut ante superiore capite expositum est.

Cassia nocet febre Epiala laborantibus.

℞ hydromelitis ℔. s. syrup. acetos. simpl. vel oxymel simpl. an. ℥ i. s. fiat vomitorium.

Hipp. lib. de salub. diæta hyssopum incoquit in aqua & decoctum dat tepidum. Alii cum decocto rad. raph. & seminis atriplicis datur oleum amygd. dulc.

Vel datur decoctum agarico. Sudorifica non prosunt initio quia materiam crudam in venas raperent: in fine materia mitificata conferunt. Sunt qui pilularum usum probant: ac præ ceteris Arabes eas commendant. Aliis id non videtur, quoniam pilularum tum usus incidit necessarius quum e partibus remotis abducenda est materia. Sed hic in alvo continetur. Tamen ob contumaciam humoris, & quia quæ sunt liquida dum cito transfluunt vires integras in ventriculum non exerunt, nisi te revocaverit calor quidam immoderatus; pilularum usus non est repudiandus.

℞ mazæ pilularum alephanginarum, assajereth, & imperialium an. ℨ i. pulveris hieræ dupla aloe ℨ ii. rhub. el ℨ i. agarici troch. ℨ i. s. pulveris galang. & aromatici rosa. an. ℈ i. cinnamomi ℈ s. cum syrup. conservationis nucum condit. aut nucis moscat., fiat maza pilul.

Pilulæ.

℞ zinzeribus ℈ i. pyrethri gran. 8. rosarum ℈ i. aloes lotæ in aqua sampsuchi ℨ ii. mazæ pilularum aggregat. descriptio. Mesuai ℨ i. agarici & pilul. sine quibus an. ℨ s. cum tantillo mithrid. aut aureorum Alexandrinorum, aut theriaces, aut confectionis al Kermes fiat maza pilul. Addi debent pulveres electuariorum aromat. ros. pliris archont. diarrho. abb. diamb. latit. galang. nucis moscat. caryophyl. mastiches, ambr. Cautio hac adhiberi debet, ut quum ventriculus repurgatus fuerit, sequenti die illum confirmemus & applicitis & assumtis, de quibus dictum superiore capite. Scutum hoc admovebitur gestandum fere semper.

℞ pulveris caryophyllo nucis moscat. & galang. an. ℨ ii. pulveris cubebarum ℨ i. sampsuchi, origani, rorism. stoech. an. ℈ s. coriandri. ℥ s. balsamit.

Scutum.

ſamit. ſeu menth. aquatic. p. ſ. redigantur in pulverem pro ſcuto.

Potus præaprans materiam

Et interdum valet hoc decoctum ad præparandum, tenuandum & incidendum.

♃ *rad. chin. vel ſarſaparell. ℥ ſ. coriandri. præparati. ʒ ſ. radicis ireos ʒ i. roſarum p. i. calamenth. & abſinth. pontici an. p. ſ. ſeminis citrii ameos an. ʒ i. fœniculi ʒ ſ. fiat decoctio ad ℔. vi. ad conſumtionem mediet. addendo vini alb. ℥ xii. aromatizatur nuce moſcata. aut cinnam. aut ligno aloes, cap ℥ iiii. quotidie mane cum tabell. una elect. aromatici roſa.*

Decoctum vero radicis chinæ aut ſalſæparellæ, bene aromatizatum quovis tempore poteſt adhiberi. Nec enim ad prolectandos ſudores uſurpatur, ſed ad præparandum & ſuperfluam humiditatem quæ alvum ipſam πλαδαρωτέραν, ϗ χαλαρωτέραν ϗ ἐκπεπλυσμένην, ideſt effeminatam reddit.

Syrupus magiſtralis ita concinnari poteſt, ut in parato ſit, & ut medicamenta cocta minus deleteria ſint.

Syrupus.

♃ *radicis elenii, ireos apii, ery. ari. an. ℥. i. cypperi, galang. an. ʒ iii. limatur. ligni ſancti. ℥ ii. betonic. ſalviæ vitæ hortenſis, meliſſ. ſolſequii, polii, herb. paraly. verben. an. m. i. ſeminis pœoniæ ʒ ii. menth. ſtoechados utriuſque abſinthii. pontic. an. m. i. junci odorati. ʒ i. ſeminis ſmyrni, liguſtici, aniſi fœniculi an. ʒ i. ſ. ſeminis ſeſeleos ʒ ii. radicis pœon. & zingib. an. ʒ. i. in fine addendo vel flores lavandul. roriſmarini, vel conſerva. roriſmarini, bugloſſ. infunde foliorum ſenæ. ℥ iii. ſantali citrini, nucis moſcat. & cinnamomi an. ʒ i. in expreſſione diſſolve expreſſ. ℥ i. agarici trochiſcati infuſi cum ligno aloes, aut cum zinzib. & cinnamomo. & ʒ i. rhabarb. electi pariter infuſi, vel in vino albo oxymel. ſimpl. & ſyrup. de hyſſopo an. ℥ ii. ſacch. candi ℔. ſ. fiat ſyrupus.*

Poteſt turpethum addi, quod ei vis inſit pituitam non modo tenuem, ſed & craſſam & frigidam lentamque educendi tum ex capite, tum ventriculo & viſceribus. Quod per ſe quidem ventriculum perturbat, ſed quum infunditur ejus virulentia zingib. aut nuce moſcata, aut cinnamomo corrigi poteſt.

Syrupus prædictus aut per ſe ſumetur, aut cum aquis meliſſæ, abſinthii, bugloſſæ, ſampſuchi, & ceteris id genus, vel etiam cum vino albo. Vel tabellæ diacarthami aliquando accipientur eo modo,

Potus.

♃ *aquæ theriacalis ʒ iii. vini alb. odoriferi ℥ i. ſ. aqu. meliſſ. ℥ i. cum ℥ ſ. tabell. diacarth. & ſyrup. de quinque rad. aut bizantico fiat potus, vel hic potus parabitur tametſi ſit ingratus.*

♃ *pulveris hieræ dupla aloe ʒ ii. ſ. vel ʒ iii. ſyrup. capill. veneris ℥ i. vini albi ℥ iii. vel deſtillati reſtaurativi tantumdem, vel diſſolvetur in aquis prædictis. Niſi ſapor & amaror intolerabilis dehortaretur, confectio hieræ cum tryphera magna involuta in auro conferret.*

Quoniam autem rigores & horrores maxime perturbant, immo in Epialis & quartanis & erraticis ſæpe plus moleſtiarum afferunt quam reliqua ſymptomata, ideo veteres de iis leniendis cogitaverunt. In primis probatur Fernelii noſtratis medici conſilium: hic affirmat compeſci ſedarique ſolere rigores fotu ad ſedem febris applicato. In Epialo & quotidiana fo-

Fernel. c. 10. lib. de feb.

vebis

vebis regionem ventriculi. In virginibus decoloribus Epialam patientibus, lienem & ventriculum, in tertianis hepatis regionem fovebis. Aut linies totam spinam ol. irino, ol. vulpino, de castorio præsertim in febribus pituitosis, & mulieribus, muliebribusque corporibus, quibus maxime rigores ex dorso fiunt Hippoc. sent. quod partes anteriores magis venosæ arteriosæve exsistant, minus proinde rigore (nomine rigoris latius sumto pro omni perfrigeratione) excipiant: posteriores vero sint magis nervosæ & frigidæ Gal. sententia theriaca & mithridatum commode illini possunt. Alii id remedii instituunt:

Hipp. aph. 69. l. 5. Gal. com. in aph. 65. l. 5.

Litus.

℞ thuris mascul. pulver. ℥ii. succi menth. & majoranæ quantum suff. addendo theriaces & castorei an. ʒi. fiat linimentum ad spinam dorsi ineunte accessione. Aetius in genere de iis quæ valent ad horrores ineuntibus febribus ea commendat quæ vim habent proliciendorum sudorum, ut smyrnii semen potum cum vin. alb. duabus horis ante accessionem. Aristol. iridem, calaminthen, probat illud.

Aetius c. 88. serm. 25. tetrab. 1.

℞ seminis hyoscy. myrrhæ troglodytic. styrac. an. ℈i. agar. aloes an. ℥ii. castorei ℈i. excipe melle & da ad magnitudinem nucis avellanæ.

℞ piper. ʒi. cassiæ staphidos agr. aristoloch. & myrrh. an. ʒi. ſ. cum ol. irino misce & liniantur partes a quibus horrores incipiunt.

Theriaca potu data cum aliqua aqua & syrup. calefaciente eodem pertinet. Hic nullam de phlebotomia mentionem injecimus, quod in tanta cruditate non videtur conferre posse. In aliis quidem febribus quarum materia partim in venis minoribus, partim majoribus concluditur, præsertim quum putredinis signa elucent, non ratione antecedentis materiæ tantum, sed & conjunctæ, sanguis demitur, quoniam materia febrem accendens, in venis confusa esse videtur, non tantum in primordiis ut placet recentioribus, quum sunt interpolatæ: Sed in hac materia videtur, plane secreta, & ut ita dicam, sequestrata. Et tunc minus a natura regitur. Hanc opinionem confirmat bonus medendi magister Savonarola ex sententia Ferrarii, circum loca arteriarum & venarum non videtur probabile pituitam tantæ frigiditatis coerceri posse, idque sensim, plurima enim adest in illis locis caliditas: Sed in profundioribus locis longeque a corde semotis coercetur, ut sunt intestina ventriculus venæ profundæ musculorum. Quod veteres in eam adduxit opinionem, ut audacter in febre Epiala, febribusque natis a cruditate humorum non secarent. In quotidianis tamen sanguinem educunt, præsertim si urina rubra & calor auctus id suaserint. Arabes nescio quid novi excogitant de secanda vena in febre quotidiana. Secant enim basilicam sinistram, præsertim in frigida cæli constitutione: in calida autem, dextram, hoc forte illis in mentem venit quod legerint apud Galenum facilius promtiusque educi sanguinem crassiorem aperta sinistri brachii vena quam dextri. Nescio ubi hæc Galenus scripserit. Et ubi occurrerint dabimus operam ut quorsum dicta sint aperiamus.

An vena sect. Epial. feb. conferat.

Savonarola c. de feb. Epial.

De febre Epiala hæc dicta sint plenius quam putaremus. Sed quoniam plerisque medicis febris hæc negotium dat, & ejus curatio quodammodo

modo etiam ad febres ex cruditate natas pertinet, ideo in ea explicanda fuimus paullo longiores.

ANNOTATIONES.

1. *Nullo loco melius quotidianas febres Gal. describit, quam cap. 4. lib. de typis* : habitus est humiditas, vomitus pituitosi, sitis haud magna, *corporis gravitas, somnus κακώδης & cataphoricus, pulsus magnus, rarus, laxus, facies sublivida, laxa, flaccida, multam cachexiam & τὴν τροπὴν materiæ significans, lienis etiam durities, si perseverat ῥευματισμοὶ thoracis & παρεγχύσεις ὑδερικαὶ hydropicæ superfusiones.*

2. *Hic ex hypothesi docet si humor in corpore frigidus sit, & pariter calidus qui feratur per sensibilia corpora calorem & frigus percipi simul. Quod falsum est, nam in tertianis humor qui rigorem facit biliosus est, & tamen sensum frigoris inducit.*

3. *Sequendum est consilium Arculani cap. de dolore stomachi, cavendum est (ait) ne dum calefacimus, inducamus majorem calorem febrilem. Ita enim in gradu augetur calor, sed in humiditate & quantitate minuitur.*

4. *Quum multa est materia cruda & frigida, in qua calor febrilis sepultus non ἐπιλάμπει si calor febrilis gradu augeatur, conferre potest. At calor omnis febrilis malus est præsertim si putredinalis sit: sed si gradu tantum a calore naturali discedit, potest ea ratione si sit materia ἀνάλογος conferre.*

CAPUT IX.

De insano virginum amore.

Nomen ἔρωτος in hac significatione usurpatur a Gal. com. in par. 11. l. 1. prognost. quærens quomodo Erasist. noverit puerum amatorem.

Cicero 4. Tuscul. Defin. insani amoris.

DE insano virginum amore, qui Græcis Ἔρως dicitur, superiore quodam loco nos dicturos pollicemur: quod nunc præstamus, tum quia id ad medicum morborum virgineorum æstimatorem futurum pertineat, tum quod ei perturbationi animique ægrotationi nisi occursum fuerit, sæpe aut desperationis, aut languoris extremi, aut miserrimæ mortis præcipitisque casus periculum sæpe ingruat maximum. Morbus vere est animi & perturbatio, idest ut apud Cic. definit Zeno philosophus, aversa a recta ratione contra naturam animi commotio, aut appetitus quidam vehementior: eodemque loco finitur, opinatio quædam vehemens de re non expetenda, tamquam valde expetenda sit, inhærens & penitus insita. Et qui ita afficiuntur, judicant se scire, quod tamen nesciunt, hinc mens percellitur concutiturque, eaque pars animi quæ voluptate alitur eam sibi subjicit subditque quæ mentis & consilii est, quodque altius sese erigens, suoque dominatu omnia regens, dum omnia secundum naturam sunt, & eam partem quæ voluptatum illecebris capi-

capitur oblectaturque tamquam summo bono, & in qua irarum ardor exsistit, temperat atque moderatur. Eum affectum ἔρωτα, unde τὰ ἐρωτικὰ & ἐρωμανία deducuntur, veteres appellaverunt, insanum amorem vocamus, quum quid perdite amatur, ut nil prius, nil pulchrius, nil carius videri possit, immo quisquis ita insanit, quocumque animum cogitationemque converterit, præ impotentia objectam semper rei adamatæ speciem habet, gestus, motus, verba & alia id genus. Quæ omnia ita alte in animo infixa sunt, ut nulla ratione decuti avellique possint. Itaque Aristoteles convincit ira turpiorem esse istam cupiditatem. Nam ira quodammodo parere rationi videtur, sed attente non audit more ministrorum præpostere omnia obeuntium, quæ antequam omnia quæ præscribuntur, audiverint, abeunt, & sic desunt officio: At cupiditas, si ratio vel sensus modo moneat illud aut hoc esse suave, inflammata rapitur ad perfruendas voluptates. Hoc vero maxime fallit quod se honestam amoris causam habere putent. Sed in hoc exsuperantia esse potest. Ut Satyrus φιλοπάτωρ dicebatur quod insano in patrem amore afficeretur. Cor autem in virginibus τὸ φανταστικὸν in vitio sit, & fax rationis ipsi menti prærepta sit, mirum non est si amor earum ad insaniam proxime accedere videatur: Et hic, ut ait Euripides,

Cap. 6. l. 7. Eth. Amor insanus turpior ira.

Euripides.

Nil plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.

Cicero 4 Tuscul.

Nam si naturalis esset iste amor, & amarent omnes, & semper amarent, & idem amarent, nec alium pudor, alium cogitatio, alium turpitudo deterreret. At dices, virginibus majorem licentiam natura dedit; sed nimietas non potest esse conjuncta cum turpitudine, & quippiam exuberans habere, quum conceptam semel in animo de re amabili opinionem nulla ratio quantumvis firma oppugnare, debilitare ac frangere valeat. Jamque tametsi naturalis in amore quidam modus adesse possit, ita omnem mediocritatem superat, ut non in quibusdam vitium, sed feritas & immanitas esse videatur. Quemadmodum enim quum divinioris cujusdam virtutis significatio nonnulla in quopiam apparet, non virtutis nomine donatur, sed eximia, divina, augusta, heroicaque virtus dicitur, ita & feritas immanitasque vocanda, quum vitii excellentia proxime ad feras bestias accedimus; humanum vitium ipsa feritate superantes. Heroicam istam virtutem adumbrat Homerus dum Priamum de Hectore loquentem facit,

Non hic mortali est, sed divum sanguine natus.

Homerus.

Sic feritas iis tribuitur qui scelere, flagitiis, voluptatumque immoderatione alios superant ac vincunt. Ut in humana specie feritatis imago aliqua repræsentetur, hoc forte consilio veteres heroicam passionem vocaverunt, quod in iis quibus æstu libidinum pars animi deflagrat ac excandescit, aliquid heroicum esse existiment. Sed decepti sunt longe vocis similitudine. Non enim dicitur passio heroica ἀπὸ τοῦ ἥρωος, quod heroas, idest homines augustos & eximios tamquam ἡμιθέους exsistentes deceat, aut quod ad hominum sapientum animas corporibus his absolutas pertineat,

Arist. 1. c. l. 7. Eth. Dicta passio heroica non ab heroibus ed ab amore insano.

quo nomine heroas intelligit Zeno apud Laertium, unde apud eumdem Pythagoras totum aerem plenum heroibus & dæmonibus dicebat, sed potius ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, idest, ab amore deductum id est. Et quum heroica passio tam fœdam cupiditatem & velut humanitatem omnem superantem significet, huic ἐρωμανίᾳ nomen heroicum attribuere est nefastum. Quamquam placet Gazæ etiam τοῦ ἥρωος nomen ἀπὸ τοῦ ἔρωτος ἐπαινετοῦ derivari: at potius originem aut ἀπὸ τοῦ ἀέρος aut ἀπὸ τῆς ἥρας, id ab Junone sortietur. Quidquid illud sit, male & ignoratione græcarum litterarum heroica passio amor insanus appellatur. Nisi forte, quod & Savonarolæ videtur, ideo heroicæ passioni nomen tribuatur, quod inter homines Satrapæ, Principes, Magistratus, qui heroes dicuntur ob præstantem virtutis effigiem quæ in iis parere deberet, vel ob eum maximum quem tenent inter homines gradum, luxu & otio diffluentes, immoderata libidine gestiant, & insanorum amorum æstu facile exardescant. Quod salse in Principes nostros dictum puto. Vel heroica passio dicta est ob exsuperantiam rei. Quomodo apud Virgilium dicitur:

Laertius lib. 7.

Savonarola c. de heroica pass.

Auri sacra fames.

Virg. 6. Æneid.

Idest ingens, magnaque: Et apud medicos morbus ἱερὸς, sacer dictus. idest magnus & humanum captum difficultate rei superans. Item ὀστέου ἱερὸν, os sacrum appellationem a magnitudine & mole invenit. Vel heroica passio dicitur, quod homines divino quodam modo afficiat irretiatque: quemadmodum & fabulæ narrant Jovem amore percitum omnesque Deos: Unde Homerus de Venere loquens ait,

Hipp. l. de sac. morb.

——— ἥτε θεοῖσιν ἐπὶ γλυκὺν ἵμερον ὦρσε,
Καί τ' ἐδαμάσσατο φῦλα καταθνητῶν ἀνθρώπων.

Homerus in hymno ad Vener.

Idest, *Dulceque tormentum divis incussit amica*
Humanasque Venus gentes domuisse videtur.

Vocat autem illud desiderium rei qua caremus, ἵμερον quemadmodum Ἔρως fruendæ pulchritudinis quam valde expetimus desiderium significat: & πόθος rei qua fruiti sumus, fruique expetimus desiderium. Sed de nominibus frustra laborandum putamus. Quicquid sit, ea perturbatio quæ ad insaniam quodammodo puellas adigit ad τὸ ἐπιθυμητικὸν pertinet. Et est depravatio mentis falsa rerum præstantium imagine & opinione delusæ. Unde Tullius Cæcilium Poetam irridet qui amorem Deum finxit, quum is omnis flagitii & levitatis auctor exsistat. Et inter antiquos de eo controversia oborta est. Nam alii auctoritatem amori tribuerunt, alii etiam sapientem amaturum esse dixerunt; amoremque ipsum definiverunt conatum amicitiæ faciendæ ex pulchritudinis quadam specie, cum sollicitudine, cura, anxietate, desiderio & suspirio. Adeoque vehemens ea animi perturbatio mentem de gradu rationis dejiciens, ut nisi ægro animo medicinam adhibueris, nil in consilium rationum suarum præter desperationem appellet. Meraque est insania, ut sæpe in Dei contemtum hominem præcipitet. Unde illud libidinosi hominis:

ἵμερον, Ἔρως & πόθος ut differunt.

Cicero 4. Tuscul.

Si quidem sit quisquam Deus, cui ego sim cura.

4. Tuscul.

Ac si Deo curandum sit quomodo libidinosus iste voluptate fruatur

ama-

amatoria. Arabes, & qui eos secuti sunt hanc affectionem ilisci & alhach vocaverunt, idest, amatos, & amatores, est autem assidua sollicitaque cogitatio & ea melancholica qua rem valde & veluti perdite concupitam habere volumus. Ad morbos cerebri refertur, affectionibusque melancholicis annumeratur. Hoc autem differt ægritudo ista a melancholico cerebri affectu, quod hic humorem causam agnoscat veluti a massa sanguinis segregatum & jus vindiciarium in cerebrum habentem, quum diathesis jam sit aliqua: amatoria autem ægritudo, accidens animæ tantum definitur, cum diathesi melancholica. Id eam ob rem ita definitur, non quod humorum atrorum concursus sit aliquis ad illius perturbationis generationem: sed quoniam brevi ob affectionem animi recessumque caloris & angustiam animi viscerumque humoribus vis infertur, & ex benignis mansuetisque efferantur & exasperantur, hic memoria, & ratio & imaginatio læditur, perpetuaque est anxietudo. Quidam iliscin ad insanum visendæ patriæ desiderium retulere. Sed hic de amatoris voluptatibus disputamus. Signa autem ex Arabibus hæc sunt, cibum & potum non capiunt, insomnes degunt, assiduis cogitationibus & occultis sese conficiunt, suspiriosi sunt, oculos habent profundos alias mobiles, si quid gratum audierint subrident, aliquando lacrymantur nulla de causa, & si suspiceris quemquam adamari, dum contrectatur pulsus, is nominandus est: atque statim manifesta accidet mutatio, nam ex humili, parvo, & occulto, contrarius resurget. Et nisi præcaveatur horrenda accident symptomata tum corpori, tum animæ: immo in incurabiles morbos incident, ac de gradu mentis sæpe dejiciuntur. Curam hujus gravis affectionis tamquam animorum optimus medicus edocuit Tullius: ita scribit: sic igitur affectis hæc adhibenda curatio est, ut „ ei quod cupiat ostendatur quam leve, quam contemnendum, quam nihil sit omnino, quam facile vel aliunde, vel alio modo perfici, vel „ omnino abduci possit. Abducendus est nonnumquam ad alia studia, curas, negotia. Loci denique mutatione, tamquam non convalescentes, „ sæpe curandus est. Etiam novo quodam amore, veterem amorem tamquam clavo clavum ejiciendum putant. Maxime autem admonendus „ quantus sit furor amoris. Ita singula curationis capita homo philosophus est complexus. Paullus vero Aegineta peculiarem de iis disputationem instituit amores cerebri affectibus annumerare quum sint quædam „ curæ, haud fuerit absurdum. Cura vero affectus est animi ratiocinatione in motu laborioso occupata. Amantium hæ sunt notæ. Oculi concavi non illacrymant, sed tamquam voluptate pleni apparent, continens „ palpebrarum motus. Et quum reliquæ partes non collabuntur, hæ solæ „ amantibus concidunt. Pulsus proprie nullus, sed qualis eorum qui cura conficiuntur. Quum res amata in mentem occurrit, vel visu, vel „ auditu venerit, præsertimque repente, pulsum contingit mutari. Hæc „ quidam rem ignorantes tenui victu consumserunt. Prudentiores ad compotationem, balnea, ludos fabulasque animum abducunt. Nonnullis metum incutere convenit. Objurgandi. Mens ad alias curas abducenda est. Ac mirum cur Paullus istam animi perturbationem per curam definiverit

Ut differat heroica pass. a melanchòlic. cerebri affectu.

Avicennas l. 3. tract. 1. Signa insani virg. amoris.

4. Tuscul.

Paullus c. 17. lib. 3.

Sub finem lib. 2. de morbis

rit. Nec abs re tamen tum propter communia signa quæ amore occæcatis & cura affectis apparent: tum quia assidua est cogitatio, & a rebus omnibus ad id solum quod ita concupitur, abductio. Nescio an Hippocrates hunc affectum adumbrarit, dum disputat περὶ φροντίδος, curam vertit interpres. In illius affectus descriptione meminit & capitis & viscerum, quasi in utrisque morbi sedes exsistat. Ait in visceribus velut spinas sentiri, & puncturas, & anxietatem (græce ἄσσαν) corripere, fugere lucem, ad contactum dolere, expavescere: præterea censet caput purgari debere, hic affectus commune quid habet cum heroica passione: sed quum ante dixerimus in affectu amatorio nudam potius esse dipositionem quam humorum melancholicorum dominatum, is morbus quem describit Hippoc. potius ad melancholicum morbum accedit. Et a commmuni accidente quod adesse solet, nempe sollicitudine & cura, dicitur φροντίς. Nos autem dicimus φροντίδα ad animum pertinere, ut ἀλύκη καὶ ἄσση ad corpus, ut φροντὶς sit mentis quædam anxia sollicitudo ad rem aliquam penitus defixæ. Quamquam ἀλύκη potest ad animum & ad corpus pertinere. Nam auctor Galenus τὸ ἀλύειν præter reliquas significationes ait significare anxietatem & curam aliquam, ut quum non quiescimus, sed ab uno ad alterum cito nos transferimus. Sed omnibus liberum judicium esto, quid Hippocrates illo nomine τῆς φροντίδος velit significare. Capita autem ex Avicenna partim Savonarola, partim suo marte comparavit. Primum admonendus de iis quæ ad pietatem & cultum Dei pertinent, quod omnia amori postponere isti insani soleant. Ut animus revocetur, constituendus in honore, vel alicujus magistratus spe lactandus juxta illud,

φροντὶς ad animum ἀλύκη & ἄσση ad corpus pertinent. Com. in apho. 56. l. 7.

Da vacuæ menti, quo teneatur, opus.

Tertio in longinquas relegandus est terras. Efficiundum ut pluribus amicis delectetur, juxta illud,

Hortor & ut pariter plures habeatis amicas.

Durius forte est illud, quum suadet ad molliendum frangendumque ejus animum qui rebus venereis nimium deditus, nulla re adduci potuit, ut is qui ita amore perit certior fiat de occultioribus amicæ morbis, aut si quid deformius in illa est, reveletur. Plura sunt quæ eodem pertinent. Ceterum si temporis diuturnitate contracta sit quædam in melancholiam propensio, temperandi sunt humores eo modo quem cap. de fœdis coloribus explicavimus. Ac in primis & balnea, & purgationes quæ caput respiciant, & lac asininum, & syrupus regis Saboris commendabuntur. Cetera tuo marte comparabis.

Ovidius Quod hic de marib. dicitur, ad virgin. potest transferri. Langius caput privatim de insanis amoribus conscripsit, ex quo multa desumet huc pertinentia Epist. 24. l. 1. epist.

CAPUT X.

De hysterica suffocatione & furore uterino.

Virgin. & hysterica passio & furor uteri (qui affectus affinitate conjungi videntur) sæpe excruciat, adeo ut vel exitus e potestate mentis, vel

vel mortis repentinæ ob ſublatum reſpirationis uſum ingruat. Hyſterica quidem paſſio dum vias ſpiritus intercipit, immo & uſum reſpirationis (quæ eadem cum vita eſt, & qua ne momento quidem carere poſſumus) tollit, furor uteri, dum eas in corpore tragœdias excitat ut facile mens percellatur & obruatur. Antequam autem ad furorem uteri accedimus, non alienum erit explicare an incolumi vita reſpiratio quemquam deficere poſſit. Hoc in dubium diſceptationemque adduci ſolet. Non deſunt qui adducto hyſtericarum mulierum exemplo quæ non reſpirant manifeſto, contendant nullius eſſe uſus reſpirationem quum animal ſine ea poſſit vivere. At reſpiratio non ad actionem geſtionemque privatam ſpectas, ſed ad vitam ipſam: ſiquidem nutritionem, & ventilationem, & fuliginoſi excrementi excluſionem hæc una procurat. Moderationemque eſſe oportet, id quod exemplum ab externa flamma ductum docet. In flamma ea quæ ſub ſenſum cadit motus duplex eſt intro, & foras: intro fit dum ambiens potentior eſt, unde exſtinctio: foras dum aer externus familiaritate cum flamma convenit, unde eam evocat & diſſolvit. Et major flamma liberiori ampliorique aere eget, minor vero pauciori: omnis tamen flamma eo eget, calor naturalis, quantuluſcumque ſit, ventilatione opus habet. At in hyſtericis paucus calor eſt, coactus, & pene ſtrangulatus, vi frigoris ipſius corporis jam rigidi quodammodo temperatus. Ideo exigua eget ventilatione ut ad id reſpiratio non ſit neceſſaria, ſed tranſpiratio ſola quam Galenus ἄδηλον ἀναπνοὴν vocat, unde Hippocrates præclare ſcribebat: *Principium alimenti ſpiritus, os, nares, & reliqua perſpiratio*. Nomine perſpirationis & manifeſtam reſpirationem intelligit, & eam quæ beneficio arteriarum & meatuum quibus corpus noſtrum eſt pervium, fit, tranſpirationem. Ideo dicebat corpus totum inſpirans, expirans, & confluens. Idemque mulierculis hyſtericis contingit quod & animalculis quæ per hiemem in latibulis degunt, quaſi ſemimortua ſola tranſpiratione contenta. De quibus Gal. in aphoriſmis agit. Et quum perfrigeratum undique ſit corpus muliercularum a cauſis paullo poſt explicandis, mirum ne ſit ſi anapnoe contentæ vivant? Sed hic duo objici poſſunt quæ illud labefactabunt. Prius quidem, ſi revocatur intro calor, cogiturque ob perfrictionem externi halitus, cur non idem contingit quod in lipyriis febribus, aut cauſo, aut initio periodicarum febrium? Nam in his perfrigerato rigenteque habitu interna uruntur, ſitis ingens eſt, reſpiratio ſatis magna & frequens. Omnis calor coactus ſeipſo major fit: in hyſtericis cogi videtur. Premit quidem hæc ratio. Sed ita ſatis debet fieri. Cauſon, & leipyriam febrem Hipp. appoſite vocat πυρετὸν περιψυχθέντα, ideſt febrem perfrigeratam, quod per revocationem intro caloris & ſpiritus interna adurantur: At in partibus externis expanditur calor, quod in hyſtericis non fit. Initio febrium frigus potius contingit, ut ante cap. de Epiala docuimus, propter inæqualitatem motus & affectionem caloris naturalis. Hic non eſt idem judicium quod & de hyſtericis. Et clarioris doctrinæ cauſa barbaris ſed aptis verbis uti non erit abs re. Initio febrium, in leipyriis, Epialis, frigus non eſt poſitivum

Gal. l. de utilit. reſp. & c. 5. l. 6. de loc. aff.

Lib. de utilit. reſp.

Lib. de uſu reſpirationis.

Cap. 12. l. 1. de ſan. tuend.

Hipp. l. de alimentis.

Lib. de locis in homine.

De ſufficientia perſpirationis in animalculis. Gal. com. ad aph. 59. l. 7.

Com. in 15. lib. 1.

Plenius de his cap. 5. l. 6. de loc. aff.

Part. 7. l. 1. prorrh.

Quum infirmus eſt calor, aut paucus, omnis ſe confert intro tamquam ad proprium domicilium.

In Epialis & leipyriis & initio acressionis frigus non est positivum, in hystericis positivum fere est.

tivum, quod actu & reipsa tale exsistat per modum extinctionis, sed privativum, quia ex eventu partes suo calore & spiritu quo prius illustrabantur, sunt destitutæ. Sed in hystericis positivum fere est frigus, unde non longe absunt a morte, & est potius dissipatio caloris ob malignam qualitatem, quam coactio congestioque: nisi forte in cordis centro reliquias tantum exiguas inesse suspiceris. Quum dolor, aut incendium attrahit, vis aliqua naturæ elucet, quum maligna qualitas dissipat, omnia pessum eunt. Idemque hystericis mulieribus contingit quod & Pythioni qui primo die quum febre acuta occuparetur, ei secundo perfrixerunt extimæ partes, & factus est βραχύπνους. Non in omni partium extimarum perfrictione est βραχύπνοια, ut ante de causo & leipyria dictum est, sed quoties quum partium extimarum algore extinctio pęne caloris est naturalis. Et nunc frigus positivum esse dicitur. Gal. autem in com. ait Pythionem factum esse βραχύπνουν, quod primo die per putrescentes humores adeo insigniter calor febrilis sit accensus, ut relictus sit naturalis admodum infirmus, immo adeo infirmus, vi potius omnino exstinguatur, quam febrilis denuo accendatur. Et hic maxime pertinet ad hanc de hystericis disputationem. Posterius vero quod quæri possit est περὶ ἀναπνοῆς. An hæc in hystericis sit & sufficiat. Videtur enim non adesse illa ἄδηλος ἀναπνοή quam quidam comminiscuntur. Etenim Gal. loquens de sudoris excretione, & fuliginosi excrementi per insensiles corporis meatus, ait, per insensilem difflationem etiam nonnihil crassioris excrementi educitur, hinc autem & vehementiore deducente calore, & impetu impellente majore opus est. Quum alioqui periculum sit, ne ante itineris finem sistatur. Itaque ἀναπνοή magni caloris opus est. Eodem accedit quod in aphorismis scriptum est, *Quo calor innatus robustior fuerit, eo difflatio magis effugit sensum*. At in hystericis strangulatus pęne est calor, exiguus & paucus, quomodo ergo ἀναπνοὴν procurabit? siquidem ad difflationem opus est majore calore. Sed utrumque locum facile est explicare. Quum ait, *huic autem opus est vehementiore calore*, non refert pronomen demonstrativum, αὐτῷ, ad ἀναπνοὴν sed ad excrementum. Ut doceat necessum esse & plus caloris & facultatis concurrere ad excretionem crassiusculi excrementi, quam tenuioris. Quod est ita accipiendum. Diocles (ut refert Galenus) negabat sudores opus esse naturæ, quod si natura potens foret, in halitum potius quam sudorem aquam superfluasque humiditates converteret, cur nunc ait ad excretionem crassiusculæ superfluitatis & robur naturæ & vim caloris concurrere? Immo si crassiusculum excrementum sit caloris impotentia significatur Dioclis sententia. Quo calor potentior, eo attenuatur magis materies, exuviæque latent sensum, quod verum est de prima generatione, & comparatione facta crassioris excrementi cum tenuiori, quia in hoc elucet vis Naturæ: sed si ex hypothesi ponatur materia crassior quam natura excernat, quum facilius educatur tenuius quam crassius, in excernendis superfluis crassioribus apparet naturæ potentia. Sudores itaque & argumentum sunt naturæ infirmioris, & potentioris. Infirmioris quidem quia si potentissima foret, non

Histor. 3. sect. 3. l. 3. epid.

Cap. 12 l. 1. sanit. tuend.

Com. in aph. 15. l. 1.

Ibid.

non in sudorem sed halitum materiam commutavisset, & hoc tantum secundum quid fieri dicitur: potentioris autem, quia in hoc saltem vis naturæ paret quod affatim calidus sudor excernitur. Ideo ea de re ita Gal. voluit sanciri, de sudoribus dictum est quod resoluto interdum habitu fiunt, & passio Syncope vocatur. Huic contraria est constitutio quæ in indicibus diebus fit, robustam naturam docentibus. Tales sunt qui in moderatis exercitationibus fiunt. Et quum dicitur, *eo fugit magis sensuum difflatio, quo calor major*, non reciproca est conversio, quoties difflatio est argumentum esse aucti vegetique caloris. Vel dicemus locum illum apho. de difflatione materiali intelligi debere: Quum autem hic de difflatione in hystericis mentio injicitur, de ea quæ sine materia est, audiendum: Et quæ docet superesse adhuc nonnihil caloris, cui difflando ventilandoque satis est aliquantula διαπνοὴ, quum reliquorum usus non incidat. Nec enim nutriendi caloris, nec a fuliginoso excremento repurgandi magna urget necessitas. Ac de furore uteri dicendum videtur, qui & causa & symptomatis ἀπὸ τῆς πνιγὸς ὑστερικῆς distinguitur, ex Sorani sententia apud Aetium. Tamen confusa sunt sæpe symptomata, ut ignores sæpe an uteri sit suffocatio, an suffocatio & strangulatus. Tamen nomina quæ utrique affectui imponuntur, ab eo symptomate quod maxime elucet, satis indicat quæ idea & proprietas cujusque affectus sit. In hysterica passione quæ κατ' ἐξοχὴν τὴν πνίγα significat, strangulatus, suffocatio ac si fauces præcluderentur, quum ἀφωνία apparet, in furore uterino rabiosum quoddam est delirium & mentis abalienatio est. Insultant enim virgines, garriunt, vociferantur. Itaque definitur, uteri intemperies quæ in affectionis consensum facile cerebrum pertrahit, ad quam rabida quædam mentis alienatio consequitur. Docuimus alias quis esset uteri cum cerebro consensus. Nam Galenus dum rationem reddit cur humoribus circum uterum restagnantibus dolores capitis oriantur, & ad uteri substantiam id refert quæ membranosa est & quodammodo nervosa (quod facilis dilatatio indicat) & ad vasorum contextum. Etenim præ reliquis corporis partibus uteri plurimas maximasque venas habent, quo fit ut aut lochiis, aut mensibus suppressis, aut phlegmone aliqua oborta, magna vaporum calidorum ilias in caput feratur, quæ dolores creat in syncipite maxime propter eam quæ eodem loco assignatur, causam. Quum autem definitur intemperies, aut calida aut frigida esse debet: si calida, aut cum humore est, aut sine. Si cum humore phlogosin faciet, aut phlegmonem, aut ἐπιφλόγισμα, quod a Leoniceno male in flamen vertitur, melius deflagrationem, aut ardorem alicujus partis, velut a flamma ustæ ob exsuperantem humorum caliditatem, dices. Ut libere tamen dicamus, non hic peculiarem in utero affectionem significari volumus, sed fervorem quemdam ardoremque ob libidinis cupiditatem accensum. Ac si dicas turgere, incitarique partem aliquam naturali quodam igne deflagrantem. Non hic materies, non cumulus humoris spectatur, quamquam velut causa procatarctica adesse solet, sed incendium, æstus, impetus, incitatio quædam naturalis, illud ὀργᾶν

3. de sympt. caus.

Vide Manard. ep. 1. lib 15.

Aetius serm. 4. tetrab. 4. c. 74.

Com. in part. 1. sect. 1. l. 6. epid. 2.

Uteri suffocationis & furoris uterini differentia.

In aph. 23. lib. 5.

Com. in aph. 22. l. 1. & com. in aph. 1. l. 4.

Fernelius videtur uteri furorem cum nescio qua conversione uteri ad coxas confudisse. An hoc sit verum dubitari potest. Verba tamen hæc græca in com. in epid. & prorrh. distinguit Gal. cum Hipp. Cap. de hysterica suffocatione.

dici potest accommodatum animantibus quæ impetu toto ad libidinem perfruendamque voluptatem ruunt, nec ullo consistunt loco, nec quiescunt, donec illud expleverint. Quod explicat Gal. in aphor. Soranus & causa & symptomatis uteri furorem a præfocatione uterina distinguit. In hysterico strangulatu uterus de loco dimovetur aut vapore tetro, aut morsu, aut vasorum plenitudine, ac si convulsio aliqua foret, tumque partes alias comprimit, & superiores in consensum trahit per vasorum propagines tetrum vaporem halitumve immittens: in furore hysterico immotus manet, sed nescio quam qualitatem per spinæ medullam cerebro communicat. Signa verò quibus a se invicem separentur, hæc sunt: in suffocatione hysterica, ἀφωνία est, torpor sæpe corporis & pallor præcedit, crurum imbecillitas, immo pleræque pro mortuis ad sepulchrum delatæ sunt, pulsus adest nullus, intercepta est respiratio ob oppressionem instrumentorum respirationi inservientium mutæ ac velut emortuæ jacent virgines: in uterino furore garrulæ sunt, sæpe ridibundæ, alias lacrymantur, alias effuse rident, maxime quum de rebus voluptuariis quid audiunt, jactantur perpetuo, & indecora sæpe corporis compositione verborumque absurditate παρενεχθῆναι, παραφρονεῖν, παραλαλεῖν, παραπαῖσαι καὶ παρακρούειν videntur. Unde illud mirum est quod scribit doctissimus Hollerius quod duabus filiabus Præsidis Rhotomagensis contigisse scribit, in quodam motu sursum uteri ut putabatur. Risu enim longo ad horam & horas duas imminente paroxysmo capiebantur, quem neque metu injecto, neque hortatu, nec aliis artibus poterant compescere. Ac parentibus illæ interrogatæ objurgatæque respondebant eum risum sese cohibere non posse. At meo quidem judicio non hæc historia ad caput de strangulatu uteri ab Hollerio erat referenda, sed potius vitandæ confusionis ergo caput de furore uteri erat conscribendum. Quum enim aut risus adest, aut modo lacrymæ, modo risus, potius de furore uteri & satyriasi quædam est suspicio. Unde quæri potest, num hystericæ passionis, idest strangulatus uteri propria ὕπαρξις in eo sit, ut aut exigua respiratio, aut nulla reliqua sit, hoc enim significat affectus vulgo dictus πνὶξ ὑστερική, ἀπὸ τοῦ πνίγειν, idest, ἄγχειν. Et tamen idem ait in hystericis nonnullis magnam esse respirationem, quod nulla sit stomachi, cordis, præcordiorumque compressio, sed alio materia traducatur. Quoniam enim ut Gal. diligenter explicat, partes anteriores magis sunt venosæ & arteriosæ, posteriores autem nervosæ membranosæque magis, eadem materia tum foris admota, tum per cæcos internosque ductus translata in eodem corpore varios producit effectus. Frigida aqua posticis applicata affusaque magis molesta esse solet, quam si anticis: præterea si vapor feriat partes anteriores cerebri insaniæ metum afferret, si posteriores, tremoris, horroris, ac convulsionis. In hystericis itaque materia non perducta per partes priores eam δύσπνοιαν non est allatura. Tamen si in strangulatu uteri, contorsio, aut derelictio propriæ sedis ipsius uteri est, nullus adesse poterit integra respiratione, quoquoversus se illa materia proripuerit. Ideo in strangulatu voluit Aetius moveri uterum, in furore eumdem manere. Et inde

Error Hollerii.

Holle. eodem in cap.

Com. in aph. 65. l. 5. apho. Hipp. de liquidorum usu.

Hippoc. aph. 65. l. 5.

inde quæstiones moveri possunt an uterus ita moveatur, de qua priore quæstione ante plenissime dictum est, & an necesse sit de suo dimoveri detrudique loco, ut efficiatur is qui essentiam morbi constituit, strangulatus. At ex prioribus Hollerii verbis & strangulatum abesse posse patet, siquidem est magna respiratio, & motum materiei aut in hanc aut in illam partem varias hystericæ passionis ideas constituere. Nisi forte dicat quis videri quidem virginem strangulari, non tamen necessariam esse respirationis interceptionem. Immo & in dominatu irritationeque vermium vidimus puellas ita affectas, ut sibi præcludi fauces narrarent, quum tamen libere satis spiritum ducerent, & in attonito morbo, quem ἀποπληξίαν, ἀπὸ τοῦ ἀποπλήττεσθαι, nuncupant, & faucium interclusionem, & libertatis respirandi interceptionem, & privationem motus & sensus, quum tamen nullus vterus, aut alia similis in corpore pars turgeat, loco moveatur, impetumque faciat, & alias situ superiores pessundet & opprimat, unde suffocatio consequatur. Ac de motu uteri magna est inter primarios medicos dissensio, nondum decreta definitaque, quod in primis distinctionem inter strangulatum uteri, & furorem obscuram reddat. Sed Hippocrati hoc loco subscribamus qui ἀνατροπὰς καὶ κινήσεις καὶ πλάνας τῶν ὑστερέων animadvertit. Sed Galenus multis convincit rationibus motus ipsius principium non esse ab utero, sed per consensum tantum fieri & διὰ τὴν ἀδελφιξίαν, idest communionem, consensum & cognationem aliarum partium repletarum aut siccatarum, aut aliud simile patientium. Verba hæc sunt Galeni. Similiter uterus modo sursum abit, modo in latus promovetur, nec id quidem proprio suo motu, sed ab altero tractus e sede propria recedit, quæ enim trahunt multa sunt. Nexus enim nervi, arteriæ, venæ quæ in ipsum pertinent, omnia hæc id efficere possunt, quum in tumorem exturgentia tantum dement de longitudine quantum in tumorem creverat. Et hoc commune omnibus corporibus quæ distentiones & contractiones habent. Et quod mirum est ut suam defendat sententiam exemplum affert viduarum hystericarum quibus vasa sanguine non implentur, & propterea a plenitudine non contrahuntur: in iis, ait, seminis suppressio hystericæ affectionis causa est, quum nulla fiat retractio uteri. Tandem concludit perversionem uteri eorum symptomaton quæ hystericas virgines infestant causam non esse, sed plenitudinem ipsam. Quod a ratione alienum videtur. Nam & malignus vapor, & contractio, & plenitudo, concurrere videntur. Pars vero ipsa, uterus nempe, adeo magnum consensum cum partibus nobilioribus affert, ut eas facile in suæ affectionis contagionem trahat. Ac paullo ante diximus in nonnullis hystericis aliquando servari respirationem quod materia non appetat præcordia, sed alio converti videatur, & quod prout anticas, aut posticas corporis partes humor sollicitet petatque, ita varietas symptomaton contingat: Sed tamen mirum esse possit quomodo, suppressa evacuatio aliqua alias corpus totum refrigeret, alias respirationem intercipiat, alias alia adferat. An ea varietas ex parte membrorum partiumque affectarum, an ratione humorum contingat, an utrorumque Gal. in eo laboravit, sed

Lib. de superfet. l. de locis in homine

l. 3. de Articul. part. 100.

Com. in part. 100. l. 3. de Articulis.

Cap. 5. l. 6. de locis aff.

Consensus uteri cum ceteris partibus.

Cap 5. l. 6. de loc. aff. „ paullo generalius edisseruit : Ita scribit, pro ratione multitudinis qua- „ litatisque tum menstruorum tam seminis , alias aliæ symptomaton spe- „ cies oriuntur . Nam noxia causa universum corpus refrigerare po- „ tente adeo vehementer refrigeratur corpus , ut & respiratio , & ar- „ teriarum pulsus deprehendi nequeant . Quæ si crassa fuerit vel acris , „ convulsiones , si atræ bilis naturam habuerit , mæstitias , ut animi „ quoque defectiones & ad fortes extensiones, & refrigerationes , & sto- „ machi æstuationem sequuntur. Distinctionem quoque affectuum a va- rietate humorum & qualitate petit idem dum explicat quid adferat so- mnus in febribus quibuscum juncta sit plethora : si, ait, humorum mul- titudo magis ad atræ bilis naturam vergit , timores fiunt , sed si talis non fuerit, labores & convulsiones perpetuo oboriuntur in hystericis vir- ginibus, quum materiam necesse sit acrimonia præditam esse . Non enim omnis suppressio mensium aut seminis hystericæ affectionis causa est, nec quovis tempore , sed quum diuturna est , ut temporis diuturnitate hu- mores aliam naturam induerint , immo eo malitiæ devenerint , ut sua virulentia toxicum ipsum adæquent . Quod demonstravit Galenus dum ait necessum esse , ut omnis humor diutius in corpore moram trahens corrumpatur , quod nec consentaneus naturæ , nec alienus idem mane- re diu possit . Si ista diuturna est suppressio , cacoethia jam contra- cta est, proinde & acrimonia quæ si requiritur ad convulsiones faciendas naturamque sollicitandam (ut de sternutamento docet Gal. quod ait non a quavis causa frigida fieri, sed aut a flatulenta , aut acri) in omnibus hystericis affectionibus convulsiones consequentur. Cur enim elatus a tibia vapor convulsiones peperit , idem non faciet cumulus vaporum suppressis excrementis circum uterum elatorum ? Itaque male meo judicio Gal. va- rietatis eorum symptomaton causam reperit ab humoribus ipsis (quam- quam & juvat plurimum ea qualitas) sed duas potius causas assignare debuit, nempe secretionem (quam barbare pract. sequestrationem voca- vere) humorum a sanguinis massa , & naturam partium per quas va- por aut efferus humor fertur , aut quas impetit , aut in quibus residet ac restagnat . Nemo enim dubitat alias & affectuum & dolorum diffe- rentias sequi si in nervosum genus humores incubuerint , alias si in ve- nosum, alias si in musculosum , alias si in membranas, alias si per ina- nia spatiola humor relatus fuerit. Quamdiu enim in venis humores con- tinentur aut fluunt, longe aliter sese res habet, quam quum in nervos incur- rerunt. Et multis per inanes meandros cæcosque corporis ductus, acres vapores inferne feruntur, qui si nervos invaderent, convulsiones nervorumque af- fectus afferrent. Quod Hippocrates explicavit , dum rationem reddit cur quum in hydropicis artus omnes humore imbuti sint dolores articulares non oriantur , quum tamen paucula materia atroces nervorum dolores afferre soleat. In hydropicis fluxum refluxumque materiei animadvertit , in arthritide obsidionem in nervo . Sed in hystericæ strangulationis expli- catione multi fuimus, quum tamen de furore uteri institutum esset dispu- tare. Sed rerum affinitas eo nos adduxit. Nunc ad furorem uteri redea- mus.

Com. in aph. 67. l. 4.

Gal. c. 5. l. 2. de locis differ. feb.

Com. in aph. 51. l. 7

In lib. de loc. aff.

Hipp. l. de locis in homin.

mus. Jam explicuimus quibus signis furor uteri a strangulatu distingueretur, nunc tria restant explicanda, quale sit delirium virginum furore uteri detentarum, quibus item hic morbus contingat, & an materia aliqua sit quæ communicetur cerebro; de tertio dicam paucis. Strangulatus uteri magis materialis esse videtur: quum & ichor, & vapor, & humor eum indicat. Declarat sanatio. Nam plerisque hystericis quum liberarentur a paroxysmo contigit aut seminis aut rei similis excretio, partesque pudibundæ velut madefactæ visæ sunt. Sed furor uteri expers materiæ esse videtur. Quemadmodum enim diaphragmate inflammato ita laborat cerebrum τῇ συμπαθείᾳ ut omnia phrenitidis adsint argumenta, non quod materia communicetur, sed ob ardorem partis quæ cum cerebro magnum consensum habet, immo in qua quidam sapientiæ sedem constituerent (quamquam hoc Hippocrates explodit) ita æstu quodam fervoreque occulto uteri, tamquam partis sensu exacto præditæ, perturbatio aliqua mentis contingit, quam furorem uterinum vocaverunt. Cur non utero ut & ori superiori ventriculi appetitus quidam incessat rei jucundæ? Etenim dum natura partes construit & effingit, ita eas comparat, ut illæ proprias functiones aggrediantur & perficiant nulla doctrina edoctæ, sed solo instinctu motæ, & inter ceteras exacto sensu alias donavit quæ rerum quarumdam desiderio teneri ac languescere videntur. Numquid enim ventriculus in fame animali facta velut in chorea harum illarumque partium attractione; suctionis sensum quidem habet, immo præ inopia adlatrare quodammodo videatur? Quod si ventriculo evenit, cur non eodem jure idem utero contigerit? ut non abs re animal facultate concupiscendi præditum Plato vocarit. Quod tamen Gal. confutat. At nosse debuit Gal. quemadmodum a Langio doctissime explicatur, uterum ut & reliquas corporis partes quadam vernacula congenitaque vires proprias consectari, contrarias vero aversari, & ut pars diviniore quadam vi sensuque exquisitiore prædita est, ita expetitio desideriumque rerum suavium magis in propatulo est, & aversatio fugaque injucundarum. Non inepte itaque ab illa sensus desideriique præstantia quæ in utero rerum venerearum ardore parturiente apparet animal concupiscens vocatur, hinc furores in utero, hiatus quodammodo, titillatio, orgasmus, impetus ad venerem, & in maribus priapismus, pudendi arrectio quæ inspecta formosa muliere, aut attactu illius solo, aut basiolo tamquam in articulo contingit. Et narrant mulieres pruritum sæpe uteri persentire ludi venerei desiderio excitatum. Quo vero tam subitam pudendi arrectionem revocares nisi ad innatam illis partibus cupiditatem qua gestiunt turgentque facultate ea præsertim quæ voluptate est suscitata? Maxime vero, ut ad secundam instituti partem accedamus, & furores & priapismi contingunt iis qui temperamento calidiores sunt cum animi quadam impotentia & concupiscendi facultatis robore: ac tum quum aut rerum istarum obscœnarum usu edoctæ sunt, aut auditu eruditæ ac pellectæ, unde narrat Gal. plerisque intermisso veneris usu, & gravissimos dolores capitis & ἀθυμίας, tristitias melancholicasque passiones, inappetentias,

Hipp. sub finem l. de sac. morb.

Gal. c. 6. l. 6. de loc. aff.

5.

Langius epist. 23. l. 1.

6.

Cap. 6. l. de loc. aff.

Cap. 5. & 6. l. 6. de loc. aff.

tentias, febres denique ipsas contigisse. Alios torpidulos, timidos, ignavosque redditos: illos arboribus immodice fructiferis Plato comparavit. Aliis palpitationes arrectionesque assiduæ colis contigerunt, hujus rei rationem reddit Galenus ex Platonis sententia, ignavia corpus exsolvit, proprii autem officii exercitatio robur addit. Nam quum venere uti consuevimus vasa ampliora reddita sunt, major sanguinis & spiritus fit attractio, unde exercendæ veneris cupiditas increscit. Contra evenit quibusdam Cantoribus & Athletis qui laboriosis muniis animum corpusque addentes, quum nullam vitæ suæ partem veneris illecebris contaminarent, iis pudendum effetum, rugosum ac collapsum erat. Itaque si virgines salaciores sint & quicquam de voluptuoso amplexu audiverint, facile uterino furore corripiuntur. Qui quum adest, mens perturbatione quatitur, dumque delirant de venere libidineque loquuntur, satisque verborum obscœnitate declarant avide concubitum appetere. Et nisi brevi jucundum hymenæum celebraverint præsertim formosi amatoris blandis colloquiis lascivoque basio pellectæ, expallescunt, maciantur, moriuntur denique ut quotidiana experientia constat. At nubant potius quam urantur, nisi votum pietasque impediat. Et hoc uterini furoris suum sit remedium. Tamen ne desint remedia quibus aut absentia mariti, aut contrahendarum nuptiarum difficultate furor iste vires acquirens compescatur, brevi hæc explicabuntur hic & capiti & utero prospiciendum est. Tametsi enim ab uno utero mali prima labes sit, tamen quoniam cerebro facile impressio fit visque infertur, quum utero prospectum fuerit, ad caput ipsum læsum & facile ex sympathia in προσωπάθειαν incidens est concurrendum. Utero autem consulemus assumtis & admotis. Decoctiones parabuntur ex blito, portulaca, cucurbita, peponibus, atriplice, semine melonum, cucumeris & consimilibus quibus vis insit refrigerandi & humectandi. Quin etiam mulsionibus locus esse poterit, ut in urinæ ardore, mistis iis quæ tenuitatem partium habent, ut arthemisia, nepetha, matricaria, bistorta quæ operam utero dicant. Ita facile frigidiorum vis ad uterum devehetur. Mulsiones parabuntur ex polygono, umbilico veneris, plantagine nymphea, sempervivo, portul. lactuca, addito parthenio, melissophyllo, sabina, hyssopo, seminibus frigidis tum quæ majora, tum quæ minora vocantur, semine pœoniæ & urticæ mortuæ, nec non hordei, affundetur aut aqua nympheæ aut liliorum, potest addi nonnihil trochiscorum de Camphora. Notandum vero illud quod Aetius ex Sorano trochiscos Trigoni præscribit quorum descriptionem non inveni. Verisimile est eos ex iis componi quæ temperandi & refrigerandi vim habent: ut possent eo pertinere trochisci de Camphora descriptionis Mesuæi, & quod mirum est illis trochiscis admiscet portiones æquas, crocomagmatis & cypheos aromatici. Sunt autem compositiones ex Dioscoride & Aetio in quarum complexum multa calida ingrediuntur: in Cyphi uvæ passæ assumuntur, terebinthina usta, myrrha, cinnam. flos junci odorati, cypperus, bdellium, mel, vinum odoratum. Ad viscera ulcerata, obturatas partes nec non ad suspiriosos opinione Dioscorid. valere dicitur. Crocomagma vero com-

Sub finem. l. de loc. aff.

Cap. de furore uteri.

Dioscorid. c. 24. l. 1. Aetius c. 99. serm. 1. tetrab. 4. Paullus l. 7. duplex cyphi facit solare & lunare, & utrumque epithematibus admiscet que, cyphi ideo vocantur.

componunt crocus (quod largius hunc assuunt ita nomen meretur) myrrha troglodytica, rosæ siccæ & gummi aliquot. Dubitatur autem an crocomagma & cyphi aromaticum usurparit Soranus in cibo, an in admotis. Utroque enim modo accipi potest. Nam & illita dolores capitis leniunt, & assumta calfaciunt, coquunt, urinam cient. Sed si crocus cerebrum maxime ferit, si replet caput, quis ejus usus esse potest in furore uteri quem & calidioribus naturis contingere diximus? consentaneum enim est adaugeri calorem rerum calidarum usu, malumque malo cumulari. Immo ex Dioscoridis sententia crocus venerem stimulat, at usu crocomagmatis & similium immoderatum rei venereæ appetitum compescere studemus. Si vero quis objiciat coquere, mulcere, mitificare, apteque cataplasmatis miscere solere: verum illud quum ad suppuratum tenditur. Sed in furore uterino nil tale intendimus, immo nil aut exiguum esse in hoc affectu materiæ demonstravimus. Istis objectionibus fiet satis si dixerimus crocomagma solum non usurpari, sed frigidioribus ad contemperationem admisceri. Aut potius id fieri maxime quod inflammationes ad sacrum ignem vergentes crocum juvet plurimum, quod in variolis papillisque puerorum apparet, quibus oculi croco illiti venenatam serpentemque papularum ecthymatonque vim facile depellunt. Verendum esset ne si frigida sola adhiberemus, uterus læderetur cui tamquam parti nervosæ frigus obesse ante ex Hipp. docuimus. Ideo etiam in phrenitide affectu calidissimo remedia frigida calidis contemperantur, ne in contrarium affectum pars adducatur. Sed id facilius metuendum est ubi materia aliqua adest quæ affectum alit. Nam dum quæ sunt frigida applicantur, duplex incommodum sequitur, unum quia difflatu prohibetur materia acris & tenuis quæ affectum committit. Alterum incommodum est quod quum calidum & frigidum par in agendo tempus habeant, dispar sit securitas Gal. 7. method. 4. acutorum. Utpote ex sententia Hipp. febris ardens fit quum tenues ichores a venulis arefactis attrahuntur: deliria oboriuntur tribus de causis, quum in febre sanguis (qui plurimum ad prudentiam facit Hippocratis sententia) sanguis de propria statione dimovetur, quum concitatur, & serosus ichorosusque fit (quod græce dicitur διουρεῖν) accedit & quod tetri vapores sursum efferuntur. Usu frigidorum præsertim si hypnoticum quid habent, præsertim quum applicantur reprimuntur intro ii tetri vapores qui mentis arcem magis labefaciunt, & quum alioqui fluant refluantque eorum motus sistitur, ut mirum non sit si in partem in qua sistuntur tyrannidem exerceant, & pro affectu momentaneo, ac fugace constans fixusque inducatur. Sed in uterino furore minus est formidabilis refrigerantium usus, quod nil tale metuamus. Eo autem magis immoderatos esse sæpe hic oportet; omnemque medendi seriem pervertere quod cum mulierculis res sit, quibus hoc proprium est ob ingenii impotentiam ut nitantur in vetitum negataque cupiant, & maxime cum iis quibus uterino affectu mens aberrat, deliratque. Captanda tamen est occasio, & vi cogi debent, si nil precario fieri potest. Etenim muliercularum affectus sæpe sunt immedicabiles, quod omne

Dioscorid. c. 26. l. 1.

1. Aetius c. 50. serm. 3 tetrab. 2.

Croci vires in curat. furoris uterini. Cap. 25. l. 1.

Hipp. l. de Aliment. Aetius c. 2. tetrab. 2. l. 2.

Hipp. 1. de morb. l. de flater. de sac. morb. Hipp. l. 1. de morb.

Therapia furoris uterini.

omne remedii genus rejiciat, & tantum si qua fors tulerit, nonnulla admittant. Jam vero utero foris hæc applicari debent. Primum stupæ canabinæ in aqua frigidissima maceratæ exprimentur, deinde in butyro & oleo violato, aut rosaceo, aut nenupharino madebunt, eoque satiabuntur, & toti ventri applicabuntur. Vel,

Fotus, litus, unctiones.

℞ *solatri aeizoi, sonchi, umbilici veneris, portul. lactucæ mercurialis an. m. iii. caput papaveris, contunde, exprimatur succus additaque portione myrrhæ & camphor. & ℔. ss. ol. rosati immergantur lintea, & ossi sacro, lumbisque admoveantur. Item,*

℞ *oxyrhodini ℔. iii. pulveris santalorum ʒ iii. crocomagmatis ℥ ii. philonii romani ℥ ss. misce & fiat unctio ad easdem partes. Vel,*

℞ *folia hyoscyami decem, lactucam, portulacam contunde cum oxycrato & oxyrhodino, possunt addi semina anisi, fœniculi, seseleos ad frigoris contemperationem.*

Vel, eadem hyoscyami folia, & capita papaveris in vino albo macerabuntur, & admovebuntur, ut studeatur conservationi partis. Immo & castoreum addetur. Soranus utero calidiori mercurialem applicat circum pectinis ossa, & pessulos format in sinum pudoris immittendos. Unguentum rosatum Mesuæi & refrigerans Gal. conferet. Hydrorosatum confert: & philonium romanum, & antidotus seu opiata zazenea quæ & azaranii esse dicitur, hæc castorium, opium, piper, macropiper, galban. costum, cinnam. phu. daucum, azarum, crocumque admittit, ut ex Avicenna patet. Etsi enim hæc antidotus ut & philonium romanum magnos usus habet in doloribus a causa frigida obortis, si recens parata sit propter opium in furiosis affectibus plurimum est profutura. Inter cetera vero Nicolai requies ita vocata a Romanis, ut scribit Alexandrinus; quod in acutis febribus, affectibusque cum inquietudine agitationeque junctis mirum afferat fructum. Et ad eam formulam ita effingi potest simile:

Avicennas l. 5.

Opiata.

℞ *rosarum, Coriandri præparati an. p. ss. violarum ʒ ii. opii hyoscy. papaveris alb. corticum mandrago. nucis moscat. cinnamomi, ambræ an. ʒ i. seridis, psyllii, polygo. p. i. santali utriusque spodii tragacanth. an. ℈ i. sacchari, candi ℥ ss. sacchari & succi rosarum quantum satis, fiat opiata ut ars docebit. Usus erit ad ℈ ii. aut ʒ i. ut*

Potia.

℞ *aquarum melissophylli, betonic. acetos. aromatizat. pauco cinnam. & elect. diatragaca. frig. aut diamargarit. frig. an. ʒ. i. ss. opiatæ prædictæ ʒ ss. trochis. de camphora ℈ i. julep. rosati. ℥ i. fiat potus. Addi potest conserva florum nenuph. aut rorismar.*

Temporibus & fronti hæc applicabuntur.

Frontalis.

℞ *succorum lactuc. & portul. an. ℥ ss. aqu. rosarum ℥ ii. pulveris betonic. & salviæ an. ʒ i. cum æquis partibus unguenti ex oculis populi facti & unguenti ros. Mesuæi. fiat frontale. Vel,*

℞ *conservarum nenupharis, violarum & anthos an. ℥ ss. populeonis ʒ ii. oxyrodini ℥ i. ss. intingantur lintea & applicentur fronti.*

℞ *pulveris coriandri ℥ ss. florum violarum rosarum & nenuph. an. p. i. seminis lactucæ, hyoscy. papaver. alb. vel nigri an. ʒ. i. santal. alb. ℈ i. flo-*

rum lavendul. ℥ *i. caphur. parum. fiat pulvis excipiendus syndone interpuncta pro frontali.*

Hoc tamen notari potest in usu τ̃ ἀνακολλημάτων quæ fronti applicantur, si affectus calidus est & siccus, utendum iis esse potius quæ humida sunt actu: Sin humidus affectus, iis quæ sicca sunt. In delirio uterino utendum humidioribus ob causam supra dictam.

♃ *ol. rosati, nenuph. viol. an.* ℥. *i. opii.* ℥ *s. illinantur nares interiores ad somnum conciliandum. Opio locus esse non debet si corpus molliusculum sit, nisi vis ejus emendetur floribus lavendulæ, nuce muscata, caryophyl. pulvere majoran. non autem croco, euphorb. aut castoreo. Sunt enim καρηβαρικά.*

Plurimum interest ut concilietur somnus, alioqui verendum est ne vigiliarum assiduitate & consumtione spirituum animalium partes ab exhausto laborent, unde augeantur cerebri symptomata, immo & phrenitis aucta calida & sicca intemperie contingat. Itaque & caput & pedes humectandi sunt. Caput quidem eo modo. Maxime vero conferent emulsiones vulgo dictæ quæ ad ardorem urinæ institui solent, sed ad devehendam earum vim uterinas herbas adhibere oportet.

♃ *lactuc. portulac. plantag. sempervivi, polygoni seu geniculat. an. m. i. Solani p. i. florum violarum, nenupharis, florum narcissi an. p iii. foliorum lambrusc & vitis sativ an. m. iii. seminis melon. cucum. lactuc. scariol. coriandri an.* ℥ *i meconii p. i. florum rorismar. & lavendul. an. p. ii. fiat decoctio in aq. decoctionis capitis vervecini: irrigetur caput eo decocto. Vel vapor illius decocti ademto capite vervecino excipietur naribus. Potio hac interea dari poterit:*

♃ *lactucæ, sempervivi, morsus, salviæ vitæ an. p. i. seminis lactucæ & papaveris an* ℥ *s. florum nymphea, narcissi & vitis an. p. i. florum anthos, stœchados an. p. i. seminis coriandri* ℥ *i s. fiat decoctio: dissol. syrup. de agresta, & nenuphar. an.* ℥ *s. philonii romani* ℈ *i. pulveris diamarg. frig. grana. 8. fiat potus.*

♃ *passul. corinth. jujub. sebesth. & prunorum an.* ℥ *s. lactucæ, scariol. portul. & plantag. an. m. i. Artemisiæ p. i. seminis bomb. melo. cucu. citrul. & lact. an.* ℥ *i. s. seminis meconii* ℥ *i. s. flor. nenuph. p. i. f. decoct. in col.* ℔ *i. dissol. elect. diatrag. frigid. & syrup. de alth. an.* ℥ *ii. fiat emulsionis modo.*

Emulsiones.

Herbarum supradictarum decocto, adaucta quantitate solatri fovebuntur pedes, immo addetur pars aliqua oxycrati: folia salicis valent plurimum.

Capiti deraso oxyrhodinum affundetur: vel pulvis qui sequitur cujus magnus est usus.

♃ *pulveris coriandri* ℥ *i. seminis papaveris alb. lactucæ, florum nymph. viol.* ℥ *i. s. florum anthos p. ii. granorum tinctorum pulveris rosarum an.* ℥ *i. fiat pulvis quo caput perspergatur.*

Nos aliquando mulieri medicinam fecimus quæ magna furoris uterini & phlogoses argumenta habebat: Paullo ante metus erat volvuli ob

ἐπιφλόγισμα ventris inferioris. Clysteribus anodyn. refrigerantibus paratisque cum decocto capitis vervecini cum herbis refrigerantibus alterati: Item frequenti venæ sectione ei occursum est. Incredibilis æstus erat in lumbis, calor in profundo sinus pudoris percipiebatur, illa sæpe divexabatur adeo ut nulla ope medica occurreretur. Somniabat se rem cum marito habere, ab eoque tempore omnia sunt exacerbata. Colligebamus, aut uteri furorem esse, aut phlogosin quamdam. Tantus plantæ pedis & surarum dolor erat, ut eam pene ad rabiem adigeret. Urinæ sæpe præ ardore nigricabant, alias altæ & distantes. At distantes urinæ tumultus perturbationisque sunt argumenta ex sententia Hipp. Non erat ingens febris, usu pessorum levabatur præsertim quum loco pessi subderetur candela ex sevo arietino. Insessus parati sunt ex ruta, chamæm. meliloto. nil proficitur, oxyrhodinum pectini sæpissime affundebatur, olea chalastica & anodyna in uterum per metrenchiten injiciebantur. Aegrescebat medendo. Tandem hoc remedium parum quidem tutum usurpatur, quo solo convalescit.

Hippoc. aph. 33. l. 3.

Cataplasma.

℞. *radicis althea & ebul. an.* ℥ *iiii. plantag. mal. senecionis, umbilici veneris, bursa pastor. bismal. chamam. an. m. iii. cressionis m. iii. seminis lini, cydo. psyllii, lactuca an.* ℥ *is. seminis fœni burgun. & althea, bimbacis melo. an.* ℥ *ii. hyper. (quod in segetibus nascitur foliis ruta & refrigerandi vim habet Dioscoridi.) hyoscy. & papaveris alb. an. m. iii. fiat decoctio, in aqua: transcoletur per setaceum: adde mucori transmisso opii theba. & popul. an.* ℥ *i. s. fiat catapl. pro pectinis osse & inguinibus.*

Diosco. c. 63. l. 4.

Semicupium.

Eadem materies in lebete incocta est: decoctum in vas insessui aptum immittitur. Ea insedit: & ex parte ejus per μητρεγχύτου in sinum pudoris infusum est. Renum regioni illinitur hoc quod sequitur.

Litus.

℞ *unguenti comitissa* ℥ *iiii. philonii romani* ℥ *iii. pulveris coriandri & chamamel. an.* ℥ *s. ex his litus fiet ad partes supradictas.*

Præterea & vesicæ suillæ decocto superiore implentur admoventurque lumbis & pectini, item & hoc.

Litus.

℞ *mucoris seminis psyll. extracti in aq. plantag.* ℔ *ii. butyr. col. in aqu. rosarum* ℔ *s. trochiscorum alborum Rhasis & trochiscorum de camphora an.* ℥ *s. unguenti refrigerantis Galeni.* ℥ *ii. fiat linimentum.*

Omnia hæc remedia & in furore uterino, & in uteri inflammatione (præsertim si materia multa non sit, sed phlogosis) aptissime usurpari possunt. Quoniam in remediorum superiorum usu narcotica sæpe usurpavimus, sive utero consuleremus ipsi, sive somnum conciliare studeremus, non alienum erit docere cautionem hic maximam adhibendam esse. Quod enim Hippocrates scribit, nil temere, eo id consilium pertinet, ut interea dum prodesse studemus, non obsimus. Quamquam propter rerum difficultatem, & eam periclitationem quam rebus ambiguis suscipere debemus, multa sæpe sunt aggrediunda, de quibus eventum præstare sæpe in nobis situm non est. Itaque quod in Oratore Marcus Tullius, id in medico prudenti desideramus. Etenim medico maxime cavendum ac providendum est: idque illum sollicitare summe debet, ut dum prodesse elaborat

Hipp. 6. epid.

Cautio adhibenda in usu narcoticorum.

Hac ex l. 2. de Oratore.

Nota.

ne

ne quid obsit: Et quamquam in utroque enitendum sit, tamen multo est medico turpius nocuisse videri, quam non profuisse. Quod quum alias prospiciendum est, tum maxime quum cogitamus περὶ τῶν καρηγορικῶν καὶ ἀνωδύνων. Sunt enim plerique qui quoties de sedando dolore agunt, primo quoque tempore ad narcotica confugiunt rati sedandi doloris rationem omnem in stupefacientibus collocari. At narcotica κατπιχηστικῶς tantum ἀνώδυνα dicuntur. Sedant quidem dolores, sed magno partium incommodo. Illis relictis paucula remedia ad furorem pertinentia persequamur. Pessi ex usu sunt ex ladano, gummi tragacanthæ, & quibusdam aliis quæ temperandi vim habent, aut ex mucagine seminis psyllii extracta in aqua uterina: addito momento ceræ, & granis quinq; zibeti aut moschi. Ita enim revelletur impetus illius consensus cum partibus superioribus: nec furendi tanta erit occasio. Præter ea si cogi potest ad insessus ut balnea ex aquis temperatis in quibus folia vitis agrestis aut sativæ, aut salicis, aut nenupharis incoquentur. De furore uteri hæc dicta sint. Nunc ad suffocationem hystericam.

Vide Gal. c. 19. l. 5. de simpl. med. fac.

Ne quis temere hystericam strangulationem cum quovis affectu uterino confundat, jam ante notas aliquot exhibuimus. Nec solum in eo difficultas exsistit ut strangulatum vulvæ a reliquis symptomatis hystericis distinguas, sed ut a melancholicis & cardiacis separes. Si enim vaporis natura consideretur plurimorum venenorum conditione frigidus & melancholicus esse videtur. Unde & mulieres hypochondriacas vidimus quæ eadem cum hystericis mulieribus paterentur. Ut ægre admodum medici dignoscerent uterusne illius fundi calamitas esset, an hypochondria. Quid de hysterico strangulatu dicam, haud in promtu habeo. Quidam enim strangulatum uteri definiunt vulvæ ad superiora recursum principalissimas partes in doloris consortium perducentem. Suffocatio autem nil aliud est quam respirationis defectus. Idem Soranus, ut ante dictum est, voluit. Nam strangulatus uterini essentiam quodammodo in motu illo recursuque constituit. Fernelius autem aliud statuit πνίγα ὑστερικὴν, aliud τῆς μήτρας ἀναῤῥοπίην; ut differat uteri πρόπτωσις ἀπὸ τῆς καταῤῥοπίης, & ut κατωῤῥοπίη opponatur τῇ ἀνωῤῥοπίῃ. Ascensus autem uteri hæc sunt symptomata, dumtaxat premitur mulier quodam præcordiorum dolore, spirandi difficultate aut animi defectione, sine metu, delirio, aut alio symptomate graviore; At longe istæ opiniones discrepant, & multum interest an strangulatus uteri per ascensum & recursum definiatur. Ut forte hoc loco excusari possit Galenus, dum disputat de ascensu uteri. Negat tum gravium horrendorumque symptomaton quæ in hystericis observantur causam uteri ascensum esse. Id rationibus multis convincit. Si quid corporis uteri ascendat, perexiguum id est, nec sufficiet ut totum ipsius spatium ne ad ventriculum quidem ascendisse ostendat. Tantum abest ut ventriculum prætereundum diaphragma pertingat. Quid si etiam attingat, an respirationem tollet, defectionem animi inducet, aut membrorum contractionem soporemque integrum? Nam & quum ventriculus intumuit cibo, respirationem non intercipit, & in gravidis mulieribus, aut quæ molam utero conclusam habent,

Gorræus in definition.

Uteri strangulatus definitio.

Fernel. c. 16. lib. 6. de par. morb.

Cap. 5. l. 6. de loc. aff.

Causa a nonnullis strangulatus statuitur siccitas uteri qui dum humectari cupit furit, & strangulatum facit.

Hipp. l. de morb. mulierum in gravidis strangulatus causam statuit, quia humectari cupit.

quum

quum tamen intestina premantur sursumque resilierint diaphragma prementia, nil inducitur tamen quale in hystericis diximus apparere. Sic strangulatus uterini aliam agnoscit causam quam uteri recursum: ut male & recentiores & prisci aliquot crediderint hystericam affectionem sine eo recursu non posse contingere. Tamen in eo peccaret Gal. si omnino statueret nullam esse uteri ἀνωῤῥοπίαν aut κατωῤῥοπίαν. Quod Fernelius & experientia & ratione comprobavit: Distinguamus uteri ascensum a strangulatu, quoniam diversa utriusque ratio, diversaque elucent symptomata. Nisi forte complicati sint affectus πνὶξ ὑστερικὴ καὶ τῆς ὑστέρας ἀνωῤῥοπίη. Et revera sine errore recursuque uteri suffocatio contingere potest. Incubo sæpe suffocationis metus adest, & tamen uterus non est qui recurrit. Quod autem faucium videatur esse præclusio, declarat Etymon dictionis græcæ, ἐφιάλτης enim alio nomine πνιγαλιὼν dicitur, & accommodate satis. Πνιγαλιὼν ἀπὸ τοῦ πνίγεσθαι appellationem invenit. Initio paroxysmorum febrilium vidimus pæne suffocatos ægros, quum tamen uterus in causa non sit. Itaque perperam rerum suaveolentium graveolentiumque partes superas appetentis, quum non ascendat nec recurrat. Vetus itaque illa explodi debet opinio, quum existiment strangulatum maxime ab isto recursu pendere. Jam vero strangulatus uterini causam in tetro, acri, maligno & pestilente vapore statuimus qui ab olida putrique materia in utero aut circum uterum contenta effertur, feritque partes superas, & prout aut in nervos, aut venas, aut cæca corporis spiracula incurrit, ita varia inducit symptomata. Adeo magna vis est vaporis & tetri halitus, ut non abs re Hippoc. ex sententia medicorum pneumaticorum cujusmodi fuit Archigenes, omnium pæne morborum causam ab uno flatu repetiverit. Causa itaque uterus est humore aliquo aut semine vitioso putrique refertus, tetro, magisque mordaci & frigidiusculo vapore nobiles partes offendens: dicimus propinqua accessione torporem mentis adesse, pigritiam, crurum imbecillitatem, pallorem faciei & aspectum oleosum. Instante vero strangulatio premit, sopor gravis quem καταφορὰν vocant, desipit mens, sensus intercipiuntur, vox perit, crura contrahuntur, malæ rubent, facies intumescit. Pulsus auctore Galeno, protenditur ac si convelleretur, cum raritate junctus est. Quod si letalis suffocatio sit, creber est, inordinatus ac nonnihil deficiens. Aliquæ sine respiratione jacent. At hic gradus sæpe sunt. Nec enim eadem in omnibus apparent symptomata, ne forte omnia. Nam si exigua mali causa est, sublatus ex utero vapor viscera ventriculumque feriens nauseam quamdam movet, cui raro succedit vomitio, sæpe cibi fastidium idque interdum cum ventris murmure, interdum sine hoc. Si vapor in diaphragma thoracisq; partes effertur, respirationem brevem & crebram tamquam compresso pectore facit. Simul cor obsidens defectionem animi levem inducit, qua vix pulsus immutatur. Metus hinc atque desperatio ægram concutit, plerumque tanta ut se mox morituram putet, nullaque ratione in spem erigitur. Malum autem altius in fauces invadens eas quasi vinculo constringere, aut manu præcludere videtur, prorsusque spiritum intercipere magno suffocationis metu. Ubi cerebri arcem conscendit alias

Causa strangulatus uteri.

Aetius docte c. 68. serm. 3. tetrab. 4. ait strangulatum uteri flatuosam esse perfrigerationem, non autem inflammationem veluti Sorano videtur. Gal. libel. de introd. pulsuum ad tyrones.

Fernel. c. de hyst. pass.

furo-

furorem uterinum cum garrulitate, iracundia, & inquietudine movet, aut alia desipientiæ genera metus horrorisque plena invehit. Alias velut soporem inducit, ut sine motu ac sensu mulier attonita jaceat, sine respiratione, aliquando & sine pulsu. Quamquam aliquando pulsus constat validusque est. Sub illius accessionis finem (quæ sæpe more aliorum reducum morborum certa stataque periodo redit) humor quidam aliquando ex mulieribus locis excurrit, intestina obmurmurant, sensus excitantur, corpus firmari incipit. Sæpe deprehenditur frigus tum temporis e capite per cervicem in scapulam & brachium illabi, quod stuporem induceret, exhiberetque quamdam paralyseos aut hemiplegiæ speciem, quæ cito discuteretur. Quæri hoc loco duo possunt, cur iste vapor malignus qui effertur aut a semine putri, aut a reside menstruorum colluvie Epilepsiam, tetanos, convulsionesque non inferat, sed contra universi corporis perfrigerationem. Posterius vero de quo quæri potest an ea symptomata horrenda quæ in hystericis apparent non possint in viris apparere, & an menstrui sanguinis seminisque corrupti tantum sint soboles. De priore ita paucis accipiendum. Certum illud est multas prægnantes mulieres Epilepsia prehendi qua liberantur aut sub impraegnationis finem, aut quum enixæ fuerint, ac revera etiam tetro vapore hysterici affectus causa potest Epilepsia induci. Nam, ut sæpe ante docuimus ex Hippocrate, prout exhalatio aut irrepit in posteriores anterioresve partes, aut eas ferit, aut genus venosum, aut arteriosum, aut partem hanc aut illam invadit, ita varietas affectuum elucet. Quis enim nescius est elata anathymiasi ab utero convulsionem induci posse, si illa nervos occuparit, palpitationem cordis, si arterias, Epilepsiam si anticas cerebri partes, cardiogmos, si osculum ventriculi infestarit. At quum vapores a partibus inferis assurgunt, alias venas, alias arterias aut nervos, alias cæca latentiaque spiracula interni corporis appetunt. Et quum has aut illas; peculiaris surgit affectus, quum omnia simul, quia singulis corporis partibus vis infertur, confusi quodammodo sunt affectus, & corpus ignavum attonitumque manet. Hystericæ mulieres videntur meo quidem judicio fieri quod & nervi, & arteriæ & cæci occultique meatus obsideantur & feriantur: & tamen plus minusve laborant pro copia aut qualitate elati vaporis, & multitudine vasorum partiumque occupatarum. Et hæc de priore. Major in explicatione quæstionis posterioris latet difficultas. Explicare enim cur in viris tam horrenda non adsint symptomata, & an hæc suppressi menstrui aut spermatis soboles sint solum non est facile. Tamen si meminerimus eorum quæ ante demonstrata sunt, intelligemus cur peculiares affectus cernantur in viris, peculiares in mulieribus. Corpus differt a corpore, pars a parte, immo & Socrates puer a seipso sene discrepat: proterea affectuum ideæ distinguuntur, hysterica ideo suffocatio dicta est, quod & uterum, græcis ὑστέραν unde τὸ ὑστερικὸν, mali fontem agnoscat, in quo restagnet resideatque colluvies, quæ alia inducit symptomata quum in utero collecta est, alia dum in alia parte. In viris supprimitur semen, sed nihil infert hystericum, quum ἰδέα affectionis certam ἰδιοσυγκρασίαν, & partium διάθεσιν consequi debeat. Immo

Cur vapor malignus elatus a semine putri perfrigerationem non Epileps. tetan. &c. infert. Item cur hæc sympt. non in viris possunt apparere 8.

in eodem cerebro partes diversæ variarum gestionum functionumque causæ exsistunt. Et tametsi in uno hepate unum sit temperamentum a quo actiones pendeant, tamen aliter attractrix ejus facultas retentrixve læditur, aliter vis ejus coquens & αἱματοποιητική in viris suppressio seminis strangulatum uterinum non invehit, utero enim carent, sed potest affectum quemdam analogon inducere. Unde ante ex Gal. docuimus suppressione seminis ob veneris abstinentiam corpori toti in viris inductum esse torporem, maciem, ἀποσιτίαν, potest quoque & eos attonitos reddere & ut ait melancholica symptomata procreare. Unde & novimus quemdam qui cœlibem agit vitam & opipare vivit suppresso semine scroti quamdam corruptionem habuisse, quam ipse ferre non posset propter fœtoris exsuperantiam. Quod spectat ad virus illud quod tantam refrigerationem in corpus hystericarum mulierum immittit, non videtur aliunde manare quam ab excellentia quadam putredinis ob suppressum semen & menses. Eo enim malignitatis utrumque suppressum procedere potest, ut sua virulentia veneno æquipolleat. Fernelius tamen qui suum θεῖον prosequitur ubique parum probabili ratione videtur docere tanti mali causam non inclusam in semine aut sanguine corrupto. Ita autem scribit hysterica symptomata vix putrem dumtaxat vel a menstruo vel a semine suscitari, quum & eas quæ bene purgantur, & uterum gestant, & viri consuetudine fruuntur ea plerumque fatigent, quumque supra quingentas eodem cœnobio degere videamus, quæ diu consuetum veneris usum intermiserunt, nullo tamen hysterico symptomate. At illo loco vult semen aut menstruum in eam malignam qualitatem corrumpi posse, sed alium etiam humorem in uteris ipsis corruptum infectumque idem posse efficere putat. Quod non videtur alienum a re. Et revera sui quodammodo dissimilis est. Nam quod objicit de vestalibus multis quæ hystericæ non fiunt, velle videtur præter semen aut menstruum aliquid tertium esse quod hystericæ affectionis causa esse possit. Sed errat longe. Tametsi enim statuamus semen & menstruum auctorem mali, ex millibus virginum duæ aut tres tantum hystericæ esse possunt. Itaque ista objectio nulla est. Quamquam fateor quemvis humorem in utero eo modo quo diximus corruptum ejus generis vaporem ex loci natura exspirare posse venenatum, unde & vita, ab eodem summa veneni pernicies exoriri potest. Unde veteres Practici dicunt abscessum uteri, & albos pravosque humores in utero contentos, vapores posse malignos excitare suffocationis hystericæ auctores. Atque quæstione dignum videtur, an ea perfrigeratio quæ corpus hystericarum occupat primo ac per se fiat, idest, quoniam virus ipsum frigidum est: omne autem frigidum actu corpus refrigerat, an tantum ex eventu, idest per revocationem caloris a superficie ad interiora, an per dissipationem caloris & spiritus & ejus pæne quod reliquum est strangulationem. Calor siquidem & dissipatione extinguitur, & oppressione, & defectu alimenti. Aetius frigus quoddam quod inest actu in semine corrupto menstruove illius perfrictionis auctorem statuit, aut etiam refrigerationem ipsius uteri, semen in utero paullatim coacervatum, ait, aut alia quæpiam materies insita

Gal. c. 5. l. 6. de locis aff.

Historia. Scroti corruptio a suppresso semine.

Cap. 16. l. 6. de part. morbis.

An perfrigeratio uteri per se aut per accidens fiat.

Cap. 68. lib. 4. tetrab. 4.

insita ac putrefacta perfrigeratur, frigiditatem autem ad cor & cerebrum remittit, tum demum partes istæ refrigeratæ ea inducunt symptomata. Hinc citat historiam de muliere hysterica, qualem & Gal. descripsit, cui contigit excretio multi crassi & viscosi seminis tum ob titillationem, tum ob usum rerum calidarum admotarum. Et paullo ante: Oritur autem affectio hysterica utero ab aliqua causa perfrigerato. Dum fluunt menses, vel ob abortionem. Et Galenus in sexto de male affectis locis, dum rationem reddit quomodo pro qualitate & humoris quantitate affectus evarient, ita scribit, noxia causa, universum corpus refrigerare valente, adeo refrigescit corpus ut & respiratio & arteriarum pulsus, deprehendi nequeat. Quæ si crassa vel acris fuerit, convulsiones facit. Quibus ex Aetii & Galeni locis duo videre licet absurda, & quæ vix intelligantur; prius est quod frigiditas humoris eam hystericam perfrigerationem partibus principibus communicet, deinde toti corpori: posterius si crassa materia est, convulsionis erit causa. Atqui crassa est materia, ut declarat solutio curatioque. Nam multis, ut ante exemplo probatum est, totus pudoris sinus humore crasso, glutinoso, frigidiusculoque madet: quod satis arguit qualis subsit materies & causa. Immo & Aetius secum valde pugnat. Nam ut videre licet, statuit hystericæ affectionis causam semen corruptum, crassum, viscidum suppressumque: quod dum post paroxysmum excernitur, ægras liberat. At id certum est ex Galeno in quodam loco, & quo excreto illico dolor sistitur, hoc ex communi hominum opinione doloris causam censeri par est. Et vacuatum humorem infestantis mali causam esse, quo tempore in parte continebatur, putandum est. Si semen crassum frigidumque mali auctor est, cur idem definit hystericum strangulatum perfrigerarionem quamdam flatulentam, græce περίψυξιν πνευματώδεα; Hoc enim nomen πνευματῶδες repugnat substantiæ crassæ, frigidæ, glutinosæ. Pugnat & secum Galenus qui ex hypothesi statuit, si materia crassa est, convulsiones facit. Atqui eodem auctore & oculato teste crassa frigidaque materia est: potius itaque convulsiones inferret. Nec video quid respondere possit Galenus. Si enim dicat a crasa materia efferri vaporem malignum qui strangulatum indicat, videbitur effugere, quum vapor idem non sit quod materia crassa. Ut autem Epilepsia fiat, crassam oportet esse materiam, ut aphorismus docet. Si quia excitatur vapor a materia frigida, orgasmum quemdam efficiens, inducitur strangulatus non Epilepsia, aliud absurdum consequetur. Nam id pugnat doctrinæ Hipp. & Gal. Hippoc. ex sententia τῶν ἰατρῶν πνευματικῶν negat fieri Epilepsiam & reliquas convulsiones sine flatu & subtili materia agitante. Galenus ad sternutamentum, quod cum Epilepsia analogiam habet, requirit naturam quamdam flatulentam. Ut autem res proposita definiatur, dicendum est duabus de causis spermaticam materiam convulsiones non facere, tum quod nervos immediate non obsideat: horum enim obsidio convulsionum aut paralyseos auctor est: aliaque est natura humoris patientibus nervis paralysin excitantis, alia ejus qui spasmos indu-

Cap. 5. l. 6. de loc. aff.

5. cap.

Gal. c. 2. l. 1. de loc. aff.

Apho. 45. l. 3. & c. 3 7. lib. 3. de loc. aff.

Hipp. l. de flatibus.

Gal. com. in aph. 51. lib. 7.

Quæstionis explicatio.

inducit. Affectio hysterica aliquid commune habet cum paralysi: Spermatica autem materia Epilepsiam non infert propter peculiarem quamdam naturam, quam explicare difficile est. Quamquam non est parum probabile quin si illa crassa frigidaque materies anteriores ventriculos cerebri occuparet, aut Apoplexiam aut Epilepsiam induceret. Quæstio posterior subobscura est magis, qui tanta refrigeratio & νωθρότης lentitudo & effeminatio corpori contingat. An vi humoris? an vi vaporis? Si materia spermatica putret cur vapor non effertur calidus præsertim a loco calido eo modo quo & in febribus, ut in quartanis & Epialo, quas accendit humor frigidus actu & τῇ ἐνεργείᾳ; Nisi dicas in quartanis & Epialo horrores & algorem inferri initio paroxysmorum, qui durare posset nisi reaccenderetur humor. Et in hysterica passione si calor humori adeo frigido impressionem faceret aliquam, & domaret, febris calefactioque contingeret, sed est inexpugnabilis ille humor, & vix πεπάσματα admittit. An est multus humor qui hystericum strangulatum facit. Aetius pugnantia continet. Nam quum adduxit historiam mulieris hystericæ quæ effusa per sinum pudoris multa materia spermatica liberata est, ait multam materiam excerni quæ sensim coacervata est: paullo post scribit, mirum non sit si ex minima humorum mole tanta, totque accidentia contingant. Exemplum de veneno adducit quod paucula quantitate varias infligit molestias. Si minima humorum moles, cur dixit liberatam esse hysterico paroxysmo effusione multæ materiæ? Debet potius confugere ad malignam qualitatem, & naturam flatulentam quæ conclusa latet in semine aut in menstruo: quod utrumque quum a naturali symmetria descivit, incredibile quantis damnis nos oppleat ac obruat. Et revera confusius obscuriusque rem ipsam Aetius est prosecutus: melius & clarius Galenus. Restat unum de ista tam insigni refrigeratione quam inducit non materia, sed vapor. Nam materia in uteris conclusa manet, non rapitur alio, declarat ex utero ipso excretio. Si materia ipsa, Aetio auctore, tantam refrigerationem causatur, cur & gypsea vitreaque pituita in intestinis contenta non inducit quid simile? At intervallum locorumque distantia non patitur. Sic a vapore maligno ipsa clades & pernicies. Paucus & exiguus est vapor: fateor quidem etiamnum exiguum vaporem bellum naturæ posse indicere, & ejus œconomiam labefacere, at quomodo tanta refrigeratio actu inducitur? At ex Galeni sententia dum loquitur de iis quæ actu frigida sunt, & quæ naturam oppugnant, quicquid agit, etiamsi valentissimum, aliquam tamen magnitudinem habeat oportet: sic quæcumque frigiditate interimunt, si paucula sumantur, nutrire corpus posse: frigidus est vapor qui a semine corrupto exspirat, isque paucus, vix itaque auctor tantæ refrigerationis erit. At nos dicemus eorum quæ frigiditatem lædunt duo esse genera; quædam excessu tantum frigoris interimunt, alia non solum excessu, sed & maligno vapore qui corpus ipsum medicamenti comitatur. De prioribus agit Gal. in tertio de simplicibus, de posterioribus locus notandus est in quinto. Sunt quæ tota substantia (ait Gal.) nobis contraria sunt, vel si minimum

Locis ante citatis.

An refrigeratio a materia in utero conclusa aut a vapore.

Cap. 23. lib. 3. de simpl.

mum eorum assumtum fuerit, ut pityocampe & thapsia, solanum manicum. At solanum hoc quarto gradu frigidum est, sed præter manifestum frigus venenata quædam vis in eo reconditur. Atque ita de utraque quæstione sancitum oportuit.

Gal. c. 19 lib. 5. de simpl.

Essentia itaque hysterici strangulatus consistit in collectione suppressioneque seminis & menstruorum, a quibus ob moram flatulentus spiritus exspirat qui principes corporis partes invadens, defectiones animi, perfrigerationem totius corporis, nec non respirationis quamdam privationem adducit. Ut autem semen & menstruum specie distinguuntur, ita quæ corruptela semini inusta corpori communicatur, ea symptomata magis terrifica advehit, quam menstrui putredo & contaminatio. Quod Gal. sexto de locis affect. explicat. Itaque aliam affectus ideam suppressum semen, aliam menstruum repræsentat, immo (quod notandum valde) Galenus videtur statuere uteri perversionem a retentis menstruis potius esse, & ligamentorum repletionem, semen autem retentum perversionem non facere. Ac si diceret hystericam affectionem a menstruo suppresso magis esse materialem, & nonnisi larga copia longaque mora molestias facessere (quod pleræque declarant quibus satis diu supprimuntur menses sine id genus terrificis symptomatis) affectionem eamdem a suppressione seminis minus materialem, quod in spiritu, ichore, flatuque efferato potius consistat. Verba Galeni hæc sunt, uteri perversiones ad suppressa sequuntur menstrua, quæ vero citra perversionem, aut menstruorum retentionem infestant viduas, molestiæ hæ ob retentum semen evenire putantur. Quasi vero persuasiones istæ uteri collectionem seminis non sequantur. Tamen paullo ante contrarium plane scripsit, viduæ quædam quæ æque ac ante a menstruo repurgantur, ea symptomata hysterica patiuntur. Nam medicæ seu medicastræ mulieres (græce ἰατρεῖναι quam tamen vocem Aelianus negat vere græcam) quæ viduas exquisite contigere, fatentur circa uterum quasdam suppressi seminis notas adesse, Nam cervix inclinata videtur, ac si retractus sit uterus, interdum velut ad latus dimotus. Ergo perversio uteri etiam ex seminis suppressione contingit, si modo istis mulierculis fides deroganda non sit. Ut dicam quod sentio, suppresio menstruorum quoniam mole & substantiæ quantitate tantum incipit sollicitare naturam, non solent gravia symptomata surgere, nisi vasa & ligamenta pleniora convellantur: Itaque ob plenitudinem istam manifesta uterorum perversio & ad latus inclinatio percipitur: quantam non infert suppressum semen, quod mole exigua vaporem ex se mittit perniciosum & naturæ nostræ primordiis apprime adversum. Declarat summa perfrigeratio, ac si calor noster naturalis oppugnanti irruentique hosti victus cederet. Semen enim ex se frigidum est, ratione spiritus infusi calidum, ut non abs re dixerit Hippoc. (quamquam hoc problematicum) coitum calfacere, quod per eum rei frigidæ contingat excretio. Quicquid sit uterus, horum malorum radix & fons exsistit. Ut mirum sit cur aliam in opinionem Aetius discesserit, quum tamen verba Galeni ex sexto de locis affect. transcribat:

In quo consistat essentia strangulatus hysterici.

Cap. 5. & Aetium c. 68. ser. 4. teerab. 4.

Cap. 5. l. 6. de locis aff.

Uterus fons & radix hystericorũ sympt.

Cap. 68. serm. 4. tetrab. 4.

eamque opinionem ipse effingit, & magni interest an ea vera exsistat an non, verba ejus hæc sunt, sciendum affectionem hystericam non solum ob uteri ascensum fieri, vitioso humore in eo collecto, sed sæpe etiam ex ventris repletione utero affectionem remitti. Et aliquando hepatis aut splenis causa, vasa ex quibus uterus dependet, retrahuntur. Quæ omnia præter rationem dicta videri debent. Ego vero hoc dictum ab Aetio puto bifariam intelligi posse, vel quod congeries humorum in ventre inferiore contentorum, præsertim qua parte major cum utero consensus & vicinia est, potest vel ob copiam molesta esse; vel ob qualitatem infesta, quum præsertim rerum jucundarum & ingratarum sensum quodammodo habere uterus videatur. Maxime vero id fiet si venæ hepatis & splenis & præsertim quæ ad uterum feruntur vasa sanguine aut humore turgeant. Vel quod probabilius est, id ex vulgi opinione pendet. Vulgo enim videmus ancillas & virgines nimium gulæ deditas præsertim si pinguiori sint aqualiculo, & horariorum fructuum usu delectentur, dolores incredibiles in imo ventre sentire, unde defectiones animi, pulsus inæqualitas, respirandi difficultas, & id totum hystericum esse putant. Tamen vere non est. Sed quoniam in isto humorum impetu perturbationeque ob partium cum partibus consensum vix incolumis uterus esse potest, quæ peculiaria quædam inducit symptomata, politico potius loquendi modo, quam quod res ita habeat, uterina affectio nominatur. Causas, sedem, ideas, differentias, generationisque modum hysterici strangulatus explicuimus, nunc brevi expediendum quiqus hic affectus quadret, deinde per causarum explicationem curandi methodus exstabit. Morbus hic hieme & autumno, ob cruditatum copiam paroxysmum provocantium, magis infestat quam alio tempore (quamquam potest vere facile exacerbari quod semen & sanguis facile redundent, & quo humorum fusio fiat quæ morbos a plenitudine facile accersat ut accurate Gal. in apho. explicat) & juvenculas præsertim salaciores prehendit, steriles, viduas præsertim marito multum salaci, nec non steriles præsertim vi medicamenti factas. Nam quum naturalis est sterilitas, tantus sanguinis & seminis ardor & impetus non adest. Moniales non carent his molestiis, aut quæ sponte continent sese, aut quæ maritis parum mulierosis nupserunt. Hæc facilius eo surgunt si vel illecebris, vel mammarum aut pubis contactu pelliciantur ac incitentur. Signa aliquot ante tum instantis strangulatus, tum jam præsentis prodidimus, quibus & hæc breviter adnectemus. Uterus multis dolet ac tumet, & tunc non eriguntur facile sed curvatæ in ventrem incumbunt indolentius, & conantur ascensum, quem falso comminiscuntur, prohibere. Sitis urget a tetro vapore excitata. Crura facilius labant, quia a cerebro remotiora, & parti affectæ viciniora. Omnia hæc in paroxysmo augentur. Plurimæ mortuis simillimæ post triduum revixerunt. Plurimæ in ipsa accessione præsertim quum gravior urget causa, &

Ollis dura quies oculos, & ferreus urget
Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.

Nota.

Notandus valde locus.

Com. in apho. 15. l. 1. & aph. 17. ejusdem.

Distin-

Distinctionis signa explicuimus, quibus tibi innotescat an uterus ascenderit, an vero strangulatus adsit. Etsi enim in strangulatu uteri ascensus quidam aut inclinatio conjicitur fieri, alia tamen atque alia utriusque ratio exsistit. A flatu, a menstruis, ab odore rerum ἰωδῶν, aut inflatio ipsius uteri ascensus fieri dicitur, & symptomata suffocationi quidem sunt similia, ut vertigo, suspirium, scotoma, capitis dolor, cibi fastidium, nausea, ructus, intestinorum crepitus, maxime si flatus adsint. Gravitas & oppressio tamquam a rotundo corpore circum umbilicum sentitur. Si perversio in latus fiat, sive in anticam, sive in posticam partem, gravantur, dolet, tumet vel ilia, vel pecten & vesica, vel intestinum rectum, quorsum scilicet uterus devergit. Si coeat mulier, semen non subit: obstetrix id digito deprehendit. His signis colligas aut suppressionem mensium, aut seminis symptomaton causam esse. Si symptomata graviora, si subita, si statim dyspnoea, mox apnoea, si crura sursum contrahat, si summa perfrigeratio contingat, si ab utero ad cor dicat se sentire quippiam attolli, si mulier virosa, salax, diu continens, aut si virgo frequenti basio utens, & congressu colloquioque amatorum, si carnosa, otio utens, si ei menses responderint, hanc labem a semine esse deprehendas. A mensibus esse levitas symptomaton docebit, si menses substiterint, si plenitudinis argumenta, mammæ tumentes, corpus grave, caloris ad faciem recursus frequens, ponderis sensus ad os pectinis, si colli & aliarum partium dolores. Si ad melancholiam suppressus sanguis accedat, mæror adest, si pituitosus sit, pigrities adest corporis, albedo, multa sputatio, si biliosus, vehementer ocyorque motus. Hystericam ab Epileptica distingues, quum Epileptica est non recordatur eorum quæ contigerint, non audit, non videt, spuma in os occurrit, si præsertim malum vehementius, menses suppressos non habet, crebro coitu læditur, contra hysterica juvatur. Apoplectica sine respiratione est, sine motu ullo, sine gemitu. Lethargica autem febrem habet lentam, una fere corporis parte qua tumor est, dolet, pulsum habet magnum & undosum, hysterica rarum & convulsorium: item audit vocantes, si mitius malum, nonnulla respiratio, meminit actorum dictorumque sæpe, febris est expers, nisi forte in utero vitium aliquod sit, ut inflammatio. Porro suffocatio a semine tanto deterior est ea quæ a sanguine quanto semen prolificum est tenuius, in generatione actuosius, & ipso menstruo efficacius. Nec omitti debet quod ante dictum est non solum aut semen recentum, aut exuberans menstruum hujus affectionis causam esse, sed & collectos pravos humores in uteris ipsis: hinc & sexagenariæ mulieres annos & seminis & sanguinis egressæ hystericæ fiunt ob cumulum. Vide ergo quantum ii peccent qui falsa opinione de ascensu uteri persuasi, ut fugent uterum proliciantque grata ac ingrata suffiunt. Quod si nulla hysterica passio foret sine aut perversione uteri, aut ejusdem ascensu, tolerabilius quidem hoc factum foret: sic majus multo incommodum inde consequitur, quod utroque suffitu caput impleatur, quam ex fuga uteri commodum, quum uterus sæpe suo in loco consistat. At vulgaribus mulierum

Uterus dolet, sed de ea doloris specie credendum mulieribus hinc Gal. ridet Archigenem qui studuerit explicare omnes doloris uteri species, quum tamen eum non tulerit.

Hystericas mulieres si ineantur certum est statim concipere.

Hyst. suff. causæ non solum semen aut menstruum sed & pravi humores.

remediis fidem facit quod unam aut alteram allevatam viderint. Et quum ut plurimum post alicujus remedii usum, tametsi plurimum efficiat, aut saltem non possit, æger restituitur, fortuitam hanc curationem inani suo remedio attribuentes, illud jactitant, venditant, pro secreto asservant, & præ illo methodicas medicorum observationes & regulas parvi pendunt. Ego vero suffitum suaveolentem ad os uteri ideo profuisse conjicio, non quod uterum aliorsum raptum attrahat alliciatque, sed quod illuviem in utero contentam prolectet vasis reseratis, aut quod crassam materiam attenuet incidatque. Et hæc ratio probabilis est. Gal. enim dum suffituum usum explicat, ait, suffitus aromaton sua vi vasa obserata aperit, humorum crassitudinem extenuat, obstructiones incidendo tollit. Et totum corpus per uterum suffiri potest in omnibus frigidis atque humidis dispositionibus, nisi timeremus eam quæ ex suffitu contingit, capitis gravitatem, præsertim in febribus. Ex his duo elicere possumus ad præsentem disputationem accommodanda, prius est, quod dixit in febribus maxime, timendum esse usum aromaton, quod hæc dolorem capitis qui adesse solet, adaugeant. At hysterica passio expers fere febris est, nisi sit uteri aliqua phlogosis quæ adesse potest, & causa esse strangulatus uterini: siquidem auctore Gal. & perversio uteri, & inflammatio purgationem ejus sistere potest, & proinde strangulatus causam accersere. Posterius, quod tuto suffiri potest sinus pudoris, tum ut uterus stimuletur, calfiat, humor præparetur, evacuaturque tandem, tum ut totum corpus humidius & frigidius incalescat. Sic eo fine aromata sunt profectura, non autem ad ascensum prohibendum, ut male & mulieribus & medicis persuasum est. Ut tandem ægras ipsas satis tetro malignoque vapore infectas desinamus suffire rebus ad os admotis quæ fœtoris & nidoris excellentia cetera sunt superatura. Hoc enim male reique inscitia, & simiarum more, imitatione tantum & gestu hactenus est factitatum. Quamquam is non sum qui non potius experientiæ certa ratione firmatæ assentiar, quam meæ opinioni præjudicatæ. Tamen vix mihi persuadeo, nisi ascensus manifesti argumenta adsint, tam fœdo tetroque suffitu quicquam oppressis strangulatisque ægris afferri. Sed omnes hac in re suo utuntur judicio. Nisi forte dicant ideo res fœtidas naribus adhiberi quod ingratus earum odor spiritum vitalem & animalem sopitum facilius moveat, & naturam ad resurgendum facilius incitet ac impellat. At non animadvertunt oppleri cerebrum id genus vaporibus: qui si sanum replendo feriendoque lædunt, multo magis & ægrum. In hysterica passione alias intentos nos esse oportet in profligando paroxysmo, alias in præcavendo ne postliminio redeat malum. Siquidem sæpe stata periodo redit periculum mortis intentans ob respirationis usum quem adimit si res gravius urget. Ut autem causam rescindamus, quoniam curationis momenta ex varietate & corporum & causarum petuntur, alia medendi ratio in his sese offert, alia in illis. Si virgines sunt aut moniales a pessis & priapiscotis temperandum ne hymen & claustrum pudoris violetur. Magna tamen vis est in pessulis: major si vir lacertosus ostiolo pessulum obdiderit.

Com. in aph. 28. l. 5. Aphor.

Ibid.

Hysterica passio fere febris est expers.

11. *Videndum præterea est an mulier sit hysterica, quod alia medela sit ineunda ratio, ne feta & fetui officiatur.*

diderit. Aliud quoque consilium ineundum si affectio fiat ob ventris repletionem aut propter viscus aliquod, quod ante exposuimus ex Aetio. Aliud quum viduæ sic afficiuntur: aliud quum vetulæ sexagenariæ aut virgines multa humorum colluvie scatentes. Præterea non idem factitandum quum suppressi sunt menses ac quum semen, nec idem faciundum quum strangulatus est a repletione aut ab inanitione quadam. Nam & Aetius docet refrigerationem hystericæ passionis causam esse posse, & Rondel. cap. de suffocat. ait se observasse post largam mensium evacuationem illam contingere, quod uterus flatu repleatur, qui distendens hoc afferat. Rondeletius hoc descripsit ex cap. 68. Aetii serm. 4. tetrab. 4. Sed in paroxysmo ipso quidvis agendum ut a casu præcipiti languidas moribundasque vindicemus: quin & omnia fere præpostere aguntur. Ac primum & maxime commune remedium & ab antiquis & a recentioribus usurpatum est suffitus fœtidarum rerum ad os: ingesta autem suaveolentium copia ad sinum pudoris: quod eo factum est quoniam omnibus persuasum, in iis affectibus uterum de suo moveri loco, ascendere, & comprimere præcordia: qui dum fugit graveolentiam rerum ori adhibitarum, sequitur amplectiturque ea quæ bonum fragrantemque spirant odorem: in quo duo animadverti debent: Si in hystericis strangulationibus non sit uteri ascensus, sed sæpe eo in sua sede stanti id symptoma ob vaporem solum contingat qui partibus primariis infensus sit, quorsum pertinet suffitus rei jucundæ aut contrariæ? Item quum cerebrum obsessum sit & veluti attonitum, minus quadrare videtur rerum fœtidarum suffumigatio, quum ea caput repleat plurimum. Omnis enim rerum calidarum suffitus καρηβαρείας inducit: at gravitates capitis ad sopitam jam ejus vim & veluti sensuum ligationem a vapore maligno & frigido accedentes plurimum afferunt damni. Immo & hoc Rondeletius annotat usu rei nidorosæ & graveolentis, Epilepsiam induci. Quod ad curationem spectat ut mulier a paroxysmo promte liberetur.

Apho. 28. l. 5. aphor.

Suffitus aromatum καρηβαρείας inducit.

Cap. de Epileps.

Hystericam mulierem spina recta collocabimus, ut facilius spiret, laqueos pectoris & ventris solvemus, nomen ad aures inclamabimus, pili convellentur, manus, & pedes primum seorsum, post in medio & imo dolorificis vinculis vinciemus: Pannis calefactis & asperis corpus fricabimus, & sal quoque aspergemus quo frictio asperior sit, plantis pedum oleum laurinum, nardinum, aut irinum, aut costinum illinemus. Sive autem uterus loco dimoveatur, sive vapores sursum eleventur, non alienum erit cucurbitulas applicare. At non eo modo adhibebuntur quo solent mulierculæ quæ figulina aut stamnea vasa umbilico adhibent; cohibent enim quo minus in suum locum recedat, & vasa repleta quodammodo sursum trahunt, nam ille situs superior est quam deceat. Præstat itaque inguinibus affigere quod uterum attrahant propter uteri ligamenta quæ illo pertinent: juvat quoque earum applicatio ad imum ventrem. Quoniam autem invaluit usus ut naribus fœtentia adhibeantur ad naturam excitandam quæ sopita est, accipiatur galbanum, opopanax, assa fœtida, petroleum, oleum ex gagate: quin & lapis gagates & thracius

Suffocat uteri remedia dicata.

Rondeletius.

Gal. 9. Dioscorid. c. 103. & 184. l. 5.

(qui viribus sunt affines ex Galeno & Dioscoride) admotus naribus præsertim si igni ante appositus fuerit, ob gravem quem spirat odorem, vim habet fugandi uterum. Sexcenta alia sunt quæ odorata possunt uteri strangulatui occurrere. In primis autem valet castoreum, blatta bizantia qui Serapioni & Avicennæ idem quod onyx seu unguis odoratus, Actuario conchula indica odorata: non est autem os narium purpuræ ut defendit Matthiolus. Blattium ergo bizantium sive onyx & unguis odoratus, qui ex conchyliorum genere (tegmentum enim conchylii dicitur) strangulatum uteri suffitu ad nares prohibet. At dices, qui hoc fit quum gratus spiret odor, immo odoriferum malabathrum olim redolebat, sic potius evocabit sursum uterum? Dioscorides ait quodammodo castoreum olere, cur ergo suave olens erit? Matthiolus argute respondet suavem illum odorem partibus quidem tenuibus onychis inhærere, qui vi ignis facile exhalat, testa autem quæ remanet grave quid respirat, quo fit ut ea ratione strangulatum arceat, laudant plurimum si nares suffiantur, hoc quod sequitur. Potu autem diductis dentibus hoc injici potest.

Com. in c. 8. l. 2. Cap. 8. l. 2.

Potu.

℞ *Galbani, assæ fœtidæ & castorei an. ʒ iii. galbanum in aceto solvatur, adde sulphuris vivi ʒ ii.*

℞ *pulveris hieræ & theriaces antiquissimæ, an. ʒ ſ. pulveris caryophillorum ℈ i. cum vino aromatite, aut cum aq. theriacali aut imperiali, fiat potus, vel,*

12.

℞ *maceris ʒ ſ. nucis mosch. ℈ i. cum ʒ ſ. cum vino aromatite fiat potus cap. Si castoreum in pulverem redigi posset, juvaret quoque potum exhibitum. Sin minus formentur pilulæ aliquot quæ dentur devorandæ si modo morbus permittat, quoniam deglutitionis munus intercipit. Veteres compositionem commendarunt quæ ab effectu eximio quem præstat, mirabilis dicitur, cujus auctor est Mesuæus.*

Mesuaus c. de tussi humida.

Pilulæ.

℞ *castorei, piperis longi & nigri, styracis, spicæ nardi, costi galb. opii an. ʒ i. croci ʒ ſ. cum melle a spuma fiat massa, de qua cap. ad magnitudinem nucis avell. cum aqua mellita. Ad eam formam alia institui possunt.*

℞ *rad. dictam. tormentillæ & tunicis an. ℈ i. costi, spicæ, piperis longi, cinnam. zedoariæ an. ʒ ſ. castorei ʒ ſ. theriaces ℈ i. vel aureorum alexandrinorum ʒ ſ. pulveris caryophillorum & nucis moschatæ an. ʒ ſ. fiet veluti opiata, vel massa pilularum, vel si pulveres seligi possunt accipientur, & infusa in jure aut aq. convenienti potui dabuntur.*

Pilulæ de Sagapeno hic non debent omitti, tum in paroxysmo si fieri potest ut exhibeantur, tum extra paroxysmum. Ad uterum fugandum dant ʒ i. pulveris agni casti cum hydromelite tepente: miraculo prodest. Valet hoc:

℞ *sigilli Beatæ Mariæ ʒ ſ. radicis dictam. tormentill. tunicis an. ʒ i. cinnamomi ʒ ſ. coque in vino albo & pauca aqua, detur potui, confert plurimum.*

℞ *galb. & assæ fœtid. an. ℈ i. agarici ʒ ſ. cum pauca theriacæ f. pil.*

℞ cu

℞ cumini ʒ i. ʃ. agni caſti pulverizati ʒ ʃ. cum decocto abſinthii & rutæ fiat potus.

Vel ſequens potus dabitur, quæcumque autem dabuntur aromatizabuntur cinnamomo.

℞ baccarum juniperi pulverizati ℈ i. granorum pœoni. ſemin. aut maris in pulverem redactorum ʒ i. cum aqu. artemiſi. vel cum decocto ejus fiat potus, addi poteſt pulveris ducis ʒ i. Non ſolum autem ſemen pœon. ſed & radix ad eum ſtrangulatum potu confert. Nil erit incommodi ſi ea omnia dentur cum vino albo aromatizato: potentiſſime enim digerit, & penitiſſime ſubit. Eodem pertinet decoctum ſeminis & rad. ſeſeleos, item & urtic. Paratu facile eſt cornu cervinum uſtum naribus admotum.

Magna vero vis eſt in frictionibus, inſeſſibus, balanis ſeu colyriis, & ſuffitibus partium inferiorum, nec non peſſulis tum in paroxyſmo ad naturam irritandam, tum extra paroxyſ. ad reliquias morbi tollendas, impediendumque ne morbus recidat recurratque. Si non ſit ſuſpicio aut inflammationis, aut magnæ plenitudinis, aut ſanguinis ferventioris, in congerie pravorum humorum obſtruentium & majorem ſpirandi difficultatem inducentium, valet ſyrupus is quo hyſtericam mulierem uſam vidimus magno profectu.

Syrupus.

℞ aqu. vit. ℔ i. ſacchari quart. 3. aqu. roſarum & artemiſiæ aut liliorum an. ℥ iii. aqu. theriacalis ℥ i ʃ. cinnamomi & nucis moſch. an. ʒ ii. dictamni ℥ i. ʃ. fiat ſyrupus aſſervandus in uſum, vel parabitur hæc aqu.

℞ parthenii, trifolii odorati, meliſſophylli, verben. betonic. coſti dulcis, artemiſiæ, an. m. iii. ſeminis ſeſeleos & pœon. an. ℥ i. rad. pœon. & filicis, tormentill. eryngiorum an. ʒ. 6. dictamni & rub. tinctorum an. ℥ ʃ. lamentaſtri, mercurial. bipinell. peucedani, ocymi, hyſſo. ſerpilli an. m. i. ſeminis urtic. & juniperi & citrii an. ℥ ʃ. theriaces ℥ i. pulveris diamargarit. frigidi, dialacc. & diacalaminthes an. ʒ i. fiat omnium confuſio & deſtillatio in alambico deſtillata aqua in uſum aſſervetur ut ſuccurratur eis mulieribus quæ a corrupto ſemine, aut frigida intemperie, aut corruptis in utero humoribus hyſterico ſtrangulatui ſunt obnoxiæ. Si mulieres hyſtericæ jam corruptæ fuerint juvat indere peſſaria, eaque ſubinde repetere, quo major eorum vis ſit.

Semen urticæ præſertim id quod ſemen lini refert majore quantitate præbitum laudit auctore Matthiolo in Dioſcoridem.

Fotus.

℞ origan. calamenti, fœni burgund. matricariæ, galiopſeos an. m. i. ſeminis ſeſel. baccarum juniperi, ſeminis dauci, baccarum lauri an. ℥ i. filicis, rubiæ tinctorum an. ℥ i. fiat decoctio in vino albo, foveatur ſinus pudoris, deinde ſubjiciatur peſſus qui ſequitur.

13.

Peſſus.

℞ ladani & opi cyrenaici (benion vel vocant) an. ℥ ʃ. an. ʒ 6. pulveris hieræ diacolocynth. diaſatyrii, diatrion pipereon & Ariſtoloch. an. ʒ i. zibeti grana duo aut moſchus, aut pulvis aromatici roſati, aut diambræ, & cum pauca terebinth. fiat peſſus cum ſyndone, aut panno ſerico.

℞ opopanacis, bdellii, gummi elemi an. ʒ ii. benion. ſtyracis an. ʒ iſ. pulveris lavend. & melanthii & ſtyracis liquidæ an. ʒ i. fiat peſſus cum cera ſi opus ſit aut tantillo terebinth.

℞ myrrh.

℞ myrrh. troglodytic. ℥ iii. gummi elemi & theriaces an. ʒ i. pul. hier. ℈ i. agarici non trochiscati ʒ ſ. pulveris dictamni, ireos & Aristoloch. an. ℈ i. cum tantillo cera, aut mell. cocto, aut succo abrotani, aut sampsuchi fiat pessul.

14.

Itaque gummi ipsis aut terebinthinæ, aut adipi alicui si forte defuerint illa, aut etiam melli addi possunt pul. Aristol. florum laven. rorismar. seminis urticæ, melanthii, aloes, sagapeni, dictamni, acori, ireos, rubiæ, ciclaminis, bryoniæ, & alia id genus. In penuria horum omnium rosmarinus, abroto. sampsuch. ocymum, serpil. artemis. parthenium, rubiæ, & maxime mercurialis, quæ tunsa pessuli instar immittentur in collum uteri. Vel exprimentur succi qui cum melle mixti post ejus coctionem pro pessulo immittentur. Omisimus trochiscos aliptæ mosch. de gallia moschata & de myrrha, vel diambræ, qui vel suffientur, vel cum pessis conjungentur ad uterum excitandum, ut colluviei exitus pateat. Maximas autem habent opportunitates suffitus, tum ad virgines hystericas, tum ad eas quæ pessum non admittunt. Hinc enim substitui solent balani hedricæ, quæ in anum immissæ ob uteri cum recto intestino consensum, uterum juvant, & insessus.

Balani.

℞ ladani ℥ iii. mellis parum pulveris zinzib. & gallia mosch. an. ℈ i. theriac. & confectionis alKermes an. ʒ ſ. cum tantillo terebinth. fiat balanus immittenda in anum aut ad collum vesic. cavendum ne irritato aut ulcerato vesic. collo inducatur dysuria, aut ardor urina.

℞ pulveris alipt. mosc. & galli. mosch. & lavendul. an. ℈ i. benioni, styrac. liquid. & myrrh. troglodyt. & ladani an. ʒ ii. fiat cum pauco melle cocto pessus aut balanus indenda in anum. Vel trochiscos ex iisdem conficiemus. Vel pulveres pradictos melle cocto excipiemus: hedricas balanos apte effecturi.

℞ gummi elemi ℥ i. pulveris caryophyll. ʒ ii. cum cera fiat pessus, vel per se imponatur.

Vel per metrenchyten injectio fiat ex decocto herbarum, florum, seminum, & radicum prædictarum ad excitandam naturæ vim, recreandos spiritus vapore juris infusi toti corpori per cæcos ductus concitato, tum ad dissipationem auræ venenatæ vitæ arcem obsidentis. Suffietur autem libanus, cinnamomum, costus, verbena, ciclamini, lignum aloes, cedrus, melissophyllum & caryophyl. calaminthes, artemisia, rub. moschus, alipta & gallia mosch. ambarum, pulegium, juris florentiæ, cotto imbutus moscho sinui pudoris apponetur, cypperici caryocalamus aromat. eodem pertinent. Præ ceteris autem juvat plurimum fricare partes pudendas queis sensus exquisitus vernaculus est: ideoque obstetricibus aut clinicis mulieribus imperandum ut oleo moschatellino, aut de spica, aut laurino manus imbuant, & ita immittant, in collum uteri. Ditiores a paroxysmo liberabis facile si in oleo laurino, aut costino, aut irino dissolvatur ℈ i. moschi & galliæ mosch. pulvis, & hoc linimento os vulvæ linatur. Immo ventri admoveatur hoc emplastrum.

℞ galb. & opopan. an. ℥ i. zibeti ambr. an. gran. duo. pulveris alipt. mosch.

mosch. ℈ *i. theriaces* ℥ *ſ. miſce & in aluta extenſio fiat.*

Si mulier gravida eſt, cavendum ab iis quæ tetrum odorem ſpirant, quod ea averſatus uterus forte vi ad partes inferas ferretur, & abortionis metum minaretur. Si ad vulvam adoleant aromata, verendum quoque ne oris uteri apertione aqua affluerent, & una cum ea fetus, aut exſuccus arenſque in utero non ſine vitæ diſcrimine remaneret. Veteres gravidas hyſtericas concubitu mariti a paroxyſmo vindicari aſſeverant, item & viduas ſi ſeſe viro commiſcuerint. Nam ludi venerei intermiſſio eam calamitatem advehit. Erthina quoque valent ut pulvis pyret. piperis, melanthii: naſturtium, Elleborus quoque ipſe. Interea clyſteres injicientur eo modo parati.

15.

Errhina.

Clyſteres.

16.

℞ *ſeminis ſeſeleos, cumini, pœoniæ & baccarum lauri & juniperi an.* ℥ *iii. radic. ariſtoloch. rad. pœoniæ, phu, an.* ℥ *i. ſampſuchi parthenii, filicis, roriſmar. peucedani, valerianæ, galiopſeos. an. m. i. ciclaminis* ℥ *ii. fiat decoctio addendo agar. recenter trochiſc.* ℥ *iii. in col.* ℔ *i. diſſolve vini optimi alb. vel odoriferi, vel aromatitis* ℥ *iiii. confectionis de baccis, mellis mercuri. an.* ℥ *i. ſucci mercurial. loco mellis* ℥ *iii. diaph. aut benedict. aut Electuarii indi. aut diacarth.* ℥ *ſ. ſyrup. roſarum pallid.* ℥ *ii. Poteſt addi terebinth. theriaca, mithridatium, aurea alexandrina: pulveres electuariorum prædictorum. Nec abs re ſyrupum roſarum pallidarum adjecimus, quod ejus uſus plurimus ſit ad ſeroſos & acres ichores deturbandos, qui ſunt omnis venenatæ qualitatis maxime ſubjecta materies. Nec etiam ſuccum ireos, aut ebul. aut mercur. aut braſſicæ marin. aut betæ infundere alienum erit.*

Nos autem probamus duo quæ ab antiquis uſurpantur, ut caput primum oleo de ben. irino, de majorana, de ſpica per embrochen foveatur: in ſummo ſuffocationis periculo cauterium adhibebis. Et ad diſſipationem flatus maligni ventriculi litus & fotus ex iis quæ diſcutiunt flatus, ſi prius omni modo tentaveris ut vomitio provocetur. Quamquam ante docuimus id minus Avicennæ probari.

Savanorola ex Avicenna.

17.

℞ *malabathri, ſpicæ nardi, ſpicæ coltic. juniperi, ſcoenuanth, cypp. calami aromati. carpobal. xylobal. an.* ℥ *ſ. foliorum major. arthemiſ. abſinth. an. m. i. acori.* ℥ *ii. ligni cedri* ℥ *i. ſ. cinnam.* ℈ *ii. fiat decoctio cum ſemine lini fœnig. ameos, ſeſ. juniperi & lauri & hederæ accis, fiat fotus ad ventrem & abdomen. Incoquentur antem iſti in vino alb. aut aromatite pro ditioribus.*

Fotus.

18.

Poſt fotum quid oberit partes linere oleis chalaſticis vulpino, coſtino, irino, de balano myrepſica, nardino, nucis moſchatæ, jaſmino & ceteris id genus?

19.

Sed quum a paroxyſmo liberata eſt, quod fit maxime quum aquoſa quædam excrementa, aut ſemen rerum ſuppoſitarum vi fluxerint, tum cogitare oportet, ne morbus recurrat. Quum ſuppreſſi ſunt menſes, aut intermiſſa venus quæ coacervat ſemen, potius repetit morbus. Gravidæ enim etſi hyſtericæ fiunt, minus tamen de his ſollicitos eſſe oportet, ſed tantum de paroxyſ. ſuffocationis metu. Ceterum ſi menſes ſubſiſtunt, ac

inde

inde mali labem conjicis, in id incumbendum ut menses cieas. Immo contra quam fit in hysterica passione a semine, juvat plurimum reserare venam malleoli, aut poplitis si peritus chirurgiæ adsit. Ac præmittere conveniet fotum crurum & tibiarum ex herbis ante dictis, quia hoc in affectu calor fere obruitur, ideoque sanguis & spiritus amne alveoque libero non fluit. Ac nisi fluat, Æthiopem lavas. Præterea si qua te occasio ab hoc conatu avertat abducatque aut sanguisugas aut cucurbitulas majore cum flamma, cæsurisque punctim factis adhibebis, quod sectionis vicem suppleat. Immo si magna sit plenitudo & morbus dat inducias ne malleoli sectio advocans vi sanguinem copiosum tamquam conculcatum, ut sic loquar, majorem obstructionis causam afferat, e re futurum est si largius e cubito sanguis ducatur, ut sequenti die, aut maturius ad malleolum properetur. Denique in paroxysmo tuto id fieri potest, nisi forte prægnans mulier fuerit. A sectione malleoli abortionis aut partionis metus foret, non tantus ex gibberi sectione. Immo ne tentanda quidem in gibbero, licet menstruum suppressum mali auctor sit. Nisi plenitudinis magnæ affuerint argumenta, ut propter eam magna suffocationis occasio nascatur. Sollicitos autem valde esse oportet hic quoniam mulier prægnans aeris attracti duplo eget ad refrigerationem cordis & fetæ & fetus. Itaque ut quam cito ad se redeat videto, & in os quippiam immittatur, quo hians os teneatur brevioris strangulatus metu. At si suppressum sperma sit, a sectione venæ temperandum, nec enim juvat, immo refrigerationem majorem adducit quam ante fuerit. Quum ergo facile relapsum morbi suspicaris ob menses suppressos, ad remedia accurres mensium suppressioni dicata: si autem semen horum malorum causa est, si nil impediverit, nubat, quo veneris exercitatio eam suppressionem prohibeat. Unus enim coitus tantorum symptomaton est vindex. Quod si aut votum, aut alia ratio prohibet quominus fundi uxorii cultus tamquam unum & proprium remedium adhibeatur, videndum ne id succrescat in corpore, cujus proventus præcipites istos casus afferre soleat. Seminis generationem prohibere oportet, & illud genitum exstinguere. Galenus in libris de simplicibus aliud esse docet semen gignere, aliud provocare, quemadmodum aliud est exstinguere & supprimere. Nam quum seminis substantia benignum sit excrementum & superfluum, nec non in se habet aliquid ἀφρῶδες. (Immo Venus græcis Ἀφροδίτη dicitur ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ, quod e maris spuma generari dicatur) oportet alimenta quæ seminis progignendi facultatem habent multum nutrire, & flatuosa esse. Porro tum alimenta, tum medicamenta semen & generant & exstinguunt, & gignere, sciendum nil aliud esse semen gignere, quam id quod non est producere; ad quod etiam pertinent ea quæ seminis multiplicandi vim habent: provocare autem, est ad quod in profundo corporis situm est promovere, producere & emittere. Ut sunt ea quæ ad libidinem excitandam instituuntur. Alimenta cal. flatuosa, multum nutrientia & tota substantia familiaria semen generant, item & medicamenta calida & flatuosa. Quæ vero desiccant & refrigerant, extinguunt, & quæ tota substantia sunt con-

Nota.

Hysterico-rum symptomatum vindex coitus.

Cap. 23. lib. 5.

Venus ἀφροδίτη dicta.

contraria. Quod notandum est. Nam ad generationem aut exstinctionem non est satis si alimenta medicamentaque idoneis ad id instructa sint qualitatibus, sed præterea quamdam totius substantiæ consensionem, aut ejusdem dissidium adesse oportet. Provocant calida & flatuosa, sine desiccatione: supprimunt frigida non flatuosa & desiccantia. Quæ refrigerant supprimunt semen, sed non corrumpunt, si calida & siccantia sunt, ne generari quidem permittunt, si frigida sint & siccent, multo minus permittunt. Sed quærat quis si quæ vim sistendi seminis habent quia frigidiora sunt, ut quæ vel illinuntur renibus vel applicantur, cujus generis oculi populi & opiata populeon dicta ex iisdem confecta, folia & flores nymphеæ, salicis & vitis folia & sexcenta alia ejus generis, ea potius inducent symptomata & morbos ab utero, quia supprimunt & non exstinguunt. Omnis enim excrementi calidi suppressio, congeneres morbos inducit. At semen omne calidum est spirituque omnis generis turget: quæ vero frigida idem sistunt ac supprimunt. Itaque horum tutus non est usus: at potius usurpanda sunt quæ tota substantia idem exstinguunt. Nisi forte dixeris frequentiori usu rerum frigidiorum tandem prohiberi generationem hujusmodi seminis, ut quod postea generatur effeminatum, aqueum languidumque sit, imminere autem aliquando periculum ab usu rerum calidarum siccarumque, quod dum exstinctioni seminis student, verendum sit ne inducant intemperiem quamdam calidam siccamque quæ corpus impense sit læsura. Præterea si auctore Galeno in siccioribus natura semen crassius sicciusque sit, quod aquea quædam substantia semen diluens absit: consequi videtur, ut rerum siccantium (quæ tamen exstinguere semen, & generationem ejus prohibere dicuntur) usus crassitudinem tantum seminis inducat. Relictis tamen his quæstiunculis, dicendum est & usu rerum frigidarum supprimi semen, nec supprimi solum sed fieri ὑδατώδες, evanidum & elanguescens. Calidarum vero & siccantium exstingui plane. Quod tamen audiendum pro corporum distinctione. Nam calaminthe, & agni semen, similiaque (nisi a proprietate semen exstinguendi facultate valeant) pinguioribus, mucosisque corporibus tradita possent in superfluos humores agere, & semen non attingere. Sic juscula frequentia lac augere dicuntur, in mollioribus humidioribusque mulieribus idem non augent, sed aqueum dum reddunt, eas lactare minime queuntes efficiunt. Sic idem quatenus idem, eadem non potest in diversis: ut a contrariis causis idem in diverso subjecto fieri natum est. Nec solum usurpanda sunt quæ semen minuunt aut exstinguunt, sed vitanda sunt quæ ad libidinem alliciunt. Itaque relegare eos oportet ad caput de suffocatione uterina & de insano amore. Sed si, ut in senioribus mulieribus contingere ante docuimus, colluvies aliqua circum uterum corrupto semini analoga hystericam affectionem aut simile quid adfert, commode ea instituentur quæ eam minuere poterunt. Quem in usum medicamenta purgantia ex agarico & folliculis sæpius repetita valitura sunt: vel pilulæ ex aloe & agarico.

Nota.

Com. in aph. 2 lib. 6. 20.

℞ radicis rub. tinctorum, eryngiorum, urtic. & ciclaminis an. ℥ i. rad. apii, petro. ireos, fœniculi, an. ℥ ß. corticis fraxini, juniperi an. ʒ 6. seminis

Syrup⁹.

nis nasturtii, seseleos, ameos, fœniculi & pœonia maris an. ℥ *iii. calaminthes, parthenii, stoech beton. menthastri sive mentha silvestris, filicis, tormentill. mercurial. an. m. i. seminis carthami conquassati.* ℥ *ii. cassuth. m. i. fiat decoct. ad* ℔. *i. dissol. in ea express.* ℥ *iiii. folior. sena infusorum in aqu. menth. & artemisia cum calami aromat. junci odorati & cinnamomi an.* ℥ *i. s. item expressum* ℥ *x. agar. recent. troch. similiter infusi: adde ut f. syrupus magistralis syrup. rosarum pallid. & oxymel. simpl. an.* ℥ *iii. vel syrup. de artemisia tantumdem, vel syrup. de lupulo, de bizant. de quinque radicibus.*

Vel pilularum massa instituetur ex radice mei, cinnamomo, & similibus.

Castoreum non omittendum. immo frequens ejus usus vel cum aqua mulsa, vel cum dicto artemisia decocto hoc malum fugat. Pilula.

℞ *trochiscorum de myrrha* ℈ *i. castorei, cinnamomi, radicis asari & radicis poeoni. an.* ʒ *s. Aloes.* ℥ *iii. agarici recenter trochiscati* ℥ *i. s. cum aqua melissophylli aut foeniculi infusionis* ʒ *s. zinzib. &* ℈ *i. nucis mosch. fiat massa pilularum utenda ut dictum est ante.*

Nec omittentur suffitus ex his quæ uterum excitandi vim habent, vasa aperiendi ut tandem via illi colluviei paretur.

Sin autem post immodicum mensium fluorem uteri ea refrigeratio contingat, ut inde strangulatus uterini occasio nascatur, fovendus est uterus ex iis quæ roborandi vim habent, ne si ea quæ tenuium partium sunt usurpemus, menses moveantur, & ita major perfrictio consequatur. Valet id quod sequitur.

℞ *seminis poeoni. nigri* ℥ *i. muschi in arboribus nascentis. m. i. nardi indic. corticis thuris, visci querni, cupul. glandium, foliorum brassic. marin. foliorum myrth. & lentisci an. m. i. Ramorum rubi m. ii. menth. & symphyti petræi an. p. i. seminis papaveris* ℥ *i. fiat decoct. in vino rub. adstringente ad fotum uteri.*

Eademque materies conclusa potest pectini & perinæo applicari cum decocto magmatis rosarum. Quum post immodicos menses uterus refrigeratur, vel simpliciter refrigeratur, vel cum flatibus. Nam nimiæ excretioni flatus succedunt sæpe, si simpliciter, valet hoc remedium quod hic assignamus si sustuleris semen papaveris, sin flatus adsit in fotu ex iis quæ flatus dissolvunt magnam allevationem ægro afferes. Et valet hoc remedium.

℞ *rad. alth. eryngiorum, fœnicul. an.* ℥ *iii. farina lini.* ℥ *ii. seminis lini, crob. foenigr. lentium & milii an.* ℥ *ii. malv. mercurial. folior. sampsuchi, sambuc. calami. orig. an. m. ii. flor. chama. melilo. summitatum aneth. an. m. ii. coque in vino albo passentur addito oleum lilior. cham. & buty. recen. fiat catap. addendo foliorum ruta cum butyr. recen. & axung. porci coctorum m. ii. croci* ʒ *i. s. cinnamom.* ʒ *i. s.*

ADDITIO.

Explicatis omnibus causis hystericæ affectionis, alienum non erit aliquot remedia ex Aetii libris repetere. Quum mulier videt se quodammodo primæ

mæ restitui sanitati ex eo quod minus solito repetant paroxysmi, non desinat purgari, menses provocare, parum seminis generare, sæpe cucurbitulas femoribus applicet, pectini cataplasmata remollientia, postea vero ea quæ sua acrimonia & calore vesiculas excitent, frequentes sint exercitationes, sed moderatæ, modulatio & vox clara. Conferunt & naturalia balnea tum calida, tum frigida, maxime vero ex usu sunt insessus ex uterinis, qui quum exiguis sumtibus fiant, & facile parentur, omitti non debent.

21.

22.

℞ spicæ nardi. croci cum vino odoro triti an. ℨi. ammoniaci, mastiches an. ℨi. styracis ℨs. cum pauca cera fiat pessus.

Pessus.

Potest addi adeps anserinus ad remolliendum uterum quum balnea mulier ingressa fuerit, ut præcaveatur, non erit alienum inungere os pectinis & perinæon. ol. in quo sub sole maduerit semen rutæ, viticis, casia, cinnamomum, cardamo-piper quoque tritum & nigella romana. Hos autem canones in primis animadvertere convenit, quibus non declinat, aut aversus est uterus pro humiditatis aut siccitatis ratione remedia adhibentur. Mollioribus rarioribusque remedia sunto imbecilliora: junioribus leviuscula, provectioribus durjuscula. Si a flatu malum natum suspiceris, flatus discutientia, sin ob humores gravitas adsit, incidentia tenuantiaque usurpentur. Si humorum acrimonia vexat, mollientia laxantiaque in usu sunto. Si aversio sit uteri, aut inflammatio, aut inclinatio, remedia sint minus efficacia, nam fortiora morbum exacerbant, prohibentque seminis excretionem. Contra moderata utrumque præstant.

Philagrius apud Aetium c. 71. sermo. 4. tetrab. 4.

23.

ANNOTATIONES.

1. *Tamen videtur potius verum ut in uteri furore fiat ipsius error, impetus & recursus quam in hysterica passione. Quoniam in uteri furore vis concupiscens ardori ipsius partis magis apparet.*

2 *In isto com. Gal. quærit cur non ægre dolores exerceant occiput ac sinciput. Ceterum locus præclarus est lib. 1. de morbis, ubi ait uterum partem esse delicatam, exquisiti sensus & nervosam habere cavitatem, item habere consensum cum syncipite & stomacho, & eo affecto utero mentem percelli ac turbari.*

3. *Quum natura certo statoque ordine excernit quippiam & tali juvatur excretione, succenset plurimum offensionemque habet si illud supprimitur. Ut mirum non sit si menstrua suppressio multis naturam obruat incommodis. Natura enim, ut quorumdam opinione, definit Cicero 2. de Natur. Deor. est vis quædam sine ratione ciens motus in corpore necessarios.*

4. *Locus est præclarus com. in partic. 27. l. 3. prorrh. ubi intelligere queas in hysterica affectione convulsiones esse posse: mulieribus hystericis & quæ strangulatu tenentur fiunt & continuæ totius corporis contractiones convulsivæ (græce* σπωλκαὶ ἀπασμώδεες ϗ συνεχεῖς *) Et hæc non sunt periculosæ respectu earum quæ sequuntur ob inflammationem insignem uteri. Et dubitatur maxime an contractiones convulsivæ in uterino*

stran-

strangulatu esse possint. Avicennas & Epilepsiam & strangulatum uteri ab eodem esse posse contendit. Quatenus est morbus officialis, idest, quatenus uterus convellitur vulvæ proprie strangulatus, quatenus est morbus materialis, idest facit procedere vapores ad cerebrum: comitiale malum est.

5. Immo illud apparet in iis qui quum libidinosi sint a Venere abstinent, penem sæpe ac sæpe arrigi, intumescere ac turgere, & sæpe jactant se dormientes, cur non idem potius utero contingat tamquam parti in intimo corpore calidoque loco reconditæ? Ceterum de subita arrectione & pruritu subito videtur Hipp. audire dum initio lib. de genitura nervos & venas a capite in pudendum protendit.

6. Quid declarat illa exacta uteri clausio semine concepto? quid gestatio per novem menses, & delectatio ejus allecto semine? Ventriculi exemplum maxime id docet. In fame videtur obvius esse cibis, immo eos minime præmansos præripere.

7. Hic Fernelius contra sententiam Sorani quam ante explicuimus eamdem causam hystericæ passionis & furoris uterini agnoscit. At Soranus furorem uteri quoddam malum esse dicebat sine materia. Sed forte audiendum hoc est κατ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Revera potest furor uteri contingere, sine materiei communicatione per absolutam sympathiam ut loquitur Arculanus: ut cum læso punctoque in pede nervo absoluta quadam sympathia cerebrum consentit.

8. Magna quæstio an semen in utero ipso an in vasis spermaticis corrumpatur. Ajunt in his conservari, & si plus sit quam oporteat, facultas expellit in uterum, ibique corrumpitur. At sanguis in vasis suis putrescit, cur non & semen? quia sanguis est minus coctus & defæcatus: & semen benignum excrementum dicitur non ratione suæ qualitatis sed quantitatis. Tamen de hoc potest converti. Rondeletium vide cap. de strangul. uteri.

9. Revera semen retentum potius est causa strangulatus quam menstruum: Et menstruam retractionem, recursumque & inclinationem uteri facit nec non perversionem, sed non statim suffocationem. Si æqualiter uterus trahatur, recta sursum ascendere videtur, si inæqualiter, vel ante, vel retro, vel aliorsum trahatur. Et hæc retractio crebriorem respirationem facit, sed eam non tollit; sic menstruum ἀναρ'ρ'πίαν καὶ ἀνατροπὰς facit, semen potius πνίγα ὑστερικῶν.

10. Statim initio juvat provocare vomitum præsertim si mulier plena sit, nam malum auget. Et hoc suadet Aetius cap. de strangul. uteri. Quamquam dissuadet Avicennas & alii. Arabes quoniam, ut ajunt, sursum vomitu retrahitur putris materia quæ syncopen adauget.

11. Annotat quidam non esse alienum etiam in os immittere quum urget affectio hysterica diambr. diamoschum mithridatium licet sint aromata, metu uteri retractus ad superiora, quia hæc ratione syncopes dantur, & plus hinc commodi quam incommodi: Item certum est quod hæc ut & al-Kermes spiritus recreant ac instaurant, at non est verum certumque uterum ascendere.

12. Ae-

12. *Aetius citat ex quodam in hoc affectu quum nil profecisset acceptos esse duos staminum glomos eosque in oleum anethinum fervens immissos, & in sinum pudoris vicissim positos. Hinc miraculo convaluit.*

13. *Vel pessi dantur, vel herba tunsa induntur. Si fieri potest, distinguas an sit menstruum suppressum an semen (quamquam in paroxysmo ambigua est curatio) si menstrua subsint Euphorbium suppositum peculiarem dicat operam, si semen, radix satyrii & horminum (quod utrumque ciet Venerem. Dioscor. lib. 3.) imposita proliciunt illud. Item folia urtic. Item sal & nitrum. At prius fricare corpus convenit.*

14. *In muliere gravida hysterica possunt quidem foris adhiberi quæ intemperiem minuunt, clysteres præsertim quales hic usurpantur, & sectio ven. vitanda. In uterum aut per os nil infundatur. Nisi forte ad cardiaca confugias, & clysteres ex pauca terebinthina, aut ex theriaca, vino, ol. sesamico, & confectione de baccis lauri.*

15. *De lauro, quæ hic commendatur hoc scias, folia & bacc. conferunt in hos scopos, sed si conceperit mulier caveatur a radicis lauri cortice; Conceptum enim enecat.*

16. *Avicennas insessus parat (Si modo usurpari possunt) ex decocto baccarum & folior. laur. marrub. artemi. nepe. Conyz. sabin. centaur. dictam. sampsu. fœnugr. aristolo. ireos, serpilli. Et insessus tempore caput oxyrhod. rigatur, & in aceto prius ruta, serpil. bacc. laur. & castoreum coquuntur.*

17. *Atque quum hysterica affectio & gravidas & vacuas prehendat, aliter se gerere oportet in his & illis. Alioqui periculum ingruet. Ac de suffocatione quæ adoritur prægnantem Hipp. abunde dixit lib. 1. de morbis mulierum.*

18. *Semen exstinguunt ruta, agnus, contra salvia franca; Illa id præstant & siccandi vi & calore. Tamen eruca, satyrium alioqui calida semen augent, agnus & ruta quæ calida sunt exstinguunt. Unde? satyrium & eruca non tam semen augent quam ad Ven. excitant, & illa multaque alia quod flatuosa sint, venerem excitant. Ruta & agnus quum calidiora sint flatus discutiunt, semen exstinguunt, proinde Veneris ardorem exstinguunt, aut refrenant.*

19. *Ceterum hysterica affectio cur non per contractiones quasdam convulsivas tolli potest, veluti translata materia, & symptomatis permutationem sese mutuo excipientibus? Ita enim contra multorum opinionem docuimus ex Gal. comment. in particul. 27. lib. 3. prorrhetici, τοὺς σπασμώδεις in strangulatum uteri cadere posse. Et com. in part. 26. lib. 3. prorrh. convulsiones possunt apoplexias solvere & paraplegias. Quod notandum. Cur non idem de strangulatu uterino dicatur?*

20. *Præter commemoratas hoc in capite causas suffocationis hystericæ: ne decipiamur unum morbum pro alio supponentes: meminisse oportet, suffocationem posse contingere ob Erysipelas in utero contentum, ut Hippoc. lib. de natura mulieb. docet. An tunc non secanda vena etiam si animo linqui videatur ut ibi docet Hippocratis?*

21. *Flatus qui hystericam inducunt affectionem, aut sunt maligni, ut qui excitantur a semine, aut non sunt maligni: ut quum post eruptionem mensium immodicam flatus succedunt distendentes & hanc affectionem inducentes.*

CAPUT XI.

De prolapsu & descensu Uteri.

Satis superque ante disputatum est an uterus loco moveretur an non; dictumque utero, ut & omni parti quæ exquisitiore sensu prædita officium in corpore munusque publicum habet, insitum quoddam esse desiderium, quo res potius hæc quam illa summo veluti voto expetitur. Sed quum distinctionis causa illud animale sit, in quo non modo naturalis propensio, sed quædam ὁρμὴ incitatioque cum manifesto sensu aut naturale, quod ipsum occultum est, & in ipsis naturæ primordiis inclusum, quædam sunt partes in quibus animalis ista appetitio viget, ut sunt uterus, & ventriculus. Hinc quum rerum jucundarum desiderio prurit uterus tumultuari videtur ac turgescere, & sua ipsius incitatione & entelechia, aut superiora petit; aut quasi hians & extremam sitim explere cupiens obvius fit, provolviturque, seminis tamquam rei jucundissimæ appetitione incitatus. Hinc Aristotel. sedulus rerum naturalium indagator scripsit quibusdam coitus desiderio, aut longiore Veneris abstinentia uterum excidisse, quam prolapsionem unus coitus curaturus sit. Itaque uterus quatenus pars est organica constans suis tunicis & ligamentis quibus ante & retro vicinis partibus adnectitur, potest cadere, provolvi, ac prolabi. In quo prolapsu nil fere animale est, nisi ut ante dictum est, id coeundi ardore contigerit, sed totum hoc aut causa externa, aut interna evenire putandum est. Sed quum impetu quodam incitatus effrenis turget errores quosdam habet & motus impulsionesque animales, unde ἀναρροπὴν, καὶ καταρροπὴν. Itaque hic considerare oportet τῆς ὑστέρας ἀρτήματα πεπονθότα, appendices affectas, ἀναρροπίας, καταρροπίας, ἐντάσεις, ἕλξεις, ἑτερορροπίας sive διαστροφὰς sive παρασπασμούς Hinc dicitur ἕλκεσθαι, συνεσπᾶσθαι, παρασπᾶσθαι, ἀνεσπᾶσθαι, διαστραφῆναι. Qui omnes motus vel ab utero sunt, vel a ligamentis. Si ab utero, tamquam a quodam animali id proficiscitur quod rerum expetitarum aut desiderio languet, aut ad easdem obvius rapitur. Et tunc πλανᾶσθαι dicetur opinione Platonis, suosque motus sursum, deorsum habet maxime: & ii motus, errores & inclinationes aliquid ζωτικὸν, idest animale habent, ac si in bruta natura instinctus aculeusque naturalis insit cum animali quodam appetitu ad ea persequenda quorum desiderio occupatur. Unde ante diximus plerisque visum esse numquam hystericam strangulationem contingere sine ista animali perturbatione quæ ἀναρροπίαν faceret, aut καταρροπίαν, ut quum libidine pellectus incandescensque uterus superiora capessit, strangulatum afferat, quum inferiora

7. Historia animal.

προπ-

πρόπτωσιν efficiat, nullo in ligamentis appendicibusque uteri vitio concepto. Quamquam non negent procidere non posse uterum sine ligamentorum vitio. Nam si ligamentis aut non laxatis, aut non mollefactis coitus desiderio uterus provolveretur procideretque, id non posset fieri, citra divulsionem retractionemque appendicum, & difficultas spirandi magna afferretur. Nec aliter forte contingeret, quam quod scriptum est a Galeno dum ait hydropicos, dum aqua per paracentesim evacuatur, non solum impense lædi ratione confertæ evacuationis, sed quia viscus duriusculum hepar reliquas partes attrahat dyspnœan inducens, utpote quod non amplius utatur aqua in abdomine contenta tamquam sustentaculo. Sed sane hoc tribuamus utero, ut voluptate perfusus hos motus a se habeat: insistendum quoque videtur in opinione Galeni qui utero ipso non affecto, sed aut appendicibus plenis, aut vasis sanguine semineque abundantibus has revulsiones, contorsiones, ascensus, retractiones, prolapsionesque contingere posse asseverat. Et hoc totum ad solennem aphorismum de convulsione, quæ aut inanitione, aut repletione contingit, revocavit. Quemadmodum enim aut pars antica corporis, aut postica, aut totum corpus (unde Tetanus, idest Celso, rigor) convellitur, idque aut humorum copia aut eorumdem exhausto, ita accidit utero. Vel enim deorsum fertur, aut sursum, aut in latus. Si deorsum fertur vi impulsuque naturali, seminisque desiderio, potius κατωῤῥοπίη dicetur, sin vitio ligamentorum πρόπτωσις, præcipitatio, aut retractio ad inferiora, quum vel totus, vel pars procidit pervertiturque aliquando ut fundus appareat. Quum ἔντασις aut ἕλξις adest, idest retractio, & contentio aut est ἑτεροῤῥοπίη, aut ἰσοῤῥοπίη, aut ἀναῤῥοπίη. Ετεροῤῥοπίη quæ τῷ ἐπισθοτόνῳ est analoga, est quum in hanc, aut illam partem uterus proripitur, contorqueturque, alio modo διαστροφή (non διάστρεμμα quamquam ab eodem derivantur verbo, sed aliud significat ut docet Gal.) aut παρασπασμός quo verbo utitur passim Gal. Fernel. male convulsionem vertit, melius, contorsionem in latus aut in latus perversionem inclinationemque dicemus. Ισοῤῥοπίη τῷ τετάνῳ est consimilis, & fit quum suo quasi loco manet uterus, æqualiter hinc & inde tractus, distentusque. Gal. vocat μετάστασιν ἀπαρέγκλιτον idest recta mutationem omnisque obliquitatis & inflexionis expertem: quum alioqui διαστροφή fiat τῆς μήτρας ἑλκομένης ἄλλο τ' ἄλλοχότε. Et quum ita intorquetur uterus dolores inguinis & coxendicis sæpe acerbissimi oriuntur, crus aliquando obtorpescit: unde sæpe mulieres claudicant, & ita coxa afficitur ac si ischiade laboraret. Hoc primus Galenus observavit in plerisque quibus quum suppressi menses essent in latus detorquetur inclinatq; uterus; hinc dolor coxæ & ingrediundi difficultas. Immo & tumores nascuntur & uterus ibi putrescit. De quo audiendus aphor. Si uterus vergat incumbatq; in coxam, necesse est ligamentum fieri. Quo loco non vocat μήτραν διεστρεμμένην aut διεσπασμένην, sed ἐγκειμένην, incubantem ischio, quod temporis diuturnitate ob corruptos menses ita sunt affectæ appendices ut non amplius uterus retrahatur. Et τὸ διεστρεμμένον & διαστροφή motum aliquem & ἔντασιν significant, sed τὸ ἐγκείμενον languorem partis & ἀκινησίαν ut sic loquar.

Com. in aph. 27. l. 6. Aphor.

Lib. 6. de loc. aff.

Convulsio a repletione aut inanitione.

3. De officina med. 6. loc. aff. cap. 5.

Hipp. l. 2. de morbis mulierum de contorsionibus uteri & iis quæ superveniunt amplissime disputavit. de loc. aff.

Cap. 5. l. 6. de loc. aff. 47. l. 5. & lib. 2. de morb. mulierum.

Nec assensum erit hoc loco ut verbis Galeni major fides habeatur, narrare historiam de muliere quæ ischiade laborare putaretur, quum tamen id totum a decubitu uteri in latus nasceretur. Huic substiterant menses. Ad coxendicis morbum, ut credebatur, tollendum omnis remediorum silva adhibebatur. In malleolo secatur vena: nil profectum est. Tandem quum elusam omnium remediorum vim medici conjicerent, forte quæritur num menses suppressi contorsionem uteri attulissent. Obstetricibus id muneris demandatur. Comperiunt uterum in dextram magis partem vergere, fluxerunt menses, in locum pristinum uterus restituitur. Convalescit. Ea de re volunt quidam intelligi sententiam Hippoc. Quædam prius quam conciperet coxam dolebat, quum concepit non amplius doluit. Ubi peperit vicesima die doluit. Quod repetitum est ab eodem libro de superfetatione. Item eodem hoc pertinet, cui intestinum a dextra parte, articulorum morbo laboravit, morbus erat quietior. Idest, illud intestinum quod devergens in coxam, opprimebat, ischiadicum affectum intulit (improprie enim articularem morbum appellat) quum in scrotum non amplius committebat. Atque ita loci illi de discessu partis alicujus a sede propria sunt audiendi. Quamquam Avicennas ideo ait eum dolorem coxæ quem mulier ante conceptum sentit, ideo post conceptum finiri, quod concepto semine uterus calefiat: uteri autem calfactio partes vicinas attingat unde dolorum ante impraegnationem urgentium alienatio, ac si illi a perfrictione orti forent. Sed an vera sit Principis opinio, an non potius id ad uteri inclinationem referendum sit, liberum cuique sit judicium. Hoc itaque ratum sit perversionem uteri posse dolores coxarios inferre, quos temere solennibus ad arthritin remediis profligare studueris. Ac forte ridiculum esse debet quod Fernelius scribit: quum uterus in latus divertit ac contorquetur inguinis ac sæpe coxendicis tum dolor exercet, qui si atrocius excandescat, uteri furor appellatur. At nos ante explicuimus, non isto intolerabili dolore coxendicis uteri furorem definiri, sed potius cerebri læsione, phantasiæ errore, & ratiocinationis mentisque abalienatione: immo in furore isto ne moveri quidem uterum docuimus, quamquam quidam definiverunt illum furorem per ἀνατροπὰς, πλάνας, καὶ ἀναῤῥοπίας ipsius uteri. Nisi dixerimus, ut venia detur Fernelio, posse quidem tamquam συγγενὲς, καὶ τὸ συνεδρεῦον uteri furoris esse implacabilem ischii, coxendicis, & inguinis dolorem. Possunt enim & similia adesse symptomata, sed quæ ὕπαρξιν furoris uterini non proprie consequuntur tamquam παθογνωμονικά. Vel nomine uterini furoris privato nomine audiendus est subitus & vehemens uteri motus in hanc aut illam partem, unde vicinis in partibus dolores acerbi oboriantur. Nunc ad institutum revertamur. Πρόπτωσις καὶ κατωῤῥοπίη, ut explicuimus, sunt affectus congeneres, nisi quod illa ligamentorum laxitatem resolutionemque sequatur, hæc nescio quem depravatum motum ipsius uteri ab insita quadam vi prodeuntem, quem ita appendicum vitium juvare potest. Πρόπτωσις ut est nomen generale ita non significat esse prolapsum uteri nisi cum adjunctione, ut τῆς ὑστέρας πρόπτωσις dicatur. Omnis

2. epid. sectio. 2. & l. de superfetatione.

Part. 3 sectio. 4. l. 6. epid.

Cap. 11. l. 3. fen. 21. tract. 1.

Perversio uteri potest dolores coxarios inferre.

Cap. de morb. uteri lib. 6. path.

Πρόπτωσις & κατωῤῥοπίη ut differant.

autem

autem procidentia partis sit aut propter laxitatem, aut mollitiem, aut resolutionem musculorum aut ligamentorum quibus pars unaquæque continetur ac firmatur, sive causa sit interna, sive sit externa. Sic prolabitur uterus relaxatis vinculis quibus uterus coalescit, adjungitur, movetur, nutritur, sive refrigeratio sit uteri & appendicum ut contingit mulieribus lotricibus, aut quæ frigidissimis lapidibus aut aqua insident, sive mucosa sit substantia tum in corpore uteri, tum in acetabulis, ut gravior factus uterus suo non contineatur loco, sive id ab externo aere frigido proveniat maxime tempore menstruorum hiante utero, casu, motu, resolutione ipsa & paralysi, accedit & coeundi libido quæ proprie κατωῤῥοπίαν inducit ut ante exposuimus: Difficilis partus maxime id facit, quod rumpantur aliquando appendices ad ossa pubis pertinentes, aut peritonæon. Sunt qui tensionem inferiorum ligamentorum id posse inducere dicant, sed errant, quum ea occasione potius ad ossa pubis traheretur potius. Aetius violentam secundinarum extractionem, aut inartificiosam fetus extractionem, aut nimiam spiritus retentionem (ut quum nimium nitimur cohibito spiritu in egerendo) partuum frequentiam, terrores, animi affectus, immensi ponderis sublationem, periculi metum causam esse censuit: ut quemadmodum totum corpus præsente periculo cohorrescit, concutitur ac dissolvitur, ita & uterus. Prolapsus gravior est quam descensus, quod eversus uterus foras totus procidat, ejusque fundus promineat, & manu attrectetur anserini ovi magnitudine, Aetius struthiocameli ovo simile quid esse putat. Quæritur an totus uterus procidat, an vero pars aliqua tantum. In utero, ut ante explicuimus in capite ea de re conscripto, spectatur corpus ipsum, os, collum, appendices & ligamenta. Corpus alias majus, alias minus, & quod facile in omnem dimensionem dilatari potest. Cornibus duobus præditum est. Uterus os habet, collum, & os colli. Falluntur enim qui putant se os uteri manu contingere posse. Galenus com. in aphorismos explicans quid sit os uteri, græce τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ab epiploo comprimi, ait, dictum est ab Hippoc. os id scilicet quod intus est ubi uterus desinit, collum vero incipit, illud autem proprie os uteri cum adjectione nominaretur. Nam altera ipsius colli extremitas quæ mulieris pudendis conjungitur, non uteri os, sed os colli, græce αὐχένος στόμα nominaretur. Ligatur autem parte inferiore validis ligamentis, quæ eum ita continent, ne partes supra sitas comprimat, aut in alterutram partem devergat, & meatum vel cornu, vel os interius dilatans. Si alterum ligamentorum solvatur contrahaturve in hanc illamve partem inclinat. Parte autem superiore firmatur vasis spermaticis, & venis in superiorem ejus partem pertinentibus. Ne autem arteriæ venæque rumpantur, firmo præsidio eas munivit, pote peritonæo. Si itaque peritonæum rumpatur, aut laxetur provolvitur, aut procidit in aliis magis, in aliis minus. De quæstione, an uterus totus procidat non est adhuc ratum inter veteres. Aetius ex Sorano ita de utero prolapso sentit, prolabitur uterus quum ita evertitur ut foras promineat. Nec enim totus a suis appendicibus exsolutus excidit. Alioqui id incurabile foret.

4.

Cap. 2. l. 7. de hist. animal.

Cap. 76. sermo. 4. tetrab.

5.

6.

Com. in aph. 46. lib. 5.

Cap. 76. lib. vel serm. 4. tetrab. 4.

Cap. 72. lib. 3.

foret. Contra nititur Arabum auctoritas qui existimant totum excidere prolabique posse. Aetio Paullus subscribit, aitque, quidam vero totam vulvam prolabi putant, sed hoc falsum est. Qua enim ratione sursum acta queat affirmari? Nos autem ut utrosque conciliemus, ita interpretari oportet procidentiæ nomen ut uterus plane non sit absolutus & ligamentis non contentus, sed tamen quum magna laxitas est omnino invertitur, ac si a nulla re penderet, signumque magnæ resolutionis laxitatisque exsistit. Atque opinor ita Arabes intelligunt: Græci vero quum defendunt totum non excidere, id audiendum ut absoluta perfectaque exsolutio non sit, alioqui numquam exponeretur firmareturque. At ante ex Rondeletio docuimus quodam in oppido maximam partem mulieres ista procidentia laborare, quæ tamen concipiunt, uterumque gerunt. Sic aliquando collum, aliquando fundum excidit. Quum collum excidit, velut glans viri rubens apparet, quæ se in ore pudendi profert cum suo foramine, quum fundum vero prolabitur, absoluta inversio apparet.

Solutio quæstionis.

Descensum uteri Hippoc. docens actionem quadam esse vocat τῶν μητρέων ὁρμάς, Descensus uteri a minimis caussis procidentia a validis.

Quoniam autem magni refert an sit descensus, an procidentia, quod descensus a minimis causis fiat, & sæpe libidinis impetum ipsius uteri consequatur, & actio quædam sit & τῆς ἐνεργείας aliquid habet, procidentia autem passio quædam sit causas vehementes secuta, aut magnam resolutionem partis, aut vim ab obstetrice illatam aut quoniam cum violenta secundinarum extractione eductus quoque est ipse, dum instituendæ curationis initur consilium, videndum primum an ad procidentiam ipsam faciat quædam ipsius uteri ὁρμὴ καὶ ῥοπὴ, καὶ ἔφοδος, an vero aliqua alia ratione contigerit. Quamquam enim prima quasi fronte communis curandi ratio sese offert, tamen quum ex professo res instituitur, tam quod est in fronte non spectatur, quam quod in recessu, nec Empiricorum more, sed methodicorum potius certa ratione rei cosulitur, ut sunt causæ diversæ morbique unius diversæ ideæ, ita varia debent esse remediorum genera ad unum finem spectantium. Si itaque vere procidentia est, non autem descensus, inquirendæ sunt causæ. Si descensus proprie dictus ob motum ipsius uteri quo provolvitur in pudendum, & ab obstetrice obvius deprehenditur, & laborans si recta steterit, sensum habet ponderis cujusdam incumbentis in pudendum, sin sederit supinave jacuerit, aut alvum exonerarit, sentiet quasi pondere rectum intestinum premi: sin prona, difficultas urinæ aderit, ut etiam viri congressum pertimescat, ac tum ad ea remedia veniundum erit quæ in hysterica affectione explicata sunt, nisi quod ὕστερον πρότερον usurpanda sunt. Nam quæ naribus admoventur insuavitate odoris uterum fugantia, ea sinui pudoris suffienda erunt: in suaveolentibus eodem modo se gerere oportebit. At quum prolapsus est uterus ligamentis solutis, videndum an id fiat per se an per accidens, an cum humore, an sine humore. Per accidens quidem quum partes in quas ligamenta aut nervi implantantur læsæ sunt, quum idem fortassis possit contingere quod in aliis casibus observatum est. Narrat enim Galenus plerisque resolutionem sphincteris musculi ani &

Cap.6.l.1. de loc. aff

vesicæ

vesicæ contigisse, quum tamen ea pars non per se laboraret, sed ob læsionem spinæ a qua deducerentur nervi eo pertingentes. Item & digitos manuum paralysin passos, quum nulla vis illata esset manui, sed quod primæ vertebræ læsionem percepissent, cur non idem eveniat utero? id συμπάχειν, & per συμπάθειαν laborare Græci dicunt. Alias pars per sympathiam laborare afficitur, alias non afficitur, aut non læditur potius. Ut ei qui ex curru deciderat sensus digitorum amissus erat, & tamen in nulla parte ipsa manus læsa erat, sed in primo exortu nervi post septimam vertebram prodeuntis particula aliqua a qua nervus sensum impartiturus derivaretur, inflammatio erat. Et quoniam tribus fere modis affectus per consensum fit, aut quoniam materia actionis auctor non suppetit, aut quoniam facultas non transmittitur, aut vaporum humorumque translatione, est ubi pars lædatur, est ubi non lædatur. Ita enim Galenus scribit. Quibus partibus vel materiæ, vel facultatis suppeditatio corrumpitur (in græco legitur διαφθείρεται, in latino codice legitur, suppeditatio non transmittitur) actionem lædi probabiliter dixeris, parte ipsam actionem suscipiente nequaquam læsa. At vero si vel a vaporibus, vel ab humoribus ad ipsam venientibus lædatur, eam non recte illæsam dixeris. Quod diligenter est annotandum. Si per se ligamenta lædantur, ut si nimio delibuta humore madeant, laxentur ac remollescant, videndum an id ab aliis partibus, an in ipsamet parte fiat. Ab aliis partibus, dico, ut quum a capite, aut ab hepate, aut alia quavis parte perennis fluxio est, quæ partes subjectas ita imbuat, ut naturalem earum statum immutet ac invertat. Docuimus enim ante ex Hippocratis sententia uterum ratione & situs & conformationis maxime obnoxium esse rheumatismo. Immo facile in eo potest formari ea diathesis quam accommodate Galenus ῥευματικὴν vocavit. Si itaque ab hepate, vel a capite quod plurimum fit opinione Hippocratis, fluxus fiat perennitate ejus humentiora imbecilliora que uteri ligamenta redduntur, unde laxationis uteri prolapsionisque nascitur occasio. Et hæc ab aliis partibus. Circum uterum ipsum, sicuti ante demonstratum est, copia sanguinis cogi potest qua tandem erumpente relaxatis præ humiditate ligamentis uterus procidit. Hinc Aetius lapsus uterini signa aliquot explicans scribit principio ipsius prolapsus sanguinem multum manare, unde præcordiorum dolor insequitur, lumborum, pudendorum ac imi ventris: hinc sæpe periculum est ne refrigeratis illis locis convulsio uteri consequatur. Sed successu temporis uteri callosi fiunt. Aut, ut in veteribus annosisque contingere docuimus ante, mucosus humor potest succrescere qui quemadmodum in illis nescio quas strangulationes uterinas invehit, ita nimia mollificatione laxitatem uterorum potest inducere. Si enim (ut dictum est ab Hippoc.) abortionis fere metus adest quum cotyledones (quæ sunt ora venarum & arteriarum ad uterum pertinentium, ex quibus chorion pendet, non autem adnatæ ipsis osculis venarum carnes adenosæ ut contra quosdam Gal. disputat) plenæ sunt pituitoso mucore qui partes lubricas reddit, quum etiam nulla extrinsecus vis incidat, nonne si idem

Quot modis fiat affectus per consensum.

Cap. 6. l. 1. de loc. aff.

Cap. 4. l. 1. de loc. aff.

7.

Cap. 76. tetra. 4. serm. 4.

Apho. 45. l. 5. & l. de morbis mul.

Com. in prædictum.

8.

mucus obliverit obseveritque appendices uteri, immo & totum locum; præcipitationis metus adsit? Nemo hercle dubitat. Itaque considerabis quis habitus sit corporis, an plumbeus, mollis pituitosus, ut inde ad occulti uteri diagnosin via muniatur. Etenim magna ex parte totum corpus uteris simile est. Si nec casus, nec vis externa, nec alia excusatio afferatur, ex coloris inspectione perspecto humorum dominatu, in humoris mucosi & aquosi redundantiam, ligamentorumque uteri laxitatem & mollitiem causa referenda erit, ideoque primo quoque tempore uterus e sua sede prolapsus in eam reponi debet, repositusque ne iterum decidat aut prolabatur in suo loco erit continendus; ligamenta vero laxa humiditate madentia, & uligine oblita exsiccanda erunt & adstringenda. Verum antequam has curativas indicationes medendique rationem persequamur, ut causa hæc methodo recta exscindi & summoveri possit, quo perfectior succedat curatio, operæ pretium est signa in medium proferre, quibus distinguere possis descensum uteri a prolapsu tum etiam utrumque affectum a ceteris uteri tumoribus. Deinde an a causis externis puta casu, contusione, ictu, gravi uteri gestatione, partu difficili & improspero, an ab internis appendicum nimirum uteri laxitate, copiosique humoris perfusione ambo affectus ortum ducant. Si ergo descensus uteri sit extra vulvam, vel etiam intra eam exigua tumoris specie apparet percipitque obstetrix uterum pudendo obvium, si autem laborans erecta steterit quoddam gravitatis pondus in pudendum incumbere sentit, si vero sedeat aut supina jaceat, vel alvum exoneret, quasi onere rectum intestinorum aut etiam vesicam premi animadvertit, sin prona jaceat, urinæ difficultate premitur & viri congressum amplexusque venereos refugit & pertimescit. Descensu uteri procidentiam graviorem esse extra controversiam est quod eversus uterus procidat foras, ejus fundus promineat, & manu attrectari possit anserini aut majoris alicujus ovi magnitudine, in cujus ima parte foramen conspicuum est, quod internum est uteri ipsius orificium. Initio partium circumjacentium puta lumborum, hypogastrii, & pudendi dolor est insignis, febris magna & hæmorrhagia laborantem exercent ob ligamentorum tensionem & ruptionem, sed post aliquod temporis intervallum dolore mitescente dumtaxat gravitatis & ponderis sensus percipitur molestiamque non levem percipit mulier si quando ambulare & incedere cogatur: si ruptio aliqua præcessit ob immoderatum sanguinis profluvium sæpius laborans in summum vitæ discrimen conjicitur, excrementorumque alvi & urinæ suppressiones contingunt: Quum vero a laxitate ligamentorum uteri decidentia aut prolapsus oritur, pedetentim malum fit, viresque acquirit eundo, non adeo vehemens dolor ægram fatigat affligitque; præcesserunt causæ appendices uteri laxantes & humectantes ut insessus in aquis, sessio super lapidibus frigidis, victus ratio humidior, aut uteri hydrops. Denique quum ab ulcere ligamentorum erosio contingit, ut ulceris indicia apparent ita purulenta quædam colluvies sensim per sinum pudoris stillat & effluit.

Com. in aph. 62. l. 5.

Et ex initio lib. de natura muliebri colores fidem faciunt de natura & temperamento mulier.

Signa descensus aut prolapsus uteri.

Hæc

Hæc autem multo difficilius curatur quam ea quæ a simplici Appendicum uteri laxitate oritur : immo rupta uteri ligamenta consolidare impossibile est , si maxime callosa exsistant malumque jam inveteravit . At simplex descensus aut etiam prolapsus raro ex se letalis exsistit , verum mulieribus molestus & tædiosus esse solet , seminisque attractionem impedit , deinde liberum & liberalem menstruæ sive lunaris purgationis effluxum prohibet : interdum vero recens enixis maxime , ratione febris convulsionis aut atrocissimi doloris mortis periculum creat . Descensus multo facilius curari solet quam extra vulvam procidentia . Adultæ hoc affectu laborantes gravius ægrotant & tristius curantur ; nam in illis levi momento & occasione repositus prolabitur uterus , deinde sic ab ambiente aere alteratur ut gangræna sæpius corripiatur quod etiam contingit ob violentam uteri compressionem , quo in casu quidam ex Paulli sententia citra mortis periculum abscindi posse memoriæ prodiderunt , satiusque esse putant dum ars malo victa est, anceps istud remedium experiri quam nullum . Danda ergo est opera ut uterus in suum locum statim reponatur antequam ab externo aere alteretur , vel ob partium circumjacentium compressionem intumescat aut phlegmone & sphacelo corripiatur : In id juvat alvi & vesicæ excrementa aut flatus vacuare præmisso clystere ex hydromelite. Elect. lenitivo. catholic. aut ex decoct. hordei, origani, agrimon. betonicæ, seminis lini , fœnigr. flor. cham. & melilot. demum laborans reddito enemate supina in lecto collocetur & coxis elevatis ac poplitibus reflexis , capite demisso ipsa tumescentis uteri basim manibus apprehendat eumque introrsum adigat & quod satis est suaviter impellat quod si ita præstare non possit chirurgus aut sagax mulier seu obstetrix manibus subserviat , vel instrumento virgæ virili proximo , aut aliquo pessario utatur pulvere mastiches, bol. arm. consperso & ad id accommodato, aut emplastro duriore ex Galbano, bdellio, sarcocolla & simil. parato : postea clunibus elatis cubet aliquot diebus : si autem inflatio prohibeat quominus loco nativo restituatur , fotibus locus erit paratis ex origano, cumino, aniso, baccis lauri , flor. cham. & melilot. hydromeliti aut vino rubr. & adstr. incoctis ; mox autem ne recidat pulver. stypticis inspergendus erit uterus ut mastich. thur. bol. arm. & simil. in hanc formam.

9.

℞ thuris mastiches an. ℥ i. ſ. sarcocollæ in lacte mulieris nutritæ ℥ ſ. mumiæ balaust. sang. draconis an. ℈ ii. fiat pulvis ad usum.

Ad facilem quoque vulvæ repositionem non mediocriter conferunt Cucurbitulæ cum multa flamma ilibus, umbilico, aut sub mammis appositæ : suffitus quoque rerum graveolentium ut pennarum perdicis , assæ fœtidæ , castorii & similium excepti per infundibulum aut cathedram perforatam ; in eamque rem quidam ovum sub gallina corruptum fractum agitatum lanis illinunt , & imponunt vulvæ : odoret autem simul jucunda ut Galliam moschatam, ambram benjoin. & simil. contra quam fieri solet in suffocatione hysterica . Interim alvus neque pigrior neque nimium laxa sit . Si enim fæces duræ exsistant in egerendi conatu facile

descen-

descendit aut prolabitur uterus: Si laxior membranas uterum alligantes laxat & mollit: At vero dum hæc fiunt, omnes causæ quæ prolapsum excitare possunt tollendæ sunt ut sunt cantus, saltus, vociferationes, risus, & quantum fieri poterit tussis & sternutatio: deinde vero inter animi pathemata iram fugiat & maxime metum & terrorem: Caute dein toto curationis progressu observandum ne medicamentorum adstringentium usu menses statis temporibus fluere soliti sistantur. Purgatio ex intervallis decernenda erit ex infusione Rhei & Agarici facta in decoct. sem. carthami, rosar. beton. summit. absinth. florum violar. & bugloss. vel his uti poterit mulier pilulis.

℞ *pilul. de Agar.* ℈ *ii. rhei electi* ℈ *i. trochis. de myrrha* ʒ *ſ. cum syrupo de Arthemisia fiant pilulæ quatuor aut quinque.*

Interim corpus idonea victus lege exsiccandum erit, pinguiori corporis mole præditis mulieribus commodum erit aliquot diluculis rad. chinæ, Guajaci aut salsæparillæ decoctum propinare, demum quiete & tranquille vivat, cibisque boni succi & odorato vino & tenui utatur laborans. Denique restituto in suum locum utero ut a procidentia secura sit mulier, subligaculum, seu Zonam Hippocraticam gestabit qua munita sine prolapsus metu ambulare & actiones suas perficere poterit.

ANNOTATIONES.

1. *Quum descendit uterus actio quædam est veluti sponte suscepta, quum procidit resolutis ligamentis, passio potius est quædam. Quum avis præpete penna devolat deorsum actio est, quum icta deorsum fertur suum nequiens sistere volatum, passio est.*

2. *Hippoc. lib. 2. de morbis mulierum vocat* τῶν μητρέων στόμα κλίνεσθαι ἑτέρωσε, καὶ προσπίπτειν τῷ ἰσχίῳ.

3. *Hippoc. lib. 2. de morbis mulierum ait, omnis occasio uteros e suo loco potest propellere. Si quid mali habuerit. Multas autem occasiones profert.*

4. *Rondeletius narrat de quodam pago in quo mulieres solitæ aquis immergi prolapsum uteri facile omnes pæne patiuntur, & tamen concipiunt.*

5. *Has causas desumsimus ex Aegineta cap. 72. lib. 3. ubi recenset etiam corporis resolutionem quamdam inducere posse procidentiam uteri.*

6. *Fernelius narrat prolapsum non posse a vehementissimis causis fieri: descensum vero a minimis occasionibus. Et signa quibus colligas descensum esse explicat.*

7. *Gal. com. in aphorismum 57. lib. 5. ait naturam sanguinem ad venas quæ sunt uteri expellere (ut fluxu rheumatico videre est, in quo alias in aliam partem fluxus est) unde mensium immodica evacuatio fieri solet.*

8. *Quo-*

8. *Quomodo mucus græce μύξα lubricitatem faciat Gal. demonstrat loquens de relaxatione articuli com. in Apho. ultimum lib. 6.*

9. *Si uterus gangræna corripiatur nec ea sisti possit, sed in sphacelum abeat, uterus abscindendus erit, aut si mulier abscissionem quæ ferro fit reformidat, ligatura præscindi & auferri potest, quæ in dies nova & arctior fieri debet, contigit enim nobis videre mulierem, cui post octavam ligaturam sensim sine sensu per aliquot dies arctiorem factam uterus excidit. Quod vero sine vitæ periculo abscindi possit, medicorum observationes docent & auctoritates. Paullus lib. 3. cap. 72. & Aetius lib. 16. cap. 76. observarunt mulieres exscisso utero sanas supervixisse quod etiam avorum nostrorum temporibus se vidisse testatus est Nicolaus Florentinus. Si tamen post uteri sectionem & abscissionem totum quod putruit, & gangræna vitiatum fuit auferri non possit, ne pars sincera trahatur, idest ne putredo altius serpat, caustico medicamento aut ferro candenti locus erit, parsque putrida urenda erit, sed magna cum cautione, ne ob uteri cum omnibus corporis partibus consensum gravissima & maxime formidanda sequantur symptomata, puta convulsiones & hæmorrhagia.*

FINIS.

INDEX

INDEX LIBRI DE MORBIS VIRGINUM AC MULIERUM.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

OPUSCULA MEDICA,

DE ARTHRITIDE, DE CALCULO ET DE URINARUM HYPOSTASI.

In quibus omnibus GALENI *& Veterum auctoritas contra* JO: FERNELIUM *defenditur.*

Item libellus vere aureus de RHEUMATISMO & PLEURITIDE DORSALI. Qui duo effectus ab antiquis non sat abunde fuerunt explicati & definiti.

EDITORE

M. JACOBO THEVART

Doctore Medico Parisiensi Auctoris pronepote.

VENETIS,
APUD ANGELUM JEREMIAM,
Via Mercatoria sub signo Minervæ.

MDCCXXXVI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

NOBILISSIMO
ET CLARISSIMO VIRO DOMINO
JACOBO CUSINOTO
In utroque Regis Consistorio Secretiori Consiliario, Professori Regio, & Archiatrorum Comiti dignissimo,
JACOBUS THEVART
Doctor Medicus Parisiensis. S. P. D.

Magna certe mihi dubitandi occasio incessit (Archiatrorum Comes dignissime) *num hæc diu suppressa* Ballonii *opuscula de Arthritide, Calculo & urinarum hypostasi pro Galeni veterumque defensione adversus* Fernelium *in lucem emitterem, patererque in vulgus emanare; quantum enim salutaris nostræ professionis exornandæ & amplificandæ studium me ad id munus exsequendum acrius incitabat, tantum* Fernelii *doctissimorum eloquentissimi viri fama & existimatio ab eo me revocabat. Id enim in animo mihi sæpe versabatur, magni momenti esse, immo multis nefas videri posse ab hujus sententia vel latum unguem decedere qui tot insumtis laboribus artem medicam non modo meliori formæ reddidit, sed &, vel testante invidia, veram ejus imaginem, omnibusque numeris absolutam posteritati consecravit. Verum quum validissimis eruditorum virorum rationibus tamquam machinis oppugnatam fuisse novam hanc opinionem e diametro Galeno & veritati adversam animadverterem: visum fuit ex clarissimorum medicorum consilio, quibus* Ballonii *Consilia & Epidemia superioribus annis per me edita non modo in deliciis, sed & in divitiis erant, horum quoque editionem promovere, apertoque marte pro veritatis tutela Galenique patrocinio velut pro aris & focis decertare. Peccarem itaque* (Vir spectatissime) *in publica commoda, si diutius paterer Remp. litterariam carere hoc pretioso monimento, gravius autem in virtutem, supremamque tuam dignitatem, si te susceptæ hujus in* Fernelium *Archiatrum præstantissimum, a* Ballonio *Principe Medico commentationis non modo arbitrum aut patronum, sed & Ægyptium vere judicem æquissimum non agnoscerem & profiterer. Archiatrorum Comitis dignitatem iis olim concessam fuisse legimus, qui quum*

ceteris præstantiores essent eruditione, experientia, & prudentia non modo Imperatoriæ aut Regiæ Majestatis valetudinem curabant, sed & omnes de rebus medicis ortas dissensiones & controversias dirimebant. Ecquis quæso ortam inter Principes Medicos Fernelium *&* Ballonium *litem dirimere, aut de operis præstantia & dignitate melius judicare potest quam tu qui visendis juvandisque populosæ nostræ urbis ægrotantibus magna cum felicitate, & Regiis privatisque lectionibus adornandis maxima cum omnium admiratione consenuisti, tandemque ad hoc summum jatricæ dignitatis fastigium pervenisti? Quis, inquam, Hippocratis aut Galeni, veterumque scriptorum sententias controversiarum obscuritatibus implicitas enodare, difficiles explicare, aut dubias stabilire melius potest quam tu qui purioris sincerio-risque doctrinæ, omniumque bonarum disciplinarum, nedum Medicinæ & philosophiæ, semina assiduis dein vigiliis & laboribus exculta cum ipsis naturæ primordiis accepisti a Clarissimo* Cusinoto *parente tuo non minus medendi sollertia, felicitate, doctrina, probitate & prudentia quam ætate venerando? Sed quia elatis in cumulum hisce tuis bonis nihil adjici potest, velit Deus Opt. Maximus tutari propria quæ dedit, & per te, Regem nostrum potentissimum Imperio Gallico; teque Regi Christianissimo, ordinique nostro celeberrimo diutissime servare incolumem, ut in posterum saluberrima facultas nostra (tot nuper agitata procellis & fluctibus) humanæ salutis conservatrix, tot bonorum altrix ingeniorum, a Regibus fundata, privilegiis aucta, & a solis, quum opus fuit, Pontificibus reformata, Senatus denique auctoritate confirmata nativum per te splendorem ac decus conservatum, propagatum, & in solido locatum videat, sentiat, intelligat. Interim vero munusculum istud sic habeto, ut ipsum, ob Auctoris facultatis olim Decani Medicique Regii summam eruditionem, & editoris tibi devinctissimi gratissimam erga te animi voluntatem, tibi devotum & consecratum esse existimes. Vale. Lutetiæ Parisiorum Calend. Septembris Anno Dom. M. DC. XLIII.*

IN SEQUENTEM EPISTOLAM

ADMONITIO.

IN sequenti Epistola in eo maxime desudat Auctor ut probet posteros antiquorum gloria & inventis avocari non debere, quo minus aliquid ausint, tentent, augeant, illustrent, inveniant, immo ipsi si quid minus recte dictum, reprehendant & melius reddant. Nisi hoc licuisset, multis retro actis sæculis infinitorum refrixisset ac relanguisset industria. Etsi copiose id demonstratum est, immo per se ipsum clarum est, tamen ut illustrius fiat, Senecæ, summo judicio philosophi prædite, auctoritate consignandum erit. Qui nos præcesserunt non debent præripere nobis quæ dicamus, sed aperuerunt. Multum interest an ad consumtam materiam, an ad subactam accedas. Crescit in dies & inventuris inventa non „ obstant. Conditio enim optima est ultimi aut inventoris, aut scripto„ ris. Parata verba invenit quæ aliter instructa novam faciem habent: „ nec iis tamquam alienis manum injicit. Sunt enim publica. Et ut ait Naso:

Quæ publica tangunt.
Carpere concessum est.

Et jurisprudentum opinione nil publicum usucapitur. Et quum majores nostros gloriæ stimulus instigarit, an ea erit mollitie animus ut aliorum territus laboribus nil novi cudat, nil moliatur?

Hoc argumentum tractavit Horatius l. 2. epist. contra eos qui vetustissima quæque poemata aliasque res laudant.

AD LECTOREM
M. GUL. BALLONII
Doctoris Medici Parisiensis
EPISTOLA.

Suscepta hujus in Fernelium *commentationis causa exponitur, non tam contradicendi reprehendendique studio, quam veritatem inquirendi. Doceturque juniorum quoque inventa non esse rejicienda, dummodo ii veterum gloriam nolint obscurare, quasi quotidie cornicum oculos configant.*

ITa est comparata hominum natura, ut pro vario naturæ instinctu aliis atque aliis rebus moveantur & delectentur. Et ut quæque res nobis arridet, ita amor ejus quidam blandus sensim in animos influit, ut ad hoc se non ad illud adjiciant & adjungant. Id quod omnes a natura hauserunt. Nam & infanculos in ipsis cunis cum bruto, certo tamen delectu quædam res allicit. Hinc nata varia vitæ ratio, hinc studiorum fluxit varietas. Si hunc laudamus quod ad id sese applicat, immerito eum arguimus qui idem repudiat. Hæc, credo, causa est cur multis veterum scripta situ ac pulvere magis obducta placeant: alii recentiorum inventis potius moveantur, & prisca, ut ad stomachum minus facientia, aversentur. Is tamen est rerum progressus ut juniorum labor ad ea accedens quæ excogitavit antiquitas, omnia meliora faciat, limet ac perficiat. Ac frustra alii post alios nascerentur, nisi esset, ut annorum, ita laborum ac operum progressio rebus maturitatem allatura. Sua cuique est tempestivitas, & quod in ipsis fructibus cernitur quorum prima ex cruditate acerbitas benignioris succi, tamquam nectaris, temperatione conditur, idem in hominum operibus cerni debet. Nil est in rerum natura quod se universum profundat, raroque est diuturnus ejus rei succus quæ cito suam maturitatem est assecuta. Nil simul ortum ac perfectum, & quod antecessorum aciem effugit, posteritatis limam experitur. Ceterum nec eorum placet consilium qui solum vetera sequuntur, nec eorum qui ad juniorum inventa, relictis priscis se applicaverunt. Minuenda hæc opinio ab æmulatione, nescio quo animi affectu, & præjudicata opinione profecta. Id facile se affectationis labe inquinaret. Habet antiquitas in quo laudetur, habent & posteri. Quamquam nostra industria excellentium virorum qui nos ut annis, sic aucto-

ritate præcesserunt, inventis ut adminiculis sustentatur. Horum laboribus tamquam vicariis humeris utimur quibus innixi longinquiora videmus quam illi viderint, tamen id quidquid est acceptum ferri debet iis qui nos humeris sustentarunt. Nisi operam in inveniendo prius posuissent, nostra forte frigeret industria. Non tamen tantum iis tribuendum qui quidam juniores eo processerint ut nil priscis invideant. Ac præ ceteris eorum supina est opinio qui quod semel aliis placuerit ita sanctum tenent, ut eum qui contra sentiat aut ignorantiæ, aut superbiæ suggillent. Ut in moribus suspensam bene aut male vivendi rationem ex aliorum factis pendere levius est, sic in artibus ita vacillare ut ex aliorum factis pendeas opinione ridiculum est. Non quid quisque dicat sentiatve, sed quid verum, æstimetur. Quem veritatis cognitio delectat, is debet, *Nullius addictus* &c. Alioqui vix hominum sanam & levitatis suspicionem effugiet. Quod si rerum novitate allectus in alicujus auctoritatem juraverit, eam potest usu rerum edoctus, quum se imprudens addixerit, non modo deserere, sed etiam sine scelere ejurare. Is nulla lege tenebitur tamquam militiæ desertor, *Joannes Fernelius* summo vir judicio, de re medica multa præclare scripsit. Eam domi forisque aluit gloriam quam pauci assequuntur. Artem nudam & horridam veste & lepore donavit. Adeo semper placuit ut magnæ nobis fuerit admirationi. Sed in paucis cepit non placere, & maxime in quibus a veterum sententia deflexit. Ejus præsidium ita munitum visum est, ut sub eo mereri ac militare animus fuerit. Primum quidem omnia sese mihi probaverunt, sed quum rem attendi, ab ejus castris sensim pedem removi, a veterum partibus steti quod justa magis causa videretur. *Fernelio* me addixeram, sed amor veritatis adduxit. Non me movet antiquitas aut novitas, ut in illam partem animus meus inclinet. Non temporum, sed judiciorum habenda est ratio, hinc enim pendet rerum æstimatio. Maxime attigi partem eam quæ est de Arthritide & de Calculo, quod in ea parum titubasse videatur. Et quum alias, tum in arte medica humanæ vitæ præside, laborandum ne quis ex præjudicata opinione error manet perniciem innumeris creaturus. Veritas licet oppressa, vincit tamen, & opinionum commenta delet dies, naturæ judicia confirmat. Dum hanc honestam excusationem prætexo, facile me malevolorum linguæ procacitatem declinaturum credo. Magni referre putavi si quid hic quod verum non sit, statuatur. Qui enim de industria in falso connivet, is aut inertiæ, aut ignorantiæ suspicionem incurrit, & tacite veritati bellum indicit, qui quum possit, falsum non oppugnat. At, dices, scribentium famæ detrahitur, quid tum? Non est tam pertimescenda læsa leviter quorumdam famæ suspicio, quam prætermissi in veritate confirmanda officii accusatio. Si quid hic peccatur, id se utilitate publica, tamquam firmo utetur præsidio. Simulatione falsitas corroboratur, & mollibus nostris sententiis scribentium alitur ignorantia. Si quid in salutem ægrorum redundat, magis peccat qui connivet, quam qui scripsit. Is enim veniam deprecari potest. Quum cuique, innata in nos indulgentia, sua scripta

placeant, facilis a veritate est deflexus. Contra, æquum judicem implorare potest, qui a se nil humani alienum putat. Nisi si quem sua φιλαυτία transversum agat, ut errare se non posse credat. Et arbitri etiam honorarii partes agit, qui candido animo aliena scripta æstimat, ut ne sit in alieno opere nimium ingeniosus. Nec placet eorum censura qui in præsens de rebus judicium importunum vultum, non ingenuum afferunt, verus æstimator rationem & judicium, non rugas & supercilium afferre debet: ingenuum hominem quærimus, non ambitiose tristem, non larvas, non puerile terriculamentum: Siquidem ratione non supercilio res æstimantur. In alieno opere, si alias, candor est adhibendus, ut omnis opprimatur invidia, quum non verborum acerbitate, sed rationum vi lenitate quadam temperata in errores inquiratur. Si qua immerito nascatur invidia, ea homini de utilitate publica laboranti non est timenda: invidia enim virtute parta gloria potius censenda est. Hanc gloriam Apelles proposita tabula se posse consequi putavit. Sutorem pupugit, non quod peritorum judicium reformidaret, sed ut hominis vulgaris impudentiam coerceret. Qui emendat, nullam scriptori facit injuriam, immo providet ne fiat. Emergens veritas falsi radices elidit, nec sinit ea diutius eminere quæ falsi aliquid prætexerunt. Si *Fernelii* omnino scripta non placent, in quo maxime ab Hippocrate, ut a scopo aberrat, non tamen debita laude fraudatur. Non hunc dolorem cineribus Fernelianis inuro, nec cum larvis luctor. Quod Platonis scripta in omnibus Aristoteli non placuerunt, non ideo sua laus Platoni detracta est: ingenii aciem, non malitiam Aristoteles probavit, & ea contentione res magis illustrantur. Aliena scripta expendere & interlinire quum opus est, hominis est veritatem exquirentis. Omnes, pro se quisque, studere debent, ut discussa ignorantiæ nube veritas exsistat: ac nisi majores nostri id fecissent, in inscientiæ noctem incidissemus. Malignus est hominum de aliis indicantium animus, ni solo veri amore instigetur. Misera est eorumdem conditio, si diligentia simultatem & malevolentiam parit, & negligentia vituperationem. Arduum est omnibus facere satis. Alii *Fernelii* opera ne pili faciunt, alii mire suspiciunt. Et ut spernentium opinio a quodam fastidio, quo male feriati facile laborant, nascitur, ita nimis admirantium a præcocis amicitiæ impetu mota, aut admirandi facilitate, tamquam igniculo excitata, sese nimis jactat opinio. Ac utrique peccant. Illi fastidiendi lascivia, hi præpropero amandi æstu: Nam,

Ab amore præpropero odium differt parum.

Admirationis sæpe parens est ignorantia. Nec pastor Argonautarum navem, tamquam quid divinum admiratus fuisset, si eam alias vidisset. Ceterum de me hoc dicam. Conscius sum mihi quanti *Fernel.* faciam. Semper putavi cuique licere suam sententiam dicere, bonique consuli debere, si ab animo invidia non ulcerato id sit profectum. Nec a scribendo deterrere debuit ejus auctoritas & orationis majestas. Tantum abest ut illustrium scriptorum splendor, aciem animi indoctiorum distinguere debeat, & altitudo gloriæ aliorum luminibus obstruere ac offi-

cere,

cere, quin contra tamquam fax nobis est præferenda qua nos illustrati aliquid præclari moliamur. Et dum hic laboro plus Fernelio ad laudem collatum, quam detractum puto; forte in hac gravi contentione ipse vincar. Et ideo suscepi ut vincerer. Victus enim non minorem gloriam, quam qui vicerit sum assecuturus. Ita vinci viris bonis gloriosum fuit. Non licuit cum eo justo militiæ Sacramento contendere, pugna tamen non fuit detrectanda. Æquitas causæ crimen elevabit. Non spes victoriæ quæ homines leves alit, non contradicendi studium, sed amor veri ad id invitavit. Si indicta causa *Fernelium* victum diceremus, nostra hæc culpa, nostrum hoc crimen foret. Si nostræ orationes cum illius argumentis conferuntur, singulæ inferiores erunt, in turba forte superiores. Si non pondere, numero vincemus. Non mea laudo, sed removeo multorum licitationem qui quoniam nil secum ferunt pretii, ne pili quidem licentur vel optima. Et qui scribendis libris operam dat in ea est ipse fortuna in qua is qui in scenam prodit spectante Roscio. Quidam quo plus aliis sapere videantur, ambitiose tristes esse solent. Contra quibus natura meliorem indolem indulsit, aliorum labores si populo prosint, laudant. Librorum hereditatem aut amittere, aut alterare desidiæ est & malitiæ. Contra heredis boni frugique servare legata, ac augere, quum etiam in quisquiliis aliquid nitidi lateat. Ac horum inique alienos labores observantium turba ideo latius manat, quod nulla lex in eos scribatur qui iis quæ ignorant contradicunt: fas est injurias judicio persequi, & qui falso accusat, quique late intendit, ea mulctatur pœna, qua accusatus, si convinceretur, plecteretur. Sed in calumniatores nil statuitur, quo fit ut audacissimo cuique ad scripta Doctorum detorquenda aditus pateat. Ac in ea incidimus tempora, ut quo quis in alienis censuris est malitiosior, eo acutior ingeniosiorque habeatur. Utinam mos Ægyptiorum retineretur, ut aliorum inventa communi assensu probata publicis columnis imponerentur. Si quid imperitum, supprimebatur. Sic gliscenti ac lascivienti sciolorum gloriolæ germana virtus probis moribus ac legibus alta ac educata resistebat. Nec omitti debet eorum audacia qui fortissimos quosque aggrediuntur, quo pretium operæ majus fecisse videantur, & magis, juveniliter tamen gloriari possint. Si vicerint, plus accedet gloriæ, si ceciderint, minus dedecoris. Enimvero hac oratione provectiore prælusimus, ut honesta ratione tacitæ aliorum reprehensioni occurreretur. Quis enim eum non arguat qui olim *Fernelii* scripta non probarit, aut si probarit, nunc sui dissimilis ac desultorius eadem repudiarit? Ipsi nos causam nostram agere voluimus, nec cujusquam opem implorare qui nos excusaret aut ficta accusatione nos deferret. Id suspicione fraudis non careret, & quum velut prævaricatorem nobis apponeremus, id quod acutorum judicum aciem non effugeret. At lectio horum libellorum in quibus stilum pressi, ne e disputandi genere succincto dissiliret omnium fidem faciet. Interea æquum judicem appello, a quo dum lis pendebit vindicias postulamus, ut tantisper rei controversæ possessores simus, donec lis dirimatur. Nil deterius in possessione continget.

Et si adversarius sponsione me provocaverit certæ æstimationis, quam amittam ni mea fiat hereditas, hoc promitto, si causa cecidero, quum nullo dolo litem intenderim, pœnam quantamvis, lite contestata, me daturum. Sin minus licet Sacramento cum eo contendere, ut deposita velut pecunia ei cedat qui vicerit. Si uterque victus fuerit, cuidam tertio, tamquam ærario cedat. Hoc meo labore fruetur quisquis eo in nos candore fuerit, quo nos in *Fernelium* fuimus. Quamquam non eadem omnino ratio. Nam qui hos libellos lecturus est, ut æstimator litis erit. Nos qui animadversione delatoria utimur, non tam æstimatoris quam censoris (si modo hoc nomen durius non erit, sed nominis tristitiam res ipsa & utilitas, & candor noster mitigabit) personam sustinemus. Vale. Lutetiæ Parisiorum 3. Idus Novemb. 1591.

In *Ballonii* Librum de Calculo.

THevarte, *vestri gloriam Collegii*
Ne publicare differas Ballonium:
Nam qua diserte disputat de calculo,
Numeris (ut ajunt) absoluta sunt suis,
Et singulorum comprobanda calculis.

H. Valesius.

AD LECTOREM

De causa suscepti hujus Operis.

NE mirere novis quod de scriptoribus unus
Audaci carpam Ferneliana stilo.
Quæ nunc sunt magno medicorum tuta favore,
Aureolis etiam digna nitere typis.
Scripta olim hæc toti dederat vir maximus orbi,
Et fama dives, dives & ille libris.
Doctorum ingeniis sese bene nata probarunt,
Atque Asclepiadis jam placuere viris:
Auspiciis liquidum felicibus aera spirant,
Gratia & auctori sæpe relata suo est.
Sed novus exsurgo medicæ tirunculus artis.
Perfricta veterem fronte lacesso ducem.
Arguo Fernelium: per me detecta patescunt
Quæcumque in magno menda latent opere.
Tempus at errores ostendere debuit index,
(Falsa etenim tempus prodere dicta solet.)
Esse ut non videatur opus Censore severo,
Qui dudum cunctis scripta probata notet.
Tentantur frustra bene nota volumina, frustra
Lydius explorat scripta probata lapis.
Ferneliana nitent succo, multoque lepore,
Antiquos æquant & modo nata libros.
Non ergo Auctoris fetura evilnit hujus,
Et labor, atque stilo tradita scripta gravi.
Quod novus est, quod eum nostri videre parentes,
Ostensus puero quod mihi forte senex:
Quin potius Gallis quod quondam est natus in oris,
Commune ambobus contigeritque solum:
Multo erit is nobis idcirco gratior auctor,
Sic fuerit cunctis nostra probata fides.
Nec de tabifico cuiquam livore (veneni
Qui mortale genus lentior instar edit)
Sim suspectus ego, quoniam candore probavi
Auctoris libros candidiore novi.
Et quid candidius, genioque quadrantius isti?
Præventus medicas morte reliquit opes:
Hoc est, innumeros libros, animique labores,
Quod versare manu lecta juventa solet.

Posthuma sic proles gremiis excepta medentum
Audacter patriis exiit e laribus.
Nacta tamen quosdam fato meliore, patronos,
Et tutelares sorte beata Deos,
Qui patris exstincti dum prole superstite gaudent,
In qua vitalis spirat imago patris.
Hanc fovere sinu, tamquamque aluere parentes,
Pollice tum docto perpoliere rudem.
Sic & amica fides suffecta vicaria patri
Externam proles posthuma sensit opem.
Huic ego non gravior, non dicar tristior hostis,
Si rigidus Censor vera secutus ero.
Non odium facis hoc, non livor pessima labes,
Hac animum testor labe carere meum.
Urget amor veri, cujus validissima vis est,
Qua nec amicitiæ debilitatur ope.
Humanum est peccare, quibus mos edere multa,
Sæpe sopore graves scripturiendo labant.
Dum verum inquiro, dum tollo nubila falsa,
Dum scripta excutio, discutioque vigil,
Auctorem justa non fraudo laude disertum,
Huic a me meritus sed tribuetur honos.
Si trutina æquali, justave examino lance
Fernelii libros, gratia agenda mihi:
At si futilibus contra rationibus utor,
Momenti pereunt quæ levitate sui:
Me nota deceptum merito censoria plectat,
Pro laude invidiam concilietque mihi.
Sannam hominum semper tulit, & dicteria linguæ,
Quicumque in scriptis Censor iniquus erat.

Lutetiæ 22. Septemb. anno D. 1591.

GULIEL-

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

LIBER

DE ARTHRITIDE,

In quo GALENI *& veterum auctoritas contra* JOANNEM FERNELIUM *defenditur.*

MORBORUM alias difficilis, alias facilis est cognitio, alias in utroque ambigit. Et quum veritas partim facile, partim ægre cognoscatur, causa ejus rei non tam a rebus, quam a nobis pendet. Nam animus noster ad ea etiam quæ clara sunt, eodem modo affectus est, quo noctuarum oculi ad lumen diurnum. Etsi laboris fuga in has ignorantiæ tenebras nos alioqui rerum a communi sensu remotarum capaces adegit. Et quum multi morbi vel natura sua, vel errore nostro incogniti adhuc latuerint, Methodicorum & Empiricorum instrumenta in multis architectandis in manum sumimus, hæc sunt λογισμὸς καὶ ἐπιλογισμός. Ille definitur ratione quæ ab evidenti profecta rei obscuræ fidem facit. Hic communi quadam ratione, quæ omnium assensu approbatur. Sic Empiricis evidentia non placent, sed ratio communis: Dogmaticis contra. Sic dum in rebus abditis de remediis decertatur, quantum detrimenti genus hominum capiat, nemo ambigit. Melius foret homines tanti non emere aut suorum Medicorum incuriam,

Arist. 2. Metaphys.

Gal. lib. de sectis com. ad part. 6. 1. progno.

curiam, aut ignorantiam: hinc tollitur ea fiducia & alacritas quæ in homine perito elucet, hinc impotentia in medendo, & temeraria audacia. Quarum illa ab ipsa timiditate, hæc ab ignorantia proficiscitur. Quod si Ars divite quadam facultate prædita foret, vis animi in occultorum morborum penetralia invaderet, nec majus negotium quam cogniti morbi facesserent. Et hoc dolendum quod aut nil proficitur, aut quod quum deliberationi & consilio locus sit, graviter peccatur. Tale peccatum nulla excusatione aut elevatur aut eluitur: hoc autem Medicum sollicitare debet, non tam ut prosit, quam ut non obsit. Non quin in utroque enitendum sit, sed turpius est videri nocuisse, quam non profuisse. Quid agas si res latent? Excogitanda remedia, ut in ea rerum difficultate, quia nil dum statuitur, dum læsio dolorisque exacerbatio abest, innocens officium appareat. Ac morbi cognitio remedium suum insinuat. Immo morbi cognitio & curatio in se retro meant ac convertuntur. Non tamen si morbus in specie & in idea cognitus est, omnino curationem admittit. In cancrum occultum animi acies penetrat, eum prosequitur ac persequitur, non tamen radicitus exstinguitur, ni membri resectionem curationem voces. Morbus lunaticus, febris quartana, pestis sub intelligentiam cadunt, non tamen facile curantur. Immo Arti probro est quod ab his sæpe vincatur. Sit ita apud eos qui ab Arte medica tamquam a Deo omnium morborum curationem stulti exspectant. Quibus melius est ingenium, aut genius, probe norunt quosdam morbos esse incurabiles; hoc tamen Artis impotentiam non inducat. Ceterum inter morbos quorum cognitio juxta & curatio ardua est, censetur Arthritis; hujus, ait Paullus, cæca origo est. Non tamen cessatum oportet donec innotuerit. Operæ pretium est eorum audire magnifica verba πὲρὶ ἀδήλȣ καὶ θείȣ, quo se explicent & culpa vacent dum superba nomina pronuntiantes in remediis jejuni & steriles frigent: Id quod Hipp. in Gnidiis medendi magistris reprehendit, ut sæpe unius homunculi periclitatoris opera temeraria plus ægro prosit, quam Medici ampullosa & ad pompam spectans disputatio. Admirari morbos, non autem curare hominis est sua arte & ingenio abutentis. Dumque divina animi vis voluptaria illecebrisque plena admiratione retinetur, melior pars Artis Medicæ inculta jacet; hinc pro ubere fructu nil inde redit nisi cassum quiddam & inani vocis sono decoratum.

Hipp. 6. epid. Cic. in orat. ad Quint. fratr.

Hipp. lib. 1. de victu. acut.

Quoniam autem vulgo Arthritis Medicorum vocatur opprobrium, quod incurata aut ignorantiam, aut inertiam indicet, de ea paucis dicemus. Qui enim Arthritin quis profligabit, quum nondum de ejus origine constet? Immo plenæ sunt controversiarum scholæ. Arthritis porro dicitur quum articuli aut omnes, aut maxima eorum pars periodice laborat. Sic Arthritis ab articulorum dolore generalius sumto distinguitur. Id Gal. explicat quum Hippo. ait in squaloribus Arthritides generari, id quod non placet Galeno: necesse est enim ut humor aliquis doloris sit causa, at in squalore aut nullus est, aut perexiguus: sic tunc dolores quidem oriuntur, non Arthritis, ut quæ ab humore sit. Quod autem aliud sit dolor, aliud Arthritis, hinc patet. In Aeno legumina comedentibus genuum dolores

Com. ad apho. 16. l. 3.

lores erant, non Arthritis. Sic concludit Gal. vocari Arthritin, non quum unius articuli dolor est, sed quum multorum, licet & eo loci deficiat Gal. Et Savonarola caput scripsit de juncturarum dolore. In febre laboriosa sunt symptomata Arthritidis, non tamen Arthritis.

Hipp. 2. epid. part. 13. sect. 4. lib. 6. epid.

De Arthritide quærendum de causa, materia, origine, motu, periodis, an unus humor, an multiplex, quæ ejus indoles, an inflammatio, & remediorum caput attingetur; series quoque disputationis alia enucleabit. Jam dictum est Arthriticis proprium esse ut non in una parte dolor concludatur, sed ut est efferus humor in partes irruens, ita modo hic, modo illic dolor moveatur: unde quæritur qui fiat ut qui Ischiade laborat, raro aut numquam aliis articulis doleat, quum tamen Ischias Arthritidis nomine includi videatur. At ut quis Arthritide laborare dicatur, necesse est ut ad varios articulos malum proserpat. Sic dolor est vagus, periodicus cum tensione & acerbitate. Cur Ischiadis materia sese alio non confert? hanc enim ab Arthritide Paullus non separat, nisi quod Ischiadis causa in sola coxarum compage inhæreat. Quasi dicat in Ischiade materiem esse crassiorem ac contumaciorem, in Arthritidis speciebus mobiliorem, nec ita frigidam, ut sua sponte ac vi sese impellens, ac concitans, concursu facultatis expultricis modo huc modo illuc irrepat. Quamquam in Ischiadicis fere fixus ea parte dolor non est, sed occupata summa natium parte, tota tibia & pes affluxu ejusdem materiæ torquetur. Sed id fit tantum ex eventu, & non in vera Ischiade. Alii definiunt Arthritin articuli dolorificum tumorem quem fluxio in eum incumbens excitat, alii inflammationem, sed male quum sæpe plus sit œdematis, quam inflammationis, ni tandem humor suppressus inflammetur. Marcellus definit inflammationem permanentem affectis nervis dolores graves excitantem. At fit sæpe sine inflammatione, nec semper est dolor permanens, nec in nervis semper, nec dolores ubique graves.

Cap. 77. li. 3.

Manard. lib. 8.

Atque ut clarior fluat disputatio, dicam ossa tribus modis connecti. Aut invicem coalescunt, idque vel alicujus interventu, ut in mollioribus & fungosis; aut contra, ut in duris & siccis, κατὰ τὴν σύμφυσιν. aut ita committuntur inter se ut obscurum motum habeant, quod fit κατὰ συνάρθρωσιν, vel manifestum, κατὰ διάρθρωσιν. In prima connexione dolores non moventur. In secunda raro, nisi quod tophi & œdemata fiunt, ut in articulatione carpi. Tertia Arthritidis sedes est, vel inter membranas, tendines, ligamenta membranosa (nam postea duo esse dicentur) quæ a periostio oriuntur, & ita sentiunt, ex quibus articulus firmatur; hinc acerbitas doloris si qua ibi materies coercetur. Nam vel sua acrimonia ferit, ut bilis & serum, vel frigore molesta est, ut pituita, vel asperitate, ut gypsea, vel distensione membranarum, aut ab inflammatione, quod humores aut sigillatim, aut promiscue efficiunt suis signis distincti.

Ac primum quæritur an a sanguine Arthritis, an humor a venis & arteriis, an a solo capite in nervos refundatur? an in acetabulo materia contineatur, an non? Et Fernelius ab aliis multum dissentit. Passis velis navigandum constitueramus, at potius contractis est utendum. Negant qui-

quidam sanguinem esse causam, quod necessario suppuraretur in articulum illapsus. Contra, non omnis sanguis influens, phlegmonem suppurati capacem excitat, nisi in musculum carnemque inciderit, nec pus fit ni calore partis juvetur. Id quod in nervo exsangui frigidoque vix fiet: loci enim natura refrigescit, & potius in mucum pituitosum verteretur, quod φλεγματῶδαι dicunt, unde etiam abscessus critici in articulos, licet a loco calido manent, & materiæ sint calidæ, nonnisi longo tempore suppurantur. Itaque Arthritis non proprie phlegmone est, sed si materia calet, tumor est φλεγμονώδης.

An vero in acetabulum humor influat, dubitatur. Fernelio in cavitatem humor non descendit, nec in spatium quod inter ossium extrema interest, sed putat vincula & membranas quæ extrinsecus ossium extrema nectunt, & tendines eo directos imbui solere: horum duplex ratio. Prior in chiragra tophacea humor lapidescens aperta cute ex articulis digitorum eruitur, vinculo quod situm in pyxide utrumque os colligat, illæso. Posterior, si in Ischiade humor in pyxidem conderetur, non tantus dolor foret, quod vinculum expers sensus sit, nec tam late diffusum, unde Galeno dum fiunt abscessus in febre laboriosa, dolorum sponte natorum subjectum est totum genus musculosum. Et si ex motu labor accidit, ut quid peculiare, adest articuli caliditas: ut ne sit mirum in eo motu ad articulum humorem abscedere, ut qui una cum musculo concaluerit ac laborarit. Spontaneo labori accidit ut uno modo in articulum humor decumbat quum latiora articuli spatia humorem excipiant. Nec tamen constat an humor dearticulationis locum subeat. Eodem & id pertinet, fluxio Arthritin faciens primum loco dearticulationis excipitur, deinde a locis adjacentibus ad cutim usque. Et quoniam articulationes implentur, ligamenta adjacentia tenduntur: nervi & chordæ non inflammantur, sed dolent articulatione distensa. Nec valet ratio Fernelii de vinculo interno (de externo enim nil dicitur.) Si enim fatetur in acetabulo tophum concrescere; materia quoque in hoc spatium incidet. At vinculum interius non facile afficitur ab humore ut forte, validum, insensile. Dolor excitatur non ob vinculum hoc sensu carens, sed ob vicinorum tensionem, & inclusionem materiæ eo loco quo non debet. Sic ratio Fernelii friget. At melius aliquis explicans quid sit articulum occupari. Articuli nomine non modo caput ossis quod inseritur, aut alterius ossis cotylen audiemus, sed & ligamenta, tendines, & quicquid ad articuli firmitatem structuramque pertinet. Per Arthritides non modo eæ partes non sunt immunes, sed etiam in longius dissitas partes affectionis labes pervenit. Nec tamen patet an cavum ossis humor subeat. Tamen doctrinæ causa duo ligamentorum genera statuentur, unum sensum habentium, alterum sensus expertium. Quæ ligamenta a media ossis parte ducuntur, ea sensu vacant, quæ a periostio exquisite sentiunt, eaque ut & tendines in Arthritide laborant, ut non sit mirum si tantus sit dolor. Nam inter tendinem & ligamentum quod tendinem integit, materies collecta est. Alii sic dicunt, alia ligamenta ossea sunt, alia membranosa, illa haud sentiunt, hæc contra.

ad aph. 31. l. 4.

Gal. ad aph. 39. lib. 6.

Gorr. in definit.

Nunc

Nunc materies & locus a quo emanet, explicetur Fernelio, a capite est solo, eaque frigida est, aut serum, non sanguis, aut bilis, aut succus melancholicus. Si humor frigidus est, cur stuporem non affert potius? Pituitæ & sero ejus inest ut torporem efficiat, non mordacitatem: Ni utrumque ita alienum sit, ut aut salsum, aut acidum fiat. Si frigidus est, unde tanta doloris acerbitas? Et dum quæritur cur hieme & autumno podagrici dolores renoventur, Galeno, vere qualitate & quantitate humor infestat, autumno autem qualitate solum. Et dubites an vox *μόνον* ad qualitatem, an ad autumnum referatur, ut sit hic sensus; secundum solam qualitatem humor morbum facit autumno, vel in solo autumno secundum qualitatem. Unde sola qualitas Arthritidis causa esse possit cum pauculo humore, nec ea adest quantitas quam Fernel. commentus est. Rondeletius male Fernelii verba detorquet. Nec enim Fernel. placet per venam, spinalem medullam & nervos fluxum fieri, sed per inanitates sub cute. Nec vult eum mucum qui per palatum deerrat Arthritin committere, sed per partes corporis externas & extra calvam positas credit humorem Arthritidis causam decurrere.

Gal. 6. epid.

Ad apho. 55. lib. 6.

Sed pro Fernelio militant hæc. Si bilis aut quivis humor calidus Arthritin committeret, cur non statim inflammatio sequeretur? Impedit articuli frigiditas, inquies. Cur non & membranæ costis intextæ, ægre concipiunt inflammationem? Tamen in iis alioqui frigidis facile inflammatio concipitur, ut pleuritidum ilias demonstrat: facile quoque humor biliosus erysipelata & herpetes in cute concitat. Favebit & Fernelio locus Hipp. explicans septem genera fluxionum a capite orientium: & a parte postica: fiunt articulorum ac coxendicum dolores (ait) a talibus morbis sanatis (idest hydrope & suffusionibus aquæ) quum id quod morbum facit sanatur, & quod in carne relictum fuerit cui non erit exitus, sed tuberculum faciens fugit in id quod cedit, ac tum articulorum dolorem excitat. Nisi forte in Fernelium faciat id quod idem Hipp. statuit, nempe duplicem esse mucum, unum ab interno capite, eumque aliqua præditum salsedine, alterum subtus calvariam ad inferiora descendentem, eumque insulsum & dolorem non cientem; sic qui ab externo capite humor est, aut Arthritin non movebit, vel si manans a capite humor Arthritin facit, is ab interiore parte manabit, quod Fernelio non placet.

Lib. de locis in homine.

Lib. de loc. in homine.

At a pericranio est (ait.) Cur non & aliæ partes infirmæ a validis partibus depulsum humorem non excipient? Sit ita, magna fluxionum pars a capite sit, quid attinet novos & obscuros aquæ ductus effingere? Quum abscedat humor per venas, arterias, nervos, ossa, credibilius est humores per eas partes fluere & refluere, per quas alimentum ad partes defertur, facilitas enim fluxus & refluxus per vasa fit. Et quum in Arthritide subita motio sit humorum, ea per vasa fit, non per cæcos ductus. Fernelius ad caput confugit ratus tam sincerum humorem a venis reliquos humores complexis, ad articulos affligendos secerni non posse. At facile sincerus humores id faciet, seu in parte congestio fiat, seu

a ce-

a cerebro humor descendat. Non quod sit ea pituita quæ per infundibulum in pulmonem alvumque deerrat, quia in venas & arterias eam resumi oporteret, ut inde ad nervos traduceretur. Id quod non fit. At probabilis est ista derivatio sub cute per inania musculorum spatia, ut quasi inundatio alvei ipsa humorum eluvies in cavitatem articulorum & partes vicinas illabatur. Quod si neget ab interno corpore eo rapi humorem, quod & via non sit facilis, & fiat a massa sanguinis secretio, quid dicet de abscessibus criticis, materia morbifica in articulos seposita a sanguinis massa secreta, aut ab ipso mesenterio traducta? In maxillas & articulos passim fiunt, quum id a solo capite non sit, alioqui omnis febris materiam a capite repeteremus. Quum copiosa mictio Archig. servum ab abscessu vindicat, an non illa materia prius in venis contenta erat? Alba, lævis & æqualis hypostasis morbum solvens an non a capite est? Ejus pars critice exclusa in Articulos Arthritin facit. Dum fiunt apostemata modo sincero humore fluente, modo mixto, exanthemata, numquid a venis ea est materies eademque in articulos rejecta Arthritin movebit? Et tamen caput culpa caret. Apud Hipp. Arthriticus dolor cessat, colico exacerbato, & contra, unde est? Quia, ait Gal. humorum in artus currentium impetus ad colon convertitur. Ita ab interno corpore per ductus obvios & obscuros fluentes humores in articulos repunt, fitque συμπμωρία inter articulos & intestina. Item dysenteria suppressa facit abscessum in costis, visceribus & articulis. Num biliosus abscessus in articulis sanguineus in costis fit & visceribus? Id evertit dogma Fernel. Nec Hippoc. scripsisset ab ipsa bile Arthritin fieri, ni ipse vidisset. Et quidam Arthritici desierunt laborare, deinde obortis Erysipelatis interierunt. An non fuit materia biliosa quæ Arthritin committebat? Si humor dysenteriæ in articulum procumbit, ergo a cerebro frustra Arthritis repetitur. Nam & a ventre in artus, & contra refluere potest. Quod autem dubitarit Hippoc. an biliosis abscessus in articulis, sanguineus in costis: ideo fecit, non quod non credat bilem Arthritidis causam esse posse, sed quod præter rationem videtur ut humor biliosus sua sponte levis inferiora petens in articulos procumbat. Aut quia potius alvum irritaret, Dysenteriamque crearet quam per cæcos meatus in articulos sese insinuaret. Item confert abscessum sanguineum cum bilioso; in costas enim facile sanguis reperitur ob viciniam hepatis & venæ cavæ, quæ per quamdam καυπίωσιν eructant biliosum sanguinem in partes respirationi consecratas. Et in Aphoris. quum agitur de Arthritide in ver incidente, in phymatis & articularibus morbis vernantibus corpus profundum expurgatur, fitque in extimas partes pravorum humorum traductio. Sic non a capite Arthritis pendet. At dicet Fernel. Dysenteriarum & alvinarum fluxionum caput auctor est Hippo. Sic qui humor in alvum labens dysenteriam parit, nonne alio cursum inflectens Arthritin committet? Sic enim αἱ μεταῤῥύσεις, μεταςάσεις καὶ αἱ νόσων μεταβολαὶ fiunt. Sic vomitus alvi profluvium compescit. Sed hæc Fernelium exagitabunt. Si in lassitudine spontanea cum membrorum confractione καὶ μετὰ ὀστεοκόπων, cum articulorum dolore, aut ob diffusum

4. apho.

Part. 3. sect. 34. l. 6. ep.

In Coacis. Notandus locus.

Holl. part. 28. l. 6. com. 1 sect. 2. & Duret. c. 20.

Apho. 23. lib. 3.

ſum ſerum per genus nervoſum & muſculoſum, vel ob colliquationem ipſarum carnium ſi motio præceſſerit vehementior, ſi (inquam) cauſa augeatur ſupprimaturque, numquid Arthritin pariet? Et tamen caput accuſare ignorantis eſt. In ulceroſa laſſitudine numquid Arthritidis ſpeciem dicas eſſe? Juveni dolores articulares contigere exanthematis infra modum erumpentibus. An id a capite? unde Hippoc. Quibus ſanis hieme circa lumbos frigiditas & gravitas ex levi cauſa & alvus ſuppreſſa, ventriculo bene agente, his Iſchias, aut renum dolor, aut ſtillicidium urinæ forte continget. Hinc patet Iſchiadem non tam ab externo quam ab interno corpore oriri. Item Hippoc. ſplenis & viſcerum tumores & inflammationes in articulorum dolores deſinunt. Febres quartanæ in ſpeciem Arthritidis aliquando deſinunt facto abſceſſu καταῤῥόπῳ alimento ipſius partis corrupto, & articulo effeminato. Tuſſes laborioſæ contingunt locos læſos, & maxime articulos. In febribus laborioſis tuſſes ſiccæ ad articulos decumbunt cum febre ſi intus relinquantur: hoc fit quia materia tuſſis aut alio transfertur, aut quum in pulmone moram traxerit (ſic enim ſuppreſſa virulenta materia tuſſim facit, cujus perennitatem ad caput male vulgus refert) tandem vi naturæ expulſa in articulos irrumpit, hinc Arthritis: In alio loco apparebit dum docebitur cur gibboſi aut aſthmatici fiant dyſenterici, aut varicoſi: idem de articulis dici poteſt. Præterea ſuppreſſis menſibus dolores & rubores articulorum oriuntur Hipp. Et mulieres podagra non laborant ni menſes ſint ſuppreſſi, Arthritin accerſent, fruſtra ad caput & externam fluxionem recurres. Id totum ab interno eſt. Si in partibus externis ulcera fuerint, & tumores in articulis, quum hæc evanuerint, Dyſenteria oritur: numquid facilis & quaſi pervius partium internarum & externarum conſenſus adeſt? Item ſolemnis omnis ſuppreſſio Arthritidis auctor eſſe poteſt capite illæſo, nulla per extima corporis fluxione facta. Addit Hipp. Quibus repente febris expertibus præcordii & cordis dolor, circa crura & infernas partes alvus intumeſcit, hos liberat venæ ſectio & alvi fluxus, his febrire nocet: Longæ enim febres fiunt & tuſſis & ſingultus, his ad ſolutionem tendentibus dolor fortis coxarum & crurum, aut puris ſputum, aut oculorum privatio: Dolores ad hypochondria in febre voce intercepta ſine ſudore ſoluti, malum, his ad coxendices dolores fiunt. Patet quod materia dolores articulorum motura ſæpe ab hypochondriis eſt non a capite: unde videmus melancholicos & hypochondriacos tot doloribus pungentibus & diſtendentibus affligi, ut articulare quid ſit, an id a capite? Ab interno corpore ea materies prodit aut Arthritin aut quid ſimile creatura. Fernelium convincet hiſtoria cujuſdam qui quotidie genio indulgens vomebat: ſuppreſſa vomitio, frequentes rigores, febris: hanc deſinentem excepit paralyſis partium quæ ſunt ſub capite, inde mors. Inventa eſt bilis ſincera in cavo hepatis libræ pondo membranis inhærens, hujus portio in nervos irrepſerat, unde paralyſis. Sic ſua ſe hiſtoria convincet Fernel. quod ab interno corpore per cæcos ductus materia in nervorum genus, eaque ſincera poteſt irrepere. Apud eumdem febres multæ in colicos dolores, & hi in paralyſin terminantur.

Gal. ca. 10. l. 2. de ſimpl. med.

In Coacis.

Sect. 3. l. 2. epid.

Sect. 7 lib. 6. epid.

ex lib. 2. de art.

ſect. 8. l. b. 6 epid.

De Phaetuſa Pythea uxore ad finem ſectionis

Aph. 6. l. 5.

Fernel. c. 10. l. de feb.

de feb.

nantur. Sic a capite more vulgi hoc repetere ridiculum est: licet origo periostii in omnem ossium compagem diffusi ducatur anatomicorum opinione: hac ratione ductus fingit fluxum superne deorsum, & quod non ita sincerus humor a vasis fit, nec liber est exitus si ab interno humor repat, qui satis patet pituitæ seroque ejus per subjectas cuti partes & cæcos ductus, videtur aliquid efficere exemplo hydropicorum quorum tibiæ crudo succo scatent, sine dolore tamen. Gorræus putat Fernel. uti hoc argumento ut probet Arthritin a pituita non oriri, & ideo rationum hastas in Fernel. contorquet, sed perperam. Nec id vult Fernel. contra, omnem ab ipsa pituita & sero Arthritin repetit. Sed hoc usus exemplo suam opinionem tuetur, partim ut doceat pituitam a capite labentem habere quid proprium & συγγενὲς ad Arthritidos generationem, seu materiem spectes (non enim quævis alia pituita id facit) sive opportunitatem fluendi sub cute totius corporis. Si enim succus crudus aliunde manans quam a capite Arthritin committeret, hydropici fierent Arthritici quum suppetat materies. Et num humor is per tibias sparsus si in articulum fluat Arthritin faciet. Si idem humor & natura, & consistentia a cerebro manaret in articulum illapsus auctor ne foret Arthritidis? si non facit, an quia per venas & arterias fluit? At Fernel. alias vias quam vasa comminiscitur. An quia a cerebro humor non est, ideo non est aptus Arthritidi? Et quia sincerus non possit aliunde manare. Idem loquens de tumoribus ait, tumor est indolens ni quum membranas vi divellit & distendit. Sic idem humor tumorem facit dolentem & indolentem. Et vero, cur humor a corpore interno cacochymo, a rene purulento, pulmone in articulos vi naturæ impulsus, idem non pariat quod & humor crudus a capite deerrans? Quasi eam proprietatem & ἰδιοσυγκρησίαν qua Arthritin pariat ab uno cerebro sortiatur? Et sincerus humor non aliunde defluat? Nunc de sincero. Mulierum ῥοῦς viridis a sincero est (ἄκρητον enim impermixtum significat quum nudus simplexque humor apparet) an ideo a cerebro? Nequaquam: a ventre enim sæpe est. Quum quis gonorrhœam contraxit initu impuri scorti, malignus & sincerus humor fluit, & ab interno est. Sincerus ergo aliunde quam a capite. Virgines defœdatæ suras, articulos dolent, an id a capite? si humor is in inanitatibus tibiarum dolorem ciens articulos subiret, quam immanem Arthritin excitaret? Icterici post dolores colicos refuso in tibias sero dolores illic sævos sentiunt. Et tamen a ventre, idest, a febre quartana tibiarum articulorumque dolores moventur tenuis seri diffusione, quod divellit membranas: an id a capite? Humor melancholicus varices faciens, in capite defluvium capillorum affert, numquid & sævam Arthritin pariet? Sed cur hydropicis dolor non adest? Multus est humor, distendit, distentio maxime dolorem facit in Arthritide, in qua tamen paucus sæpe humor distendens acerbum dolorem ciet. Hunc nodum solvit Hippocrates. Si modicus fluxus fit (respectu magni fluxus qui in hydrope fit, unde pars tumet ac detumet) coxendicum & articulorum dolorem quum fluere desiit, facit. Nam ut modicus, & undique a partibus fortibus depulsus, ad articulos refu-

Cap. 3. lib. 7. Patho.

Gal. ad aph. 49. lib. 6.

De loc. in homine.

refugit. Non satis tamen. Si enim paucus humor dolorem facit, cur non & multus, quum idem sit humor? In cachecticis & hydropicis abundat. Frustra affert Fernel. succum crudum cachecticorum & hydropicorum a quo non fiat Arthritis, ut efficiat, si dolor sit, a capite causam arcessendam esse. Quatuor in loco adducto requirit Hipp. ad dolorem articularem, ut sit humor modicus, ut fluere desinat, ut a fortioribus repellatur, ut ad articulum confluat. Vis in eo est, ut sit paucus, & a parte forti pellatur.

Seneca causas tanti in nervosis partibus doloris, & cur multus humor obruat non moveat dolorem; explicat lib. 11. epist. 79.

Si multus est, partem in æqualem intemperiem adducit, & mole obruens in ista æqualitate indolentiam facit; unde quibus artus intumuerunt, iis fere vacuitas doloris adest. Sed quum paucus in nervos effunditur, quum mole sua dolorem non inferat, quid qualitas possit, apparet. Paucus est humor quantitate, sed magnus viribus. Et post articulares dolores, & dentium, genæ tument & articuli, & tamen tunc dolor cessat. Ceterum quum a parte valide humor regeratur, docet suam virulentiam quæ ὀργασμοῦ, & doloris parens est, unde ad ἄκοπα & ἀνώδυνα confugi solet. Et quum dolor minatur, a medicamento abstinetur, ne concitatus humor in nervos, partes debiliores, deferatur. Et vis est magna illius humoris tam subito partes peragrantis, quum nil sæpe tumeat, sed se in corpusculo nervi agitans, cruciatus infert. Immo sæpe fiunt membranarum ἐπαναστάσεις. Contra in Leucophlegmatia & cachexia vacuitas est doloris, quum sit & quantitas succi crudi, & seri mali proventus, quamquam in fœdo colore gradiendi sæpe impotentia est præ gravi tibiarum dolore, qui dolori articulari suppar est. Secunda conditio est, ut humor fluere desinat, vel ut jam fluxio consistat, aut dolor non aderit, nisi forte fugax, vel in nervoso genere sit, non in venoso. In venis enim fluxilis est, in nervis stat. At falsum est dolorem non moveri ni steterit fluxio: sed ut dolor perseveret, humorem inhærere fas est. Hipp. docet morbos venarum fugaces esse, nervorum stabiliores, contumaciores, & qui etiam statis temporibus memoriam sui renovant Hippo. hic textus: Qui morbus a venis est, levior est quam qui a nervis. Diffluit una cum humore qui venis inest, & non quiescit. Et natura venis in humore est in carnibus, Gr. καὶ ἡ φύσις τῇσι φλεψὶν ἐν ὑγρῷ ἐστιν ἐν τῇσι σαρξὶν. Nervi sicci sunt & cavitates non habent; ad ossa consistunt, ab ossibus nutriuntur, & a carnibus, & calorem inter ossa & carnem medium habent, & humidiores sunt & carnosiores quam ossa, sicciores, & magis ossei quam carnes. Morbus nervorum firmatur, quiescit in his. Hinc disces cur partes tumeant ac detumeant sine dolore articuli. Humor enim in vena continetur non in nervo, aut in hoc non sedet. Quiescat oportet, ut doleat pars? Explicabo illud, καὶ ἡ φύσις τῇσι φλεψὶν, &c. Confert genus venosum cum nervoso. Nervosi nomine audit nervos, membr. ligam. tendines, perostiumque. Vult genus nervosum humidius bifariam, tum quod venæ cavæ humores contineant quæ consistentia liquidi sunt, corpus humectant cui insunt & illud proluunt, tum quod venæ carnibus insint quas nutriunt. Sic, natura venis in humore est in carnibus, idest, proprium est

Vide sub finem hujus libri appendicem de dentium & nervorum dolore.

In Coacis Hipp. de morbis nervorum repullulantibus.

De loc. in homine.

De loc. in hom.

Lib. de loc. in homine. Locus notandus.

** Huc referre oportet illud Platonis quod fons omnium fluxionum pituita falsa & acida. Et nisi pituita has vires nacta sit, non infert dolorem. Nam inde peti potest ratio cur in leucophlegmatia quum crus aut tibia intumescat, tamen adsit indolentia. Id quod paullo ante expendimus. Forte eorum demonstratio peti quoque potest ex verbis. Macro. cap. 9. lib. 7. ubi quærit cur cerebrum non sentiat. Opus naturæ est (ait) ut sensum vel nimium sicca, vel nimium humida non cupiant. Id quod in os*

est venarum, ut humorem contineant & in re humida sint, idest in carne. Nervi duriores, ut cavitatis expertes. Venæ molliores ob cavitatem, & quia a jecore pendeant. Sic res continens humida dicitur mollis & humida tum ratione rei quam continet, tum rei in qua continetur, vel hoc, in humore, idest in carnibus, caro enim τὸ ὑγρὸν vocatur. Sic vena in humore est, idest, in carnibus in quibus & sedem, & firmitatem, & augmentum, & munus habet vena: Nervi sicci sunt, quia non in carnibus, & res humiditas non continent ut venæ, & a siccis ossibus & membranis oriuntur. Unde ait: Nervi ad ossa consistunt, & ab iis nutriuntur. Et si alii a carnibus nutriuntur, ut qui musculos contexunt. Ergo morbi in nervis firmiores, in venis non item. Sic docet Hipp. Confluunt omnes venæ mutuo, aliæ aliis coincidunt, aliæ per venulas a venulis extentas. Quod siccius est magis morbos recipit & dolet natura, humidum minus. Morbus in sicco stabilitur, in humido fluit, alias aliam partem trasmigrat & quiescit, & citius sedatur ut in humido non confirmatus: unde patet distinctio inter morbos nervosi & venosi generis. Quamquam in Fernel. ex eo loco quis objiciat: In Articulari morbo, humor furibunde & erratico modo in hos & illos articulos involat, ergo est in vasis, non in nervis & extra vasa.

Ad Arthritidem requiritur ut humor, aut in articulum incidat, aut in partes proxime eum ambientes, easque sensibiles. Quod non animadvertit Fernel. sine distinctione ponens in cachectico non oriri Arthritin quum tamen sit multus humor crudus. Tamen concludit necessario a cerebro eum humorem qui peculiari modo Arthritin est creaturus. Et virgines decolores patiuntur post diuturnam lentam febrem istum vulgarem ῥευματισμὸν universi corporis inflammato sero a genere venoso in nervosum excluso. Nec animadvertit in Cachexia etiam dolores articulares oriri posse si humor in nervos repat, putreat, inflammetur, si præsertim articuli sit nativa quædam imbecillitas. * Nec enim omne excrementum in partem influens dolorem facit: sed alias quum efferum est statim dolorificum est, alias nonnisi cum tempore acrimoniam adeptum. Ad id facit partis διάθεσις. Non quivis humor dolorem dentium facit, nec quovis tempore. Non simpliciter frigidus, ni insigni alia qualitate sit præditus. Requiritur & dentis dispositio. Unde cui dens vitiosus, aura frigidiuscula, & quivis fere humor dolorem accersit. Si non vitiosus, acerrimum esse oportet humorem qui dolorem pariat. Aut jam diathesis est, aut pravus humor sua malefica vi eam inducet. Extracto dente, dicto citius omnia symptomata delentur. Nil salivæ, nil humoris affluit. Sic & diathesis, & certa humoris requiritur conditio. Multis gingivæ & facies sine tamen dolore tument, aliis tument cum dolore. Idem in hemicraniis contingit, quæ non a quovis vapore irritantur, nisi diathesis inusta sit. Et hanc diathesin præcipuam causam febrium & symptomatum certa periodo redeuntium statuit Gal. Et quum inducta est, omnis humorum evacuatio est fere inutilis. In Arthritide quidam statim dolent, quia humor aut efferus est per se, aut statim malignitatem acquirit. Alii nonnisi successu temporis, quum leves dolores prænuntii fuerunt. Alii statim, ob sensum exactum. Status temporis plurimum facit. Et

qui

qui sunt Arthritici fere tempestates præsentiunt dum quid circa nervos moveri incipit, ac quasi germinari & efflorescere. Sic modo quodam inexplicabili, dolent nervi: Est latens causa inquietudinis in parte nervosa, dolor dolorem accersit, humoremque ciet, & humor dolorem geminat, sic rerum fit adglomeratio & concursus. Sic non necesse a capite id repetere, & sub cute novos ductus comminisci. * Sed & qui in parte collectus ob veterem infirmitatem, & qui a proximis vasis transsumitur antecedens est doloris causa. Ægris arthriticis fere putris & serosus est sanguis, unde fluendi & dolendi facilis occasio est. Iis maxime quibus labes nativa contracta est, aut adscititia; fomes & occasio mali redivivi. Quibus cerebrum ad Epileps. est opportunum, ii repente prehenduntur, quod vix efficiat in sano cerebro omnium intemperantiarum ilias. Quot videmus cerebro humidiss. & valde excrementoso præditos nullo articulari affectu tentatos? At quibus imbecillitas est nescio quæ, levissima de causa ægrotant. Et causa in procinctu est; cuicumque enim pars morbosa dispositione affecta est, in ea nec coctio, nec aliæ functiones naturales administrantur. Multum excrementi congeritur, & quamvis benignum alimentum, ipsum corrumpitur, aut alteratur. Et pars in sinu suo fovet dolendi occasionem quam sepultam & dormientem αἱ φυσικαὶ & externæ προφάσεις excitant. Immo in ipsa parte morbus est, & habitus morbosus cernitur. Paroxysmus autem arthriticus excitatur, non vitio capitis, sed totius corporis præsertim cacochymi. Nam excitantur dolores ii quibus per æstatem biliosi humores fuerint coacervati. Partes expellunt vicissim pravos humores. Pravi qualitate infestant & quantitate maxime si deliquerint in victu hieme. Verno enim diuturnæ passiones moventur fusis humoribus & mox a parte robustiore depulsis. Secundum qualitatem potius Autumno. Vere appetente repurgato corpore interno expullulant lepræ, vitiligines, arthritides. An id a capite? Corpus & foris & intus plenum est & turget; & ut humores habent suos motus, ita varios dolores emovent. Et si capite a est humor, cur non propinquas capiti partes cubitum, manum prehendit? Nec refert objicere senes potius esse arthriticos quam juvenes, & ideo illorum humores esse potius καταῤῥόπα. Diximus non quemvis humorem crudum doloris auctorem esse. Plerisque genua tument & articuli, sed humor est mansuetus. In cachect. & hydropicis ob caloris penuriam crudus est sanguis, & infra sanguinem est, sic, ni aliud concurrat, dolorem non excitat. Aliud autem est ἄπεπτον, aliud ὠμόν. Illud quovis tempore molestat: hoc non item. Nam vi caloris naturalis mitificatur, τὸ ἄπεπτον non item. In fœdis coloribus, alias nulli sunt dolores, alias graves. Si quum fœdi colores sunt, humores quoque ἄπεπτοι sunt, dolor adest, immo halitus venenatus est, ἐν ὠμότητι non item. Vidimus tusses quibus juncta erant symptomata arthriticis pæne similia. Inter species pituitæ a capite manantis, quædam est ἄπιος insulsa quæ nil dat negotii. Alia acris & salsa quæ brevi corrumpit & rodit partes in quas, & per quas fluit. Alia est per se εὐήθης, sed quæ mora fit deterior. Hinc tussium varietas. Et apud Hipp. tusses sunt quæ resolutionem

sibus & adipe & spinali medulla apparet. Ideo fit ut in partibus vel nimis humectatis vel siccatis sensus non sit. Partis imbecillitatem ad novos arthritidis paroxysmos agnoscit Gal. Sic per congestionem non per afluxum malum repuerascit ac repullulat unde Gal. cap. 8. lib. de sang. miss. Citra plenitudinem inflammatio fit in parte ob partis imbecillitatem. Facile enim pars gravatur a suo excremento, & ab affluxu alieno. Plura eo loci vide tamen Gal. com. In aph. de Eunuchis. Docet imbecillitatem partis non esse causam redeuntis

in articulum fluat. Atqui tanta ſiccitas & ſqualor erit, ut omnis humor abſumatur? Cum ſqualore ſi calor adſit, humores acuentur & naturam irritantes in articul. depellentur. Eone uſque procedetur ut corpora exareſcant? Do minores humores, ſed qualitate erunt deteriores. Immo in carnibus ichor latebit fuſo ſanguine qui maligni humoris vicem gerens morbos malignos excitabit. Nam & in tempore ſicco, ſqualido & calido, Cauſi graſſantur quorum ichor eſt parens.

Hipp. ſect. 2. lib. 2. epid.

Sed & quæri poteſt an in ſqualore verus articul. dolor non orietur, id quod Galeno placet? * Tempus ἀυχμηρὸν aut cum calore eſt aut cum frigore. Cum calore dicamus eſſe. Aliud eſt ἀυχμὸς aliud ξηρότης ἀυχμὸς exceſſum ſiccitatis ſignificat, ut uſtio ſit humoris, ſqualor fuliginoſaque natura acquiratur. Nomine ξηρότητος non tanta ſiccitas audietur quin quamdam mediocritatem tempus ſit habiturum. Sed do, conſtitutio duret ſicca & ſqualida, an tanta erit humorum conſumtio ut non reſtent ad Arthritin concitandam: & Arthritidi obnoxii aut mali paroxyſmum omnino evitent, aut eum leviſſimum experiantur? Si auctore Galeno in ſiccioribus ſecundum naturam temperaturis nulla omnino ſit ſuperfluitas manifeſta per nares effluens, aut per ſudores, ſed omnis in tempore cal. & ſicco fiat per διαπνοὴν evacuatio ſuperfluorum, ut jam jam conſumto humore corpus exareſcat, nulli credo morbi fient? At quæ contra hanc ſententiam faciant explicabo. Anno 1575. primi tres menſes humidi fuerunt. Æſtas & Autumnus ita ſicca & ſqualida fuerunt ut omnes pæne lacus & fluvii exaruerint, vina generoſa. Obſervatum eſt numquam fere articulorum dolores acerbiores fuiſſe. Et quibus familiaris hic morbus erat, paroxyſmus tam longus Arthritidis fuit, & tanta dolorum longitudo, ut qui olim ſpatio menſtruo ceſſare viſi ſunt, in multo longius tempus provecti ſint. Mirum erat in tanto ſqualore, quum omnes pæne alii ceſſarent morbi; cur tanta articularium affectuum eſſet ſævities. Et illo anno jam hos commentarios animo premebamus, ut ad inſtitutum id quod ipſi oculis videbamus, accomodaremus. Iſchiadum magna erat ubertas circa autumnum, & hæ mulieribus erant fere infeſtæ. Plerique hemiplegici ac paralytici. An hoc fiebat quum annus ſiccus eſſet, & ideo ſaluber? Apud Hippocratem fit mentio conſtitutionis ſiccæ in qua circa hiemem hemiplegiæ multæ. Id fuit, quod caput oppletum fuerat per æſtatem & conſtitutio erat hieme aquilonia quæ caput lædebat. Omnia hic divina dicimus, ſed tum ita divina ut nil ſine ratione fiat. Rationes aliquot proferemus quibus aliqua ex parte exquiramus, qui fiat ut quum omnes per æſtatem ſqualidam bene habeant (ἀυχμοὶ autem ſunt omnino ſalubriores, quam τὰ ἐπόμβρια) ſub finem æſtatis & autumnum ineuntem dolores articulorum ita ſæviant. Si autumnus diſcedens a temperie præcedentis æſtatis frigidus & humidus fuiſſet, facta in contrarium mutatio tantum mali peperiſſet. At id non contigit. Deinde cur præ ceteris genus mulierum? Immo tota hiems & autumnus infeſta fuerunt mulie-

** Non omnis dolor articulorum eſt Arthritis; fit enim per ſiccas temporum conſtitutiones dolor in articulo humiditate articulorum nativa conſumta: & qui per famem leguminibus veſcebantur, genuum dolores patiebantur, non erant tamen Arthritici. Ad aph. 2. lib. 2. Hic locus paullo poſt fuſius explic.*

mulieribus magna cum omnium admiratione. Tertio, cur inter homines in siccitatibus laborantes erant cal. & sicco temperamento prædi- ti, & tamen mulieres, quæ ab eorum temperamento dissident, laborabant.

Ut primæ Quæstioni fiat satis, dicendum, licet siccitas per se considerata humiditate sit salubrior, hoc tamen quibusdam cancellis coercendum est. Ecceſſus siccitatis forte ipsa humiditate deterior est, iis præsertim quibus cutis perspiratum non habet. Per τῆς αὐχμῆς humoris ubertas non adest, sed quod reliquum est, licet quantitate paucum, qualitate pessimum est. Succrescit ichor & sanies, humor fit fuliginosus, acer, mordax, & qui in partibus in quas influit sphacelum facile committit. Horum demonstratio peti potest ex libris de articulis, ubi docetur macilentis articulos esse mucosiores liquatis carnibus, quam succulentis. Ceterum per squalores malus ichor gignitur & dominatur. Is est qui in venulas arefactas tractus febres ardentes parit. Et diximus jam hemiplegias vagari hieme quum alioqui squalida tempestas longa præcessisset. Quoties enim æstatem calid. & squalidam autumnus aquilonius excipit, hemiplegiarum proventus est. Rarefactum enim corpus Aquilo subiens lædit, caputque exprimit. Et hi morbi non tam ob copiam humorum eveniunt, quam ob indicibilem nervorum diathesin. Item per squalores nescio quis ichor fit, omnis autem morbi vis maligna est fere a sero isto. Si tempore squalido serum dominatur, etsi ei tempori tribuendum, ejus tamen copia & squalori non adscribetur, per id enim tempus aquea superfluitas absumi videtur, sed forma & vis venenata ipsius seri squalori tribuetur. Sic a tempore humido & austrino copia materiei pendet, a squalore, vis, forma, virus: τὸ γὰρ αὐχμηρὸν significat τὴν ὑπερβολήν τινα. Diximus autem tres primos menses pluvios præcessisse, & tempus longum squalidum secutum. Squalor & caliditas ussit humores. Quod autem concursus temporis pluvii, deinde squalidi sequentis id facit, ex Hipp. patet: Carbunculi æstivi in Cranone. Pluebat in ardoribus aqua larga. Contingebat hoc per totum, maxime ab Austro. Subnascebantur in cute sanies. Hic mentio fit pluviarum austrinarum & squalorum. Squalor supprimens humores, ichorem parit. Ichor minimus plus potest, quam humiditas multa. In squalore spiritus squalent, siccantur, caliginosi fiunt. Immo corpora arent & extabescunt. Αὀχμὸς enim ἀπὸ τοῦ ἄυειν, non ἀπὸ τοῦ ἅυειν cum aspiratione quod splendere significat. Τὸ δὲ ἄυειν ξηραίνειν notat: hinc αὔανσις squalor, tabes corporis depastiove facta spirituum, humorum, partium solidarum. Et apud Hippocratem γλῶσσαι αὖαι ἀπὸ τοῦ αὔειν. Siccæ linguæ a fuliginosa exustione: & vis squaloris explicatur nomine λιγνυώδεως ἐγκαύσεως. Et æstivo tempore squalido non sæviebant Arthritides, sed ophthalmiæ, faucium dolores, tusses siccissimæ. Denique ubique vis ichoris apparebat. Nec enim tam quantitas, quam qualitas humoris afficiebat. Nullus enim tumor, & affectiones omnes ad ignes sacros accedebant. Autumno appetente quum serum esset

Vide compart. 29. li. 1. de articulis.

Com. ad part. 60. sect. 2. lib. 1. epid.

2. ep. sect. 1

6. epid. part. 14. sect. 5.

potius κατώῤῥοπον Arthritides & ischi. natæ sunt. Unde Gal. notat autumno ischiades vagatas ob malignitatem & frigus: autumno autem ichor & sanies dominatur Hipp. Et in squaloribus ophthalmiæ siccæ squalidæque populantur. Et quum temporis constitutionisque squalidæ meminisset, ait in vulgus sæviisse tusses siccas quæ partium syderationem afferrent, ophthal. siccas, anginas siccas.

Ad aph. 22. lib. 3. Lib. de struct. hom.

Nunc explicemus, cur mulierum genus in squaloribus molestaretur, quum potius ea constitutio ei profutura esset. Tale quid observat Hipp. Loquens de pustularum eruptione in squaloribus, ait, Nulli masculo tales eruperunt. Nulla autem mulier mortua est cui hæc fiebant. Alio loco solæ servæ laborarunt. Et alio loco, Mulieres nequaquam similiter ac viri morbis afficiuntur. Mulieres ineunte autumno ac hieme laborabant, quia quum fusus humor cutis astrictione prohiberetur, saniosus factus molestus fuit. viri calidissimi si articulis dolent ἐν αὐχμῷ, non tam Arthritis est quam dolor. Aliud est de mulieribus judicium quando seri suppressio fit. Quidam docet cur siccitas Arthritin committat. Intemperies sicca dolorem facit in articulo exsiccando & effluvium prohibendo, hinc post ad artic. suppressa humiditas amandatur.

7. sect. lib. 6. ep. Sect. lib. 6. ep. Sect. 7. lib. 6. ep. Sect. 3. lib. 2. ep. Savon.

Tertiæ quæstionis examen persequamur. Hæc non videntur cohærere ut inter viros calidissimi eo tempore laborarint, & mulieres, sunt enim contraria temperamenta. Idem apud Hippo. observatur in quadam constitutione in qua morbi invadebant juvenes viros & mulierum genus, reliquis ætatibus parcebant. Ingeniose Gal. rationem reddit, aliud est considerare temperamentum, aliud ætatem. Ratione ætatis juvenes morbis prehendebantur, quum enim ætas esset calidior, morbo congenere corripiebantur. At mulieres temperamenti ratione morbis capiebantur degeneribus alioqui. Id autem fiebat per suppressionem. Serum enim non difflabatur ob cutim astrictam. Propria & per se erat generatio horum morborum in junioribus, in mulieribus per suppressionem. Patet quum mulieres sint frigidæ, in squalida tempestate etiam laborarunt, atque inter eas quæ æstuantia præcordia habebant. Sic facilis erat ichoris ob squalorem generatio, at difficilis transpiratio, partim ob nativum temperamentum mulierum, partim διὰ τὸς αὐχμύς.

Sect. 2. lib. 1. ep. Com. ad part. 78. sect. 2. lib. 1. ep.

Ac constat ratione, experientia & auctoritate Arthritin, & a sanguine & a sero, & a bile oriri. Id maxime sentit Hipp. ac præsertim biliosas esse Arthritides. Idem duos humores statuit, pituitam & bilem. Illius nomine quivis humor frigidus, illius, calidus auditur. Idem omnes a bile febres esse statuit. Nec hi libri sunt nothi. Et ista Hippoc. opinio ratione firmari potest, sicut & illa; Coxendicum morbus ex his caussis fit in plerisque, si quis diu in sole versetur & coxendices calefiant, & humor qui est in articulis a calore siccetur, fit autem morbus a bile & pituita, item a sanguine. Et in articulorum doloribus aquam affundit frigidam. Dolor enim tollitur tum revocatione caloris, tum inductione torporis. Qui dolor si ab humore frigido foret, quid hoc frigus frigore curare? Gal. in coxendicum dolore arteriotomiam in malleolo celebrat,

Lib. de aff. inter. Lib. de sa er. morb. Lib. 1. de morbis. Lib. de diebus Decretor. Aphor. 25. lib. 5.

lebrat, ratus nequaquam malum ab humore esse frigido, sed a valde calido. Quamquam alio loco etiam fassus Ischiadem a crudo & frigido succo, tamen non prætermittit phlebotomiam. Et tamen Fernelium secuti ad omnem Arthritidem calidis remediis uteremur. Contra, hoc malum calidis irritatur. Sæpe quidem humor generatione & ortu calidus est, at ob naturam articuli refrigescit. Et id forte Fernelio imposuit. Et semper caloris ἐμπύρευμα remanet, irritam faciens calidorum administrationem. Et in cerebrum vapores calidi efferuntur, frigore concrescunt, & qui inde fit humor nec perspicue calid. nec frigidus, sed nova qualitas ex utriusque pugna ac concursu consurgit, ut inde humor salsus aut nitrosus fiat qui manifestis qualitatibus non cedat. Ideo taxat veteres medicos ut nimis physicos Hipp. qui primas qualitates morborum causas nimis celebrabant. At salsum, acre, mordax, & id genus consideranda sunt in quibus temperandis & oppugnandis hoc opus, hic labor est. Ideo cal. & frig. imbecilles qualitates Hippo. statuit contra philosophorum opinionem. Facile enim mutuo sese domant, ideo sunt imbecilliora. Non sic de amaro & salso. Si in febre sola caliditas aut siccitas spectaretur, facile curaretur, sed succorum qualitates considerantur. Et damnat eos Hipp. qui contenti primis qualitatibus Thessali methodum sequuntur. Si Arthritis a frigido foret, facillime calore curaretur. Sed enim secundæ sint qualitates, non mirum si vis nostrum remediorum tanti mali immanitate eludatur. Quod nunc prodest, statim nocet. Nec cal. nec frig. nec quicquam fere agens manifestis qualitatibus proficit. Id quod pendet aut a natura humoris, aut partium. Et si quid remedia ἐπιχειρχειϰά conferunt, symptomata potius leniendo conferunt, quam causam oppugnando. Nec plausibile quod statuit Fernel. a capite humorem esse quod sit sincerus. Numquid in austrina constitutione in vasis serosus humor coercetur, qui sua qualitate irritans ab arteriis & venis in nervos repellitur & Arthritin movet? Materia sudorum quæ serum est in nervos pulsa & fusa, num impotentiam, aut dolorem, aut ἡμιπληγικόν τι inducet. Et tamen sincerum quid est. Si nutriuntur nervi per quas vias occultas ii & ossa nutriuntur, numquid malignum serum potest subire Arthritin creaturum? Si a membranis, ossibus, ligamentis sudor manans arthritidis dolorem minuit, num per easdem vias delata causa fuit? fere videmus plerosque corpore seroso humore scatente, sudore copioso liberatos quum nulla salutis spes foret. An id a cerebro fuit? Quum a cerebro est, & principia nervorum imbuuntur, alia ratio est. Plerique arthritici nec caput, nec collum, nec partes superiores doluerunt, quasi tam venenatus humor subtus perreptet ad articulos nullo obiter excitato dolore? Contra si cui gravia sint tormina, & iis sedatis arthritis oritur, nunc eadem materia, & eodem ingenio prædita, & alio translata. Si a capite est, cur non primum superas affecit partes? Ita enim ait Hipp. Considera occasiones unde quis ægrotat, seu dolor capitis, seu auris. Signum sunt quibusdam dentes, & inguinum tumores. Si a capite fluxio nitrosa tantos obiter in metaphreno dolores excitat, ut sæpe partes tabefaciat per quas transit,

De lib. veter. med.

Idem Fernelius opinioni nostra patronus est. Nam 9. cap. meth. feb. ait, febres continuas in dolores articularios terminari excussa materia e genere venoso in summa corporis, idest, in habitu. Numquid nostra hæc est opinio, & Fernelius a se dissentit.

tranſit, ut Hipp. notat, an materia Arthritid. jam in ſuo fonte mala cuniculatim per ſumma corporis tranſiens, nil mali afferet tranſeundo? Et a venis ſinceri humores manant, non a ſolo capite, & ii ab internis profecti in externa ſæviunt. Et in Hippoc. dominatur humor aduſtione melancholicam naturam adeptus, cujus ea feritas ut quamquam ſanam partem appetat, eam maxime affligat. Quid minima quantitate in mammis facit? Quid in ſuris tibiarum flatulentus ejus ſpiritus? συνοχκάς facit non inferiores Arthritide? Cur ſubiens articulationis locum Arthritin non faciat? Itaque nullo humore a capite labente, Arthriticus dolor orietur, aut depulſo a viſceribus tetro humore, aut nitro proprio articulorum. Ulcera tibiarum foventur ſanie perpetuo affluente eaque ſincera, numquid a venis & arteriis eſt? Sic ſinceritas capiti non eſt tribuenda. At dices, tenuis iſte humor affluens per ſe laudabilis eſt, ſed per contagionem ulceris inficitur. Ergo ſi laudabilis intercipi aut ſupprimi poſſet: an nonniſi diſpendio ægrorum id fit; ut ſit probabile propagatione quadam, & continuatione malam qualitatem ratione ulceris acquiri. Nunc redeamus; Imbecillitas partium ſive naturalis, ſeu adſcititia ad Arthritidem facit in articulo, œconomia naturalis afficitur in coctione, expulſione, attractione: fit in parte ipſa generatio perpetua ſucci crudi & mali, unde paroxyſmus arthriticus facile redit, immo ipſius habitus fit quidam morbus. Nam abs re ſucci crudi meminimus quum Galenus dicat Arthritin veram non tam a pituitoſo humore, quam a ſucco crudo oriri. Quum præſens eſt articuli infirmitas, propenſus eſt quis in morbum. Et ſi qua humorum fit a natura defæcatio, ea fæx ſe ad aliam materiam aggregat donec fluxio aut partis imbecillitate, aut dolore, aut fluendi conſuetudine moveatur. Mirus naturæ conatus in excernenda re moleſta. Et dicet *Fernelius*: is humor qui a capite manat non habet eam virulentiam, quam poſtea in articulis acquirit, ideo innocenter pervadit partes cuti ſubjectas. Et ſe tuebitur Galeno qui explicans cur poſt tuſſes ſcorti inflammatio ſequatur ait materiam in pulmone moram facientem ſe ipſa deteriorem factam, unde in ſcorto quid deterius attulit quam in pulmone, aut in capite a quo primum fluxit. Jam confutavimus eas ſub cute vias ut a capite humor fluat, non quod negemus a carnibus, & ab habitu corporis humores in articulos influere. Jam meminimus mulierum, in quibus ſuppreſſio menſium Arthritin accerſit illæſo capite, & capite materiam non ſuppeditante. In vinoſis ipſa crapula & cruditas, id mali proritat, nil tamen a capite. Mulieres quum habeant fere caput catarrhoſum, dolens, pituitoſum, arthriticæ non fiunt: menſibus ſemel ſuppreſſis metus eſt hujus mali. Et ſanguis intus foras prodit contra Fernelium, & articulos occupat. Dicet, ideo non fiunt quidem Arthriticæ quod ſanguis fluat: ſed quæ communicatio pituitæ frigidæ, ſecretæ, a capite lambenti cum ipſis menſibus? Contra, & fluere poſſunt commode menſes, & a capite per extima humor fluere poteſt ad Arthritin faciendam. Quot abſceſſus fiunt κατ᾽ ἔκρουν καὶ ἀπόθεσιν, quot μεταστάσεις intus foras? Et jam ante ex eodem *Fernelio* attulimus dolores colicos febribus

Notanda de ſucco crudo.

Com. in part. 12. ſect. 1. lib. 1. epid.

bus succedaneos in paralysin desiisse, & id totum ab interno est. Eodem quoque Fernel. errore jacet, quo & dum excogitat novum modum quo serum in abdomen ad asciten refunditur. Quasdam fissuras fingit, quas præterfluens serum capacitatem implet. Contra per ossa abscessus fiunt partium parenchymate duriora. Melius Hipp. de hydrope. Splen elevatus & impletus distribuit per venas corpori, & in omentum maxime, & locos circa ventrem & crura. Alia pars delegat ad aliam, ubi ceteris plus quam oportet affuerit. Id quod *Fernelius* non animadvertit de ascite disputans. In hydrope tamen pulmonis approbare videtur non sine contradictione. Serum, ait, ex abdominis capacitate cæco ductu in thoracem redundat. Et tamen idem ridet eos qui cæcos ductus in ascite generando fingunt. Et male se tuetur ea sententia, quibus hepar aqua plenum est εἰς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ, iis venter aqua repletur ac moriuntur. Putat ex eo loco ruptionem visceri contingere. At verbum ῥαγῆναι potius subitam eruptionem significat. Galenus non meminit ruptionis in hepate quam Fernel. fingit. Ait quidem aquam non fluere in Epiploon nisi exedatur, quia solidum ac firmum est, & si legitur pro ἐπίπλοον τὸ περιτόναιον codicis errore: At non mentio fit rupti hepatis. Immo ne aperte quidem docet erodi rumpive peritonæon aut epiploon ut aqua recipiatur. Sique fieret hepatis fissura ruptione, vix sine cruenta aut dejectione alvi, aut mictu id contigeret. At negat Gal. in ulla specie hydropis cruentum aut dejici, aut meji. Id quod quæstione dignum est, sed de hoc alias.

De hydrope in Fernel.

Lib. 1. mnl.

Nunc nostram de Arthritide sententiam aperiamus. Non placet opinio Fernelii de Arthritide, nec omnino eorum qui caput non accusant: nec eorum qui ad solam partem affectam confugiunt. Aliæ Arthritides per defluxum fiunt, aliæ per congestionem. In utrisque supponitur articulorum impotentia & diathesis ἀρθριτική. Quum fiunt per defluxum, vel ratione cacochymiæ fiunt corporis, vel humoris a capite manantis, quod posterius solum agnovit Fernel. & male. Cacochymiam voco & cruditatem quum viscerum impuritas est, massa sanguinis vitium contraxit, & corpus ῥοῶδες καὶ laborans τῷ ῥευματισμῷ maxime cum succo nitroso scatet. Hipp. agnovit enim quorumdam corpus ἁλμῶδες. Et in tali facilis est dolorum generatio, & arthritidis subeunte falso humore locum dearticulationis. Et quod in mulieribus τὸ ῥοῦν parit, idem διαθέσεις ῥευματικὰς καὶ ῥευματισμοὺς gignere potest. Et in iis ulcera sunt sanatu difficilia, tum ratione salsæ pituitæ, & ῥευματισμοῦ. De iis Hippoc. exponens cur ulcera sint δυσελκέα, nempe quibus corpus exalbidum & lentiginosum, idest, lentis colorem referens. Cutis diffringitur ac labia, ab humoribus ex corpore salsuginoso quod sub cute maxime & a capite contingit quum a pulmone fuerit concalefactum. In iis facies sæpe tumidior, corpus crudo pravoque succo scatet. Qui sanguis detrahitur est fere totus putris, & alimenta corrumpuntur. In eorum albo numerabuntur gulæ dediti ac libidinosi, sub dio noctem transigentes, robur nervorum solvitur, & succrescentis cacochymiæ sunt argumenta. Et licet libidinosorum commune flagel-

Opinio auctoris.

2. ep.

Sect. 1. lib. 2. optd.

Solemnis est analogia humorum ad partes anni, & ad diei partes ut biliosi morbi circa meridiem exacerbentur, melancholicus ad vesperam, pituitosi ad noctem. Quod forte Fernelio suasit ut omnium arthritidum causam humorem frigidum statuat. Motus enim humorum sequitur aut occultas, aut manifestas qualitates.

Sed & non minus ardua quæstio cur arthritis fere medendo ingravescat. Si frigidus humor, cur calido non curatur, & contra? Phlogoses & erysipelata admotis refrigerantibus temperantur, & perfrigerata calore leniuntur. In arthritide auxilia omnia eluduntur, & hæc vulgo opprobrium vocatur medicorum. Et quod hic humor sit indomitus ex eo esse possit quod quum sæpe origine sit calidus, & eventu refrigeratur, tum ratione earum mutationem, tum partium a quibus manat, præter caliditatem & frigiditatem, acquirit, ac virulentiam aut salsedinem, aut acrimoniam, aut aliquid mixtum. Id quod in coryza apparet. Hujus causa frigida esse videtur, tamen exulcerat calore quodam interno & salsedine nares qua transit. Sic ascititiæ hæ qualitates ex aliis emanantes primis sunt multo deteriores. Galeni locus jam citatus est de Arthritide & Ischiade. * Sed plenius enucleandus. Irruens humor sanguineus est aliquando, ut plurimum pituitosus, aut ex pituitoso biliosus mistus, aut sanguine cum iis misto. Ut vere dicam, crudus est humor. Est hic crassus ad similitudinem puris crassioris. Si humoribus ex æquo redundat corpus, a phlebotomia est inchoandum. Raro fit ischias ex sanguinis copia, cito curatur venis ad talum incisis. Si crudus humor arthritin committit aut ischiadem, cur secat venam? Si ischias raro a sanguine est, cur in talo ferietur vena? Immo ita de ischiade loquitur, ut sæpe sola sanguinis evacuatio ischiadis auxilium sit, & ante evacuationem obsunt topica. Et quia non sunt qualitates quæ ex diametro oppugnent, ideo horum morborum materia non facile vincitur. Immo dum primas qualitates oppugnare volumus, novam quamdam inducimus. Id materiæ coryzas committentis exemplo docuimus. Sic serum istud aut materia alia non facile ad æquum adducitur. In multis acquiritur talis materia, viridis, serosa, acris ob dominatum cujusdam extranei caloris omne alimentum corrumpentis. Revera Arthritin committens humor est μυξώδης & assimilis substantiæ nervosæ si ea liquaretur. Et quod dolorem facit, sæpe est substantiæ nervosæ aut tendinosæ alimentum quod virosi excrementi vicem subit, aut ob intemperiem partis, aut ob διάθεσιν. Dolores a sanguine facile mitigantur, item a bile (sola enim lactis affusio id facit, a pituita facile, quum pituita potius stuporem afferat. Ita Gal. Sanguis morbum faciens dolorem exhibet, pituita gravitatem. Quæ coryzas, Arthritides, dentium dolores facit, aliud habet ingenium & vim. * Et Platoni pituita salsa ac acida omnium affectionum καταῤῥοϊκῶν fons exsistit. In tali pituita est vis maligna & natura ἑτερογενὴς, ideo omnia spernit remedia. Ad eam rem accedit substantiæ nervosæ ratio. Medulla nervorum alius est naturæ, quam ipsæ membranæ. Si qua uni naturæ prosunt, alteri nocent. Et magnus remediorum apparatus sæpe est inutilis. Et inertium hominum plus

Cap. 2. lib. x.

Mirum quod Galenus in ischiade (licet a pituita, aut a succo potius crudo) sanguinem demat, non autem purget. Immo præfert vomitum purgationi quod supra revellat humores. Quasi purgatio humores deorsum impellat. Com. in 6. epidem. Hipp. de loco in homine.

** Plato ait pituitam ipsam per se dolorem non movere (exclu dit acidam & salsam)*

plus sæpe prodest fortuita medicatio, quam sollertium medicorum cum ratione juncta curatio. Accedit nervorum sensus exactus, ut etiam vel levi de causa & dolores, & gravia insurgant symptomata. Itaque conditio humoris non tam habentis qualitates manifestas, quam occultas, partis natura, varietas substantiæ ejusdem efficiunt ut Arthritidis omnem ludat operam. Attendere ad fontes oportet a quibus humor manat, ne temere pars innocens accusetur. A scopo aberratur, & pernicies ægris creatur. Si male caput fons mali statuitur, dum pilulis, fotu, catapl. hæc immerens pars affligitur, nativo sic partis temperamento corrumpendo, mala graviora accersuntur. Si enim humorem noxium non continet, medicamentis eliquatur. Desinit aliqua imbecillitas, ei conciliatur. Si malum non fovet caput, sed jecur, aut venter, aut cacochymia corporis, aut partis morbus, vide quam præpostere omnia agantur. In quo potius imitandus Hipp. quam Fernel. Hippoc. enim eos quibus magna sunt viscera, & quibus fuerunt frequentes hæmorrhagiæ dum juvenes forent, in ἀρθριτικόν propensos esse ait. A visceribus & venis origo est. Et experientia notat eos quibus prærubra est facies, quod ni sibi caveant, ætate inclinante in Arthritin propendeant. Peccant & ii qui falso persuasi causam esse humorem frigidum aut frigus ipsum, ad calfacientia impense & olea chymica confugiunt, & læditur nervosum genus. Hinc nervorum contractiones, siccationes, contortiones, vitiatæ figuræ, ut artus varii, curvi, vari, inflexi & imbricatim facti evadant. Quæ forte olea medullæ nervorum conferre possint, eadem membranis eorum nocent. At prudentis est Medici providere ne dum boni officii specie ægrorum calamitatem elevare conatur, eos in majores ærumnas conjiciat. Et Fernelius, cujus sententia & problemata convellere, aut benignius interpretari animus nobis fuit, errore quodam seductus methodum medendi non quadrantem, jactis malis fundamentis comminiscitur, & ita in ægrorum salutem peccat, dum multus est in nescio quibus remediis, tum assumtis, tum admotis, de phlebotomia, quæ in hac misera ægrotantium jactatione est velut sacra anchora, ne verbum quidem. Et tamen nefas est hoc genus remedii omittere, quod vulgo tam multis opitulatur.

nisi cum excitat bullas, & ad eumdem scopū Gal. ait pituitam sternutamentum non ciere nisi in flatum vertatur φῦσαι καὶ πομφόλυγες sunt synonyma. Vide aph. 51. lib. 7.

Restat ut tria breviter proponantur antequam operi finis imponatur: Primum ut doceamus quam sæpe inutiliter medicamenta arthriticis exhibeantur: Secundo, quam utilis sæpe mortalium generi sit Arthritis: Tertium est, ut exponamus locum Hippoc. quo docet commodo ægrotantium fluxiones in partes nobiles a quibus pelluntur, regeri: videntur perperam agere, qui quoties quis de articuli dolore queritur, ad purgantia confugiunt. Si enim dolorem excitat aut ichor, aut flatus, aut quid qualitate potius peccans, cur ei qualitati suum contrarium non opponitur? quorsum purgatio? Sæpe lævus est dolor in articulo, aut suris tibiarum nullo tumore conspicuo, nulla re sub sensum cadente? Subitus istius tantulæ rei in articulos motus & σὺν ὀργασμῷ, numquam vim venenatam arguit concurrente sensu exquisito nervorum, ut facultas expultrix ad singula quæque momenta excitetur? Lassitudinum doloris ortus id

quo-

quoque manifestat. Oritur (ajunt veteres) lassitudo sæpe & ulceris sensus, quia in motionibus magnis pinguedinis & teneræ carnis fit colliquatio, cujus pars foras transpirat, altera supprimitur. Id quod suppressum, si acre & mordax, ulceris sensum infert. Id quod in paroxysmis arthritidis evenit. Ut occasio referatur non ad fluxionem, sed ad suppressionem terræ fuliginis sua qualitate molestantis. Et quod motus velut seditiosus modo huc modo illuc, id qualitatem demonstrat infestam. Exquisitus sensus partis cooperatur. Contra, ubi pars non multum sentit, in ea facile fit congestio abscessuum & tumorum frigidorum parens. In senibus valde, & qui numquam arthritici facti fuerint, si arthritis oritur an non potius ab imbecillitate, caloris nativi inopia, spirituum defectu continget? Si ad remedia solemnia recurras, liquefacies humores, frustraque ægrum senem fatigabis. Non omittenda historia mulieris quæ dolores articulorum immanes est experta modo quodam admirabili, atque divina vindicta ortos. Hæc quum conceptum fallere vellet & fœtum elidere τὸ φθόριον sumsit ad provocandum sanguinem & sui temerarii consilii pœnas pependit. Fluxus enim sanguinis est consecutus erosis potius quam apertis venis. Multo sanguine per sinum pudoris profuso, adeo refrixit omne genus nervosum, ut in summam imbecillitatem adductum sit; hinc cruciatus articulares, membrorum contractio, squalor, macies, mors. Quæ immodica hæmorrhagia convulsionem ab inanitione affert, eadem articulares hos dolores excitare potest. Si ita est, quis adhibeat hæc remedia solemnia arthritica? quis in iis doloribus qui ἐν αὐχμοῖς oriuntur? Nemo. Est potius utendum refectione. Ergo ut sunt variæ causæ, & ideæ arthritidis, sic consilium mutandum est. Alii omittunt phlebotomiam omnino ut Fernel. Alii audacissime detrahunt. Et exemplo unius hominis sanguine detracto adjuti, in sanguine fundendo sunt nimis prodigi. Et quum de isto morbo, tum cognoscendo, tum medendo tam ancipites sint opiniones, mirum ne sit si magno Medicorum dedecore pro derelicto habeatur. Alii acerbitate doloris victi Medicos consulunt, & prophylactice non utuntur. Alii ne eos quidem adeunt quod jam tritum sit hic Medicos cæcutire. Non est tamen ita desperatus si loco & tempori provideretur. Ceterum minus recte medendi occasionem rationemque deteximus ab ipsa rei ignoratione ortam. Quum locus & tempora postulabunt, legitimam medendi rationem suisque constantem legibus & causis convenientem describemus. * Nec non, si Deus nobis otium confirmaverit, signa quibus singulæ ideæ patebunt, aperiemus. Et hæc ex antiquorum scriptis quæ in nonnullis neglecta jacuerunt, quia recentiorum opinio (ut genus mortalium novitatis studio efflagrat) tamquam novus obortus ventus, ea agitaverit, ut illis eversis sola exstet ac sese jactet.

** Ceterum medicamenta data præsertim initio arthritidis, aut quum dolores vigent, dum humores concitant, nec foras excludunt, dolores in habitu corporis promovent. Nam humor movetur, & non promovetur.*

Quod autem utilis sit nonnullis arthritis, & ratio, & experientia, verum esse deprehendit. Quod pueris sunt exanthemata, juvenibus hæmorrhagiæ, idem sunt ingravescenti ætati Arthritides, & etiam naturis nonnullis. Id quod Hippoc. docuit. Quamquam, ut ait Seneca, abominandum genus remedii est, sanitatem morbo debere. Ut homo vitandi alicujus

cujus morbi causa, tam sævos & tyrannicos Arthritidis dolores experiatur. Ad hanc nostram sententiam accedit & Galenus, his verbis. Sæpe vidimus interire quibus succi in dolore articulorum in artus delati, deinde expulsi in partem principem pervenerunt. Ut una spes foret si ipsi humores ad artus revocarentur. Unde vulgo dicitur longa est arthriticorum vita. Natura se exonerat in genus musculosum & nervosum. Ergo (dices) bonum est refluere ab hoc infirmo genere ad partes robustiores? Nam robustæ & coquendo, & digerendo facile se ab injuria asserent. Id quod est contra communem omnium opinionem. Tamen ita sentit Hipp. Qui morbi (ait) ab imbecillioribus partibus ad fortiores remearint, ii solutu sunt faciliores. Influxus enim facile a robore excludentur. Gal. legit pro, excludentur, absumentur. Quidam intelligunt partes fortiores, principes; at melius est a præcipuis partibus in minus præcipuas humores repere. Iste locus Hipp. est παράδοξον. Galenus tamen approbat. Et quæstio non est hæc inutilis: nam partes principes sunt fortiores, & se a periculo facilius vindicant suis usæ facultatibus, Imbecillis partibus id non est a natura concessum. Unde videmus si quis vapor efferus, aut obstructio, aut quid alienum appetat cerebrum, statim convelli, credentibus multis convulsionem esse symptoma morbi & naturæ, ut quæ se accingat ad exclusionem rei negotium ei facessentis.

Si in hoc disputationum pelagus orationis nostræ vela pandere vellemus, vix umquam in altum transvecti ad portum remigraremus. Itaque solvimus quidem, ut non ita multo post tempore reveheremur. Quoniam autem Arthritis tam sævus est tyrannus, ut mortalium genus ab ista tyrannide liberemus, animus nobis est juxta canones & theoremata præscripta medendi methodum conscribere. Sed quoniam incidimus in rerum omnium perturbationem otium exspectare constituimus ad scribendum conveniens.

FINIS.

APPENDIX AD PAGINAM 177. Libri superioris, DE DOLORE DENTIUM & nervorum.

QUÆREBATUR qui fiat ut in dolore dentium coercito humore in dentis nervo & divellente, tam sævus oriatur dolor, qui tumente gena aut vicinis partibus, idque aut nullo, aut perexiguo dolore, evanescat. Idem in tyrannide arthritica contingit. Et vulgus prudentia quadam communi persuasus, tumore partis mirum gaudet, ut sperans levamentum brevi dolenti parti affuturum. Humorem qualitate potius quam quantitate molestias inferre dicebamus. Immo paucus humor, viribus multus esse dicitur. Exagitabatur Fernelius qui male causam reddidit cur in leucophlegmatia, in chronicis morbis in quibus tument partes, in cachexia, augeatur moles partium tumefactis carnibus, prolutisque humore phlegmatico nescio quo, idque citra dolorem: Quum tamen alias tantulo humore tantulam particulam proluente, tantam excitet doloris acerbitatem. Seneca summus philosophus dolorem in angusto strictoque esse dicit. Quo in angustiore est, eo major est. Consistit in solutione continui. Et quum in angusto est, major est continui solutio, quam quum in lato consistit. Extenditur enim; & ab angusto in longum latumve traducitur. Id quod ceteris paribus audiendum est. Unde punctura nervi deterior est, quam incisio, aut vulneratio amplior. In punctura enim cogitur materia, coacta divellit solvitque continuum & dolorem excitat majorem. Unde in dolore articuli major sæviorque dolor est ubi angusto concluditur humor, quam quum tota pars maxime elevatur ac intumescit. Id quod pluribus exemplis exploratum apertumque esse potest. Et quoniam locus iste de angustia loci potest in controversiam venire, habetque aliquid delicatius & lepidiusculum, textum ipsius Senecæ describemus. Vis enim in verbis ipsis erit. Explicat enim eodem filo cur tendinum, nervorum & partium similium dolores diuturniores sint. Immo sui memoriam renovant ac refricant, maxime vero ubi fiunt τῷ σπάσματι καὶ ἀποσπάσματι. Divulsiones

Lib. 11. Ep. 79.

enim

enim fiunt febris musculorum distentis. Et statis temporibus, præsertim ubi magnæ incidunt mutationes, dolores isti velut redivivi redeunt. Ita Hippocrates τὰ σπάσματα μὲν πάντα ὀχληρὰ γίνεται καὶ τοῖς τὸ ἐν ἀρχῇ συντόνοις παρέχει, καὶ ἐξ ὑστέρου ἐνίοις πόνους ὑπομιμνήσκει, idest, memoriam quorumdam de integro refricant ac renovant superstite partium divulsarum querela, quæ partes a divulsione infirmiores manent & dolent, vel ἀπὸ τοῦ ῥήγματος disruptis fibris per insignem distensionem, hinc nova divulsionum generatio. Pars enim quælibet avulsa (σπάσμα vocatur) præter præteritas avulsionis causas ὦσιν appulsionem, vel impulsionem, & ἕλξιν attractionem (quæ sunt ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, ab iis quæ insunt) novam in se causam continet, nempe collectionem humoris, ichoris, aut flatum ipsum, manente infirma facultate expultrice. Et id causa est, cur periodis certis malum reviviscat. Ceterum illa tensio valida vel extrinsecam habet causam, vel intrinsecam, & quasi intercutem. Extrinsecam, a tromate, lapsu, casu, vel si quis onus grave levare conetur. Intrinsecam autem ab iis quæ insunt, ab humore pravo, ichore, flatu. Id autem fit κατ' ὦσιν ἢ καθ' ἕλξιν. Appulsu & tractu ὦσις dicitur appulsus, & κατ' ὦσιν fieri aliquid dicitur motu quodam impulsorio. ὦσις δέ κίνησίς ἐστι ἀπὸ τοῦ κινοῦντος, ὑπὸ τῆς ἀφέως. In corpore autem hoc loco fit κατ' ὦσιν aliquid ut quum humor quidam inutilis exsudans in partem aliquam impellitur, & vis facultatis expellentis exsistit: ἐν δὲ τῇ ἕλξει attractio fit a carnibus & a venis, in qua vis facultatis attractricis sese exerit. Quamquam natura αἱ σάρκες ἑλκοὶ dicuntur Hippocrati. Nunc contextum ipsius Senecæ apponamus; *Nemo potest valde dolere & diu.* Sic amantissima nostri natura disposuit ut dolorem, aut brevem, aut tolerabilem faciat. Maximi dolores consistunt in maxime macris corporis partibus. Nervi, articuli, & quicquid aliud exile est, acerrime sævit quum in arcto vitia conceperit. Sed facile hæ partes obstupescunt, & ipso dolore sensum doloris amittunt. Seu quia spiritus naturali prohibitus cursu, & mutatus in pejus vim suam qua viget, perdit: seu quia humor corruptus quum desiit habere quo confluat, ipse se elidit, & his quæ nimis implevit, excutit sensum. Dentium, oculorum, auriumque dolor, ideo acutissimus, quia inter angusta corporis nascitur. Et imperiti minus ferunt dolorem, quia multum illis fuit commercii cum corpore. Et revera sunt qui alacriter ferunt dolores, alii muliebri animo quati se vincique dolore patiuntur. Ex hoc illustri loco duo nobis apparent, prius cur in nervosa substantia tam acutus dolor, præsertim quum in angusto est, & a punctura fit. Posterius, quomodo copia humorum ipsa sese obruens sensum parti adimere soleat. Et si forte minus medice hoc Seneca, tamen quia rei scitu difficillimæ probabilem quamdam causam exponit, in hunc de articulari dolore locum rejicere voluimus.

In Coacis.

Notandus locus.

Apud Hip. 1. de morbis carnes quidem attrahere dicuntur, sed venæ, ait Hippoc. magis attrahunt, quam carnes, unde in venis fiunt varices, σπαδῶνες, ναυτιώσεις.

Ad eum notabilem Senecæ locum quo explicat qui fiat ut major sit dolor quum in angusto est, quam quum in lato & amplo, pertinet & locus Alexandri Aphrodisiensis. Hic quæritur inter ejus problemata qui fiat ut nervi puncti excitent inflammationem, non autem quum præciduntur.

duntur. Unde medicis punctio, licet πρὸς τὴν φαντασίαν minor appareat & tolerabilior præcisione, est tamen ipsa incisione formidabilior & funestior. Immo vitandi periculi causa quod imminet punctioni nervi, coguntur sæpe totum nervum incidere. Ita enim virus coercitum in angusto tantorum malorum, immo sæpe præproperam mortis causam expandunt & evacuant. Ne multa; satius est contextum Alexandri exscribere; ut ad examen paucorum verborum industria nostra dirigatur. Ideo puncti nervi, non præcisi inflammationem afferunt, quia spiritus inæquabili punctionis segmento occurrens retorquetur, atque in se coactus stipatur & recalescit. Sed quum omnino præcisus est nervus, spiritus omnis effluit & abit. Notandum vero illud quod spiritus, aut flatus, aut virus paucum sed viribus eximium, cogitur, coercetur, stipatur ea in parte & refringitur ac retorquetur, quia exitum non habet. Quo forte pertinet definitio τῆς ὀδύνης νυγματώδεως, idest doloris punctorii qui circa membranas & partes nervosas maxime consistit, & ad eas partes maxime pertinet veluti radice ipsius affectus eo loco fixa ubi membrana pungitur, dolore vero circa locum punctum ad magnum spatium circulatim se fundente. Ceterum verba Aphrodisæi significantia sunt, sed obscura: ac revera vix explicari potest quanta dolorum, symptomatumque sit series & sequela punctis nervis. Hæc pauca sufficiant.

v Proble. 121. sect. 2. probl.

F I N I S.

G U-

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

LIBER

DE CALCULO,

In quo Neotericorum opinio defenditur contra JOANNEM FERNELIUM.

UT cuique ætati sua est sanitas, ita suæ sunt molestiæ ; suus morbus. Recens natos umbilici inflammatio, dentientes gingivarum pruritus, sanguinis ex oculorum angulis fluxus & inde alii affligunt morbi : Immo certis temporibus sui attribuuntur morbi. Nec solum ætatum varietate, sed & hominum conditione, & locorum varietate morbi distinguuntur. Etenim quidam certa terrarum parte, membrisque hominum certis, aut etiam fortunis, tamquam malo eligente, gignuntur. Unde hi in pueros, illi in adultos, alii in proceres, in servitia alii humilemque plebem, in viros alii, in feminas alii, auctoritate Hippocratis sævire consueverunt. Unde fœdam mentagram in Italia primum sensere proceres veloci transitu osculi, non autem servitia, non infima plebs. Cujus rei ut causa abdita latensque, sic hominum captum fugit. Sic ætas, vitæ institutum, fortunæ conditio, nec non sexus consideranda veniunt. Sed est communis animantium hostis qui nullo non tempore in omnes ætates sævit. Id genus est febris sine qua nulli animanti vita abrumpi potest. Nam & hanc omnium morborum comitem statuit Hippocrates. Ad ejus immanitatem accedit λιθίασις, proprie pueris auctoritate Hippocratis attributa. * Sed eam luxus & ignavia in omnem ætatem sexumque sparsit. * Ut jam nullus sit morbus cujus vi atque impulsu de valetudinis præsidio sæpius decedatur. Nam puerilem edacitatem lithiaseos parentem ceterarum ætatum facile vincit intemperantia. Et quam podagram olim Hippocrates * eunuchis & mulieribus pepercisse narrat, & lithiasin pueris propriam, eam ab invito Hippocrate extorquet lascivia intemperantiaque, eamque cum aliis ætatibus communicat. Ut jam aphorismi veritatem intemperanter acta vita evertat.

Aetius.

Plinius.

Lib. de Feb.

** Galen. ait creari in vesica pueris lapidem, sed eam affectionem, non ita esse pueris familiarem ut est epilepsia. Nunc contra observatur. Item ait so-*

Indulgentius cum priscis natura egit, sed eam juvit vitæ ratio moderata. Ne quis nunc naturam novercari credat, & non potius ad corruptos mores, id quicquid est, referat, siquidem bona valetudo ob bonos mores aliquando contingit, quos nec desidia, nec luxuries vitiarit. Porro lithiasis affectio est contra naturam, calculus tamen morbus non est, sed morbi causa. Laborat enim vesica tamquam instrumentum. Morbus autem in obstructione aut renis, aut vesicæ consistit, quam natura alii rei, non continendo calculo destinavit. Hoc qui fiat, commentario dignum est. Si enim & generationis facilitas, & loci opportunitas, ceteraque innotuerint, præcautionis curationisque leges facilius statuentur. Omnes, pro suo quisque judicio, in varias de calculo distrahuntur opiniones. Alii usum lacticinorum caseique, & rerum similium accusant, alii paludosas aquas. Sit ita hercle. Quibus ista in usu sunt, sæpe calculosi vivunt, non tamen hæ præcipuæ causæ statui debent. Fere fit enim ut calculo laborent ii quibus aut potu, aut cibo, seu ad voluptatem, seu ad necessitatem, crassa, paludosa ac glutinosa usurpantur. Hinc in urinis velut capillamenta apparuere multis qui in annonæ caritate fabis & orobo vescerentur. Pituita enim aut cogitur, aut ducitur. Si cogitur, lapis fit. Si ducitur, capillus (unde Græcis τριχίασις dicta) & aranearum reticulo aliquid simile. Et mulieribus aliquando purgamenta pelliculosa (Græce καταμήνια ὑμενώδεα) & veluti capillosa exeunt, quum pituita circum locos muliebres restagnat. Inter ceteras, duæ mihi probantur rationes, ob quas morbus hic passim sæviat, ut aut nulli, aut oppido pauci ab arenulis aut calculo immunes evadant. Ingluvies, præsertim ciborum varietate expleta. Deinde jus ipsum gentilitium, quum calculosa sati stirpe, fere ad λιθίασιν propendeant. Accedit facilitas generationis aut calculi, aut tophi, præsertim in corporibus densioribus & obstrui facilibus. Ac temporibus Hippocratis tam moderatus erat victus & cultus, ut non esset aliud vivere quam κατὰ φύσιν, καὶ κατὰ τὸ ἔθος vivere. Sed quod ita facile calculus generetur, vel hinc patet, quod nulla non in parte corporis cogi possit. Natura enim in omni coctione & elaboratione, sive ea sit ex primo ejus instituto, seu ex secundo, tendit ad cogendum, & incrassandum. Uterus calculi expers non est, nec pulmo, nec cystis fellis, nec partes sub lingua. Quin & ex variis humoribus generatur, ut post docebitur. Ac jubeatur illorum valere opinio anilis nimium quibus placet a sola pituita calculum causas principiumque ducere, exclusis fere aliis humoribus, tamquam causa materiali, ut præ ceteris obesi, ac præpingues lapidosi vivant. Experientia enim idipsum convellit. Sed quod primas ingluvies teneat, varietate satiata ac saturata, vel id fidem facit, quoniam cruditatis parens exsistit. Cruditas autem materiem facile suppeditat. Varietas autem in diversis facultatibus & substantiis sese ostentans, plurimum dat negotii naturæ, quæ alioqui omnia in unum cogere conatur coquendo, alterando & similia a similibus seducendo. Quod in primis Hippocrates animadvertit, dum suam ptisanam canonem & regulam ceterorum alimentorum constituit. Inter ceteras dotes hanc extulit, quod nullum in alvo tumultum excitet: ἀτα-

ἀραδει

la manuum opera curari. part. 26. sect. 5. 6. epid.

* *Problema 42. lib. 10. problemat. Aristot. quærit cur homo inter cetera animantia unus obnoxius sit calculo: videatur locus iste huc pertinens.*

* *Seneca ait Hipp. scripsisse mulieres nec podagra laborare, nec capillorum defluvio, non quod feminarum mutata sit natura, sed vita. epist. 1. li. 15.*

Aphor. 76. lib. 4.

Hipp. 1. lib. de morb. mul.

Aristot. problem. 42. lib. 10.

Gal. ad par. 11 lib. 2. prognost.

1. Acut.

Gal. in com.

ἄραδον κακὸν ποιέει. Non ſimpliciter ἄραδον, ſed ἄραδον κακὸν dixit, quod nil æque coctioni officiat, ac varietas quæ pluribus cibis ineſt. Et quum de glande mentio ſit, ita interpres, glans tumultum affert, tum autem ἄραδος fit, quum alimenta varias habent facultates, & dum unum facile, alterum ægre coquitur: unum inflat, pungit alterum. Id quod demonſtratur Athletarum exemplo qui probe nutriuntur ac proficiunt, quibus in arenam deſcenſuris ſolus panis mane, veſperi ſola caro offerebatur. Adeo ſimplicis cibi magna eſt opportunitas. Nam quum inflat unus, ſolvit alius, aſtringit alius, chyloſeos officina, quæ in alvo in unum munus, incumbit, facile læditur ac labefactatur. Hinc illud Lyrici:

Accipe nunc victus tenuis quæ, quantaque ſecum
Afferat, in primis valeas bene. Nam varia res
Ut noceant homini credas, memor illius eſcæ
Quæ ſimplex olim tibi ſederit. Ac ſimul aſſis
Miſcueris elixa, ſimul conchylia turdis,
Dulcia ſe in bilem vertent; ſtomachoque tumultum
Lenta feret pituita.

Gal. in 4. acut. & ad part. 18 lib. 1. acut.

Ad part. 18. lib. 1. acut.

Contra hunc Galeni & Horatii locum afferri poteſt quod ſcribit Ariſt. li. de mundo ad Alexand. quod natura contrariis delectari videatur.

Horat. in Sat.

Quamquam & recentioribus quidam diſſentanea ab iis quæ de victu Athletarum ſimplici dicta ſunt, ſcripſit. Explicans enim vires τῆς ἕξεως ἀθλητικῆς, ait Athletas, ut robuſtiores evaderent, ſolitos eſſe quoſvis cibos aſſumere, nullo ordine, nulla lege, quod cum ſuperiore opinione pugnat, niſi forte quis dicat Athletas aliter in otio ali ſolere, aliter in negotio. Quod ex Galeni verbis facile elicitur. Quibus itaque ſanitas ſtudio eſt, ii cibos deligant, varietatemque devitent. Quod non ſolum in eſculentis, ſed & in potulentis audiendum. Nam & aquarum varietas ut cruditatis parens eſt, ita & calculorum. Quod minus verum alicui videatur, quum aqua παχυντικὰ nullam habeat, quæ ad augmentationem facit. Tamen aquarum varietatem calculis cauſas principiumque dare Hippocrates ſcripſit: Calculis obnoxii ſunt qui utuntur magnorum fluviorum aquis, in quos alii confluunt. Aqua enim aquæ ſimilis eſſe nequit, ac neceſſe unam præcellere alteri. Sed & quod jure hereditatis ad poſteros, morbi perveniant, illud in confeſſo eſt. Ac verum non eſſe plerique, magno ſuo commodo expeterent. Nam ſemini neſcio quæ vis impreſſa eſt, quæ ut valet ad ſpeciem, ita latenter morboſam diatheſin devehit & transfundit, & ut mores ingenerantur a ſtirpe generis & ſeminis, ita eſt ea diatheſis ingenita, atque ea vis ſemini inſita veluti tradux eſt cenſenda. Quo fit ut macrocephali, macrocephalos procrearint.

Gorræus in defin. medicis.

Athletarum diæta.

Hip. de locis aere.

Com. ad aph. 28. lib. 6. & Hipp. lib. de morbo ſacro.

His ita jactis fundamentis, ut in rei arcem invadatur, ſingula rerum capita perſtringenda ſunt. Lapidum materia explicabitur, cauſa efficiens, qui obnoxii, qui non, cur quidam in renibus potius, in veſica alii habeant. Et curatio ad eam regulam dirigetur. Maxime vero eos calculos hic attingimus quos aut alteruter ren, aut veſica cogit. Qui in aliis corporis fodinis concreſcunt, nil ad inſtitutum. Lapidis nomine quidam au-

diunt, id quod in vesica coagmentatur: calculi autem, id quod ex arenulis concrescens in rene coalescit. Quamquam, ut verborum aucupium fugiamus τοὺς λιθιῶντας & lapidosos, & calculosos vertere possumus.

λιθιᾷν καὶ λιθιῶντας veteres iis solum accommodarunt quibus in vesica lapis molestus est: & tametsi in renibus generetur, proprie tamen τὸ λιθιᾷν his non accommodatur. Hollerius cap. de Calculo.

Calculorum materia nonnullis aliquid purulentum esse videtur, observatum est in quodam pituitam putrem, & pus crassum falso calculum retulisse. Ac primum videndum an pus, aut purulenta materia generando calculo apta sit. Atque evenit sæpe ut pus, in vesica manens calculum mentiatur, quum quicquid angustos aquæ ductus, quos urina præterfluit, obstruit, lapidem exprimere possit. Quæstio tamen est an vere calculus sit. Quibusdam non videtur, Galeno contra. Sed illorum rationes exponendæ. Sanguis & sanies, dum putrescit, fibras amittit: at sine fibris coagmentatio non fit. Damarum enim sanguis non concrescit quod fibrarum expers, ita pus calculum non facit. Deinde in abscessibus renum materia purulenta, ab iis defluens tota, urinæ toti permiscetur: & si subsideat, minima agitatio eam destruit, dividit ac divellit, ac rursus urinæ remiscetur. Hinc patet pus nil esse corpulentum, sed divulsum, ut in calculum non abeat. Contra in semine & pituita apparet, utrumque ut fibrarum particeps, cohæret, uniturque, & in urina, aut eminet, aut reses in fundo manet. Suam cohærentiam facile servat, nec agitatum in minimas partes refringitur. Itaque conficiunt ac concludunt pus generando lapidi esse ineptum. Victi tamen fractique auctoritate Galeni, dum se subterfugio proripuit, a pure rudimentum lapidis an incrustationem duci posse confitentur, calculum non posse. Quantumvis enim obducatur rudimentum lapidis, si pus quod oblinit obducitque fibrarum expers est, nihilo major lapis erit, quam si aqua alluat affundaturque: siquidem fibrarum carentia coagmentationi occasionem præripit. Et iis etiam auctoribus pus nos cogitur, contra Galeni auctoritas primum nititur, rationibus aliis fulcienda, in corpore, ait Galenus ex humore purulento, aut cum pituitoso mixto tophus nonnumquam fit, ut & in articulorum morbis contingit. Eodem enim modo & in his, & in renibus lapides coguntur.

Ad particul. 6. sect. 1. lib. 6 ἐπιδημιῶν.

Sed & minus probabile quod dicunt ex pure calculum non fieri, quod pus vi putredinis fibras cogendis corporibus aptas amiserit. Aliud enim est in pus converti, aliud corrumpi. In corruptione partium fit alienatio, quum & materies tota præter naturam sit, & causa efficiens. Si partium diremtus fit, absunt fibræ, coalitusque occasio sublata est. Sin pus fiat ex materia limites naturæ non egressa, tametsi alimento non sit, quia & bonitate naturæ, & causæ efficientis vi ad æqualitatem mediocritatemque reducitur, longe alia ratio est. Adest lævor, albedo, æqualitasque nil dispar ac dissimile. In hoc character naturæ exsistit. Idem opifex alimenti & puris: sed illud in naturam vertitur, hoc vi illius expellitur. Sic in pure partium unio & coactio vi naturæ procurata. Ejus omnis materia laudabilis erat, sed forte in locum alienum rejecta, aut sua sponte incitata, tantisper a natura descivit. Sed dum bonitatis illæ notæ adsunt, satis natura suo fecisse officio videtur. Æqualitas quippe vim caloris sese

in

in omnes materiæ partes insinuantis significat, lævitas materiæ indolem & bonitatem, vimque partium solidarum albedo. Si per putredinem fibræ absunt, qui fit ut qui in febribus humores, aut in vasis, aut extra putrescunt in sedimentum legitimi puris dotibus ornatum facessant? Aut in pus, quod in criticis abscessibus cernitur? Quinetiam ex generibus puris aliud omnino contra Naturam videtur, fœtens ac livens, quod in morituris videre est. Contra vero in iis qui sanitati proximi sunt. Immo licet materia distracta divulsaque sit, vi partis solidæ elaborata unitur: & τῶν ἑτερογενῶν fit secretio, & quum in morbis urinæ crassæ ac grumosæ extenuari dicuntur, id non est aliud quam elaboratas reddi in calore, & consistentia, & contentis laudabiles, quantula sit hypostasis, dummodo culpa caruerit. Sic absurdum est eam soli pituitæ & semini adhæsionem unionemque tribuere, puri omni adimere. Siquidem pus & sedimen laudabile cohæret. Quid si auctore Hippocrate omnia per putredinem crassescant? Et licet id quod in pus verti debet, tenue, serosum ac dissolutum fuerit, dum cogitur ac mitificatur, fibras lentoremque, coactionis causas acquirit. Nam & omnis coctio incrassat. Immo nec omnis pituita coagmentatur, quum & in minimas partes diffringi videamus, & toti urinæ remisceri. Pus autem si a renibus manat, dum viæ anfractu, urinæ liquore dirimitur ac comminuitur, puris formam amittit. Sed male pus unione ac coagmentatione privant, ut in calculum cogi non posse conficiant. Nam verum pus cogi necesse est. Empydeici grandinosa sputa extundunt e pectore, quod pus in grandinem & tophum coeat. In abscessibus tempore & loco non curatis pus lapidescit. Noverint itaque aliud esse corrumpi, aliud putrescere. Corruptione unio tollitur, partium diremtio inducitur. Per putredinem aut omnino retinetur, aut parum diminuitur, aut elaboratis partibus novarum fibrarum fit inductio. Hinc conglutinatio & connexio. Sed & Hippoc. a pure calculum esse voluit. Quibus in lotiis subsident arenosa, iis initio circa venam crassam tubercula exstitere, versaque in pus fuere. Deinde tuberculis haud celeriter ruptis pus in tophum vertitur, qui foras per venam cum lotio exprimitur. Locum hunc forte rejiciet quis, quum nec verus esse videatur, nec idioma Hippoc. resipiat. Accedit quod liber nothus dicatur. Tamen Galen. contextus placet alio in loco, & ut doceat a pure calculum esse, id loci citat. Quamquam magis placet ab arefacta pituita cogi: In enarranda autem sententia ita scripsit: Excretiones urinarum ejusmodi arenosarum possunt fieri a causa quam statuit Hippoc. Item & a rene obstructo contra venam magnam, sæpius autem sine tuberculis fiunt, quum succus crassus, vel glutinosus exitum retardans concreverit a calore loci arefactus. Itaque agnovit arenulas a pure nasci posse, & sententiam incerti auctoris non rejicit.

Hip. 4. Aphor.

Hip. lib. de carnibus.

Hip. lib. 2. de natur. hum.

Comm. ad particul. 6. sect. 1. lib. 6. Epid.

In lib. 2. de nat. hum.

Jam vero materiam lapidis constituit Galenus crassum glutinosumque humorem vias obstruentem: Et paullo plenius alio in loco & causam efficientem & materiam exposuit: Pueri multi quia admodum sunt voraces cumulant succum proprie crudum appellatum, a quo facile calculi gene-

Comm. in lib. 2. de nat. hum.

Ad par. 13 lib. ejusd.

generantur. Is humor ut materia est, ita & calor efficiens causa est, ut non placeat opinio ejus qui secundum de natura humana scripsit, dum ait pueris lapidem nasci ob vesicæ calorem & totius corporis, viris ob corporis frigiditatem non nasci, sed posterior opinio minus plausibilis.

Quum sit consilium disputandi de causis lapidis, de corporum ad lithiasin idoneorum natura, de ætatibus, series Disputationis e superioribus ducta postulat, ut in hunc locum nonnihil inquiratur. Dubitare enim quis possit an caliditas vesicæ & totius corporis ad calculum faciat. Quoniam vero duplex calor est, quidam halituosus, multo humore perfusus ἀτμώδης, manum minime pungens, an is calor, quo pueri abundant, generando calculo aptus? Nec enim id posse videbitur. Item quæri potest an calor vesicæ peculiariter calculum creabit, quum alias ejusdem partis frigiditas id posse asseratur, ut paullo post dicemus. Tertio an senes quod sint frigidi, calculo non vere obsideantur. Horum explicatio parem utilitatem juxta & voluptatem habitura est. Voluptatem, quod rebus iis ad unguem exactis animus explebitur: utilitatem, ut & præcautionis & curationis lex in ægrorum salutem sanciatur. Si, ut fere omnibus placet, calor lapidum parens tenuitate & acrimonia præditus esse debet, immo febrili calori analogus est, unde absolute τὸ θερμὸν, aut ab efficientia τὸ πῦρ dicitur, cur ita in calculosis ad oxypora & ecphractica confugimus? Ita enim causæ efficienti nervos addere est, & gravissime peccare. Sin calor calculi effector temperatus & halituosus, qualem in secundo de natura humana Hippoc. & Gal. constituunt, cur ἐρηπικὰ temperantia, lenientiaque præscribuntur? Ita fovent calorem naturalem lapidis auctorem, materiamque sua viscositate reddunt mucaginosam lentam & viscidam, atque ita aberraretur: verisimile itaque coagmentationem a calore potius acri promoveri, non a blando & naturali. Qui enim auctor est coactionis, vi & facultate digerendi resolvendique polleat necesse est. Quod Gal. docet, lapis propria passio puerorum est qui ob edacitatem non paucos crudos humores generant. Ex quibus pars crassior cum urinis ad vesicam delabens, lapidis materia fit. Accedit & vehementia caliditatis: nam & senes acervant crudum non paucum, non ob voracitatem, sed ob facultatis coquentis imbecillitatem. Non validum tamen calorem habent qui crassam materiam resolvens lapidem generet. Utitur verbo ἐξαχμίζειν, quod exsiccare significat, arefacere, tenuemque substantiam e crassa elicere ut fæx resideat. Sic & potens calor esse debet, & resolvendi facultate insignis. Quam facultatem calori naturali blando, humiditate multa perfuso non concedimus. *Qui si fluens est, est veluti ἀτμός τις, si fixus partium solidarum est ἐντελέχεια τις. Calor hic naturalis sive fluens, & tamquam ἀπόρροια τῆς ὑποκειμένης οὐσίας, sive fixus, quamdiu habet in quod agat, & depascatur, non se ad aliud convertit. Ut vix credamus calorem illum blandum in pueris ita posse crudos succos resolvere, ut lapidescant. Arefactio quippe ista, resolutio, digestio ignei potius caloris munus exsistit. Et quoties ἰσχυρὸν θερμὸν legitur, de

Notandum enim illud est Gal. ad part. 5. sect. 1. lib. 6. ep. vesica lapis in pueris magis, renum vero affectus in ætate declinante potius contingit. Vide quid nomine affectus renum dicat, nam intelligit de eo affectu, de quo Hipp. in renem dolor gravis. Inter ceteros locos Hipp ex quibus colligas maxime in puerorum vesica calculos colligi est Hipp. l. 4. de morbis dum de lacte nutricum agit, & notat quod cavitas ipsius vesicæ ad id faciat, tum retinet fecem urinæ & quod dolor ipse micturientis valeat ad augendum lapidem. Pus enim pra dolore se constringit & impedit egressum pituitæ quæ glutinum est lapidis.

* *Com. ad Aphor. 26. lib. 3.*

de calore acri & febrili audiendum, cui ob eximiam vim, resolvendi potestatem in frigidis morbis Galenus attribuit, immo & coquendi, sed id καταχρηστικῶς, quum alio loco dicatur vim habere frigiditatem coquendi, idest, mitificandi. Et vero si in pueris calor blandus tepensque ita resolvat, ut corpus hinc lapidescat, an tanta in senibus frigiditas, ut quum ob vis coquentis languorem cruditas adsit, materies cruda non obstruat, arescat & lapidescat. Nam & calor acriusculus est, nec manente vita tam paucus, ut inefficax sit: nisi de iis hominibus qui defectæ sunt senectutis, audiamus. Sic & auctor lib. de nat. humana, & Galenus in idem conspirant: ille dum viros a calculo immunes esse ait ob frigiditatem, hic, in senibus materiam suppetere creando calculo, sed effetum calorem qui resolvendo non sit satis. Sed tamen sui dissimilis est Gal. Asthmata, ait, in senibus ex destillatione ortum habent, quum & respirandi instrumenta habeant proprium sui algoris principium, & in ipsis multæ superfluitates congeruntur, præterea præsente virium imbecillitate renes obstruuntur, lapidesque fiunt, quum tenax & crassa superfluitas in similem callo substantiam abiverit. Contextus græcus a Leoniceno male versus est. Nec enim legendum: Præsente virium imbecillitate renes obstruuntur, & lapides fiunt, quum hæc verba, καὶ προσέτι τῆς δυνάμεως ἀσθενοῦς οὔσης, ad generationem superfluitatis anhelitus facientis revocentur. Legitur autem absolute nulla facta mentione imbecillitatis: Ἐμφράττονται δὲ πολλάκις οἱ νεφροὶ, καὶ τοὺς λίθους γεννῶσι ὅταν &c. Vitium & error ex male descripta periodo pendet. Quamquam non abs re fuerit si quis dicat præ imbecillitate virium calculorum opportunitatem adesse posse. Nam coagmentatio arguit quamdam partis infirmitatem id quod molestum est a se amandare nequentis.

Comm. in aph. lib. 4. aphorism.

Ad aphor. 31. lib. 3.

Curiosa verborum observatione relicta, rem ipsam perstringamus. Lithiasin proprie pueris attribuit, quod & voracitas, & cruditas, & calor concurrant. Cruditatem juvat cupiditas partium alimentum ab alvo vix dum mitificatum rapientium. Raptus autem fit, quod idem alimentum & auctioni, & nutritioni facere satis debeat. Quum varium sit desiderium, varium partium studium, mirum ne sit si utrique fini abunde non satisfiat. Nutritio fit, quia alimentum substantia est alendo corpori, post multiplicem confectionem, apta, auctio fit, quatenus id quantitate præditum est. Eamdem lithiasin a senibus removet, quod præsente causa materiali, efficiens desit. Alio loco obstructionem renum senibus tribuit, unde congeries viscida σύστασιν πωρώδη contrahat, idest, callosam concretionem, ac coagmentationem. Concretio vero fit elicita parte tenuiori vi caloris exhalantis. Si in senibus Galeno frigiditas dominatur, ecquæ causa efficiens? Nec est quod quis ad senum latitudinem confugiat: ut dicat frigiditatem in decrepitis & capularibus senibus dominari: quum autem senibus attribuitur quædam callosæ substantiæ coagmentatio, ad viridem senectutem id referendum in qua calor non languet. Immo dum asthmati, stranguriæ & συστάσει πωρώδει senes objicit de extremo senio intelligit: verba græca sunt, τοὺς τὴν ἐσχάτην ἄγοντας ἡλικίαν audit, idest,

Senes

Senes Hippocrates intelligit qui extremam ætatis partem exigunt: In iis enim suam orationem terminavit, tamquam singulas ætatum partes jam emensus. Si itaque extrema senectus concretionem callosam promovet, cur non antecedentes senii partes? Et absurdum est a senibus & viris lapideam compactionem removere, quum & præsto sit materies, & non sit id frigoris, ut calor acriusculus non supersit qui adjuvante loci angustia (cui primas partes concedimus) ad compingendum temporis tractu sufficiat. Ut quod affatim, celeriterque calor potentior efficaciorque in corpore vegeto facit, idem languidiusculus in corpore fracto & senili longiore tempore promoveat. Quod verisimile mihi videtur. Atque eo consilio Hippo. videtur hoc scripsisse: Post mictum concretio magis pueris, an quod calidiores? Cur dubitant, quum calorem coactionis auctorem passim edocuerit? Sed dubitandi occasio fuit forte, quod non videatur probabile calorem puerorum naturalem tot præstantium operum auctorem, tam male de nobis mereri ut tam dirum malum invehat. Malefico enim calori hoc quadrat: qui efficit ut una cum hereditate jus istud ad nepotes transferant: quod satius esset omnino heredes non scribere, & paternæ miseriæ consortes non reddere. Hæc forte πάρεργα.

6. Epidemiorum partic. 15. sect. 3.

Nunc de senibus & pueris, id enim locus postulat, dicamus. Nondum definiemus quid sit concretio ante mictum, quid post. Lapides, in vesica coguntur, in renibus, & in angustis ubique locis. Si in loco ampliore, & caloris ubertas, & materiæ copia significatur. Nam quum materia effugerit in aliis locis coagmentationem, in vesicam tum per se calidam, tum locorum vicinia, illabens, præsentem materiam reperit cujus adhæsu facile adaugetur. Si in loco angustiore, obstructionis modo fiunt. Nam materia viscida, terrena fit, angustia remoratur: hinc tempore cogitur lapis. In calidis naturis proprie generatur lapis, tum ratione loci, vesicæ scilicet, tum causæ efficientis, caloris nempe, temporis, quia brevi fit, effectionis modi, quia tenuior pars elicitur, unde vere concrescit corpus. In non calidis, aut jam ad frigiditatem vergentibus, quæcumque coactio fit, ea improprie fit, & fit potius ex parte ipsius materiei, quam ulla ratione causæ efficientis. Id enim quod viscosum per se & crassiusculum est, jam fere lapis est illud quod vocamus σύςασιν πωρώδη. Nec enim coctionis modo, quæ in incrassatione cernitur, aut partium tenuium exhalatione sed obstructione potius fit. Ita quippe ren impeditur, retenta materia calor non difflatur, indeque congestio aliqua veram concretionem ementiens, tempore procuratur. Atque ea congestio in renibus fit. An non tam elucet vis caloris in cogendo lapide, si locus angustus est, quam si amplus. Angustia siquidem loci jam ipsius concretionis rudimentum affert, dum angustiis viarum humor paullum crassus inhærescit: nec ista requiritur resolutio tenuioris substantiæ vi caloris fieri solita, quum languens calor, locus autem arctus exsistat. Huc pertinet illud Hippocr. a quadragesimo anno ad sexag. tertium strumæ non fiunt in senibus, nec lapis in vesica, nisi prius fuerit. Non negat fieri posse

Notandus locus ut ex eo capita curationis eruantur.

Hipp. in coacis.

in renibus. Aphrodisæus vult & senes & pueros magis calculis esse obnoxios: quod forte minus accurate dictum, & Hippocrati repugnat.

Aphro dis. Problem. 41. lib. 2.

Ne distinctiones has effinxisse videamur, dum diximus in senibus concretionem esse impropriam obstructionis potius vi, in pueris propriam, resolutione caloris vi facta, vel ut verba Gal. exprimunt, de senibus dum loquitur, Obstruuntur enim, ait, renes, & lapides generant, & callosa substantia fit. Non meminit caloris, ac solius obstructionis. Deinde meminit, συστάσεω πωρώδους, non absolute dixit, λίθος, quamquam λίθου nomen usurpat, proprie tamen non agnoscit λίθον, sed σύστασιν πωρώδη, Quod abs re dictum non est. At dum exprimit veram in pueris concretionem, aliter longe locutus est. Non meminit obstructionis, ut in senibus; Immo rejicit angustiam ut causam, sed voracitatis, copiæ humorum, caloris resolutionis. Sic considerantur calor potens (qui senibus deest) copia materiæ (quæ senibus adest quidem, sed ob coctionis imbecillitatem, hæc autem paupertatem caloris denotat) & resolutio, quæ veram coagmentationem invehit. Atque ita secum conciliandus est Galenus; quamquam obstructio ipsa per se non sufficit ad lapidem cogendum: sed hæc per comparationem audienda sunt.

Aphor. ultimo lib. 3.

Nota ad part. 15. sect. 3. lib. 6

Sed nunc quasi e portu paullum remigrantes, redeamus ad Disputationem De calore, quoniam diximus non abs re Hippocr. dubitasse, an post mictum pueris concretio fieret, quod calidiores forent. Præterea an calor naturalis, an acer & mordax sit opifex. Ac jam demonstratum est in genere calorem opificem esse, sive in toto corpore fusus sit, sive in parte ipsa (ut quum quibusdam renes impense calidi sunt) sive calidorum vicinitate: hæc enim ad id maxime facit, ut placet Hippocrati: Quibus alvus liquida & sana est, non ardens, stomachus vesicæ non coardescit; ii facile mejunt, & nil in vesica cogitur. Quibus alvus ardet, idem vesica patitur: nam & os ejus inflammatur. Si id patitur, urinam non dimittit, sed in ipsa coquit aduitque, tenuissimum excernitur, purissimum percolatur. Quod crassum coacervatur, concrescitque magis ac magis. Dum volvitur ab urina quod crassum compactum fuerit ad se ipsum aptat, augescit, & in tophum concrescit. Quum meiit, ad os vesicæ allabitur, mictionem impedit, dolores infert. Sic pueri trahunt & fricant penem. Et causa mictionis videtur eo loco esse. Signum eorum est, urina splendida redditur, quia quod crassissimum & biliosum istic manet ac conglomeratur. Pueris lapis fit si lac salubre non fuerit, sed calidum ac biliosum: nam ventrem calefacit & vesicam. Tria hic observanda. Primum, quomodo partium vicinarum ardor vesicæ communicetur, cogendi lapidis occasio. Ita audiendum id de calore acri. Deinde, quod in vesica primo lapis fiat, quod Neotericis non placet. Tertium, de lacte calculorum in pueris auctore. Addo & urinas splendidas: vix enim hoc probabile, ut æstus adsit tantus & in vesica, & in adiacentibus partibus, & urinæ mejantur splendentes. Sed hoc forte fit, quod lentus, frigidusque humor subsideat, a quo serum resudans ut excretioni paratum facile melitur. Quod autem crassum & biliosum (idest,

Hipp. lib. de aere.

Hinc curationis ratio petetur. Caliditas venosi generis ad arenulas in vasis ipsis gignendas multum facit. Et ut ingenue fatear credo in rene & vesica fieri quidem coagmentationem: sed corpuscula, nempe arenulæ, coagmentanda in venis.

præsertim corpus squalidius sit & biliosius, generantur à crassiuscula quadam substantia quæ in genus venosum rapitur, immo sanguinis pars in arenulas verti potest. Unde apud Hipp. menses arenulenti, & post partum insecundinis arenulæ vere non sunt perspecta. Hipp. lib. de humor. Hipp. 5. aphorism.

(idest, quod in mole ista calidum & æstans, tamquam spiritus agitans & conficiens) remanet. Caloris præterea copia, præsertim si præter naturam sit, sæpe cruditatem parit, & renes, vesicamque calfaciens, tractum urinæ faciliorem facit. Testis Diabetes ab ardore renum natus. Relictis aliis quæramus, quoniam de ardore mentio fit, an tantus æstus ad coagmentationem requiratur. Nam si excessus est caloris, præter naturam id est. Coagmentatio vero & a calore, & a frigore per se fieri solet. Sed quid illud est quod illo loci Hippocr. dicat ardere & inflammari os vesicæ, & intestina? Benevole Hippocratis verba sunt excipienda, nec aliorsum detorquenda; justitiam suam significant, qui, quia aliorum mentem non capiunt, mendacii convincunt. Hippocratis consilium est docere qui fiat ut arenulæ in quibusdam generentur, in aliis, non, quorum utrique utuntur aquis ab Aquilone perflatis, prout alvus bene maleve affecta est. Ut enim morbus fiat non modo materies, sed & subjectum requiritur: & quibus alvus inferior ardet, in iis facilis calculorum proventus est. Ardoris, inflammationisque nomine (ne quis hoc exquirat nimis) intelligit calorem multum & siccitatem, a quibus adstrictio alvi magna insequitur. Tale quid vocat κοιλίην κεκαυμένην, alvum exustam ardentemque verto. Alvi siquidem adstrictio in primis ad concretionem lapidum facit. Et quum calor eorum auctor sit, ubi virtus ejus, major propensitas ad calculum: licet par in his aut illis materies adsit. Adeo magna efficientis causæ vis exsistit. Immo & biliosis valde cystis fellis lapillis oppleta sæpe visa est. Acer quippe calor, & mordax exsuccum corpus, qualecumque id sit, reddit; Si intestina & hepar incaluerint, vesicæ id facile communicatur; si verum est ea maxime affici solere quæ sint propinqua. Nam & inflammato recto intestino, stranguria, & utero ardente, tenasmus prope est. Contra si alvus profusior est, & generationis occasio minor est, & minores dolores adsunt: non enim urget premitque stercus, testatur clysmatum perfusio, una nephriticorum & calculosorum medela & levamen. Quibus contra alvus sicca, febres, capitis dolores, stranguriæ, renum ardores familiares sunt. Itaque ubi major calor, major quoque ad coactionem propensitas: ut non pigeat repetere illud Hipp. Pueris arenæ cum lotio excernuntur tum ob vesicæ, tum totius corporis caliditatem.

2. de nat. hum.

Sed jam definiamus an blandus solum calor, an solum acer, an uterque calculum producat. Si eductio tenuioris partis per digestionem in calculo efficiendo quæritur, quid hoc promtius præstabit, quam calor acer? Ac resumamus illud: Post mictum pueris magis σύναγμα, an quod calidiores? Explicatio hujus sententiæ summam eorum quæ quæruntur faciet. Et primum de voce συνάγματος. σύναγμα ἀπὸ τῶ τὸ γλισχρὸν χυμὸν συνάγεσθαι ducetur: & duplex est, unum πρὸ οὐρήσεως, alterum μετ᾽ οὔρησιν. Loco nominis τῆς οὐρήσεως legitur apud Hippocratem τὸ οὔρημα; sed male legitur pro, τὸ οὖρα. Aliud vero est οὖρον, aliud οὔρησις, Sed cur de pueris loquens subdit, ἄρα ὅτι θερμότερα idest, an quod calidiores? Duas forte ob causas notam dubitationis adscripsit, partim quia adjecerat vocem μᾶλλον, quod æque verisimile foret, ut facilis adhæsio concretioque in juvenibus

bus fieret: Immo magis, quia multo abundant calore, eoque acri. Is autem calculorum effector est. Et quod in aphorismis pueri calidissimi dicuntur, id nonnisi cum distinctione audiendum. Quæ quum trita sit, omitti debet. Quamquam absolute οἰθερμοὶ dicuntur calore acri abundantes. Secunda ratio est, si in puris multa cruditas est calculi auctor, non est credibile multum esse in iis caloris. Pugnant enim hæc, calorem abundare, & multum succi crudi superfluere. Sed hoc verum ex parte caloris: quippe si multa ingluvies, vix calor mitificando ac coquendo omnino est. Sic nimirum hieme multum est sedimenti, quod est residuum alimenti coctionem effugientis; & tamen caloris ubertas adest. Sed satis natura suo functa videtur officio, si modo impressa sua vi in sedimentum, notas & characterem bonitatis induxerit. Nisi enim virtus alimenti hieme caperetur, calor & coqueret omnino, & nihil residui relinqueret. Et Hippo. quærit, an quod pueri calidiores? Ac si quæreret, num alia coagmentationis causa est quam calor? Si enim calor ita potens est in pueris, is coqueret, ad æqualitatem reduceret, & tandem expelleret. Itaque in vesica crassior pars non retineretur, lapidis parens. Et ita alia causa statuenda, nempe ingluvies. Et quod notandum, non videtur omnino dubitare dum ait, an quod calidiores? numquid τοῦ σωάγματος calor auctor sit (siquidem & si cruditas causa est materialis, efficiendi vim habet calor) sed an post mictum, idest, secretam a renibus in capacitatem vesicæ urinam, in pueris coalitus fiat, quod in eis plus caloris insit, duplicemque habet intellectum ista periodus. Prior est, an in pueris concrescat lapis potius quam in aliis ætatibus quod sint calidiores: quod placet Galeno. Posterior, an in pueris potius fiat concretio post mictum, quam ante mictum, quod sint calidiores. Constat enim in puerorum vesica cogi lapidem, præeunte aliquo rudimento, ob viscosum excrementum, quod renes præter lapsum fuerat, exsistente & natura valida, & patentibus viis. Remanet autem in vesica potius, quia grave, & corpus vesicæ flaccidum, & uligine multa obsitum, præterea excernitur tenuior pars: sic facile adhæsus fit. At in virorum renibus is adhæsus potius contingit. Diximus autem ante mictum cogi quid, non esse aliud quam fieri antequam urina a renibus delapsa sit. Post mictum autem, idest, post effusam a renibus in vesicam, urinam. Quamquam quidam putant post mictum σωάγμα fieri, idest, post excretam a vesica urinam, ut crassior pars, & hypostasis remaneat legitima calculorum, & promta materies. Sic post mictum, actum mejendi significaret. Quod si verum erit, quis sensus foret? quid dignum Hippocrate? Sit ita, in pueris concretio fiat post mictionem ipsam, quia excreta parte tenuiori fæx remanet, quid significaret illud, *Ante mictum*, ut vult Galenus in comm. *in viris fit concretio*? nam opponit τὸ μετ᾽ οὔρησιν, τῷ πρὸ οὐρήσεως. Nec enim credibile in viris fieri concretionem, remanente potius urina in vesica: in pueris autem, excreta ab eadem vesica, urina. Nam contineatur necne urina in vesica, non ideo in renibus cogitur lapis. Placet autem Galeno, in viris concretionem lapidis renum esse propriam, & ad

Lib. 1.

Com. ad particul. ult. progn.

In com. illius particula.

& ad viros illud τὸ πρὸ ὀυρήσεως, pertinere. Sed hæ convinci rejicive possunt argutiæ. Dicat enim quis: Hippocrates vult post mictum coactionem fieri, quod in urina effluxerit, fæx facile lapidescat: quid attinet ad sententiam Hippoc. si inferamus, in aliis ætatibus fieri ante mictum concretionem; quod in pueris post mictum fiat? Nec enim Hippocrates virorum meminit, quod ei curæ non sit sive in renibus lapis fiat, sive non, πρὸ ὀυρήσεως, sive non. Tantum de pueris sollicitus esse videtur. Sed Gal. in comment. Arnal. Villonovan. ac plerique alii ex hac Hippocratis sententia, consecutione quadam colligunt in viris lithiasin renum propriam esse, idque ante mictum, in pueris, ipsius vesicæ, idque post mictum.

Galen. in com. illius particul.

Ac conjectura nostra non parum probabilis videtur, nimirum quod Hippocrates quæsierit an quod calidiores? quum videret colluviem magnam humorum esse in pueris, ut hæc per se calculorum parens foret: vel quod, si calor primarius auctor coagmentationis esset, idem quoque de aliis ætatibus, præsertim de juvenibus & florentibus ætate, judicium esset. Maxime vero de juvenibus. In his enim calidum absolute dicitur, & calore naturali calidius. Itaque major coalitus occasio. An vero ita certo statuendus sit primarius lithiaseos opifex calor, verbo uno explicemus. Quicquid ejusmodi est ut in materiam æqualitatem aliquam inducat, quæ ad coagmentationem (quam lævitas quædam præcedit & adjuvat) conducere queat, præterea quod a materia partes tenues elicere ac educere potest, id generando calculo accommodatum est, at calor etiam mediocris esse potest: ut ea ratione generator calculorum censeatur. Huic rei auctoritas primum Galeni suffragatur: urinarum crassitudo creandorum calculorum prima ac potissima causa est. Caliditas etiam mediocris ad spissandam materiam sufficit. Nam & in sponte aquis calidis, etsi moderatis tepidiores sint, tophi concrescunt. Ideo Hippocrates dubitavit an compactionis causa calor esset qui in pueris uberrimus est. Sed ut concedamus calorem vim efficiendi habere, tamen copia materiei in vesica residis videretur ipsa sufficere, ut in sese coiret ac cogeretur sua viscositate, nullo calore concurrente: frigus enim, ut & calor cogit. Sic a sua frigiditate occasionem coagmentandi sponte materies mendicaret. Et nisi nos aliter doceret Galenus, existimaremus illud μετ' ὄυρησιν audiendum esse, post effluxum urinæ a vesica. Nam quum retinetur adhuc in vesica urina, potius a liquore urinæ crassa diluitur materia quam cogitur: Et virorum renibus si adest etiam urina, arenulas diluit atque educit. Nisi dicas παραφραστικῶς τὸ μετ' ὄρησιν significare propriam in vesica lithiasin, τὸ δὲ πρὸ ὀυρήσεως, lithiasin in renibus.

Com. ad part. 15. sect. 3. l. 6. Epid.

Ante adduximus opinionem auctoris libelli de renum affectibus. Ea vero est. Materia crassa fere ex se calculus est, etiamsi tepidiusculus calor concurrat. Non sic de tenus Itaque cum puerorum.

Sed itane facile cogitur lapis? Non placet quibusdam. Credunt a mediocri calore diutius assari, coquique materiam ut compingatur, a validiori brevius, ut idem fiat. Sed tribus modis fit. Uno per obstructionem potius, ut quum callosa substantia in senibus fit, ut Galeno placuit. Patet enim cur in iis excrementa scateant. Nec paupertas ea est caloris quam ante diximus Galenum male comminisci. Secundo, per coctionem.

ctionem. Ac tunc multus analogus calor requiritur. Exsuccus humor redditur, assatur, ac tunc propria est lithiasis. Sic quibus alvus æstuat, in iis lapidum proventus exsistit. Tertius modus ex proxime dictis cernitur, quum demonstratum sit in pueris materiam crudam calculi causam esse, ac si materia ipsa in se conglobata, ac coiens, minimo calore requisito, indurescat. Magna generationis facilitas, quum materia præsto fuerit. Immo minimo fere tempore coagmentatio fit. Quod Galeni auctoritas corroborat: Crassities, ait, urinarum in unum coiens, idque in vesica (de hoc enim loco loquitur) quum semel aliquando non apto tempore excreta, intus diutius remanserit, concrescendi initium capit, & principio facto facile quicquid crassi in vesicam fluxerit priori agglutinatur, ut sponte natis aquis cernitur, & in vasis, in quibus aqua quotidie calefit. Quo ex loco facilitas generationis & incrementi facile apparet. Sic non videtur requiri calor tantus qui requiri solet ad lithiasin, non diathesis a parentibus ducta, verum ignorantiæ eorum asylum, qui causas rerum longius accersunt. Quis enim dubitat usu casei primo quoque tempore non gigni posse lapidem? Sputorum crassitudo promte adveniens id declarat.

corpus colluvie humorum abundet, suo ipsa materia nutu fere coagmentatur. Est enim crassa. Idem dici potest de senibus, de quibus jam ante, ut loci concilientur. Ad part. 15. sect. 3. lib. 6. Epid.

Redeamus ad nostrum calorem. Is, si naturalis, coquit, unit, ad æqualitatem ducit, incrassat. Coctio incrassando fit, crassities æqualitatem inducit, partibus separatis. Et licet in ultima coctione, aliquid coctione seipso tenuius reddatur, æqualius tamen est, & unitum magis. Et in hoc vera crassitiei ratio cernitur. Si calor naturalis id facit, maxime calculum cogit, hac præsertim vi, quia adæquat, & incrassat. Quod & placet Galeno: Crassam materiam in pueris tenuiorem esse, quod magis ab insito calido elaborata sit, rationi quadrat. Nam quæcumque a calore coquendo mutantur, ea lentorem induunt, licet initio non habuerint. Nisi objiciatur aliud Gal. dictum, quum docet cur in rene pueri lapidem non habeant. Pueri, ait, rene calculos non generant, nam humorum crassitudo funditur liquaturque, quod facultates validas habeant: Et quum pueris multus calor sit insitus, & actiones firmæ, materia attenuata ad renes fertur, facileque in vesicam percolatur. Hinc collige calorem naturalem fundere, liquare, nedum cogere ac conglutinare. Et in eodem comment. agnovit coagmentationem materiæ in puerorum corpore redundantis a frigiditate vesicæ fieri. Si itaque frigiditas cogit, compingit eam materiam quam calor fudit, si contra calor liquat, cur coactionis auctor censetur? Pugnant enim hæc inter se. Sed ad unguem non sunt exquirenda Gal. verba. Nam quod ad facultatis robur in pueris confugit, & calorem fundere asserit, id eo fecit consilio ut evertat eorum opinionem qui causam generationis lapidum in pueris meatuum angustiam asseverabant: hæc si causa esset, non in vesica, sed in rene potius lapis cogeretur; Immo ab aliis ætatibus concretionis causam meatuum angustiam removet, cruditatemque & imbecillitatem causatur. In pueris autem quum non sit ea imbecillitas, mirum ne sit cur in rene lapis non fiat. Immo quod ad vesicam usque pellatur materies, id vim naturæ arguit, & ad compingendam eam materiam facit ipsius vesicæ frigiditas. Ac primo per comparationem quum viris facultates in pueris potentes dicuntur. Nec omnino calor fundere ac attenuare censendus est. Nam si digestionis modo agit, liquat, fundit, attenuat: si coctionis modo, crassefacit. Sic alias intelliges calorem æqualitatem & crassitiem inducere,

ducere, utpote dum coquit: alias fundere ac liquare, dum per comparationem cum aliis ætatibus (in quibus nec tantæ vires, nec calor tantus) digerendi partes tenet. Et si vesicæ frigiditas coagmentationem juvare dicitur quod non excludit caloris munia coquendo ac incrassando. Nam ex eventu frigiditas cogit præsertim si adsit magna capacitas, in qua materia diu sit reses quod Gal. videtur (Nec enim ea potest esse in corpore frigiditas, quæ aliquid cogere ac coagmentare possit.) Calor per se agit, dum ὁμογενῆ congregat. Et licet materia sit attenuata, ut ei per renes aditus pateat, non hinc efficias tamen quin diutius circum eam materiam versando eam compingat. Nec in lapidem converteret, si ea ad nutritionem abuti posset. Quum verò sit excrementum, dum diutius subigitur, lapidescit. Ex quibus efficitur, calorem naturalem, blandum, ac halituosum concretionis auctorem esse. Quod ratione confirmatum est. Experientia vero est de aquis, in quibus tepidiusculis lapides generantur. Quod verba Galeni confirmant, si ex sola pituita crassa & viscida subsidentia facta sit, color cinereus erit, aliorum tophorum colori similis qui in aquis sponte calidis, multis in regionibus, lapidibus adnasci adcrescereque solent. Nec est quod quis dicat eos tophos generari in aquis calidissimis: quum meminerit Galenus conceptis verbis, aquarum quæ moderatis tepidiores sunt. Quod de industria factum, ne credas excessum caloris requiri.

2 de temperamentis.

Ad part. 6 sect. 1. lib. 6. Epod.

Hujus rei demonstratio manifestius apparet ex 1. Cap. lib. de renum affectibus, sive nothus sit liber, sive non sed locus com memorabilis est.

Atque ut nostra terminetur oratio, nec eorum omnino placet opinio, qui calorem acrem calculorum parentem agnoscunt, nec qui solum calorem naturalem constituunt. * Alias enim calor acer auctor est, ut in iis quos θερμοκοιλίους vocat Hippocrates. Aliàs blandus, iisque longiore tempore id facit, & coquendi modo, quum potius digerendo acer mordaxque agat. Alias materia ipsa multitudine sua, & lentore, parum habita caloris ratione, primas partes tenet. Nam pauco præsente calore, ut senibus evenit, materies ista callosa fit, immo per se veluti tophosum est quid: siquidem est sedimentum multum, est & glutinum, nempe pituita; quod placet Hippocrati. Hoc autem glutinum eas habet vires, ut pauco etiamnum calore præsentem materiam divulsam compingat. Paucus autem calor longiore tempore id facit, quod breviore multus. Hinc patet errandi occasionem hac maxime ex opinione fluisse, quod crediderint calorem acrem calculos generare, unde renum regioni refrigerantia sæpe adhibetur. Quin etiam multis densa est caro lumborum, & calor paucus difflatione prohibitus vires in renibus acquirit, numquid tunc refrigerantium usus conferet? Item in pituitosis obesisque quum lapides fiunt, (quod non tam sæpe fit quam in biliosis) licet Arnaldus Villonovanus aliter senserit) non credibile istius acris caloris proventum esse. Sed numquid etiam febrilis calor calculos promoveat? In Apoplex. & Tetano calor febrilis coquit, digerit, evacuat, frigus corrigit, immo æqualitatem quamdam inducit. Et coryzæ cum febre non diutius sunt, quia ait Gal. πυρετὸς ἐπιγενόμενος ταῖς κορύζαις βεβαιοτέραν αὐτῶν ποιεῖ τὴν πέψιν. sic calor febrilis dissipat, non cogit ac compingit: quod tamen verum non est. Nam si coquit, ex eventu tenuiorem partem eliciens, concretionis occasionem prætexit. Ita censuit Galenus citra calorem non

6. Epid.

** Lib. de alimentorum facultatibus dum loquitur de pane lauto.*

Gal. calorem acrem renum maxime auctorem calculi facit.

Hip. 4. de morbis.

Medendi ratio hinc peteretur.

Part. 10. sect. 3. lib. 6. Epid.

Gal. cap ult. lib. 9 meth.

posse

posse corpus ullum in halitum digeri, manente substantia compacta; nec tamen vi caloris corpus omne digeri posse, sed quod eam propensionem habet, ut est corpus humidum. Quod si non multum contumax materia, eam hercules attenuabit, ac digeret, alioqui hoc intendet ut tenuiorem educat partem. Si id fit, crassamentum quod remanet lapidem ponit. Præterea aliud est materiam in venoso aut nervoso genere contineri, aliud in capacitate aliqua & angustiis. Nam priore modo, ut in apoplexia, quia coactus humor non est, digeri non potest, ut nulla fæx commemorabilis remaneat. Si posteriore modo, idest, si in vacuo continetur, & in ventre; dum conglobatur, & in sese undique coit, facile concrescit. Id declarant in arthriticis tophi. Nam qamdiu humor in venis est, vagatur, quum vasis elapsus est, in acetabulum concrescit ac lapidescit.

Reliqua jam persequamur, an videlicet omne rudimentum calculi a renibus & in renibus est, quinam magis obnoxii calculo, & cur potius ren in viris calculo obsideatur, in pueris vesica. Ac in rene tantum non cogi lapidem testatur experientia, quum nulla non in corporis parte fere generentur. Nam & in corde & in cysti, & in hepate, & in pulmone deprehensus est aliquando. In ea vero maxime parte cogi potest, ubi capacitas est aliqua, quum hæc ad coagmentationem magni sit momenti, Galeno auctore. Sed an rudimentum omne in renibus, ejus præsertim lapidis qui a vesica tandem detrahitur, inquiramus. Qui hanc opinionem induxit primus fuit Fernelius: etsi is agnovit in cysti fellis, in venis, immo & in plerisque aliis partibus calculum cogi, cur a renibus primum coagmentationis initium repetivit? Ea de re dicet, nullus veterum statuit, quod nullus credidisset futuros olim qui adeo præjudicatæ suæ sententiæ inniterentur, ut contra omnem rationem primo ac per se lapidem in vesica cogi posse inficiarentur, quod si præsensissent firmis id, ut cetera solent, rationibus stabilivissent. Ac probarunt quidem, sive materiam spectes, sive locum, sive efficientem causam in vesica generari posse, aut cogi potius; sed an rudimentum a vesica esset, an a rene non statuerunt. Quis putasset fore quosdam qui in vesica primo confici lapidem negarent? Si in aliis partibus fit primo, cur non in vesica? Cur rudimentum a rene mendicatur? Immo probabilius est in vesica fieri: nam est excrementorum sentina, mucosa materia in eam influit idonea calculi materia, ea frigidior est sæpe caloris vim effugiens. Quis dubitat eam non facile in calculum obdurescere? Primum itaque materies in vesica adest & quum mucosa sit, in loco capaci omnium facillime induratur, & ex minimo principio per accessionem novæ materiei in molem accrescit: Locus præterea calidus, calidis partibus, circumdatus, ratione suæ substantiæ, idest corporis vesicæ, frigidus. At ad veram coagmentationem, ut ad duritiem in lateribus, caloris & frigoris conspirationem omnino conferre, veterum auctoritas probavit: unde lapidum substantia (ait Gal.) constans est ac stabilis propter frigus & siccitatem: sic & materiæ ipsius frigiditas, & aliquantula vesicæ ipsius ob naturam spermaticam frigoris vis *plurimum ad lapidem confert. De renibus autem dubitatur, quum in renum calidissimis tantum cogi lapi-

Arguitur Fernelius. Gal. c.5.l.1.loc. aff. disputans de his aff. qui his aut illis part. contingunt, ait suffusionem solis oculis contingere. Et lapidem solis renibus ac vesica. Quamquam ex quorumdam opinione narrat quibusdam in solo intestino calculum concrevisse. Auctor libri de renum affectib. explicans causam lapidis efficientem scribit crassam materiam sufficere ad coagmentationem sui, etiam si

gi lapides plerisque probetur. Præterea si in vesica facile fit tenuioris substantiæ dissipatio, si excretio fit liquidioris partis, & fæx remanet, cur non primo quoque tempore rudimentum lapidis adesse necesse est? Quamquam ante docuimus ex veterum opinione in rene potius cogi calculum per modum digestionis, in vesica vero per modum coctionis, quasi in renum calculo vis potius efficientis causæ; in vesicæ lapide vis materialis reluceat. Coctionem voco elaborationem & incrassationem; ut quum diutius urina retinetur, & natura non oriatur. At dicet, fæx illa residens a liquore facile diluitur, distringitur, & per os vesicæ, quod amplum Galeno, excluditur. Ita coctionis occasio abest. Si hoc verum cur in aquis quas αὐτοφυεῖς dicimus, lapides concrescunt, cur materiam eorum aqua non diluit? Si arenula a rene deturbata augetur, & id quod apponitur vere est lapis, si omnes conditiones lapidis spectes, immo quid est durius quam quod in rene & a rene est, cur non primo & per se in vesica cogetur? Eadem enim ratio principii & incrementi videtur. Siquidem si materia & calor in vesica sufficit ad augendum, arenulasq; in ingentem lapidem compingendas, cur non & ad generandum abunde erit? In articulis pituita lapidescit, nullo a renibus principio repetito; & in vesica idem non fiet, quum & materiæ, & loci, & causæ efficientis opportunitas adsit? urinæ grumosæ, paucæ, confusæ, in vesica retentæ, exiguum quoddam rudimentum non dabunt, & ab hoc auctius non erit quoddam corpus lapidosum? Nisi dicat, si ita grumosæ, crassæ, non transmittent renes, in iis residebunt, stranguriam parient, lapidem producent, maxime in renibus puerorum, in quibus omnia non patent, ut in viris. Huic sententiæ Galeni consentit quidem, dum ait: Non abs re crassæ urinæ & paucæ vix renes transibunt; tamen ita explicari potest. Jam demonstratum est puerorum actiones & facultates validas esse, calorem validum qui humores fundat ac tenuet, sic meabilem per renes faciat, exitus celeritatem asserat, si verum id est, credibilius in pueris facile permeare urinas illas quam in aliis. Præterea docuimus ante Galenum, non iis assentiri qui angustiam meatuum concretionis in renibus & puerorum, & adultiorum causam constituunt. Itaque quantumvis crasse, permeabunt tamen. Quod attinet ad illud crassamentum quod quis causam coactionis in renibus puerorum asserat, Gal. illud corpori vesicæ frigido attribuit. Itaq; ne is rei veritate motus fateretur colluviem istam in renibus remanere angustiam, ratione ętatis habentibus, duo asserit, & vi caloris crassitiem tolli humoribus attenuatis, & nullam angustiam esse quæ hoc efficiat. Quod an verum sit videto.

moderatus sit & tepidus calor, si tenuis materia est, calor vehementior requiritur, sive sit naturalis, sive non nam calor partes materiæ tenues discutit, & si tunc validior fuerit calculum fingit. Cap. ult. l. 9. Method. Tamen auct. lib. de renum aff. ait in viventibus a solo calore esse concretionem. Nec enim tantum frigus esse potest, dum vita fruimur, ut a frigore concretio fiat. Quod verum est si quis existimet frigus vim causæ efficientis habere per se. Nam calor vere est opifex, & frigus ex eventu. Ad par. 15 sect. 3. lib. 6 Epid. Ad aph. 69 lib. 4.

Sed ne, indicta causa, Fernelium virum alioqui arte medendi clarissimum condemnemus, ejus verba in medium adducta ad unguem exquiremus. Causam calculi, ait ille, tradunt omnes crassum ac frigidum succum, qui cum urina per venas in vesicæ capacitatem influit, in qua tamquam fæx subsidens loci calore arefactus sensim lapidescit. At vero quid limum istum, nisi forte angusta vesicæ cervix tamdiu possit remorari non video, quum & sanguinis grumus, & pus, & alia multa crassiora facile illinc profluant cum urina. Contra vero comperi omne calculum in vesica, conclusum quoddam rudimentum e renibus traxisse: e quibus per nephriticos dolores excidens, si grandiusculus, in vesica plerumque persistit, ac illic allatarum sordium adhæsu coagmentatur,

dum

dum confectus lapis fiat. Et quicumque lapide vesicæ laborarunt, ii prius nephriticos dolores experti sunt: Et quoscumque calculos obtrivi, in eorum medio nucleus repertus est, verum rudimentum e renibus exturbatum. Sed hæc leviora sunt quæ a tanto Philosopho profecta dicantur, quæque veterem de calculo in vesica primum coacto opinionem labefactent. Sed alia his opponenda sunt, ut facta utrimque contentione veritas eluceat. Tria ejus sunt argumenta: ut primum rudimentum a rene esse conficiat, nullumque lapidem primum in vesica concrescere concludat. Primum est: Nil videtur remorari crassum frigidumque succum calculi parentem, ut in vesica prima concretio fiat: prima itaq; concretio a rene est: quod autem non moretur materia in vesica, sed facile transeat, hac conjectura probat, minimo negotio grumus & pus a vesica effluit, idem quoque illi viscido crassoque humori contingit. Egregium vero argumentum. Pus & grumus a vesica excernitur facile, ergo humor ille glutinosus; si itaque lapis cogatur ibi, rudimentum oportet a rene mendicari. Si enim tam facilis a vesica exitus, cur nucleus a rene deturbatus per dolores nephriticos (quo tempore facultates omnes in unum nituntur) in vesica moratur? Nam & cervix vesicæ patet, te auctore, & maxime in pueris, & non minus natura nititur excutere arenulas, quam pus & grumum sanguinis. Sic suo se confodit gladio Fernelius. Secunda ejus ratio hæc est: Ideo non moratur humor in vesica, quia eum, ut & alia crassa probabile sit excerni. Eodem modo nec humor in renibus retinebitur, & non cogetur. Immo quum renum lapis potius per adhæsum arenularum fiat, quæ non tam contumaces sunt ad deturbandum, quam grandinosum corpusculum quod in vesica lapidis initium est, cur non quotidie exeunt a renibus arenæ, quum ab iis pus & grumus quotidie excernatur? Non enim potior est ratio cur humor viscosus moram non trahat in vesica, is autem in renibus subsistat & lapidescat. Aut si in vesica non sit probabile humore morari, quod grumus & pus excernatur, si verum quoque est a renibus multo sæpius, & per renes pus, & grumosa corpora effluere, cur non pari modo facile arenæ descendent, & sic calculi occasio tollatur? Tertia ratio differetur.

Ac quod capilli, carunculæ, grumi, pus a renibus, etiam facile excernantur, vel quartus aphor. lib. plenus est. Testatur eorum historia qui fabis & orobo diu usi essent. Testantur & carunculæ, quum hypostases orobo similes videntur. Quod & in febribus evenit, in quibus crassus sanguis in hepate aut renibus exuritur. Sic grumus, pus, & corpora adusta a renibus deturbantur: ergo si calculus in iis cogitur, eodem modo aliunde repetendum lapidis rudimentum, quo & in vesica. Idem enim de renibus & vesica judicium est. Nisi dicat arenulas a rene non ita sæpe descendere, quod adsit glutinum quoddam quo conjunctio fit. Cur non idem glutinum in vesica erit? Immo in ea magis cernitur, quod in ea undique excrementa confluant. Renes corporis colluviem recipiunt, sed utrorumque vesica, immo & suum habet proprium excrementum glutinosum & tenax. Et quum spermatica sit pars & frigida, dum nititur in suam

naturam id quo voluptuatur convertere, id quod retinetur lentum & viscidum redditur. Si ventriculus generis similitudine vesicæ analogus etiam ex laudabili cibo videtur minimum ob errorem pituitam multam acervare, vesica ex iis quæ a natura ut aliena pelluntur, excrementum non cumulabit? At angustia renum id præstabit, dicet. Si verum id esset, tam crassa & glutinosa a renibus, & per renes non delaberentur, quæ paullo ante exposuimus. Si præterea quia pus & grumus a vesica facile pellitur, fæx quoq; pelletur, tolleturq; occasio generandi per se lapidis, eodem modo convinceretur de pulmone, quod in eo lapilli grandinis instar non cogi queant. Et tamen id in pulmone fieri fatetur. Pulmo facile pus & grumos sanguinis extundit, sequitur ut grandinis materia non retineat. Sed ita respondendum Fernelio. Et pus, & grumus, & carnes, & similia a vesica excludi possunt, & tamen alias glutinosus humor expellitur, alias non. Prout enim vesica affecta est, ita exclusionis major minorve est facilitas. Sic etiam aliquando & pus, & grumus, & similia subsistunt, aliquando expelluntur. Unde Gal. docet sæpe supprimi urinam a grumo sanguinis a rene manantis & in vesica concrescentis, & a caruncul is, undelibet adventarint. Eodem modo non est necesse limum istum aut supprimi aut expelli, quovis modo affectum sit os vesicæ. Accedit, quod fieri possit ut puri & grumo facilis exitus sit, non propterea tamen fæci ac limo residi in vesica. Etsi enim omnia hæc præter naturam sint, aliter tamen atque aliter affecta sunt. Quoniam pus & grumus majores sæpe molestias infert quam pituita, nisi ea forte a natura valde aliena fuerit, ideo natura magis de illis expellendis, quam de hoc cogitat. Sic grumus ut molestus pellitur, aliud excrementum remoratur. Immo pus crassius ipsa pituita, ut irritans facultatem, ocyus exigitur foras. Unde minima particula humoris acriusculi in vesicam illapsa stranguria statim excitatur, quum alioqui ingens pituitæ acervus in vesica impune maneat. Itaque natura ad id quod irritat excutiendum incitatur, atque eo magis si id quod in ea parte redundat qualitate aliqua præditum sit, quæ sit velut calcar & stimulus, at humore mucoso vesica ipsa voluptuatur.

Cap. 1. lib. 2. loc. aff.

Quod attinet ad Nephriticos dolores, quos ait necessario præcessisse lithiasin vesicæ (quamquam λιθιάσεως nomen proprie ad calculum in vesica refertur) si revera ita esset, magnam vim haberet ad confirmandam opinionem de necessaria nuclei cujusdam deturbatione e renibus in vesicam. Sed quot pueris lapis extractus est, qui nil umquam in renibus se sensisse narrarint (nam de iis sermo est quorum infantia pro excusatione afferri non potest) quum tamen signa aliquot ipsi & incipientis lapidis, & jam grandescentis demonstrarint? Et ut plerisque in vesica repertus lapis, quibus sani renes mortuis deprehensi sunt, ita in renibus lapidicina reperta est, quum in vesica nil lapidosum esset. Quamquam hæc omnino non convincunt. Tamen si omne rudimentum esset a rene, vix laboraret quis lapide in vesica, quin renes lapidosi forent. Et quod asseverat omni lapidoso nephritin præcessisse, id fidem majoris experientiæ

rientiæ requirit. Ac de viris, quibus renes facile calculo obsidentur, constat magnam esse eorum ad nephriticos dolores propensionem: De pueris autem non ita certum esse potest. Necdum observatum esse comperimus an pueri nephritica passi sint, quod tamen verum esset, si illud argumentum Fernelii constare oportet, quum lithiasis propria puerorum affectio sit. An vero possent effugere dolorem nephriticum si deturbatur a rene rudimentum? Itaque negare oportet Fernelio istam experientiam de nephriticis doloribus. Quod enim idem de pueris conficere posset, ac de viris, illud falsum est, quum jam sit probatum viris potius in rene cogi lapidem.

Examen vero illud de corpusculo illo nucleum referente, quod in lapidis medio reperitur, in hunc usque locum distulimus. Quotquot lapides obtrivimus, ait, in eorum medio nucleum reperimus. Sed hoc an verum sit, dubium esse potest. In quibus a rene principium est, verisimile id quidem, utpote in viris. Est enim in medio aliquid cineritium, alius coloris quam id quod adhæsu suo lapidem auxit. Sic superficies non a rene, medium non a vesica esse videtur, sed contra. At non ubique ista coloris varietas cernitur, ut illud argumentum, quamvis e medio sumtum sit, jejunius esse censeatur. Immo etiam in vetulis lapides vidimus, quorum involucrum grandinosum erat, albicans, durum, lapidosum: aliquando colore fuscum, an non hæc a rene sunt? Nequaquam. Immo etiam, Fernelio teste, illud quod accrescit a vesica est. Et tamen est veluti grando, fuscum est & cineritium colore, durum. Si tale quid apponitur, & a vesica est, nonne idem potest nondum exsistentis lapidis principium esse, & a vesica esse? Quibus enim corpus biliosum est, & æstuans, iis in vesica cogitur lapis ardore vesicæ & totius corporis, ut ante ex Hippocrate dictum est, & idem Galen. verum esse asseverat. Respondeat Fernelius iis: Si crementi lapidis causa in vesica est, cur non & principii? Si urinæ crassæ sunt, & semel non apto tempore redduntur, coactio fit in vesica, ait Gal. Sed & id unum Fernelii errorem detegit. In lapide quod subrubrum, a rene demissum quid indicat. Erroneum illud plane. Nam in febribus, præsertim quum multa est colluvies & cruditas, & natura post mitificationem; excretionem molitur, in urina est confusio, & fæx non assimilis sanguini aut fæci sanguinis: numquid remoratum in vesica coagmentationis principium erit, præsertim si calor adsit, & illud quod in medio erit rubicundum apparebit? Ita hercle. Sic falso color iste rei mediæ convincit primam in rene conglutinationem factam esse. Satius est itaque statuere colorem calculi, quæcumque ejus pars accipiatur, non indicare locum in quo, aut a quo, sed materiam ipsam. Nam & in rene albicans materia concrescit, veterem colorem asservans, & in vesica rubeus, & fæci sanguinis haud absimilis. Quamquam non negamus & arenulas a renibus esse, & ruborem istum aliquando ab iisdem dependere.

2. de nat. hum.

Notandus locus.

Aliquis præterea quærat, si per se & primo lapidem vesica cogit, an necessarius arenularum concursus? & si ita est, an a rene sunt, an

etiam a vesica esse possunt? Putat quidam non oriri lapidem sine arenulis, contra arenulas esse posse, nullo aut lapide præeunte, aut sequente. Quamquam Gal. ait, ut ramentum ulceris signum est, ita & sabulosæ urinæ lapidis sunt argumentum. Et quibus multæ excernuntur arenæ, iis coagmentationis occasio tollitur. Revera arenularum creatio renibus tribuenda est, si Gal. creditur. Auctor lib. 2. de nat. hum. arenularum generationem ad calorem magnæ venæ retulit. Quod quamquam obscure dictum, κτ̀ τὼ συνεκδοχὼ, renum regio intelligitur, politico loquendi modo, nam quibus magna vena ardet, iis lumborum æstus est, quod vulgus renes ardere dicit. Tamen si ad vesicam usque urina fæci sanguinis hypostasin similem habens, defluet, quid erit absurdum si dicamus particulas istas hypostaseos subrubræ in arenulas converti posse? Nam & grandinosa corpuscula in vesica cogi possunt; & si eorum materia rubet, subrubra sunt: hoc autem arenulentum est. Diximus siquidem colorem non locum in quo & a quo, sed materiam cogi aptam indicare. Sed distinctionis gratia, arenulosas urinas, renales dicamus, & proprias eorum quibus lumbi & venæ ardent, sabulosas autem, vesicæ proprias: Utpote quum crassæ, fæculentæ, hypostasin subrubram habentes urinæ in vesicæ fundo diu delituerint.

Cap. 5. lib. 1. loc. aff.

Part. 18.

In hanc sententiam Auctor l. de renum affect. scribit, si ægre solvitur quod in renis cavitatem subit, ad id quoque aliud ex cava vena immissum colligitur & adhæresit. Et verisimile est primas arenulas in magnis istis venis generari, aut a bile assata aut ab alio humore in arenulam converti promte. Unde biliosis & quibus calor siccus & squalens, nec non æstuant venæ, urinæ sunt arenulentæ: & vitri parietes sabulo velut sunt incrustati.

Sed omnium difficillimum est ad explicandum, cur in viro ren potius calculo occupetur, dolorque eum nephriticus vexet, puer autem calculo in vesica potius laboret. Aniles & futiles ea de re sunt quorumdam neotericorum opiniones: statuunt enim angustiam meatuum, causam calculi in virorum renibus, quæ quum in pueris tanta non sit, quæ materia in illorum renibus resistit ac moratur, eadem in horum vesicam delabitur: Gal. ad imbecillitatem confugit, quam in viris majorem esse credit quam in pueris: ideoque natura non satis potest ad deturbandum ad vesicam usque materiam. At non est verisimile hoc; in viris enim & adultis quos τὺς τελείους vocat Galen. vix sit credibile adeo imbecillem esse naturam, ut perducere ad vesicam usque non possit materiam, quæ alioqui in vesica puerorum coagmentatur. Cur id potius in pueris fiat, quum instrumentorum mollities sit, congeries multa humorum & cruditas, quam vix natura eo provehat? Si id potest, cur non foras cum urina sedimentum pellit, quum amplam esse vesicæ cervicem Galenus fateatur? Immo si puerorum dispositiones idem Galenus vult celerrime alterari ob corporis humiditatem, & nativæ potentiæ infirmitatem, fictitia esse videtur opinio de robore actionum in pueris, & earum imbecillitate in viris, ἐν τοῖς τελείοις. Sit ita, coquendi facultas vigeat, quia calor multus, expellendi tamen vis, quam siccitas quædam juvat, deficit, aut potius multo inferior est priore, at deducere ad vesicam usque in pueris, quod alioqui ob infirmitatem in viris remoratur circum renum cavitates, facultatis expellentis ἐνέργειαν significat. Nisi forte dixerimus, ut dictum Galeni fusius explicetur, depulsionem hanc non tam opus esse facultatis expellentis, quam caloris naturalis vegetioris. Is enim fundit atque liquat, & humor diffusus eo usque pellitur, donec sentiat appulsum corporis fri-

frigidiusculi, hoc autem vesica est. At in perfectis jam viris is calor non est, unde non diffunditur humor, nec ad vesicam pervenit: immo in pueris materia mollior est, in viris squalet & aret. Nisi forte etiam Gal. suo se marte oppugnare dicamus; adduximus enim ante locum quo Galenus censet calorem nativum glutinosam materiam cogere ac condensare, & ad æqualitatem reducere; idque maxime quia tenuiores elicit partes. Si id verum in pueris coget aut in renibus, aut in longinquioribus partibus, non autem liquabit atque dissolvet.

Quicquid tamen sit, placet Galeno pueris in vesica lapidem cogi, in renibus virorum calculum. Ita enim πρὸ φυρήσεως καὶ μετ' ἥρησιν interpretatur: Quod pluribus non persequendum. Et ex verbis Galeni colligimus, si lac ad lapidem non faceret, si tam crassæ in pueris urinæ non forent, si tanta non esset edacitas, constante facultatum robore, & vegeto nativo calore, cervice patente, nullus calculorum in pueris esset proventus, in eoque vis apparet, quod natura non cessat pellere, donec ad vesicam perveniatur: victa tamen materiei mole, crassitie, edacitatis incommodis, adjuvante vesicæ frigore, facilis in ea conglomeratio fit. Quod ad calorem spectat, idem si fusionis ac dissolutionis causa per se esse potest, coagmentationis occasio ex eventu statuetur.

Cap. 5. lib. 1. de aliment. facul.

Quod autem unam ex causis facilis coagmentationis meatuum angustiam Gal. ante negaverit, id sicce pertranseundum non est, conceptis tamen verbis id statuit: & longe aliter alias docuit, ait enim: Quum lentus humor lentorem sumsit, & quibusdam transitus per renes angusti sunt, ibi quod crassum est, & maxime lentum, diutius moratur, πῶρον promte gignit, cujusmodi in vasis in quibus aqua fit & accrescit. Confert & ad id maxime renum temperamentum, quum etiam calor acris fuerit, atque veluti igneus. Cur ergo angustiam istam rejicit? Non ea est mens auctoris, ut neget omnino angustiam meatuum ad concretionem facere, sed evertit eorum opinionem qui ideo crederent potius in renibus virorum cogi calculum, quam in puerorum, quod illorum renes angustiores esent, quam horum. Sunt quoque & satis in pueris plerisque renum angusti meatus. Accedit & illud: Inter homines ii calculosi fiunt qui abundant calore acri, qui biliosi, qui θερμοχοίλιοι, quod calor majorem alimenti partem corrumpat, utpote febrilis, & cruditas quæ hinc nascitur, (quamquam non tam in iis humores dicuntur ὠμοί quam ἄπεπτοι, ὠμότης autem καὶ τὸ ἄπεπτον distinguitur): At in talibus corporibus venæ patent; Et de iis Hipp. Qui ventre calido sunt, carnes habent frigidas, & graciles sunt. Isti venosi & iracundiores. Nisi forte dicas venosos non tam appellari, quod venæ amplæ sint, sed quod turgeant conspicuæque sint ob pravi sanguinis abundantiam: utraque interpretatio cum Galeno consentit. Præter hos obesi & præpingues, quibus vasa angusta sunt, calculosi quoque fiunt. Sed priores calculos magis in renibus acervant, obesi autem callosas potius concretiones habent. Itaque quum Gal. negavit angustiam vasorum causam esse concretionis in renibus virorum, ad infirmitatem recurrit: verba ejus sunt: In adultis

Gal. 2. de temp. Hipp. part. 25. sect. 4. lib. 6. ep.

caseo

caseo frequentius utentibus lapides in renibus crebro generari conspicimus. Causam autem paullo ante efficientem aut adjuvantem infirmitatem posuerat. Sed paullum imminutus Galenus videtur in reddenda ratione cur in renibus virorum calculus concrescat, in puerorum vesica vero lapis. Immo demonstrationem horum pollicetur cumulatissimam, sed dives promissum inane tantum fit. Nam causari imbecillitatem in viris, & cruditatem (idque dubitando tantum) coagmentationis potius in renibus quam in vesica, jejunius hoc est, & tanto demonstratore indignum. Ego vero potius crederem acrimoniam caloris renum in viris, præsertim si cruditas & angustia nonnulla concurrat, legitimam concretionis causam. Nam quum arefactione, assatione, & digestione rei tenuioris compactio fiat ex materia cruda & crassa, causa efficiens potentissima calor est acer, mordax, attenuans & digerens. Et quia in adultis magis viget ac dominatur, qua parte plus ejus est, in ea cogitur ac compingitur materies: maxime vero si ignava sit vita, & cruditatum cumulus. In pueris halituosus est calor & blandus: materia fusa a calore blando elabitur; sic nulla coagmentatio fieret. Sed tum cruditas ob ingluviem, inordinatos motus & diætam, unde urinarum est crassamentum, nullo modo ab opere cessans natura ad vesicam usque excrementa depellit. Et hæc suopte pondere ac nutu conglomerata ac conglobata principium dant concretioni: Calor enim naturalis coquendo & agendo in opus semper incumbit. Itaque quod facit acrimonia caloris in virorum lumbis, materia aliqua præsente, idem facit occasio multæ materiæ in puerorum vesica. Hinc renales calculi sunt friabiles, vesicæ lapis & quicquid in ea concrescit, indissolubile & minime friabile exsistit & apparet, & virorum concretiones maxima ex parte sunt parvæ & exiles, & nonnisi diuturno fiunt tempore; puerorum vero ingentes sunt & brevi fiunt. Unde excisa puerorum vesica, grandiores visuntur lapides, & sæpe duo tresve sunt detracti. Sic calor acer & mordax & viris anticipat elapsum materiei in vesicam, & ante cogit quam natura deposuerit. Contra in pueris eousque procedit, donec ad vesicam veniatur. Et ad coagmentationem in vesica facit frigiditas ipsius materiei, & ipsius vesicæ, utpote partis spermaticæ. Et quum pueri subligaculis careant, fundus vesicæ facile refrigeratur. Nil enim æque partes spermaticas & membranosas afficit quam frigus ipsum. Immo frigore corpus illarum fit βλακὸν καὶ σφακελῶδες.

Atque ut tandem commentandi finis fiat, in viris, potius habeatur ratio causæ efficientis, in pueris materialis, licet in utrisque utraque causa cernatur, sed secundum magis & minus. Accedit quod usu vini quo utuntur viri, ut calidioris & tenuioris multa in renes convehantur, unde facile calculosi fiunt, præsertim si esculentis ad id accommodatis utantur. Gentilitiam & hereditariam diathesin quæ in multis latet, omittimus, quod nemo sit qui id non credat, & tantam vim ejus esse, ut eam vix effugere queat qui patre lapidoso, aut arthritico, aut lunatico sit satus.

At in viris acrimonia caloris renum & materiæ quidam squalor cerni-

tur

tur ut certa ipsius concretionis in renum corpore. At in pueris materia non est ita squalida, ideo diluitur ac diffunditur ad vesicam usque, in viris contra: Nam vivere nostrum siccessere est: Et major pars corporum curis, vino, venere, ætatis & annorum cursu squalet. Et pro calore blando, halituoso ac amico naturæ, alius contra naturam excitatur. Quod autem in calculosis nephriticis dominetur calor contra naturam, patet, quia perpetuo fere sunt sitibundi ac nauseabundi. Unde apparuit sæpe & constitit certis signis venas eorum quibus calor acer est ac mordax, aut quibus multa bilis in gibbo hepatis congeritur, arenulas multas continere. Declarant urinæ eorum, immo in mulieribus observatæ sunt arenulæ in secundinis post partum, quod ob calorem loci & moram contigisse certum est. Sic illæ arenulæ a genere venenoso possunt impune renes transire ad vesicam, & ibi adhæsu pituitæ coagmentari: & quum rudimentum est in vesica, facile lapis augetur, præsertim si vesica scateat crudo succo. Accedit quod ubi mictio impeditur, tenuiore filo ac velut gracilescente urina excernitur, sic remanet id quod crassius est. Item qui habent lapidem in vesica, micturiunt, sæpe mejunt non affatim, nec educitur cum reliqua urina id quod crassius est. Idem contingit iis quibus in urethra caruncula est, congeritur enim pituita multa, quod tantum elapsum est quod tenuius erat.

CANONES THERAPEUTICI.

His ita explicatis quæ ad diagnosin pertinent, nonnulla attingere consilium est, quæ ad morbi ejusdem therapiam conferre videbimus. Paullo longiores & accuratiores fuimus, quod magni referat & ad diagnosin & therapiam scire quis locus sit in quo primo generetur lapis, quis non; quæ causa efficiens, an plus materiei tribuendum, an calori opifici, quæ corpora lithiasi apta, quæ tempora generationis & incrementi calculorum. Hæc nisi ad unguem teneantur, circumforaneorum, & circulatorum exemplo miseros mortales curatione nostra tumultuaria ac temeraria obruemus ac opprimemus. Nam audito difficultatis mejendi nomine aut calculo quisque ad curationem hujus affectionis se natum ac institutum putat. Operæpretium est audire infinitas diureticorum formulas quas magnificat muliercularum garrulitas. Sed si corpora valde biliosa, si corpus valde excrementis scateat, si confirmatus lapis, ecquid erit pretii? Immo innumera sequentur incommoda. Induratur lapis, sanguis liquatur, devehuntur excrementa, febris accersitur. At non eodem modo in senibus, pueris & grandioribus fit lapis, ut ante dictum est, non ubique arefactio, & assatio, quo fit ut idem remedium usui esse nequeat: Idea remediorum statuenda est. Errat qui credit nil interesse, sive hic, sive illic fiat lapis, quove modo, quo in corpore. Si enim in ea parte non cogitur lapis, cur topicis, & assumtis ei providetur? Si omnis & in rene & a rene lapis, huic primo occurendum. Et quis adeo hebes qui in pueris ad renes recurrat, & non potius vesicæ rationem habeat, totiusque corporis? Sic

Vulgo calculosis ob renum calorem quem supponimus magnum, foris refrigerantia præscribimus, & male. Nam Arist. ideo ait naturam renibus foris adipem multum affinxisse, ut renes essent calidiores de-

stituti carne lumborum, quia tegi deberent. Calidos autem renes esse oportet, ut & attrahant & secernant. Vide in nostris comm. maxime in historia Hamelii calculosi. 6. Epidem.

Sic præjudicatæ quorumdam opinioni temere non assentiendum. Non sunt nova dogmata inducenda, nisi quæ validis rationibus stabiliantur.

In calculo tria hæc spectantur, γένεσις, διαμονὴ, καὶ διέξοδος: idest, generatio, mansio & exitus: In quibus locus est aut curationi aut præcautioni. Quum lapis perfectus est, frustra deturbare aut comminuere, dissolvereque conamur. Immo dum id fit, fusa liquataque nova materia, & ad renes devecta, cumulatur aliquid quod ad veterem concretionem adhærescat. Si in præcautionem incumbimus, blanda & lenientia usurpanda, nisi quid excitemus, aut dolores qui mille sunt, accersamus, aut præsentes augeamus. Si in curationem, Hippocrates præscripsit vehementiora, ut Elleborum. Nec si præscripserit, tamen eodem jure veratrum usurpandum est. Sæpe enim non ad verba Hippocratis, sed ad mentem attendere oportet: ut quum pueris mulierem, capram & elaterium conveniens remedium esse ait, non adeo sui obliviscitur Hippocrates, ut elaterio lactentes pueros exagitandos esse censeat. Gal. rem totam distinctione temperavit: Nam dum præceptum hoc ad effectus rerum retulit, quum malum inveteratum est, & velut vectibus extrudendum, tum veratro locus est, idest, valido medicamento. Immo duo sunt momenta curationis morborum renum, crassorum humorum extenuatio, & corporum in renibus contentorum, & solidorum vicinorum mollities & laxitas. Porrò non per omnia tempora lapidis dolor est, sed dum generatur, & excutitur a rene. Illic dolor gravis est, hic acutus, utrumque verbo quodam communi complectitur Hipp. *In renem dolor gravis*. Nam nomine

Par. 6. sect. 1. lib. 6. ep. Cap. 4. lib. 2. loc. aff. Aph. 3. lib. 6. aphor. Cap. 2. lib. 6. de loc. aff. Ad aph. 7. lib. 6. Ibidem. Aliter se habent lapides in biliosis, siccis & sobriis, aliter in gulosis, vino & abdomini deditis. Illi arenulas potius cogunt, hi corpus quoddam

τῆς βαρέως aut τῆς βαρείης ὀδύνης & ὀξεῖαν ὀδύνην καὶ κυρίως λεγομένην βαρεῖαν comprehendit. In eodem rene & dolor gravis est, idest, sensum gravitatis inferens, & acutus. Gravis, quum ejus caro afficitur aut obstructione, aut inflammatione. Obstructione, ut quum infossus est illi calculus. Si, ait Galenus, carnosa renum pars inflammatur, dolor gravis est, ac si ponderis adesset sensus. Quod mihi mirum videtur. Nam non videtur inflammari ren, quin tunica afficiatur: si tunica patitur, acutus erit etiamnum dolor, eodem Galeno teste: tum enim acutus est, aut quum arteriæ, aut oscula vasorum, aut venter renis, aut tunica patitur. Idem censet de affecto hepate contra multorum opinionem: Credunt enim sensum tantum adesse gravitatis, quum hepar laborat. At aberrant plane.

Expendamus eorum errorem qui quovis tempore calculosis diuretica præscribunt, attenuantia, incidentia, sanguinemque fundentia, idque omnibus corporibus, omni ætati, nulla cum rerum distinctione. Atque ex professo in lib. sanit. tuendæ, convellit eorum opinionem qui promiscue calida & acria calculosis offerunt. At primum demonstrat non eorum quæ valde calfaciunt, calculosis prodesse. Producit historiam hominis biliosi calculo impediti: huic quum calida diu Medici calculo providentes præscripsisse, tandem eum in marasmum conjecere. Et contingit ut præ siccitate motus digitorum impediretur, adeo ut ossa ipsa cavum sonarent. Quod quum evenisset, alii paralyticum eum esse crediderunt. In crassis ac pinguibus attenuat quidem Galenus, si aliter affectum corpus, aliter

quoque

quoque se gerit. Nam sæpe una indicatio sumitur a corpore squalido & sicco, altera a calculo, aut callo. Calculus sæpe attenuari, & incidi requirit: Corpus autem sive totum spectetur, sive corpus renis intemperiem patientis, contraria remedia postulat. Ex superioribus autem patet τοὺς θερμοκοιλίους, si quid deliquerint, inter ceteros calculis obnoxios esse. Immo & in rene maxime cogi a calore igneo & adurente. Quam ergo utilitatem afferent τὰ διουρητικά; Itaque & affectui & corpori studere oportet. Affectui, non præscribendo ea quæ viscosum succum generant, ut sunt carnes volatilium domi enutritorum. Contra valent hordeata, volatilia, pisces saxatiles. Omni a lacte temperandum, præter quam ab asinino. Et victus ratio ambiget inter impinguantem, & extenuantem. Quod Galeni consilium optimum judicamus. Capita hæc attigisse sufficiat.

Sed & explicemus cur Gal. distinguens medicamenta arthritica & diuretica, dicat nil eorum quæ vehementer calfaciunt calculis conferre. Parum sibi constare videtur. Nam diuretica esse vult ea quæ & calorem habent plurimum, & acrimoniam, ut smyrn. petros. daucum, seseli, phu, azarum, acorum, quibus omnibus magna est acrimonia: hoc enim omni diuretico inesse Galenus statuit, ut fundat & secernat, quod absque immenso calore non fit. Ideo hæc thoraci inimica sunt, quæ tali vi prædita sunt, quod crassiorem reddendo materiam, eam contumaciorem efficiunt. Tres itaque ob causas ea non conferunt, primum, quia calidiora & sanguinem fundunt, secundo, quia idem & in renibus præstabunt, quod & in pulmonibus, hoc est, dum serum secernent, id quod remanet contumacius reddent: unde paullo ante calculosos usu calidorum & acrium interdixerat. Tertio si Gal. conferens medicamenta menses moventia cum iis quæ lac provocant, censet acriora esse debere & calidiora quæ menses cient, quod non attrahat uterus, sed ad eum sanguis mittatur, contra ad mammas & ducatur sanguis, & ab iis trahatur, ideoque minus calidis utendum esse, quorsum ad renes aut purgandos, aut curandos adeo calida præscribimus, quum sua ipsi natura attrahant valide? At hæc plenius explicanda sunt. Quum enim intellecta fuerint, vetus ea consuetudo concurrendi ad diuretica facile exsolescet. Aliud est absolute aliquid diureticum esse, aliud habere vim movendæ urinæ, aut deterendi lapidis, aut materiei incidendæ. De his ita Gal. Quum plurimum urinam educere nitimur, acrioribus & calfacientibus magis quam quæ sunt ἐκφρακτικὰ utendum est: nimirum fundentibus & liquantibus, & secernentibus. An propterea vult hæc calculosis conferre? Nequaquam; sed ex hypothesi ita loquitur. Si urinam movere consilium est: Propterea eadem interdicit asthmaticis. Item alio loco dum confert acria tenuis substantiæ cum iis quæ sunt crassioris, quorum vis perniciosa, ait, acria tenuis substantiæ vim habent movendi urinam, sudores provocandi, expuitioni conferunt. Non tamen eorum usus confert, sed vires explicat: quum alias eorum usu interdixerit in asthmaticis. Aliud vero est urinam provocare velle, aliud expurgare, aliud cal-

culum

ex pituita nullo indissolubilius. Et credo quod qui crustis panis utuntur, arenulis possunt esse obnoxii.

Cap. 6. lib. 6. sanit. tuend.

Cap. 11. lib. 6. san. tuend.

Aliter qui committitur error est, quia pleriq; defraudant suum genium, & alterum pastum omittunt. At contra alimenti benignitas oppugnat istum suum squalorem qui in nobis τῆς λιθιάσεως occasio est.

Cap. 13. lib. 5. simp.

Quæ vim humectandi & refrigerandi habent, quia squalori, siccitati, & adustioni repugnant, magnas habent ad curationem & præcautionem in

culum frangere, & materiam tenuare. Quod & Gal. explicat. Nam ut ait quæ renes expurgant, ea incidunt, verum larga humiditate non egent. Quæ callosas concretiones incidunt, tametsi incipere dicantur, minimum caloris habere debent. Caliditas enim callum exsiccando contrahit, non incidit, nec dividit: unde quæ non siccant, & modice excalfaciunt, lac generant: quæ plus calfaciunt, non tamen valenter siccant, menses cient. Utraque urinas provocant. Item quæ calfaciunt & exsiccant. Et quæ sunt ejusmodi διυρητικὰ dicuntur, non quia sola moveant urinas, sed quia solas moveant urinas, non autem lac & menses, quod notandum. Paullo post enim diuretica quæ calfaciunt & siccant pulmonum morbis & calculis renum non conferre scripsit, quod nec calculosi, nec asthmatici siccitatem istam postulent. Itaque quum movere urinas consilium est, aliquando diuretica usurpare oportet: Item quum incidere aut tenuare opus est, aliquando τὰ θρυπτικὰ, non διουρητικὰ usurpanda sunt, quum leniendo, humectandoque & compagem calculorum dissolvere consilium est, & nullum tumultum, fusionemque humorum afferre. Hujus generis sunt semina frigida, malva & bismalva. Ea usui maxime esse debent in renibus a calculo occupatis. De calculorum generatione dictum satis. Hæc eo animo dicta sunt, ut calculosorum calamitatem convenienter medendo elevaremus: Videndum enim ne periclitatorum more iis vitam dedisse credamus, quibus minime ademerimus. Et quo morbus hic frequentior est, eo si quid in curatione peccatur, ut hercle peccatur, dolendum magis, detestandaque hominum ignorantia: fit enim sæpe ut circumforaneorum remedia usurpantes arenulas multas foras expellamus, vana spe miseros ægros producentes, dum interea contumacius id quod restat reddentes, grande creamus periculum. Care emitur tantula excretio arenularum, quam natura per se moliretur: Et quæ plus habet calamitatis in recessu, quam voluptatis in fronte. Silvam remediorum alio loco exponemus.

calculosis opportunitates. Immo aqua potio, calculum expellit tenues corroborando & facultatem expultricem firmando, necnon calorem renum lapidis creatorem temperando. Hæc ex Aphrod. probl. 108. l. 2.

Cap. 22. l. 5. simp.

Cap. 13. l. 5. simp.

Cap. 19. l. 4. simp.

Cap. 22. lib. 5.

Cap. 22. lib. 5.

FINIS.

LIBER
DE
URINARUM
HYPOSTASI.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

LIBER DE URINARUM HYPOSTASI.

In quo continetur GALENI *defensio adversus* FERNELIUM.

Quod Urinarum ὑπόστασις *puri proportione respondeat.*

PRÆFATIO.

NIL æque usu tritum est ac urinas Medico inspiciendas proponere. Atque huic profano muneri ariobolare pretium statutum est, & juniorum Medicorum ædes ægrotantium lotiis veluti inaugurantur. Nam & ab iis frequentibus quorumdam domus celebrior esse cœpit, & hinc prima domus initia vulgo duci creduntur. Et quotus quisque pictor est, qui si in tabula medicum exprimere velit, in ejus manu urinarum vas non depingat? Sed quod magis mirum, jampridem imperita mulierum garrulitas hujus Artis gnara esse creditur. Et inspecto in urina corpusculo, signa coctionis apparere pronuntiat. Immo si apicula vas quo urina continetur circumvolarit, aliquid inde præsagit. Eo denique processit audacia, ut ea in re mulieres voce & judicio Medicis præire velint. Ad eam insaniam accedunt inconsulti Pharmacopæi, quibus si decoctum hordei pro urina proponitur, dii boni, quanto cum fastu de morbo effutiunt? At id multis fraudi esse solet: in hac quippe sollertia dolus latet magnus. Et quod dolendum magis, quidam Medici otio & litteris abutentes, in vili hoc negotio magni conjecto-

Olim Medici ægros non adibãt, nec visitabant, sed domi consulebantur.

res & augures haberi volunt. Nec enim ex urinis inspectis minorem sollertiam sese posse consequi credunt, quam si exta ipsa inspicerent. At ab inspiciendis extis manavit σπλαγχνοσκόπων *extispicumque divinatrix turba. Et dum levi gloriolæ vento illi impelluntur, Artem dedecorant. Relinquendus hic fucus seplasiariis ac periclitantibus, nec sacrum Artis ministerium dolo malo contaminandum. Idipsum est teruncio æternam infantiam mercari. Est & animas negotiari famam novitate aucupando. Melius vero esset nonnulla apud vulgus ignorantiæ suspicione, si ejus expectationi non fiat satis, expressam veritatis imaginem prosequi, quam tantum dedecori pretio exiguo pacisci. Eos appello quos conscientiæ stimulus sollicitat, dum perfricta fronte in suis sellis, tamquam in Apollinis tripode, ex urinis omnium morborum scientiam eliciunt. Sic mulierculæ a narrantis Medici ore pendent, & confictis nugis pellectæ magnum* οὐρομάντην *ubique prædicant. Longe vero aliter res habet ac vulgo creditur. Nec hæc scribantur, ut urinarum inspectionem negligendam putemus, nemo enim sanæ mentis id faciat, sed ut eos accusem qui fucum faciunt & nil non ex inspectis urinis scire profitentur. Majorem forte horum opinione ad cognoscendos morbos opportunitatem urinarum inspectio affert, nec non etiam minorem, quam quis putet. Multa ei tribuo, multa quoque detraho: hic maxime prudentiam ac interiorem quamdam judicandi legem nobis insitam desidero. Et ut omnium morborum cognitionem ab iis peti posse, summæ est arrogantiæ profiteri, ita nullorum summæ ignorantiæ est. Quod si nulli animad vertissent, non ita* οὐρομαντικὴν *profitendo quamplurimos suæ igorantiæ arrogantiæve testes domestico præconio collegissent. Utrisque ut via obstruatur, de urinis tractare consilium fuit. Res hæc a multis trita est, sed de ea diversum est hominum judicium. Eodem tamen omnes spectant. Commune est iter quo Athenas itur, non desunt tamen aliæ viæ non ita communes quibus eodem iri solet, & id quidem commode. Inquisitione rei animus noster alitur ac delectatur. Immo si tota vita nil ali ud agas, quam ut commenteris, tamen ipsa tractatio ex se aliquid gignit, quod cum desidiosa delectatione inquiras. Hæc dicta voluimus, ut relicto omni fuco, veritatis arcem inexpugnabilem invadere possimus.*

LIBER

LIBER DE URINARUM HYPOSTASI.

CONSTITUTUM est hoc loco de urinarum sedimento disputare. Et id maxime quod pertinet ad ejus substantiam & qualitates, ut ea inquiratur proportio quæ inter sedimentum & pus exsistit, si qua exsistit: Non enim hic urina agitur, nec aliud eorum quæ in ea continentur. Si de iis tamen mentio injicitur aliqua, id non est ex professo, sed quod pertinet ad institutum. Ac urina quidem non agitur, quod nemo ignoret ejus inspectionem ad diagnosin morborum & prognosin pertinere. Quamquam non placet eorum opinio qui omnium corporis affectuum in specie & idea notitiam ab ea, tamquam ab oraculo Delphico repetunt. Minus vero aliorum qui eam inspectionem omnino condemnant. In illis aut turpe lucri desiderium notandum, aut inanis eruditionis ostentatio. In his mera infantia & ignorantia. Accedunt & ii qui in utroq; ambigunt. Nam dum vacillant, moxque illud probant, moxque rejiciunt, non possunt urbanius ex confessione propriæ inscitiæ labi. Sed οὐρομάντεις καὶ οὐροπότας, non dicam οὐροφάγους fucum populo venditare sinamus. Quod verum expressum ac solidum retineamus. Porro novum quid de urina afferre velle aut levitatis aut perturbati animi signum est. Ex veterum vero sententiis rhapsodon quamdam componere, fastidium pareret. At nec levitatis crimen subeundum, nec fastidium afferendum: Nam una cum satietate sæpe rerum deperit memoria. Tamen si quid de urina dicatur, id obiter fiet, ut ne plus opere ἐν τῷ παρέργῳ, quam ἐν τῷ ἔργῳ impendatur. Hoc crimen incurrunt qui orationi modum statuere nequeunt, nec scopum quem colliment, habent. In his, ut in herbis in summa ubertate luxuries est, eaque stilo depascenda. Quod hic agitur est ejusmodi, ut quæramus an quod placuit Gal. Hypostasis puri proportione respondeat, an nulla sit analogia, quod tuetur Fernelius. Hunc credo non contradicendi studio laborasse (nec enim eo se scelere contaminare voluisset) sed ut semper ille magna & ardua moliebatur, ita sibi jure licere putavit suam ea de re sententiam aperire. Porro rerum series in alias quasdam partes traxit, ut ea delibaremus quorum explicatio ad id quod quærimus ita facit, ut sine iis id quod enitimur ut abortivum quid foret. Dum enim de analogia puris & Hypostaseos quærimus,

Aphrodis. probl. 19. lib. 2.

mus, de urina ipsa dicendum fuit, de ejus partibus, cujus sit actionis, quæ hypostaseon species, an materia earum sit, quid de materia morbifica defectum, an sint alimenti reliquiæ, & cujus; An a prima coctione, an excrementum partium solidarum, ut tandem eliciamus ex his, an hypostasis puri sit analoga.

Hipp. 6. Epod.

In corpore nostro spectantur partes, spectantur & excrementa. Partes quæ corpus constituunt, nam & humores, & spiritus impetum facientes, licet partes dicantur, proprie tamen non sunt. Excrementa aut sunt alimenti reliquiæ, aut aliquid in parte præter naturam contentum, aut agnatum: In sanis excrementa considerantur ut alimenti pars superflua. Alimenti quidem vel quod nutriturum est, vel actu nutrit. In ægris ut portio affectarum partium, vel peccantium humorum: ac tunc vim signi demonstrantis obtinent. Alimentorum defectæ reliquiæ naturales sunt, tum quod eas natura intendat, suumque eis characterem imprimat, tum quod usum in corpore aliquem habeant. Natura quidem intendit, quod nullum adeo simplex sit alimentum, in quo partium varietas non sit, & aliquid alendo non utile. Dum sedulo elaborat natura, secernit, & eodem ex alimento caloris vi elicit quod in penu suum recondat, & varietati partium alendarum accommodet. Et quæ in principio erat dissimilitudo, ea tandem aboletur. Nam nulla fit exacte coctio, in qua partium non fiat & separatio, & unio. Interim tamen excrementum quod superest aliquid affine habet & proportione respondens ei a quo defectum est. Sic & ea similitudine quam habet cum re a qua decisum est, & charactere quem natura impressit, naturale esse dicitur: immo & idem alimentum dicitur, & excrementum, hoc enim commune est omni parti, Gal. quæ utilem succum generat & conficit, ut ille humor sit quædam superfluitas partis eum generantis. Non quod pars ea norit cui conficiat & studeat, nec enim hanc habet prudentiam, sed qui eam partem condidit eum habet sensum, hinc semen & sanguis menstruus benigna excrementa dicuntur. Hinc chylus ventriculi excrementum materies sanguini subjicitur. Hic porro & alimento est, & ceteris partibus. At serum urinæ materia est, & has dotes habet. Nam & ab alimento decisum est quid, & usum aliquem in corpore habet. Sic in gremio naturæ retinetur, & ab ea ad tempus aliquod regitur unde urina definitur: serum sanguinis, & ejus vehiculum: dum serum dicitur, ejus natura explicatur. Nam ut in lacte, dum concrescit, ita & in sanguine serum a crassiore, terrenaque magis substantia secernitur. Dum vero vehiculum dicitur, & a Gal. ὄχημα τῆς τροφῆς (nam sanguis, κατ' ἐξοχὴν dicitur, τροφὴ Gal.) hoc propterea fit quia permiscetur sanguini. Permixtum autem facit ut sanguis fibrarum ope jam concretus diluatur, & hoc tamquam vehiculo deducatur. Nec tantum serum sanguinis in genere dicitur, sed & aliorum humorum. Quamquam meo judicio, si humores extra venas sunt & ἄκρητοι non sunt, idest suo naturali sero destituti, serum illud quod eos humores diluit proxima urinæ materia non est. Sed maxime illud quod in venis est ,, x & vehit revehitque sanguinem. Quamquam hoc &

Com. ad apho. 39. lib. 5.

Galenus Creatorem rerum aliquem agnoscit.

quæ-

quæstione dignum est. Nam sive humor continetur in venis, sive extra venas, tamen serum ejus, sive transsumatur, sive prono alveo per vasa, utpote per arterias & venas fluat, urinæ materia esse potest. Hinc multa mictio iis esse solet: quibus caput calefit, & pituita a calore liquatur. Et quum ea fit eliquatio (quæ non σύντηξις sed διάχυσις proprie dicitur) diffusæ pituitæ serum, vasa subire, & ea perfluere oportet. Revera aliorum humorum serum proprie ὀῤῥός & si a natura desciverit ἰχὼρ dicetur Unde αἷμα ἰχωροειδὲς quum dicitur, non absolute significatur sanguis aqueus & tenuis, sed qui venenata aliqua qualitate præditus est. Et citat Platonem qui vocat ἰχῶρα sanguinis τὸ ὀῤῥὸν, idest serum sanguinis, quod collatum cum aliorum humorum sero benignum est & mansuetum. Quo pertinet illud Hippocratis: Quum corpus sanum est, ventres flatu pleni sunt, quum ægrum, ichore. Ignorant interpretes quam vocem Latinam τῷ ἰχῶρι apponere possint. Tamen existimant τὸ ἰχῶρα in corpore aquosam humiditatem dici posse, extra corpus, ut in ulceribus, saniem. Serum autem humorum naturale, & id præcipue quod sanguini vehiculo est, proprie ὀῤῥὸς dici potest, & ὀρὸς: serum lactis Nicandro ὀρὸς dicitur: Et quia sanguinis serum lactis sero respondet, τῷ ὀρῷ nomine donari potest. Sic ὀρὸς dicetur in venis fluens, postquam autem secretum erit serum vi renum, & ad vesicam allapsum, ὀρὸν καὶ οὔρημα dicetur. De iis nos ita sentimus; Doctioribus suum esto judicium.

Hipp. lib. 2. de morbis Et lib. de morbo sacro.

Partic. 38. sect. 1. lib. 6. epid.

In Timæo.

Hipp. lib. de arte.

Sed quoniam de sero diximus, quod excrementum esse docuimus duabus dotibus præditum, partim quod sanguini vehiculo esset, partim materia urinæ, liceat & de eo unum quærere. An illud serum necessarium sit? An natura eo modo serum facere intendit, quo & bilem utramque, & sanguinem? An in alimento etiam sicco serum est, ut sanguis & bilis: An quia natura illud generat per se, & tametsi potulentis quis non utatur (ut quidam diutissime in morbis aut sanitate ab iis abstinent) illud producere non desinit; Vulgo egere dicimur sicco & humido. Sicco ad partium solidarum instaurationem: humido, partim aere, partim potu, ad spiritus & humorum continuo effluentium reparationem. Nulla fit mentio de sero, quod renum velut nutrimentum est, & humorum vehiculum; unde apud medicos humorem ἄκρητον esse, significat suo sero spoliatum. Quod pessimum est ut signum, & ut causa: ut signum, quod incendium vimque caloris absumentis designet, ut causa, quod magnas inferat naturæ molestias. Nam omnis humor meracus, idest suo sero privatus, partibus quibus inhæret, & per quas traducitur magnam noxam affert. Ratio, experientia & veterum auctoritas id confirmat. Sic non abs re quæritur an ille ὀῤῥὸς inclusus est in cibis ipsis immo in simplicibus. An natura per se id agit & producit ad eos quos explicuimus usus. Si bili naturali suum adest serum, si pituitæ suum, si sanguini suum, hoc non tam a re liquida quæ sumitur videtur esse, quam a vi quadam latente quam in sinu & penu suo habet natura; dum nativo quodam humido omnia perfundit, hinc biliosis, & πικροχόλοις sæpe humores sunt sinceri: suo nativo sero & humido destituti, quo se perfunderentur, mansuetio-

Co. ad aph. 6. lib. 6. lib. 2. Epod. passim in Prorreth.

Par. 14. li. 3. acuto.

suetiores essent. Hac ratione Hippoc. annotat quædam esse χολώδεα ἀγαθά, quædam βλαβερὰ vel σινάμωρα. idest, excretiones sunt quædam bonæ bilis, quædam malæ. Mala bilis dicitur ab eodem quæ suum nativum serum non habet, unde magnas affert molestias, quia serum abest & ob colliquationem & ardorem. Sic indicat talis bilis ardorem & phlegmonen, & dum excernitur parum juvat, nam ardorem non exstinguit, & transeundo inquietudinem affert. Hæc Galenus. Contra aliquis credere possit serum naturale a potulentis esse. Nam in cibo & potu quatuor humores continentur & quædam alimenta serum generant, ut horarii fructus quos Hippocrates σιτίον ἀσθενὲς vocat, & brevioris vitæ esse ait, idest auctore Gal. parum nutrire, & celeriter secedere. Ac tales fructus retenti in serum facile vertuntur. At quis objiciat, aqua (cujus tamen communis usus est) non nutrit; an serum nativum generabit? Vinum ex Galeno dicitur cito & ἀθρόως nutrire, idest, totum ex se præbere corpori alimentum. Sic a vino nil superest, ergo nec serum, nec urina. Si nil superest, nil excerni poterit, si nil excernitur, cur eorum quæ cito & confertim nutriunt celeris excretio est? Horum explicatio petenda ex aphorismis dum Galenus recurrit ad significationes τῆς ὑποχωρήσεως καὶ διαχωρήσεως. Contra tamen ea quæ de vino adducta sunt, quod totum in substantiam nostram cedat, aliam Gal. opinionem aliquis afferre possit. Totum quod bibimus (ait) urinam fieri vel declarat copia ejus quod mejitur. Sæpe enim quantum potavit quis, totum id paullo minus mejit, tamquam quod bibitur totum ad renes feratur, hoc dicit ut evertat opinionem Lyci qui credebat urinam esse excrementum nutritionis renum. Si hoc verum esset, ait Gal. quomodo renes, qui corpora sunt parva, tantum a nutritione sua relinquerent excrementi? Aliquando enim urinæ tres congii visuntur. Non quod existimet plane tantumdem urinæ excerni, quantum potus sumtum est. Siquidem hoc veritate careret. Nam alio loco temperans eam opinionem ita scribit, Multis eorum qui immodice bibunt, & cito pertransit quod biberunt, & mejitur intra breve tempus, paullo minus totum, in iis enim tum qualitatis convenientia, tum humoris tenuitate, tum vasorum laxitate, tum facultatis trahentis robore celeritas digestionis perficitur. Hinc patet non id totum quod bibitur urinam fieri nisi ex conditione aliqua. Alioqui potulenta non nutrirent. Sed ea magis minusve nutriunt pro ratione & qualitatum & substantiæ. Reliquas quæstionis partes omittemus. Tantum hoc scire oportet serum sanguinis, & ab alimento sicco esse, & a potulentis. Superfluum serum, & copia molestans a copia potus, aut liquidiori alimento, aut horariorum usu. Quod attinet ad serum quoddam radicale, ut ita dicam, humorum, & in vasis, & extra contentorum, illud primo quidem ab alimento est tum humido, tum sicco, deinde a natura ipsa est. Hanc enim diximus in suo penu reconditum habere humidum, quod κατ᾽ ἐξοχὴν ὑγρὸν dici potest, quo proluit & perfundit humores. Et tale serum non amittitur nisi aut adustione summa, aut consimili aliqua causa.

Sect. 5. lib. 6. Epid.

ad aph. 19 lib.

Cap. ult. lib. 2. de nat. facul.

ad finem lib. 3. de nat. facul.

Quæstionem hanc prætermittere poteramus, ut minus ad institutum perti-

pertinentem. Sed quia ex hac elicere aliquid oportet quod e re sit; de ea cursim dicendum fuit. Nunc ad hypostasin veniamus, ut tandem eam quæramus analogiam quæ hypostasi cum pure est. Ac de ea analogia, nemo apte dixerit nisi ejus materiam, generationem & vim hypostaseos explicarit. Hypostaseos nomen large sumitur pro humorum statu, consistentia, sive concretione. Ut dum loquitur de nudatione cartilaginis aurium ait, si subsidentias purulentas, & mucosas habuerit, græce τὰς ἐποστάσιας πυώδεας καὶ χολώδεας; id molestum est, hypostasis purulenta dicitur, dum crassior humorum pars purulenta remanserit, & Theophrastus dum disputat de sanguinis sero cujus pars sudoribus, pars urinæ materiam præbet ita scripsit, τὸ τοιῦτο ἐν μὲν τῇ ὑποστάσει τῇ κατὰ τὴν κύστιν, οὖρον, ἐν δὲ τῇ σαρκὶ ἱδρὼς καλεῖται. ubi nomen pressius sumtum hic portionem urinæ crassiorem secretam & subsidentem signat. Portionem esse vel hoc declarat, quod a renibus per emulgentes venas trahatur, & simul cum reliqua urina excernatur. Ac omnis urina eam (licet aliquando tam tenuem, & obscuram ut non appareat) vel confusam, vel secretam continere dicitur. Præterea hypostasis, ut & reliqua urina mutationem concoctionemque aliquam in renibus & vesica recipit. Quæ utraque opinio cujusdam est Neoterici, viri sane eximii, sed parum meo judicio plausibilis. Nec enim in omni urina sedimentum est aut confusum, aut secretum. Quod innumeri loci, & rationes in libris de crisibus adductæ conficiunt, dum Gal. in perfecte cocta urina, & in biliosis sufficere ut signum absolutæ coctionis, sublimamentum, græcis, ἐναιώρημα. Sic exclusa est hypostasis, nisi enæorematis, & hypostaseos communem materiam dicas. Posterior opinio hæc est, quod urina in renibus, & vesica mutetur & coquatur. At coqui minus est probabile; mutationem lenem accipere verum est quatenus urina index est eorum quæ in venis fiunt, significandi vim & ex colore, & consistentia & contentis non a renibus habet & vesica, sed a venis ipsis. Immo mutatio quæ ab his partibus accipitur, judicium interturbat. Non quod in renibus non fiat secretio seu a sanguine, & quod nondum satis defæcatus sanguis ad renes affluat, alioqui malum esset ut signum. Aut enim in sanis facultatis secretricis infirmitatem significaret; aut in ægris morbi longitudinem. Ita enim Gal. statuit, quum sanguinis serum pariter cum urina excernitur, hæc subrubra fit. Indicat autem exsuperantiam sanguinis non exquisite confecti, & quia integerrimi humoris exsuperantia est, ideo sine periculo est. Quia humidioris & serosioris eget coctione. Hinc morbi longitudo significatur. Sed quid illud quod dicemus serum sanguinis urinam subrubram facere? Numquid omnis urina serum sanguinis est, ideoque omnis urina subrubra futura est? Sciendum urinam serum esse sanguinis omnes humores complectentis, aut quid mistum ex omnium humorum sero, non autem esse simpliciter sanguinis serum. Ita enim diximus ante quoddam serum commune omnium humorum, & sanguinis eos complexi, aliud humorum singulorum proprium. Et id serum commune in

Particul. 58. lib. 2. de articul.

Com. ad part. 27. lib. 2. prog.

ſecunda coctione fit, ut paullo poſt dicemus. Cur ergo potius a bile coloratur? Nam urina naturalis modice pallida eſt, græcis ὠχρὰ dicitur, alii croceum vertunt, & male. Et is color adeſt ex coctione humoris qui flavæ bilis parum recipit. Et ea bilis ſi modum excedat, aut ſincera ſit urinæ permixta, rufa urina fit. Quidam ſubtilius eum colorem pallidum ex eo eſſe non credit, quod bilis urinæ remiſceatur, quod Gal. placet, ſed ex vi coctionis, ubi ſemper relinquitur aliqua pars ſanguinis quæ ei miſcetur. Et quia bilis eſt pars ſanguinis ſpumans, fervens & tenuis inflammans, ipſum ſerum in coctione, ideo quum fit coctio ſanguinis, ſemper bilis admiſcetur ſanguini; & in ipſo eſt, quæ eſt pars inconcocta. Licet ſeparata ſint omnia, tamen quia ibi eſt, pars ſanguinis ſubtilis, licet pars minima, ideo quod facit minimum eſt, & tamen tingit. Sic concludit in urina nec eſſe ſanguinem, nec bilem, nec humorem melancholicum, ſed puram meramque aquoſitatem, & color ſimilis paleæ hordei apparet, quia tantummodo tingitur ab ipſa bile, & color inde manat qui ὑπόπυῤῥος dicitur. Ac paullo ante polliciti ſumus demonſtraturos nos a qua coctione ſerum eſſet. Nam & hoc dubium eſſe poteſt. Et quum definierimus cujus coctionis ſerum excrementum ſit, jam via ad hypoſtaſeos materiam, & originem præmunita erit. Triplex vulgo ſtatuitur coctio, una in ventriculo, hujus finis eſt chyloſis. Secunda in hepate, cujus finis eſt hæmatoſis, tertia in toto corporis habitu; & perfecta aſſimilatio ejus finis eſt. Chyloſis enim & hæmatoſis publici muneris rationem quamdam obtinent. Primæ coctionis excrementum eſt fæx alvo ſuccedens: ſecundæ bilis utraque & ſerum. Tertiæ halitus materia & fuliginis. Quidam male ſudorum materiam dicunt. Nam ſerum generaliter ſumtum & ſudorum, & halitus, & urinæ materia eſt. Sed hic diſtinctione opus eſt. Gal. com. ad apho 15. lib. 3. alimenti partem unam ſeroſam eſſe dixit quæ ipſi diſtributionis gratia admiſcetur: Alteram fuliginoſam. Hæc naturæ gratiam ſubterfugit, ait, quum nec poſſit aſſimilari, nec agglutinari. Serum quatenus in venis contentum potius eſt urinæ materia, quatenus in habitu corporis & in minimis venis, ſudoris & halitus. Unde qui multum ſudant, parum mejunt. Et Diocles volebat omnem ſudoris excretionem e natura non eſſe, quod caloris infirmitas ſignificaretur. Si enim calor eſſet multus & vegetus, non in ſudorem, manifeſtam excretionem, ſed in halitum alimenti reliquias & ſerum digereret. Attamen & utilitate quæ inſequitur, & quatenus vis in expellendo ſudore apparet, qui aut non provocaretur, aut imminute provocaretur (unde ἐφίδρωσις, & ſudor κεγχροειδὴς, καὶ μετὰ σαλαγμῶν, ἢ ἀτμῶζων in malis ponitur) naturalis quidam ſudor conſtituitur. Nunc ad rem. Serum itaque ſecundæ coctionis excrementum eſt, ut utraque bilis. Sed quidam ſecundam coctionem dividunt, ut prima quædam in hepate fiat, & ſecunda. Prima in concavo, cujus excrementum eſt bilis ad lienem tendens. Secunda in convexo, cujus excrementum eſt ea aquoſa ſubſtantia, quæ vi renum prolectatur. Sed ſi omnis coctio a fine defi-

Gal. com. ad part. 30. lib. 2. prog.

Locus eſt commem. apud Gal. comm. ad aph. 15. lib. 3. Alimenti pars una ſeroſa eſt quæ ipſi gratia diſtributionis admiſcetur, ita enim Hipp. lib. de alimen.

definienda est; quum triplex tantum finis statuatur, ei fini responsura est coctio. Triplicem autem finem esse jam ante explicatum est. Jam vero si serum secundæ coctionis est, ejus quoque partes ad eam pertinebunt. Et si qua est hypostasis, aut aliud contentum, sive illud confusum sit cum urina, sive separatum, ut quibusdam placuit, ea a secunda coctione pendebit.

De hypostasi multæ circumferuntur opiniones, nec dum de ea re constat. Nam primum aliud est hypostasis in ægris, aliud in sanis. Alimentum illud quod naturæ refugit concoctionem, materia hypostaseos statuitur: & id quidem inter sanguinem & pus medium quid est. Nam non est plane commutatum, ut sanguis, nec est causæ præter naturam particeps ut pus. Causa autem præter naturam in pure est materies ipsa, aut calor. Utrumque autem videtur esse. Nam & putredo aliqua est humoris, & calor alienus adest, non tamen vincit. Si enim vinceret, aut si insignis humoris esset putredo, pus non fieret laudabile, nec notas proprias haberet. Unde Galenus concludit eum sanguinem qui probe sit in pus mutatus, primo non putruisse, sed potius concoctum esse. Aut si quid putredinis fuerit, illud exiguum esse. Hinc Distinctiones manaverunt τοῦ πεπασμοῦ καὶ πέψεως: Et quamquam τὸν πεπασμὸν καὶ πέπανσιν τῇ πέψει Aristoteles tamquam generi speciem subjiciat, tamen aliud ab alio ad evitandum rerum perturbationem Medici distinctum esse voluerunt. De his plenius paullo post dicemus. Ideo Galenus hypostasin voluit esse portionem crudi succi aut alimenti subterfugientis concoctionem. Non abs re dicit, alimenti fugientis coctionem, sive crudi succi. Nec enim meminit humoris in morbis putrentis. Actuarius ejus tantum coctionis esse putat, quæ in extremis venis perficitur, aut solidarum partium excrementum. Alii cibi portionem crudam, quæ interdum e ventriculo in venas cum sero provehitur. Alii hypostasin cum urina ubique & ortum & generationem habere credunt: horum probabilior ratio videtur. Etsi enim serum secundæ coctionis sit, nondum tamen urina est, necdum partes, ut hypostasis & enæorema, expressæ sunt, sed adumbratæ tantum; urinæ signorum vim habent, eaque demonstrant quæ fiunt in jecore & venis, ab iis enim manant. Signa porro salubria sunt, insalubria, aut neutra. Urinæ non ex colore tantum, liquore & consistentia indicandi vim habent, sed ex contentis maxime. Flava urina, in mediocritate substantiæ posita, potui proportione respondens, signum salubre est. Nec id tantum potest, quum immediate serum ab hepate ad renes prolectatur, aut cito pervadit primam regionem rei assumtæ tenuitate, sed quum moram aliquam in venis traxit; rapit enim, ut ita dicam, vim illam significandi serum, de statu earum partium in quibus generationem habuit, moram traxit, quas pervasit, & a quibus defluxit. Primum generali quodam modo in sanis coctionis vim declarat ejus præsertim alimenti quod in secunda coctione conficitur. Quamquam & de aliis indicium dat, quum actiones posteriores priorem non emendent. In ægris partim alimenti, partim morbifici humoris coctionem, mitificatio-

Ad Part. ultim. lib. 1. progn.

Ibid. & ad apho. 47. lib. 2. Aph.

Lib. 4. meteo.

cationemque ſeu maturationem indicat. Aliud enim in ſanis ſpectatur, in ægris aliud. In ſanis bene coloratæ urinæ, ſubſtantia mediocres, & etiam ſine ullis contentis aperte laudantur. Nam coctionis perfectio bonitaſque indicatur. At in ægris tales urinæ non vacant ſuſpicione. Non eſt enim id tale quale excerni debet. Morbo jam eunte ad criſin, & præcedentibus ſignis coctionis jam commendantur. Nam ſi febris eſt ſimplex, non cum humorum putredine juncta, oportet in urinis ipſius incendii notas adeſſe, alioqui legitimæ non ſunt. Si humorum putredo eſt, notæ putredinis apparere debent, alioqui cruditatis ſumma eſſe omnia dicentur. Unde Galenus: Excrementa quidem inferioris alvi affectiones indicant, venoſi generis urinæ: inſtrumentorum quibus cauſis reſpiramus, ſputa. Et alio loco, facultatis in ventre exſiſtentis indicia ſumuntur ex dejectionibus, facultatis in jecore, ex urinis. In iis enim indicia clara ſunt, partim exquiſitioris, partim paucioris, partim irritæ in totum coctionis. Et vero ſi urinæ appareant in morbo bene coloratæ, & ea quæ apparere debent non adſint, tametſi videantur bonæ, tales tamen non ſunt, quales eſſe debent. Et ſignum ambiguum ſunt. Nam nec mortem omnino ſignificant, nec ſalutem præſentem, ſed futuram. Unde in hiſtoria de Clazomenio Hippocrates narrat aliquid ad diſputationem de urinarum ſedimento valde pertinens. Explicat enim quomodo hypoſtaſeos abſentia longitudinem morbi ſignificarit, tametſi urinæ laudabiles viderentur: urinæ erant perpetuo tenues, ceterum boni coloris. Multa habebant enæoremata. Die 16. minxit paullo craſſius, habebat aliquid ſedimenti, &c. In Com. Gal. addit: Planum eſt tenues, ſed boni coloris urinas ob coloris bonitatem ſalutem polliceri. Quatenus erant tenues, eatenus tempus requirebant coctioni. Die 17. parotides apparuiſſe dicit. Quod ſi urinæ fuiſſent craſſæ, die vigeſimo omnino ad ſanitatem rediiſſet. Et com. ad part. 70. lib. 3. prorrh. Aquoſæ urinæ abſque enæoremate albo incoctum morbum ſignificant. Quæ vero ſubſtantiam ſecundum naturam habent, atque præter id enæorema album habent, coctum morbum abſque etiam ſedimento indicant. Sic multa indicantur generaliter ab urinis & in ægris & in ſanis. Quo etiam pertinet illud Galeni dum explicat indicia & affectuum totius corporis, & partium quarumdam quæ ſumuntur ab urina. Quum valemus, excrementa totius corporis repurgantur per urinam. Quæ vero ſunt in ventre, una cum fæcibus expurgantur. Quum præter naturam habemus, cum urina quædam etiam indicia morborum in renibus & veſica apparent, cum ſtercore vero totius corporis. Ac fœtida & bilioſa ſæpe redditur urina ob veſicam & renes, non raro propter totum corpus, ideſt, coctricem humorum facultatem, quæ velut focum ardentem & fontem obtinet jecur. Ubi interpretis lapſus eſt, legit enim, Perfectricem humorum facultatem, pro, coctricem. Occaſio erroris fuit, quod legerit ποιητικὴν, non πεπτικὴν. Et Gal. dum explicat illud γλῶσσα οὖρον σημαίνει, primum nomine οὖρον τὸ ὀῤῥὸν ſignificari ait, deinde ſubjicit: Lingua & urina ſuccorum affectiones declarat. Nam ut ante dictum eſt, cuique

Com. ad part. 26. lib. 2. progn.

Hiſto. 20. ſect. 3. l. 1.

Ad part. 27. lib. 2. progn.

Part. 14. ſect. 5. lib. 6. Epid.

humori

humori suum est serum, & illud quod linguam tingit, non est is humor qui continetur in vasis, nec enim ad linguam usque venit, sed seri pars tenuior in vaporem conversus. Et quia humorum extra vasa contentorum pars communicatur generi venoso (unde perturbatio sequitur) ideo lingua significat dominatum & humorum contentorum intra vasa, & in mesenterio, sed id secundum magis & minus. Quod & Galenus explicat quum rationem reddit cur cardialgia adsit a suppressione hæmorhoidon, ut & mulieribus a suppresso menstruo: Copia, ait, in venis acervata, tenue quoddam serum in ventrem confluens cordis morsus parit, nimirum dum in os alvi ascendit, nam facultate sentiendi potissimum præditum est. Alia humoris portio ad locum inferiorem tendens lumborum dolores accersit. Ex superioribus jam patet indicia sumi ab urinis, & rerum universalium, & particularium. Nam & totius corporis & partium quarumdam affectiones ab urinis indicantur. Quod Galenus confirmat: In Aphorismis, ait, Hippocrates de urinis tractat, quatenus referunt vitia quædam renum & vesicæ. In prognosticis, quatenus ad morbos acutos referuntur, & eorum sunt indices.

Ad part. 38. sect. 3. lib. 1. prorrh.

Cap. 7. lib. 1. de Crisibus.

Sed his relictis propius ad scopum accedamus: forte enim ἐν τῷ παρέργῳ nimii fuimus; veram hypostaseos naturam explicemus. Definitio ejus ex Galeno producta est, & variæ de ea opiniones. Si dum sanguis coquitur, in urina multum est sedimenti; & quo coctio illa procedit magis, eo minus est sedimenti, illud reliquum quod subsidet in urina, a prima & secunda coctione superest. Necdum enim ad tertiam ventum est. At, inquiunt, nec a ventriculo est, nec a secunda coctione. Non a secunda coctione, quia id quod residuum est rubesceret. Sanguis rubet, & quæ in urinis continentur rubent maxima ex parte, & nonnisi longa mora albedo acquiritur. Galenus dum rationem reddit cur sanguis in venis non albescat, quum semen album sit, scribit: Si tamdiu in venis sanguis retineretur, quamdiu in vasis quibus varie pertexuntur testiculi, eum alborem contraheret. Si itaque sanguis præterfluit venas, & serum ejus, materiam hypostaseos exalbescere non posse verisimile est. Sic efficeretur eam potius a tertia coctione dependere. Aut quid est cur ita albescat sedimentum? Si a ventriculo est materia, & quæ coctionem subterfugerit, jam a ventriculo ipso eam traxit albedinem. Sic vis partium aliarum solidarum, ut venarum & arteriarum ex albore non cernitur. Et si inducta est æqualitas, & albedo, ea feretur accepta ventriculo, utpote parti spermaticæ. In iis quibus venæ mesaraicæ obstructæ sunt, & in virginibus fœdos colores patientibus, urinæ alias valde tenues, alias veluti lacteæ sunt, in iis cruditas multa, ventriculus probe chylum non conficit, & tamen nulla fere hypostasis est: hoc autem non aliunde est, quam quia venæ obstructæ sunt, quas humor a ventriculo elabens non facile pertransit. Et ita dum mediis hæret viis, id tantum quod tenue est transcolatur: sic libertatem meatuum adesse oportet, ut hypostasis aliqua urinarum fundum teneat. Contra quum lacteæ sunt urinæ, tales apparent, quia humor veluti chylosus, totus confractus est & imminu-

tus,

ctus, ut per urinam diffundatur, nec ulla ſecretio vi naturæ fiat. At & urinæ tenues apparent, ubi multa cruditas, & craſſæ, ubi eadem eſt. Non propterea tamen adeſt hypoſtaſis, ut paullo poſt aperiemus. Et in multis ſanis urinæ non habent ſedimentum. Non quod non ſint multi crudi ſucci, ſed talis cruditas a natura regitur. Et is humor eſt qui calori noſtro pabulum eſt in jejuniis longis. Sed relictis multis argumentis, quibus partim probant hypoſtaſin non eſſe a ſecunda coctione, partim a prima, uno verbo ſententiam noſtram exponemus.

Ut ſanguis fiat, multiplices ſunt præparationes, & coctiones. Nec enim iſte theſaurus juſtas qualitates & ſubſtantiam acquirit, niſi elaboratione multa præeunte. Et ſi qua in re natura ſedula eſt, in ſanguine uno conficiendo eam diligentiam præſtat. Nec adeo facilis & promta ex quovis alimento eſt ſanguinis generatio, ut quidam dictitant, quo facilius in effundendo ſanguine humano ſuam crudelitatem elevent: ſatis enim eſſet eos eſſe liberales, non prodigos. Itaque dum ſanguis exquiritur & elaboratur, multarum partium fit ſeparatio vi caloris nativi, fit & aliarum unio. Id quod diverſi generis eſt ſeparatur, τὰ δὲ ὁμογενῆ uniuntur. Et prout partes ſunt materiæ in craſſitie aut tenuitate, levitate, gravitate, caliditate, frigiditate, denſitate, aut raritate; ita in ſanguine diverſum quid exſiſtit. Nec propterea id quod agit, nempe calor diverſus eſt, niſi forte quod ad actiones pertinet. At ea varietas ex parte materiei eſt: ſic non ita exacte uno & eodem tempore elaboratio fit, quin ſit aliquid ſuperfluum refugiens coctionem. Et tamen jam coloris vim & partium ſolidarum, conatumque earum aliquando expertum eſt; ut in eo quod deſectum eſt & traductum, vis naturæ eluceat. Omne excrementum enim coctum eſſe dicitur, aliud alio modo pro ratione materiei quæ deciditur. Hujus generis eſt materia ſedimenti: hæc nec bilis eſt, nec ſanguis, nec ſuccus melancholicus, nec ſerum: ſed aliquid eſt ex ea maſſa deciſum, ex qua ſanguis fit, ut ſi æquale ſit, declaret vim caloris nativi ſeſe æqualiter in omnes materiæ partes inſinuantis; ſi album, partium ſolidarum robur, in quibus ἡ φύσις conſiſtit; ſi læve, materiæ bonitatem & æqualitatem. Quæ conditiones in ægris & ſanis ſpectantur, & laudabilium urinarum ſunt notæ ac veluti regulæ. Ac conjecturam meam apponere non verebor: nec enim quicquam aſſentio, ſed dubitationem moveo. Quum in chyli elaboratione in ſimo hepatis, ut in ſanguinem abeat, utraque bilis & ſanguis appareat, quid erit alienum ſi hypoſtaſin pituitæ rationem obtinere dicamus? Pituita ſemicoctum eſt alimentum, & proxime in ſanguinem abit. Albor qui hypoſtaſi adeſt, & quod materia hypoſtaſeos reſiduum alimenti dicatur, item quod in bilioſis & calore acri abundantibus parum ſit hujus excrementi, necnon prout ad coctionem magis proceditur, minus illius ſuperſit, ſatis efficiunt hypoſtaſeos materiam pituitam illam eſſe quæ progreſſu temporis abſolutionem acquirit. Unde Galenus, ſi tenuiter vivitur, nullum eſt ſedimentum, ſi largius, copioſum, ſi modice, exiguum. Sed tamen ſi multum ſit ſedimenti etiam in ſanis, non propterea male omnia adminiſtrari colliges:

ges: hieme enim laudabilis & multa est hypostasis, quum tamen, si quando alias, ubertas caloris nativi adesse dicatur. Non desunt tamen qui quum urinas inter signa salubria & insalubria statuant, ex eo colligant omnino sanum non esse corpus quum hypostasis in urinis est. Et aliquid morbosum esse dicitur, aut ex parte diætæ, aut corporis, aut caloris, ut quum natura omnino transmutare nequeat, saltem suum characterem imprimat, & sui roboris notas exhibeat. Et si corporis integre sani, urina non habet sedimentum, credibile est nullum esse corpus quod non reddat urinam cum sedimento aliquo, saltem post coctionem, non initio pastus. Nullum enim adeo est sanum, ut in omni mediocritate constituatur. Corpus enim sanum omnino, quod ut Polycleti regula est, animo potius fingitur, quam revera tale exsistat. Et quod in plerisque sanis hypostasis non appareat, non tam hoc refero ad summam coctionis absolutionem, quam ad viarum obstructionem. Nullus enim integre sanus est, cujus in urina non debeat esse aut enæorema, aut hypostasis, tamquam roboris naturæ locuples argumentum. Quomodo hieme copiam sedimenti optimæ coctionis legitimum indicium dicimus, & facultatem expultricem vegetam exsistere. Sæpe enim expultrix facultas infirma materiam hypostaseos non foras exigit. Et ut finem faciamus, copia sedimenti in sanis, si modo laudabile sit, ex parte materiei signi neutrius rationem habet, ex parte qualitatum in materiam inductarum, signi boni & salubris. Nam ad urinæ coctionem, ut & excrementorum reliquorum, satis est si naturæ robur in sanis, in ægris autem vim ac potentiam contra causas morbificas ostendi dicamus. Nec enim quia est aliquid superfluum, ideo naturam imbecillam dicimus, sed si in eo excremento cruditatis notæ appareant.

Vide ante pag. 16.

Quæstione dignum est cum hieme sit hypostasis multa, etiam in sanis; & aliis temporibus non sit. Immo quo magis gulæ & genio indulgetur, eo fere minus est sedimenti, & urina magis tenues apparent. Item, quæri potest cur in biliosis non adest hypostasis? Nam calor acer cruditatis aliquando auctor est. Si cruditas est, hypostaseos materia adest. Tamen quod attinet ad quæstionem posteriorem, dicimus qui calore acri abundant, potius corrumpere quam cruditatem afferre.

An vero diversa sit materia hypostasin in sanis & in ægris faciens, & an analogia de pure & sedimento æque in utrisque intelligatur, locus jam postulat ut explicemus. Deinde adversus adductas neotericorum rationes debilitare conabimur. Ac primum ut omnis error tollatur, ne etymo verbi quis decipiatur, non quicquid in fundo urinæ subsidet, id sedimentum est, nisi ὁμωνύμως. Aliud est enim fæx urinæ, aliud hypostasis. Quo pertinet illud. Quibus urinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febre, multitudo ex his veniens, tenuis juvat. Præcipue vero tales veniunt, quibus ab initio, vel brevi sedimentum inest. Hoc loco, ut patet ex com. Gal. & id ad rem maxime spectat, in urinis crassis aliquid spectatur quod hypostasis non est, aliquid quod vere hypostasis exsistit. Quum enim Hippocrates urinas crassescentes laudat, tenues damnat, de ea crassitie quæ vi actionis fit audire oportet. Quædam enim urinæ crassæ sunt, & id symptomaticum est, ut in mulieribus sæpe perturbatæ urinæ & jumentorum similes apparent, aliæ crassæ, morbo eunte ad crisin, & ea crassitudo naturæ vi conciliatur. Sic est ubi tenues urinæ vituperantur, & ubi laudantur. Si tenues urinæ conferantur cum iis in quibus omnia sunt perturbata & confusa, laude non carent, si cum iis in quibus omnia suo quæque loco distincta sunt, damnandæ sunt,

Apho. 69. lib. 4.

sunt. Et sic quum in fundo urinæ aliquid est crassum, divulsum, non uniusmodi, id fæx tantum dicitur, & exonerationem aut partis alicujus, aut totius corporis significat (sicut quibus putris est lien, aut circum corpus ipsius lienis congeries est humorum, iis urinæ fundum habent veluti cinericium & limosum; id non est ὑπόστασις. Et quoniam character naturæ non impressus est, id symptomaticum dicitur, si rem ipsam spectes, sin aliqua inde alienatio naturæ consequatur, signi salubris ab eventu, non a causa, rationem habet. Bonum enim est ut signum, ut causa nequaquam. Quum itaque dixit Hippocrates: Tenuis juvat, confert tenuitatem illam cum ea crassitie quæ initio morbi (quo tempore nil salutariter excernitur) apparuit, legitimum magnæ perturbationis & cruditatis non evictæ argumentum. Λεπτὸν enim sumitur ut extremum, & ut medium; extremum quidem, ut quum cruditas multa, necdum natura aggreditur coctionem: ut medium, ut quum perturbatæ confusæque urinæ fuerint; deinde ad aliquam mediocritatem deveniunt. Illo modo in libris de crisibus τὸ λεπτὸν damnatur, hoc vero modo in Aphorismis laudatur: ut tandem concludamus, illud quod residet in fundo urinæ dissolutum ac dissipatum malum ut signum & ut causa. Ut causa, quia colluvies magna humorum quam natura non vicit: ut signum, quia perturbationem magnam notat, & caloris eam impotentiam ut omnes materiæ partes non subegerit. Immo talis fæx suopte potius pondere in urinis subsidet, quam segregantis caloris vi: facta est enim a toto corpore veluti καταῤῥήξι quædam materiæ quæ naturam opprimebat. Quo in sensu forte audiendum illud: Quibus urinæ distantes sunt, iis perturbatio fortis in corpore fit. Inæqualitas quædam significatur, ait Gal. Nam superante natura, omnia æqualiter se habent. At ægris causis tumultuantibus, ac ei renitentibus, illud quod obtinetur atque coquitur aliam habet formam. Renitens atque tumultuans, aliam. Alii ad sedimenti æqualitatem referunt, ut uno die non appareat urina cum sedimento, alio die sine sedimento: hoc enim culpa non vacat, ut aperte Gal. explicavit. Et in prorrh. id dicitur παχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενον, quum urina cito, & exigue coquitur, deinde coqui cessat; quod vitiosum est: Unde Hippocrates, Urinæ quibus abscessus post aures fiunt, si celeriter & exigue coquuntur, malum. Et quis quærat, quæ differentia itaque erit inter fæcem illam urinarum, & hypostasin veram? In hypostasi partium unio est, nil est ἑτερογενὲς, nil diversum, sed partium coitio fit ac concursus: in fæce autem omnia sunt dissipata ac divulsa. Illic vis & character naturæ elucet, hic materiæ victoria, & naturæ aut imbecillitas, aut oppressio, & veluti conculcatio. Ac vere illud est quod vulgo ex Arist. citatur, coctione omnia incrassat: Crassities ea non ex mole spectatur, sed materiei unione, æqualitateque definitur: hinc semen, lac, pus laudabile unum, crassum, & ὁμογενὲς dicitur. Nec nos fallere debet longinquitas viarum, per quas serum deductum est, & copia ipsius seri. Si enim a loco longinquiore devectum sit serum, suam hypostasin deferens, illa potest aliquantum divulsa apparere: sed divulsæ

Apho. 31. lib. 7.

Apho. 33. lib. 7.

Com. ad part. 26. lib. 2. prog. Part. 60. sect. 3. lib. 1. prorrh. Et ex Hipp. licet venari duplex esse sedimentum ἄκαιρον & εὔκαιρον. Nam non deest crassior quædā pars subsidens in urina, sed id est intempestivum.

sæ hypostaseos particula uniusmodi exsistens, dat etiam indicium rei bene gestæ ac administratæ. Ita enim Hippoc. Quibus insidens pingue ac simul totum, iis renum vitium acutum significatur. Græce legitur ἐπίςασις ἀθρόη, non ὑπόςασις, ut quidam legunt. Is autem sensus: Quum colliquatio in corpore est, vel unius partis est, ut renum, vel totius corporis. Si renum est, aliquid eminet in urina pingue. Item si & a toto corpore. Sed hæc est utriusque ἐπιςάσεως distinctio. Nam si a renibus est, ἐπίςασις conferta est ac tota. In sese suo nutu conglobata, si a toto corpore, ob anfractuum varietatem ἐπίςασις est divulsa, partibus videlicet rei eliquatæ dissipatis, discissis ac dissitis: hoc exemplo illustratur in historia de uxore Nicostrati, & apertius libro περὶ γυναικείων. Docet enim hoc libro distinctionis notas queis deprehendas excretionem esse aut ab utero ulcerato, aut a toto corpore. Si ab utero est, κάθαρσίς ἐςι πυοειδὴς καὶ συνεςηκυῖα: si a toto corpore λεπτὴ καὶ ἰχωροειδής. Longitudine enim viæ materia divisa ac confracta fuit. Idem de hypostasi audiri potest, ne quis decipiatur. Est enim ubi a longinquiore loco materia decedit, & cum majori seri parte, & confertim magis minusve affluentis, est ubi e propinquiore. Porro non eadem videtur materia quæ hypostasin in ægris, & quæ in sanis facit. Qnod primum veterum auctoritate, deinde ratione stabiliendum. Ac primum ita Gal. sedimentum in sanis considerat, ut absolute reliquias alimenti effugientis coctionem hypostaseos causam statuat: unde in sanis aut sedimentum esse, aut non esse, plus minusque constituit pro ratione diætæ, temporum, corporum, alimentorum, & reliquorum id genus. At in morbis aliud est. Ita enim ait. Is est vigor accessionum, ubi fuliginosum excrementum expiratione & contractione arteriarum natura expellit. Quod vero est veluti cineritium, non proinde potest excernere, quia est crassum, sed per insignes meatus educit, hoc in partibus inflammatis pus est, in vasis sedimentum urinæ: hinc patet sedimentum partem esse materiei morbum committentis. Et licet tota materia cocta sit, non tamen ea hypostaseos materia est, sed maxime ea pars quæ in extremis venis est, cujus resolvitur id quod est valde tenue, sedimentum fit in urina. Alioqui tota morbi materia hypostasis fieret, quod non evenit. Galenus confuse admodum de hypostasi scribit. Nam in primo progn. de sedimento disputans non distinguit an velit nomine illo includere hypostasin in morbis, an in sanis. Solum hoc absolute enunciat: Sedimentum velut pus, obtinet generationem, & ei proportione respondet inter pus & naturales humores injectum. Nam alimentum fugiens coctionem hypostasis fit, nec ut sanguis a natura commutatus, nec ut pus causæ præter naturam particeps. Si enim de sanorum hypostasi intelligit, quorsum eam comparationem cum pure facit, alimentum enim est, immo est ex dimidio coctus sanguis. Si habet tantum rationem albedinis, & pus & lac, & pituitam multam, & chylum ipsum puri proportione respondere jure potest enuntiare. Sic ista comparatio est inutilis, pace Galeni dicam. Si sermo est de hypostasi in morbis, revera valet quidem comparatio in uno, sed

In quibus enim febribus multus est calor, & flammeus fervorem quemdam accendit crudorum & crassorum humorum, par est aut non esse sedimentum, aut esse crudũ & incoctum, quod ἄχυρον vocat.

Apho. 345. lib 7.

Hipp. 4. Epid. & primo de morbis. 1. de crisibus, & 1. progn. Cap. 7. lib. 1. de præsag. ex pulsibus.

male

male dixit alimentum esse refugiens coctionem. Item, causæ præter naturam non esse particeps. Nam & materia morbifica quum sit e genere τῶν ἀπιόντων, non autem τῶν τρεφόντων, & quum non admittat πέψιν, sed πεπασμὸν, & naturæ gratiam recipiat, non ut nutriat, sed ut desinat molesta esse, & facilius excludatur, causæ præter naturam est particeps. Materia enim ipsa per se aliena est a natura, & sæpe calorem contra naturam in suo sinu fovet. Et revera in singulis accessionibus est suppuratio quædam, & quod in statu omnia non urgeant, & dolores & febres, quemadmodum in abscessibus dum pus fit, omnia exacerbantur, Aphoris. lib. 2. Sic utroque modo habet aliquid præter naturam. Ex quibus patet indistincte de hypostasi dixisse Galenum in primo prognostico: minus vero distincte etiam in secuudo prognostico locutus est de sedimento, dum notas ab Hippocrate assignatas explicat. Nec enim docet an sedimentum sit e materia morbifica. Statim enim dicit nullum esse sedimentum in iis qui tenuiter vivunt, copiosum in iis qui largius. Et quum maxima pars ægrotantium tenuiter vivat, immo quidam omnino a cibo per dies multos abhorreant, consentaneum videtur ut nulla hypostasis in urinis supersit. Quorsum hoc? Nam in secundo prognostico de morbis agitur, & materia morbifica per urinas, quarum pars est hypostasis excernitur critice: quorsum ad sanorum vitæ rationem refugit? Præterea & alius est scrupulus: Hippocrates enim ita ait: Urina optima est si hypostasin alb. læv. & æqualem habeat per omne tempus, dum morbus judicetur. Si in ægro hypostasis de materia morbifica est, fieri non potest ut per omne tempus morbi appareat. Nullus enim est qui sua non habeat tempora. At principio nil salutariter excernitur; & si ab initio sedimentum est, aut est tantum residuum alimenti quod quotidie capitur, aut inane quid est. Sic Hippoc. falsum supponit. Et hercle ex hoc loco colligere possit quis hypostasin bonam salubre esse signum in morbis, non quod sit quippiam desectum de materia morbifica (alioqui nec per omne tempus morbi appareret, & oporteret ingentem esse copiam hypostaseos, ut morbo solvendo sit) sed quod materiam crudam obsequi naturæ designet, & quod natura circa alimentum rite versetur, cujus nota est hypostasis. Et hac maxime ratione nitetur, quod in sanis sedimentum non sit, contra in ægris ob afflictionem naturæ, quæ minus bene alimentum conficit. Si sit hypostasis argumento est quod tum natura alimentum bene confecerit: Unde in multis febricitantibus hypostases videmus, & non desinunt febricitare. In tertianis, & quartanis hypostases apparent laudabiles, quum tamen minus febricitare non desinant. Sic ea in opinione quosdam vidimus qui negent hypostasin esse quid de materia morbifica, sed si mala sit, signum esse adhuc naturæ afflictæ, & laudabilis, naturæ vincentis. Sic est tantum signum, non causa: signum quidem naturæ materiam crudam vincentis, & alimentum conficientis: Causa non est, quia hypostasis solvere haud morbum dicitur. Et si de materia esset morbifica, non esset tantum analogia quædam inter pus & hypostasin, sed puri omnino similis esset hypostasis.

ſtaſis. Quod enim pus eſt extra vaſa, idem eſt hypoſtaſis in vaſis: febris enim eſt tamquam abſceſſus generalis venarum: loco tantum differrent. Pus materiæ morbi pars eſt; & quia foras depulit natura materiam, ideo foris apparuit, hypoſtaſis pars eſt quoque materiei morbificæ; utrumque notas eaſdem habet: ſic differre non videntur niſi loco. Immo quoſdam videmus in febribus paullo longioribus venas ſanguine plenas habere, & eo ita immutato in qualitatibus primis & ſecundis, ut pus jam ſit. Aperto cadavere cujuſdam mulieris valde cacochymæ morbo exſtinctæ, repertus ſanguis eſt plane purulentus in omnibus pęne venis. Et quod pertinet ad eam puris & ſediminis analogiam, obiter quæri poteſt, cur hypoſtaſis immo fundoque reſidens naturæ vincentis ſignum ſit, & in morbis ex eo colligas jamjam adventare mortem, quum pus aut purulentum ſputum non ſublime pendet, ſed in profundum aquæ præceps ruit. Id quod fortaſſe difficultate non caret.

Atque illæ rationes pondus aliquod habere videntur, ut credamus hypoſtaſin eſſe aliquid e materia morbifica. Niſi forte rationes ſuperius adductæ in contrariam nos rapuerint partem. Ac revera haud aliena videtur eſſe diſtinctio de hypoſtaſi ſanorum & ægrorum: Si enim aliud quid eſt in ægris & in ſanis, in his habet rationem ſigni tantum, in ægris ſigni & cauſæ. Signi quidem, quia ſi eſt hypoſtaſis vis naturæ ſignificatur, quæ quum nihil ſinat elabi niſi perfectum, quod omnino in alimentum non convertit, ſaltem ſuis qualitatibus inſignivit. In morbis autem, ut ſignum eſt & ut cauſa. Signum, quia vim quoque naturæ ſignificat: ut cauſa, quia materia morbifica mitificata per urinas ſecedit, aliquando maxima ex parte, unde plerique urinæ profluvio liberati ſunt, aliquando aliquatenus. Sed quia hypoſtaſis materia & loco laudabilis eſt, ſignum dat ad bene ſperandum de futuro morbi exitu, aut ejus ſecuritate. Non quod omnino expectemus ut tota materia hypoſtaſis fiat (abſurdum enim eſſet) ſed quum diu urinæ tenues, flammeæ & incoctæ fuerunt, ſenſim craſſeſcunt, materia jam putrefacta, & obſequente, & ejus ſero & craſſiuſcula parte venas ſubeunte, unde conatus naturæ, & materiæ præparatio ſignificatur. Quod & in thoracicis morbis apparet. Materia ſiquidem præparata, & victa a natura purulentum, & τὸ σαπὲς extrudere e pectore dicuntur. Et verbo politico id quod putrefactum eſt, vel putredinem excerni dicimus: hinc Hippoc. in contumaci pleuritide ſputum καταγλισχραινόμενον ἀσαπέως eſſe dicit, ideſt, maxime glutinoſum ſine putredine, ideſt, ſine coctione. Ασαπίως enim idem eſt quod ἀπέπτως Gal. Et ob eam rem quidam veteres coctionem putredine ipſa definiebant. Et eam forte ob cauſam Hippoc. lib. περὶ τροφῆς pus alimentum venæ & arteriæ eſſe credidit. Pars enim ſpermatica ſumme elaborato alimento nutritur. Id autem colore pus refert, pus autem non eſt. Ut ergo in thoracis morbo σαπὲς ſignificat coctum, & id quod jam ad pus proxime accedit coctum dicitur: ita in venarum morbis iſtæ craſſæ, multam materiam putrem,

albam & æqualem, immo, quod pene dixerim, pus ipsum continentes, vulgus quidem ipsum perturbant, & contra Medicos bona spe consolantur. Multa & pluribus diebus exiens hypostasis bonum signum est, & causa in morbis, expellitur enim materia morbum faciens, pauca etiam sub finem morbi bona est. Nam declarat naturam ad primum statum redire. Et si sanorum urinæ quo magis coctæ sunt, minus ex se sedimenti habere debent; urinæ autem ægrorum tum demum bonæ sunt quum ad sanorum urinas accedunt, dum perfecta sanitas sese promittit. De hypostaseos quantitate demitur, non autem de qualitate. Quod notandum est. Nam & calor deponitur, & calor extraneus abit, & tenuitas abest, contra crassities, hypostasis multa, color bonus, chymosis bona, & dum morbus plane desinit, rursus urina suam mediocritatem retinet, & hypostasin nullam habet. Et hic est in operibus naturæ progressus: Unde in morbis venosi generis tanti fit hypostasis, ut ea præsente, & perseverante nullus unquam interierit. Apud Medicos enim nullus interit apparentibus signis coctionis. Quod est intelligendum vi morbi. Nam si committitur aliquis error, mortis adest occasio. Quidam dicunt apparentibus signis coctionis nonnullos interire præsertim si excernere id quod actum est non potuerit. Potest enim ea sufficere ad coctionem, non ad excretionem. At bonæ crises non sola coctione, sed & exclusione sunt æstimandæ. Et quod antea objecimus de febribus intermittentibus in quibus aliquando laudabilis est hypostasis, & tamen non cessant. Si perseveret hypostasis, non est dubium quin securitas & brevitas significetur. Brevitas quidem etiam si post tres menses morbus non solvatur omnino. At brevitas est ad aliquid, ratione morbi quidem qui futurus erat multo longior. Et quod aliquando non cesset etiam apparentibus signis coctionis, id fit aut errore commisso, aut successione novi morbi qui aliquid affine habet cum priore, aut inductione malæ diatheseos in partem. Ratione materiei morbus solvi debuerat, at nova diathesis inducta parti, producit omnino.

Ad part. 36. lib. 2. prog.

Porro, quod attinet ad eam hypostasin quæ multa est aut pauca in morbis, licet sit e materia morbifica, id ex ratione corporis, diætæ & morbi definiendum est. Ita enim Galenus: Æger sedimentum habet multum si morbus ex crudis humoribus fuerit. Nullo vero modo, aut omnino minimum, quoties biliosus fuerit. Sed satis erit si habeat ἐναιώρημα. Et aliis locis quum sermo injicitur de pueris, & iis qui otio & silentio vitam transigunt, & modo indulserint genio, aut eos omnes si sanitati restitui debent urinas habere debere, multam hypostasin habentes, non semel, sed diu. Quod observatum est experientia, nisi se alio materia proripuerit, ut si per alium secesserit, aut abscessum fecerit. Ex morbis enim quidam per urinas magis, per secessum alii solvuntur: idque prout aut in gibba aut in sima hepatis rapitur materia. Atque ut brevi absolvam, quoniam paullo post de quibusdam hypostaseon differentiis in ægris dicemus, triplex omnino sedimentum statuemus.

Indi-

Indiſtincte hoc pronuntiatum eſt a Gal. ut ante dictum eſt, ſed tamen ex ejus ſcriptis id eruemus, ne forte ei gloriæ palmam præripiamus. Unum eſt in ſanis, ſive ſanitas abſoluta ſit, ſive non (nihil enim hic ad nos) quod hiems ipſa declarat, in qua hypoſtaſis eſt copioſa, & tamen ſanum vegetumque corpus exſiſtit. Declarant & pueri, & qui otio abundant. Tale autem ſedimentum e reliquiis eſt coctionis, indicat & inedia, qua ſedimentum imminuitur. Secundum eſt ſuccus crudus qui in multis redundat quem natura ſubigere dum nititur, hypoſtaſin multam facit, corpore etiam integre ſano, aut ſaltem neutro. De utroque ſedimento lib. 1. prognoſticon egit. Et prius omnino in ſubſtantiam converti omnino poteſt, quia ad pituitam naturalem accedit. Poſterius non ita, quamquam poteſt aliquid in eo eſſe alibile, præſertim ſi quid pituitæ naturalis adeſt; unde qui crudis abundant ſuccis, ii famem ferunt, quia ſuccus ille crudus rapitur in venas & coquitur, hujus index eſt ſuum ſedimentum. Quum enim hepar tenuiſſimum quid alliciat, quod in ſanguinem vertat, in meſenterio & inteſtinis multa ſuperfluunt. Accedit quod quotidiana dejectione non omne ſuperfluum excernatur. Quale vero & illud, & quorſum manet? pituitæ rationem habet, niſi forte aut longiore mora, aut nova occaſione corrumpatur. Contra qui pravis abundant ſuccis non ferunt inediam, καρδιαλγίας inferunt. Alimentum autem ἐπίκρασιν affert. Unde nata diſtinctio inter τὰ ὠμὰ καὶ ἄπεπτα: hæc illis ſunt deteriora. Et τὰ ὠμὰ naturæ gratiam recipiunt; immo ex iis mitificatis natura aliquid capeſſit alimenti: hinc Galenus. Ex pure nulla pars alimentum capit, at ex pituita & crudis ſuccis capit. In quo materiæ hypoſtaſin facientis, & phlegmonem committentis diſtinctio latet. τὰ δὲ ἄπεπτα, ut bilis æruginoſa, ſerum nitroſum, moderationem quamdam recipiunt, ſed non eam gratiam recipiunt, quæ & ὠμά: immo ſæpe τῶν ἀπέπτων πεπασμὸς eſt tantum παχύτης, incraſſatio. Quod & Hippocrates præclare docet, fluxiones quæ ab humorum acrimoniam fiunt, reſtituuntur & curantur, ubi temperatæ & coctæ fuerint, ut in ophthalmia ardor oculorum ceſſat quum jam fluxiones fuerint coctæ & craſſiores factæ. Deinde ſubdit acrimoniæ temperationem in hujuſmodi humoribus coctionem eſſe. Plura Galenus quum docet quid ſit bilem coqui & pituitam. Utrumque coqui dicitur, ſed longe alia ratione. Tertio modo ſumitur nomen hypoſtaſeos pro ea parte materiei morbificæ quæ cocta, ac mitificata per urinas ſecedit, non tota quidem, ſed pars ejus, ut ex parte hac judicare liceat de iis quæ ſunt reliqua. Nam cum materia cocta eſt, tunc Medicus, ſi forte natura id omnino non poteſt, datis medicamentis id quod reliquum eſt foras depellit. Ac duo notanda ſunt, prius quod in omni morbo quem humor putris committit, duplex eſt materia, una tenuis & ſeroſa, quæ ἰχὼρ dicitur, & ea eſt quæ ὀργασμοὺς facit, & quæ a venulis arefactis trahitur: hanc partem tenuem domare ac temperare, coquere eſt: altera craſſior, quæ in meſenterio reſes una cum tempore coquitur ac mitificatur. Hoc & Gal. explicat de Epicratis uxore loquens. Dixit enim morbum productum fuiſſe & acutum

Comm. ad part. 44. lib. 2. de Diæt. acut.

Hipp. lib. de vetere medicina, & Gal. com. ad part. 44. lib. 2. acuto.

Ad partic. 44. lib. 2. acutorum.

tum initio quod duplices essent humores biliosi & crudi. Quod notandum; hinc fit ut quidam intra dies septem liberentur periculo & febre, domito humore tenuiore. Sed crassior humor suas postmodum partes agit: hujus argumentum in hypostasi elucet. Et illud est quod fracta debilitataque vi morbi, aut profusio urinæ; aut alvi profluvium sequitur ægrorum commodo. Posterius autem, quod quum hypostasis adest, eaque laudabilis & multa, nullum est vel exiguum medicamentum quod non admirabiles effectus habeat. Immo quum hypostasis apparet, eaque notas habet suas, & perseverat, plus uno medicamentulo proficitur quam duodecim etiam validis, tunc quum omnia cruda exsistunt: unde colligimus hypostaseos illius materiam partem esse humoris morbum committentis: & nisi averteremus cursum illius materiæ per urinas, dejectoriis medicamentis, diutissime urina proflueret cum multa hypostasi. Unde morbos quosdam urinæ multæ, crassæ, qualis Archigenis servo fluxit, fluxu solutos apud Hippocr. legimus. Avertimus autem cursum istum duabus de causis, una quidem, quoniam non esset bonum omnem materiam morbificam a mesenterio traduci per gibbas hepatis, quod hercle fieret nisi impediremus. Altera, quod dysuriæ & stranguriæ inducerentur sæpe. Accedit quod confertim magis per alvum quam per venas & renes educitur. Ac nos testamur observasse in quadam muliere quæ febre putrida laborabat, quum omnia medicamenta purgantia aversaretur, & tamen purgationi locus esset, per octo menses continuos urinas crassas multa materia alba & purulenta plenas excrevisse. Revera materia erat febris. Et incredibile dictu quantum minxerit. Quidam abscessum in renibus esse existimabant. Sed contra, materia illa quæ facile per alvum secessisset, subibat venas jam cocta, putrefacta (ut verbo antiquorum utar) & mitificata: & hypostasin multam faciebat. Argumento est, quod eo urinæ profluvio morbo symptomatis terrificis plenissimo liberata est. At medicamentum unum atque alterum hoc totum supplevisset. Præterea illud etiam observari potest in iis qui diu morbo ab humore putrenti nato fatigati sunt, & obstinato quodam animo a medicamentis abstinuerunt, tota massa sanguinis exalbescit, & proxime ad pus accedit. Immo in leucophlegmatias incidunt defectu purgationis: quia communicatione putredinis, cujus humor subjectus non est eductus, carnes colliquantur & contabescunt, sanguis multus veluti purulentus in venis adest; & quicumque detrahitur saniosus est. Maxime vero eam labem contraxit is sanguis qui circum gibbas jecoris & simas stabulatur, & in partibus vicinis; facile enim corrumpitur. Hinc solvitur quæstio, qui fiat ut frequentissime saniosus sanguis ex vena basilica ducatur, raro ex cephalica, nisi ingens in superioribus partibus inflammatio fuerit.

Hip. 4. de morbis.

Restat ut quod primum fuerat ac præcipuum, & cujus causa superior omnis disputatio suscepta est, pertractemus. Illud vero est an sit analogia inter hypostasin & pus, & an hypostasis sit pars materiæ illius morbificæ quæ in febribus putrescit. Duo enim ista cohærent; ac de

une

uno dictum est, sed confutatis Fernelii argumentis de utroque magis constabit. Existimabamus nobis rem tantum esse cum Fernelio, sed dum res in procinctu esset, novus athleta lacertosus & fortis obortus est, qui nobis quoque bellum indixit. Is est Jo: Gorræus, qui ad singularem doctrinam summum judicium semper adjunxit. Sed liceat cum utroque seorsim experiri, ne victus cadam si cum utroque simul conseruero. Fernelii hic est contextus: Qui de febricitantium urinæ hypostasi disseruerunt, illam statuunt puri proportione respondere; esseque portionem humoris qui in febre computruerat, sed jam coctam, secretam & vi naturæ depulsam cum urina, hoc in primis perniciosum est medicinæ commentum. Rationes hæ adducuntur.

Cap. 17. lib. de urinis.

1. Ardentis febris materia, quæ torrida bilis est, nec in quid simile puri vertitur.

2. Febris materia in statu morbi non excernitur purulenta, aut alba, sed flava atque biliosa. Si qua igitur hypostasis, ea non est pars materiæ quæ putruerat: haud enim albescit.

3. Si materia in statu excidit, non initio, ergo crassior in statu foret, falsum. Nam initio confusa est urina, in statu acutarum febrium tenuior. Ergo non est pars humoris qui putruerat, sed similem atque in sanis materiam obtinet. Et quum apparet, significatur dominatus naturæ quæ ferocientes humores repressit, & quæ jam ad functiones pristinas redit. Materiæ enim febris coctio non est suppuratio, nec maturatio proprie, sed solius putredinis repressio. Et in statu morbi materia sæpe in venis conclusa est, & nil dum crisi evacuatum, & tamen quia repressa est, urina cum hypostasi purior exsistit, quæ sedationem & victoriam declarat. Cui vulnus pus laudabile reddit, si febris superveniat etiam primaria; pus pervertit & ideo vulnus siccat, quod insitus calor laboret, nec recte coctioni incumbat. Ita per febres languidus calor, nequiens cibos secundum naturam coquere, nullam in urinis coctionem exhibet.

Hæ sunt rationes Fernelii quibus partim efficere vult, nec febricitantium urinæ hypostasin puri respondere, nec partem humoris esse morbum committentis. Immo similem omnino vult materiam in sanis atque ægris. Et in febribus coctionem non esse, sed tantum putredinis repressionem quamdam. Quod si verum est, si quid decedit cum urina hypostasin faciens, id signum tantum est, non causa. Signum, quia tantum significat calorem nativum fracto & debilitato calore febrili, superiorem esse, cujus nota & signum est hypostasis. Antequam eas rationes oppugnemus, auctoritatem Galeni opponere oportet, quam scio a Fernelio nihili hic fieri, quia in Galenum de industria agit hujus opinionis primum assertorem. Immo Fernelii aliam auctoritatem ipsi Fernelio opponemus. Miror tantum virum in hac controversia, in qua præter veterum sententiam aliquid sentire velle visus est, a se ipso dissensisse, ut enim secum convenire prius oporteat quam de re disceptetnr, suo enim gladio jugulari potest. Galenus dum ex professo agit de comparatione

Cap. 6. lib. 1. de diff. feb.

puris in abscessibus & phymatis, & materiei hypostaseos in febribus pu-
„ tridis ita scribit. Humorum putredo quæ fit in vasis similis est quæ
„ in inflammationibus & abscessibus accidit. Sed est ubi natura supe-
„ rat, est ubi superatur. Superante quidem natura in abscessibus pus
„ fit, in venarum humoribus, aliquid quod proportione puri respondet
„ subdens in urinis. Et ea putredo aliquid in se habet coctionis. Sic ea
„ putrefactio quam coctionem dicimus, semper ad unam puris speciem,
„ & ejus notas habentem terminatur. Varias eo loco mutationes, in
materia mala, aut omnino corrupta, aut semimala animadvertit. Si
enim materia bona est, & calor valde infirmus, una mutatio evenit.
Si calor quidem bonus, sed perniciosa omnino materia, pus non fit bo-
num. Et sic in ceteris: Alio vero loco concisius rem totam terminavit.
Tres in corpore omnino fiunt alterationes, una est plane secundum na-
turam, ut dum cibus coquitur. Altera plane contra naturam, ut in
humoribus plane putrescentibus, nullam gratiam naturæ recipientibus.
Tertia mixta. In prima viget omnino calor naturalis. In secunda omni-
no res sunt contra naturam, & ex parte materiei, & ex parte causæ
rei efficientis. In tertia materia quidem est contra naturam, sed calor
naturalis omnino evincere non potest. Sic potens est calor, sed quia non
patitur materia, in alimentum non convertit. At saltem, vim suam im-
primit, unde magna commoditas sequitur. Declarant abscessuum matu-
rationes, quæ post symptomaton molestias, ad bonum terminantur. Et
quod in alimentum natura non convertit, satis officio suo fecit si in pus
laudabile commutet. Et in pestilenti constitutione notandum illud ab
Hipp. observatum. Nam loquens de malignis abscessibus naturæ gratiam
non recipientibus ait, καὶ τὸ ῥεῦμα συνιστάμενον οὐκ ἴκελον τῷ πύῳ, ἀλλὰ σηπε-
δών τις ἄλλη. Si enim materia ista fuisset εὐήθης, in pus conversa fuisset.
At falsam tantum puris imaginem retulit, & ob putredinis excellentiam
& pessimam indolem potius ossa corrupit, quam naturæ legitimum cha-
racterem recipit. Relinquemus illam solemnem quæstionem a Medicis agi-
tari solitam. An concursus sit naturalis caloris, & ejus qui contra na-
turam est, ad maturationem tum in abscessibus, tum in febrium humo-
ribus. Quidam enim eumdem auctorem πέψεως & πεπασμοῦ constituunt,
& diversos fines in materiei coquendæ vel mitificandæ diversitate pende-
re volunt. Ex his locis patet Galeno placere hypostasin, & vere puri
analogam esse, & materiam aut saltem materiei esse partem ejus humoris
qui febres committit. Et si, jam ut diximus, ut pueri a morbis liberen-
tur, & mulieres, & desides, & gulæ dediti, plurimam hypostasin esse
necesse est, plurimum crudi succi coqui necesse est. Is vero longitudinis
morbi causa est, quia licet pars quædam evicta sit, alia ob febrem su-
scitatur quæ aut fovet febrem, aut ὑποστροφὰς facit. Et donec illa tota
materia victa fuerit, coctaque, & tandem foras excussa, de morbo æger
non erit securus. Immo ne si e parte affecta in aliam humor erit ex-
cussus, securitas est, nisi natura in opus coctionis incubuerit. Hinc
comm. ad par. 67. lib. 2. prognost. si peripneumonico abscessus fiat
in

Cap. 6 lib 5. de simp. medic. facult.

in cruribus citra coctionem, a peripneumoniæ quidem liberatur periculo, sed metus est claudicationis, & difficiiior est abscessus curatio. Itaque & mitificatio & exclusio requiritur materiæ. Hæc autem hypostasin in urinis facit, nisi alio convertatur. Immo etiam licet morbus coctus sit & jam salutaris abscessus, tamen non desinit diuturnus esse & partem labefactare, quia sit loci mutatio a corpore interno ad externum. Id quod Hippocrates 2. de morbis docet. Quod autem calor contra naturam, partes quasdam succi crudi excitet ad fovendam febrem (licet jam aliæ partes superatæ fuerint) & dolores excitandum, docte Gal. explicat. Calor, ait, febrilis tenues humores consumit, crassiores attenuat. Attenuare autem est quodammodo serosos reddere, & propterea ad dolores inferendos reddere idoneos.

Comm. ad par. 11. lib. 1. prognost.

Si itaque ea est Galeni assertio ratione & experientia confirmata, ut materia putrescens in febribus coctione purulenta fiat, & hypostasin committat partem materiei morbificæ delectam, quid est, cur Fernelius juratus hostis, antiquam hanc opinionem evertat? At objiciet ipsi Galeno locum illum ex primo prognost. quod hypostasis causæ præter naturam non sit particeps ut pus. Quod si materia foret febris ea & calorem contra naturam in se haberet, & per se mala esset, ut quæ putredine accita, tantas molestias attulisset. Et si sudor pars materiei morbificæ tam graveolens est sæpe, cur non hypostasis? Immo si hypostasis pars esset humoris morbifici, deterior sæpe ex se esset, quam materia abscessuum. Nam hæc non raro laudabilis est, ut sanguis tantum quantitate peccans abscessum facit. Contra hypostases non graveolent, quod si ad pus accederent, graveolentia non abesset. Et quum a ventre graveolentia secedant, si de mesenterio in venas materia rapitur, cur non grave olet? Præterea adversus Galenum objicere licet ea quæ adversus Erasistratum scripsit. Erasistratus in febricitantium lotiis sedimentum, non succum mucosum existimabat, sed pus: ignorans quod voraces per sanitatem non exiguum quid ejusmodi sedimenti excernunt. Auctor libri 2. de natura humana explicans ea incommoda in quæ incidunt ii qui solita relinquentes munia se otio ac desidiæ dedunt, ait eos pus excernere, per os e pectore, per urinas, per alvum. Galenus nomine puris succum crudum intelligi vult, qui post aliquam elaborationem pus ipsum mentitur, atque subjicit Galenus multos se observasse otio deditos qui una cum urinis excernerent multa quæ a crudis succis & mucosis non differrent, atque id quod excerneretur puri simile esse, non secus atque id quod in thorace longiori tempore, inter coquendum inficitur colore. At aliud est pus a succo crudo, & colore, & consistentia, & odore. Si itaque hypostasim urinarum in febricitantibus, aut pus, aut aliquid purulentum dicimus, in errorem Erasistrati incidemus. At contra vult Galenus, id quod in febricitantium urinis apparet mucum esse, & succum crudum, qui æqualitatem aliquam accepit vi caloris naturalis, & partium spermaticarum, non autem pus esse, nec quid aliud ab illo succo quem voraces per sanitatem

Part. 16. lib. 2. de natura humana.

tem excernunt. Et ut ingenue fatear, loci hujus explicatio ad id quod quærimus, valde confert. Sed antequam objectiunculas has dissolvamus, æquum est ut rationes Fernelii refellamus. Ad calcem autem libri referemus, id quod nos etiam pro Fernelio objecimus, & tandem Fernelium cum Galeno conciliabimus. Et hinc disputandi principium arcessemus.

Dum integra sanitate fruimur, actiones omnes sunt legitimæ, & calor naturalis a nullo afficitur. Dolor omnis abest quod in corpore omnia legitime administrentur; urinæ laudabiles, dejectiones & similia: ubi primum febris communis animantium hostis oboritur, dolores capitis atroces, lentitudo corporis, vigiliæ, aut in somnum propensitas, lassitudo & pene membrorum confractio adest: unde hoc? Quia intemperies toti corpori inducitur evertens nativam temperiem, & tumultus excitatur, humores, qui prius erant sereni & pacati, conturbantur aciuntur. Nec hoc tam repente evenit. Nam semen morbi jam sepultum erat, quod levis causa eaque procatarctica suscitavit. Et mirantur multi tam subitas morborum invasiones. Sed morbi sensim fiunt ac generantur, at ἀθρόως ait Hippocrates, idest, de repente, ac confertim adoriuntur. Urinæ inflammantur sæpe, conturbantur, alias tenues apparent, qui sanguis detrahitur veluti sanies est, abscessus fiunt, parotides, & id genus alia. Quæ omnia declarant summum tumultum fieri, & alterationem, & permixtionem, sæpe alienationem. Idipsum Hippocrates explicavit: Sanguis ad sapientiam facit, præsertim quum suam habet εἰωθυῖαν σύστασιν, ut alio loco loquitur: Idest, dum sanguis complectens quatuor humores, qui συγγεγονότα dicuntur, quod parem vim ad generationem corporis nostri obtineant, in sua naturali statione est, & suas inclinationes motusque habet proprios, tunc sanum animal est, & nil peregrinum animo obversatur. Sed quum motio propria deest, & aut alteratio, aut confusio permistioque rei alienæ fit, contra omnia eveniunt. Nomen autem συστάσεως obscurum est: nec aliquod verbum Latinum habemus, quod opponere possimus. Quidam ἥπατος σύστασιν vocat, hepatis complexionem, non satis apte, ut quum aut laxius est, aut compactius: Latini melius σύστασιν vocare possent constitutionem, ut quamdam εὐεξίαν indicet. Et αἵματος σύστασιν vocare possemus consistentiam ipsius sanguinis, ut cujus partes uniantur & cohæreant: Ceterum sanguinis σύστασιν plenius explicat aliis locis, phrenitidis & febrium docens generationem: quum bilis in venas commota fuerit, tunc maxime ad sanguinem ingrediatur, eum dimovet ex propria motione & solita compage, item calfacit, & serosum facit: hinc homo febrit & desipit. Serosum facere Græce dixit διουρεῖν, idest, sanguinem alium a se facere, & mixtione rei alienæ, & alteratione ipsa ob calorem alienum. Id brevius explicat quum ait causon fieri, quod venulæ arefactæ biliosos & tenues ichores attrahant. Ichor enim dum sanguini confunditur eum alterat, immo alienat sæpe. Sanguis enim & serum fit, & saniosus (sanies enim consistentia medium quid est inter sanguinem & pus Celso) maxime vero in corporibus

Hipp. lib. 2. de diæta.

Hipp. lib. de sacro morbo, & 1. de morbis.

1. de morbis.

4. acutorum.

ribus humidioribus, si perflatu careant, & adsit febris. Quod Arist. explicat. Si sanguis (ait) immodice humescit, morbus infestat: sic in speciem saniei diluitur & ita serosus fit (quod διυρεῖν dixit) ut jam nonnulli sudore cruento exsudarint. Atque credo sudorum copiam quæ in cacochymis fit, & apparet a permistione alieni humoris aut seri contingere. Eumdem humorem, perturbationem, & alterationem in pariendis morbis explicavit, alio loco Hipp. Acutus morbus fit quum bilis in hepar ἐπιῤῥυῇ, καὶ εἰς κεφαλὴν καταστῇ. Hepar enim intumescit, καὶ ἀναπτύσσεται πρὸς τὰς φρένας idest, ad septum expanditur, hinc angustiæ & oppressionis sensus initio paroxysmorum. Et τὰς ἐπιῤῥοὰς τῶν χυμῶν vocat, τὰς κινήσεις ἐκ τῆς εἰωθυίας συστάσεως, veluti ex consueta statione ac compage emotiones. Huc denique pertinet nota dignus locus ad particul. 13. sect. 1. lib. 1. prorrh. crudus est morbus (ait Gal.) in quo una cum sanguine bilis sursum fertur quocumque tempore id fiat, & magis quippiam tale contingit quum igneæ caliditatis in cerebro collectæ immoderatio fuerit. Hæc primum animadvertere voluimus, quoniam ex iis eliciemus nonnulla disputationis fundamenta, quibus oratio nostra innixa facilius Fernelii sententiam labefactabit. Si enim humorum confusio fiat, si sanguis alteretur, si alieni humoris suum locum deserentis remistio fiat, antequam morbus solvatur, necesse est, & secretionem seri a sanguine fieri, & id quod alienum est expelli, item putredinem corrigi. Ita videmus & phlebotomia, & alteratione, & purgatione, & sudoribus, item contemperatione humorum morbos minui ac tolli. Ex quibus patet fundamentum illud Fernelii, quo suam assertionem a veterum decretis alienam stabilit, nullum pæne esse. Ait enim materiei febrium coctionem nec suppurationem esse, nec maturationem proprie, sed solius putredinis repressionem. Argumento est, quod quum in statu morbi tota febris materia in venis etiamnum concludatur, & nil per crisin evacuatum sit, nihilominus quia vi naturæ sedata est, & repressa materia, urina purior exsistat, eaque cum hypostasi quæ victoriam naturæ declarat. Primum enim falsum idest: nam dicere coctionem esse solum putredinis repressionem in morbis, idem est ac si dicas in phlegmone, quia post vigorem febris concessit, & symptomata mitiora fiunt, solum esse cohibitionem putredinis. Dum pus fit, febris major est & dolor, quia coctio fit, & pugna est inter calorem naturalem, & contra naturam in humore jam a natura alieno, non tamen prius dicetur phlegmone curata, quam pus evacuatum fuerit. Id autem criticum est quid. Crisis autem non solum in mitificatione humoris consistit, sed post coctionem in evacuatione, quomodocumque ea fiat. Galen. quidem dum confert morbos salutares cum perniciosis, at quidem in morbis salutaribus dispositionem in vigore meliorem esse. Id autem fit, quia licet gravia adsint symptomata, tamen dum fit coctio, & ejus argumenta apparent, naturæ vis appareat, ut proxime de materia morbifica sit triumphatura. Gal. 11. meth. roborandas esse perpetuo vires consulit, quo natura putredinem superet, ut ita superata concoquat. Nec enim prius coctionem perficit, quam putredinem represserit. Itaque in morbis repressio pu-

Cur in initiis paroxysmorum febrilium angustia & oppressiones eveniant.

Ad Aphor. 29. lib. 2.

putredinis veluti coctio quædam est καταχρηστικῶς sumta, aut potius ad coctionem προπαρασκευή. Gal. plenius id explicat, dum ait omnem coctionem morborum in alteratione humorum esse: Ea autem alteratur & coctio a solis partibus fit solidis. Revera magna est analogia inter phlegmonem externosque abscessus, aut internos, & inter febres a materia aliqua natas. Nam quum in pleuritide factus est abscessus & materia purulenta adhuc conclusa est, tusses mitiores sunt, febris remissior, alacritas ægri (nisi forte laterum summa sit infirmitas, ut ea expectorando non sint) sed hoc nil ad morbum, aut id tantum evenit, quia putredo cohibita est? Nequaquam, sed quia materia cruda partes habens ἑτερογενεῖς mitificata est, & ad æqualitatem adducta. Hoc quidem scio non fieri nisi cohibitione putredinis: sed tamen tota hæc actio a natura intenta, & a vi partium solidarum perfecta, non est simplex putredinis repressio, sed coctio, maturatio, & ad æqualitatem reductio: Et si materia pateretur, in alimentum cederet: sic idem est agens, eadem actio, vis eadem in pepasmo & coctione, sed finis est diversus, & a materia pendet. Quum erysipelas fit, quum bilis furibunda involat, & adurit partes, quum serum acre molestias infert, applicatio τῶν ἀνωδύνων, καὶ ἐπικερατικῶν reprimit ac cohibet vim ac malitiam humoris, incrassat quadamtenus id repressio, id cohibitio putredinis & malignitatis, sed coctio non est, nec maturatio, quamquam incrassatio serosorum humorum & acrium repressioque coctio quædam est. Sed id καταχρηστικὸν, & in serinis destillationibus usu papaverum humoris pruritum facientis & indomiti incrassatio quædam coctio est, unde postea natura promovet expectoratum: sed id subflavum est sæpe ac viride, ob qualitatem humoris illapsi in pulmones, contra albicans ac purulentum quodammodo, si pituita dulcis fuerit. Repressio quidem maxime fit humoris turgentis, turget bilis & serum inter ceteros humores, & orgasmus maxime in biliosis morbis & acutis cernitur. Accedit & calor febrilis qui in spiritu & sero concipitur, cujus temperatio, atque refrenatio coctionis legitimæ æmula est. At in morbis nullus humor est adeo tenuis qui non suscitetur a quodam crassiore reside in concavo hepatis, aut mesenterio, aut ubicumque primarius est febris focus. Et serum quod a venulis arefactis trahitur ad febrium ardentium generationem, non aliunde ducitur ac deciditur, quam a contumaciora quadam materia quæ circum pancreas, & mesenterium tamquam ignobiles partes resedit. Serum istud sæpe temperatur, aut per sudores excernitur, crassior ejus pars si in venis est, hæmorrhagia pellitur, maxime in synochis. Si in mesenterio, diarrhœa, dysenteria, aut larga alvi subductione: hinc solutiones morborum distinguuntur. Et idem morbus multis modis eodem in corpore solvitur, & judicatur. Quod si quædam tantum represio humoris, non autem vera mitificatio & coctio spectetur, nil evacuationes insignes conferrent. Et tamen materia est morbifica, alias per urinas diffusa, alias in mesenterio latens, indicat id curatio. Et

Hippo-

Hippocrates in curandis morbis non vult rationem haberi calidi, frigidi, humidi & ficci, sed acris, salsi, nitrosi. Quorsum hoc? Quia si intemperies sola morborum causa foret, sola temperatione, ac repressione quadam opus esset, & solus refrigerantium humectantiumque usus conferret: sic neglecta succorum substantia, aut in eorum qualitates solum reprimendas, aut intemperiem corrigendam incumberetur. Quod periclitatores & ii qui circum carpi arterias phlyctænas, aut ulcuscula excitant, aut refrigerantia applicant, se posse consequi credunt. At contra humor est acer, aut salsus qui lædit, nec ejus sola qualitas, sed & substantia spectanda. Argumento est humor vitreus implacabilem coli dolorem inferens. Et ut Hippocrates monet quum crassiores maturioresque factæ fuerint fluxiones, & ab omni acrimonia liberatæ, tunc & febres, & quæ hominem lædunt, tollunt. Sic desiderat maturitatem & crassitiem: hoc autem nil aliud est quam coctio: idem judicium de iis succis qui febres putridas accendunt. Nec enim in iis refrigerandi consilium tantum esse debet. Si intemperies spectetur, verum id quidem, sin succus, nequaquam. Quod autem alio loco scripserit omnem febrem refrigerari debere, si quartanam exceperis, id non evertit, quæ superius dicta sunt. Omnia enim ex comparatione audienda erunt. Sed & ad ea quæ diximus, accedit Galeni sententia: Si (inquit) contigerit in humore putrente accendi febrem, hic indicatio est alterandi & vacuandi. Alteratio putredinem finit manente adhuc substantia: in quibusdam codicibus legitur, non μενούσης οὐσίας, sed αἰτίας. Melius legeretur οὐσίας. Evacuatio vero est quæ totam ex corpore substantiam educat. Dicta alterationis species, concoctio quidem est: & in libris methodi medendi dum febres putridas curat primum de tollenda obstructione laborat, tum putredinem attingit, postmodum febrem ipsam curat. Et alio loco utendum esse balneis in febre putrida censet quum materia putrens aut cocta fuerit, aut evacuata. Alias enim humorem solum & morbum fientem consideramus, alias morbum factum, & partium solidarum affectionem. Nam si Galeno 1. Ep. sanitas partium solidarum in earum symmetria consistit, quum intemperies inducta est, & morbus est, & naturæ ipsi, quæ est vis partium solidarum, vis illata est. Et quum partes solidæ ægrotant, morbus factus dicetur. Partibus enim solidis sua symmetria restituenda: & quum illæ affectæ jam fuerint, frustra evacuantia sæpius præscribis. Nam ipsius & κράσεως & συστάσεως ratio habenda est. Sic licet Fernelio concedamus repressionem putredinis aliquid maximum esse, non tamen desinit expectari evacuatio materiæ quæ putruerat. At hoc non expectat Fernelius, sed paullo post dicemus, in quibus morbis expectari debet, & in quibus non.

Lib. de vetere Medicina.

Lib. de vetere Medicina.

Hipp. lib. de locis in hom.

Gal. cap. 89. lib. de arte parva.

Gal. meth.

Ac quod ultimo quidem loco Fernelius astruxerat, primo quidem examinavimus ac refellimus. Hinc enim disputationis fundamentum peti videbatur. Nunc singulas rationes diluamus. Audacter quidem pronuntiat commentum esse in arte medendi perniciosum asserere hypostasin partem esse materiei morbum committentis. Si hoc ita perniciosum, cur idem

Fernelius secum pugnat lib. 3 Therapeu.

ipse asseruit sui dissimilis, adeo ut nullus eum secum conciliet? verba ejus sunt alio in loco: Venarum succus putrescens in aliquid mutatur quod est puri finitimum, cujus in urinæ sedimento notæ sunt conspicuæ: hoc vero est in quo laboramus, & Galeno contra Fernelium militamus. Sed quod in libro de febribus junior & disputandi studio accensus, jam senior & experientia doctior factus retractavit. Errasse humanum fuit, sententiam autem mutasse in eo præsertim ministerio quod utilitatis causa posteris traditur, summum viri judicium ac prudentiam significat. Ac prima ejus ratio ejusmodi est: Ardentium febrium materia nec in pus, nec in aliquid simile puri verti potest. Si in iis itaque hypostasis fuerit aliqua, aut non est pars materiei morbificæ, aut etiam ipsius alimenti pars est. Hæc ratio parum nititur, multisque modis debilitari potest. Sit ita, flava bilis non convertatur in pus, aut quid simile puri, hoc tamen non efficit in aliis febribus, partem materiæ morbificæ hypostasin non facere. In synochis enim putribus, tertianis nothis & quotidianis succus crassior hypostaseos materia esse potest. Nam & in iis qui in otio degunt, & in quibus crudorum humorum copia est, & multam hypostasin esse oportet, & diu crassas urinas fluere, ut sanitati restituantur, nisi forte alio materia convertatur. Et tunc laudabile sedimentum naturæ victoriam, non in cibum, sed in succum crudum morbi parentem significat. Quamquam & ejus vis in alimento conficiundo parere debet. Itaque in morbis biliosis quidem non necessario hypostasis apparet ad solutionem, sed sæpe sufficit enæorema. In aliis morbis non idem esto. Quid, si etiam dicamus biliosos morbos hypostasin habere subflavam? Nam & Hippocrates annotavit quasdam in morbis hypostases subrubras, & læves, & quasdam biliosas. De biliosis ita statuit: quibus biliosa sedimenta supra tenuia acutum morbum significant. Et quoniam adverbium τὸ ἄνωθεν, & ad locum & ad tempus refertur, hic non ad locum, sed ad tempus quo sedimentum apparet, referetur: ut hic sit sensus: Urinarum hypostases quum alioqui ab initio tenues fuerint, postea vero biliosæ, acutus morbus significatur. Biliosus enim humor semper acutos morbos parit; sic bilis hypostasin suæ naturæ & coloris facit. Et quoniam bilis quid tenue est, potius nata est parere ἐναιώρημα quam sedimentum. Unde in biliosis morbis sufficit ad solutionem morbi, aut ad tempus speciemve criseos enæorema. Quod contra Fernelium facit: hoc enim declarat id quod continetur in urina aliquid esse de materia morbifica, quum pro varietate causarum evariet. Si enim pituitosus morbus est enæorema, inchoatæ coctionis nota est, hypostasis vero perfectæ. Si biliosus, non est necessaria hypostasis. Quod si alimentum solum in morbis hypostaseos & enæorematis causa esset, nil hæc faceret distinctio. Pauca bilis magnum morbum, & plenum molestiarum facit, at alius humor nonnisi aut copia, aut aliena admodum qualitate id præstat. Itaque in morbis a bile non ita requiritur hypostasis, in aliis contra. Contra tamen aliquis objiciat, si biliosus humor acutos morbos facit, & acuti morbi, præsertim qui febrem comitem vehementem habent,

Comm. ad par. 33. l. 3. prognost.

Comm. ad Aph. 32. l. 7.

bent, a bile sint, ubi bilis dominatur morbumque facit, ubi acuties morbi, hic non hypostasis desideratur? Cur itaque passim Hippocrates in Epid. morborum acutorum narrans historiam hypostaseos meminit? & quum in prognosticis ex professo de acutis morbis agat, requirit hypostasin suis dotibus ornatam? Si enim aut raro, aut nonnumquam in acutis humor hypostasin facit, frustra ejus mentio injecta est. Siquidem si hypostasis est in acutis, vel pars est humoris biliosi, vel alimenti reliquum est, vel succi crudi. At revera aliter res habet in biliosis morbis, aliter in pituitosis: Quum enim morbus ex crudis est humoribus, hypostasis multa est: si ex biliosis, aut nulla est omnino, aut omnino minima, sed sufficit enæorema (ut dictum est) corpulentum & candidum: hoc si sufficiat, cur quotidie in acutis hypostasin expectamus? In acuti morbi paroxysmo pulsus insignis mutatio, urina tenuis apparet: eodem desinente, pulsus remissior fit, urina coloratior, nonnihil in medio suspensum habens, numquid id naturæ declarat victoriam? Ac jam diximus aliud esse ὠμὸν, aliud ἄπεπτον. Crudus humor ad hypostaseon multitudinem facit. Incoctus non ita sæpe, sed sola sæpenumero repressione & contemperatione naturæ gratiam recipiens, per quamdam occultam viam excluditur. Exemplo erunt erysipelata, & phlegmonæ, illa non quantitate, sed qualitate humoris sese produnt: hæ quantitate potius. Et quæ ἀναλογία inter utraque, eadem inter biliosos & pituitosos morbos: in biliosis enæoremata judicando aut indicando satis sunt. In pituitosis hypostasis necessaria est. Porro est ubi enæoremata signa sunt incipientis coctionis, est ubi signa sunt perfectæ. Nam & enæorema & nebula quarto aut septimo die apparens, futuram hypostasin undecimo aut decimo quarto docet. Contra in sanis dum coquitur alimentum, & aliquid coctionem fugit, hypostasis multa est: quum absoluta coctio, aut nebula tantum est, aut enæorema. Et in morbis quum diu hypostasis multa apparuit, quo propius ad sanitatem acceditur, eo minus aliquid subsidet, & aut enæorematis, aut nebulæ occasio est. Sic idem est signum incipientis & perfectæ coctionis, sed diverso tempore. Accedit quod in sanis hieme plurimum est sedimenti laudabilis, æstate minus. Et quod de sanis dicitur, idem de ægris dici potest. Æstivi morbi enæoremate contenti sunt, hiemales multam hypostasin habent. Rei hujus causa cognita, ad id quod quærimus plurimum facit. Unde commentum est credere hypostaseos materiam partem esse alimenti præsertim in febribus. Initio febrium pulsus retrahitur, urinæ tenues sine enæoremate & nebula; in vigore æstus, pulsus ut in abscessibus, omnia acerbiora. Sub finem paroxysmi urinæ tinctæ, crassæ cum enæoremate aut hypostasi: febris solvitur. Annon id de materia morbi? A mesenterio vapor aut quid tetrum surgit, cujus victi signum est in urina. Quum materia pestilens nil horum paret; an symptomaton cessatio fiet, quia cibus bene coquitur, cujus pars hypostasin facit? non: sed quia materia mala domita est, & pus velut facta. Sic hypostasis analoga est puri: In febribus est velut venarum abscessus: In longo morbo materiæ ratio potius habetur, ni forte ad diathesin recurras,

Comm. ad par. 26. lib. 1. prognost.

curras,

curras, in acutis qualitatis potius, & falli potest in bilioso humore judicando. Sæpe excernitur humor colore biliosus, qui consistentia est pituitosus & μυξώδης & facere potest hypostasin. Per alterationem aut calor imminuitur, aut elanguescit, & crassa materia hypostasin facit quum cocta est & mitificata. Et in biliosis morbis spectatur turgens materia, aut aliqua reses & ignava. Illa causa erit conjuncta, hæc antecedens: Illa per venas & arterias fertur, aut vasis continetur, aut egreditur, ut in phrenitide, hæc in mesenterio manet, a quo vapor manat in has aut illas partes sæviens: si partem illam tenuiorem spectas, sufficit enæorema, & si urina in colore & consistentia sit laudabilis, salutem promittit, immo solus sudor alias sufficit. At crassior pars materiæ vel in mesenterio stabulans, aut morbum protrahens, aut novum accersens, aliam crisin, & aliud in urina requirit, antequam perfectæ curationis spes adsit: hinc die indice ægri magnis symptomatis liberantur represso humore morbifico & impetu sedato, & tamen non sunt plane restituti: & aut lenta febre laborant, aut tabent, aut ex acuta in aliam labuntur κατὰ τὴν μετάπτωσιν, aut in hæmitritæon qui morbis longis succedit: Et in his non nebula sufficit, sest hypostasis necessaria est. Ex his alii abscessus magnos, alii profluvia ventris aut urinæ patiuntur. Quæ omnia sunt symptomatica, ni appareant coctionis argumenta. Quum vapor excitatur putris febrem inducit, hoc excusso paroxysmus finitur. Quod remanet, si putre & crudum est, morbum etiam fovet, donec aut reprimatur putredo, aut humor coquatur, qui totus excludi debet. Si εὐήθης est, gratiam naturæ recipit. Si κακοήθης non solum mitificari debet, sed & excludi, alioqui molestias infert. Cleonactides acute initio febriit, febris remisit, & ad sexaginta dies duravit ob duplicem materiam in mesenterio forte stabulantem, quod longorum morborum penu & sentina est omnium judicio. Fernelius hujus rei inventionem sibi arrogat. Quasi vero veteres ignorarint mesenterium esse fontem melancholiæ hypochondriacæ, diarrhœarum, & infinitorum aliorum morborum, & huic semper satisque consuluerunt. Immo nil est tam vulgatum, quam quod vulgo fit. Ut perpetuo in expurgando mesenterio laboretur. Ac credo omnes pene febres (symptomaticas quasdam excludo) causam habere in mesenterio inclusam. Ut ad rem redeamus, materia illa quidem & serum quod per venas sparsum orgasmum facit, non facile quidem in pus aut aliquid simile puri convertitur, sed reliqua materia crassiuscula quæ residet & restagnat, & quæ cocta subit venas, & proinde renes, & contentum urinæ fit, potest. Quid si objiciamus Fernelio pleuritides sæpe suppurato curari? At maxima verarum pleuritidon pars a bile est. Declarat tertianus paroxysmus: Est enim & pleuritidi & phrenitidi proprium ut tertio die potius suas habeant exacerbationes. Præterea & constitutio partis suscipientis id satis indicat: Quum enim dura ac membranosa sit, non facile admittit crassos humores, tenues, cujusmodi est bilis, facillime: quæ omnia aperte demonstrat Galenus, & auctore Hippocrate a pleuritide ad causon facilis fit transitus. Id facit humoris maxima analogia: huc accedit, quod apud

Comm. ad Apho. 12. l. 1. Aphoris. Comm. ad Apho. 33. lib. 6.

vete-

veteres & peripneumonia, & pleuritis absolute significabatur nomine τῆς χολῆς: & ἡ χολὴ pleuritin κατ' ἐξοχὴν significat, non tam sæpe peripneumoniam. Hæc siquidem a pituita potius est putrescente, cujus tenuior pars accensa æstus summi & febris causa est. Accedit, & quod quum pulmo bilioso sanguine nutriatur, parsque dicatur temperie biliosa, ejus excrementum aliquid habens cum parte, cujus est excrementum, συγγενὴς, ad naturam biliosam accedat. Præterea quid dicat Fernelius, si ei objiciamus eruptionem parotidon, quæ tamen critice in morbis maxime biliosis apparent? Et quod mala sit crisis, id non fit quod non sit aliquid de materia morbifica, sed quod locus non sit capax, & quod tota non excludatur. Accedit & principatus loci cui finitima est parotis. Galenus autem eo vituperat parotides quod abscessus ad partes inferiores non fiat. De parotidibus longa & perplexa esset disputatio, tamen obiter unum quærendum, cujus nimirum humoris naturam retineant, an calidi, an frigidi. Si humor frigidus est, & ægre suppurabilis, ut passim evenit (licet caloris sensus adsit) cur in morbis acutis sæpius eveniunt, quod experientia observatur? Si calidus, cur tam difficulter ad suppuratum ducuntur, & in iis maxime febribus continuis obtingunt, in quibus affectio quædam est veternosa, ut Hipp. scripta testantur? Quamquam alio loco asserit in fastidiosis quibusdam vigiliis parotides excitari. Sed hoc omnino verum non est nisi alia concurrerint. Revera ut difficultatis nodus solvatur, ita res brevi explicanda. Parotides & a calido humore esse videntur, & in calidis morbis, & naturis calidis. De naturis calidis ita ex Hippocrate apparet. Quum esset austrina tempestas, in qua humor subfrigidus foret auctore Gal. oboriebantur parotides non omnibus, sed junioribus & athletis. Humor e genere eorum erat, qui mediam naturam retinentes æque proni sunt ad motum deorsum atque ad ascensum, ideo sola ætas calida & vitæ institutum humores incitans & calefaciens hunc motum adjuvit. Et passim alibi apparet abscessus ad caput fieri in calidis naturis, & ubi humores fuerint calidi & subtiles contra eveniunt abscessus deorsum, si materia fuerit frigidior & calor non multus. Contra tamen quis objiciat crisin per excretionem fieri in morbis acutis per abscessum in diuturnis & frigidioribus, at parotis abscessus est, unde Galen. abscessuum omnium commune est, quod diutius ægrotanti superveniunt: Deinde si materia deses fuerit & deorsum vergat, ad pedes fiunt, si calidas & sursum repat, vel cervicis capitisque gravitates fuerint, & dolores & faciei rubor, ad caput tendit abscessus. Quicquid sit, videtur parotis nonnisi longiore jam facto modo erumpere. Hinc Gal. rationi convenit, ut ægro cunctante ex convulsivis & comatosis, ubi protraxerint, parotides oboriantur. Tandem alio loco concludit, succi ad caput recurrentes calidi quidem & tenues desipientiam & hæmorrhag. excitant, crassi autem & frigidi comata & parotides. Et in Epid. suppurationes ex aliis occasionibus fiunt, ut quæ in febribus obveniunt, in quibus humores sunt acervati multi, crassi, crudi, qui ob vehementiam & acuitatem & copiam febrilis caloris caput petunt: Deinde hoc in aurium adenas

Lib. de locis in hom.

Comm. ad part. 68. sect. 3. lib. 1. prorrh.

Part. 66. sect. 3. lib. 1. prorrh.

Part. 64. sect. 3. lib. 1. prorrh.

In Comm. lib. 6. Ep.

Ad par. 64. sect. 3. lib. 1. prorrh.

Ad par. 69 sect. 3. lib. 1. prorrh.

Ad par. 95. ejusdem libri.

Ad par. 16 sect. 1. lib. 1. Epid.

natura

natura deponit, unde parotides oboriuntur. Ac si dicat materiam sæpe esse crudum succum & crassum qui superiora petit ob acuitatem, vehementiam & copiam caloris febrilis ab eo veluti attenuatum & confractum. Nam comata, & surditates & parotides etsi aliquando a materia ipso in capite contenta oriantur, tamen non minus, immo magis causam agnoscunt materiam a thorace & ventre manantem: & Com. ad Apho. 74. lib. 4. Quibus caliditas major magis materiam sublevavit, vel hæmorrhagia, vel parotis inde sequitur. Est enim verisimile in febribus & pulmonem, & caput, & alias partes quæ in se congerunt excrementa sese exonerare: hoc dum fit, si febris non adest, parotides & excrementa pulmonum, minus mala sunt, contra, si febris adest. Nam pejora reddit omnia excrementa febris. Sed est alius locus uberior, obscurior tamen ob dictionis Græcæ obscuritatem, & lacunam quæ temporum injuria contigit. Arguit auctorem libri prorrh. quod signa parotidon ita confuse pertractarit, nam & surditatem, & jactationes, fastidiaque in febribus eruptionis parotidon dant indicia, præsertim si carotica sit affectio. At Gal. contra hæc signa, nempe surditatem, jactationem summam, cervicis & capitis gravitatem, & alia id genus non minus signa esse desipientiæ & phrenitidis, quam parotidon esse contendit, sed hunc diorismum affert: In biliosis quidem humoribus idque ab initio morbi hæc desipientiæ signa erunt potius, in crudis crassisque humoribus morbo procedente, & magis ubi occupasse parotidon generatio apparuerit, ipsarum parotidon signa erunt. Hoc nempe universale caput est in parotidibus, si non amplius lateat quod invasit, ita ut æger impetum infectantium humorum caput petere sentiat. Locus meo judicio male translatus est, & obscuritas summa est in dictione περιεστηκὸς, quam bis hoc in loco usurpavit. Nam quum dicit, καὶ μᾶλλον ὅταν φαίνηται περιεστηκυῖα ἡ τῶν παρωτίδων γένεσις, ita vertit Interpres, ubi occupasse parotidon generatio apparuerit. Nos γένεσιν περιεστηκυῖαν dicimus: apparentia quædam signa tumorum pone aures. Et quum dicit Interpres, universale caput in parotidibus est, si non amplius lateat quod invasit. Lacuna est ita restituenda, εἰ μὴ λανθάνῃ τὸ περιεστηκός: male vertitur, si non lateat quod invasit, melius, si non latuerit, id quod aggreditur ac præoccupat, supple, locum pone aures, ut τὸ περιεστηκὸς fere idem sit ac γένεσις περιεστηκυῖα, idest, generatio parotidon sese repræsentet ac sistat, ut & tumor aliquis & dolor oboriatur circa locum quem occupare solent parotides. Et male etiam Interpres vertit aliam periodon, ὡς κάμνων τὴν ῥοπὴν τῶν ἐνοχλούντων χυμῶν εἰς τὸν περὶ τὴν κεφαλὴν τόπον ἔχει: ut æger impetum humorum caput petere sentiat, melius, utpote quum æger impetum humorum infectantium habet ad locum qui circum caput est. Aliud est dicere τὴν κεφαλὴν, aliud τὴν περὶ κεφαλὴν τόπον: hæc periodus monstrat vim τῶν περιεστηκότος quod aggressionem & partis juxta caput obsidionem significat, interpres male prætermisit. Ac difficile est de parotidon materia statuere. Ac fortassis earum materia generatione calida est, & morbi biliosi vera materies, sed ob mutationem loci & naturam suscipientis loci refrigescit, vel materia initio morbi

Com. ad part. 66. sect. 3. lib. 1. prorrh.

morbi calidior, progressu incrassatur, nec enim parotides aut abscessus apparent, nisi affecto progressoque morbo, una tamen exceptio est. Nam in laboriosa febre fere initio argumenta abscessus apparent, & illius febris proprium est, ut cito abscessus fiat, nec longius tempus expectetur, ut in aliis febribus. Gal. ut redeam, Sudoris materia a calido loco est, & sæpe calida, statim frigida sentitur: dum bilis aut alius humor cum sanguine confunditur, & vi caloris partis mittentis, & incendio recipientis ad cerebrum fertur, ibi moram trahens cogitur ac congelatur. Dum in propinquas frigidas rejicitur, refrigeratur magis & hinc suppurati difficultas, in continuis febribus post vigilias quas acer calidusque humor committit, cataleptica & carotica contingunt, & alteratione cerebri, & vi opprimentis humoris & attracti, & elati, & in cerebro coacti & refrigerati: declarat curatio. Nam evacuationibus & alvi profluvio morbi molestiis liberantur, nisi sola alteratio aut alienatio in causa sit. Ergo si biliosi morbi parotidas cient, non initio, non quum bilis fervet, sed promoto morbo, & cerebro malis exhalationibus repleto, ut bilis quodammodo temperetur, cur non idem humor materiam hypostasi suggeret, bilis enim ita φλεγματοῦται: errat qui id non credit. Patet quod alias natura solo putredinis repressu contenta est, alias requirit exclusionem materiei a calore evictæ. Id indicant abscessus morbos solventes, & copiosæ urinæ ab abscessu liberantes: hinc Hippocrates abscessus qui non solvunt ad primas crises, longitudinem morbi signant. Græce ἀποστήματα μὴ λυόμενα, vox λυόμενα ab aliis active redditur, ab aliis passive ut dicant, abscessus qui non solvuntur. At quis sensus est? melius active, qui abscessus non solvunt suppl. morbum protrahunt. Ni velis ex Hippocrate passive explicare, quibus ad aures abscessus non suppurantur, αὐτέων ἀπαλλασσομένων fit relapsus, idest, nisi suo modo solvantur & evanescant, sic λυομένων καὶ ἀπαλλασσομένων affine quid habent. Sed hæc alias.

Com. 7. Aph. 74. l. 4.

Lib. de judicat.

Secundum argumentum est, febris materia in statu morbi non excernitur purulenta aut alba, sed flava atque biliosa: Ergo si qua hypostasis, non est pars materiæ quæ putruerat: materia antecedens febrium ardentium non est humor omnino biliosus, sed crudus mittens exhalationem febrem accendentem. Idem humor subiens venas potest exalbescere non exacta albedine quæ in alio humore requiritur: Nam sunt diversæ hypostases: & licet alboris meminit Hippocrates, non excludit flavitiem quamdam pro natura humoris morbifici modo adsit lævor & æqualitas. In biliosa pleuritide sputa flava sunt, cocta tamen & æqualia sunt. Et licet sputi crassamentum purulentum album sit, minima bilis affusione fit auruginosum. Bilioso profluvio morbi biliosi solvuntur, tamen non excluditur urinarum crassarum & coctarum commoditas, immo aliquando morbum solvunt. Et Hippocrates de Causis loquens alios ab ichoribus repetit, alios a pituita salsa & putri; uno modo non solvuntur morbi biliosi quum dispar sit materies: Etsi uniusmodi foret materies, cur medicamenta cholag. & phlegmagoga simul damus? Ergo ἑτερογενές τι spectamus. Tenuior quidem pars bilis aut serum febrem accendit, & tunc hypo-

postasin vix expectamus, quamquam potest & esse: si hæmorrhagia morbus biliosus solvitur, sudore, alvi fluore, parotide, & uno eodemque tempore, cur ad hypostasin materiam non suggeret?

Tertia ratio hæc est cujus fundamentum jam convellisse nos existimamus. Si materia in statu excidit non autem initio, ergo crassior in statu foret; at hoc falsum: Nam initio confusa est urina, in statu acutarum tenuior. Hac ratione se conficere posse putat Fernelius hypostasin non esse partem materiei morbum committentis. Nam oporteret urinas esse crassiores morbo tendente ad crisin: Contra initio morbi confusæ sunt & crassæ, attenuantur autem declinante morbo. Eadem ratio contra Fernelium etiam faceret, qui asserit victo calore contra naturam alimentum tunc bene coqui: ejus rei argumentum est hypostasis. Statuit enim ejus materiam alimenti quod assumitur, reliquias, ut in sanis. Si ergo morbo declinante calor naturalis vincens jam alimentum conficit, cujus notam exhibent contenta in urina, cur non in statu morbi crassior etiamnum est urina? At longe fallitur Fernelius, qui in principiis febrium continuarum quasdam crassas urinas intuitus, & quæ inclinante morbo eam deposuerint crassitiem, inde colligit necessarium esse, ut sub finem morbi fluant urinæ crassiores, siquidem materiei pars concocta cum urina effluit. Hæc enim dum hypostaseos materia fit, crassitiem aliquam in urinam inducet. At nulla est ista comparatio de tenuitate urinarum sub finem febris & earum crassitie initio. Distinximus enim ante istam crassitiem, & tenuitatem: Nam aliquando grumosæ sunt, & jumentorum similes urinæ, & quod subsidet non proprie est hypostasis, sed cruditas tantum quædam, quod agnovit etiam Fernelius, dum dicit id omne hypostasin proprie non dici quod urinæ fundum petit: unde de Sileno 1. epid. die decimo minxit subcrassum & multum quod in matella subsidebat, die sequenti interiit. Id non erat proprie sedimentum. Primum illa propositio generalis falsa est quum dicit in statu tenuiores, in principio morborum crassiores esse urinas: nam est ubi tenuissimæ sunt urinæ initio morbi, & sensim incrassantur, & hic vere vis caloris, & coctionis elucet: Est ubi crassæ sunt, turbatæ & confusæ, & tunc cruditatis nota est, & prout ad tenuitatem proceditur, ad coctionem procedi dicitur. Est ubi alternatim urinæ sunt tenues, & crassæ, & proprie urine distantes dicuntur ab Hippocrate, ut ante diximus. Tametsi λεπτὸν οὖρον in genere vituperare videatur, tamen est ubi λεπτότης signum est cruditatis est ubi signum est facultatis secretricis vegetæ, & coctionis apparentis. Sed id diversa ratione: & tametsi jam ante de his dixerimus, tamen quia in hoc maxime disputationis vertitur cardo, repetere non erit alienum. Hippocrates in Epid. de Clazomenio quum cruditatis morbi, & propterea ejus longitudinis maxima argumenta proposuisset, inter cetera tenuitatis urinarum meminit. Deinde ubi spem salutis & solutionis morbi posuit, ita scripsit: Die decimo sexto minxit paullo crassius. Sic crassities significationem affert coctionis: & huc maxime pertinent quæ in Comm. Galen. scripsit, quæ superius adscripsimus, Et in aliis locis quum Epicratis uxorem morbo diuturno

Gal. Com. ad histor. de Gleon.

Hist. 10. sect. 3. lib. 1 Epid.

turno

turno occupatam proponit, addit, undecimo minxit melius colorata, quæ multum habebant sedimenti, commodius habuit. Gal. in hoc morbo humores fuisse ἑτερογενεῖς, docet nimirum biliosos & crudos. Crudorum succorum nomine pituita, aut quid simile audiendum est. Nam, aliquis dicat, & bilis cruda esse potest. Sic supervacuum est dicere humores biliosos, & crudos succos: & quoniam biliosus humor erat & crudus succus, biliosus acutiem febris afferebat, sed crudus morbum aluit & protraxit. Hinc colligere est crassitiem urinæ in Epicratis uxore undecimo die apparentem coctionis notam fuisse, non quidem alimenti, sed humoris morbifici, ut etiam paullo post dicemus. Huc pertinet Cleonactidis historia: hunc vehemens febris detinebat, deinde erratica fuit, non abhorrebat a cibo, non insomnis erat, non sitibundus. Quæ omnia crudum fuisse succum morbi auctorem significant. Nam biliosi humoris proprium est sitibundos reddere, insomnes & cibos aversantes. Urinæ tenues fere perpetuo fuerunt, sed boni coloris. Die 40. subrubrum sedimentum fuit, & levius habuit. Numquid lenitas morbi ex eo fuit, quod sedimentum hoc jam apparere inciperet? Sedimentum hoc cujus rei pars fuit, an alimenti, an humoris morbifici? Alimenti, dicet Fernelius. Nam eadem est materia & ratio hypostaseos in sanis, & ægris. In sanis autem, pars est alimenti subterfugientis coctionem. Declarat abstinentia: nam si quis urinas profundat cum hypostasi multa, & a cibo abstineat, aut reliqua tantum erit nebula, aut nil erit. At alimentum non faciet istam rubram hypostasin. Deponit enim ruborem prout ad coctionem & solutionem morbi proceditur unde scribit Hippocrates, Cleonactidem die 60. reddidisse urinas cum hypostasi alba, lævi & æquali, quum ad diem 40. alioqui subrubra fuisset, quod est diuturnitatis morbi signum. Et Gal. in Comm. scribit, si ut urinæ perpetuo boni coloris erant, mediocre habuissent sedimentum, non ita esset morbus protractus, sed fortassis die 40. fuisset judicatus. Immo si nebulam bonam habuisset, ocyus morbus depulsus fuisset. At quia urinæ semper tenues erant, multum spatii requirebant concoctioni. Et a die 40. varie affecta fuit urina, ut interdum sedimentum haberet, interdum non, hoc errantibus febribus proprium est, nam ab humorum diversitate concitantur, sic urinæ cruditas & concoctio alternantes, aliquos indicabant coqui, alios permanere crudos. Et quia sexagesimo reddidit urinam cum sedimento albo, lævi & æquali, omnia sunt remissiora consecuta, unde postea subjecit Hippocrates die 80. urinæ sedimentum multum læve habuerunt, prorsus judicatus est: In Græco legitur, die octogesimo hypostasis, rubra, lævis. Et eadem verba in Com. Gal. repetit, sed certum est vocem ἐρυθρὸν αὐτὶ τοῦ λευκοῦ in contextum irrepsisse. Alioqui non singula quadrarent: eo in commentario multa scripta sunt, quæ huc valde pertinebunt, ut ex iis tandem liceat colligere tria, quæ tandem propositum argumentum concludent. Primum est quod crassities simplex urinarum non dicitur omnino signum, aut cruditatis, aut coctionis. Crassities cum inæqualitate substantiæ est argumentum, & tumultus qui fit in corpore, & copiæ humorum & cruditatis eorumdem. Talis excretio crudorum humorum bonum

Hist. 5. sect. 3. lib. 1. Epid.

Galen. putat aliud esse humorem aliquem esse biliosum, & crudum.

Hist. 6. sect. 3. lib. 1. Epid.

Hoc argumentum plane convincit Fernelium.

est signum aliquando κατά τι ut loquuntur, non absolute. Quia enim in collectione ipsa humor peccabat, si qua inde utilitas consequatur, excretio bona est: quamquam causa semper mala. Et statim initio morbi non ita bona est, quia nil salutariter potest excerni. Sic excretiones sanguinis & atræ bilis initio morborum, & ut signum, & ut causæ malæ sunt morbo ad crisin eunte ut signum bonæ esse possunt. Et Sileno non profuit crassum, & multum minxisse decimo die, quum undecimo interierit: siquidem hypostasis referebat speciem farinæ crassioris, quod aut colliquationem magnam carnium, aut æstum magnum sanguinem adurentem significat. Propterea alias mortem portendit, alias longitudinem morbi. Quamquam hoc difficultate non caret. Porro tales excretiones symptomaticæ eveniunt splenicis, maxime quibus corpus lienis putret. Secundum est de intermissione sedimenti. Si in longo morbo mox apparet sedimentum, & mox deficit, arguit id varietatem humorum, quorum quidam coquuntur, alii crudi manent. Hic hypostasis non est alio referenda quam ad causam morbificam, sive causa conjuncta sit, sive antecedens. Alioqui commentitium id totum foret, quod de hypostasi diceretur: Si enim diximus, signum coctionis esse hypostasin, & ad tempus criseos apparere, ridiculum foret dicere homonymiam in hoc verbo contineri, & dicere signum esse coctionis alimenti, non morbi: Quod si morbi dicatur, consequens est, ut sit de materia morbifica. Maxime vero id in longis morbis apparet, in quibus cruditas est summa & obstructio. Nam licet æger insigniter febricitarit per septem aut undecim dies & aut sudore, aut alio modo febris concesserit victo ac superato humore acuti morbi auctore, tamen si putredo & calor febrilis attigerit crudos alios succos, & empyreuma novum morbum parit: unde sæpe ad quatuor menses morbus producitur. Hoc facit contumax obstructio, putredo, cruditas, immo & diathesis ipsa: nam & Gal. diathesin causam præcipuam statuit repetitionis morborum, & symptomatum recursus. Immo si omnem humorem morbi causam sustuleris, nondum satis profecisse videare. Quod in prorrhetico ita Galenus explicat: ac demum ista est cruda materia, quæ empyreuma impresionemque febrilem concepit quæ morbum producit, & cujus coctio solutionis causa sola est, eaque demum facit hypostasin: quis enim dubitat quominus per morbos longos plus cibi capitur, & bene cocti notas urinæ exhibent? & tamen morbus urget. Quod non satis est coqui alimentum, sed & materiam morbificam. In febribus tertianis & quartanis urinæ apparent cum hypostasi die intermisionis, tamen non cessant: si multum hypostaseos excernatur, & diu morbus brevior fit. Ergo hypostasis salutis prænuntia aut effectrix est pars humoris morbifici: Hic dubitatur de sedimento referente farinam crasiorem, quod aut significat liquationem partium carnosarum, aut æstum sanguinem urentem. In Aphorism. hæc urina morbi longi index est, hunc tamen Apho. rejicit Gal. & merito. Ratione causæ ad mortem apparet. Æstus enim colliquefaciens est letalis, si vires satis sunt, mors vitatur, sed diuturnitas morbi indica-

Lib. 1. Ep. ad hist. de Sileno, vide etiam hist. ad Cleon. 2. prorrh. Et Com. ad Ap. 31. l. 7.

Et illud est quod ante annotavimus in hist. uxoris Epocratis aliud esse morbum committi a bilioso humore, aliud a crudo succo. Ad Ap. 63. lib. 4.

indicatur. Ægritudo (ait Gal.) in qua tales urinæ apparent, producitur, quia dispositio multam requirit coctionem. At, quæ dispositio? Est enim potius intemperies, quam humorum copia. Calor est colliquans & morbus acutus est, aut sanguinem adurens, & longus fit. Illo calore represso morbus cessare debere videtur. Et hypostasis ea pars est materiæ morbificæ, sanguis ustus est coctionem non requirens, & eo cessante calore, cessat urina χριμνώδης.

Ceterum non valet ratio Fernelii quod eadem materia sedimenti sit in sanis & ægris, nisi dicat in sanis succum esse crudum facientem hypostasin, dum coctus est, in ægris succum etiam esse crudum, eamdem ergo esse materiam. Hic autem est homonymia ludere. In utrisque certe succus est crudus, sed in sanis hypostasis est quid deciduum de materia alimenti, & benigna: in ægris de vetere alimento, cujus pars quum casu, aut prava dispositione vitium concepit, morbum facit. Nemo tam bene nutritur, quin superflua remaneant, quæ a natura reguntur, & sunt pro pabulo in inediis. Tamen in male dispositis ipsum alimentum corrumpitur, & facile fit materia morbifica. In aliis nonnisi cum tempore id vitii concipit obstruendo & colorem malum concipiendo per putredinem: hinc febres. Sic est succus quidem crudus quem olim natura regebat. At quum aliam inducit qualitatem, alimentarius esse desiit, & morbificus est. Tertium esse potest de urinis in febribus intermittentibus. Hujus rei explicatio quum multum huc pertineat, de ea videretur agendum pluribus, tamen hac tractatione supersedendum puto. Partim enim ex superioribus de iis constare potest, partim satisfactum esse puto a quodam neoterico qui peculiari tractatu de urinarum hypostasi commentus est. Et admirabile illud quod in iis intermittentibus febribus aliquando laudabilis hypostasis appareat, aliquando desit. Alias enim statuimus hypostasin in iis morbis apparere ob coctionem alimenti simpliciter, aliquando ob partem materiæ committentis hanc aut illam accessionem. Mitificatur enim pars ea materiæ quæ particularem accessionem facit: & præsentia hypostaseos est particulare & singulare signum coctionis particularis unius humoris qui istam accessionem peperit: singuli enim paroxysmi suam habent cruditatem, & suam coctionem. Declarat initium paroxysmi quo tempore aquea urina redditur. Et prout ad declinationem proceditur, ita singularis ad coctionem fit processus: & sub finem accessionis sedimentum aut laudabile enæorema apparet. Est enim veluti quid decisum ab ea materia quæ multa cunctans in hypochondriis morbum fovet. Ita enim sensim putredo vincitur, sensim obstructio tollitur, & materia coquitur. Et eam particulam materiæ quæ singularem paroxysmum commisit natura in venis versat, coquit, alterat & evincit. Hujus victoriæ signa in urinis elucent: Sic in iis febribus materia conjuncta morbi, materia antecedens spectatur. Et ex earum inspectione ad contemplationem continuarum febrium & longorum morborum pervenire licet. Extat denique Galeni exemplum de fimo, cujus pars putret, altera imputris manet, ita tamen ut prioris materiæ, quæ discussa jam est, empyreuma

maneat, satis docet quomodo pars humoris accessionem faciebat, deinde alia pars factura sit.

Extremum illud est quo Fernelius suam tutatur sententiam: cui vulnus salutare est, ait, pus laudabile est. Si febris supervenit etiam primaria; pus pervertit, vulnusque siccat: Tunc enim calor naturalis laborat, nec probe coctioni incumbit.

Præterea in febribus longis calor oppressus cibos non coquit, & nullum ideo in urinis coctionis signum exhibet. Ex his conficit solam affectionem caloris naturalis a calore contra naturam causam esse cur hypostasis in urina non sit, tamquam coctionis signum. Contra quum vincit calor naturalis eam adesse, unde si in vigore morborum hypostasis adest, id arguit naturam superiorem jam aggredi coctionem non humoris morbifici, sed alimenti, & ita prima sua munia obire. Coctio enim morbi dicta est prius putredinis tantum repressio quædam. Ac primum falsum est pus corrumpi & depravari febre superveniente. Quoties enim febris adest & essentialis, & symptomatica, quum tamen pus laudabile sit? Si hoc verum esset in nulla pleuritide, in nullo abscessu conjuncto cum febre, aut in vulnere pus esset laudabile. Hoc autem a ratione alienum est: quum phlegmone adest & dolor, & tensio summa, numquid febris adest? immo in parte verus febris focus est: & tamen non raro laude dignum est pus. Fateor quidem febrem posse pervertere vulneris materiam, ne in pus convertatur laudabile. At id alia longe ratione fit: si enim facultas nutriens infirma fuerit, si calor squalidus & plane febrilis siccum omnino redditur vulnus: at id omnino per se non facit febris. Pro pure adest sanies aut siccitas absoluta. (Hæc autem non consideratur ex defectu excrementorum, sed humidi naturalis) quod causam præter naturam omnino dominari significat. Id quoque juvat prava partis dispositio, unde σφακελισμοῦ metus adesse solet. Utrumque Hippoc. hoc Aphor. comprehendit: ulcus sive antea exstitit, sive morbo supervenerit, cujusmodi sit, accurate perdiscendum est. Nam si ægro sit moriundum, ante mortem lividum siccumque erit. Et ex hoc loco forte Fernelius suam rationem desumsit. Ait Hippocrates non vult febrem, cui ulcus supervenit, aut in qua simul exsistit, causam esse livoris & siccitatis, sed hoc vult, si moriturus est æger, livor & siccitas adest, ut ex his præsagiendi de proxima morte occasionem sumas: Livor enim adest ob sanguinis qualitatem pessimam, aut succi alibilis depravationem. At siccitas non vacuitate excrementorum metienda est, sed ob alimenti inopiam adest: Id ipsum affert partis imbecillitas, & caloris nativi paupertas. Calor enim contra naturam nativum superavit: Talis porro siccitas tabes quædam est partis. Itaque Hippocrates non dixit, si ulcus siccum sit, æger moritur: sed, si æger moriturus est (quod ex aliis quoque signis colligi potest) ante mortem tale fiet ulcus. Præsagiet enim ante mortem, si ea advenire debeat, siccatum iri ulcus, & colorem lividum, aut deteriorem habiturum. Et ut tandem rem finiamus, diximus ante verum pus a calore naturali intendi. Si febrilis calor dominetur, quis dubitat, quominus omnia

Comm. ad par. 25. l. 1. prognost.

Part. 25. l. 1. progn.

nia in corpore non legitime administrentur? Omnis enim coctio & mitificatio caloris nativi opus est: itaque nil facit Fernel. dum affert exemplum de ulcere, cujus curationem & legitimum suppuratum impedit febris. Quod verum, si febris superior sit, & æger dicatur ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ ἔχεσθαι, non ἔχειν τὸν πυρετὸν, ut Hippocratis more loquar: Immo in omni phlegmone, si dominetur calor contra naturam, puris generatio pervertitur. Calor est naturalis, qui & materiam morbificam coquit, & qui alimentum. Et absurdum est omnino quod putat Fernelius præsente febre nullam coctionem in corpore fieri, nullumque humoris morbifici πεπασμόν: Unde credit, tunc quum hypostasis apparet naturam adoriri cibum & eum coquere: Quem quum omnino non conficiat ob vim morbi & caloris contra naturam varias impressiones, saltem sui conatus notas in laudabili hypostasi edit: sic hypostasis de reliquiis alimenti tantum erit, ut ridiculum omnino sit quod Hippocrates toties celebrat; Coctiones maturitatem judicii significant. Nulla enim humoris morbifici coctio est, sed tantum repressio putredinis. Et sic sola alteratione opus est, & nil noceret in febre putrida, & omni alia aquam omni tempore haurire: Nam refrigerat, alterat, calorem contra naturam vincit: hoc autem facere, est morbum coquere, mitificare & solvere. At aliter res habet: nam aquæ copiosioris potus ante humoris πεπασμὸν materiam crudiorem reddit. Debuit itaque Fernelius hæc potius animadvertere, quam ita contradicendi studio laborans, veterum scripta labefactare. Quod autem addit per febres languidum oppressumque calorem cibos secundum naturam conficere nequeuntem, coctionis signa in urinis non edere, id eodem quoque pertinet. Nec enim absunt coctionis signa in urinis, hypostasis non abest, quod cibum non conficiat, sed quod humor morbificus calorem ita obruat copia sua, ut nonnisi cum tempore superior evadat: hoc argumento est quod vincente calore & materiam mitificante, urinæ quæ diu aqueæ manserunt, incrassescant, & multam materiam contineant, quæ pars est humoris morbifici necessario. Ita enim morbis liberantur ægri; & quod valde notandum, admirabilis est progressus naturæ in urinis fundendis: nam in plerisque morbis per duodecim dies urinæ tenuissimæ funduntur, deinde crassissimæ cum hypostasi inæquali, turbida, ut non tam hypostaseos quam fæcis cujusdam nomen mereatur. Deinde prout ad sanitatem proceditur, attenuantur urinæ, & id quod solitum erat apparere in fundo divulsum, crassum, inæquale, rubicundum, notas veræ hypostaseos recipit. Quod arguit eamdem omnino esse materiam quæ olim crassam illam molem in fundo matulæ committebat, & quæ nunc hypostasin facit. Sed varia actio caloris naturalis, & ejus victoria aut oppressio hanc diversitatem attulit.

Restat ut eodem quoque modo cujusdam neoterici rationes de hypostasi convellamus. In eamdem fere cum Fernelio descendit opinionem, & tamen quoniam aliis sese fulcit rationibus, novum quoque diluendi modum quæremus. Aptissime (ait) hypostasis puri comparatur, non quod

illa puris modo computruerit in venis, aut aliquid purulenti habeat, sed quod perinde atque pus alteretur, iisdemque notetur qualitatibus. Male quidam qui partem sanguinis quæ per febres putruit secretam, & cum urinis depulsam hypostasin esse definiunt: si ita est hypostasis, non modo putredinis particeps est, sed revera pus est, quum tamen sola putredine pus ab hypostasi differat opinione Galeni in prognosticis. Quod si in febribus verum est, quid de sanorum hypostasi dicetur, in quorum corpore nulla omnino putredo, sic bona hypostasis nec pus est, nec aliquid habet purulenti. Hæc ex diametro pugnant cum veterum opinione: horum maxima pars fere discussa est & convulsa disputatione superiore. Si ideo hypostasis eum pure analogiam habeat, quod alteretur, & notas qualitatesque puris habeat, numquid & semen & lac idem sortientur? Ergo non debuit Gal. tam acute istam analogiam inter pus & sedimentum celebrare, quum eadem sit inter pus & lac & semen; sic necessario statuenda est eadem materia puris & sedimenti, nempe morbifica caussa. Sed quæ differentiæ adsunt, hæ ex eo sunt quod materia abscessuum egressa sit venas, & non ita a natura regatur, at materia febrium magis a natura regitur, & venis concluditur. Sic numero non eadem est materia. Quod objicit de parte sanguinis quæ putrescit quam hypostasin negat posse esse; errat longe. Diximus ante per putredinem alterari sanguinem, & alienam quamdam materiam confundi cum sanguine, immo & ichorosum fieri sanguinem: Quod si verum est, quid impedit quominus e venis effluat aliquid albicans, læve & æquale præsertim quum victrix est natura? Nam & in febribus putridis sanguis sæpe demitur pulti simillimus. Cur is coctus & elaboratus non faciet hypostasin laudabilem? sed ita sane, jubeamus valere sanguinem, crudus succus qui putrescit in febribus cur non hypostasin faciet? Si in mesenterio putrescit, & non subit vasa, idem plane efficiet quod materia abscessus, nam in pus verum convertetur, & fœtidum quid habebit. Unde observati sunt quidam post morbum longum, dejectiones habere plane purulentas. Hoc autem a mesenterio erat, in quo succus crudus putruerat, & in pus legitimum conversus fuerat. Sed in venis licet idem succus crudus fuerit & qui putruerit, non in omnibus tamen est similis abscessuum puri: credo enim materiam abscessuum quæ putrescit & pus fit, insigniores notas putredinis habere. Natura quoad potest, quia in corpore interno, idest, vasis majoribus, & visceribus validior est, impedit quominus ad tantam putredinem materia intus deveniat, ad quam extra corpus pervenire solet. Immo observatus est sanguis e brachio detractus fœtens, quoniam nimium dilata erat phlebotomia, & magna erat putredo in venis. Præterea in morbis, diebus criticis sudores maxima ex parte proliciuntur adeo graveolentes ut nemo sustinere possit. Quod si sudor non eliciatur, & id quod ita graveolet cum massa sanguinis confundatur, quid impediet, quominus & urinæ graveoleant, & earum hypostasis? Id enim fieri potest, & aliquando observatur: Sic solvitur quæstio & dubitatio eorum, qui mordicus

cus tuentur nullam esse analogiam inter pus & sedimentum, præsertim in materia, quod pus fœteat, hypostasis non fœteat. At etiam pus fœtens pessimum est, unde Hippocrates requirit, ut quam minime fœteat. Ac si velit nullum fœtorem adesse debere, ut laudabile pus dicatur. Et tamen quia putredo insignior fuit, & caloris contra naturam major vis paruerit, quam in materia hypostaseos, ideo reliquus est fœtor in pure, nullus, aut subobscurus in hypostasi. Non propterea tamen colligas diversam esse materiam puris & hypostaseos in ægris. Puris generatio coctio est & putrefactio quædam, at sedimenti generatio est potius coctio & alteratio, non ita putrefactio. Et tamen hypostasis purulentum est quid, sed idea diversum a vero abscessuum pure. Hoc etiam addemus, a pure non abest fœtor, ab hypostasi abest, idque a fine. Nam initio generationis puris, & putredo remanet, & omnino non victa est in fine ipsius generationis, contra in hypostasi evenit. Nam ad finem amittit omnem putredinem: Causa hujus rei est vis ea caloris nativi, quæ major est in vasis & visceribus quam extra vasa, & in partibus extimis. Unde quum major est putredo & acrimonia, natura pellit foras. Id abscessuum & affectuum cutaceorum proventus indicat. Intus vero omnia melius administrantur, nec tam insolenter sese materiæ putredo jactare solet, in partibus extimis calor contra naturam coercetur in suo subjecto, at in corpore interno expanditur, nec ita coercetur. Sic a pure vix depellitur, ab hypostasi facile. Accedit quod liquor ipsius urinæ quodammodo diluit materiam, & si quis fœtor non ita percipitur, ac si conglomerata coactaque & sola hypostaseos materia excerneretur. Et ea hypostasis quæ declinante morbo apparet eamdem numero habet materiam quam & illud crassamentum quod vigente morbo confusum, divulsum, inæquale ac variegatum cum urinis effunditur. Et quod objicit adversarius locum Galeni de pure & hypostasi, quid hæc sola putredine differat, illud bifariam solvi potest. Illo loco Galenus maxime agit de eo sedimento quod ab humore crudo est subterfugiente coctionem, & id maxime in sanis audiendum: Non enim omnia uno in loco exponere voluit Gal. quamquam ut occurreret multis difficultatibus quæ hinc oriuntur, debuerat plenius totam rem definire. Aut dicemus putredinis materiam hypostaseos esse participem, sed eam in fine evictam plane & caloris contra naturam vim omnino esse fractam. At in pure vero etiamnum caloris illius pravi vestigia impressa manent: & quid de sanorum, in quibus nulla putredo est, hypostasi objicit, illud ridiculum: quod ut intelligatur tenenda sunt ea quæ ante diximus de sedimenti materiæ diversitate in sanis & in ægris. Ac mirum est quo modo laborantium contradicendi studio animus ita transversus agatur, ut in ignorantiæ latebras sæpe incurrat.

Ac tandem ut commentandi finem faciamus, licet aliquot objectiones a nobis in Galenum productas diluamus. Ex quibus jam quædam debilitatæ sunt, aliæ adhuc integræ manent. Hæ nisi dissolvantur, pro adversariis contra Galenum pugnabunt.

Ac

Ac primum illud adduximus hypostasin ex opinione Gal. causæ præter naturam non esse participem : hoc si verum est, cur analogia hæc puris & hypostaseos statuitur non modo penes notas illas conspicuas, sed penes substantiam ipsam : hoc autem paullo ante abunde explicatum putamus. Secundum est de sudoribus : si ita graveolent, cur altera pars materiæ quæ in hypostasin cedit, & quæ putruit, non graveolet? immo materia quæ abscessum & præsertim phlegmonem parit, ex se laudabilis est, ut sanguis, sed a suo loco mota causæ præter naturam particeps est, contra materia febrium maligna est aliquando, quomodo itaque hypostasin expertem fœtoris committit, quum pus ipsum laudabile fœteat? sed hæc quoque ratio abunde confutata est. Tertium est illud quod & Galenus adversus Erasistratum contorquet : illum reprehendit quod crederet sedimentum in febricitantium lotiis non succum crudum esse sed pus : Contra vero, ait Gal. succum crudum esse, atque in eam rem adducit exemplum eorum qui se implent cibis & otio torpent. Nam corpulentas urinas habent, & hypostasin multam : id autem non est pus, licet ejus notas referat, sed succus crudus. Sic Galenus ipse videtur innuere illud ipsum quod in febricitantium urinis apparet esse partem succi crudi, & eamdem esse materiam in sanis & in ægris. Alioqui male Erasistratum reprehendit : at non ideo reprehendit Erasistratum, quod non existimet hypostaseos materiam partem esse humoris morbifici, sed quoniam absolute pronuntiavit pus esse. At succus crudus est sæpe qui mitificatus characterem veri puris recipit : & tamen pars est humoris morbum committentis : etsi omnino materia conjuncta non est, saltem est antecedens, & quæ morbum fovet quum calorem contra naturam recepit. Sic enim tunc dicitur causæ præter naturam particeps. Nam quum pars materiæ discussa est in paroxysmis, altera pars incipit putrere. Et licet humor sit crudus initio concepto calore præter naturam putris dicitur, & errat Fernelius qui omnino credit materiam morbi hypostasin non committere, & omnino hypostasin esse de alimento quod capit æger. Ut tunc quum apparet sit signum vincentis naturæ & causæ contra naturam jugum excutientis. Quum autem dicitur eadem esse in sanis & in ægris hypostaseos materia, illud homonymum est. Nec enim eadem dicitur materia quod alimenti quod capitur sit veluti reliquum quid, sed quod pars sit crudi succi. At in sanis majorem habet latitudinem, in ægris non tam late patet. Nam in sanis si quid peccatur, sedimentum esse debet quoniam cruditas est aliqua quæ coctionem effugit : in ægris omnis fere succus crudus qui in mesenterio & partibus vicinis latet morbi apta materia esse creditur : unde nisi statim occurreris, & si siveris calorem contra naturam in corpus agere, morbus producitur, quia omnis crudus succus corporis tentatur a causa contra naturam. Si paucus humor paratus est, is postquam impetum fecit, reprimitur, repressus morbum finit. Et propterea aliud esse diximus considerare hypostasin in acutis & biliosis morbis, aliud in chronicis. Nam in chronicis non est una simplex materia vincenda, sed multiplex : Immo alimentum quod capitur causam morbificam

sæpe

sæpe auget. Immo hoc observatur in morbis febrilem calorem per corpus universum fusum novos in aliis partibus tumultus excitare : unde idem æger quum initio de febre quereretur tantum, successu temporis pondus in thorace sentit, & in capite ingentem dolorem : hinc catarrhi occasio, & expectorandi magna necessitas : ac si partes omnes, vi febris tentatæ & afflictæ aut vetere excremento sese exonerare velint, aut illud depellere quod diuturnitate morbi contractum est, utrumque morbum forte congenerem faceret. Hinc morborum successionis occasio : & quum morbo absoluti videntur, in alios subinde projiciuntur : Sic licet repressa sit vis morbi, multum ubique excrementum scatet vi naturæ subigendum, & quod urinarum crassarum & coctarum diuturnarum profusiones, in quibus etiamnum impressio quædam quæ symptomaticæ essentialem finiunt. Inde sedula urinarum observatio, ut mirum sit Hipp. hypostasin Anaxionis pleuritin judicasse die vicesimo tamquam futuræ salutis 34. indicem, ut mihi persuadeam febrem essentialem finisse, cujus nota, & index est, non tamen in affectibus thoracicis negligenda, sed in Anaxione hæc fuit observanda. Et sic ut conciliemus Fernelium cum Galeno revera hypostasis est pars aut materiæ morbum actu committentis, aut cujusdam succi crudi qui morbum fovere potest. Et tunc quum apparet significat naturam ita vincere, ut non modo alimentum conficiat, sed & crudum succum aggrediatur : Hujus aggressionis signum edit hypostasis. Unde tam crebro dicimus alimentum dare non oportere, ut natura crudos & morbificos humores vincat, ut coquat, & nomen πέψεως & πεπασμȢ ridicule & perperam usurparetur, nisi materia morbifica coqui ac mitificari diceretur. Nec oporteret statuere ullam humorum cruditatem : sic valde deceptus est Fernelius in morbis biliosis quod cohibitionem putredinis videat sæpe finem morbo imponere : idest, vim morbi retundere : nam innumeri videntur ab acuto morbo liberati ob orgasmum repressum & putredinem cohibitam, aut incendium mitigatum, qui tamen non convalescunt, donec decies aut eo plus ducta sit alvus. Tunc e statu insalubri in neutrum conjici videntur : nec enim integre sani, nec ægri creduntur. Porro illud est valde notandum quod ante diximus aliquando in ægris humores qualitate peccare, aliquando quantitate, alias malignos esse, alias crudos. Maligni haud hypostasi materiam dant, sed in his sufficit enæorema. In crudis contra. Et videmus eos qui multis crudis succis abundant, quos natura non regit antequam cadant in morbum cecidere confusæ sunt urinæ, sanguis putris, fœtens sudor & multus. Si materia in venas refundatur, & renes appetat, hypostasis multa fit, & hac multa excreta statim convalescunt. Atque venit mihi nunc in mentem cur sæpe enæorema sufficiat. Hæc ratio probabilis videtur præter alias adductas : Materia morbifica non uno modo excluditur : aliquando per alvum solum, aliquando per urinas, aliquando per hæmorrhoidas, alias per hæmorrhagias, quod & ante diximus. Sæpe multiplex evacuatio unum & eumdem morbum solvit, sudor, alvi profluvium, hæmorrhagia, mensium irritatio, & id genus alia. Maxime id evenit quum a plenitudine

morbus

morbus est : vel ut ante diximus, potius evacuatio quam qualitatis repressio requiritur. Quod 3. Epid. virgini Larissææ evenit. Multiplex enim evacuatio eam liberavit, idque sexto die. Aliquando ea materia subit venas, & confunditur cum sanguine, præsertim tenuior pars, & tunc in urinis signa apparent. Aliquando hepar non trascendit, nec quicquam in venis perturbat & miscet. Unde in quibusdam febribus etiam magnis sanguis incorruptus manet: in aliis statim putrescit, aut exalbescit, & fibris caret, aut alias qualitates acquirit, in aliis tantum incalescit. Et id forte Fernelio imposuit ut crederet hypostaseos materiam non esse quid desectum de materia morbifica. Sed quoniam, ait Galenus, non ab inflammatione, non a maligna humorum abundantia morbus erat, sed a sola plenitudine. Et ut in morbo variæ partes afficiuntur, ita variæ sunt crises : unde in febribus etiam veris sputa observantur, eaque etiam mala, si facile procedant, bono sunt. Nec pleuritidis, nec peripneumoniæ suspicio est ulla. Id quod plerisque imponit ignorantibus vim naturæ corporis totius singulas partes lustrantis & expurgantis. Inter cetera vero id contra Fernelium facit, quod nisi hypostasis signum ederet coctionis humoris ipsius morbifici, tunc salutares crises non contingerent, quum in urina mediocriter crassa hypostasis alba lævis & æqualis apparet, quæ nativi caloris robur ostendit. Crises enim fiunt natura secernente noxios humores a bonis, eosque ad excretionem præparante, ex Galeni sententia, aut falso Hipp. tuta omnia esse affirmasset, si talis urina cum hypostasi laudabili appareat : asserit enim non modo securitatem; sed & morbi brevitatem sperandam esse, contra vero semper diffidendum quum urina tenuis & alba cernitur & sine hypostasi : deinde vero nisi hypostasis esset quid desectum de materia morbifica puri proportione respondens, humorumque coctionem non indicaret, frustra consilium de exhibendis catharticis caperetur, quum urina laudabilis apparet in colore, consistentia & contentis : concocta enim medicari atque movere oportet non cruda juxta aphorismi veritatem. At neque medicamento locus esse potest & quamdiu urinæ tenues apparent, affectus non solvuntur. Putris in aliis morbis putridis. In illis hypostasis ad pus accedit ob qualitates manifestas : in putridis morbis propius ad pus accedit tum ob qualitates & notas manifestas, tum ob materiam ipsam quæ in se & ratione sui eadem est ac ea quæ abscessum facit. Immo quæ in febre abscessum facit, pars est illius materiei quæ per vasa vagatur. Sed locorum differentia, & caloris agendi modus, & vis partium interiorum idea facit differre pus & hypostasin. Et tamen revera est sæpe pars materiei morbificæ, sive jam ea actu talis sit, sive potestate. Nam nullum corpus integre sanum est quod succo crudo non abundet. Succus autem is crudus aliter sese habet in ægris & in sanis. Et hoc imposuit iis qui de industria, Galenum oppugnare voluerunt. Nam admirabilis est humorum confluxus a mesenterio & aliis partibus in venas, & a venis in renes. Et qui existimant in synocho sanguinem in vitio non esse, non possunt sibi persuadere hypostaseos materiam aliquid esse de materia morbifica. Ac

Sect. 2. part. 26. prog.

jam

jam diuturno nostro desiderio satisfecisse videmur. Quod quum ab animo candido contradicendi studium longe a sese amandante profectum sit, candidiore excipiendum videtur. Ac nos ipsi profitemur multa, in eo præsertim quod est de hypostasi opusculo, asseverasse, multa proposuisse, nullius antiqui scriptoris auctoritate innixos. Multa nostro marte paravimus & effinximus, quæ quum judicis acutioris examen subibunt, facile refellentur ac evertentur. Sed in hoc perplexo negotio, & re minime adhuc intellecta, licet nomen hypostaseos omnibus in ore sit, licuit aliquid experiri, & excogitasse quod doctioribus viam forte ad meliora est patefacturum. Quidquid sit, boni consulant nec ne, nil moror, Reipublicæ consulere mihi animus est.

IN BALLONII

Libros de Arthritide & Calculo adversus FERNELIUM.

INvenit Princeps Medicorum, noxius unde
Defluat extremos humor in articulos.
Et docuit, qui vesica subsidit in ima
Calculus unde ortum materiamque trahat.
Hæc Coi decreta Senis coluere minores:
Unus sustinuit carpere Fernelius.
Non tulit hoc factum Ballonius, *induit arma,*
Et stetit a magni partibus Hippocratis.
Asclepi pronepos tanto lætare patrono,
Per quem post cineres clara trophæa refers.
At tu sic istos legito, studiose, libellos,
Non sit ut inde tibi calculus, aut prodagra.

H. Valesius.

GULIELMO CAPELLÆ

φιλοπονωτάτῳ Doctori Medico Pariſienſi Clariſſimo,

Gul. de BAILLOU *Doctor Medicus Pariſienſis S. P. D.*

HOſce quatuor libellos, tamquam ingenii mei liberos, non tam perfecto quam abortivo partu editos tibi tuæque fidei relinquo. Abortionis cauſa fuit officii mei munus quod male ſtudiorum perpetuitati conſulit. Minutulos & imperfectos eos perficies, & pollice magis induſtrio expolies. Illi quidem nobis cęperunt placere, at non mirum: noſtri enim ſunt. Quiſque autem in ea re quam adamat, facile cæcutit. Si aliis diſpliceant, id forte non vitio eorum qui eos excipient limamque adhibebunt, ſed rei ipſius imbecillitati tribuendum eſt. Niſi forte illos paullo alienior animus a vero ſeduxerit. Suum cuique judicium, & omnes, pro ſuo quiſque arbitratu, aliter atque aliter eadem de re ſentiunt. Et qui ad cujuſque arbitrium ſe ſcribere poſſe confidit, is φίλαυτος tamquam animi morbo laborans, non tam ſuam fiduciam quam infantiam declarat. Tandem tamen rebus dijudicatis & expenſis eodem bene judicantium ſenſa diriguntur. Eorum qui ad eumdem ſcopum collimant, inutilis ſæpe labor eſt, tandem collimandi aſſiduitate a multis ſcopus feritur. Velim hos liberos, tamquam pignora poſt ſupremum diem, liberali cuſtodia retineas, & cum iis benignius agas. Et quum unguem limamve adhibueris, eos ad me remittes. Retinebunt, credo, ſuum colorem, ſuccum, ſanguinem, fortaſſe ornatum, veſtem. Falſa quadam imprægnatione quintum fetum animus parturiebat. Sed dum ſeverior Religio eum ſtrictiori pedum lege coercet, claudicare fecit. Hanc imbecillitatem ſi elevavero, ἠδελφισμένος quintus ad reliquos accedet. Quidquid laboris tibi neceſſitudinis veteris fretus beneficio impoſui, idem, aut majus, ſi res poſtulabit in antiqua illa poſſeſſione, in qua jam ſurculum defregi, ſuſcipiam. Vale.

GULIELMUS CAPELLA, Medicus Parisiensis,

Gulielmo de BAILLOU *Medico Parisiensi doctissimo & φιλαρετωτέρῳ* S. P. D.

NOn perinde ut ex judicio amor, sic perpetuo ex amore judicum proficisci debet. Hoc ideo præmitto quod cum φιλολογίας studium arctioris vinculi præter communes rationes inter nos causa fuerit, non tamen existimare velim poliendis liberis tuis, qui ipsi per se politissimi sunt operam aliquam ἀξιόλογον me præstare posse. Nam præterquam quod commendatione paterna proles ipsa gratiosior redditur, est etiam in hac pueritiæ ingenuitate & candore, ac in adolescentis ætatis spe & munditie nescio quid magis quam in patribus ipsi amabile. Sic quæ honesta quadam φιλονικείᾳ inter nos interdum agitabantur, ne nihil ageremus, eadem tam accurato, & limpido atque omni elocutionis, & florum genere ac luminum varietate, divite stilo pertractata, veritatis ipsius ut pompofæ matronæ majestatisque ac nitoris plenæ patrocinium præ se ferunt, & augustiora multo mihi sunt visa. Itaque remitto ad te libellos, elogio potius quam ungue vel lima dignos & insignes, quatuor revera liberos, immo libertatis & veritatis libertos. Quintum si addideris, quem non editum ideo fortasse supprimis quia pedibus sex nititur, quinque liberorum jus erit integrum tibi per quod pupillarem tutelam præter quam ipsius veritatis recusare licebit. *Si* serius quam expectares præstiti, id eo consilio feci ne me deinceps φιλοπονώτατον voces, sed φιλάνεργον vel φιλάναργον. Ita me novumque retinebat, novumque revocabat ad relegendum orationis suavitas, ut tamen tibi satagenti ac curioso patri satisfaciam qui tibi in hoc studia publica juvandi studio numquam satisfacis. Adnotavi quædam fortasse leviora quæ scio non omnibus placitura. Ita in viis quantumvis publicis & ab omnibus tritis restat semper aliquid laboris in sentibus expurgandis insumendum. Tuum erit æqui bonique consulere, ut omnes meas nugas soles. Neque enim aut delatorem aut prævaricatorem egi sed amicum quo nomine mihi etiam sum amicior. Vale.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

LIBER

DE RHEUMATISMO

& Pleuritide dorsali.

OPERA ET STUDIO

M. JACOBI THEVART

Medici Parisiensis recognitus, & in lucem primum editus.

VENETIIS,

APUD ANGELUM JEREMIAM,

Via Mercatoria sub signo Minervæ.

MDCCXXXVI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

EXAMEN
DUORUM MORBORUM
QUI AB ANTIQUIS NON ſat abunde ſunt explicati & definiti.

HORUM PRIOR ΡΕΥΜΑΤΙΚΟ'Σ *AFFECTUS*, *&* Ἀπόκελσις ἔξω *dicitur, alter Pleuritis dorſalis.*

DUo ſunt affectus hoc loco a nobis explicandi, qui hominum genus aliquando exercent, quorum unus ἀνώνυμος pene eſt apud antiquos, ſævus tamen, & qui a quovis medendi perito intelligi deberet, alter ab uno Hippocrate uno tantum loco eſt deſcriptus. Deſcribitur autem ſub forma morbi qui dicitur, pleuritis ex dorſo. Prior affectus a nobis ſæpius eſt obſervatus, a vulgo catarrhi nomine donatur, ſed ut vulgus proprie neſcit quid ſit vere Rheuma aut catarrhus, ita iſtius morbi naturam ignorat. Nil attinet quidem ad vulgus ſcire qualis ſit hic vel ille morbus, quum hoc medici proprium ſit officium. Tamen quoniam eo proceſſit hominum impudentia & ignorantia, ut ineptiſſima quæque mulier, aut triobolaris homo ſuam de morborum cauſis & curatione interponat ſententiam, iſti errori etiamnum eſt occurrendum. Quare eſt ut bonorum medicorum famæ nominique conſulatur: Exempli gratia, prior iſte affectus in quo nobis laborandum erit, & quem Rheumatiſmum nominabimus, multa & frequenti detractione ſanguinis opus habet, & tamen quoniam falſam quamdam παραχύσεως formam refert, aut deſtillationis a capite opinionem facit, vulgus hominum putat ægros eo affectu laborantes excarnificari ſi ſæpius ſanguis aperta vena minuatur. Quocirca ut obviam

eatur falsæ opinioni, istius morbi ideam, causas, signa, curationisque summa capita perstringere mihi est animus. Aliæ vero sunt causæ quæ ad id nos impulerunt; Una, quod rusticis & hominibus absentibus sæpe ex ignarorum relatu est medendum, qui quoniam vulgare & tritum nimis catarrhi nomen medicis obtrudunt, tenebras quoque offundunt & imponunt, falso sibi persuadentes ex urina inspecta, medicum elicere posse morbi cognitionem & πρόγνωσιν. Sic dum urinis θαυμασίαν assignant, se, ægros & medicos circumveniunt; Ratio altera est, quod etiam minus periti medici hoc genus morbi ignorant, & propter insolentiam, & quia ab antiquis plerisque est prætermissus, dum veram ignorant curationem, pessime de ægris merentur. At ægro sufficit, ægro (inquam) jam misero, sua ex morbo calamitas, nec ad eam nova calamitatis accessio ex ignoratione medici fieri debet, ignorantia quippe medici ægro ipsi alter est morbus. Jam ad eos affectus ambos cognoscendos accedamus.

PRIORIS AFFECTUS DESCRIPTIO

Qui nomine Rheumatismi donatur.

ANtequam hunc affectum in classem morborum vel symptomatum referamus (quandoquidem longe a morbo actionem primo ac per se lædente symptoma differt, licet vulgo confundatur, & male) qualiter, idest, quibus & quomodo oriatur, aperiemus. Quibus item comitatus sit doloribus & symptomatis, dicemus, non neglectis aliquot exemplis eorum quos ab eo affectu prehendi vidimus, & qua ratione iisdem sit occursum ac consultum; ita enim curatio ipsa aliquid ad ejus cognitionem & provisionem insinuabit.

Primum quidem observare oportet corpora quibus affectio hæc contingit, & quomodo adoriatur, & qualiter sanguis afficiatur. Duo genera corporum maxime occupari ab ea affectione experientia comprobavit, unum sanorum, in latitudine sanitatis comprehensorum, proxime tamen in morbum casurorum. Quum enim hic morbus adoritur, præcessit jam lassitudo spontanea, & sanguis ægrotat, & illud verum hic esse comperitur, quod ab Hippocrate annotatur, morbi sensim fiunt ac generantur, statim vero adoriuntur. Alterum genus corporum ab ista affectione corripi solitorum, est eorum qui jam re-apse ægrotant, maxime vero morbo longo, sed qui jam est desiturus, aut falsa & præcipite crisi videtur solvi, quum tamen supersit nec exstinguatur. Id exemplum Præsidis Guyotti patefecit, quem id genus morbi gravissime afflixit; Nunc de aliis differentiis corporum. Inter corpora autem quæ facile eum morbum tam gravem experiuntur, sunt maxime aut valde cacochyma, aut non ita cacochyma, sed plethorica & sanguinea, in quibus aut ob difflatum prohibitum, aut alia ratione sanguis vitium fecit. Potissimum vero huic objecta sunt morbo corpora illa quæ febribus synochis putribus corripi solent. Quod enim facit motus & corruptio sanguinis in synocho, idem facit ipse sanguis in isto morbo, sed alio modo. Nec enim manifesta febris est, sed conclusa quodammodo, ut loco febris synochæ in qua æqualiter & πυρετώδως accenso sanguine, iste affectus fere sine febre succedat. Videmus enim inter homines plerosque facile corripi febre, modo hac, modo illa, licet puritas in sanguine sit, contra, alios quibus humores sunt putres, nescio autem quomodo a febre immunes videantur. Nec enim febrire videntur saltem febre quæ sub sensum cadat. Et id genus hominum capitur eo morbo de quo hæc instituta est disputatio.

Notare oportet maxime hunc locum de duobus generibus corporum, quæ hoc morbo affliguntur: Est enim id pro disputationis fundamento. Hippocr. 1. de diæta.

Quo pertinet præclara Arculani, ex sententia Principis, quæstio & examen de iis, qui febribus sunt obnoxii. Videmus enim multos levissima de causa a febribus prehendi, alios non item: tamen nescio qua febre laborant, sed ea non facile percipitur. Ejusmodi sunt hypochondriaci & biliosi multi qui febribus non sunt opportuni, & tantum nescio quas febres

Arculanus cap. 2. de febribus.

bres ephemeras, aut ſynochos non putres perſentiunt. Etiam iidem occaſione nata in hecticas febres facile cadunt, ægre autem cadunt, niſi occaſio adſit eaque ſatis potens. Quod autem iſta corpora bilioſa, & melancholica febricitent ſuo modo ſuaque febre, id declarat, quod perpetuo fere doleant & levi de cauſa. Et vulgo jactant ſe non febrire quum febriant. Immo iis febris eſt velut πάθος συγγενὲς, Et etiam dum valent pulſus celeriores & frequentiores habent. Quod etiam ſi obiter dictum, parumque ad rem pertinere videatur, tamen ὑποθετικῶς poſitum, utile eſt ut intelligamus quoſdam febre prehendi manifeſta & cognitu facili, alios occulta, qui febrire non videntur, quod non tam pulſu ſe prodant, quam acrimonia caloris in totum corpus fuſi, & tale genus hominem facile in tabicas affectiones cadit.

Modus autem quo affectio hæc adoritur quæ falſo catarrhus dicitur; (nam nomen catarrhi κατ' ἐξοχὴν diſtillationem a capite ſignificat) aliis melius Ρευματισμὸς dici videtur, eſt ejuſmodi. Quod ut melius audiatur, hypotheſin prædictam meminiſſe oportet de diſtinctione corporum quæ eo morbo ἁλίσκονται, corripiuntur. Nam eodem modo in ſanis & ægris ſeſe prodit, ſed aliter atque aliter affecto corpore. Totum corpus dolet, facies nonnullis rubet, circum articulos maxime ſævit dolor, ut ne minimum quidem vel pes, vel manus, vel digitus ſine dolore & clamore moveri poſſit. Ideo autem in articulis major dolor eſt ratione ſubjecti, quia pars majore & exquiſitiore ſenſu eſt prædita. Æqualibus autem doloris cauſis præſentibus vel in parte, vel in toto corpore, magis ea pars dolet quæ ſenſum exquiſitiorem habet, ut de doloribus capitis ſcripſit Galenus. Quum partibus apprimitur manus, ſenſus eſt & perceptio (licet etiam blande attrectaveris) cujuſdam caloris acris. Si pulſum conſulis, febris aut nulla aut exigua eſſe videtur. Et tamen febris eſt revera, ſed non valde magna. Quod ſi major fieret, eſſet vere febris continens putris, tamen calor percipitur acer, & (quod notandum eſt) morbus purgatione irritatur, more eorum morborum qui conſiſtunt in inflammatione: Febris quæ adeſt in habitu corporis eſt, ubi Galenus aliquando ſtatuit ſedem cauſi, ut docuimus in tractatu de cauſo, quæ tamen febris exacerbationes non habet manifeſtas. Dolores quidem noctu exacerbantur, nec dormire queunt ægri, partim quia moveri loco nequeunt, & quo ſtatu fere primo jacent ac decumbunt, in eo manent, & ſine cruciatu ac vehementi dolore vix moventur aut attinguntur, tenſio eſt & aculeorum quidam ſenſus: eſt enim & plenitudo & cacochymia. Unde iis qui eo laborant affectu, licet multum & ſæpe ſanguis demitur, is plane corruptus eſt, & in ſerum quoddam putre reſolutus. Denique omne muſculoſum ac nervoſum genus ſero ac ſanguine putri proluitur, qui in partibus iſtis ἐπιφλόγισμα aut φλεγμονῶδές τι parit: unde dolendi occaſio naſcitur. Tanti autem dolores fiunt ob materiæ acrimoniam, & quia natura in cutim eam deponere vult nondum mitificatam, nec viis adhuc dum præparatis. Et quod arthritis eſt in parte aliqua, idipſum eſt iſte ῥευματισμὸς in toto corpore; dolore, tenſione

Comm. ad part. 1. ſect. 1. lib. 6. ep.

ſione & caloris acriuſculi ſenſione (ut ita loquar) alii dicunt, ſenſatione. Durius utrumque eſt. At arthriticus dolor certis periodis repetit certiſque temporibus; iſte ῥευματισμὸς non item : niſi quod in iis qui in vitæ genere peccarunt, ut nervis redditis infirmioribus, & ſuccreſcente cacochymia, tandem habitum aut diatheſin arthriticam, afferre poſſet. Et revera qui iſtum ῥευματισμὸν bis aut ter ſunt experti, vix (niſi ſibi caveant conſulantve) tormentum arthriticum vitare poſſunt : ut iſte ῥευματισμὸς ſit velut πρόδρομος & προπαρασκευὴ ad arthritin. Nec melius explicari deſcribique poteſt hic affectus, quam propoſita analogia & affinitate quæ eſt inter hunc & arthritidem. Et hercle plerique, immo medici qui nondum hunc affectum cognitum habent, arthritidis univerſalis nomine iſtum donaverunt. Ac curatio quam paullo poſt proponemus, a quo humore principium ducat, edocebit.

Et quoniam diximus ſub finem morborum iſtum ῥευματισμὸν oboriri, ut magis ejus natura innoteſcat, id etiam paullo plenius eſt aperiundum: vidimus pleriſque qui aut quartana longa, aut alio ſimili morbo laborarant, ſub finem morbi, aut quo tempore in morbos mutatio inſignis aliqua cadit, omnes articulos, immo totum corpus doluiſſe eo modo qui a nobis eſt explicatus, ut ſe arthriticos putarent, aut vix arthritin evitaturos crederent. Aliis loco iſtius moleſtæ exonerationis in omne genus muſculoſum, aut ſcabies, aut phlyctænæ, aut ſerpigines, aut puſtulæ aliquæ inflammatoriæ in cutim erumpunt ſub finem morborum; Et ut uno verbo abſolvam : Qui humor in cutim cutaneos affectus egerminat & excitat, idem affectum iſtum ῥευματικὸν promovet. Ab utriſque, corpore diligenter curato ac purgato, copioſus & longus ſudor vindicaret.

Reſtant duo explicanda ad cognitionem iſtius affectus de quo laboratur, licet jam pene deſcriptus ſit, &, ut clarius innoteſcat, in corpore aliquo laborante ſit obſervandus. Prius eſt, quod diximus in corpus plethoricum id genus mali cadere, & maxime in ea corpora quæ febribus ſynochis objiciuntur. Id enim clarius eſt aperiendum. Poſterius, ut ante oculos vere proponatur natura, mos & ſymptomata affectionis iſtius permoleſtæ; de laſſitudinibus dicendum eſt, Ulceroſa enim & phlegmonodes laſſitudo magnam cum iſto affectu familiaritatem habet. Immo ita affines & cognati affectus eſſe videntur, ut propter ἀδελφιξίαν iidem eſſe videantur.

Ac de febribus quidem ſynochis, illud unum ex Galeno notari debet quod ab his corpus non prehendi ſolet niſi florens, juvenile, ac multi admodum ſucci, & viribus præditum. Unde & audacter ſanguinem mittit, & exactam vitæ legem præſcribit. Id quod aliter in aliis febribus facere ſolet. Unde corpus plethoricum, validum ac juvenile, præſertim ſi intempeſtive exerceatur, iſto ῥευματισμῷ facile corripitur, natura ad centrum corporis amandante materiam, aut materia in ipſis carnibus, muſculis, inanibus loco, nervis, denique in toto corpore habitu commota ferveſcente, ſine tamen febre apparente manifeſta, manus quidem Medici percipit calorem acrem & mordacem, ſed in pulſu nil aut pa-

Cap. 14. lib. 11. Metho. & ante.

rum aliquid febrile percipitur. Est quidem multus humor & corruptus (id quod phlebotomia declarat, nam quantumvis magna copia sanguis e brachio detrahatur, impurus & in serum putre resolutus cerni solet) sed tamen non adest iste motus qui est necessarius ad excitandam febrem. Quod si magnus quidem rigor contingeret, hunc febris statim exciperet: sed deest, nisi forte minimus adest, aut potius horror, præsertim si se soli objiciant aut loco contineantur frigidiusculo. Talis humor accenditur quidem & extraneum calorem habet, sed non πυρεθώδεα, & πυρεθωδῶς non accenditur.

Arculanus lib. de feb.

Quo fortassis non præter rationem pertinet illa Principis distinctio de febribus apparentibus & non apparentibus de quibus paullo ante a nobis dictum est ex Arculano.

Et in lassitudine phlegmonode & ulcerosa sæpe non est manifesta febris, & tamen dolent ægri & vix moventur, præsertim si τὰ περιόστια sero putri replentur, unde & dolor & lassitudo ossearia, & ut loquitur Hippocrates de causi primo genere disputans καὶ τὸ σῶμα ἐχόμενον ὥσπερ ὑπὸ ὀστεοκόπε καὶ κοπιᾷ καὶ ἀλγέει. Laborat enim ossearia lassitudine (ait Galenus) & ulcerosa propter tenuium humiditatum acrimoniam & putredinem, sanguis enim cito putrescit, maxime vero qui est circa ossa, unde lassitudines oriuntur. At est ubi febris jam adest cum doloribus, quos ὀστεοκόπυς vocamus, est ubi non adest, ut in eo affectu quem suscepimus explicandum. Unde etiam videmus ipsis Arthriticis in aliqua doloris acerbitate & somni vacuitate febrem etiamnum abesse, eam saltem quæ manifesta sit: quum tamen alias cum minimo tumore ad inguina, aut aliqua occasione quæ κατὰ τὴν φαντασίαν, parva esse videatur, febris oboriatur non levis. Quid illud est? revera veniendum ad illud examen Principis supra adductum, de febribus quæ cognoscuntur, & non cognoscuntur.

4. de acut. initio. Comm. ad part. lib. 4. acutorum. Arist. Cap. 19 lib. 3. de hist. anim. Hic indifferenter dicimus πόνον κόπον. πονεῖν. ἀλγέειν. κοπιᾶν. dolor. labor. lassitudo. Cicero ait Græcos nescivisse distinguere inter dolorem & laborem. Tamen Arist. 10. de hist. animal. in matrice & oculo distinguit inter λύπην καὶ κόπον καὶ πόνον καὶ νόσον. λύπη dolor. κόπος lassitudo. πόνος labor dici potest.

Et quoniam toties hic de lassitudinum nomine mentio facta est, de illis paullulum dicendum est a nobis: ita enim earum cognitio ad naturam & ὕπαρξιν istius affectionis quam quærimus, altius cognoscendam intelligendamque viam muniet & præsternet.

Omnino autem triplex lassitudo spontanea a Galeno assignatur, tensiva, ulcerosa, ac φλεγμονώδης. Genus est κόπος (qui non est ipse per se sensus læsio, sed per onus quoddam, instrumentorum motionis) lassitudo latinis: est autem affectio, male actæ exercitationi succedens. Habet enim suas leges exercitatio, ex quarum præscripto intelligitur non modo quæ ipsa exercitatione fieri debent, sed & ut corpora ante ipsam præparari debeant, & quæ post eam absolutam quæ sit ratio τῆς ἀποθεραπείας. Ergo ita exerceri corpus oportet, & propter male actam exercitationem succedit ea lassitudo. Sic ex Galeni & veterum opinione Gorræus. Tamen adversum ea quæ dicuntur, facere videntur quæ a Galeno explicantur in Aphorismis: κόπος, non est lassitudinis (ait) nomen ex immoderatione motuum contractæ: sed est nomen τῆς διαθέσεως, idest affectionis quæ contingit animantium corporibus: non enim meminit earum lassitudinum

dinum ex motibus oriri solitarum, sed earum quæ sponte eveniunt. Quum enim sine motu talis orta fuerit lassitudo, non absolute lassitudo, sed sponte nascens dicetur. Ergo κινήσεις, idest motiones præcedere non debent ut κόπου αὐτομάτου constituatur ὕπαρξις. Cur ergo definitur κόπος affectio male actæ exercitationi succedens? κόπος enim πονώδης, ἑλκώδης καὶ φλεγμονώδης ἄνευ τῶν καὶ κινήσεων esse debet. Sed facile est hanc quæstionem solvere. Gorræi definitio hic posita est de lassitudine non spontanea, Galeni vero definitio est de spontanea. Nam lassitudines non spontaneæ ab immodicis motibus pendere debent. Et lassitudo post immodicas sequens exercitationes est sanorum symptoma: ita quæ sine motu præcedente succedit, symptoma est morbosum. Sed de hoc scrupulo aliis relinquatur ambigendum. Si enim præcessit motio & labor immoderatus, deinde κόπος sequatur, non jam αὐτόματος dicetur quum nihil procatarcticon concurrere debeat. Nisi quis dicat non facile sese prodere eam affectionem tendentem aut ulcerationis sensu efficientem, nisi corpus agitetur moveaturque. Unde videmus eos qui exerceri non solent, si ad insolitam exercitationem deveniant, veluti lassitudine laborare: nam faciunt τῆς σαρκὸς σύντηξιν βιαίαν καὶ πολλήν. Revera hæc affectio cadit in eos qui multis humoribus pleni ad insolitum laborem sese convertunt: inexercitati enim homines a quovis labore fatigantur. Quod enim manet in carnibus fusum ac liquatum, id laborem exhibet. Idem Hippocrates expressit ad finem libri 2. de Diæta. At vero non necesse est præcedere laborem præsertim magnum, alioqui huic præcedenti labori tamquam causæ origo assignaretur. Nam τοῦ αὐτομάτου κόπου οὐσία in eo residet quod nihil sit procatarcticum; κόπος πονώδης a repletione est potius, cacochymia ulcerosum κόπον infert. κόπου duæ sunt causæ fere contrariæ, labor & otium. Sic febres sunt κοπιώδεες a laboribus aliæ ab otio, a suppresso peculiari excremento & hæ sunt longiores. In febribus κοπιώδεσι πόνος est & prænuntius, & comes & successivus. Successivus est velut abscessus auctor & provocator κόπος ἁπλῶς dictus venit ἀπὸ τῶν πόνων & musculoso generi πόνον inducit. Alius est αὐτόματος. Accedit quod sanitas consistat in symmetria quadam & proportione ciborum & laboris ex antiqui magistri doctrina; unde si cibus laborem superet, facilis est in morbum casus. Hinc enim sequitur plethora & πλησμονὴ ex qua plethora nascitur. Quum autem est ea repletio, corpus non amplius admittit alimentum, nequit enim quia incapax est corpus. Vetus enim excrementum partium, seu vetus alimentum non admittit novum alimentum. Quid inde sequitur? ut fiant ἀποκρίσεις in interno ipso corpore, unde peripneumoniæ, pleuritides, destillationes, oppressiones, sunt enim incipientis parumque progressæ πλησμονῆς signa, & effectus; sunt etiam multum progressæ ac consummatæ sua argumenta. Quæ omnia Hipp. libris expressit. Ideo autem istos τῆς πλησμονῆς gradus constituere oportuit ut symptomata quæ alternatim sequuntur differant καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Et ut etiam plane constet de veritate eorum quæ ante diximus, qui fiat ut quum corpus jam male habeat, sanguis impurus & corruptus sit, tamen non febris actu & reipsa

Λύπη est læsio sensus. hinc dolor. Πόνος labor dicitur, non est sensus læsio, sed onus potius instrumentorum motionis. Nervos motorios labor respicit, sensificos, dolor, labor autem multa habet nomina. πόνον κόπον κάματον. hæc Scaliger.

Gorræus in dict. κόπος. Comm. ad ap. 5. lib. 2.

Quomodo κόπος agnoscat causas sui laborem & otium.

Hippocr. 3. de Diæta.

Hipp. 3. de Diæta.

reipsa oriatur; Est enim istius sanitatis ut & morbi magna latitudo. Unde videmus etiam istos tam impuris humoribus præditos, quum perendie bene habere videantur, cœnent, bibant, cantent, deinde omnia agant quæ & sani, repente velut mutata sorte, ægrotare & vehementissime, immo magno omnium stupore, e vivis eripi, ut prius constet eos interiisse quam ægrotare.

Ergo præclarum illum Hippocratis locum & litteris aureis scribendum de repletione, quæ est τῶν κόπων πρόδρομ☉, expediamus, in quo propter antiquarum dictionum obscuritatem nonnulla latet difficultas. Ita enim scopum de speciebus lassitudinum feriemus.

Hæc ex lib. 3. Hipp. de Diæta.

„ Sunt qui ubi labores superantur a cibis, id patiuntur. Quum incipit repletio somni longi & dulces sunt, interdiu dormiunt. Somnus carni contingit, sanguis funditur, spiritus fusus tranquillus est. Et quum corpus repletionem amplius non recipit, secretionem remittit intro, præ circuitus violentia: quæ secretio contraria alimento a cibis, animam perturbat. Et amplius non sunt jucundi a cibo somni, sed homo perturbatur. Nam qualia patitur corpus, talia videt anima visu jam concluso. Hæc ex libro de diæta, quibus congruunt quæ idem Hippocrates scripsit. Propensio ad somnum eumque studio accersitum, segnitiem corpori, & capiti gravitatem affert: corpus enim excoctum & turgidulum reddit (græce ἐφθότερα vocat) Excoctio enim quædam est ob calidam humiditatem. Hæc Galenus. Ergo, ait Hippocrates, quum somnus est turbulentus, necesse est ut homo ægrotet. Qualis secretio, græce ἀπόκρισις, & ubicumque κρατήσῃ, idest sese protulerit vimque suam exercuerit, ea morbo pars affligitur. Ideo cito curandus est homo. Sunt hæc signa, dolet corpus, alias totum, alias pars. Dolor est velut lassitudo, græce κόπος, curant autem repletionem & segnitiem donec febricitent nec adhuc se ægros putant, sed cibis & balneis utentes ad peripneumoniam deveniunt, aut ad alium periculo plenum affectum. Antequam incidant in febrem, attenuatione opus est & exercitio. Si febris prehendat, intra aquam per tres dies consistendum est.

Ad finem 2. de Diæta acut.

Bonum est uti iis quæ χρίσματα ἱδρωτικά vocantur. Mirum est cur multis caput gravetur, & alvus sistatur initio istorum morborum, quia caput τὴν πλησμονὴν, & ut ex loco superiore colligere est, τὴν ἀπόκρισιν ἀποσπᾷ revellit ad se, & alvus sistitur & caput gravatur. Periculum autem est ut quo erumpat (græce ῥαγῇ) repletio, partem corrumpat. At πλησμονὴ non erumpit, sed est ἀπόκρισις ἀπὸ τῆς πλησμονῆς, quia corpus utpote succulentius redditum non potest amplius suscipere τὴν πλησμονὴν, ut ante dictum est. Observatione autem dignum est ex Hippocrate, quod ut est multiplex repletio, ita multiplex est ἀπόκρισις ἢ ἔσω καὶ ἔξω. Et aliis labores fiunt & dolores & οἱ κόποι. Aliis fit καχεκτικόν τι, & velut hydropicum.

Unum vero quod maxime annotari debet in hac physica contemplatione est, quod Hippocrates multiplicem statuerit repletionem, quæ habet etiam pro sua idea, & varias symptomaton species & ideas, easque pro cor-

corporum natura & distinctione. Nam aliis corpus rarum est, aliis densum. Et prout cutis & carnes aliter atque aliter affectæ sunt: ita repletionis varii sunt effectus, varia accidentia, & curationis varietas. Aliis purum corpus, aliis impurius. Quibus impurius corpus est, repletio aliis se prodit. Facies est decolor, & habitus est velut cachecticus & ἱδρωποειδής. Nunc verba ipsius contextus Hippocratici; & de iis quibus corpus impurius est, & quibus est densius, attexenda sunt: Deinde quorumdam verborum proprietatem quibus Hippocrates inter docendum usus est, declarabimus. Ut sunt ἐρευγή, & ἐρεύγεσθαι, ructus, & eructare: ἀπόκρισις & ἔκκρισις, περίοδος, περιβολή περιφορά σύντηξις, quorum explicatio plurimum lucis iis est allatura quæ postea sumus dicturi. Nunc ad Hippocratis contextum veniatur. Alii hæc in repletione patiuntur, facies iis est decolor, & ubi comederint, paullo post eructant acida, & acor in nares proserpit: iis corpora pura non sunt, & plus est quod de carne colliquatur (græce συντηκόμενον) præ labore, quam quod repurgatur ὑπὸ τῆς περιόδου, præ circuitu. Et id intus manens alimento contrarium est, ipsumque violat, ac acidum facit. Ex quo facile apparere potest qui corpus impurum quum exercetur paullo immoderatius in morbum præceps cadat, & qui corpus impurum si plus æquo nutritur, impurius reddatur. Hinc elice demonstrationem aph. lib. 1. Corpus impurum quo plus nutrieris &c. Quid autem est illud quod ait, Corpus repurgatur ὑπὸ τῆς περιόδου; Credo in corpore sive coactum sive violentum quid accidat, sive propter antiquam cacochymiam aut recentem, nil sit violentum, sed velut ultroneum & spontaneum, fieri multas ἐκκρίσεις, συντήξεις, περιόδους, περιφοράς, περιβολά, ἀποκρίσεις, ἐρευγάς, μεταρρύσεις. * Quæ verba licet sint dissimilia, tamen fere synonyma sunt, & aliquid simile significant, quamquam si penitius inspiciantur in rebus ipsis per ea verba indicatis, aliquid est prius & posterius, ut σύντηξις præcedit ἔκκρισιν. Audiatur Hippocrates clarioris doctrinæ ergo.

Quidquid in corpore purum ex circuitu excernitur secundum naturam (ἐκκρίνεται ἐκ τῆς περιόδου græce) * a vespera ad auroram id recte habet. Nam quæ in ventre secernuntur (ἀποκρινόμενα) & quæ in carnem eructantur (græce, ἐς σάρκα ἀπερευγόμενα) omnia ex circuitu ac circumferentia excidunt. Græce, ἐκ τῆς περιόδου ἐκπίπτει. Sic his verbis ἐκκρίσεως, περιόδου, ἐρευγῆς, & similibus significantur & excretiones, & excretionum modi, sive naturales sint, in corporibus e natura habentibus, sive non naturales, in cacochymis & male habentibus corporibus. Has autem periodos,

Ad finem 2. de Diæta Hpp. docet cur a labore insueto carnes fiunt humidiores corpore calefacto, & multam colliquationem remittunt.

σύντηξις eliquatio quædam carnium.

Περίοδος quid.

** His dictionibus adde vocem περιδάσεως quæ vox innumera apud Græcos notat apud Gal. comm. ad par. 30. lib. 1. de Art. ubi ait in inediis habitus corporis (τὰς περιδάσεις) nucore, per colliquationem repleri.*

** Nomen τῆς περιόδου Hippocrates explicat lib. de alimento loquens. De lacte & sanguine: lac & sanguis alimenti sunt redundantia. Circuitus (græce περίοδοι σύμφωνοι) sunt consoni ad fetum, & ad ejus alimentum. Non enim nomen περιόδου motum ad circumferentiam significat, sed ad omnem dimensionem. De nomine τῆς περιόδου Plato quum ait, ubi pituita atra bili mixta sacras τὰς περιόδους τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ οὔσας subit, turbat, & tunc sacer morbus oritur: vide quid nomen περίοδος significet. Per hoc nomen meatus cerebri significentur per quos fiunt fluxus & refluxus spiritus & aeris. Vocat alio loco lib. de flatibus τὰς διεξόδους quum loquitur de somno languidiores διεξόδους faciente.*

riodos, excretiones, motus maxime adjuvant, astrorum quoque motus ob eam affinitatem, quæ est inter corpus nostrum & astra. Corpora enim ab astris afficiuntur & moventur humores, cæco quodam & abdito modo prout summus rerum omnium architectus instituit atque dictitavit. Id quod paullo ante diximus satis aperit illud Hippocr. Astrorum exterior est in corpore circuitus (græce ἡ ἔξω περίοδος) solis medius, lunæ autem ad cavitates. Quodcumque astrorum horum exstingui, aut disparere videtur, aut sisti a suo circuitu (ἐπέχεσθαι τῆς περιόδου) juxta eam partem morbum redundare significat. Et in corpore secretionem, ἀπόκρισιν, factam aut humidam, aut pituitosam, & in circumferentiam, περιφορὴν, transferri.

Relictis harum vocum proprietatibus, alio est transeundum. Earum autem cognitio & animadversio non fuit negligenda, quia in hoc affectu quem persequimur, & quem improprie ῥευματισμὸν, melius ἀπόστασιν quamdam vocabimus, aut ναυπώσιν τῶν φλεβῶν, donec aptiora nomina sese nobis offerant. Tamen, id quicquid est, in hoc affectu, inquam, totius corporis, maximeque externi est dolor ὀστεοκόπος, membrorum, artuum & articulorum molestus sensus cum calore, ac si arthritis universalis esset. Sic fit in habitum corporis περιβολὴ, ἔκκρισις, περιφορὰ, σύντηξις, μετάῤῥυσις, ἀπόστασις, ῥευματισμὸς ἀπὸ τοῦ ῥέειν, quia humor in habitum fluit & fluendo irrigat. Nec enim id a capite est, ut vulgus credit. * Catarrhum enim vocat, & imperite ignoranterque & a refrigerantibus, & a sanguinis detractione abstinendum putat, quia catarrhus est. Sic infelix curatio propter istam ignorantiam decerni solet.

Et tamen aliquis possit dicere istos dolores, non tam oriri κατὰ τὴν ἀπόστασιν, per abscessus modum, & κατ' ἔκρουν, quam quia in ipsis partibus humor suus proprius & excrementitius incaluit, motus est & putruit. Ut in iis qui pila ludere insolentes, paullo vehementius quum ludunt, omnium corporis partium dolor est molestus, quia mota est materia in habitu corporis, sed non promota & foras exclusa. Si demum sudor universo corpore emanaverit, ab iis doloribus & molesto confractionis omnium membrorum sensu liberantur.

Et ut ipsi objectioni occurratur, dico dolores istos oriri solere, partim per abscedendi modum, ut in longis morbis & in quartanis febribus id evenire observavi. Et si febris materia cocta est, facile curantur detractione sanguinis, sudore, profluvio alvi, urinæ multæ & crassæ copiosa evacuatione. Id enim fere κριτικὸν est. Partim etiam oriuntur per ἀπόστασιν quamdam symptomaticam in iis qui quum jamdiu male haberent, & tamen ὀρθοστάδην viverent, tamen subesset cacochymia multa, symptomatica facta est in universum genus musculosum περιβολὴ, περιφορὰ, unde tanta dolorum nata acerbitas. Argumentum autem cacochymiæ residis in venis & habitu, est, putris virosique sanguinis ejusque multi, evacuatio. Fieri etiam potest; ut natura ab interno corpore ad externum materiem non pellente, dolores isti oriantur, calefacto, moto, putrente ac irritato habitus ipsius proprio humore & excremento.

** Immo a carnibus ipsis fluxiones fiunt in articulos, labor (ait Hipp. libr. de loc. in homine) & dolor, Græce πόνος καὶ ὀδύνη, quum a carne humiditas fluxerit vitiosa supple in articulos. Sic in eo ῥευματισμῷ cujus mentio fit, fiunt fluxus & veluti colliquationes a carnibus in carnes & partes febrosas & membranosas, locus iste libri de loc. in homine rem vere exprimit propositam.*

Quæstio

Quæstio, an bonum est refluere humorem a robustis partibus ad infirmas (cujusmodi est universus corporis habitus) an contra ab infirmis ad robustas. Nam robustis inest vis quædam vernacula & calor vegetus quo se vindicent ac tueantur. Coctione, digestioneque id præstabunt. „ Quæ opinio est Hippocratis. Qui morbi, ait Hippoc. ab imbecillibus „ partibus ad fortiores remeaverint, ii solutu sunt faciliores. Influxus „ enim facile a robore excludentur. Mavult Galenus (qui ea in quæstione & assertione Hippocratis non ita veræ sententiæ subscribit) legere pro, excludentur, absumentur. Nam si exclusio fiat, nonnisi dispendio, & noxa partium imbecilliorum in quas refluxurus est humor, fieri poterit. Quidam nomine partium fortiorum intelligi volunt partes principes: at melius est a partibus præcipuis in minus præcipuas humores repere. Nam cur (ait Gal.) sæpe visi sunt interire quibus succi in dolore articulorum in artus delati, deinde repulsi in partem principem pervenerint, & una salutis spes erat si iidem ipsi humores ad artus revocarentur.

Notanda hæc quæstio contra communem omnium opinionem.

Part. 5. lib. 2. de natur. hum.

Diximus inter cetera, prius, quod corpora plethorica, valde sunt obnoxia, huic ῥευματικῇ affectionì, aut abundantia sero multo, & bile, præsertim quum purgata non fuerint. Posterius, quod in musculosum genus fere rapinam incoctus humor biliosus, sanguineus, & circa periostia tamen ebullit unde dolorum ista acerbitas. De corporibus notandum illud Aristotelis. Obesa corpora habent sanguinem imputidum, quamquam sanguis & quæ sanguinea sunt facile putrent, ac præcipue quæ ad ossa propius applicantur. Notandum illud quod dico, quodque melius verbis Aristoteleis facilius intelligetur, sanguinei ait μάχιςα σήπεται, maxi„ me vero qui circa ossa est. Unde forte nascitur occasio tanti doloris „ in speciebus lassitudinum. Quod autem bilis aut serum, aut sanguis „ est tenuior qui effervescit, & patet ex Hippocrate: fluit humor ob cali„ ditatem quum carnes rarefactæ transitus præbuerint, humor calefactus „ tenuior factus fuerit. Omnis enim humor calefactus attenuatur. Et id alio loco Hippocrates docet, afferens exemplum subactionis agitationisque lactis apud Scythas. Dum enim lac agitatur, quod tenuius est supereminet. Sic in homine dum turbatur humor, quicquid ejus est in corpore a principiis disparatur, & in superficie bilis consistit.

Ad finem comm. in partic. 5. lib. 2. de nat. hom.

Cap. 19. l. 3. de histor. animal.

Lib. de loc. in hom.

Lib. 4. de morb.

Addam tantum unum ut deinceps via ad therapian paretur.) De nomine ῥεύματος καὶ ῥευματισμοῦ καὶ διαθέσεως ῥευματικῆς. Illud nomen non solum audiri debet pro defluxu a capite, sed pro exoneratione ab interno corpore in externas partes; & in internas, ut quum hepar in uterum aut in inte„ stina sese exonerat, est ῥευματισμός, quemadmodum patet ex Galeno, his „ verbis, fit ut si ora vasorum ad uterum directorum præter modum ape„ riantur, si sanguis vel sit calidior, vel tenuior, & totum corpus ob malum habitum gravetur sanguine (licet modum naturæ convenientem multitudine non excesserit. In græco, licet συμμετρείαν suam non excesserit) sanguinem ipsum expellit ad venas quæ sunt uteri; ut in fluxu rheumatico fieri solet (græce ἐν ταῖς ῥευματικαῖς διαθέσεσιν) in quibus alias in aliam partem fluxus fit. Et hæc de nomine ῥευματισμοῦ præter ea quæ dicta sunt.

Galenus ad aphoris. 57. lib. 5.

¶ Locus valde notandus quo patet cachecticos grave corpus habere, licet multitudinis ratione

Est

Est apud Galenum locus περὶ τῶν ῥευματισμῶν in quo volunt ea de re maxime Galeni sententiam aperiri: videtur enim ponere in exemplum habitum corporis alioqui imbecillum, pulmonem autem, hepar & lienem partes robustas. Quid tum fit? exonerationes & derivationes ab illis partibus fortioribus ad habitum. Atque tum fit hic morbus de quo diximus. Et licet a liene, aut pulmone, aut hepate fiat ad habitum translatio, tamen fluxionis nomine potest includi. Ita Gal Partes imbecilliores morbis excrementitiis primæ capiuntur. Sic fiunt à fluxione nati affectus, universo videlicet corpore imbecillo exsistente, quæ una est καχεξίας idest mali habitus species: principibus illius partibus, licet paucus in iis sit sanguis gravari solitis, quia pars infirma a minima quaque copia gravatur. Revera istum Galeni locum volunt audiri de ista solemni affectione in qua explicanda nos laboramus. Tamen quum diligenter locum legi ac relegi, is est audiendus de fluctionibus etiam a capite. Quamquam ait, queis pulmo, lien & cerebrum prævalent viribus carnosum genus in iis ad glandulas & carnes fluctiones perveniunt, ubi nimirum universus habitus imbecillus fuerit ut in ῥευματικαῖς διαθέσεσι evenit. Quum enim habitus corporis est imbecillus; & partes internæ sese exonerant in eum, est spes quædam τῆς καχεξίας κατὰ τὸν ῥευματισμὸν τὸν δὲ κατ' ἔκροων vel κατὰ τὴν ἐγχύμωσιν præter naturam. Nam proprie ἐγχύμωσις secundum naturam est.

non fiat. Gravitas tamen ἀπὸ τῦ πλήθους. Sed cacochymia ipsa natura gravis est, & licet humor non vexet quanto, idest non κατὰ πλῆθος κατὰ πάθος tamen sensum quemdam gravitatis infert. Idem Gal. cap. 8. de sang. missione.

Nomen multitudinis additũ est ut explicetur nomen τῆς συμμετρίας. Cap. 8. lib. de sang. missione, ubi corporis habitus imbecillus est, ibi est spes τῆς καχεξίας. Cachectici aut emgrave corpus habent licet paucus sit sanguis.

Θεραπευτικόν.

Satis τὰ φυσικότερα καὶ σημειωτικὰ sumus persecuti, nunc ad therapian. Quamquam inter disputandum jam fere aperuimus rationem medendi isti affectioni tam dolorificæ, tam molestæ. Diximus fere in naturas validas hanc affectionem cadere, & in eas maxime quæ synochas febres putres experiuntur. Sic idem canon fere curationis est in hoc affectu, qui in lassitudine ulcerosa, phlegmonode, & in febre synocho putri. In iis autem affectionibus, large & sæpe sanguis mitti debet. Vulgus etiam medicorum (id quod medicos doctos dedecet, sed ob insolentiam morbi eis parci debet) quoniam videt partes omnes pariter æqualiterque dolere, ratus falso catarrhum esse, aut veritus ne provocetur fluxio in brachio e quo sanguis duceretur, fere a sectione venæ abstinet, aut trepide cunctanterque eam aggreditur. Ægri enim eo se modo habent toto corpore, quo arthritici in suo paroxysmo in una aut paullo pluribus partibus, videtur enim hæc affectio esse arthritis universalis. Tamen ab instituta vacuatione per luculentam frequentemque phlebotomiam id non debet nos revocare. Immo etiam in paroxysmo arthritico utiliter laxatur vena, id quod hæmophobis & parum expertis medicis haud placet. Maxime vero ad id invitamur, quod impurus, immo plane corruptus sanguis in eo affectu laxata vena detrahatur. Laxitas cutis apprime facit ad curationem istius affectionis, sed ægrorum impatientia non permittit ut se facile lecto contineant: ne minimam quidem stragulam aut operimentum præ dolore ferunt. Et ob copiam & inflammationem nescio quam toto corpore sparsam, vix ac ne vix saluber sudor manere potest.

Objiciat quis: Hippoc: quatuor humores statuit sanguinem, aquam, bilem,

bilem, pituitam, & viæ per quas hi vitium faciuntes, sunt os, podex, nares, urinæ meatus, si humor affligens copiosior factus est, si homo per eos dictos locos purgetur, nullus ipsum morbus premit. Et tamen eo loco non meminit phlebotomiæ, nec evacuationis sanguinis. Et tamen medicorum pars maxima, ac si solus sanguis in vitio sit, tota in sanguine mittendo est occupata. Dicimus sanguinem solum ex omnibus humoribus per habitum corporis perque ipsum totum corpus sparsum esse. Illo loco Hippoc. agit de certis humoribus excrementitiis, qui certis locis conclusi per certos locos & emissaria sunt evacuandi.

Laudamus quidem impendio magis phlebotomiam in hoc morbo quam saluberrimum esse remedium testamur. Clysterum frequens usus valet. Medicamenta per os sumenda nocent, inflammationem augent, & dolores in artubus & habitu corporis irritant. Cassia & lenientia tamen omnino non improbamus, hæmorrhagia confert, sub finem sudores. Tandem urina crassa multa, ut quæ ab abscessibus vindicet, & maxime in febribus laboriosis conferet.

Et quoniam ægri perpetuo conqueruntur, & sensum habent coloris acris, aliquatenus juvantur usu rerum frigidarum, sed nocent bifariam; partim quia difflatum prohibent, partim quia ubi quis usus est paullo frigidioribus remediis, remanet, domito morbo, major infirmitas nervorum, unde arthritidis occasio postmodum nasci potest.

Dicat quis, si universus corporis habitus est imbecillior, confirmetur, ut dolendi ægrotandique pereat occasio. Id quod ἐν ῥευματικαῖς διαθέσεσι „ Galenus commendat, Curationis scopus est non vacuatio, sed totius „ habitus roboratio. Quamquam (ait) curationis initium a sanguinis missione fit. Respondendum, fine & intentione curationis scopus primus est partis roboratio, opere tamen posterior est: vix enim robur corpori conciliaris, nisi corpus vacuaris. Ubi enim pravus humor est licet multitudine non lædat, tamen corpori gravitatem & morbosam dispositionem non desinit inferre, iste autem tam gravis & dolorificus affectus non solet accidere, nisi jam & in vasis & extra vasa collecto pravo humore, id quod declarat frequens evacuatio pravi & impuri sanguinis. Infirmitas quidem habitus valet ad ἐπιδεκτικὸν, sed non ad ποιητικὸν. Notandus enim est iste locus, qui nil colligunt supervacui; his manent imbecillæ partes semper in tuto. Argumento est quoniam aliqui sex mensibus infirmis pedibus laborant. Quod si sola imbecillitas id faceret, perpetuo laboraret pars infirma, ut cui numquam causa abesset ut laboraret. Et in Aphorismis, disces quod partis imbecillitas non sufficiat ad generandam affectionem ex intermedio tempore, in quo nulla fere infestantur, licet nativa imbecillitas continua sit, si nil in vita deliquerint. In hoc affectu paregoricis remediis est utendum. Ab his quæ ἀποκρουστικὰ vocantur, præsertim a valentioribus est abstinendum. Vidi qui thermis & decocto ligni in dies uti voluerint, sed nullo profectu. Immo omnia pene recruduerunt. Saltem nisi diligenter toti corpori per sanguinis detractionem provisum fuerit per clysmata, & inflammatio desierit, ab iis omnino temperandum

Cap. 8. lib. de sang. miss.

6. sanit. tuend. & comm. ad apho. 28. lib. 6.

De ῥευματισμῷ isto jam dicto, an repellendum initio. Holerius lib. 6. institut. Chirurg. vel de materia chirurgica abunde docuit.

randum est, immo tales ægrotantes febrientium more regere convenit: A jusculis non est abstinendum ut falso crediti catarrhi nomine vulgus medicorum putat. Quia enim tales ægrotantes eo fere se modo habent, quo ii παραλυτικὸν τρόπον, nervos musculosumque genus habent irrigatum fluxionibus a capite manantibus, ideo falso putant id a capite esse, & causam frigidam putant, at vere πραλυτικοὶ non ita dolent, non ita febriunt. Sic affectio una longe ab alia differt, cornicula frequentia & hirudines copiosæ habitui corporis applicitæ conferrent.

Vidi plerosque sub finem morborum longorum, eo affectu laborasse, natura modo quodam critico in habitu corporis abscessum κατ᾽ ἔκριυν moliri volente, est enim vere abscessus κατ᾽ ἔκρουν. Et tales ægrotantes gravissime habent tristiusque curantur: diuturnitate morbi, humores κακοήθειαν acquisiere.

Historia. Andegavensis Comes eo affectu per sex integras hebdomades laboravit, decies missus sanguis, expertus est sudorifica, deterius habuit; hic hæmorrhagiis copiosis olim erat obnoxius: tandem quum nullis morbus cessisset remediis, & desperatus pene foret, ecce tam copiosa hæmorrhagia & quæ credentis opinione major esset, supervenit, ut de funere cogitaretur, convaluit evacuato supra modum sanguine, unde non abs re in præcedentibus diximus, morbum eum ad febres laboriosas referri posse, aut ad lassitudinem phlegmonodem. Quanti autem in ea febre laboriosa facienda sit hæmorrhagia docet, Hipp. lib. 4. Acutorum apho. 74. quibus speratur in articulos abscessus, liberat urina multa qualis in febribus laboriosis, si vero ex naribus sanguis fluxerit, brevi fit solutio. Denique istum affectum tam notandum, tantis totque fetum uberemque symptomatis Hippocrates videtur adumbravisse: aitque iis solere contingere quibus magna sunt viscera: quosque sæpe hæmorrhagia male habuit, eaque substitit. Audiamus Hippoc. loquentem: Quibus circa articulos dolores fiunt & tumores & sedantur, non podagrico modo, in iis comperies viscera magna, & in urina subsidentiam albam, &c. fit autem hic morbus iis quibus in pueritia & juventute sanguis ex naribus fluere solitus desiit. Proinde interrogandum de ista sanguinis eruptione, an in juventute facta fuerit. Sed hæc paucis dicta sufficiant quæ plenum commentarium requirerent: digitum ad fontem intendere dumtaxat fuit animus iis qui postea aliquid præstantius sunt molituri: restat ut tandem scribendi finis & modus sit aliquis. Interea tamen omnes qui hunc nostrum laborem sunt observaturi rogatos volumus, ut suo candore audaciam leniant, bonique consulant quod aliquid in communem usum adferre audeamus: Nec enim iis scribimus qui in alieno opere sunt ingeniosiores, non iis quos fastidiendi optima quæque mollior lascivia delectat, sed candidioribus, quorum favor benignitasque facile convellet, & exteret eos qui id quod in lucem emittimus, iniquius sunt observaturi.

Lib. 2. prorrhet.

FINIS.

POSTE-

POSTERIORIS AFFECTUS

DESCRIPTIO,

QUI

PLEURITIDIS DORSALIS

NOMINE DONATUR.

PEnu amplissimum est divini Hippocratis liber, ex quo multa depromi possunt, quæ maxime ad cognitionem morborum eorumque therapian pertinebunt. PLEURITIS ex dorso affectus est ab Hippocrate nominatus, a paucis, quod sciam, observatus. Mihi nec umquam contigit videre, licet fere annus vertatur undevicesimus, quo in urbe medicinam factitavi. Erat autem mulier gravida gerens septimestrem fere fetum, dolor erat punctorius paullo infra duodecimam spinæ vertebram, dolor inquam insignis, pertinens ad regionem hepatis, febris assidua, tussis inanis, quum inflammatio fere extra thoracem esset, ut pulmo serum ab inflammatione manans apprehendere nequiret. Inter signa pathognomonica erat dolor circum dorsum, membrana affecta non quæ costis obtenditur, sed quæ vertebras cingit. Inter signa demonstrativa, erant urinæ plane vinosæ ac si sanguis multus eas protulisset ac tinxisset. Quia enim coafficitur hepar, urinæ tales apparent. Terruerunt me valde, unde Hippocratem super ea re consului, num talis urinarum color in pleuritide dorsali vulgo appareret. De ea affectione ita scripsit: In pleuriti-

Hipp. lib. 3. de morb. — de ad dorsum, dolet ipsum dorsum velut ex plaga, suspirat & acervatim spirat. Statim spuit pauca, tertia aut quarta die saniem mejit subcruentam. Plura signa eo loci perpendes memoratu digna. Et idem Hippoc. loquens de morbo dorsali quem νωτάδα vocat & aliquid affine habet cum pleuritide dorsali, ita scripsit; dolet dorsum & inguina tertia & quarta cruentam mejit urinam; inflammatio itaque pertinet ad partes thorace inferiores. Et quod οὖρον αἱματηρὸν legatur, id potest bifariam explicari, vel quod præ calore & inflammatione serum & χυμὸς urinæ appareat οἰνώδης ob bilis mixtionem quamplurimæ: vel quod reapse sanguis remisceatur ipsi urinæ, facta translatione quadam ad vesicam. Eodem enim modo id possumus interpretari. Inflammationes enim „ & phymata inflammatoria in spinæ partibus orta per cruentam dy- „ senteriam, aut cruentam urinam liberari possunt: unde illud Hippocratis, distortionem rhacheos cum difficultate spirandi sanguinis fluxus copiosus exsolvit, ῥύσις αἵματος vel per nares, vel per urinas, vel per alvum fieri potest. Atque ut de urinis istis dicam cruentis (quæ ex Hippoc. prognosticis initio morbi apparentes longitudinem significant) aliud est judicium quum apparent ad longitudinem, aliud quum ad acutiem, ut in morbo dorsali, in contortione spinæ, in pleuritide ex dorso. Atque ut ingenue dicam, numquam observavi tam cruentas bileque saturatas urinas. In eo ergo affectu, duo symptomata rara comperimus: unum est mictio cruenta: alterum est, difficile spirare erecto corpore quod novum est in morbis thoracis. Hippocrates in Coacis meminit cujusdam pleuritidis in qua dorsum rubet per erysipelas a fluxu concitato per venam thoracicam per quam fit pleuritis dorsalis de qua hic agitur; hæc a reliquis differt. Dolor est dorsi, ejulatus & spirationis oppressio inter cetera mala est, quod talis pleuriticus dum residet magis tussit & difficilius spirat, contra autem evenire deberet. Inter ea quæ mirati sumus in hoc morbo fuit excretio urinæ cruentæ: aut sanguis erat, aut serum ejus aut nescio quid erat, quod coeffusi mixtique cum urina sanguinis opinionem fecit. Legimus apud Hippoc. 3. de morbis capit. de febre ardente inter signa, τὸ οὖρον αἱματῶδες vel quod revera sit sanguis mixtus, vel quod suo colore saturato bile rubra tamquam cruenta sit urina politico loquendi modo, *rouge comme sang*. Tamen in pleuritide dorsali revera sanguinolenta cernitur. Duretus docens quomodo in pleuritide dorsali sit dejectio per alvum mala valde, ait cruentam quoque urinam reddi & quæ refert τὸ ἰχωρῶδες quod a carnibus assis exsudat, eodem plane renum vitio quo ipsum jecur fundit per alvum saniosam proluviem. Et cruentæ urinæ, & subvirides dejectiones fiant quasi per sympathiam. Quod ad curationem attinet, ea mihi videtur maxime posita in sanguinis detractione. Eaque tanto frequentior & major esse debet, quo magis posita est in inflammatione per collectionem, & quod spes sanitatis non sit posita (ut ceterarum pleuritidum) in larga & facili sputorum eductione. Nec enim alæ pul-

Lib. 2. de morb. — *2. De articul.* — *In Coacis.* — *Dur.*

pulmonum alludentes ad latera exsurgere possunt materiem phlegmones resudatione quadam, corpus ipsius pulmonis subeuntem. Nos isti mulieri etiam gravidæ sanguinem septies demsimus. Et quum nobis religio esset toties evacuare, illa instabat precibus ut id auderemus. Adeo manifesta ex frequenti liberalique sanguinis detractione, allevatio consequebatur, fotibus litibusque aliquando adjuta est, aliquando ægrescebat. Hanc historiam morbi ut insolentis exponere mihi animus fuit, ut si quando occurrerit, experimento nostro in ratione tamquam firmo fundamento, posito, ut αἱμοφοβία morbum jam ex se calamitosum, dictatore Hippocrate, calamitosiorem non reddat. Licet autem in curatione pleuritidis ex dorso meminerimus phlebotomiæ liberæ ac liberalis, tamen hic judicio est opus. Nec nobis ii placent qui in sanguine demendo sunt prodigi ac effusi: satis est esse liberales. Semper enim virium modus tenendus est, ætas, tempus, valentis consuetudo, aliquando enim morbi & ægri est quædam ἀντένδειξις.

Absol. An. 1588.

F I N I S.

BENEVOLO LECTORI JACOBUS THEVART DOCTOR MEDICUS PARISIENSIS S. D.

UT affectus Rheumatici apud antiquos pæne anonymi & catarrhi nomine a vulgo pessimo rerum omnium interprete donati natura & idea melius innotescat, operæ pretium esse duxi eruditorum virorum desiderio faciendo satis, tres de Rheumatismo in scholis Medicorum Parisiensium theses tam ab Auctore quam ab aliis Doctoribus olim propositas & agitatas huic libello adjicere atque attexere, ut quæ ad hujus sævissimi affectus & apud nos frequentissime grassantis & sævientis a nullo denique adhuc ex professo descripti notitiam assequendam, plurimum lucis sint allaturæ & ad eumdem oppugnandum, gravissimaque hujus symptomata demulcenda, maxime sint profuturæ: his fruere, atque iis qui publicæ utilitatis gratia nullum adspernantur laborem, gratiam aliquam habeas etiam atque etiam rogo. Vale.

AD QUODLIBETARIAM
QUÆSTIO MEDICA
MATUTINIS DISPUTATIONIBUS
DISCUTIENDA

In ſcholis Medicorum, die Jovis XVIII. menſis Februarii, Magiſtro GUILLELMO de BAILLOU Doctore Medico Moderatore Prudentiſſimo.

An Rheumatiſmus & Arthritis congeneres?

HOmo ſingulare ſummi Opificis, ut veri Archetypi, exemplar, præclaro rationis, ut ducis optimæ munere, & quo recens in lucem editus a lacrymis vitam auſpicans compenſatur, ceteris animantibus antecellit, licet hæc firmioris ſint valetudinis, & raro in homine ingenii felicitas & corporis firmitas ſint conjuges. Ratione duce ut paranympho, ad morbos ferendos & dolores eſt paratus & accinctus, maxime ſi Arti medicæ (quæ ſæpe præbet juſtum officium, ſed malo victa fortunam non præſtat) ut optimæ parenti, & vitæ præſidi obſequatur. Hæc Ars ut ſedulus promus condus neceſſaria in victu ſuppeditat, dat, ſubſtrahit; morbos aut domat, aut vincit. Denique in morbis hæc Ars utramque paginam facit. Quorſum enim felicitas, ſi non adſit ſanitas? Hæc Ars ſæpe anceps eſt an morbos domitos renovet, an vincat ſi poſſit. Ejuſmodi eſt Arthritis fato dirus hoſtis quum inveteravit. Ars renovat domitos, ut veteres quartanas, ut novi morbi novum fiat principium ad ſalutem ægri. Sæpe Arthritin demulcet, ſupprimit ad tempus, non opprimit ne ſuccedat Apoplexia, gangræna, morbus ſacer, ut fit. Et ſi miſerum eſt ſanitatem morbo debere. Rheumatiſmus Arthritin ementitur, licet furore quodam ob tetrum ſerum percitus in totum corpus, maxime in articulos ſæviat. Prudens ſit medicus ut unum ab altero diſtinguat, quia ſimilitudines ſæpe fallunt. Incipientes morbos non quivis dignoſcit, ut naſcentes herbas peritus botanicus vix internoſcit. Dolores articulorum in ſqualoribus ſub canicula, laſſitudinem ὀξεωκόπον, plegmonodem omnibus muſculis laborantibus vix ab Arthritide & rheumatiſmo diſtingues. Et hic animi & præſentia & conſtantia ferendo dolori relucet. Quibus minor eſt animi conſenſus cum corpore, immo per ἀναγωγὴν, eſt quaſi ſevocatus, dolore non

vincuntur, viros se præbent. Quibus animus corpori addictus, molliores dolore etiam exiguo franguntur. Sic corpus animum sequi debet, non animus corpus. Et si qui gravi valetudine est affectus & afflictus vix animum sequi potest. Pathemata animi humorem arthriticum aut supprimunt aut in partes morbo obnoxias exprimunt.

Arthritis sævus hostis pueris parcit & mulieribus, nisi menses desint. Rheumatismus crudelior non parcit. Quædam tamen mulieres etiam menstruæ fiunt arthriticæ, si labes a parentibus contracta, si hypochondriacæ temperie calidiore, si in facie gutta rosacea, aut si in victu peccent, si æquant pravum victum virorum arthriticorum, æquant & morbos. Tamen favore Naturæ cuique ætati sua est sanitas, sui morbi, qui certis annis fato sunt destinati & sexu. Hinc fluxit morborum virilium & muliebrium differentia, vel ob uterum, vel ob temperamentum. Pueris lactentibus sævi a dentitione dolores, quibus morbus sacer & dirus comes est. Lithiasis frequens, vel a stirpe generis contracta calculosa diathesi, vel vitio lactis nutricis ob ætatem, vel corporis pravam temperiem, quum edicto Hippocratis (forte severiore, justo, non clemente) ut sit salubre lac, nutrix debeat esse nec sanguinea, nec biliosa nec aquosa nec melancholica. Adeo nutricis electio est perplexa. Lithiasin forte accersit pulticula ex lacte & farina cruda. Pueris colici dolores cerebri eorum somnum & nutricum impedientes (unde lac fit deterius) iliacis doloribus similes & γριφομένοις, ob intestina quæ recens editis non habent suum motum περισαλτικὸν facilem & obsequentem, quo alimentum facile attrahatur, facilius coquatur, & flatus educantur foras. Ad lithiasin facit longus pueri in spinam decubitus, & arctiorum fasciarum usus.

Rheumatismus dolore vago in omnes partes furit & involat. Totus habitus calet, riget, ac si universa arthritis foret. Habitus est depositarius, quia imbecillus: sic fortiores & ditiores onerati se in imbecilliores exonerant. Virtus expultrix ichore irritata se exonerat, quod fit in cacochymis, cachecticis, in fœdis coloribus, si in æstu labores immoderati præcesserint. In Rheumutismo genua maxime affliguntur. Quod in homine magni est momenti; & quia genibus ægris corpus est quasi vietum & caducum, & mira est οὐλομελία istius partis in nervis & membranis. Immo in genibus est aliquid admirabile. Supplices genua osculantur humili contactu, & deosculandis supplicum genua submittuntur. Idque quia in genibus, ut in corde est quædam vitalitas: nam in utriusque genu commissura est gemina buccarum ut vesicularum inanitas, qua perfossa, ceu jugulo, spiritus effluit. Ideo genua summa cura tueri oportet, ne facile resolvantur metu scelotyrbes compage resoluta. In Rheumatismo id est faustum quod semel aut bis affligat, si cautio adhibetur: Nondum enim in articulis contracta est labes & imbecillitas reducis morbi, ficto postliminii jure, causa. Non id boni ominis habet Arthritis contumax & rebellis morbus.

Ideo Arthritis est præfractior, ut dubites an mitior mater, an tristior noverca. Arthriticorum longior vita vulgo dicitur, sed malo omine &

sæva

ſæva mercede. Si adeſt, mille tædia, ſi abeſt & ſupprimitur, morborum prædictorum ilias adeſt. Tumor eſt dolorificus cum & ſæpe inflammatione articuli. Præſtat adeſſe tumorem excluſa non incluſa in interno articulo materia. Nam eo dolor major eſt quo magis eſt in anguſto. Alias viſcera accuſantur, alias caput, quod plerique fontem mali putant, at decipiuntur. Conſideratur pars laborans, humor, periodus, partium mittentium robur. Dignitas, & principatus, & ſitus partis ſuperior caput a morbis vindicare. Sæpe parvus humor & ichor mali auctor nec in capite, nec a capite. Totum corpus circulo ſimile eſt, in quo nec principium, nec finis, præcipua cauſa Sympathiæ, protopathiæ, aut per ſimplicem conſenſum generis ſine materia, aut cum materia: hinc origo malorum neſcitur. In arthritide ſi redux & periodica, vere maxime, & autumno (nam quædam animalia in ſolſtitiis podagra laborare obſervavit antiquitas) & de nocte Empyicorum more ingraveſcit, nervorum & articulorum quædam imbecillitas cernitur, quæ per ſe arthritin non excitat, pars alioquin perpetuo laboraret, ſed ſuſcipiendi cauſa eſt habitu contracto. In articulo imbecillo & morboſo etiam ſuum alimentum corrumpitur, ut in cachexia, & proprio partis morbo arthritidis cauſa eſt. Eſt enim διάθεσις Αρθριτικὴ, alias morbus longus, alias acutus. Si caro & nervus coafficitur, acutus. Si nervi & membranæ per ſe inflammantur, metus convulſionis. Si tendines, ligamenta membranæ laborant, longior morbus & ſeptuagenarius dies criticus, quia hæc ægre humorem admittunt, difficile dimittunt quia humor mucoſus, & nervoſarum partium morbi ſunt ſæpe recidivi.

Rheumatiſmus & Arthritis ut quadam ſorte ſunt affines cauſa, orgaſmo, & Symptomatis, paris curationis ſunt participes. In arthritide pertinaci non ſolus humor ſpectatur, ſed articuli vitium aut hæreditarium, aut prava victus lege, aut venere nimia contractum: non idem de Rheumatiſmo, nam ſolum peregrinatur. In utroque affectu phlebotomia eſt ἡγεμονικόν. Crebri clyſteres præmiſſi. Medicamenta calidiora nocent, irritant humorem in partes inferiores. Pilulæ initio non tutæ licet arthriticarum nomen ſibi falſo arrogent, non tam uſu, furente humore, quam abuſu. Non placet ad curandam arthritidem antidotus dicta μυςήελον, ex ariſtolochia, gentiana, myrrha, pollicitis quidem dives, ſed effectu ſterilis. Sudorifica ſub finem valent, & diuretica mediocria ne ſanguinem liquent, & apertis viis in artus repellant. De capite controverſia eſt: falſo in omni arthritide accuſatur, & omnia cephalica calida, odorata, errhina, emplaſtra gravi cerebri damno præſcribuntur, quum cerebrum ſit μετρόπολις frigidi & glutinoſi, quæ temperies niſi ſervetur, homo facile fureret & deliraret. Hepati, lieni potius eſt conſulendum quam capiti. Et hic ſollertia Medici requiritur. Color faciei ſæpe eſt index & judex pro origine mali. Cataplaſmata cum mucaginibus nocent. Nervi, tendines, glutinis habent aliquid, id contumacius redditur frigido & glutinoſo admoto. Hinc nodoſa arthritis. Hinc morbus reviviſcit impedito difflatu: fotus

blandi valent adhibita chamæpyti. Vinum fotu amicum, potu hostis: Lac asininum prærogativum quid habet: nascentibus & senescentibus lac parens. Balnea egelida valent. Cataplasmata potius cum hydromelite quam cum lacte quod obstruit: Cassia admota. Oleum de Catellis. Cataplasmata cum farinis & decocto omazorum. Balsamum Perusinum sub finem. Oleum ex torpedine. Usus veneris rarus & moderatus, & salubrior tempore pluvio, & in aurora: hirudinum admotio non inutilis: aquæ naturales fructu non carent. Cauteria prosunt. Quia in Arthritide ars malo sæpe vincitur, aut eluditur, hæc remedia perfectam sanitatem non pollicentur, sed vitam homini a Deo precario datam minus afflictam reddunt, & dolore modificato paullo jucundiorem.

Ergo Rheumatismus & Arthritis congeneres.

Asserebat Lutetiæ NICOLAUS HENAULT Cardusianus Lingonensis anno salutis 1610.

DO-

DOMINI DOCTORES DISPUTATURI.

M. Andreas Duchemin.	S S S	*M. Carolus Bouvard.*
M. Stephan. de la Font.		*M. Claud. Charles Pr. Reg.*
M. Georgius Arbaud.		*M. Quirinus Vignon.*

M. Joan. Renodæus. Med. Reg.
M. Petrus Pijard.
M. Nicolaus Jabot.

QUÆ-

QUÆSTIO MEDICA

QUODLIBETARIIS DISPUTATIONIBUS DISCUTIENDA

Mane in ſcholis Medicorum, die Jovis xv. Januarii M. FRANCISCO MANDAT Doctore medico moderatore.

An a Rheumatiſmo Dyſenteria κακοήθης.

Morbi ex aliis nati ſuſcitantur κατὰ συμπάθειαν, vel κατὰ μετάπτωσιν. Illa fit quum ſuperſtite priore foco pars in alterius affectum trahitur, tam κοινωνίᾳ quam ἐπιγενέσει, quarum prior vicinitate, operis ſocietate, & generis ſimilitudine, oriri ſolet : hæc materiæ morbum committentis propagatione. Γειτνιάσει teneſmus ſtranguriam & abortum inducit, pleuritis febrim, τῇ κατ' ἔργον οἰκειότητι uteri affectus mammæ detegunt, in canina reſolutione ſana oris pars affectæ compatitur : τῇ κατὰ γένος κοινωνίᾳ muſculus temporalis læſo oculo læditur, veſica vertebris oſſis ſacri affectis, vox teſtibus male conſtitutis. Nulla ἐπιγένεσις levationem adfert primigenii morbi a quo enaſcitur, ſed calamitoſa prope omnis : qua ratione epilepſia aut ſtranguria hydropicis, dyſenteria lienoſis, dolores cervicis iis qui animo perturbantur ſine periculo numquam ſuperveniunt.

Fit vero metaptoſis quum relicto priori foco in aliam corporis partem noxius & effrenis humor inſilit, vel a nobili ad ignobilem per διαδοχὴν, vel ab ignobili ad nobilem per μετάστασιν. Ut perpetuo formidanda μετάστασις, ſic interdum exoptanda διαδοχὴ, bonum ſi ab interioribus partibus ad exteriores eryſipelas erumpat ; bonum quoque ſi lienoſus effectus in dyſenteriam abeat : ſolvit hydropem (quæ non ſemper a frigido hepate eſt) ſuperveniens diarrhœa, lipyriam febrim cholera morbus, cauſum icterus ſeptimo adveniens die, apoplexiam paralyſis & hæmorrhoides. Metaſtaſis ad ægri noxam proritatur, prioribuſque deteriores inducit affectus. Sic dolores cum febre lumbis imiſque partibus affixi, ſi his relictis præcordia invadant, pernicioſi ; ſic anginæ ſalutares alias quum intro recurrunt periculoſæ, ſic ulceroſæ dyſenteriæ a ſuppreſſo exteriori rheumatiſmo δύσκολοι, multoque deteriores ſunt illis quæ abſque inteſtini ulcere conſiſtunt, aut quæ cum ulcere, non tamen depaſcente aut ſordido adſunt.

Rheu-

Rheumatiſmus non eſt humoris pituitoſi e capite deſcenſus, ſed conferta humoris ſeroſi diluvies non modo in articulos, ſed in medios artus & externum corporis habitum irruens, vagoſque ac ſuccedaneos dolores inferens, vere arthriticorum & eorum qui a lue venerea excitantur æmulos. Quem affectum committit ἰχὼρ φαῦλος καὶ μοχθηρός, quatuor humorum proprius, a fervido hepate genitus, qui dum a robuſtis partibus in debiliores fertur, & ab iis in omnium maxime ignavas æſtuans in venis αἱματοποιητικοῖς fluctuat, a quibus evomitur modo in hoc, modo in aliud latus improviſo inſultu, ſæpe ſine rubore aut tumore, non ſine febre tamen, perioſtium membranoſumque genus acuto dolore exercens. Prout is humor tenuis eſt & calidus quaquaverſum pervadit, & ab una parte ad aliam ſubito decubitu tranſmigrat. Prout acer eſt & mordicans affectas partes pungit & lancinat; quod ſi quoque copioſus quaſi piſtillo tundit, δυσκινησίαν parit, & partes in modicum tumorem rubrum, inæqualem, excruciantem attollit.

Abſorbendæ tam importunæ illuviei, fruſtra ſudores ſollicitantur, aut phænigmi purpuratarum febrium inane præſidium admoventur, fruſtra quæruntur hypocauſta, fruſtra hydragoga vel deſiccantia medicamenta præſcribuntur. Sectio venæ frequens, crebra enemata, refrigerantia & humectantia omnia, blanda ſub finem cathartica, ex ſenna, rheo, confectione univerſali, ſyrupo diarhodon, ac inter topica oxyrhodinum & oxycratum, morbi hujus contumaciam expugnant. Quæ quum omittuntur, vel effuſi ad articulos humores abſceſſus pariunt, movendique libertatem artubus auferunt; vel ad interiora per παλινδρομίῳ iter affectant, & in capite parapoplexiam, tertianis interdum febribus ſupervenientem, lethargum periodicam, epilepſiam excitant; in thorace hydropem ſola paracenteſi ſanandam, dyſpnœam graviſſimam diureticis oppugnandam, peripneumoniam denique, & ſyncopem letalem.

Quoties vero in ventrem inferiorem prædicti humores confluunt, præ vernacula tenuitate facile exundant per portas viſcerum, partim quidem in ventriculum per venam gaſtricam, ubi aqueum acceſſunt vomitum, partim per meſaraicos ramos in amplam inteſtinorum cavitatem, ubi ſeroſam diarrhœam pariunt, aliquando criticam, ſi copioſe, libere ac raro alvus feratur, craſſeſcentibus excrementis; ſymptomaticam vero & maleficam, quum multum aut ſæpe, ac parum eadem alvus movetur. Quod autem in medio per hepar decurſu ſerum hoc acre radices meatuum cholidocorum præterfluat, bilemque plurimam æſtu perenni hepatis genitam hinc ebibat, frequenti per inteſtina deſcenſu fæcum reliquias abſterget primo, dein adipem inteſtina oblinentem, interioremque eorum membranam abradit, ex quo ſuccedit dyſenteria, quæ quod ab acri & erodente ſucco cieatur, quem fovet & continuo gignit viſcerum æſtus, quodque in partes remotiores & ignobiliores ſerum illud viſcera non

deri-

derivent ob excernendi ἀδυναμίαν ferox tandem evadit affectus δυσκατεργάστος καὶ δυσκαταγώνιστος.

Ergo à Rheumatismo Dysenteria κακοήθης.

Proponebat Lutetiæ URBANUS BODINEAU Andegavus. Anno. R. S. H. 1626.

DOMINI DOCTORES
DISPUTATURI:

M. Claudius Quiquebeuf.
M. Thomas Gamarre.
M. Anthon. Charpentier.

M. Franciscus Pijart.
M. Petrus Girardet.
M. Antonius Robin.

M. Guilielmus du Val. P. R.
M. Joannes Akakia. M. R.
M. Gaspar Brayer.

QUÆ-

QUÆSTIO MEDICA

QUODLIBETARIIS DISPUTATIONIBUS MANE DISCUTIENDA

In scholis Medicorum, die Jovis IX. mensis Decembris Magistro JACOBO THEVART Doctore Medico Moderatore.

An Rheumatismo venæ sectio?

UT res naturales sui conservationem per similia, sic res παρὰ φύσιν depulsionem per contraria postulant. Indicatio θεραπευτικὴ soli debetur præter naturam affectui; cujus species & magnitudo, remedii genus, & quantitatem insinuat, per quam Medicina βιοφελεστάτη conjecturalis evadit, æque ac per similitudines morborum dissimilium, quæ non secus quam herbarum germina in prima ἐκβολῇ peritioribus imponunt. Sic Colicus dolor nephritidem non raro ementitur; Hepatitis pleuritidem; Rheumatismus arthriticos, & venereos cruciatus; catarrhum, homini magis quam brutis familiarem, & ulcerosam ac phlegmonodem lassitudinem, morborum πρόδρομον. In omnibus ἔθος κάλλιστον διδασκαλεῖον, ignoto morbo remedia ne adhibeas: natura optima victus lege vel morbum patefaciet, vel profligabit: ægrorum alia vivendi ratio, sanorum alia: Quum non minus noceant brutorum alimenta sanis, quam ægris cibi bene valentium. Auxilia, quibus morbi depelluntur, ἀδιάφορα, Herophilo tam venena esse possunt, quam auxiliares Deorum manus: plus in eis artis est quam naturæ. Eorum duo præcipua genera, catharsis & phlebotomia, quorum illa cacochymiæ mediocri, velut consummatæ epicrasis convenit: hæc priori potior acutis morbis, inflammationibus, & doloribus.

Cave topica universalibus, composita simplicibus, validiora blandis anteponas. Sat cito, si tuto & jucunde. Quæ diæta & pharmacia non sanant, chirurgia, Medici dextra, ferro, ignibus rescindit & domat. Multa in ancipiti periculo fiunt, alias omittenda. In exostosi (quæ

non

non semper est a lue venerea) quum victus ratio , & præsidia non profuere blandiora , licet ad ferrum candens confugere : præstat anceps & doloris plenum auxilium experiri , quam nullum . In morbo quid esse gravius potest metu mortis , voluptatum intermissione , doloris ab ægritudine inducti , vehementia ? Nemo pene se sentit ægrotare quam per dolorem , cujus , natura nostri amantissima , tantam rationem habuit , ut eum aut tolerabilem faceret , aut brevem . Nullus potest valde dolere , & diu : quum vehemens est hoc πάθος , vel macerrimas corporis partes occupat , vel nervis insistit , vel in articulis firmatur , quibus narcoticorum usus nocet ; emulceri debet anodynis : quorum ea præferuntur quæ morbi causam auferunt : dein quæ calori blando , & halituoso sunt εὐπρόσφυτα . Alias , si quid aliud , virium robur infringit, sanguinem inflammat , spiritus accendit , bilem acuit , humores omnes exagitat , noctu tamen magis quam interdiu , quo tempore gravior esse consuevit .

Si alibi usquam dolor ægros fatigat , maxime in Rheumatismo , qui est totius corporis , præsertimque externi , artuum , articulorumque ἀπόστασις , cum dolore ὀστεοκόπῳ , & molesto caloris gravitatisque sensu . Fit acer hic affectus , Galeno cognitus , quum partes internæ venæ , & arteriæ sese in externas , & in genus musculosum , per ναυπίωσιν quamdam , exonerant : licet non raro internæ quoque corporis partes , ut intestina , uterus , pulmo , ῥευματικὰς διαθέσεις experiantur . Caput hujus mali fons , ut & omnis arthritidis , falso habetur : viscerum maximeque hepatis , ubi est sanguinis officina , calidior intemperies , αἷμα ἄπεπτον ἰχωροειδὶς generans id fovet . Sæpe ratione seri (quod Diis erat pro sanguine apud Homerum) humores procul a suo foco , gravissima concitant symptomata . Quum omnes , aut plures articulos desultorio quodam modo impetit, Rheumatismum creat : Quum in hunc vel illum articulum insilit , præsente partis imbecillitate , quæ non sola est reducis paroxysmi causa , arthritidem μισόπτωχον , Veneris & Bacchi filiam , mulieribus , eunuchis , & pueris odiosam movet . Nonnumquam , velut imperfecta crisi , in longis morbis , ut quartanis febribus , morbificus humor , futura sudoris materia , motus , & non promotus : mediisque quasi membranosis viis subsistens , tantorum cruciatuum est auctor .

In hanc affectionem prona sunt corpora plethorica , aut valde cacochyma , febribus obnoxia synochis putridis ; non minus quam mulieres , vel hæmorrhagiæ solis hominibus concessæ . Illi tamen febris , ab acutis omnibus inseparabilis , nec assidua comes est , nec manifesta , non accenso febriliter sanguine : aliis superveniens morbis , ut apoplexiæ , & tetano periculum minuit . Nec in ea licet , ut in illis , aut novare aut febrem accendere . Circumspecti hominis est interdum malum malo levare : Est aliquod remedii genus sanitatem morbo debere : nec potest esse ingrata curatio cujus salutaris est effectus . In dolorum acerbitate san-

ſanguis impurus fere detrahitur ; quo impurior , non audentius vena tundenda . Morbi magnitudo ex affectus aſſentia , læſæ partis præſtantia ac ſymptomatum vehementia deprehendenda ; viriumque robur ex principum partium integritate , hujuſque cum morbo collatione dignoſcendum : primariæ ſunt venæ ſectionis ἐνδείξεις : habito ſemper ætatis , ſexus , regionis , diætæ , conſuetudinis , temperiei diſcrimine . Neque deridendi ſunt qui primam venæ ſectionem , ut in primis ſalutarem , quaſi venerantur , ſervantque in extremos uſus valde profuturam.

Maximam ſanationis partem complet morbi , cauſarumque cognitio . Inſanabiles morbos non vincit Medicina : aliis etiam datur ad remedia , aliis ad levamentum . In hoc affectu curationis iidem canones , qui in ſynocho putri , aut laſſitudine phlegmonoſa ; alteratio , & evacuatio . Juſculorum frequens uſus , ptiſana , oxycratum , an non & zythum in potu ? alvus ſæpe enematis ſollicitanda , cathartica vitanda ; caſſiam tamen & confectionem univerſalem non omnino improbamus . Nihil æque perniciosum ac immatura Medicina : paregoricis malo blandimur , metaſyncritica , & apocrouſtica damnamus . Uſu ligni ſancti , chinæ, & ſudatoriorum omnia recrudeſcunt . Spes omnis in venæ ſectione poſita : quæ vacuando , revellendo , derivando , refrigerando eſt ἡγεμονικόν . Cornicula frequentia , hirudines habitui corporis admotæ conferunt ; ut hæmorrhagia , & qui non ſemper contra naturam eſt ſudor bonis ægri rebus , & cum εὐφορίᾳ , cum qua numquam dyſenteria ſupervenit . Tandem urina craſſa , & multa , ut quæ ab abſceſſibus liberet , & maxime in febribus laborioſis , a periculo aſſerit.

Ergo Rheumatiſmo venæ ſectio.

Proponebat Lutetiæ JOANNES VACHEROT, Pariſinus.
Anno R. S. H. M. DC. XXVII.

DOMINI DOCTORES DISPUTATURI.

M. Guido Patin.		*M. Antonius le Rat.*
M. Jacobus Thevart, Præs.	SSS	*M. Dionysius le Soubz.*
M. Robertus Tuloue.		*M. Bartholomæus Barallys.*

M. Petrus le Conte.
M. Gulielmus de Vailly.
M. Claudius Gervais.

FINIS.

INDEX

Alphabeticus Rerum, & Verborum quæ in hoc Quarto, ac postremo Tomo Operum Gulielmi Ballonii Doctoris Medici Parisiensis continentur.

A

B

C

D

G

H

Humo-

I

Mir-

N

non

Suc-

GRÆCARUM VOCUM QUÆ IN HOC *QUARTO TOMO* GULIELMI BALLONII

Inter legendum, Lectorem linguæ Græcæ imperitum morari possunt, interpretatio Latina.

Spiritus turbidus, malus. *Hippoc. in Coac.*

VENETIS,
APUD ANGELUM JEREMIAM,
Via Mercatoria sub signo Minervæ.

MDCCXXXVI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

GRÆCARUM VOCUM QUÆ IN HOC QUARTO TOMO GULIELMI BALLONII

Inter legendum, Lectorem linguæ Græcæ imperitum morari possunt, interpretatio Latina.

Spiritus turbidus, [illegible]

VENETIIS,

Apud Angelum Jeremiam,
Via Mercatoria sub signo Minervæ.

MDCCXXXVI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

PRÆSTANTISSIMO VIRO

D. JOHANNI BERNARDO ILLMER

TRANSYLVANO, M. D.

Cæsareæ Legationis in Moscoviam Medico olim Ordinario.

Antonius M. Zanini Veronensis M. D. benè agere & valere.

IN votis erat, Johannes Bernarde præstantissime, repetito litterarum commercio, te veluti præsentem alloqui; Teque post longinquas exanthlatas peregrinationes, post multas Urbes, & Homines visos, & barbaras consalutatas Nationes; Teque per Scythicas nives, & glacialem Oceanum prætervectum, tandem veluti in meum sinum recipere, & Ulnis totum circumdare. O Portentum insomniis simillimum, ò beatissima oberrantis phantasiæ ludibria! tanquam novo facto principio adhuc totus hæres in medullis, adhuc veluti contubernales sumus, & mutuis necessitudinis officiis inter nos certamus, & immensam locorum distantiam ementitis colloquiis pensamus. Fortunæ reduci votivas tabulas suspendo, immortaliter gaudeo, de tuo adventu diesque noctesque sollicitus. Repullulat in animo veteris sodalitii teneritudo, & mollities. Quam suave est pubescentis ætatis tyrocinia in memoriam revocare! quæ animo nostro lenocinia magis delenifica occurrunt, quam incipientium studiorum amænitates recolligere, & retroacti temporis labores reminisci! ò Superi, quæ beatior interioris mentis speculatio est! Dum Romæ, quàm lubens commemoro! arcana Fatorum vi, initis amicitiæ primordiis, *jucundum cum ætas florida ver ageret*, in eodem conclavi Convictores degebamus, parium studiorum participes, vetuli, notique columbi, fraternis animis, ad omnia pene gemelli, annuentes pariter, & pariter negantes ὁμόχροοι, concolores, invidiosum Par, in oculis omnium eramus. Profestis diebus toti in medicis immergebamur, severioribus Musis sacra operantes. Quàm crebræ festis diebus ad D. Athanasii ædes, profectiones! sub Græcis, & operosis magistris, & tantum non plagosis Orbiliis, devoratis Grammaticorum tædiis & enavigatis scopulosis cautibus, in gravissimorum Auctorum studiis detinebamur, & paulatim, & occultè rore illo imbuti, sensim, & sensim proficiebamus, & usque ad felicitatis invidiam Hellada spirabamus. Hesiodi Ἔργα, καὶ ἡμέραι pro penso quotidiano erant. Aristophanis Nebulæ nos totos detinebant. Heliodori Æthiopica in delitiis erant. Philoctetes Sophoclis quam divinus erat! Prometheus Æschyli in rupe religatus

ligatus δεδεμένος, horrori erat & voluptati. Atri Lycophronis Ἀλέξανδρα, & tenebræ in majestate erant. Accedebamus ad Mæonidem pavidi, illam immortalem naturam reveriti, cujus magnitudinem nonnisi Magni capiunt nec plenè etiam ipsi. Alciphronis Epistolæ atticissimo melle delibutæ omnem animi amaritudinem abstergebant. Multiplices & secundæ mensæ pro ludicro erant, & promulside. Exacto triennio Romam extemplo deserimus, societatem abrumpimur, Uterque ad invicem æternum valedicimus, in diversa cogitamus. Tu per Transylvanos, Noricos, Batavos, VVindelicos, VVestphalos perpetuo evagaris, Ego ad patrios lares reversus, sed brevissimè, trahentibus Astris, Venetias, deinde ultrà maria accersitus, *Supremo nutu* adhuc rudibus annis generalis Illyricorum Sospitatoris titulo condecoratus, diuturno tempore immoratus, publicè merui. Sed heù heù Universa tanquam fumus & umbra præterierunt. *Omnia miscet omnipotens ætas*. Anni nostri, sicut aranea. Truditur dies die, novæque pergunt interire Lunæ. χρόνος ἄφθογγος ex Sophocle. O infelix mortalium genus, ut nihil sumus, sed umbris similes. ὦ θνητῶν Ἀνδρῶν ταλαίπωρον γένος, ὡς οὐδὲν ἐσμὲν, πλὴν σκιαῖς ἐοικότες. Hac Sparta gloriosè apud Dalmatas impleta, Venetias regredior, urgentibus Fatis, ibique trabalibus clavis affixus sum; πολλὰς ex Luciano τριακάδας καὶ πολλὰς ὀλυμπιάδας ἀναπλήσας, Hygeæ, Panaceæ & Æsculapio noctu, & interdiu sacrificans, nec ἄδοξος, nec ἀκερδής. Sed amoto ludo, & nucibus relictis seria quæramus. Sic est amicissime Illmer, plus oculis meis amabilis; O si casus & fortuna nos iterum vel ad tempus brevissimum associarent, quot Aris soteria, & anathemata! Te absentem video, & audio ὄναρ, καὶ ὕπαρ, vigilans, & sopore consepultus, notas videor audire & reddere voces, & dexteram dexteræ conjungere. Assem para, & fabellam accipe. Concubia nocte, dum altum dormirem Idolis per amicam quietem undequaque volitantibus, Johannes Bernarde animo obversabaris, in Hippocrate toti eramus, Hippocraticos nodos Tulliano stamine permiscentes, amicè digladiantes, interdum rixosi, & ἄσπονδοι, ut ferè contingit in φιλονεικίᾳ. Insomnia insomniis, Larvis larvæ superveniunt; tortuosæ imagines miseram mentem distorquebant. Hic mihi attento animo, amicissime Illmer, opus est. Lucianus φιλοψευδής æneum Hippocratis simulacrum comminiscitur, indignantis, calcitrantis, per cubiculum, extincta lucerna, tota nocte perambulantis, affabrè, & fuco illitis deliramentis, ut sunt *temporaria Græcorum ingenia*. Similis hallucinatio à Phasmate Menandri non multum abludebat. Aprehenso Phantasmate curiosè sensibus impresso liberari non poteram, ut eram ab ejus lectione recentissimus. Apparebat mihi in somnis sonorè stertenti Divinus Senex metallicè fabrefactus χαλκοῦς, cubitali magnitudine, caput pileo obvelatus, ritu gabino præcinctus ut graphicè depingitur ab illo lepidissimo fabulatore. Περιιὼν τὴν οἰκίαν ἐν κύκλῳ, ψοφῶν, καὶ τὰς πυξίδας ἀνατρέπων, καὶ τὰ φάρμακα συγχέων, καὶ τὴν θύραν παρατρέπων, ὅσον πυχυαῖος τὸ μέγεθος, totam domum in Orbem ambiens, pedibus terram percutiens pharmaca commiscens, indignabundus ἀγανακτῶν, & despumans. Conceptæ iracundiæ caussas rimatus, quamvis sopore consepultus, quærebam, immò divinabam. Conjecturæ Luciani improbabiles, & nullo fundamento videbantur, & ani-

mo

mo meo non ſatisfaciebant. Nonnè, mihi regerebam, Viri ſapientiſſimi ſunt ἀνόρ; ητοι, καὶ ἄχολοι, inirascibiles, & ſine felle? Summa luce experectus nondum caligine abſterſis oculis, totus eram in Hippocratici ſpectri illuſione, cum ecce Tabellarius ocreatus, oculis cæruleis, facie prærubra, hirſutis ſuperciliis horridior, ex nimio curſu ſuſpirioſus, inceſſanter fores percutit, & prægrandes codicillos affert tua manu exaratos. Avidè devoro, quidquid atramento impreſſeras, nihil non jucundè, omnia feſtivè, omnia graviter, omnia amicè. Statim oculos injicio in calcem epiſtolæ, ſoles enim propè finem quidpiam Hippocraticum mihi examinandum afferre, tamquam apophoretum, prò more flagitas, & expoſcis ut liberem ab infamia, & impoſtura Hippocratem inuſta à Galeno, cui tota Poſteritas ſubſcribit, ſcientiam Pulſuum ipſum neglexiſſe, vel omninò ignoraſſe; Hippocrati irato ſacrificium faciundum, Hippocraticos Manes ἀπολογουμένως placandos; plus nocituram humano generi iram Hippocratis, quam toti Græciæ indignationem Achillis. Tunc ſeriò intelligo ſolutum inſomnium nocturnum, meditabundus, mentum ſiniſtra ſuffulciens. Pauciſſimorum verborum periocham pro Ædipo fuiſſe. Quàm ſunt divini ex Syneſio obdormientium animi! ò Deorum delubra, ò Æther, ò Immortalitas, ò Anima futurorum prædivinatrix! Quæ dormiens ſomniaveram, vigilans inſperato reperio. Ad opus me accingo, memoriam medullitus exhaurio, & cenſuræ tuæ ſubjicio; tua enim epiſtola, præſtantiſſime Illmer, me ruri oppreſſit, quo receſſeram animi recreandi & lubricę valetudinis recuperandæ gratia. Boni Conſule quidquid chartis illevero, nullis adjutus præſidiis. Temerè, confuſim, inordinatè ſimulacra objectorum latent, quæ imperante anima erumpunt, tanquam ſcintillæ ignis ex ſilice excuſſæ. Tectam, ſartam tot ſæculorum famam immortalis Senis tueamur. Sed jam in arenam deſcendo. Huc adeſte Myrmillones, Samnites, Retiarii; collatis ſignis in arma prorumpamus. Res eſt miraculo ſimilis tot loca de Pulſibus in Hippocrate conſpicua Galenum præteriiſſe. Dedita opera ſapientiſſimum Senem inſcitiæ inſimulare voluiſſe. Maligna natura apertè calumniatur πονηρὰ φύσις ἀπαρακαλύπτως πονηρεύεται. Tantæ ne cæleſtibus animis inteſtina odia, & ſimultates! A ſphygmica arte deſtitutus Medicus in cadaver tranſit. Hippocrates mutilus, detruncatus, pulſu inermis accedebat ad ægros curandos? Credat Judæus Apella, non Ego. Quid turpius, quid iniquius, quam quod eſt in arte præſtantiſſimum, ab ipſo auferre, & in profundam ignorantiæ abyſſum. τὸν ἥρωα, ultra anni Soliſque vias ἀναφερόμενον, πανυπέρτατον, θεοῖς ἀτάλαντον, cujuſdam æternæ ſubſtantiæ ſimulacrum, præcipitanter detrudere? Invulnerabiles ſunt Deorum filii. Ἄτρωτοι τῶν θεῶν παῖδες. In Divos ſunt irrita tela. Quid ſacerrimo capiti oblatramus? Hippocrates in Pulſibus, quod eſt majeſtate dignum, & à vulgo alienum, & praxi quotidiana obvium notabat; Galenus Ἀνὴρ ἀλαζὼν, καὶ δίκαια, κ'ἄδικα, animal gloriæ, δοξομανὴς, inaniis, atque araneis oppletus, futiles verborum copias fundebat, & caudam popello jactabat. Credo, inquit Montanus in Conſiliis, Galenum dum iſta ſcriberet & differentias pulſuum ad minima divideret, riſiſſe. Habuit neſcio quid Græci; Quid profuit, in medium prodire, ex Cardano, tam vaſtis tabulis? Ut mentes Imperitorum irretirentur. Galenus, ex Scaligero, longè avidiſſimus carpendi ſe meliores.

res. Sed tantorum Virorum judicia de tanto Viro sunt cum quadam religione recipienda. Habuit Beatissimum illud judicium in suis scriptis, grande aliquod, quod Pulmo animæ prælargus anhelet: Sed solum indignamur, quod tam sapiens, tam egregiè cordatus Vir in humani generis Præceptorem malignè insurrexerit, ut sibi majus immortalitatis theatrum aperiret apud credulam Posteritatem. Progenies viperarum ἐχιδνῶν γεννήματα sumus, quotquot Homines sumus, maledicimus, & maledicimur, *cadimus, inque vicem præbemus crura sagittis, vivitur hoc pacto*. Homo ex Platone *de Legibus* est θρέμμα δύσκολον, *Animal dyscolon*. Latramus in dextero, & sinistro itinere, tamquam Canes, *ex Ænea Sylvio*, detrahimus, proculcamus parcentes nemini, neminem reveriti. O sæcula, ò mores! Hippocrates ἄσφυκτος! malignus est, & omnibus Diris execrabilis qui talia obloquatur, & obganniat. Ecce quot in locis *lux Mortalium* τῶν Μερόπων φάος divinus Senex à Galeno immeritissimè ἐλέγχεται. Miseret me, atque pudet tàm fædæ sugillationis. Fuit pestiferè familiaris etiam antiquis Patribus κατάκρισις καὶ καταγλωττισμός, maledictio, & detractio. „ Hippocrates scientiam Pulsuum non attigit. *De præco-„ gnitione ad Posthumum* Hippocrates de Pulsibus nihil dixit. 1. *de „ Differ. Puls.* Hippocrates signa ex Pulsibus petita, vel quia ignoravit, „ vel quia non magni momenti existimavit, idcircò non est executus. 3. *de „ Crisib.* Hippocrates notitiam Pulsus, vel non habuit, vel certè non exer-„ cuit. 1. *de Humorib.* Estne Hippocrates inauditus ἀκατάκριτος, καταγνωστέος, nigris suffragiis damnandus? Accusator tàm manifestus sibi contradicit. Hippocrates primus omnium motum arteriarum Pulsum nominavit. 1. *de Differ. Puls.* „ Hippocrates omnium bonorum auctor, primus Pulsus Nomen-„ clator. *de Anim. morib. & corpor. temperat.* Non nè est in jus demissa cervice, & auriculis trahendus Talis διπλόος Obloquutor tanquam δίψυχος bianimis, & δίγλωττος bilinguis? Vetustissimi omnes vocabant arteriarum motum, palpitationem, percussionem, ictum. Pulsus nomine donabantur insignes inflammationes, motus quilibet irregularis, tanquam malleus ab incude resilians. Solum arteriæ tam lege naturæ, quàm extra legem motitantes nondùm in Pulsus onomatopæjam transierant. Hippocrates fuit tanti nominis ὀνοματοποιός, faber, & architectus, Primipilus arterias tangentium, Magister, Promulgator, Humani generis Promus, & Condus, Αὐτοκράτωρ, Principium, & finis, primus Numismatis Percussor σφυγμὸν, Pulsum procudit, attonitis omnium sæculorum ætatibus. Auspicatò defenditur qui ab ipsis hostibus veritatem extorquet, sed factorum testimoniis suffulti, cassa præsidia quid quærimus? Ipsum audiamus.

„ Lethargici, intremiscentes manibus somnolenti, malè colorati, tumidi „ σφυγμοῖσι νωθροῖσι *Pulsu tardo sunt*; & partes sub oculis elevatas habent, „ & sudores superveniunt, & alvis biliosis, & intemperatis subtument. „ *Hippoc. in Coac.*

Hippocrates describit *Pulsus* lethargicorum, tardos, pigros, inertes; nequeunt enim arteriæ se se attollere, succis crassioribus, obstruentibus vasorum oscilla. Pulsus, ex Aretæo, inertes, frigori similes. Pulsus quasi impeditus; & quadam intro vergente gravitate onustus, repressus, & demersus.

Pulsus

Pulsus graves vocabat Archigenes, quam nomenclaturam irridet Galenus, & ad Trutinam expendit, & stateram, exsibilat, & risu traducit. Parietes cordis tardius ad se se accedunt; ad quos exanthlandos tota machina concutitur.

„ Quibus Anginosis διὰ σφοδρότητος σφυγμοῦ *præ vehementia Pulsus* stercus
„ per alvum secedit lethale est. *Hippoc. in Coac.*

Nihil lethalius in Anginosis, quàm elevatio vehemens arteriarum quæ spasmodica est, ex irritamento magna est, & insignis. Generaliter pressura pejorante *ex Cel. Aurel.* omnia deterius roborantur. Pulsus, qui pejorando fit major. Pulsus erectus, non fortitudinis gratia, sed passionis malitia. Irrationabile robur, & fortitudo. Ex nimia motus, & humorum propulsione, & strictura Anginosi, vel suffocantur, vel in syderationem transeunt, & ex inopinato extinguuntur, Adstantibus nihil tale cogitantibus. Accersitus fueram olim ad consilium pro quodam Anginoso, cui arteriæ adeò percutiebant, ut exilire viderentur. Nimio sudore totus inundabatur, & alvus largè dejiciebat, cum tanta urinarum copia, ut syntecticè colliquaretur. Prædixi audacter, & confidenter proximum occasum, qui post quatuor horas successit, attonitis assidentibus Medicis qui fausta omnia ominabantur, decepti à violentis naturæ motibus, & ab arteriis falso vigore motitantibus. Spirituosi, exsudantes, dejicientes, in oculis moriuntur quasi fulmine percussi. Ictus sanguinis est Theoplexiæ horrendissima species *ex Rufo Ephesio in Fragment.*

„ In principio Tenues, *Pulsus tenues*, σφυγμοὶ λεπτοὶ, urinæ tenues, ad
„ judicationem exacerbantur; nihil mirum si vigiliæ, & mentis emotio acce-
„ dunt. *Hippoc. in Coac.*

Videtur Hippocrates per *Pulsus tenues* Pulsus sanorum similes designare in Acutis, penè nullo manifesto calore febrili nulla conspicua ebullitione hu-
„ morum. Philistes 1. *Epidem.* die tertia mane, & vespere videbatur a fe-
„ bre liber esse; sexta die circa meridiem obiit. Erasinus 1. *Epidem* quinta
„ die quietus erat, & tranquillus, sexta die sub Solis occasum defunctus
„ est. Ita blanditur hostis infestissimus, & clàm jugulum petit. In mortem inopinatam degenerat simulata bonitas Pulsus ex sagacissimo Theodoro An-
„ gelutio de Febre maligna. Præ ceteris moriebantur 3. *de Præsag. ex Pul-*
„ *sib.* qui habebant Pulsus, qui parum, vel nihil de natura deflexissent. *Rhasis de Curis mirabilib.* refert, quod suo tempore grassabatur febris initio mitis, sexta verò die in tantam feritatem noctu convertebatur, tanquam si merum venenum devoratum fuisset. Veluti toxico epoto Ægri occultissimè necabantur; *Infirmus sine casibus moritur*, inquit Eben-syna; ἀσύμπτωτος *ex Hippoc. 1. de Humor.*

Annis proximè elapsis Venetiis Generosus Adolescens μονογενής, dimidium animæ suorum Progenitorum, præsidium, & fulcimentum collabentis Familiæ, corripitur febre furtivè maligna, & insidiosissimè mortali, nullis stipata accidentibus, nisi quod noctu, & interdiu pervigil esset; sexta die inquietus, implacidus, nauseabundus, leviter delirus; septima die non sine artis infamia, nullis sacris precibus expiatus, inopinatò expirat. *Si gracilem* λεπτὸν *existentem febris urat, signum est quod non propter corporis tumorem febris occupat.* Ex Hipp. de Locis in Hom. Pulsus λεπτοὶ, Æger λεπτός, urinæ λεπτοί.

Hip-

Hippocratis sacerrimas voces ignoramus, & ad illum Solem caecutimus. Fernelius de Abdit. morb. causis in hujusmodi febribus τὸ θεῖον accusat, nullis putredinis vulgaris notis aut indiciis, ineffabili, & arcana virulentia. Quidpiam nec nomine, nec verbo expressum, tanquam in interiori domo morbus coquitur.

„ Si verò ex partu fuerit purgata, venter intumescit, & splen, & crura,
„ febris habet, rigor corripit, dolores prosiliunt ad lumbos, & interdum ad
„ viscera. σφυγμοὶ βληχροί, δὲ ὅτε ὀξέες, ἄλλοτε ἀειρόμενοι, ἄλλοτε ἐκλείποντες. Pul-
„ sus *debiles sunt, & aliquando acuti, & alias attolluntur, alias deficiunt.*
„ Haec patitur initio morbi, & sic habet. 1. *de Morb. Mul.* 63.

Nihil frequentius observamus in Enixis malignè decumbentibus quam tales pulsuum ataxias, ex pari magisterio naturae in morbum, & morbi in naturam, quae modo vincit, modo vincitur. Pulsus debilis, mox vehemens, creber, mox tardus, modo concitatus, modo remissus. Tanta in malignis introducitur inaequalitas, ut Fernelius in genere describit Pulsus malignarum febrium, quae ex essentia tales sunt. In Puerperis infinita varietas acutorum. Puerperae Diis sacrae, ob frequentia funera Deorum auxilia proclamantes. Nihil magis infidum, nihil pestilentius genus putredinis; inexplicabiles succorum mixturae praedominantur. Dum res in tuto esse videntur, nonnullae derepentè animam exhalant, praesertim si initio quidpiam latuerit, ut alvi profluvium incoctile, graveolens, saniosum, & extrema lassitudo associetur, & dolor cathoco modo visceribus, insederit. Tales expirant, *latenter, & colloquentes.* Dum Jaderae in Illyricis medicinam facerem, nobilissima Matrona Comitissa Lazisia Veronensis xxv. annorum, quae enupserat nobili Centurioni sub Venetis vexillis merenti; ex partu Faemellae, mortiferè jacebat. Inveni sexta morbi die maligno algore totam perfrigeratam, cum pestifero alvi profluvio, & Pulsuum proteiformi inaequalitate. Praeceps cubiculo me proripui, totus horrore concussus, cum infallibili mortis prognostico, quae in sequentem noctem sequuta est, reclamantibus Domesticis confisis externa nobilissimae feminae alacritate, lenocinante floridissima aetate, & fugaci accidentium remissione. „ Hu-
„ jusmodi remissiones citò occidunt ex *Hipp. in Coac.* Si alvus non sistatur
„ derepente moritur. *Hippoc. de Morb. Mulier.*

„ Theodori uxori in febre vehementi sanguinis eruptio facta est Hyeme;
„ obortus est dolor vehemens circa Pectus, & fomento ad latus dexterum ad-
„ hibito remiserunt quidem dolores. Quarta die spiritus densior, arteria vix
„ respirans subsibilabat; & supina difficulter se movere poterat; ad noctem fe-
„ bris acutior, & delirium breve fiebat, sudor circa frontem diffundebatur,
„ primum modicus, deinde per totum corpus, ac pedes; postea videbantur ipsi
„ Febres remisisse. Erat autem πρὸς χεῖρα ψυχρότερον τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας *ad*
„ *manum corpus frigidius arteriarum.* Exiliebat, vociferabatur, manus cry-
„ stallinae, spiritus multus, manus tremulae fiebant sub mortem, convulsae.
„ Septima die mortua est. 7. *Epidem. xv.*

Uxor Theodori obiit Pleuritico-pneumonica septima die. *Pulsus* frigori similes, pigri, inertes, veluti infebrientes, compressis ad latera arteriis. *Quod de conglobatione secernitur, gravissimum, & frigidissimum existit.* 4.

de

de Morbis; congelatur latus, & venæ circa ipsum. Exemplum lethalissimæ Pleuritidis, & gangrænosæ inflammationis. Ægri tranquilli fiunt, & moriuntur. Consulendi Lipsienses Rhapsodi de suavi morte ex latere sphacelato. Ε'υθανασία, & beata moriendi necessitas Prophanis Medicis ignota est, qui ex fallacibus arteriis feliciter hariolantur.

„ Fluit subluteum, veluti ex ovo, & viscosum, & in venter intus intu-
„ mescit, ac durus fit, & si contingas, dolet, & dentibus stridet, & fe-
„ bris occupat, & dolor ad pudenda irruit, & ad lumbos, animi deliquia,
„ anxietas, & perfrigeratio, & sudor multus. Σφυγμοὶ πρὸς χεῖρα σφαίροντες,
„ βληχροὶ, ἐκλείποντες. *Pulsus ad manum celeres, debiles, deficientes, & sta-*
„ *tim pereunt*. 2. *de Morb. Mul.* 13.

Uteri ipsi corrumpuntur; perpetua adest, & indesinens excretio materiæ, morticinæ, graveolentis, & execrabilis fætoris. Tanquàm ex cloaca, & maris lacuna sulphurea mephitis exhalat. Statim venæ concidunt ex Celso, spiritus vitæ corruit, & omnia corruunt. Febricitare leviter videntur, & inconspicui. Inspiciendus Jacobus Primerosius *de Febribus tepidis ex occulta Viscerum gangræna*.

„ Balis Filius, cum in monte multum aberrasset, sexta die lingua subru-
„ bra, oculi colorati, pleni, veluti dormientium. Color reliqui corporis non
„ valdè ictericus, sed subpallidus, lividus. Vox prava, lingua obscura,
„ peripneumonica, non prudens. *Spiritus ad manum malus, neque densus,*
„ *neque magnus*. πνεῦμα πρὸς χεῖρα πονηρὸν, οὐ πυκνὸν, οὐ δὲ μέγα. Pedes frigi-
„ di, lapidosi. Circa nonam mortuus est. 7. *Epidem.* 12.

Johannes Heurnius in Institutionib. Medic. docet *Spiritum ad manum* Hippocratis, esse *Pulsum*. Quid enim aliud spiritus ad manum? *Neque densus, neque magnus*, nempè insidiosè παλίμβολος; Palimbolus, sanorum similis, qualem observat in dolosis febribus interficientibus quotidiana Praxis, Salius, & Fracastorius, in petechialibus Febribus populariter Veronæ grassantibus.

Vides Johannes Bernarde præstantissime, quam amplissima messis ad Pulsuum cognitionem, ex Hippocratis Commentariis collecta luxuriet ὑλομανῆ! Ex pleno horreo, non demensum, sed satietas occurrit. Largiori manu Sementem sine rastris, & aratro spargamus. Inculta, & inarata Tellus interdum magnam gratiam habet. Α'υτοπρόσωπος, & sua nativa facie, nullo purpurisso, & fuco illitus Hippocrates inspiciatur.

„ Qui Ventrem, ac venas contrectavit, minus falli potest, quàm qui
„ non contrectarit. 2. *Prorrh.* 5. Zoili Fabri Pulsus, tremuli, tardi 4. *Epi-*
„ *dem.* 12. In acutissimis febribus Pulsus densissimi, ac maximi 4. *Epi-*
„ *dem.* 9. Venarum Pulsus, ac respirationis, consonantia, dissonantia, &
„ morbi, & sanitatis signa, & morbi magis quam sanitatis, sanitatis magis
„ quam morbi. *De Alim.* Cui venæ in cubito pulsarint, furiosus & ira-
„ cundus efficitur, si verò, quieverint, stupidus. 2. *Epidem.* 5. Ad ma-
„ num torpidi, obaridi, non sitientes. *in Coac.* Phrenitici habent febres ad
„ manum non adurentes. *in Coac.* Qui ad manum exiliunt, malo suo loco.
in Coac.

„ *in Coac.* Calor extrinsecus non valdè fortis, Venæ Temporum non admo-
„ dum saliebant. *In Epidem.*

Sed manum de tabula, ne me Crispini Scrinia lippi compilasse putes. Si tempus supererit, & redux in urbem in musæum me condam, Bibliothecam excutiam, Blattas, & Tineas everram, & expurgabo. Videor, Amicissime Illmer, pro tempore voluntati tuæ obsecundasse, & officium meum implesse, saltem tumultuaria opera, ac rudi præexercitatione. Ut Μονόγραμμοι, lineas tantum adumbrant ad futuri operis complementum. Nec otium suppetit, nec loci opportunitas, majora extendere, aut prætexere. Homini precariò reminiscenti, & rusticanti veniam impartire. Sed nondum acquiescis, immo novam necessitatem imponis; coronidem, ἐπίμετρον superaddis. Quid sit πνεῦμα θολερόν, *Spiritus turbidus* Hippocratis explicare me jubes. Impossibile me paucis expedire. Expetis superpondium majus statera, & Auctarium majus sua mole; Ut Trapezita lucripeta exigis æs solvendum, & solventem veluti adhuc obæratum, non dimittis.

Pluribus in locis Hippocrates mentionem facit de *Spiritu turbido*; in Prorrhet., in Coac., de Humorib.; sed Nemo adhuc assequutus est vivi vocabuli energiam. Desperatio est intelligendi mentem magistri. Quid non comminiscitur Tulpius? Hollerius, Desiderius Jacotius, Duretus, Martianus, Horstius, in hoc saxo fecere ruinas, & graviter lapsi magno ibi casu cecidere. Averruncis Diis sacra faciamus, ut tantam caliginem ab oculis avertant. Divinis, & Hariolis opus est, qui arcanæ lexeos canones in sua principia redigant. Μέγα πνεῦμα, καὶ δεδιωγμένον interpretari, esset miserabile Verborum aucupium. Quis ferat θολερὺς explicare *magnispiros*, *& ampliter spirantes*! Latinis auribus non malè sonat Spiritus turbidus, tanquam respiratio anomala, inæqualis, turbulenta; sed *Spiritus turbidus* Græcorum; non est *Spiritus turbidus* Latinorum. Millies damnavit Hippocratem respirationem inæqualem; sed θολὸς afficere humores potest, spiritum non potest. Alterius subsellii vox est. Grande aliquod latet sub tenui imagine, & Posteris dignum. Verba Hippocratis, ex Opsopæo, sunt grana Synapeos, quæ si excolantur, ex minimo semine, excrescunt in arborem proceram, & excelsam. Quis hanc monstrosam syntaxin usurpet? πνεῦμα θολῦται, καὶ παχύνεται? Respiratio conspurcatur, & crassior redditur. θολὸς est cænum, lutum, amurca, Atramentum Sepiæ. Fit nigra respiratio, & succo loliginis assimilis, Ærugo mera! Horrenda Catachresis, & portento similis. Atticissimus Hippocrates nunquam sic loquutus fuisset. *Quid sit Spiritus turbidus ignotum est* fatetur Galenus 1. de Humorib, *& revera Nemo sic loquitur*. Ignoscant Interpretes, quotquot sunt, si impudens, & audax mihi temperare non possum. *Antigrapha* ex Eustathio non debent pati violentiam. Δύσφυσις nugarum tandem erumpit. Tam grandis ἀκυρολογία nimis onerosa est. Suspicor *Mendum* irrepsisse etiam in antiquissimis exemplaribus, vitio illorum, qui a manibus sunt, & Chalcographorum, ut pro Δολερον, πνεῦμα θολερόν intercurisse, ut sit respiratio fallax, dolosa, deceptoria, Δολερά, qua Imperiti confisi miserè hallucinantur. Spiritus θολερός manifestò σολοικοφανεῖ. Sed occalluit vetustissima scriptio, & antiquitate defenditur. Facilis lapsus in unius elementi trasmutatione. Frequens Hypallage in exscribendo,

bendo ; & litterarum subversio. Nullo praeeunte Primus errorem notavi, & quantulumcumque verbulum ad incrementum medicæ praxeos promulgo. Qui sibi fidit, Dux regit examen. Fallax respiratio est de apicibus artis ad præsagiendum in Acutis. Talis Pseudorespiratio Δολομήχανος Δολοφονεῖ, occulti interitus fuit machinatrix, cum Medicorum opprobrio, & dedecore. O quantum immensum noctis, & tenebrarum! Quidam insignissimus Eques, elapsis annis, Laticlavius, ex dignitate Ἐπίτριπτος propè septuagenarius, mortiferè Pulmoniacus; sexta sui morbi die decumbebat. Omnia sæva aderant, præter anhelitum, qui Intuentibus facilis videbatur. Aberat profectò πρόχειρος dyspnæa. Accersiti Artis Proceres, omnia fausta augurantur. Nihil metuendum esse in tanta spiritus tranquillitate. Εὔπνοος, & facile spirans magnum habet ad salutem momentum. Nemo moritur, cui respiratio inoffenso cursu procedit; Insperatò tertia sequentis noctis hora expirat, Divinis destitutus, quasi fatali ictu percussus. Tota domus ululatu, & vociferationibus perstrepit; Adstantes attoniti, & collacrymantes, Æsculapidum Mystæ stupidi, quærentes, & divinantes, arti suæ maledicentes. *Spiritus turbidus* sub naturalis respirationis larva turpiter, & miserabiliter omnes decepit. *Spiritus turbidus* lapis lydius. Hoc auspice morbi sub vulpe latentes, neminem fefellerunt. *Spiritus turbidus* est cynosura Navigantium, & Hippocraticæ Domus privatum latifundium. Respirationis simulata bonitas, detracta persona, nemini imponit.

Dignoscitur fallax respiratio, ex levi, & inconspicua dyspnæa. Levis anxietas, levis non est. Videntur Ægri interdum nihil respirare, ut in apnæa contingit, & in hystericis suffocationibus. In Pulmonia lethali Pulmo veluti immobilis, & syderatus rectispirus, dolosè quiescit. Nihil magis detegit dolum respirationis, quàm Pinnæ Narium, quæ si motitarint inæqualiter, & distorqueantur, quidpiam in Pulmone præsignant. Nares sequuntur vel occultissimum Pulmonis impetum. Immobilitas oculorum, vel difficultas motus ex C. Aurel.; Brachiorum stupor & exporrectio ἄλογος, venarum colli repletio, pervigiles sunt, & pauciloqui ὀλιγοῤῥήμονες; nisi interrogati non respondent; Pulmo furtivè exardescit, vel levissimas lodices abjiciunt, tunicam corpori adjacentem non sustinent. Nonnulli progressu dierum fiunt manifestò anhelosi, & fit spiritus πρόχειρος, ut ne Coqui quidem ignorent. Quæ metaptosis respirationis exitialis est, & nullis redintegrabilis remediis. „ Spiritus sexta, vel septima die „ advenit in mortifera pulmonia. *De locis in Hom.*

Conqueruntur nonnulli de quadam angustia arcana in cartilagine ensiformi, ut videantur Zona præcincti. In causa sunt illi nexus per quos Pulmo spinæ devincitur, & Zyphoidi cartilagini. *Fiunt veluti cardialgici, & exsudant. Anxietatem in Hypochondrio sentientes malo sunt loco. In Coac.*

Quæ omnia floccifaciunt Pragmatici vulgo dicti, non sine Adstantium indignatione, & Nemesi. De Pulsuum fallacia, & urinarum Lippi, & Tonsores in malignis decertant; de fallacia respirationis Nemo, hercule, Nemo. Quas Deorum iras esse dicemus! Nullus scriptorum Posteritati mandavit, nemo detexit Technas Respirantium. *Pulmo habitualitatis, & deceptionis Princeps*, ex Opsopæo in Prorrhet.

Pejor

Pejor est in acutis Fallax respiratio, quam sublimis, intercisa, intercepta, & offendens. Vidi nonnullos subito fato periisse *subdola cum placidi ridet Pellacia Ponti*. Declarat Spiritum turbidum dysphoria, & implaciditas, sudores leves maximè circa caput, urinarum pessimus status; quæ omnia si adsint tamquam Chorus fallacem respirationem, & interitum portendunt οἱ ἐφιδρῶντες μάλιϛα κεφαλὴν ἐν ὀξέσι ὑποδύσφοροι, κακόν· ἄλλως τε καὶ ἐπ' οὔροισι μέλασι, καὶ τὸ θολερὸν ἐπὶ τούτοισι πνεῦμα, κακόν. *Quicumque leviter exsudant maximè circa caput submolestè ferentes, malo sunt loco, tum alias si urinæ nigræ fuerint, turbidus spiritus his malus est*. In Coac. Respiratio fallax quieta exterius, conturbans interius. Labiorum occulta palpitatio interdum summa decoloratio, livor, suspensio, atro-rubedo, *Spiritum turbidum* connotat. χεῖλεα, & Pulmones eodem passu decurrunt. Renes multis graviter dolent in ipso puncto invasionis, tamquam suspensi, & nephritici, & proscenium futuræ pulmoniacæ cladis exordiuntur. Reno-pulmoniaci Imperitis imponunt, & illudunt, præsertim si Ilia coafficiantur. *Quibus lumbi dolent, his recursus ad latus*. In Epidem. Inter Renes, & Pulmones arcana syntimoria. *Ignota actio regiminis*. Si emunctis naribus subolfacies Tales *turbidè* respirant. In Febribus essentialiter malignis, prædominante sicco, squallor deleterius Pulmones depascitur; & in promptu est *turbida*, & intercus respiratio, quæ occultissimum interitum fabrefacit. *Natura in illis recessibus* ἀσώματος, *& inconspicua*. Aures laborantes, pulmoni laboranti, & *turbido spiritui* proludunt. Aurium vitia, ex Alexandro Aphrodisæo in pulmonum ἀντιπεπόνθασι. *Spiritus turbidus singultum præsignat*. 2. Prorrhet.; id genus Pulmoniaci singultuosi moriuntur; quia singultus παραδόξως ex P. Alpino est passio pulmonis; articuli pulmonum convulsi, septum singultim convellunt. Sitis interdum complet totius morbi fabulam, *alvina*, ἀνδυῖσα, peculiaris, ineffabilis, inextinguibilis, ex incendio pulmonis, & furtiva phlogosi, ex qua oritur habitualis, maligna, occultissima peripneumonia Fernelii. Ipsius pulmonis profunditas coafficitur.

Tanti est, amicissime Illmer, semel in malignis *spiritum turbidum* deprehendisse. Sed tandem *spiritui turbido* valedicamus, & æterno amicitiæ fœdere sine fuco, sine dolis, synceri, illimes, non turbidi ἄδολοι, καὶ ἄθολοι, ad calcem decurramus. Satis garruli fuimus, receptui canamus, inclinavit jam dies; Ἑσπέραν agimus. Ponderosam Epistolam imperasti, morigerus fui, tot verbis bilem, & salivam movi; non ne pęnitet impetrasse? Tua tibi in culpa ignoscendum est. Qua polles sagacitate, vel subscribes interpretanti, vel me in alium sensum amicè detorquebis. Interea Fores crepuere, ecce in Theatrum prodit Gulielmus Ballonius Medicus Parisiensis præstantissimus, extremis suis laboribus defunctus, tamquam Pelias recoctus; tuam fidem implorat, sub tua tutela quiescit. Gallici cæli pertæsus, villosis pannis obvolutus ad Vos sub Hyberno sydere positos impatiens adspirat. Præstantissimum Virum Græcis vocabulis conspersum, sed latinæ Dialecto præcipiti calamo restitutum Uterque audiamus. Vale, Johannes Bernarde amicissime, Septemtrionalibus tuis valeas, nostri sæculi decus, & ornamentum; vale.

Venetiis x. Kalend. Julii MDCCXXXVI.

Pag. 2. Φύσει καὶ ἀνάγκῃ. Natura, & neceſſitate.

3. ἐνδελεχείας καὶ ἐντελεχείας. Continuatæ motionis, & perfectionis.

ἀναλογία. Analogia.

5. καταχρήσει. Abuſu.

καταχρηστικῶς. Abuſivè.

ἀνδρόγυνον. Quod mulieris, & maris utrumque ſexum habet.

6. ἐντελέχειαν. Entelechian, perfectionē.

7. τέκμαρσις. Cognitio conjecturalis, certis rationibus nitens.

8. ἀδιορίστως. Indiſtinctè, indefinitè.

ἀτμόν. Vaporem.

καὶ ἀπόρροιαν τῆς ἀποκειμένης οὐσίας. Vaporem, & effluxum ſubjectæ ſubſtantiæ.

ἐντελεχεῖαν. Entelechian.

ἡ ψυχὴ ἀνθρώπου ἀεὶ φύεται. Anima hominis ad finem producitur, vegetatur, ſemper germinat.

τὸ ἀεὶ φύεται. Semper producitur.

ἐπιτήδευμα. Apparatus, inſtitutum.

9. τῷ διακρίνεσθαι καὶ συμμίσγεσθαι. Secerni, & commiſceri.

10. ἐντελέχειαν. Entelechian.

κατὰ στοχασμόν. Conjecturam.

ψυχὴ ἀνθρώπου αὐξάνεσθαι. Anima homini augetur.

φύεσθαι. Generari.

τελιοῦσθαι καὶ αὐξάνεσθαι. Perfici, & augeri.

11. ἐκ τοῦ συμβεβηκότος. Secundum accidens.

τῇ ἐνεργείᾳ. Actu.

ἐνεργητικώτερον. Efficacius, actuoſius.

ἰχωρῶδες. Ichoroides, ſeroſum.

ἐνέργειαν. Energiam, actum.

πραγματεία. Inſtitutū, Commentatio.

12. ἢ ἐπὶ τὰ ἢ ἐπὶ τά. Ad hęc, vel ad hęc.

Corpore εὐδιαφορήτῳ. Facile diſſolubili, & rarioris texturæ.

13. πολύχρηστον. Multi uſus.

φανταστικόν. Phantaſticum.

ζῶον, ἐπιθυμητικόν. Animal concupiſcibile.

περὶ ἄρθρων. De Articulis.

τὰς ὑστερέων πλάνας καὶ ξυντασίας. Hyſtericarū errores, & extenſiones.

διὰ τὰς ἀδελφιξίας. Propter cognationes, aut ut barbarè loquuntur, Fraternitates.

ἐπιθυμοῦν. Concupiſcibile.

14. τὸ πάθημα. Paſſio.

ἀπαιδευσίαν. Ineruditionem, imperitiam, judiciique carentiam.

παθήματα. Pathemata.

ἀπαίδευτον. Imperitum.

ὀξύθυμον. Iracundum.

περὶ ἀπαιδευσίας. De judicii carentia, & ineruditione.

15. ἀθυμοτέρα καὶ ὀλιγοτέρα φύσις ἡ γυναικεία. Natura muliebris eſt humilioris animi, & fractioris.

Mulier ἀνδρωθεῖσα, Virilis naturæ.

συνανδρωθῆναι. In naturam virilem adoleſcere.

γυναικωθῆναι. Muliereſcere.

ἀνδρογύνους. Muliebris, & virilis naturæ participantes.

τροφήν, παιδευσίαν, καὶ συνήθειαν. Alimentum, exercitationem, & conſuetudinem.

ὀξύθυμον. Iracundum.

θηλυκώταται, ἀσθενέσταται, θρασύτεραι, λυδρίαι, τολμηρότεραι. Mulieroſiſſimæ, infirmiſſimæ, audaces, animoſiores.

ψυχὴ οὐκ ἀλλοιοῦται οὔτε διὰ φύσιν, οὔτε διὰ ἀνάγκην. Anima non alteratur nec ſecundum naturam, nec ſecundum neceſſitatem.

φύσιν ἀφανέα. Naturam obſcuram.

φύσιν ἀφανέα μεταπλάσαι οὐχ οἷόν τε. Obſcuram naturam permutare non eſt poſſibile.

περὶ ὀξυθύμου. De iracundo.

τὸ ὀξύθυμον καὶ θυμῶδες. Quod eſt iracundum, & quod eſt animoſum.

ὀξύθυμοι. Iracundi.

δυσδιαφόρητοι. Ægrè evaporabiles.

Τὸ δὲ θυμῶδες. Quod eſt animoſum, elato celſoque animo.

16. προπέτειαν. Præcipitantiam.

διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν. Propter imperitiam, & judicii carentiam.

περὶ ἀπαιδευσίας. De imperitia.

τῷ ὀξυθύμῳ τὸν ληθαργον. Iracundo, pigrum opponit.

ὀξύθυμον. Iracundum.

ληθαργος, ἀθυμία. Pigrities, & ſocordia.

δυσδιαφόρητοι. Ægrè evaporabiles.

ἀπαίδευτον. Imperitum, ſocordem, pigrum.

ὀξυ-

ὀξύθυμος τὸ θυμοειδές. Iracundus animoso opponitur, & distinguuntur ad invicem.

μανιώδη θρασύτητα καὶ προπέτειαν. Audaciam maniacam, & præcipitantiam.

ὀξυθυμία. Impetus animi vehementioris, & concitatioris.

17. ὀξύθυμον καὶ μανικὸν. Iracundum, ad iram præcipitem & maniacum.

τέκμαρσιν. Cognitionem conjecturalem.

ἰδιοσυγκρασία. Idiosyncrasia, proprietas individualis.

ἀναφορᾶς, καταφορᾶς. Ascensus, & Descensus.

Facultas θυμοειδὴς, animosa.

τὸ θυμοειδὲς σύμμαχον τῷ λογιστικῷ γίγνεται. Quod est animosum, cum ratione, pugnat, & decertat.

18. λήθαργος. Stupidus, tardus, piger.

λήθαργοι. Lethargi.

τὸ θεῖον. Divinum.

πραγμάτεια. Pragmatia.

περὶ φύσεως, ἀνθρώπε, περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον. De natura Hominis, & de locis in Homine.

τοῦ ἀνθρώπε. Hominis.

περὶ γονῆς, περὶ ἑπταμήνου, περὶ γυναικείας φύσεως, περὶ ἀφόρων, περὶ γυναικείων. De Genitura, de Partu septimestri, de Natura muliebri, de sterilibus, de Morbis Muliebribus.

19. τὸ θεῖον. Divinum.

κατ' ἐξοχὴν. Per excellentiam.

χροιὰς. Colorationes.

καθ' ὅλε. Universaliter.

κατὰ μέρος. Particulariter.

20. τὸ χρῶμα τε χυμοῦ ἐςί. Color succi est.

φύσιν καὶ ἕξιν. Naturam, & habitum.

περὶ θείου. De Divino.

τοῦ θείε καὶ γυναικῶν. Divini, & mulierum.

θείου. Divini.

γυναικῶν. Mulierum.

οὐρανοῦ. Celi.

τὸ θεῖον. Divinum.

τε ἀνε. Hominis.

ἐν ἀνθρώποις θεῖον. In nominibus Divinum.

πλησμονὴν & φορὰς. Plenitudinem, & impetus.

περὶ θείου. de Divino.

ἐν τῷ θείῳ. in Divino.

21. θεῖα. Divina.

τὸ ὀξὺ καὶ τὸ θανατῶδες. Quod est acutum, quod est mortale.

Τὸ μὲν ὀξὺ. Quod est acutum.

τὸ δὲ θανατῶδες, λοιμώδης νοῦσος. Quod est mortale, morbus pestilentialis.

κακοήθεια. Malignitas.

σηπεδονώδεις. Putridas.

τὸ θεῖον, καὶ τοῦ νοσήματος ἰσχύν. Quod est Divinum, & morbi robur.

τὸ θεῖον, λοιμῶδες, καὶ ἱερὸν, καὶ θαυμαστὸν, καὶ μέγα, καὶ οὐράνιον. Quod est Divinum in morbis, pestilentiale, & sacrum, & mirandum, & celeste.

νοσερὴ ἀπόκρισις. Expiratio morbosa.

ἐπιδήμιος. Epidemicus.

Morbos ἐνδημίους, Endemios.

λοιμοῦ. Pestis.

περὶ θείου. De Divino.

θεῖον τι. Quidpiam Divinum.

22. ἱερὸν, θεῖον. Sacrum, Divinum.

ὡς καλέουσι. Ut vocant.

23. θεράπειαν. Medicationem, curationẽ.

ἐπιδεκτικοῦ. Causæ suscipientis, materialis.

ποιητικοῦ. Causæ efficientis.

τοῦ θείου. Divini.

ἀδυναμία. Impotentia.

ἐπιδημίη. A causa communi, populari, epidemica.

τὰς φορὰς. Impetus.

ἐφόδους. Incursiones, invasiones, aggressiones.

Κατ' ἐξοχὴν. Per excellentiam.

θεῖον. Divinum.

πρόφασιν. Occasionem, causam manifestam, præincipientem.

κακοήθεις. Malignus, pernitiosus.

24. πραγματείας. Pragmatias.

27. σύναγμα. Collectio.

28. συςάσει. Concretione.

περὶ γυναικείων. De Morbis Mulierũ.

29. πόρους. Poros, meatus excretorios.

Ἀσύςατα. Inconsistentia.

τοῦ ἐπιτηδεύματος. Instituti, & apparatus.

κινηθὲν ἐμολώθη, καὶ βραδύτερον αὔξεται. Quod motum est moveri desinit

desinit, & tardius augetur.
τὸ ἄῤῥεν. Mas, sexus masculini generis.
ἐμολώθη. Quod moveri desinit, *ex Theod. Gaza*.
μολωῦεθαι. Retardari, moram trahere, *ex Ballon.* Non inquinari, ut Vulgares interpretes.
Μόλωσις. Morositas, retardatio, pigrities, inertia *ex Theod. Gaza*.
30. κινηθὲν ἐμολώθη. Quod motum est moveri desiit, ac mutari.
καὶ ἐμολώθη. moveri desiit.
ἀπόςημα. Abscessus.
τε παύσαθαι τῆς ὀξείας κινήσεως, καὶ μεταβολῆς. Abscessus semel motus a veloci cessat, & motione, & mutatione.
ἀπεψύχθεν. Refrigeratum est.
τὸ ὑπώδυνον καταμολωύεθαι. Quod dolorosum est cessare.
τῆς ὀδύνης τὴν κατὰ βραχὺ λύσιν. Doloris solutionem sensim factam.
τὰ ἐπώδυνα ἐξαίφνης ἀφανισθέντα φλαῦρα. Quæ dolorosa sunt, & de repente disparent, perniciosa.
πυκνόν. Densum, compactum.
ναςόν. Succulentum, solidumque.
ἀςεργέα. Compactum, & cohærentem.
ἀραιὸν καὶ χαυνὸν καὶ μαλθακόν. Rarum, laxum, fluidum, & molle.
πρὸς τὴν σαρκὸς εὐεξίην καύματος φλεγμονὴν ἀνάγκη γίνεθαι. Ad habitiorem corporis statum necesse est consequi ardoris inflammationem.
31. τὰ σχήματα. Schemata.
ὕπαρξις. Constitutio, figura, situs.
τῶν χυμῶν δυνάμεις, καὶ τῶν μορίων χήματα. Succorum vires, & partium corpus constituentium, figuræ, conformatio, situs.
πάθη. Passiones, affectiones.
πρωτοπάθειαν. Primariam affectionem.
κατ' ἐξοχὴν. Per excellentiam.
32. ἰδιοσυγκρασίαν. Idiosyncrasian.
ἐξοχὴν τίνα. Excellentiam quandam.
τὸ ἐπίπαν. Ferè per omnia.
μήτρα, καὶ ὑςέρα. Uterus.
τῆς ὑςέρας. Uteri.
ὑςέρα, καὶ ὑςέραι τῶν ὑςερῶν. Uteri, & secūdæ.
ὑςέραι ὑςέρων, καὶ ὕςερα. Lochia, & secundinas.
ὑςέρων. Lochiorum.
τῶν ὑςέρων ἔκπτωσις. Lochiorum lapsus, & excretiones.
ὑςερῶν. Uterorum.

τὸ χωρίον. Membrana fætum involvens.
33. τῶν ὑςέρων ἀντὶ τῆς μήτρας, καὶ τῶν λοχίων. Hysteram loco matricis, & lochiorum.
συμπάθεια. Sympathia.
ἀναλογίαν. Analogiam.
34. χώριον. Membrana fætum involvens, chorion.
ἐπιδιδυμίδες. Tunicæ intimæ testium, Epididymides.
35. ἀπόφυσιν. Processum, Apophysin.
ἄγγος. Vas, conceptaculum, mulctram
καταχρηςικῶς. Abusivè.
36. χλώρασμα λαμπρόν. Splendidus color, vividus color, ac florens.
τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν. Coloratio humorum.
τὸ ἀνίατον καὶ ἀνήκεςον. Incurabile, & immedicabile.
περὶ χροιᾶς. De coloratione.
εὔχροια. Bonus color.
ἄχροια. Decoloratio.
δύσχροια. Fędus color, difficilis color.
ἀφορμὴν. Occasionem.
καὶ φανερὰν πρόφασιν. Causam manifestam, externam.
37. ἀτροφία. Atrophia.
ἑτερογενῆ. Heterogenea.
ὁμογενῆ ἢ ὁμοειδῆ. Homogenea, & consimilia.
συνδρομή. Concursus.
ἀποσιτία. Cibi aversio.
ἀφωνίαι. Vocis defectus, Aphoniæ.
Dolor ὀςοκόπος, Ossa frangens, Ostocopos.
δύσπνοια. Difficultas respirationis, Dysphnæa.
Interceptio ἀναδόσεως, Distributionis.
38. ἀτροφίας. Nutritionis deffectus, Atrophię,
ἰσχύειν, καὶ ἐπιδιδόναι. Robustum fieri, & augeri.
πλεονεξία. Plenitudo.
39. Ἔρως. Amor.
τὸ ἐρωτικὸν καὶ ἐρωμανία κατὰ τοὺς ἐρωμένους. Amatorium, & insani amoris in adamatos affectio, & propensio.
ἐρωτοληψία. Ab amore captura, & illaqueatio.
ἀλυπώτατα. Citra molestiam, ac veluti jucundissimè.
ἀθενὲς καὶ ἄθυμον. Imbecillum, excors, & fracti animi.
40. λευκῆς. Leuce, albus color.
τὸ μέλαν. Quod nigra est.
41. τραγᾶν καὶ τραγίζειν. Hircire.
ὁρμήν τινα. Impetum quendam.
42. παράνοια. Ex torpedine delirium, Paranęa.

πλανήτας πυρετοὺς. Febres erraticas.
μεταπολῆς. Mutationis.
σφριγᾷν. Turgescere.
λιθίασις. Lithiasis.
σωάγμα. Coagmentatio.
αὔξησιν. Augmentum.
ἔφοδος. Impetus.
ὁρμή. Incitatio.
ἐφόδους. Incitationes.
43. πρόδρομοι. Prodromi, Præambulones. Febrem ἠπίαλον, hepialam.
ἠπίως ἀλεαίνοντα. Blandè tepefacientem.
ἀνεκθέρμαντος. Quod calefieri non potest. Febris ἠπιάλυ, hepialæ.
τῆς προφῆς. Alimenti.
ὑδερικὰς παρεγχύσεις. Serosas effusiones.
καχεξίαν ἢ εὐεξίαν. Malum habitum, & bonum habitum.
σπλὴν θάλλει. Splen efflorescit.
τὸ θάλλειν. Efflorescere.
κατὰ τόπυς. Secundum locos.
τῷ ξηραίνεσθαι. Exarescere.
θάλλων. Efflorescens.
ξηραινόμενος. Collabens, exarescens, imminutus, consumptus.
ἀνθεῖν κὴ θάλλειν. Efflorescere, & pullulare.
46. θάλλων, καταχρηστικῶς. Efflorescens abusivè.
περὶ πλήθυς. De plenitudine.
ἀσφυξίαι. Pulsus defectus.
ἀφωνίαι. Vocis defectus.
47. ἰδιοσυγκρασίαν. Idiosyncrasian.
48. πολυλαλίαν. Garrulitatem.
θεράπειαν. Medicationem, Therapæam.
ἀτροφίαν. Atrophiam.
49. ῥοπὴν. Impetum, inclinationem. Corpora εὔσαρκα, Carnosa, bene habita.
χλωρὸς. Virides.
50. κακοπραγίαν ἄνευ ὄγκου. Malam *hepatis* elaborationem sine tumore.
διαφθοράν. Corruptionem.
ἀσύστατα. Inconsistentia, incohærentia.
51. ὁμοιότροπον. Assimile.
ἀχρόους. Decolores.
τοὺς λειφαίμους. Exsangues.
52. ἑτεροκρανίη. Laborantes dolore capitis ex altera parte.
ἄχροοι κὴ λείφαιμοι. Decolores, & exsangues.
ἀδιορίστως. Indefinitè.
λειφαίμυς. Exsangues.
λειφαιμεῖν. Sanguine destitui.
ἄχροον τὸ λείφαιμον. Quod est decoloratum, & exsangue.
κὴ τοὺς ἀχρὶυς κὴ τοὺς λειφαίμους. Decolores, & exsangues.

53. κακόχροον. Quod est malè coloratum. Ἄχροοι κὴ λείφαιμοι & κακόχροοι. Decolores, & sanguine destituti, & malè colorati.
ἀχροια. Decoloratio.
ἀχρόυς κὴ κακοχρόους. Decolores, & malè coloratos.
τὸ κακόχροον ἀντὶ τοῦ ἀχρόου ἢ λειφαίμον. Quod est male coloratum loco decoloris, & exsanguis.
κακοχροια. Mala coloratio.
54. ἁδροτέρως. Validè, & vehementer.
λειφαίμυς καὶ σπληνώδεις. Exsangues, & lienosos.
τῶν ἀχρόων καὶ κακοχρόων. Illorum qui sunt decolores, & malè colorati.
55. εὐανθεῖς ἢ ἐξέρυθροι. Præfloridi, & prærubri.
σκυθρωπότητος. Fontis rigiditatis, & faciei tristioris.
56. ὠχρός. Pallidus cum pallore.
57. κακοήθειαν. Malignitatem.
κακοπραγία. Mala actio, & elaboratio.
τῆς παρακρούσεως ἀσαφοῦς. Desipientiæ obscuræ.
ἀνάληψιν. Analepsin, virium resumptionem, Anactesin.
θερμοκοίλους. Ventre calidos.
τῶν ὠμῶν κὴ ἀπέπτων. Illorum quæ cruda sunt, & incocta.
ἄπεπτον. Incoctum.
ἄσηπτον. Imputrefactum.
ὠμὰ καὶ ἄπεπτα. Cruda, & incocta.
58. ἄπεπτοι. Incocti.
τὰ ὠμὰ. Cruda.
τῇ πέψει. Concoctioni.
τὰ ἄπεπτα τῷ πεπασμῷ. Quæ incocta sunt concoctioni opponuntur.
τοῦ ὠμοῦ. Crudi.
τῷ συναθροισμῷ. Coacervationi.
τῇ γενέσει. Generationi.
60. τέκμαρσις. Cognitio conjecturalis, & artificiosa.
ἀνορεξίαν. Inappetentiam, Anorexian.
61. εὔροα. Quæ fluxilia sunt.
τὰ ἀραιωτικὰ, ἢ χαλαστικὰ, ἢ ἐκφραστικὰ, ἢ διυρητικὰ, ἢ ὀξύπορα. Quæ rarefactionem inducunt, laxantia, deobstruentia, diuretica, citò penetrantia.
62. ἰδιοσυγκρισίαν. Idiosyncrasian. Febris τριταιοφυὴς, tertianarum naturam referens.
63. ἑστία. Focus putredinis.
64. τῆς ὅλης οὐσίας. Totius substantiæ.

διαφθοράν. Corruptionem.

κατ' ἐξοχὴν φρικώδεες. Per excellentiam horrificas.

Febrium τῶν ἡμιτριταίων, quæ sunt semitertianæ.

66. ἰδιοσυγκρισίη. Idiosyncrasia.

τέκμαρσις. Tecmarsis, cognitio certis signis innitens.

67. κακοήθειαν. Malignitatem.

τὰς ἐφόδους. Impetus.

τὰς ὁδούς. Vias.

τὰ ὡραῖα. Tempestiva.

68. ἐξέρυθροι. Prærubri.

εὔχροια. Bonus color.

καταχρηστικῶς. Abusivè.

Hominem σκυθρωπόν, tristioris faciei.

σκυθρωπότης. Aspectus tristioris faciei.

τῆς εὐχροίας. Bonæ colorationis.

69. Ἐρωτικά. Amatoria.

ῥοῦς γυναικεῖος. Fluxus Muliebris.

70. ἀναδόσεως. Distributionis.

ἀνάῤῥοπον. Quod est sursum vergens.

κατάῤῥοπον. Quod est deorsum vergens.

71. νοσήμασι καταῤῥόποις. Morbis deorsum vergentibus.

νοσήματι καταῤῥόπῳ. Morbo deorsum vergenti.

ἁδροτέρως. Validè, & fortiùs.

74. κατὰ τόπους. Secundum locos.

75. ἰχῶρα. Saniem, ichorem.

76. τῶν ἐπικερασικῶν. Demulcentium, temperantium.

εὐήθειαν. Benignitatem, & facilem naturam.

77. ζήτησιν διαλεκτικωτέραν. Perquisitionem dialecticam.

ἠπεπτῆσθαι. Inconcoctum esse.

μὴ πεπέφθαι. Non concoqui.

79. Myrrha κακοστόμαχος, stomacho inimica.

διὰ κρόκου. Ex croco.

διὰ ἐρυθροδάνου. Ex rubia Tinctorum, sive Erythrodano, sive Curcuma *ex aliis*.

80. ἀμεθόδως. Sine methodo, temerè.

ἀντένδειξις. Contraindicatio.

81. χαλαστικά. Laxantia.

82. πάθεον, κρατεῖσθαι. Patiens, vinci ac superari.

φίλον καὶ κρῖνον. Amicum, & judicans.

ἐκθήλωσιν. Effæminationem.

ἐμπύρευμα. Empyreuma, ignitio.

ἀνατροπήν. Subversionem.

83. μόνον πικρά. Solum amara, idest quæ solo amarore donata sunt.

ἐξέρυθροι. Prærubri.

ἀνάδοσιν. Distributionem.

84. τὸ θυμοειδές, ἡγεμονικόν, ἐπιθυμητικόν. Quod est animosum, quod est principale, quod est concupiscibile.

85. ἰσχυρά. Fortia, & insigni qualitate prædita.

86. ἀπὸ τοῦ ὄζειν. Ab olendo.

87. πλαδαρωτέραν. Humidiorem.

τοῦ πλάδου. Immodicæ humiditatis.

πάθος. Passio.

Motus περισταλτικός, peristalticus, compressivus.

88. μέλαινα χολή. Atra bilis.

Bilis κατάκορος, ἢ ἄκρητος, syncera, & meraca.

καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Secundum magis & minus.

ὄξος ἀναγωγὸν μελάνων ἐστί. Acetum est eductivum nigrorum.

τὸ ὄχημα. Vehiculum.

πρὸς τὴν τροφὴν, πρὸς ἀναγωγήν. Ad alimentum, & ad eductionem.

ζυμοῦται, μετεωρίζεται, πολλαπλασιάζεται. Fermentatur, attollitur, multiplicatur.

ἀναγωγὸν ἀντὶ τοῦ ἀγωγοῦ. Eductivum loco ejus quod educitur.

91. Mulierem in Thaso δυσάνιον, morosam.

συναθροισμόν. Coacervationem.

νεφριτικοῖς. Nephriticis.

φρενιτικοῖς. Phreniticis.

92. λευκὸν φλέγμα. Pituita alba.

ὕδρωψ. Hydrops.

ἐπινυκτίδες. Pustulæ nocturnæ, Epinyctides.

καὶ τὸ θάλλειν. Et efflorescere.

93. Lienem ἀνάῤῥοπον ἢ κατάῤῥοπον, Sursum vergentem, vel deorsum vergentem.

ἁδροτέρως. Validè, & fortiter.

94. σφοδρῶς. Vehementer.

ὄξος ἐστὶ ἀναγωγὸν μελάνων. Acetum est eductivum, vel sursum ducit quæ nigra sunt.

95. τὸ κακόηθες. Quod malignum est.

σύγκοπαι. Syncopæ, animi defectiones præcipites.

96. ἐφίδρωσις. Sudatiuncula, Ephidrosis.

καταχρηστικῶς. Abusivè.

Febris τοῦ ἠπιάλου, Epialæ.

Febris τοῦ ἠπιάλου ὕπαρξιν, Epialæ essentiã.

97. Febres ἡμιτριταῖοι καὶ οἱ τριταιοφυεῖς, semitertianæ, & tertianarum naturam referentes.

τὸ γλυκύπικρον τὸ γλυκύπικρὸν. Quod est dulce amarum.

98. διάλυσιν καὶ διαφόρησιν. Dissolutionem, & evaporationem.

Humor δύσλυτος, Ægrè solubilis.

δυσδιαφόρητος. Ægrè evaporabilis.

Caloris ὑπανάκλησις, occulta revocatio, et ypanaclesis, *ex Foesio*.

ἀνάλογος. Congener, Analogus.

99. ἀπυρεξία. Infebricitatio.

ἐμπύρευμα. Ignitio.

Febris τοῦ ἐπιάλου, Epialæ.

100. τῇ ἐνεργείᾳ. Energia, actioni validæ.

περίψυξις Perfrigeratio.

ἀνωμαλίαν. Anomalian, inæqualitatem.

Partes ἑτερογενεῖς, Heterogeneas, dissimiles

καὶ τὸ ὁμοιότροπον. Et quod est consimile, & æquale.

103. τῆς πέψεως. Concoctionis.

καταχρηστικῶς. Abusivè.

κελυμένως, μετρίως. Exsolutè, mediocriter.

καὶ πέψεως καὶ πεπασμοῦ. Concoctionis, maturationis.

206. Alvum πλαδαρωτέραν, καὶ χαλαρωτέραν, καὶ ἐκτεθηλυσμένην, Humidiorem, & laxiorem, & effæminatam.

108. κακώδης. Malus, pernitiosus.

τὴν τροπὴν. Conversionem.

ῥευματισμοί. Rheumatismi.

παρεγχύσεις ὑδερικαί. Hidropicæ superfusiones.

ἐπιλάμπει. Effulget.

ἀνάλογος. Analogus.

Ἔρως. Amor.

109. ἔρωτα. Amorem.

τὰ ἐρωτικὰ, & ἐρωμανία. Amatoria, & amoris insania,

φιλοπάτωρ. Amans Patrem.

τὸ φαντασικὸν. Quod est imaginarium.

ἀπό τοῦ ἥρωος, Ab Heroe.

ἡμιθέους. Semideos.

110. ἀπό τοῦ ἔρωτος. Ab amore.

ἐρωμανίη. Amoris insaniæ.

τοῦ ἥρωος. Herois.

ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, ἐπαινετοῦ. Ab Heroe, & ab eo quod est laudatum, & sacrum.

ἀπὸ τοῦ ἀέρος, aut ἀπό τῆς ἥρας. Ab aere, & a Junone.

ἱερὸς. Sacer.

ὀστοῦν ἱερὸν. Os sacrum.

ἵμερον. Desiderium.

Ἔρως. Amor.

πόθος. Desiderium.

τὸ ἐπιθυμητικόν. Concupiscibile.

112. περί φροντίδος. De Cura.

ἄσσαι. Fastidium.

φροντίς. Cura.

φροντίδα. Curam.

ἀλύκη καὶ ἄσση. Anxietas, & implaciditas.

ἀλύκη. Fastidium.

τὸ ἀλύειν. Fastidio capi, & implaciditate.

113. ἄδηλον ἀναπνοὴν. Insensibilem transpirationem.

πυρετὸν περιψυχθέντα. Febrem perfrigeratam.

114. βραχύπνους. Brevispirus.

Βραχύπνοια. Brevispiratio.

βραχύπνουν. Brevispirum.

περί ἀναπνοῆς. De Respiratione.

ἄδηλος ἀναπνοή. Insensibilis transpiratio.

αὐτῷ, αναπνοὴν. Ipsi correspondenti ad transpirationem.

115. διαπνοή. Transpiratio.

ἀπὸ τῆς πνιγὸς ὑστερικῆς. A strangulatio hysterica.

κατ᾽ ἐξοχὴν τὴν πνίγα. Per excellentiam, strangulationem.

ἀφωνία. Vocis defectus, Aphonia.

ἐπιφλόγισμα. Ardorem, deflagrationem.

116. παρενεχθῆναι, παραφρονεῖν, παραλαλεῖν, παραπαῖσαι καὶ παρακρούειν. Leviter delirare, nugari, temerè obloqui, & absurda, desipere, & leviter insanire.

ὕπαρξις. Essentia.

πνὶξ ὑστερική, ἀπὸ τοῦ πνίγειν. Suffocatio hysterica, a suffocando.

ἄγχειν. Strangulare.

δύσπνοιαν. Difficultatem respirationis.

117. ἀποπληξίαν, ἀπὸ τοῦ ἀποπλήττεσθαι. Apoplexiam a percutiendo.

ἀνατροπὰς καὶ κινήσεις καὶ πλάνας τῶν ὑστερέων. Subversiones, & motiones, & errores Uterorum.

διὰ τὴν ἀδελφιξίαν. Propter cognationem, consensum, communionem.

119. τῇ συμπαθείᾳ. Consensu, Sympathia.

ἀθυμίας. Animi defectus, & imbecillitatis.

120. πρωτοπάθειαν. Affectum primarium.

121. διουρεῖν. In serositatem converti.

123. καρηβαρικὰ. Caput gravantia.

123. In usu τῶν ἀνακολλημάτων, Remediorum quæ fronti applicantur, Frontalium.

124. ἐπιφλόγισμα. Ardorem, & deflagrationem.

μητρεγχύτης. Metrenchytes, Clyster uterinus.

125. περὶ τῶ παρηγορικῶν καὶ ἀνωδύνων. De Paregoricis, & Anodynis.
καταχρηστικῶς. Abusivè.
ἀνώδυνα. Anodyna.
πνῖγα ὑστερικὴν. Suffocationem uterinam.
τῆς μήτρας ἀναρρόπην. Conversionem, & ascensum uteri.
πρόπτωσις ἀπὸ τῆς καταρροπίης. Prolapsus differt a descensu uteri.
καταρροπίη. Descensus.
τῇ ἀναρροπίῃ. Ascensui.
126. ἀναρροπίαν, aut καταρροπίαν. Ascensum uteri, & descensum uteri.
πνῖξ ὑστερικὴ καὶ τῆς ὑστέρας ἀναρροπίη. Suffocatio uterina, & ascensus uteri.
ἐφιάλτης. Ephialtes, sive incubus.
πνιγαλίων. Pnigalion a suffocando dictus.
Πνιγαλίων ἀπὸ τοῦ πνίγεσθαι. Incubus a suffocando dictus.
καταφορὰν. Cataphoran, gravem soporem.
127. ὑστέραν Uterum.
τὸ ὑστερικὸν. Hystericum.
ἰδέα. Idea.
ἰδιοσυγκρασίην. Idiosyncrasian.
διάθεσιν. Diathesin, dispositionem.
1_8. Vis αἱματοποιητικὴ, Sanguificatrix, & coquens.
129. περίψυξιν πνευματώδεα. Refrigerationem flatulentam.
πνευματῶδες. Quod est suspiriosum.
Ex sententia τῶ Ἰατρῶν πνευματικῶν, Medicorum qui appellati sunt Pneumatici.
130. νωθρότης. Stupor, segnities.
πεπασμάτα τῇ ἐνεργείᾳ. Energiæ, actioni validæ.
131. ἰατρίναι. Mulieres medicatrices.
133. εὐνοέων. Benevolentium.
135. καρηβαρίας. Capitis gravitatem.
140. ἀφρῶδες. Spumosum.
Ἀφροδίτης. Venus, spumosa.
ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ. A spuma.
141. ὑδατῶδες. Aquosum, evanidum, elanguescens.
143. συνολκαὶ σπασμώδεες καὶ συνεχῆς. Contractiones convulsivæ, tractiones continuæ.
144. κατ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Secundum magis, & minus.
ἀναρροπίην καὶ ἀνατροπάς. Ascensum, & subversionem.
πνῖγα ὑστερικὴν. Suffocationem hystericam.
145. τὰς συνολκάς. Tractiones.
146. ὁρμή. Impetus.

ἀναρροπίη, καὶ καταρροπίη. Ascensus, & descensus.
τῆς ὑστέρας ἀρτήματα πεπονθότα. Appendices uteri affectas.
ἀναρροπίας, καταρροπίας ἐντάσεις, ἕλξεις, ἑτεροῤῥοπίας. Sursum vergentiæ, deorsum vergentiæ, tensiones, tractus, conversiones, vergentias.
διαστροφὰς, παρασπασμούς. Divulsiones, avulsiones.
ἕλκεσθαι, συνεσπᾶσθαι, παρασπᾶσθαι, ἀνεσπᾶσθαι, διαστραφῆναι. Trahi, divelli, avelli, converti, distorqueri.
πλανᾶσθαι. Errare, errabundum esse.
ζωτικόν. Animale.
147. πρόπτωσις. Prolapsus, decidentia.
καταρροπίη. Descensus.
ἔντασις, ἕλξις. Tensio, contentio, retractio.
ἑτεροῤῥοπίη, ἰσοῤῥοπίη, ἀναρροπίη Alio tendentia, æqualis tendentia, sursum tendentia.
τῷ ὀπισθοτόνῳ. Convulsioni posteriorum partium, Opisthotono.
διαστροφή. Conversio.
διάσρεμμα. Divulsio.
παρασπασμός. Contorsio in latus, perversio, & inclinatio.
Consimilis est Ἰσοῤῥοπίη τῷ τετάνῳ, æqualis vergentia, tetano.
μετάστασιν ἀπαρέγκλιτον. Mutationem omnis obliquitatis, & inflexionis expertem.
διαστροφή, τῆς μήτρας ἑλκομένης ἄλλο τε ἀλλόκοτε. Conversio uteri retracti alio, & alios in locos.
μήτραν διεστρεμμένην. Uterum conversum, & contractum.
διεσπασμένην. Divulsum.
ἐγκειμένην. Jacentem, incubantem.
τὸ διεστρεμμένον καὶ διαστροφή. Quod est conversum, & convulsum, & divulsio.
ἔντασιν. Tensionem.
τὸ ἐγκείμενον. Quod jacet, & incubat.
ἀκινησίαν. Motus impotentiam.
148. Uteri ἀνατροπάς, πλάνας καὶ ἀναρροπίας, Conversiones, errores, & sursum vergentias.
συγγενοὲς, καὶ τὸ συνεδρεῦον. Quod est concomitans, & congenitum, & assidens.
ὕπαρξιν. Essentiam.
παθογνωμονικά. Pathognomonica.
Πρόπτωσις καὶ καταρροπίη. Decidentia, & descensus.

τῆς ὑς έρας πρόπτωσις. Uteri decidentia.

149. καταῤῥόπιαν. Descensum, deorsum vergentiam.

τὸ σόμα τ ὑςερέων. Os uterorum.

αὐχένος σόμα. Cervicis orificium.

150. τῆς ἐνεργείας. Energię.

ὁρμὴ κ ῥοπὴ, κ ἔφοδος. Impetus, vergentia, & inclinatio.

τ μητρέων ὁρμαὶ. Impetus uterorum.

ὕςερον πρότερον. Quod est posterius prius.

151. συμπάχειν. Compati.

συμπάθειαν. Sympathian.

διαφθείρεται. Corrumpitur.

ῥευματικὴν. Rheumaticam.

154. τῶν μητρέων σόμα κλίνεσθαι ἑτέρωσε, καὶ προσπίπτειν τῷ ἰσχίῳ. Os uterorum inclinare alios in locos, & prolabi ad coxendicem.

155. μύξη. Mucus.

164. φιλαυτία. Amor sui ipsius.

169. λογισμὸς καὶ ἐπιλογισμός. Ratiocinatio, & epilogismus.

170 περὶ ἀδήλε καὶ θείε. De Inconspicuo, & Divino.

171. κτ τὴν σύμφυσιν. Per coalitum.

κτ συνάρθρωσιν. Secundum coarticulationem.

κτ διάρθρωσιν Secundum articulationem.

172. φλεγματῦσθαι. In pituitam converti.

φλεγμονώδης. Inflammatorius.

173. μόνον. Solum.

174. σωτιμωρία. Consensus, participatio.

ναυτιῶσιν. Nauseam, eructationem.

αἱ μεταῤῥύσεις, μετας άσεις καὶ αἱ νόσων μεταβολαὶ. Transfluxiones, metastases, & morborum mutationes.

καὶ μετὰ ὀςεοκοπε. Cum dolore ossa frangente.

175. καταῤῥόπῳ. Deorsum vergente.

176. συγγενές. Quod est congenitum.

ἰδιοσυγκρησίαν. Idiosyncrasian.

ῥϛς. Fluxus.

ἄκρητον. Quod est impermixtum, & meracum.

177. ὀργασμϛ. Orgasmi.

Remedia ἄκοπα, ἀνώδυνα, quæ tollunt lassitudinem, & dolorem.

ἐπαναςάσεις. Insurrectiones.

καὶ ἡ φύσις τῆσι φλεψὶν ἐν ὑγρῷ ἐςιν ἐν τῆσι σαρξὶν. Et natura Venis in humore est, in carnibus.

κ ἡ φύσις τῆσι φλεψὶν. Et natura est in Venis.

177. τὸ ὑγρόν. Quod est liquidum.

ῥευματισμὸν. Rheumatismum.

διάθεσις. Diathesis, dispositio.

179. Causę αἱ φυσικαὶ, Naturales.

Causas προφάσεις, Externas, & occasiones.

καταῤῥόπεις. Deorsum vergentes.

ἄπεπτον. Incoctile.

ὠμόν. Crudum.

ἄπεπτοι. Incoctiles.

ἐν ὠμότητι. Inconcoctione, cruditate.

Pituita ἄπιος, fatua, insulsa, quæ nihil dat negotii.

εὐήθης. Benigna, boni moris.

180. ἀντὶ τϛ διαφθείρεσθαι. Loco quod est corrumpi.

ἡμισαπές. Semiputridum.

181. τὸ ἀτμῶδες. Quod est vaporosum.

διαρθρώσεως. Dearticulationis.

ἀραίωσίς τις. Quędam rarefactio.

συντρόφεις. Connutritos.

182. αὐχμηρὸν. Squallidum.

αὐχμός. Squallor.

ξηρότης αὐχμὸς. Excessus siccitatis.

ξηρότητος. Siccitatis.

διαπνοὴν. Transpirationem.

αυχμοί. Squallores.

τὰ ἐπόμβρια. Pluviosæ tempestates.

183. τὺς αὐχμὺς. Squallores.

τὸ γὰρ αὐχμηρὸν. Quod squallidum est.

τὴν ὑπερβολήν τινα. Excessum quendam.

Αὐχμὸς. Squallor.

ἀπὸ τϛ αὔειν. Ab exsiccando.

ἀπὸ τϛ αὔειν. A splendendo.

Τὸ δὲ αὔειν ξηραίνειν. Exsiccari, siccitatem induere.

αὔανσις. Exsiccatio.

γλῶσσαι αὖαι ἀπὸ τϛ αὔειν. Linguæ siccæ ab exsiccando.

λιγνυώδεως ἐγκαύσεως. Fuliginosæ exustionis.

184. καταῤῥόπον. Sursum vergentem.

ἐν αὐχμῷ. In squallore.

διὰ τὺς αὐχμὺς. Propter squallores.

185. ἐμπύρευμα. Ignitio, Empyreuma.

ἐπικεραςικὰ. Epicerastica, lenientia.

ἡμιπληγικόν τι. Quidpiam hemiplegicon.

186. συνολκαὶ. Tractiones.

κατ' ἔκρουσιν κ ἀπόθεσιν. Per affluxum, & depositionem.

μεταςάσεις. Metastases, transmigrationes.

187. εἰς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ. Si in omentum disrumpatur.

ῥαγῆναι. Disrumpi.

ἐπίπλοον τὸ περιτόναιον. Omentum, & peri-

peritonæum.
Dispositio ἀρθριτική, Arthritica.
Corpus ῥοῶδες, Fluxile.
τῷ ῥευματισμῷ. Rheumatismo.
Corpus ἁλμῶδες, Salsuginosum.
διαθέσεις ῥευματικὰς & ῥευματισμοὺς. Dispositiones Rheumaticas, & Rheumatismos.
τὸν ῥοῦν. Fluxum.
ῥευματισμοῦ. Rheumatismi.
δυσελκέα. Ulcera difficilia.
188. ἰδίην ἰδέαν. Propriam ideam.
τὸ ἐξάνθημα. Efflorescentia.
νοῦσον. Morbum.
189. τῆς διαθέσεως. Diatheseos.
οὐσίας. Substantiæ.
τῆς ὅλης οὐσίας. Totius substantiæ.
διάθεσις. Diathesis.
190. μυξώδης. Mucosus.
Affectionum καταῤῥοϊκῶν, Fluxilium.
Natura ἑτερογενής, Heterogenea, & consimilis.
191. φῦσαι καὶ πομφόλυγες. Flatus, & bullæ.
ἀρθριτικόντι. Malo arthritico.
σὺν ὀργασμῷ. Cum orgasmo.
192. τὸ φθόριον. Abortiferum.
ἐν αὐχμοῖς. In squalloribus.
193. Locus παράδοξος, Præter opinionem, Paradoxus.
194. τὰ σπάσματα καὶ ἀποσπάσματα. Spasmata, & apospasmata.
195. τὰ σπάσματα μὲν πάντα σκληρὰ γίνεται καὶ τοῖς τὰ ἐν ἀρχῇ συντόνοις παρέχει, & ἐξ ὑστέρου ἐνίοις πόνους ὑπομιμνήσκει. moriam quorundam de integro refriMecant; ac renovant omnia spasmata quæ molesta sunt, superstite partium divulsarum querela a principio.
ἀπὸ τοῦ ῥήγματος. A disruptione.
σπάσμα. Spasma, divulsio.
ὦσιν. Impulsionem.
ἕλξιν. Attractionem.
ἀπὸ τῶν ἐνεόντων. Ab is quæ insunt.
κατ' ὦσιν ἢ καθ' ἕλξιν. Secundum impulsionem, attractionem.
ὦσις δὲ κίνησίς ἐστι ἀπὸ τοῦ κινέοντος, ὑπὸ τῆς ἅψεως. Impulsio, & motio, est a movente ex contactu.
κατ' ὦσιν. Secundum impulsionem.
ἐν δὲ τῇ ἕλξει. In attractione.
αἱ σάρκες ἑλκοί. Carnes attractrices.
σπαδῶνες, ναυτιώσεις. Divulsiones, & materiæ eructationes.
196. πρὸς τὴν φαντασίαν. Ad phantasian.

τῆς ὀδύνης νυγματώδεος. Doloris punctorii.
197. λιθίασις. Lithiasis.
198. τριχίασις. Trichiasis, urinæ capilliformes.
κατὰ φύσιν, καὶ κατὰ τὸ ἔθος. Secundum naturam, & secundum consuetudinem.
καταμήνια ὑμενώδεα. Menses membranosi.
199. οὔτε ἄραδον κακὸν ποιέει. Neque perturbationem malam facit.
ἄραδον. Perturbationem.
ἄραδον κακόν. Perturbationem malam.
τῆς ἕξεως ἀθλητικῆς. Habitus athletici.
παχύτητα. Crassitudinem.
200. τοὺς λιθιῶντας. Calculosos, lapidosos.
λιθιᾶν καὶ λιθιῶντας. Calculos generare, & calculosos.
lib. 6. ἐπιδημιῶν. lib. 6. Epidem.
201. τῶν ἑτερογενῶν. Illorum quæ sunt dissimilia, & hetorogenea.
202. ἀτμώδης. Vaporosus.
τὸ θερμόν. Calidum.
τὸ πῦρ. Ignis.
οὐρητικά. Quæ urinam cient.
ἐξατμίζειν. Rarefacere.
ἀτμός τις. Vapor quidam.
ἐντελέχειά τις. Quædam perfectio, & actus.
ἀπόῤῥοια τῆς ὑποκειμένης οὐσίας. Evaporatio subjectæ substantiæ.
ἰσχυρὰν θερμόν. Forte calidum.
203. καταχρηστικῶς. Abusivè.
καὶ προσέτι τῆς δυνάμεως ἀσθενοῦς οὔσης. Convenit facultatis debilis exsistentis, & congruit.
Ἐμφράττον δὲ πολλάκις οἱ νεφροὶ καὶ τὰς λίθους γεννῶσι ὅταν. Obstruuntur sæpe renes, & lapides generant, quando &c.
σύστασιν πωρώδη Concretionem callosam.
τοὺς τὴν ἐσχάτην ἄγοντας ἡλικίαν Senes extremam ætatis partem exigentes.
205. συστάσεως πωρώδους. Concretionis callosæ.
λίθος. Lapis.
206. κοιλίην κεκαυμένην. Alvum exustam.
σύναγμα. Coacervatio, concretio.
συνάγματος. Concretionis.
σύναγμα ἀπὸ τοῦ τὸ γλισχρὸν χυμὸν συνάγεσθαι. Collectio, ab eo quod viscosus succus coacervetur.
πρὸ οὐρήσεως. Ante mictionem.
μετ' οὔρησιν. Post mictionem.
τῆς οὐρήσεως. Mictionis.

τὸ οὔρημα. Mictio.
τὸ οὖρα. Urinæ.
οὖρον. Urina.
οὔρησις. Mictio.
ἆρα ὅτι θερμότεροι? An quod calidiores?
μᾶλλον. Magis.
207 οἱ θερμοί. Calidi.
τῦ συνάγματος. Collectionis.
σύναγμα. Collectio.
τὸ μετ' οὔρησιν, τῷ πρὸ οὐρήσεως. Post mictionem *loco* ante mictionem.
208. τὸ πρὸ οὐρήσεως. Ante mictionem.
παραφραστικῶς τὸ μετ' οὔρησιν. Paraphrasticè, quod est post mictionem.
210. ὁμογενῆ. Homogenea.
θερμοκοιλίους. Ventre calidos.
πυρετὸς ἐπιγενόμενος ταῖς κορύζαις βεβαιοτέραν αὐτῶν ποιεῖ τὴν πέψιν. Febris superveniens gravedini facit concoctionem validiorem.
214. λιθιάσεως. Lithiaseos, lapidosæ concretionis.
216. κατὰ τὴν συνεκδοχήν. Per synecdochen.
Viros τοὺς τελείους, Perfectos, & adultos.
ἐνέργειαν. Energian.
217. πρὸ οὐρήσεως καὶ μετ' οὔρησιν. Ante mictionem, & post mictionem.
πῶρον. Callum.
θερμοκοίλιοι. Ventre calidi.
ὠμοί. Crudi.
ἄπεπτοι ὠμότης. Incoctiles, cruditas.
καὶ τὸ ἄπεπτον. Et incoctile.
218. Corpus βληχρὸν καὶ σφακελῶδες, pigrum, debile, & sphacelodes.
220. γένεσις διαμονή, καὶ διέξοδος. Generatio, mansio, & exitus.
Doloris τοῦ βαρέως, τὸ βαρεῖαν ὀδύνης & ὀξεῖαν ὀδύνην καὶ κυρίως λεγομένην βαρεῖαν, gravis, & acutum dolorem, & propriè appellatum, gravem.
221. τοὺς θερμοκοιλίους. Ventre calidos.
τὰ διουρητικά. Diuretica.
ἐκφρακτικά. Deobstruentia.
τὸ λιθιάσεως. Lithiaseos.
222. διουρητικά. Diuretica.
τὰ οὐρητικά. Urinam moventia.
225. ὑπόστασις. Urinarum subsidentia.
226 σπλαγχνοσκόπων. Illorum qui viscera inspiciunt.
οὐρομάντιν. Urinarum Divinatorem.
οὐρομάντεις. Urinarum Divinationem.
227. οὐρομάντεις καὶ οὐροπόται. Urinarum Divinatores, & urinarum potores.
οὐροφάγους. Urinarum voratores.

ἐν τῷ παρέργῳ. Quod est parergum.
ἐν τῷ ἔργῳ. In opere.
228. ὄχημα τῆς τροφῆς. Vehiculum alimenti.
κατ' ἐξοχήν. Per excellentiam.
τροφή. Alimentum.
Humores ἄκρητοι, meraci, impermixti, suo naturali sero destituti.
229. σύντηξις. Colliquatio.
διάχυσις. Diffusio.
ὀῤῥός. Serum.
ἰχώρ. Ichor, materia ichoroides.
αἷμα ἰχωροειδές. Sanguis ichoroides.
ἄκρητον. Meracum, syncerum.
ἰχῶρα. Ichorem.
τὸ ὀῤῥόν. Serum.
τῷ ἰχῶρα. Ichorem.
οὖρος. Urina.
τῦ οὔρου. Urinæ.
οὖρον, καὶ οὔρημα. Urina, & mictio.
πικροχόλοις. Biliosis, amaro-biliosi.
230. χολώδεα ἀγαθά. Biliosa bona, bonæ bilis.
βλαβερὰ σιναμωρά. Mala, noxia, malefica, malæ bilis.
σιτίον ἀσθενές. Alimentum debile, infirmum.
ἀθρόως. Cumulatim.
τῆς ὑποχωρήσεως καὶ διαχωρήσεως. Dejectionis, & secretionis.
κατ' ἐξοχὴν ὑγρόν. Per excellentiam, liquidum, humidum.
231. τὰς ὑποστάσιας πυώδεας, καὶ χολώδεας. Subsidentias, purulentas, biliosas.
τὸ τοιοῦτο ἐν μὲν ὑποστάσιν τῇ κατὰ τὴν κύστιν, οὖρον ἐν δὲ τῇ σαρκὶ ἱδρὼς καλεῖται. Tale quid in hypostasi secundum vesicam urina vocatur, in carne vero sudor.
ἐναιώρημα. Enæorema, sublimamentum.
232. ὠχρά. Pallida, crocea.
ὑπόπυῤῥος. Subrufus.
ἐφίδρωσις. Ephidrosis, Sudatiuncula.
Sudor κεγχροειδὴς καὶ μετὰ σταλαγμῶν καὶ ἀτμίζων, miliaris, guttatim, & evaporans.
233. τῦ πεπασμοῦ καὶ πέψεως. Concoctionis, pepasmi.
τὸ πεπασμὸν καὶ πέπανσιν τῇ πέψει. Maturationem, concoctionem esse speciem Pepseos.
234. Vim ποιητικήν, perfectricem.
Vim πεπτικήν, Coctricem,
γλῶσσα οὖρον σημαίνει. Lingua lotium significat.

οὐρ.

οὔρυ τὸ ὀῤῥὸν, Urinæ ferum.
235. ἐν τῷ παρέργῳ. Per transcursum.
236. τὰ δὲ ὁμογενῆ. Consimilia, & homogenea.
ἡ φύσις. Natura.
237. ὁμωνύμως. Æquivocè.
238. ὑπόςασις. Hypostasis.
Λεπτὸν. Quod tenue est.
καταῤῥῆξις. Disruptio.
Lotium ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενον, quod citò, & exiguè coquitur.
ἑτερογενές. Heterogeneum.
ὁμογενές. Homogeneum.
ἄκαιρον καὶ εὔκαιρον. Intempestivum, & tempestivum.
239 ἐπίςασις ἀθρόη. Epistasis, supereminentia, cumulatim apparens.
ὑπόςασις. Hypostasis.
ἐπίςασις. Epistasis.
ἐπιςάσεως. Epistaseos.
περὶ γυναικείων. De Morbis Mulierum.
κάθαρσίς ἐςι πυοειδὺς καὶ συνεςηκυῖα. Purgatio puriformis, & consistens.
λεπτὴ καὶ ἰχωροειδής. Purgatio tenuis, & ichoroides.
ἄκαιρον. Intempestivum.
240. De genere τῶν ἀπιόντων, excretorum, exeuntium.
τῶν τρεφόντων. Nutrientium.
πέψιν. Concoctionem.
πεπασμὸν. Pepasmum.
241. τὸ σαπές, Quod putridum est.
καταγλισχραινόμενον ἀσαπέως. Quod est maximè glutinosum sine putredine, sine coctione.
Ἀσαπέως. Sine putredine.
ἀπέπτως. Sine coctione.
περὶ τροφῆς. De alimento.
243. καρδιαλγίας. Cardialgias.
ἐπίκρασιν. Epicrasin, contemperationem.
τὰ ὠμὰ, καὶ ἄπεπτα. Cruda. & incocta.
τὰ ὠμά. Cruda.
τὰ δὲ ἄπεπτα. Incocta.
τῶν ἀπέπτων πεπασμός. Concoctio incoctorum.
παχύνσις. Incrassatio.
ἰχώρ. Ichor.
ὀργασμὸς. Orgasmus.
246. καὶ τὸ ῥεῦμα συνιςάμενον οὐκ ἴκελον τῷ πύῳ, ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη. Et rheuma consistens non est simile puri sed est quædam alia putrefactio.
εὐήθης. Boni moris.

πέψεως, & πεπασμοῦ. Pepseos, & pepasmi.
ὑποςροφὰς. Reversiones, & recidivas.
248. ἀθρόως. Cumulatim.
εἰωθυῖαν σύςασιν. Consuetam concretionem.
συγγεγονότα. Congenita.
συςάσεως. Concretionis.
ἥπατος σύςασιν. Hepatis constitutionem.
σύστασιν. Constitutionem, compactionem.
εὐεξίαν. Bonum habitum.
αἵματος σύςασιν. Sanguinis consistentiam.
διουρεῖν. In serum converti.
249. ἐπιῤῥυῇ, καὶ ἐς κεφαλὴν καταςῇ. Si fluxerit in caput, & constiterit.
καὶ ἀναπτύσσεται πρὸς τὰς φρένας. Et ad septum expanditur.
τὰς ἐπιῤῥοὰς τῶν χυμῶν. Transfluxiones succorum.
τὰς κινήσεις ἐκ τῆς εἰωθυίας συςάσεως. Veluti ex consueta compage emotiones.
250 προπαρασκευή. Præparatio.
ἑτερογενέας. Heterogeneas.
Illorum τῶν ἀνωδύνων, καὶ ἐπικεραςικῶν quæ sunt dolorem tollentia, & demulcentia.
καταχρηςικόν. Abusivum.
251. μενούσης οὐσίας, αἰτίας. Manente substantia, seu potius manente causa.
οὐσίας. Substantiæ.
κράσεως, συςάσεως. Craseos, & constitutionis.
252. τὸ ἄνωθεν. Quod est superius.
ἐναιώρημα. Eneorema.
253. ὠμὸν, ἄπεπτον. Crudum, incoctum
ἀναλογία. Analogia.
254 μυξώδης. Mucosus.
κατὰ τὴν μετάπτωσιν. Secundum transmutationem, & metaptosin.
εὐήθης. Boni moris.
κακοήθης. Mali moris.
255. κατὰ ἐξοχὴν. Per excellentiam.
τῆς χολῆς. Bilis.
συγγενές. Quod est congenitum.
256. περιεςηκός. Quod constiterit.
ἢ μᾶλλον ὅταν φαίνηται περιεςηκυῖα ἡ τῶν παρωτίδων γένεσις. Ubi apparuerit generatio parotidum magis occupasse.
γένεσιν περιεςηκυῖαν. Generationem consistentem, & constantem.
εἰ μὴ λανθάνῃ τὸ περιεςηκός. Nisi latuerit aut si non lateat quod invasit.

τὸ περιεςικός. Quod constiterit.

ὡς κάμνων τὴν ῥοπὴν τῶν ἐνοχλούντων χυμῶν εἰς τ περὶ τὴν κεφαλὴν τόπον ἔχει. Ut æger impetum humorum infestantium caput petere sentiat, seu ad locum qui circa caput est.

τὴν κεφαλὴν. Caput.

τὴν περὶ κεφαλὴν τόπον. Locum circa caput.

Vim τῆς περιεςικότης., aggressionis, & obsidionis partis.

5.27 φλεγματοῦται. In pituitam convertitur.

ἀποςήματα μὴ λυόμενα. Apostemata non soluta.

λυόμενα. Soluta.

Abscessum αὐτέων ἀπαλλασσομένων, Ipsorum transmutatorum.

λυομένων & ἀπαλλασσομένων. Solutorum, & transmutatorum.

ἑτερογενές τι. Quidpiam heterogeneum.

258. λεπτὸν οὖρον. Lotium tenue.

λεπτότης. Tenuitas.

259. Humores ἑτερογενεῖς, heterogenei, dissimiles.

ἐρυθρὸν ἀντὶ τοῦ λευκοῦ. Rubrum vice, & loco *albi*.

262. σφακελισμοῦ. Sphacelismi.

263. ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ ἔχεσθαι. A febre haberi.

ἔχειν τ πυρετόν. Febrem habere.

πεπασμόν. Pepasmum.

267. πέψεως, πεπασμοῦ. Pepseos, & Pepasmi.

171. φιλοπονωτάτῳ. Laboris amantissimo.

φιλαυτία. Amore suipsius.

ἠδελφισμένος. Fraternus, cognatus.

272. φιλαρετεςέρῳ. Veritatem amanti.

φιλολογίας. Philologiæ.

ἀξιόλογον. effatu dignam.

φιλονικεία. Amor victoriæ.

φιλοπονώτατον. Laboris studiosissimum.

φιλάναργον. Amantem pigritiem.

275. Ἀπόκρισις ἔξω. Excretio exterior.

ἀνώνυμος. Anonymus, innominatus.

παραλύσεως. Paralyseos.

276. πρόγνωσιν. Prognosin.

θαυμασίαν. Admirationem.

277. πυρετῶδως. Febriliter.

278. πάθος συγγενές. Passio cognata.

ὑποθετικῶς. Ypothetice.

κατ' ἐξοχήν. Per excellentiam.

Ῥευματισμός. Rheumatismus.

ἁλίσκονται. Corripiuntur.

ἐπιφλόγισμα, φλεγμονῶδές τι. Epiphlogisma, quidpiam inflammatorium.

279. πρόδρομος, προπαρασκευή. Prodromus, & preparatio.

ῥευματικόν. Rheumaticum.

ἀδελφιξίαν. Cognationem, fraternitatem.

ῥευματισμῷ. Rheumatismo.

280. πυρεθώδεα, πυρεθωδῶς. Febrilia, febriliter.

τὰ περιόςια. Periostia.

& τὸ σῶμα ἐχόμενον ὥσπερ ὑπὸ ὀςεοκόπου & κοπιᾷ & ἀλγέει. Corpus quod corripitur a dolore ossa frangente & delassatum & dolet.

Dolores ὀςεοκόπους, ossa frangentes.

κατὰ τὴν φαντασίαν. Secundum phantasiam.

ὕπαρξιν. Essentiam.

Lassitudo φλεγμονώδης, Inflammatoria.

κόπος. Lassitudo.

τῆς ἀποθεραπείας. Curationis, Apotherapeæ.

τῆς διαθέσεως. Affectionis.

πόνον. κόπον. πονεῖν. ἀλγέειν. κοπιᾶν. Laborem, Lassitudinem, Laborare, dolere, Delassare.

λύπην & κόπον καὶ νόσον. λύπην. Afflictionem, & lassitudinem, & laborem, & morbum.

λύπη. Afflictio.

πόνος. Dolor.

281. κινήσεις. Motiones.

κόπου αὐτομάτου. Lassitudinis spontaneæ.

ὕπαρξις. Essentia.

κόπος. Lassitudo.

Lassitudo τονώδης, ἑλκώδης καὶ φλεγμονώδης ἄνευ τῶν κινήσεων, tensiva, ulcerosa, inflammatoria, sine motionibus.

Lassitudo αὐτόματος, Spontanea.

τῆς σαρκὸς σύντηξιν βιαίαν καὶ πολλήν. Carnis violenta & plurimam colliquationem.

τῆς αὐτομάτου κόπου οὐσία. Spontaneæ lassitudinis essentia.

κόπος τονώδης. Lassitudo tensiva.

κόπου. Lassitudinis.

Febres κοπιώδεες, Lassitudinariæ.

In Febribus κοπιώδεσι πόνος, Lassitudinariis labor.

κόπος ἁπλῶς. Lassitudo simpliciter.

πόνον. Laborem.

ἀπὸ τῶν πόνων. A laboribus.

πλησμονή. Plethora, plenitudo.

ἀποκρίσεις. Secretiones.

τῆς πλησμονῆς. Plenitudinis.

καθ'

καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Secundum magis, & minus.
Λύπη. Afflictio.
Πόνος. Labor.
πόνον, κόπον, κάματον. Laborem, Lassitudinem, defatigationem.
282. Repletio τῶν κόπων πρόδρομος, Lassitudines præcurrens.
Corpus ἑψότητα, excoctum, turgidulum, elixum.
ἀπόκρισις. Excretio.
κρατηθῇ. Se se protulerit.
κόπος. Lassitudo.
χρίσματα ἱδρωτικά. Inunctiones idroticæ, sudorificæ.
τὴν πλησμονήν. Plenitudinem.
τὴν ἀπόκρισιν ἀποσπᾷ. Secretionem revellit ad se.
ῥαγῇ. Disrumpatur.
πλησμονή. Plenitudo.
ἀπόκρισις ἀπὸ τῆς πλησμονῆς. Secretio a plenitudine.
ἀπόκρισις καὶ ἔσω καὶ ἔξω. Secretio, & interior, & exterior.
οἱ κόποι. Lassitudines.
καχεκτικόν τι. Quidpiam cachecticum.
283. Habitus ὑδρωποειδής, ydropiformis.
ἐρυγή, ἐρεύγεσθαι. Ructus, & eructare.
ἀπόκρισις, ἔκκρισις, περίοδος, περιβολή, περιφορά, σύντηξις. Secretio, excretio, circuitus, delatio impetus, colliquatio.
συντηκόμενον. Quod est colliquatum.
ὑπὸ τῆς περιόδου. Præ circuitu.
ἐκκρίσις, συντήξις, περιόδους, περιφοράς, περιβολάς, αποκρίσεις, ἐρευγάς, μεταρρύσεις. Excretiones, colliquationes, circuitus, delationes, impetus, secretiones, ructus, transfluxiones.
σύντηξις. Colliquatio.
ἔκκρισιν. Excretionem.
ἐκκρίνεται ἐκ τῆς περιόδου. Secernitur ex circuitu.
ἀποκρινόμενα. Quæ secreta sunt.
ἐς σάρκα ἀπερευγόμενα. Quæ in carnem eructantur.
ἐκ τῆς περιόδου ἐκπίπτει. Quæ ex circuitu excidunt.
ἐκκρίσεως. Secretionis.
περιόδου, ἐρευγῆς. Circuitus, ructus.
Περίοδος. Circuitus.
περιστάσεως. Circumstationis.
τὰς περιστάσεις. Circumstationes.
τῆς περιόδου. Circuitus.
περίοδοι σύμφωνοι. Circuitus consoni sunt.
τὰς περιόδους τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ οὔσας. Circuitus in capite existentes.
τὰς διεξόδους. Meatus.
284. ἡ ἔξω περίοδος. Circuitu a dextra.
ἐπέχεσθαι τῆς περιόδου. Cisti a suo circuitu.
ἀπόκρισιν. Secretionem.
περιφορήν. Circumferentiam.
ῥευματισμόν. Rheumatismum.
ἀπόστασιν. Apostasin.
ναυτίωσιν τῶν φλεβῶν. Venarum nauseam.
Dolor ὀστεοκόπος, ossa frāgens, Osteocopos.
περιβολή, ἔκκρισις, περιφορά, σύντηξις, μετάρρυσις, ἀπόστασις, ῥευματισμὸς ἀπὸ τοῦ ῥέειν. Delatio, excretio, translatio, colliquatio, transfluxio, apostasis, rheumatismus, à fluendo.
κατὰ τὴν ἀπόστασιν. Per decubitum.
κατ' ἔκρουν. Per defluxum.
κριτικόν. Criticum.
ἀπόστασιν. Decubitum.
ὀρθοστάδην. Erecte ambulantes.
περιβολή, περιφορά. Invasio, delatio.
πόνος, καὶ ὀδύνη. Labor, & dolor.
285. ῥευματική. Rheumaticum.
τάχιστα σήπεται. Velocissimè putrescunt.
ῥεύματος καὶ ῥευματισμοῦ καὶ διαθέσεως ῥευματικῆς. Rheumatis, rheumatismi, & dispositionis rheumaticæ.
ῥευματισμός. Rheumatismus.
συμμετρίαν. Symmetriam.
ἐν ταῖς ῥευματικαῖς διαθέσεσιν. Rheumaticis dispositionibus.
ῥευματισμοῦ. Rheumatismi.
286. ῥευματικαῖς διαθέσεσι. Rheumaticis dispositionibus.
τῆς καχεξίας κατὰ τὸν ῥευματισμὸν τὸν δὲ κατ' ἔκροον, κατὰ τὴν ἐγχύμωσιν. Cachexiæ secundum rheumatismum, vel per effluxum, vel per effusionem.
ἐγχύμωσις. Effusio.
τὰ φυσικώτερα καὶ σημειωτικά. Quæ magis naturalia sunt, & præsignificantia.
ἀπὸ τοῦ πλήθους. A plenitudine.
κατὰ πλῆθος κατὰ πάθος. Secundum plenitudinem, secundum passionem.
τῆς συμμετρίας. Symmetriæ.
τῆς καχεξίας. Cachexiæ.
Θεραπευτικόν. Therapeuticum.
287. ἐν ῥευματικαῖς διαθέσεσι. In dispositionibus rheumaticis.
ἐπιδεκτικόν. Quod est susceptivum.
ποιητικόν. Quod est effectivum.
ἀποκρουστικά. Repellentia.
ῥευματισμῷ. Rheumatismo.
288. παραλυτικὸν τρόπον. In modum paralyticum, vel in modum paralyseos.

πα-

παραλυτικοὶ. Paralytici.
κατ' ἔκρυν. Per effluxum.
κακοήθειαν. Malignitatem.
290. νωτιαῖα. Dorsalem.
οὖρον αἱματηρὸν. Urina sanguinolenta.
χυμὸς. Succus.
οἰνώδης. Vinosus.
ῥύσις αἱματώδης. Fluxus sanguinis.
τὸ οὖρον αἱματῶδες. Urina sanguinolenta.
τὸ ἰχωρῶδες. Ichoroides.
291. αἱμοφοβία. Sanguinis timor, hæmophobia.
ἀντένδειξις. Contraindicatio
293. Lassitudinem ὀστεοκόπον, ossa frangentem.
ἀναγωγὴν. Eruptionem per superiora.
294. Doloribus γριφομένοις, ad instar retis implicatis.
περισταλτικὸν. Peristalticum.
οὐλομελία. Perfecta natura.
295. διάθεσις Ἀρθριτικὴ. Dispositio articularis.
ἡγεμονικὸν. Quidpiam principale.
μυστήριον. Mysterium.
μητρόπολις. Metropolis.
298. Dysenteria κακοήθης, maligna.
κατὰ συμπάθειαν, κατὰ μετάπτωσιν. Per consensum, per transmutationem.
κοινωνία. Communione.
ἐπιγένεσις. Epigenesis, supergeneratio.
τεινεσμὸς. Tenesmus.
τῇ κατ' ἔργον οἰκειότητι. Similitudini ex operis communione.
τῇ κατὰ γένος κοινωνίᾳ. Communioni secundum genus.
διαδοχὴν. Successionem.

μετάστασις. Metastasis.
δύσκολοι. Difficiles.
299. ἰχὼρ φαῦλος καὶ μοχθηρός. Ichor malus, & perniciosus.
In venis αἱματοποιητικοῖς, sanguifluis.
δυσκινησίαν. Motus difficultatem.
παλινδρομίαν. Recursum, palindrome.
300. ἀδυναμίαν. Impotentiam.
Affectus δυσκατέργαστος καὶ δυσκαταγώνιστος, inexpugnabilis, & invincibilis.
Dysenteria κακοήθης, Maligna.
301. παρὰ φύσιν. Præter naturam.
Indicatio θεραπευτικὴ, therapeutica.
Medicina βιωφελεστάτη, vitæ utilissima.
ἐκβολῇ. Occursu.
πρόδρομον. Prodromum.
ἔθος κάλλιστον διδασκαλεῖον. Consuetudo optimum Gymnasium.
ἀδιαφορία. Indifferentia.
302. πάθος. Passio.
εὐπρόσφυτα. Halituosa, & ad vegetationem proficua.
ἀπόστασις. Apostasis.
Dolore ὀστεοκόπῳ, ossa frangente.
ναυτίωσιν. Nauseam.
ῥευματικαὶ διαθέσεις. Dispositiones rheumaticas.
αἷμα ἄπεπτον ἰχωροειδὲς. Sanguis incoctus, & ichoroides.
Arthritidem μισόπτωχον, quæ odit pauperes.
303. ἐνδείξεις. Indicationes.
ἡγεμονικόν. Quidpiam principale.
εὐφορία. Tolerantia.

VER-

VERBA

Quæ Græcè occurrunt in Præfatione ad Præstantissimum Virum D. JOHANNEM BERNARDUM ILLMER M. D. Transylvanum, Latinè reddita.

I. Hesiodi Ἔργα, ϗ ἡμέραι, Opera, & Dies. Per *Opera* significat Hesiodus Agriculturam esse Artem quæ non inerti otio, aut alieno sumptu, sed ipsa actione peragitur. Per *Dies* verò innuit suo tempore singula facienda esse.

II. δεδεμένος Religatus, devinctus.

III. Ἀλεξάνδρα. Alexandra, sive Cassandra, opus Lycophronis Poetæ vetustissimi, obscurissimi a Josepho Scaligero latinè redditum, & notis illustratum, de Vaticiniis Cassandræ, cujus singula verba sunt sphyngis tenebricosæ verba æmulantia. *Carmina Battiadæ, tenebrasque Lycophronis atri.*

IV. χρόνος ἄφθογγος. Tempus sine voce, sine loquela.

V. πολλὰς τριακάδας καὶ πολλὰς ὀλυμπιάδας. Multos menses, & annos implens, *ex Luciano.*

VI. ἄδοξος, ἀκερδής. Ingloriosus, inlucrosus.

VII. ὄναρ, ϗ ὕπαρ. Per somnium, & per vigiliam, vigilando, dormiendo.

VIII. ἄσπονδοι. Irreconciliabiles.

IX. φιλονεικία. Amor victoriæ.

X. φιλοψευδής. Amans mendacium.

XI. χαλκοῦς. Calceus, æneus.

XII. ψοφῶν. Perstrepens.

XIII. ἀγανακτῶν. Irascens, succenscens.

XIV. ἀπολογουμένως. Apologeticè.

XV. τὸν Ἥρωα. Heroem.

XVI. ἀναφερόμενον, πανυπέρτατον, θεοῖς ἀτάλαντον. In altum sublatum, Æthera supervolitantem, sublimissimum, Diis simillimum.

XVII. Ἀνὴρ ἀλαζὼν, καὶ δίκαια, κ᾽ ἄδικα. Vir arrogans, & per fas, & per nefas.

XVIII. δοξομανής. Amore gloriæ insaniens.

XIX. ἄσφυκτος. Sine Pulsuum doctrina, & exercitatione.

XX. ἐλέγχεται. Reprehenditur.

XXI. ἀκατάκριτος, καταγνωστέος. Injudicatus, damnandus.

XXII. διπλόος. Duplex, & animi infidi.

XXIII. Αὐτοκράτωρ. Dux, & Imperator.

XXIV. ἀσυμπτώτως. Nullo accidentium satellitio stipatus.

XXV. μονογενής. Unigenitus.

XXXVI. Εὐθανασία. Facilis, & felix mors.

XXVII. Μονόγραμμοι. Pictores lineares.

XXVIII. ἐπίμετρον. Appendix.

XXIX. Δύσφυσις. Natura perversa, inepta.

XXX. ἀκυρολογία. Improprietas locutionis.

XXXI. σολοικοφανεῖ. Quod solæcizat, quod habet speciem solæcismi.

XXXII. Δολομήχανος, Δολοφονεῖ. Quod dolos machinatur, quod per dolum interficit.

XXXIII. Ἐπίτροπος. Procurator.

XXXIV. πρόχειρος. Difficultas respirationis prompta, & conspicua.

XXXV. ἄλογος. Irrationalis.

XXXVI. ὀλιγορρήμονες. Pauciloqui.

XXXVII. χεῖλεα. Labia.

XXXVIII. Natura ἀσώματος, Incorporea.

XXXIX. ἀντιπεριΐστανται. Decumbunt.

XL. παραδόξως. Paradoxè.

XLI. ἄδολοι, καὶ ἄθολοι. Sine dolo, sine fuco, non luto aut amurca infecti.

XLII. Ἑσπέραν. Vesperem.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ.

Πρῶται μὲν εἰρεσίη, μετέπειτα ἢ καλλιμος ἔρος. Homer. Odyss. Δ.

VENETIIS, IDIBUS JULII MDCCXXXVI.
Excudebat ANGELUS JEREMIA,
Via Mercatoria sub signo Minervæ.